LIVIU REBREANU

umut toprakları

İngilizceden çeviren: Gülen Aktaş

AYRINTI

KLASİK

ayrıntı: 1316 / klasik dizisi: 49

umut toprakları / liviu rebreanu

özgün adı / pădurea spînzuratilor
(the forest of the hanged)

ingilizceden çeviren: gülen aktaş

son okuma / emre tansu keten

bu kitabın türkçe yayım hakları
ayrıntı yayınları'na aittir.

kapak illüstrasyonu / berat pekmezci

kapak ve görsel tasarım / gökçe alper

dizgi / hediye gümen

baskı: ezgi matbaacılık san. ve tic. ltd. şti.
sanayi cad. altay sok. no. 10
çobançeşme / yenibosna / istanbul
tel: (0212) 452 23 02
sertifika no: 12142

birinci basım: temmuz 2019 / baskı adedi 2000
isbn 978-605-314-384-0 / sertifika no: 10704

ayrıntı yayınları basım dağıtım san. ve tic. a.ş.
hobyar mah. cemal nadir sok. no: 3 cağaloğlu - istanbul
tel: (0212) 512 15 00 faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr
info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi
facebook.com/ayrintiyayinevi
instagram.com/ayrintiyayinlari

liviu rebreanu

Romen edebiyatının en tanınmış yazarlarından biri olan Liviu Rebreanu, 1885'te Transilvanya'da doğdu. Her ne kadar Tıp öğrenimi görmek istemiş olsa da, maddi yetersizliklerden ötürü Askeri Okula girmek zorunda kaldı ve mezun olduktan sonra Avusturya-Macaristan ordusunda subay oldu. Bir süre subaylığa devam ettikten sonra 1908 yılında ordudan ayrıldı ve hayatının bundan sonrasını yazı ve edebiyat faaliyetlerine adadı. İlk romanı 1920'de yayımlandı, 1922'de ise onu uluslararası üne kavuşturacak olan *Umut Toprakları* adlı romanı yayımlandı. 1944'te hayatını kaybetti.

içindekiler

bölüm bir : gün doğarken 7
bölüm iki : toprak 51
bölüm üç : açlar 92
bölüm dört : ışıklar 136
bölüm beş : ateş 177
bölüm altı : haberciler 216
bölüm yedi : kıvılcım 254
bölüm sekiz : alevler 286
bölüm dokuz : ateş 335
bölüm on : kan 375
bölüm on bir : petre petre 410
bölüm on iki : günbatışı 457

bölüm bir
gün doğarken

1

"Eğer böyle konuşuyorsanız, Romen köylüsü hakkında hiçbir şey bilmiyorsunuz demektir. Onu yalnızca kitaplardan ve konuşmalardan tanımış olmalısınız çünkü, ne yazık ki, onu bir kurtarıcı olarak görüyorsunuz. Halbuki aslında o kötü, aptal ve tembeldir!" diyerek sözlerini bitirdi Ilie Rogojinaru, derin bir nefes alarak.

Geniş, saygıdeğer alnını renkli bir mendille sildi ve birkaç teli ağzının kenarında iç içe girmiş olan aşağıya sarkık bıyıklarını düzeltti. Olena Dolj topraklarında kiracıydı. Koca göbekli, boğa gibi kalın boyunlu, yuvarlak kafalı, parlak kahverengi gözlü ve oldukça neşeli görünümlü, her an kahkahaya boğulacak gibi duran şişman bir adamdı.

Yol arkadaşlarına şöyle bir göz atıp, onları inandıramadığını görünce, yüksek sesle içini çekti. Bunun üzerine, İçişleri Bakanlığı'nın titizce giyinmiş memuru Simon Modreanu, boğazını temizleyerek ağır ağır konuşmaya başladı:

"Sevgili beyefendi... Sevgili Bay Rogojinaru, tartışılamaz bir şey varsa, o da hepimizin, ancak sizin 'kötü, aptal ve tembel' dediğiniz köylülerin emeği sayesinde yaşayabildiğimizdir!"

Kiracı o kadar şaşırmıştı ki, bir an cevap veremedi. Bir kez daha mendiliyle şakaklarını sildi. O anda, birinci sınıf

müşterilere gösterilen nazik tavrıyla kondüktör içeri girdi. Bu, Rogojinaru'yu oldukça rahatlatmıştı.

"Ne?.. Geldik mi!.. Çok iyi. Pek de kötü gittiğimiz söylenemez..."

"Şimdi Chitila'yı geçtik" dedi kondüktör, neşeli kiracıya gülümseyerek. Bir yandan da, öteki yolcuların biletlerini topluyordu. Rogojinaru, çanta büyüklüğündeki cüzdanından sarı bir kâğıt çıkararak, bunu gururla kondüktöre uzattı.

"İşte" dedi, "İnsan, bugünlerde ekonomik olmalı. Bir Hıristiyan bedava seyahat ediyor diye herhalde dünya batmaz."

Bu kez gülümseyen, kondüktör oldu. İlgisizce selam vererek kompartmandan dışarı çıktı. Ama, kiracı birdenbire endişelenmiş ve hemen hemen bütün kompartmanı dolduran eşyalarını toplamaya başlamıştı. Diğer yolcuların eşyaları oldukça azdı: Modrianu'nun zarif, küçük deri çantası, yazısı üste gelecek şekilde dizlerinin üstüne konmuştu. Uzun boylu, sinirli bir tip olan polis müfettişinin yanında sadece kılıcı ve kolunun altında da dosyası vardı. İngiliz bıyıklı genç esmer adam ise, küçük valizini pencerenin yanındaki açılır kapanır masanın üstüne koymuştu.

Tren, bir kıyamet canavarı gibi ıslık çalarak ve dumanlar saçarak hızla ilerliyordu. Memur, bu kaba yaratıkla konuşarak kendini küçülttüğü için pişman olmaya başlamıştı. Müfettiş, telaşlı Rogojinaru'yu merakla seyretmekteydi. Genç adam ise, kondüktör gittiğinden beri hep dışarısını seyrediyordu. Bükreş, ufukta belirmeye başlamıştı. Direklere ve terk edilmiş evlere yapıştırılmış afişler, bir anda pencerede beliriyor ve hemen kayboluveriyorlardı. Uzakta görünen büyük binaların aksine; birbiri üstüne yığılı pis evler ve çamurlu sokaklar görünmeye başlamıştı.

İçeride hiç yer kalmadığından, iki sepetini koridora çıkarıp, diğer eşyalarını boş koltukların üstüne yerleştiren

kiracı, eşyalarından artakalan bir yere sıkıştı. Sonra da pencereden dışarısını seyretmekte olan genç adama bakarak, bıraktığı yerden konuşmasını sürdürdü.

"Evet, köylüler hakkında konuşuyorduk. Bu konuda bana inanabilirsiniz. Çok beraber oldum onlarla... Şimdi ellidokuz yaşındayım. Yaşantımın tam kırk senesini köyde, köylüler arasında geçirdim. İşe en aşağıdan başladım. Otuzuma geldiğimde Teleorman'da beşyüz pogon'luk* bir yer kiraladım. O zamandan beri elimden çok daha büyükleri geçti. Diyebilirim ki, Wallachia'da köylüleri benim kadar tanıyan kimse yoktur. Bakınız, ben onların kötü olduklarını söylemedim. Başkaları bunu da söylüyorlar ha!.. Ben bir Hıristiyanım, yalan söylemem. Ama şunun üstüne yemin edebilirim ki, eğer bir köylünün yardımına muhtaç olursanız, işte o zaman Tanrı yardımcınız olsun... Çünkü, yaranıza bir tekme de o atacaktır!.."

Artık müfettişin bile kendini dinlemediğini farketti. Tren yavaşlamaya başladığında kolayca bir hamal ve araba bulmak için ayağa kalktı. Hemen dışarı çıkmadı, yol arkadaşlarına veda etmek için kapıda durdu. Sonra, Craiova'dan beri beraber oldukları Modreanu'ya elini uzattı. Onunla iyi anlaştıklarını ve bugünlerde Modreanu'nun kendisine Bakanlıkta yardım edebileceğini düşünüyordu.

Costeşti'de binen genç adamla çok az konuşmalarına rağmen, yolculuk arkadaşını tanımanın yararlı olabileceği geldi kiracının aklına. "Özür dilerim" dedi çekinerek, "Benim adım Ilie Rogojinaru. Sizinle tanıştığıma çok memnun oldum."

Genç adam isteksizce doğruldu yerinden. Rogojinaru'nun uzattığı tombul eli sıktı.

---

* Pogon: İngiliz ölçüsü olarak 1, 2 acre'ye eşit toprak ölçüsü. Bir pogon 5,3 dönümdür. (ç.n.)

"Grigor Iuga."

"Iuga... Iuga mı dediniz?" dedi kiracı. "Amaralı Bay Miron Iuga'nın oğlu musunuz?"

"Evet" dedi genç adam yarıcının heyecanına gülümseyerek.

"Sahi mi?.. Bay Miron'u çocukluğumdan beri tanırım. Evet, gerçekten de aynı yaşlarda olmalıyız! Yirmi beş yıl kadar önce Amara'daki topraklarınızın birkaç mil ötesinde bir yer kiralamıştım. Bay Miron nasıl, iyi mi? Çok sevdiğim bir insandır o." Birdenbire polis müfettişine dönerek konuşmaya devam etti. "Her gün karşınıza çıkan kişilerden değildir o!" Sonra tekrar genç Iuga'ya dönerek, "Şansınız açık olsun dostum" dedi neşeyle gözlerini kırpıştırarak. "Neyse geldik... İyi günler Bay Grigor. Lütfen saygılarımı bildirin babanıza."

Bir eliyle sıkı sıkı sepetini tutarak tekrar el sıkıştıktan sonra telaşla koridora çıktı. Küçük valizini eline almış olan Modreanu sabırsızlıkla kiracının konuşmasını bitirmesini beklemekteydi. O, genç Iuga'yla tanışmadığı için başıyla belli belirsiz bir selam verdikten sonra Rogojinaru'nun arkasından fırladı.

"Kimdir bu adam Bay Rogojinaru? Onunla tanıştığınız için pek memnun olmuşa benziyorsunuz?" diye fısıldadı yarıcının kulağına. İstasyondaki trenin gürültüsü, bütün sesleri bastırıyordu.

"Sevgili dostum" diye cevap verdi Rogojinaru. Sesi, genç Iuga ile konuşurkenki kadar saygılıydı. "Teleorman yakınlarında, Argeş'te yedibin pogonluk nefis bir toprak!.. Yedi bin Bay Modreanu, yedi bin... Üstelik, toprağı işleyenler de çok becerikli. Wallachia'da, onlar gibisi pek bulunamaz. Dünyayı verseniz, yaşlı adam toprağının bir karışını bile kiraya vermez size. Neyse, Allaha ısmarladık! Tekrar karşılaşacağımızı umarım" dedi ve arabanın kapısını açtı, "Hey arabacı, arabacı... Oğlum buraya bak, duymuyor musun?.. Sağır mısın,

nereye bakıyorsun kafasız, beni görmüyor musun, kör müsün?.. Çabuk buraya gel de şunları al."

Lokomotiften gelen gürültü azalmaya başlamıştı. Ara sıra, yeni gelen ya da beklemekte olan yolcuların sesleri bu uğultuya karışıyordu. Bütün istasyon gürültü içindeydi. Kimi zaman bir kahkaha, kimi zaman bir öpücük sesi ya da birkaç neşeli söz, bütün bu uğultunun üstüne çıkıyordu. Yolcular çıkışa doğru ilerlemeye başladılar. Çoğu, kendi eşyasını kendi taşıyordu. Ancak birkaçının yanında hamal vardı. Herkes acele ediyor, bazıları da takip ediliyormuşcasına koşuşuyorlardı.

Grigor Iuga, koridordaki bütün yolcular dışarı çıkana dek olduğu yerde bekledi. Pencereden, Modrianu'nun, valizine sıkı sıkı sarılarak tepesine üşüşen hamalları kovuşunu, Müfettişin, birini bekliyormuşcasına telaşla etrafına bakışını ve bavullarıyla sepetlerini taşıyan adamın arkasından yürüyen Rogojinaru'nun geniş omuzlarını seyretti. Kiracının durmadan emirler yağdıran sesi, bütün gürültüyü bastırıyordu.

Sonunda, gürültü iyice azalınca genç Iuga trenden indi, zorlukla bir araba buldu ve şoföre Strada Argintari'ye gitmesini söyledi. Önce Grivitei'den geçtiler. Burası geniş, gürültülü, pis ve etrafında sıra sıra dükkânların olduğu bir caddeydi. Satıcılar kapılara çıkmış, geçen yolculara bir şeyler satabilmek için didinip duruyorlardı. Bir sürü otel, han ve pansiyon, Gara de Nord'dan boşalan yolcuları kapmak için birbiriyle yarışıyordu. Geniş kaldırımların üstünde rengârenk, çeşit çeşit insanlar dolaşmaktaydı: işçiler, memurlar, bir arada yürümeye çabalayan köylüler, geleneksel Macar elbiseleri giymiş hizmetçi kızlar, çıraklar ve öğrenciler dahil her geçen erkeğe göz atan boyalı küçük genç hanımlar, *Braga* satıcıları, madeni kemer tokaları satan Bulgarlar ve şekerleme satan Türkler...

Araba parke taşların üstünden hoplayarak giderken Grigor Iuga, Bükreş'i meydana getiren bu insanları biraz da çekingenlikle seyretti. Ne zaman köyden kente dönse, hep

böyle hissederdi kendini. Köydeki sessiz hayattan sonra kentin gürültüsü, alışana dek yorardı onu.

Strada Argintari yakınlarında, Coltea bulvarında, atlardan biri kayarak düştü. Arabacı önce küfür etti, sonra da dövmeye başladı. Ama faydasızdı. Sonra aşağı atlayarak hayvanın koşum takımlarını gevşetti. Evi yüz metre kadar ötede olduğundan, Grigor arabayı bırakarak yürüdü.

Strada Argintari'deki ikinci ev onların, daha doğrusu onun, yani karısınındı. Demir parmaklıkların ortasında, çok güzel bir kapısı vardı. Evin önündeki bakımlı bahçede özenle hazırlanmış çiçek setleri, taşlarla birbirlerinden ayrılmıştı. Tek katlı olan ev, özellikle kırmızı basamaklı mermer merdivenleriyle gelen geçenin dikkatini çekiyordu.

2

Kapıdan içeri girdiğinde Grigor Iuga, merdivenlerin tepesinde bir yabancının uşağıyla konuştuğunu gördü.

Şatafatlı bir elbise giymiş olan uşak (Nadina'nın fikriydi bu), onu karşılamak için merdivenlerden aşağı inmeye başladı. Anlaşıldığına göre bu genç, uzun boylu, açık renk saçlı ziyaretçi, *Transilvanya*'dan geliyordu ve Bay Iuga ile görüşebilmek için bir iki kez daha evine gelmişti. Bu arada, yabancı, merdivenlerden aşağı inerek Grigor'a doğru gelmeye başladı. Uşak, efendisinin valizini alıp gittikten sonra, yabancı, şapkasını çıkararak şaşkınlıkla konuştu, "Adım, Titu Herdelea. Şairim..."

Cevap olarak Grigor'un belli belirsiz gülümsemesi, genç Herdelea'yı daha da çok şaşırttı. Beyaz puanlı, koyu yeşil bir kravat takmıştı. Şapkasını sol eline alarak o da gülümsemeyi denedi, ama başaramadı. Bir asır gibi gelen kısa sessizlikten sonra, bütün cesaretini toplayarak şapkasını dikkatle kafasına yerleştirdi ve sinirle, konuşmasına devam etti.

"Beni burada beklerken bulduğunuz için özür dilerim. Ama bu yaz, yani iki ay önce, Transilvanya'da milletvekili olan Bay Gogu İonescu, mümkün olduğu kadar çabuk burada bulunmamı söylemişti."

"Ya, demek Transilvanya'dan!.." diye mırıldandı Grigor, hiç ilgi göstermeden. Ama bu, genç adama, konuşmasına devam etmek için biraz olsun cesaret vermişti.

"Evet, Transilvanya'dan. Zaten, Bay Ionescu ile uzaktan akraba oluruz. Bilmem haberiniz var mı, kız kardeşim Laura, Satmar'lı rahip George Pintea ile evlidir. George'un kız kardeşi de Bay Ionescu'nun karısıdır."

"Sahi mi?" dedi Iuga neşeyle ve şairin elini sıktı. "Buna çok memnun oldum. Size şunu da bildireyim ki benim de uzaktan akrabam oluyorsunuz, çünkü karım Gogu Ionescu'nun kız kardeşidir."

Titu Herdelea gülümseyerek başını salladı. Bu evle olan akrabalığını biliyordu. Gogu Ionescu ile görüşmek için sık sık gelmiş ve içindekileri bütün ayrıntılarıyla uşaklardan öğrenmişti.

Grigor bu genç adamın görünüşünden hoşlanmıştı ama onun asıl ilgisini çeken şey genç şairin saklamaya çalıştığı çekingenliğiydi. Beklenmeyen olaylar karşısında Iuga da böyle hissederdi kendini gençliğinde. Sanki eski bir dostuymuş gibi genç Herdelea'nın koluna girerek, "Artık birbirimizi tanıdık. Çıkıp yukarıda konuşsak daha iyi olur sanırım" dedi.

Titu neşeyle kızardı. Merdivenleri çıktıklarında, Bay Grigor durarak evi anlatmaya başladı. Bina, girişleri bir olan iki daireden oluşmaktaydı. Grigor'un kayınpederi bu evi on sene önce yaptırdığında, iki çocuğunun da evlendikten sonra buraya yerleşeceğini düşünmüştü. Grigor'un karısı Nadina ise bu işten hiç memnun olmamış ve iki kardeş her zaman birbirlerini gözaltında bulundursun diye babasının böyle bir

iş yaptığını söylemişti. Madeni süsleri olan büyük meşe kapı, aslında evi ikiye bölmekteydi. Çünkü sağ kanadı Gogu Ionescu'nun dairesine, uşağın açık tuttuğu sol kanadı ise Nadina'nın dairesine açılıyordu.

"Karım üç ay önce seyahate çıktı. Onun için ev bomboş!" dedi.

Birinci kata giden holden geçtiler. Nadina seyahatte olduğu zaman Bükreş'te kalabilmek için burada bir oda ayırmıştı kendine.

"Aslında ben yalnızca kışları Bükreşliyim. Hatta kışın çoğunu burada da geçirmem. Çoğunlukla hem işim orada olduğu için, hem de daha rahat ettiğim için köyde otururum. Ben ne kadar kentten nefret ediyorsam, karım da o kadar köyden nefret eder. Lütfen oturun. Konuşurken üstümü değişmeme aldırmazsınız sanırım... Saat de bir buçuğu geçmiş. Büyük tüccarlarımdan biriyle üçte randevum var. Bir yerde bir şeyler atıştırabilecek kadar bile vaktim yok. Acele etmeliyim."

Titu, dört hafta önce nasıl Bükreş'e geldiğini, Gogu Ionescu'nun yardımlarını büyük bir umutla beklediğini, çünkü Gogu'nun genç adama bir gazetede iş bulabileceğini söylediğini anlatmaya başladı. Ionescu'nun seyahate çıkmış olduğunu öğrenmek, onun için kötü bir sürpriz olmuştu. Ama işin daha da önemli olan yanı, Titu'nun yanında getirdiği paranın üçte birini harcamış olmasıydı. İş için beklerken elindeki bütün parayı harcayıp, çok zor bir durumda kalacağından korkuyordu.

"Hayallerinizi yıkmak istemem" dedi Grigor. Üstünü değişmişti. "Ama kayınbiraderim pek de güvenilir bir adam değildir. Çok iyi kalpli, iyi niyetli bir insandır ama, biraz baştan savmacıdır. Eğer karısı yardım edebilseydi, belki bu tavrından vazgeçerdi. Çünkü onun enerjisini kamçılayabilecek tek insan, karısıdır."

Bir an durgunlaşan genç Herdelea bu sözler üzerine güvenle konuştu. "Öyleyse benim için hâlâ bir umut var demektir. Çünkü bu yaz tanıştığımızda baldızım beni çok sevmişti."

"Böyle şeylere dikkat etmesi gerekir onun" dedi Iuga, "Gogu, bir Türk kadar kıskançtır ve herhangi bir şeyden şüphelenecek olursa, seni hemen bu ülkeden attırtabilir..."

Gerçekten de Titu, Singeorz'da tanıştığı zaman çok güzel bulduğu Eugenia'yı kollarına alacağı günü düşlemişti hep. Ama sırf yükselmek için sevgilisinin duygularından faydalanmak fikri genç Herdelea'yı o kadar utandırmıştı ki, bunu aklından geçirir geçirmez kulaklarına kadar kızardı. Onun şaşkınlığını sezen Grigor hemen onu bu durumdan kurtardı.

"Çok safsın dostum, korkarım ki burada pek başarılı olamayacaksın. Bugünlerde başarılı olmak istiyorsan, küstah ve gururlu olmalısın. Bir genç kız gibi durmadan kızaran bir adam, bu tür romantik duygulardan haberdar bile olmayan insanlar tarafından ezilmeye mahkûmdur!"

Artık çıkmaya hazırdı. Çantasını aldıktan sonra, "Yemek yedin mi?" diye sordu.

"Hayır..." diye mırıldandı Titu şaşırarak.

"İstersen, benimle gelebilirsin."

Çok memnun olmasına rağmen, genç adam, yemeklerini çoğunlukla Transilvanyalı bir aileyle yediğini, haber vermediği için de onu bekleyeceklerini ve mutlaka gitmesi gerektiğini söyledi. Aslında buna pek aldırmıyordu o. Ama üstündeki elbiselerle büyük bir lokantaya gidemeyeceğini düşünmüştü. Yeni elbisesini eskitmemek için, bir yenisini alıncaya dek, eski elbiselerini giyiyordu. Çok fazla ısrar etmediğinden Grigor'un onu yalnızca nezaketen çağırdığını düşündü.

"Tabii anlıyorum" dedi Grigor. "Ama sizinle tekrar görüşmek isterdim. Evet, bu akşam birlikte yemek yeriz. Oldu mu?

Ev sahibinize de haber verirsiniz ben de bu kadar dolu olmam. Enache'ye gideriz. Nerede olduğunu biliyor musunuz? Strada Academi'de. Sekizde? Tamam!"

3

Titu Herdelea, şapkası kulaklarına düşmüş, sevinçle kaldırımlarda koşuyordu. Sarhoşmuş gibi, herkes dönüp ona bakıyordu. Kalbi hızla çarpıyor, kendi kendine, "Sonunda, Tanrı'ya şükürler olsun!.. Ne kadar da iyi bir insan! Asil biri olduğu hemen belli oluyor! Galiba Tanrı beni de gördü" diye söylenip duruyordu.

Buzeşti'deki odasına gitmek için Strada Romana, Calea Victoriei ve Strada Verde'den koşarak geçti. Yemekleri beraber yediği Gavrilaş ailesi, komşusuydu.

Gavrilaş'lar da Transilvanya'dan gelmişlerdi. On seneden beri de Romanya'da yaşamaktaydılar. Gavrilaş, Bükreş gizli polisinin bir üyesiydi ve görevi de otel listelerini kontrol etmekti. Bir öğretmen olan Titu'nun babasıyla aynı okulda okumuşlardı. Bir sabah "Hotel English"e yeni gelenlerin listesini kontrol ederken Herdelea ismini görmüş ve onun Transilvanya'dan geldiğini öğrenince Zalaria'nın oğlu olduğunu anlamıştı. Biraz tereddüt ettikten sonra Titu'nun odasına çıkmış, ona hoş geldin demiş ve bu güzel fakat tehlikeli kente gelen diğer yabancılar gibi soyulmaması için kendisine yardım edeceğini söylemişti. Aynı gün, delikanlıya kendi evinin yanında ucuz bir oda bulmuştu. Akşama doğru Titu odayı tutup yerleşmişti bile. Sonra Gavrilaş, karısı ile tanışması için delikanlıyı akşam yemeğine davet etmişti. Evde bir de Marioara Radulescu isminde meslek okulunda okuyan onsekiz yaşında, tatlı ve neşeli bir kız kalıyordu. Gavrilaş delikanlıyı bu yüzden evine davet edememişti. Kısa boylu, şişman, kırmızı parlak suratlı bir kadın olan Bayan Gavrilaş, delikanlının da evlerinde ka-

labileceğini düşünüyordu. Marioara'nın odasında iki yatak vardı ve iki genç bir arada rahatça kalabilirlerdi. Ama Bay Gavrilaş bu fikre karşı çıkmış ve bunun namuslu bir şey olmayacağını, dedikodulara sebep olabileceğini söylemişti.

Birkaç gün sonra Titu yemeklere bir türlü alışamadığından, Bayan Gavrilaş az bir para karşılığında yemekleri kendileriyle birlikte yemesini kabul etmişti. Böylece Titu onlara her gün gitmeye başlamıştı. Daha sonra, Marioara, Romen edebiyatını ve gramerini pekiyi bilmediğini ve bu konuda yardıma ihtiyacı olduğunu itiraf etmişti. Terbiyeli bir genç olan Titu da kendisine yardım etmeyi teklif etmişti. Marioara'yı kendi kızı gibi seven ve onun sınavlarını vermesini isteyen evsahibesi de çok memnun olmuştu bu işe. Böylece dersler o akşam, yemekten sonra, Titu'nun odasında başlamıştı. İlk ders gece yarısına dek sürmüştü. Ertesi gün genç adam, Bayan Gavrilaş'a, Marioara'yı oldukça geç bıraktığını, çünkü konunun çok zor olduğunu ve daha önce üzerine yeterince eğilinmemiş olduğunu anlatmıştı. Marioara ise hiç bu denli hoş vakit geçirmediğini ve Titu kendisine böyle yardım ederse çok başarılı olacağına hiç şüphesi olmadığını söylemişti.

Titu, aileyi bir arada, kahve içerken buldu.

"Boynuna kaşıklar asacağız genç dostum" diye karşıladı Gavrilaş onu, özenle sarmış olduğu sigarayı tüttürmeye başlarken.

"Sizi beklemeden başlamamıza bu küçük hanım sebep oldu, Bay Titu" diye karıştı karısı, Marioara'yı gösteriyordu eliyle. "Çok acıktığını ve gelecek olan soylu bir prens bile olsa beklemeye katlanamayacağını söyledi."

Kahkahalarla gülen Titu koşarak Marioara'yı kollarına aldı ve saçları karmakarışık olana dek öptü onu. Bu arada fincanlardan birini devirerek içindeki kahveyi Bayan Gavrilaş'ın tertemiz masa örtüsüne döktü.

"Yetişir" dedi Gavrilaş, masanın üstünde duran fincanı kurtarmaya çalışarak. Karısı da, sanki büyük bir felaketi seyrediyormuş gibi sinirle parmaklarını oynatıyordu. Ama kız bu saldırıdan çok hoşlanmış ve öpücükleri küçük bir güvercin gibi kabullenmişti.

"Zafer, Bay Gavrilaş!" diye bağırdı Titu. Şapkasını da divanın üstüne zaferden dönen bir general gibi atmayı da ihmal etmedi.

Aceleyle onlara Grigor Iuga ile nasıl tanıştığını, neler konuştuklarını, nerdeyse yemeği kaçırmak üzere olduğunu ve akşamki daveti anlattı. Dökülen kahve ve mahvolan tertemiz masa örtüsü o anda unutulmuştu.

Gavrilaş birkaç yıl Vlaşca'da idare memuru olarak çalışmış ve biraz da para biriktirmişti. Onun için büyük toprak sahiplerini çok beğenir, onları Romanya'nın tek güvenilir kurumu olarak kabul ederdi. Gizli Polis Teşkilatı'na üç yıl önce katılmış, hak ettiği halde bir türlü terfi edememişti. Oysa öteki arkadaşlarından daha fazla bir eğitim görmüştü. Onun en büyük şanssızlığı bir arkası olmamasıydı. İşte bu yüzden de hiçbir şeyi beğenmez, her şeyde bir hata bulurdu.

"Birkaç yıl topraklarının idarecisi olabilsen... İşte o zaman Tanrı senin de yüzüne güler, sen de rahat edersin" dedi düşünceli düşünceli. Titu'yu takdirle, fakat biraz da kıskançlıkla seyrediyordu. Bu arada Titu kendisi için saklanan Transilvanya yahnisini iştahla yemeye başlamıştı.

Gavrilaş, karısı kadar kısa boyluydu. Gür bıyıkları vardı. Suratı ise, bir palyaço kadar kırmızıydı.

Genç adamın konduğu nimetler, uzun uzun tartışıldı. Bayan Gavrilaş, Vlaşca'dan hatırladığı bir idareciyi anlatarak katıldı bu konuşmaya. Sadece Marioara sessiz duruyordu. Sert sert Titu'ya bakıyor, ona ekmek parçaları atıyordu. Ama genç adam, kendisi için çok önemli olan konular tartışıldığından, buna dikkat bile etmiyordu.

Yavaş yavaş heyecan azaldı. Öğleden sonraları biraz kestirmeye alışık olan Gavrilaş esnedi, gerindi, iç çekti ve sonunda da yattı. Marioara, istemeye istemeye okula gitti. Bayan Gavrilaş da bulaşığa başlayınca, Titu, Enache'deki yemeğe hazırlanmak için odasına gitti.

Odası, yandaki evdeydi. Kırık dökük tahta bir kapı, odaların baktığı pis ve uzun bir avluya açılıyordu. Sokağın yanında, iki odalı, ortasında da bir salon bulunan dairede Bayan Elena Alexandrescu oturmaktaydı. Kırkını geçmiş olmasına rağmen, hâlâ güzelliğini koruyordu. Ölmüş olan subay kocasından kimi zaman albay, kimi zaman da yarbay, diye söz ederdi. Fakat o, henüz bir teğmenken ölmüştü.

Bayan Alexandrescu, ön odada, İçişlerinde bir memur olan Jean Ionescu ile birlikte oturuyordu. Salondaki iki kitaplık Bayan Alexandrescu'nun damadı Dr. Vasile Popescu'nun kitaplarıyla doluydu. İki küçük penceresi de arkaya bakan oda, Titu'nundu. Demir bir yatağı, lavabosu, yuvarlak masası, üç sandalyesi, sallanan eski bir gardrobu ve ev sahibesinin *biblo* dediği birtakım ufak tefek şeylerle doluydu bu oda. Avlunun öbür ucunda, Yahudi bir eskici olan Mendelson, en büyüğü askerliğini yeni bitirmiş beş çocuğu ile birlikte yaşamaktaydı. Bunlardan başka pansiyonda, yakınlarda bir dükkânı olan Bulgar pastacı, karısını henüz kaybetmiş olan bir terzi, bir genç kız ve bir de öğrenci vardı.

Avluya girer girmez, Bayan Alexandrescu'nun neşeli sesini duydu. Jean, büroda olmalıydı. Odanın kapısı ardına kadar açıktı. Kadın, tuvalet masasının önünde oturmuş, bir elinde pudra, diğer elinde ruj, bir palyaço gibi kendini boyamaya çalışıyordu.

"İyi günler Bayan Alexandrescu!" dedi her zamanki nazik tavrıyla. Cebinden anahtarları çıkararak kilide soktu.

"Bonjour, bonjour" diye cevap verdi ev sahibesi.

Bu saygılı genç adamı görmek, kadının çok hoşuna gidiyordu.

"Neden bu kadar acele ediyorsunuz" dedi canavar düdüğü gibi bir sesle, "Biraz yaklaş canım, ısırmam seni!"

Titu, kapıyı açıp şapkasını içeri fırlatırken, o, hâlâ suratını pudralıyordu.

"Yalnızım. Sevgili Jenica Bakanlığa gitti. Haydi, huysuzluk etme de gel içeri. Jenica bana taptığı halde hiç de kıskanç değildir..."

Birdenbire yatağının dağınık olduğunu fark edip aceleyle toplamaya başladı. Bir yandan da, "Siz erkekler ne kötüsünüz" diye mırıldanıyordu. "İnsan sizden bir türlü kurtulamıyor."

Utanan Titu, geç kalmaması gerektiğini, akşam bir bayla Enache'de buluşacağını söyleyerek konuyu değiştirdi.

"Enache'de mi? Ne kadar güzel!" diye bağırdı Bayan Alexandrescu içini çekerek. "Kocam öldüğünden beri oraya hiç gitmedim."

Birkaç dakika kadar çok genç ölen zavallı Mache'yi anlattı. Hatta, ne kadar yakışıklı olduğunu kanıtlamak için Titu'ya resimlerini bile gösterdi. Kızı Mimi'yi ancak çeyiziyle evlendirebildiğini, yoksa bu zorluklarla böyle bir şeyin imkânsız olduğunu da sözlerine ekledi. Sonra süslenmesini bitirdi ve Jenika'nın, onun yüzünden ailesiyle yaptığı kavgaları en ince ayrıntılarına kadar anlatmaya koyuldu. Ama bütün iyiliğinin yanı sıra Jenika'nın güçlü bir kişiliği vardı. Sevgilisinden ayrılmaktansa ailesiyle olan bütün bağlarını koparmayı tercih etmişti. Bunun üstüne yaşlı çift oğullarının isteğine baş eğmek zorunda kalmışlar ve o zamandan beri de çok iyi *geçinmişlerdi.* Aslında o da Jenica yüzünden damadıyla pekiyi anlaşamıyordu. Mimi annesinin çektiklerini bildiği için ağzını açmıyor, onun, hiç olmazsa şimdiden sonra yaşantısını dilediği gibi sürdürebilmesini istiyordu. Ama damadı geri kafalı bir köylüydü. Jenika'dan ayrılmazsa kapı-

sından adımını atmayacağını, onun jigolosuyla karşılaşmak istemediğini söylüyordu. Jigoloymuş... Ne saçma! Damadı, Mimi'nin bile kendisiyle görüşmesini engellemek istemişti. Onun için ne zaman küçük kızı Bükreş'e gelse gizli gizli buluşuyorlardı... Evet, onu doğuran, büyüten öz annesiyle...

"Ah, Tanrı'm! İnsan elde ettiği küçük mutluluklar karşılığında ne kadar da çok şey vermek zorunda kalıyor!" diye içini çekti.

Genç adam, bu itirafları nasıl karşılaması gerektiğini bilmiyordu. Hele böyle üzücü olunca... Teselli edici birkaç söz arayarak, yavaşça ayağa kalktı. Ama Bayan Alexandrescu hiç yardıma ihtiyaç duymadan kendine geldi ve kızının güzelliğini, akıllılığını ve çekiciliğini övmeye başladı. Geldiğinde, ne kadar nefis bir yaratık olduğunu göstermek için onu Titu'ya tanıştıracağını vadetti. Yapacak hiçbir işi olmadığından bütün bir gece durmadan dedikodu yapabilirdi. Ama Titu, yaşantısının bir dönüm noktası olabilecek bu akşamki yemek için hazırlanmak istiyordu. Tam ev sahibesinin duygularını incitmeden ayrılmaya hazırlanıyordu ki, avludan bir ses duydu.

"Bay Titu Herdelea!"

Birkaç ses birden cevap verdi.

"Ön tarafta, ön tarafta!"

"Postacı" dedi Bayan Alexandrescu.

Merdivenlerden ancak üç basamak çıkmıştı ki postacı göründü ve mektubu verdi. Birdenbire duygulanan Titu, kadının yanından ayrılarak odasına gitti. Bükreş'e geldiğinden beri aldığı ilk mektuptu bu. Titreyerek zarfı açtı, içinden çıkan Bayan Herdelea'nın küçücük el yazısı ile dolu altı sayfalık mektupta, Ion Glanetaşu'nun ölümünden, Ghighita'nın Zagreanu'yla nişanına dek, Amaradia'dan ayrıldığından beri olan her şey anlatılıyordu.

"İyice hazırlanabilmemiz gerektiğinden, düğün ancak Noel'de olacak. Onlara Pripaş'taki evi vereceğiz. Belki bize

olduğu gibi, onlara da şans getirir. Sen de düğüne gelebilseydin iyi olurdu. Zavallı çocuk, sen gelmeyeceksin diye durmadan ağlıyor. Ama sen, geleceğinle meşgul ol yalnızca... Elinden geldiğince çalış ve Tanrı'ya olan bağlılığını yitirme. Çünkü O, kendisine bağlı olan erdemli insanları asla terk etmez. Sabırlı olmalısın şekerim. Romanya'da yaşamanın kolay olmadığını biliyorum. Ama, insan umutsuzluğa kapılmamalı. Tanrı'nın yardımıyla başarıya ulaşıncaya dek, bütün engelleri aşmak için mücadele etmeli. Yakında, kışla birlikte soğuk havalar da başlayacak. Yanına kalın elbise alıp almadığını bilmiyorum. Elindeki parayla orada bir şeyler alabilirsin. Ama orası çok pahalıysa bize biraz para gönder, burada, Strulovici'ye diktirelim. Bilirsin, iyi ve ucuz diker o."

Altına, kız kardeşi Ghighi, o gelmezse düğünün yapılmayacağını yazmıştı. Üstelik, daha ne giyeceğini de bilmediğini söylüyordu. Yakında gideceği öğrenci balosu için yeni bir şey yaptırması gerekti. Nişanlı olduğu için, herkesin gözleri onun üstünde olacaktı.

Başka bir sayfada, babası, giderken verdiği sözü unutmamasını, *Tribuna Bistritei*'ye bir şeyler yazıp göndermesini; editörün, *Astra* şenlikleri üstüne yazdığı yazıyı hâlâ beklediğini hatırlatıyordu. Birkaç gazete göndermesini istiyor, böylelikle, oradakilerin gerçek Romanya gazeteleri görebileceğini anlatıyordu. Tabii, eğer kendisinin bir yazısı yayımlanırsa, bunu da hiç ihmal etmeden göndermeliydi.

Titu, ezberlemek istercesine mektubu birkaç kez okudu. Sanki tekrar Transilvanya'daki evinde, ne kadar önemsiz olursa olsun en küçük şeyin dahi tüm varlığında yankılandığı o dünyadaydı şimdi. Yüreğinin heyecanını dindirecek tek çözümmüş gibi hemen cevap yazmayı istedi canı. Masanın üstünde evden getirdiği kitaplar, içine şiirlerini yazdığı defterler, kalemler ve yazı mürekkebi duruyordu. Ama, mektup kâğıdı yoktu. Kâğıt ararken, aklına Iuga geldi. Böylelik-

le tekrar gerçeğe döndü ve söylemeye değecek önemli bir şeyi olana dek mektubunu erteledi.

Saat altı olmuştu. Acele etmeli, hazırlanmalıydı. Daha tamir edilecek birkaç şeyi vardı. Ayakkabılarını boyamalı ve çok az giydiği siyah elbisesini fırçalamalıydı. Zamanında orada olması gerekiyordu. Birkaç dakika beklemesi, başkalarını bekletmesinden çok daha iyiydi.

4

"Biraz geç kaldın dostum" dedi Grigor Iuga gülümseyerek elini uzatırken, "Galiba sen de artık Bükreşli oldun! Hadi, gel yanıma otur. Çok aç olduğumuzdan seni bekleyemedik."

Titu gerçeği söyleyip söylememekte tereddüt ederken, bir garson, paltosu ile şapkasını aldı. Şaşkın bir sesle mırıldandı: "Ama ben çoktan geldim. Hatta geldiğimde lokantanın içine de baktım. Sonra da ön tarafta dolaşarak sizi bekledim. Nasıl oldu da içeri girdiğinizi görmedim, anlamıyorum!"

"Hiç özür dileme, zaten biz de on beş dakika geç kaldık" dedi Grigor. "İşte, biz bütün Romenler böyleyiz. Dur da seni tanıştırayım."

Yanındaki iki kişiyi takdim etti; Iuga'dan pek de yaşlı olmayan avukat Baloleanu, iri yapılı bir adamdı. Kısa, düz kesilmiş kırmızı sakalı vardı. Saçlarıysa uzun zamandan beri açılmaya yüz tutmuş alnını örtecek bir şekilde taranmıştı. Gri-mavi gözleri, kurnaz ve sinsice parlıyordu. Yemek yerken, içkinin kendisine dokunduğundan ama bir türlü de bırakamadığından yakınıyordu. Kendisini şişmanlattığı için, doktorlar içkiyi bırakmasını tavsiye etmişlerdi. Onun tek tutkusu politikaydı. Partisi iktidardayken o da Ialomita'da milletvekilliği yapmıştı. Sonra burada altı yüz pogonluk bir toprak satın almıştı. Avukatlıklarını yaptığı az ama sağlam müşterileri ona rahat bir gelir sağlıyordu ve iyi bir avukat

olarak tanınmıştı. Ama baroya çok ender gider, hatta, sık sık giden meslektaşlarıyla dalga geçerdi. Bununla beraber, politikada gelecek vadeden biri olarak Adalet Sarayı'na kayıdını yaptırmış ve önemli kişilerle olan ilişkileri sayesinde de birkaç iyi "numara" başarabilmişti.

Yemekteki diğer konuk Romanya Bankası'nın müdürü Constantin Dumescu'ydu. Temiz, yeni tıraş olmuş, altın çerçeveli gözlüklü, donuk sarı saçlı bir adamdı. Sanki çok uzun boyluymuş gibi hafif kambur duruyordu. Bekâr olan Dumescu, Iuga'nın babasının iyi dostuydu.

İkisi de davetsiz bir misafir gördükleri Titu'yu pek de hevesle karşılamadılar. Tanışma töreninden sonra Titu, dikkatle menüyü incelemeye başladı. Romen yemeklerine alışamamıştı henüz. Yemek adlarından da hiçbir şey anlamıyordu. Zaten geldiği zaman Iuga'yı göremediği için de kendine çok kızmıştı. Grigor onun sözünde durmayan biri olduğunu sanacaktı. Oysa böyle bir şeyi önleyebilmek için özellikle yarım saat önce gelmişti. Ama yalnız başına içeri girip bir masada oturmaya da cesaret edememişti.

Kısa bir sessizlikten sonra, Baloneanu, genç adamın gelmesiyle kesilen konuşmasına devam etti. "Demin de söylediğim gibi sevgili Grigorita, toprak sahipleri birtakım fedakârlıklarda bulunmazlarsa bu köylü sorunu halledilemez. Diğer her şey, bütün diğer teklifler ancak geçici çözümlerdir. Köylü toprak istiyor. Bu kesin. Bildiği ve istediği tek şey toprak!"

Iuga sakince ama gözlerinde bu konunun kendisi için çok önemli olduğunu belli eden bir bakışla konuştu: "Özür dilerim Alexandru ama meseleyi öyle bir şekilde sunuyorsun ki sanki bu sorun sadece bir seçim propagandası için kullanılan bir talep. İştahı yaratmak çok kolay ama onu gidermek çok zor. Beni, bir toprak sahibini, atalarımızın yüzyıllardan

beri işlediği toprağı köylülere vermesi gerektiğine nasıl ikna edebilirsin –ki bu arada sen de toprak satın alıyorsun– ve..."

Biraz alınmış olan avukat sözünü kesti: "Bir dakika, önce bu konuları ele alalım. Öncelikle bu işe kişisel bir açıdan bakmadığımızı anlamalısın. Ben konuştuğum zaman senin ve benim toprak sahipleri olduğumuzu önemsemeden, genel olarak konuşuyorum. Biz, her şeyden önce, köylü sorununu hem kitaplardan, hem de kişisel deneylerimizden tanıyan insanlarız. Biz de herkes gibi, bu sorunla, kendi kaderimiz ve ülkenin geleceği buna bağlı olduğu için ilgileniyoruz, değil mi? Bu tamamen kişisel olmayan bir tartışma. Eminim ki, eğer fedakârlıklara ihtiyaç duyulursa Bay Miron'la sen, ilk adımı atanlar olacaksınız."

"Yanılıyorsun sevgili dostum" dedi Grigor, "Babam, toprağından ayrılmaya asla razı olmaz. Hem geçmiş mücadeleleri, hem de gururu ile bağlıdır ona. Toprak, köylüler için olduğu kadar babam için de hayatın ta kendisidir. Bunu sen de çok iyi biliyorsun, çünkü malikânemizi ziyaret etmiştin ve bunu anlıyorsun! Hem ben de toprağımı kolay kolay kimselere veremem. Çünkü toprak, onu bir hediye olarak istemeyen köylüye değil de, gözleri seçimlerde olan kasaba demagoglarına gidecektir. İşte bu nedenden de onlar, sorumlu insanların hoşlanmadıkları, hatta kışkırtıcıların bile denemeye kalkmadıkları teorileri ortaya atıp duruyorlar."

"Görüyor musun, aramızda bir tutucu var!" diye gülümsedi Baloeanu, Dumescu'ya bakarak. Sonra tekrar Iuga'ya döndü, "Bir dakika sevgili dostum. Madem beni de araya soktun, bu konuyu iyice tartışalım... Sanıyor musun ki on senede alınterimle kazandığım ve hâlâ borcunu ödeyemediğim küçük toprağım bu sorunu çözer?.. Ama gene de, ne kadar yoksul bir insan olursam olayım, o küçücük toprağımı ülke hizmetine seve seve veririm. Şimdi memnun oldun mu?"

"Tabii toprağını devlete verirsin. Çünkü satın alır almaz onu kiraya verdin" dedi Iuga, kelimelere öfkeyle basa basa.

Bu kadar yakın bir arkadaşının, kendisi gibi saygıdeğer bir avukata ve politik bir şahsiyete, köye kapanmayı önermesine hem şaşıran, hem de üzülen Baloleanu, "Yani, bu kadar başarılı olduğum işimi bırakıp tarımla uğraşmam gerektiğini mi söylemek istiyorsun" dedi alaylı bir sesle.

"Eğer toprağa sahip olmak istiyorsan, evet! Toprağa sahip olan insan ya onu işleyip sevmeli ya da ondan vazgeçmeli. Sen, sevgili dostum, bu toprağı, onu satın alıp aralarında bölüşmek isteyen köylülerin ellerinden çekip aldın. Oraya giderek onları bir kenara ittin, üç gün sonra da senin ve kendisi için toprağı sıkıp para kazansın diye bir kiracıyı gönderdin. Bir taraftan kendin toprak satın alıp köylülere fırsat vermiyorsun, öte yandan da benim gibi köylülerle birlikte terleyen bir toprak sahibinin toprağından vazgeçmesini, onu eski bir eldiven gibi fırlatıp atmasını istiyorsun."

"Ama sevgili Grigorita" dedi avukat, "Senin gibi büyük toprak sahipleri çok az. Büyük bir çoğunluğun, toprakla olan bağı çoktan koptu. Sorunu özel durumlara göre değil de, daha genel duruma göre çözümlemeye çalışmamız gerek."

"Öyleyse neden önce topraklarına yabancılaşmış olanlardan başlamıyorsunuz? Neden aklınıza önce ülkenin temel zenginliğini temsil eden, en sadık sosyal sınıfı yıkmak geliyor? Evet. Birçok toprak sahibinin topraklarından ayrıldıkları doğru. Toprakla uğraşmak, onlar için oldukça zor bir iş. Toprağı ekip biçmeyi küçümsüyorlar. Evet, sadece toprakla uğraşmayı değil, bütün emeği küçümsüyor onlar. Paralarını biriktirip, siyasi partilere yatırım için vermeyi tercih ediyorlar. Onların yerlerini, bir kira parasını *boyarlar* için, daha yüklüce bir kira parasını da kendileri için kazanan kiracılar aldı. Onun için köylülerin şikâyetleri, gizli ya da açıkça yaptıkları tehditler çok doğal. Ben, bir toprak sahibi olarak,

doğru dürüst yaşayamıyorken, kiracı komşum hem toprak sahibine onbinlerce altın ödüyor, hem de kendi ceplerini dolduruyor. Bu kadar para nereden geliyor? Kiracının sefaletinden mi yoksa köylününkinden mi? Ne dersin Costica?" Böylece Grigor, Dumescu'ya bakarak sözlerini bitirdi. "Söyle, öyle değil mi?"

Banka müdürü, sinirli sinirli tabağına bakmaktaydı. İkisi de o kadar yüksek sesle konuşmuşlardı ki çevre masalarda oturanlar onlara bakmaya başlamışlardı. Konuşmayı pek dikkatli dinlemediğinden Grigor'un sorusunu pek anlamamıştı. Bütün gün rakamlarla uğraşan onun gibi birisi için yemek tartışmaları saçmaydı. Ciddi sorunlar, biftekler ile elma pastaları arasında çözümlenemezdi. Bir şey söylemek için ağzını açmıştı ki yandaki masadan bir ses duyuldu: "Özür dilerim..."

Konuşmalarını kesen bu yabancının kim olduğunu anlamak için hepsi şaşkınlıkla o tarafa baktılar.

"Adım Ilie Rogojinaru. Bugün sizinle trende tanışmak şerefine erişmiştim Bay Iuga."

Kiracı yalnızdı. Onlardan sonra gelmiş ve bir rastlantı sonucu konuşmalarını duymuştu. Onların şaşkınlıklarına hiç aldırmadan sandalyesini yanaştırdı ve sanki hepsi ile çok samimiymiş gibi konuşmaya devam etti:

"Bay Iuga kiracıların şöyle böyle olduklarından söz ediyordu... Sakın bunları bir kiracı olduğum için söylüyorum sanmayın. Ama Bay Iuga hak etmeyen insanlar hakkında kötü şeyler söylerek yanlış yapıyor. Eğer sizin fikirlerinize katılmazsam bana gücenmezsiniz, değil mi Bay Iuga? Kiracılar, sizin söylediğiniz ve birçok gazetenin de yazdığı gibi bu ülkenin başına felaketler açan insanlar değildir. Bir kiracı, hem kirasını ödemek hem de kendi geçimini sağlamak için, bir toprak sahibinin en az üç katı kadar çalışmalıdır. Köylüler kiracılar için ne daha çok çalışıyorlar, ne de daha az parayı kabulleni-

yorlar. Hatta bazen ondan daha yüksek ücret istedikleri bile oluyor. Bay Iuga Amara'ya komşu kiracının, köylülerle yaptığı anlaşmanın köylüler açısından kendisininkinden daha kötü olup olmadığını açıklasın. Ama kiracı zorunluluk altındadır ve kazancını biriktiremez. Eskiden kullanılmayan toprakları ekilir bir hale getirerek, işini makinelerle yaparak, tarımsal sömürüyü artırarak toprağı daha yoğun olarak kullanır. Tabii bu arada köylüleri ezen kiracılar da var, tıpkı böyle toprak sahipleri olduğu gibi. Ama koşullarını göz önünde bulundurmadan bütün kiracıları aynı şekilde suçlamak büyük bir haksızlıktır ve de yapılmaması gerekir."

Kiracının kaba bir şekilde konuşmaya katılması Grigor'u sinirlendirmişti.

"Haklı olabilirsiniz" dedi, "Ama eğer köylülerle toprak sahiplerinin arasına kiracılar girmeseydi, bugün Romanya'da köylü sorunu diye bir şey olmazdı. Kiracının ortaya çıkması toprağın köylüye geçmesini önledi. Bence normal ve sıhhatli bir gelişim böyle olmalıydı. Kiracı daha çok para teklif etmeseydi, toprağından bıkan toprak sahibi onu köylüye satacaktı."

"Belki" diye kabullendi Rogojinaru, "Bunu inkâr etmiyorum. Tabii, köylüler becerikli ve sorumlu insanlar olsalardı... Bu konuda oldukça tecrübeliyim. Onun için şunu belirtmeme izin verin ki, kiracı sadece Romen köylüsü tembel olduğundan araya girdi. Köylü, her şeyin boyarlar ya da bugünlerde devlet tarafından kucağına bırakılmasını bekliyor. Eğer sizden değişik bir şekilde düşünüyorsam özür dilerim baylar, ama..."

Baloleanu onunla aynı fikirde olduğunu belirtircesine elini salladı. Ama kendini kontrol edemeyen Grigor sertçe adamın sözünü kesti.

"Sizin trende de böyle konuştuğunuzu duymuştum. O zaman size cevap vermemiştim. Çünkü köylüleri sömürerek yaşayan ve zenginleşen bir insanın onlara tembel demesi

bana çok canavarca gelmişti. Bir an için onların tembel olduklarını kabul etsek bile, bunun sorumluluğunu, onları bir köleden daha beter duruma getirenlere yüklemek gerek. Aydınlatılacaklarına, zorla karanlıkta bırakıldılar! Hepimiz, köleleri köylü vatandaşlara tercih ettik! Şimdi bütün bu yaptıklarımız yetişmiyormuş gibi, kötü ve tembel olduklarını söyleyerek onlara hakaret ediyoruz." Biraz durakladı, Titu'yu göstererek, "Ona sorun" dedi. "Transilvanya'dan yeni geldi. Ona, oradaki köylülerin tembel olup olmadıklarını sorun ve oradaki Romenlerin yabancı idare altında olduklarını da unutmayın! Ama onların, köylüye değer veren, onları eğitip yol gösteren ve onları iyi birer örnek yapan liderleri vardı. Köylüler üstüne çok laf ediyoruz ve bu boş sözlerden hiç sıkılmıyoruz. Onlar için dürüst ve çıkarlarımızla ilgili olmayan hiçbir şey yapmıyoruz."

Iuga'nın sözleri çevrede garip bir hava yaratmıştı. O zaman çok yüksek sesle konuştuğunu ve yan masadakilerin de söylediklerini duyduğunu anlayarak çok utandı. Sabırsızlanmaya başlayan Dumescu'ya bakarak sustu. Cevabını almış olmasına rağmen Rogojinaru hâlâ kendi kendine bir şeyler mırıldanıp duruyordu.

"Haklısın sevgili Grigorita, çok haklısın" dedi Baloleanu. "Zavallı köylü acı çekmekten başka hiçbir şey bilmiyor. Çünkü ona, bundan başka bir şey öğretilmedi. Ve bıçak kemiğe dayandığı zaman artık buna tahammül edemiyor. Tabii, o zaman da ayaklanarak etrafı kana bulaması çok doğal. Bu Batı uygarlığı çağında köylü ayaklanmalarının görüldüğü tek ülke burası. Çünkü yalnız bu ülkede köylüler çaresizlik içinde haklarını arıyorlar. Bütün ülkeyi sarsacak bir felakete kadar da devam edecek bu!.."

Ama konunun artık ilgi çekmediğini görünce yavaş yavaş sözü değiştirdi. Ürünün iyi olduğundan, ama mali kriz yüzünden bunun paraya çevrilemeyeceğinden söz etti. Hükü-

metin durumunu çok sarsıntıda bulduğunu, yakında kendi partisinin iktidara geçeceğini umduğunu söyleyerek konuşmasına devam etti. Sonra dış politikaya geçip, Transilvanya'daki kardeşlerini ve Titu'nun durumunu tartıştılar. Koyu bir milliyetçi olan ve her zaman Transilvanya'nın ülkelerine katılacağını uman Dumescu da konuşmalarla ilgilenmeye başlamıştı. Grigor onlara genç Herdelea'nın ülkelerinde kalmak istediğini söyledi. Bir Transilvanyalı olduğu için Dumescu onu hemen bankaya almayı önerdi. Tabii, bu şimdilik önemsiz bir pozisyon olacaktı, ama gayret ederse yükselebilirdi. Iuga, teşekkür etmekle beraber, bu öneriyi arkadaşı adına reddetti.

"Güvencesiz, faizsiz ve de ödeme tarihi olmadan kredi almaktan başka, bir şairin bankada ne işi olabilir?"

Titu hiçbir şey söylememişti ama Iuga'nın işi reddetmesi sevindirmişti onu. Karpat'ları bir banka memuru olmak için geçmemişti o.

"Bir gazete onun için daha uygun olur" dedi Iuga.

"Evet evet bir gazete" diye tekrarladı genç adam.

Universul'un yazı işleri müdürü Baloleanu'nun yakın bir dostuydu. Bir şeyler yapacağını vadetti. Ama unutabileceği için de Titu'nun kendisine hatırlatması gerekti.

"İzin verirseniz..." diye ayağa kalktı avukat, "Evde karımı yalnız bıraktım. Yalnız senin hatırın için Grigorita, çoktan beri görüşmemiştik. Umarım bize de gelirsiniz, Melenia sizinle tanışmak istiyor. Evde hep sizden söz ediyoruz. Ne zaman isterseniz gelebilirsiniz. Haber vermeniz bile gereksiz. Orası sizin eviniz sayılır."

Iuga'yla Dumescu, hesabı kimin ödeyeceği konusunda tartışmaya başladılar, ama Grigor çok alınacağını söyleyerek baskın çıktı. Lokantanın kapısında ayrıldılar. Titu, Iuga'yla birlikte kaldı. O sırada ağzında bir puro ve koltuğunun altında eski şemsiyesiyle Rogojinaru kapıda belirdi.

"Bayım" dedi Grigor'a, çocuğuyla konuşan bir baba tavrıyla, "Çok gençsiniz ve çok çabuk heyecanlanıyorsunuz. Ben daha yaşlıyım ve hiç kızmam. Tekrar ne zaman görüşeceğimizi de bilmiyorum, ama umarım hiçbir zaman 'o salak Rogojinaru haklıymış' diyeceğiniz bir duruma düşmezsiniz!.. İyi geceler!"

Grigor bir süre ona baktı, ama hiçbir şey söylemedi. Kiracının gösterdiği yakınlık rahatsızlık veriyordu. Zaten çok yorgundu ve canı sıkılıyordu. Tartışma sinirlerini bozmuştu. Kendi kendine bir daha bu konuları tartışmayacağını söyleyip duruyor, ama yapamıyordu.

Konuşmadan Calea Victoriei'ye geldiler. Yağmurun habercisi soğuk bir rüzgâr esiyordu. Bulutlar neredeyse çatılara değecek kadar alçalmıştı. Bahçelerden yükselen toz sokaklarda uçuşuyordu.

Rogojinaru'nun sözlerini hatırlayan Grigor, "Havanın değişeceğini tahmin edip şemsiyesini getirmiş..." dedi.

Dünya ayaklarının altındaymışcasına neşeyle kahkaha atan iki kadınla bir adamı taşıyan bir araba hızla Chaussée'den gelip geçti.

Titu Herdelea, düşünceli düşünceli Grigor'un yanı sıra yürüyordu. Iuga'nın konuşmak istemediğini fark etmiş, onu rahatsız etmek istememişti. Gece olanları kafasında tek tek değerlendirdikten sonra, sonuç olarak iyi olduğuna karar verdi. Eğer Universul'da işe girebilirse başlangıç için çok iyi olacaktı. Evet, iyi bir gazete denemezdi ama oldukça eskiydi ve çok okunuyordu. Daha ilgi çekici, tartışmalı ve entellektüel olan Adevarul'u tercih ederdi o. Ama başlangıç için bu da iyiydi. Tabii avukat, yazı işleri müdürüyle konuşmayı unutmazsa... Titu kendi kendine, *yarın* Baloleanu'yu aramalı dedi. Ama hayır, önce Iuga'ya danışmalıydı. Yoksa onu gücendirip kaybedebilirdi. Tanrı, onun yardımına olağanüstü iyi bir insanı göndermişti, birkaç gün daha beklemenin bir önemi yoktu.

Piata Palatului Regal'a vardıklarında fazla uzun süren bu sessizliği nasıl bozacağını düşünürken, Grigor'un köylülere olan ilgisini hatırladı ve sanki kutsal bir şeyden söz ediyormuşcasına tereddütle konuştu.

"Hiçbir yerde köylü sorununun bu denli tartışıldığını görmemiştim. Her zaman köylüler... Herkes, her yerde köylü sorunundan söz ediyor, birtakım öneriler ileri sürüyor. Bu kadar tartışma neden?.. Benim oturduğum yerde de, kiracılar bir araya gelir gelmez bu konu açılıyor. Hele ayakkabıcıyla sosyalist olan oğlu... Ne zaman beni görseler ya birtakım kehanetlerde bulunuyorlar ya da çeşitli çözüm yollarından söz ediyorlar. Eğer bu sorun çözülmezse Bükreş'i yerle bir edecek bir ihtilalin olacağını söylüyorlar!"

Grigor sanki bir rüyadan uyanıyormuşcasına titredi. O da kendi kendine aynı soruyu soruyor, bir cevap bulmaya çalışıyordu. Başını kaldırıp bulutlara bakarak mırıldandı: "Bu da geçici bir moda olabilir. Ama belki de insanların vicdanlarında ağır basan eski bir acı da olabilir. Kim bilir?"

5

Grigor yatağında dönüp duruyor, bir türlü uyuyamıyordu. Hiçbir şey anlamadan akşam gazetelerini okumuştu. Düşünceleri bir oraya bir buraya gidiyor, huzursuzca geçmişi deşiyor, kötü anıları, planları ve umutları hatırlıyordu.

Hesaplarını tekrarlamak, günlük fiyatları kontrol etmek ya da yatağının başucunda asılı olan Nadina'nın resmine bakmak için tekrar tekrar başucundaki lambayı açıp kapadı.

Tamamen çıplak, bir hayvan postu üzerine uzanmıştı Nadina. Bir kolunu hayvanın başının üstüne dayamıştı. Küçük memeleri ise sanki bir heyecan anında taşlaşmış gibiydiler. Dudaklarının kenarları hafif bir gülümsemeyle yukarı doğru kıvrılmıştı. Hemen hemen gerçek boyutlarda

olan bu fotoğrafı ona üç yıl önce doğum gününde vermişti. Hediyeyi çok beğendiğini söylerken yalan söylemişti. Çünkü onu kollarının arasına aldığında üzülmüş, hayal kırıklığına uğramıştı. Hiç olmazsa onun çıplak vücudunun yalnız kendisine ait olduğunu düşünmüştü. Karısının, değerli, biricik aşkının, fotoğrafçı bile olsa kendisini bu halde bir yabancıya göstermesi, içini acıyla doldurmuştu.

Bükreş'e her şeyin yolunda gideceği umudu yla gelmişti. O gün, sattığı tahılın son taksitlerini alacaktı. Romanya Bankası'na giderek Dumescu'yla pazartesi günkü senetleri halletmeliydi. Ama bunların hepsi birkaç saatlik işti. İşlerini bitirdikten sonra arkadaşlarını görmek, onlara henüz hayatta olduğunu duyurmak için birkaç gün daha kalmayı düşünmüştü. Sonra tekrar Amara'ya dönecekti. Elindeki para, mısır satılana dek ona yeterdi. Her şeyin düzenli olmasını sever, işlerini titizlikle yapardı. Almanya'da geçirdiği iki senenin ona kazandırdığı özelliklerdi bunlar. Programını en küçük ayrıntılarına kadar önceden hazırlamıştı. Şimdi yarın ödenecek olan bir tüccarın senedi cebinde duruyordu. Onun için altın kadar değerliydi bu. Romanya'nın en önemli tohum ihracatçısı olan bu firma, Avrupa'nın her yerinde tanınmıştı.

Ama programındaki ilk maddede kader ona büyük bir darbe indirmişti. Şirketin uzun boylu Ermeni müdürü, Grigor'u özel odasına almış, kahve ve kaçak Havana tütünü ikram etmiş, sonra da alçak bir sesle ödemenin bir ay ertelenmesini rica etmişti. Grigor ümitsizce karşı çıkmıştı buna. Açıklamalar ve tartışmalar, oldukça uzun sürmüştü. Çok kötü bir dönemdi, dış piyasalarda fiyatlar düşmüştü. Durum tam bir felaketti ve Rus rekabeti ticari dengeyi allak bullak etmişti. Herkesin berbat olacağını sandığı Rus ürünü çok iyiydi. Zaten Rusya her zaman böyle anlaşılmazdı. Tecrübeli bir işadamı olarak bunu da atlatmış, zamanında gerekli ayarlamaları yapmıştı. Ama tam ihtiyacı olduğu bir dönem-

de demiryolları mallarını nakledememişti ve gemiler, Brăila'da bomboş beklemekteydiler. Zarar aşağı yukarı yüzde otuzdu. Bir de her şeyin üstüne bu aptalca mali kriz gelmiş, kredileri bozmuş, her türlü hareketi durdurmuştu.

Iuga dinliyor ama hiçbir şey duymuyordu. Onun için önemli olan, para alamayacağı idi. Gerisi boş sözlerdi. Ermeni durmadan konuşurken, ne olursa olsun adamın parayı ödemek zorunda olacağını, senedinin protesto edilerek firmasının adının kötüye çıkmasını göze alamayacağını düşünüyordu. Ama bu isteği reddederse, babasının yirmi yıldan beri iş yaptığı ve dar zamanlarında kendilerine yardım eden bu şirketle artık iş yapamazdı. Acaba reddedebilir miydi? Ama parayı bir ay sonra almayı kabul ederse Romanya Bankası ile nasıl anlaşırdı? Her şeyin üstünde eve eli boş nasıl dönerdi? Sonunda cevabını ertesi gün vereceğini, düşünmesi gerektiğini söylemişti.

Tahıl tüccarından ayrıldıktan sonra, yardım istemek için Dumescu ile görüşmek üzere bankaya gitmişti. Ne yazık ki, Dumescu önemli bir toplantıdaydı ve Grigor onu yemeğe davet eden bir mesaj bırakmak zorunda kalmıştı. Dumescu'nun banka dışında iş konuşmadığını biliyordu ama yine de uygun bir fırsat yaratabileceğini düşünmüştü. Onun için Baloleanu'yu da yanına almıştı. Şimdi, her şey bittikten sonra, ona çok akıllıca görünen bu planının saçma sapan bir şey olduğunu fark ediyordu. Yemeği genç Transilvanyalı ile yalnız yiyip, ertesi güne dek beklemeliydi. Şimdi böyle düşünüp duracağına mışıl mışıl uyuyor olacaktı.

Titu'dan ayrılıp odasına girer girmez gözleri fotoğraftaki Nadina'nın ifadesine takılmıştı. Kızgınlıkla, onun yüzünden – eskiden "onun için" derdi – Romanya Bankası'na borçlandığını hatırladı. O zamanlar Nadina'nın köyde kalmak istememesinin tek nedeninin, "zevksiz ambar" diye tariflediği Amara'daki evden hoşlanmaması olduğunu düşünmüştü.

Onun gibi güzel bir yaratığa yakışır bir ev yaptırarak gönlünü alacağını düşlemişti. Dört kuşağın yetiştiği eski malikânenin, oğlu tarafından beğenilmemesi, yaşlı Miron'u da üzmüştü. Grigor'un planları, yaşlı adama çöküşün belirtisi olarak görünmüştü. Çünkü baştan sona dek, bankadan alınan borçla yapılmıştı. Nadina bunun "çok şirin bir jest" olduğunu söylemiş, birkaç gece parti verdikten sonra da sıkılarak Bükreş'e dönmüştü. Sonuç olarak, ne kadar lüks bir mezar olursa olsun kimse kendisinin diri diri gömülmesini bekleyemezdi. Yatağın başucunda asılı olan resmin daha uygun bir kopyası nasıl olsa "Grig"e köyde iken arkadaşlık ederdi. Geriye de kala kala üç yılda yarısını bile ödeyemediği borcu kalmıştı.

Grigor Berlin'deyken Nadina'yı keşfeden, yaşlı Miron olmuştu. Yirmi yıl kadar önce Nadina'nın babası Tudor Ionescu, Miron'un kardeşi Teofil Iuga'ya ait olan Amara'nın sınırındaki iki bölgeyi satın almıştı. İşlemler biter bitmez, samimi bir insan olan yeni toprak sahibi, Miron'u ziyaret etmiş ve toprağı iyi bir şekilde işleyebilmek için nasihatını almak istemişti. Aslında bu, yaşlı Iuga'yla tanışmak için ancak bir bahaneydi, çünkü topraklarının idaresini kendi üstüne almaya hiç niyeti yoktu. Pazarlık bile etmeden iyi bir parayla toprağını kiralamıştı. Bükreş'e yerleşip birkaç ev satın alan Ionescu'nun zengin bir adam olduğunu Miron sonradan öğrenmişti. Hiç kimse servetinin nereden geldiğini bilmiyordu. Senelerce sonra, paskalya da, Ionescu tekrar komşusunu aramıştı. Yanında oğlu Gogu ve Nadina vardı. İki gencin arasında büyük bir yaş farkı varmış gibi duruyordu. Oğlu kırkın üstünde kızı ise ancak yirmisinde gösteriyordu. Tudor Ionescu üç kez evlendiğini anlatmıştı. Gogu ilk karısından, Nadina ise üçüncü karısındandı. Kiracısını değiştirdiğini, bu fırsatla da kızı ile oğlunu buraya getirdiğini söylemişti. Babaroaga'yı Nadina'ya, Lespezi'yi de oğluna verecekti. Şimdilik bu iyi bir ayrımdı. Evlen-

diklerinde de her birine Bükreş'te bir ev vermeyi tasarlıyordu. Mülkünün geri kalan kısmı ise ölümünden sonra iki kardeş arasında bölünecekti. "Çok beklemelerine gerek yok" demişti. "Zaten yetmiş yaşındayım."

Tek isteği, ölmeden onların evlendiklerini görmekti. Oldukça geç kalmış olan Gogu için endişelenmekteydi. Nadina için ise düşünecek hiçbir şey yoktu. Onun gibi bir kız asla bekâr kalmazdı. Genç delikanlılar böyle bir şeye izin vermezlerdi nasıl olsa! Yaşlı Miron, Nadina'ya dikkatle bakmış ve babasına hak vermişti. Grigor'un Almanya'dan dönmesine üç ay kalana dek babası hep Babaroaga'nın varisi olan Nadina'yı düşündü. Babasının topraklarını bölmesi yaşlı Iuga'yı çok üzmüştü. Eğer Teofil peşin para istemeseydi o toprakları kendisi satın alırdı. Ama Tanrı bunu kendisine kısmet etmemiş olsa bile, hiç olmazsa Grigor'un bu toprakları bütünleştirebileceğini umut edebilirdi.

O zamanlar Grigor yirmi dört yaşındaydı ve Bükreş'te avukatlık diploması aldıktan sonra tarım eğitimi için üç yıl kalmak üzere Almanya'ya gitmişti. İlk yıl annesi ölmüş, bunun üzerine de yaşlı adam oğluna, orada bilimle zaman kaybetmeden eve dönmesini yazmıştı. Grigor bir yıl daha kalabilmek için babasını zorlukla kandırabilmişti.

Eve döndüğünde kafasında bir sürü cesur plan ve her sorun için mükemmel cevaplar vardı. Babasının bütün bunlara kızacağını sanmıştı ama yaşlı adam birkaç kez onu karşısına alıp konuşmuş, gençliğin bu şekilde hareket etmesinin çok doğal olduğunu, ancak kafasını birkaç kere duvara çarptıktan sonra gerçekleri görebileceğini söylemişti. Teorilerine karşı çıkmamış, sadece eğer genç adam Tudor Ionescu'nun kızıyla evlenirse memnun olacağını belirtmişti. Grigor babasının ne istediğini hemen anlamış ve eşini seçerken bu tür ütopik fikirlerin etkisi altında kalmayacağını belirtmişti. İnsan ne kadar uğraşırsa uğraşsın, zamanı geriye çevirmek imkânsızdı.

"Sen bir kez kızla tanış, o ütopya meselesini ben hallederim" demişti yaşlı adam alayla.

Ve Grigor kızı görür görmez ondan başka her şeyi unutmuştu. Evlenmeden önce geçirdikleri bir ay ve evlendikten sonra Yunanistan, İtalya ve İspanya'da geçirdikleri üç ay boyunca mutluluğu tatmıştı. O zaman Nadina gerçekten karısıydı ve yalnız onundu. Onun her zaman böyle kalmasını, kalbinde Grigor'dan başka kimsenin olmamasını istemişti. Ama sonra kıskançlık içinde kıvranmaya başlamış ve utançtan bunu açığa vuramamıştı. Karısını şehrin kötülüklerinden korumak için ona köy hayatını sevdirmeye çalışmıştı. Dört sene sonra ise artık hiçbir umudu kalmamıştı. Nadina'nın iki kere yalnız başına seyahat etmesine bile izin vermişti. Gideli üç ay olmuş ve bu üç ay içinde sadece üç mektup yazmıştı, hepsinde de sadece para istiyordu.

Lambanın ışığında Grigor, odayı anılarla dolduran sessiz gölgelere baktı. Ara sıra gözleri, çerçevenin içinden kendisine gülümseyen Nadina'ya kayıyordu.

Saatin iki olduğunu fark edince acı acı söylendi: "Hâlâ Nadina'yı düşlüyorum, oysaki yarın dokuzda Dumescu ile buluşacağım. Tanrı'm, ne aptalım ben!"

6

Bununla beraber ertesi gün öğlene kadar Grigor işlerini memnuniyet verecek bir şekilde halletmişti. Dumescu, her zamanki dostça tavrıyla, Ermeni'nin senedini kırmış ve Grigor'un bankaya teklif ettiği miktarı kabul etmişti. Sonra Iuga en yakın dostu Victor Predeleanu'ya gitmiş ve yemeğe de kalmıştı. Orada her zaman kendini evinde hissederdi.

Geceleyin onu uyutmayan sorunlarını çözdüğü için içi rahattı. Uykusuzluğun kötülüğü yalnızca dinlenebilmeyi engellemesi değil getirdiği kötü düşüncelerin insanı tamamen

kötümser bir ruh haline büründürmesiydi. Predeleanu'lardaki neşeli hava içinde Grigor, bir gece önceki korkunç düşüncelerini hatırlayıp, biraz üzüntüyle de olsa, kendi kendine gülümsedi. Ebedi kararsızlığının neden olduğu zayıflığı sinirlerini bozuyor ve babası ya da Predeleanu gibi, kendine güvenerek hayatla yüzleşmesini engelliyordu.

Eve gittiğinde hemen hemen saat beşti ve genç Transilvanya'lıya üçte evde olacağını söylemişti! Şimdi onu nerede bulacaktı? Ona güvenen birini düş kırıklığına uğratmaktan korkuyordu. Uşağına, bir daha gelirse alakoymasını ya da hiç olmazsa adresini almasını tenbihledi.

Sonra General Constantinescu'nun dul karısı Mariuca teyzeyi görmeye gitti. Bükreş'e gelip de ona uğramazsa asla affettiremezdi kendini. Neşeli ve konuksever bir kadındı. Romen ordusu hakkındaki bütün dedikoduları bilirdi. Grigor, öğrenciyken onun yanında kalmıştı. Yaşlı Miron da ne zaman Bükreş'e gelse, hep onun yanında kalırdı. Yemeğe kalamayacağını söyleyince, kadın onu ertesi gün öğle yemeğine davet etti. O zaman baş başa olabilirlerdi ve Grigor'a çok önemli şeyler anlatacaktı.

Ertesi gün pazar olduğundan Grigor geç kalktı. Aceleyle dışarı çıkarken kapıda Titu Herdelea'yla karşılaştı. Genç adam üzüntü ve düş kırıklığı dolu bir geceden sonra bir kez daha şansını denemeyi düşünmüştü. Öğleden sonra buluşmak üzere anlaştılar. Tabii bu, kafasında planladıklarının üçte birini bile anlatamayan Mariuca teyzeyi çok kızdırdı. Bir gün önceki suçunu affettirmek için Grigor Titu'yla gece geç saatlere kadar oturdu ve ertesi gün onu da Predeleanu'lara yemeğe çağırdı. Titu'ya, Baloleanu'ya gidip, gazete işi için bir şey yapıp yapmadığını sormaya söz verdi. Parasını daha fazla ziyan etmemesi için, Bükreş'te kendisine bir yer bulununcaya dek, arkadaşını kendi evine çağırdı.

Ancak Predeleanu'lara gittiklerinde Titu rüya görmediğini, Grigor'un söylediklerinde içten olduğuna inandı.

Yemekten sonra Predeleanu büyük bir heyecanla konuklarına kütüphanesindeki değerli şeyleri gösterdi. Bir şairin eski kitaplarla, eski belge ve kâğıtlarla ilgileneceğini düşünmüştü. Titu'nun sevincini gördüğünde, bu işlerle hiç ilgilenmeyen Grigor'un onu örnek alması gerektiğini düşündü.

Büyük bir toprağın sahibi olmasına, toprağını sevmesine ve işletmesini de kendi yapmasına rağmen Victor Predeleanu başkentte oturuyordu. Delgar'da, Dolj bölgesinde üç köyü kapsayan topraklarında, Grigor'un düşlediği ama babası yüzünden bir türlü gerçekleştiremediği işi başarmıştı. Predeleanu'nun babası da oğlunun fikirlerine karşıydı. Yaşlı Predeleanu'nun doğduğu, büyüdüğü ve öldüğü ve çok zengin biri olarak tanındığı Craiova'da kötülüğü dillere destandı. Ancak babasının ölümünden sonra Predeleanu iyi bir yönetici bulmuş, el işini azaltarak makine kullanmaya başlamış ve kısaca, babasından kalan toprağın işletmesini modernleştirmişti. Hâlâ yılın büyük bir bölümünü köyde geçirir, işlerin yoğun olduğu dönemde haftalarca kalırdı. Köylülere, fazla içten olmamakla birlikte iyi davranırdı. O bölgede geleneksel olan anlaşmalar yapmış, çalıştırdığı köylülerin üstüne komşularından ne daha fazla, ne de daha az iş yüklemişti. Köylülere birkaç yüz pogonluk bir yer satmıştı. Ancak köylülerin kendisinden, kendinin de köylülerden kurtulduğu zaman mutlu olacağını söylerdi.

Annesi hâlâ, bir profesörle evli olan kızı Elena'yla birlikte Craiova'da yaşamaktaydı. Genç, yakışıklı, zeki fakat fakir olan kocasıyla Elena, ancak yaşlı adamın ölümünden sonra evlenebilmişti. Çünkü yaşlı Predeleanu mirasını parasız birine asla bırakmazdı. Victor evlenince de aynı şey olmuştu. Oğlunun en az kendisinin bırakacağı miras kadar çeyizi

olacak bir kızla evlenmesini isterdi. Oysa zavallı Tecla'nın tek çeyizi yüzünün güzelliği ve ailesinin adıydı.

Babasından, kötülüğün yanı sıra ekonomik sağduyuyu da miras olarak almış olmasına rağmen Victor, tarımsal bilgisinden çok, kütüphanesini göstermekten hoşlanıyordu. Birkaç yıl önce satın aldığı ve oldukça para verdiği tablo koleksiyonu da onu gururlandırıyordu.

"Victor, bırak da biraz nefes alsın çocuk. Öldüreceksin onu!" dedi Grigor.

"Bay Herdelea'nın, birçokları gibi, güzel kitaplardan sıkılmamasına çok memnun oldum!" dedi Predeleanu alayla.

"Yani 'benim gibi' demek istiyorsun" diye cevap verdi Grigor, başını anlayışla sallayarak. "Bense, daha başka güzellikleri tercih ederim, hele senin evinde!"

Bu arada Titu, çekingenlikle itiraz etmeye çalıştı ama bir pot kıracağından korktuğu için fazla ısrar etmedi. O kadar sessizdi ki yemek boyunca Bayan Predeleanu ona cesaret vermek için bol bol gülümsedi. Uzun boylu ve ince bir kadın olan Tecla o kadar anlayışlı ve iyi niyetliydi ki, bulunduğu her yer hemen onun zerafetiyle aydınlanırdı. Mavi gözleri bir çocuğunki kadar masumdu. Dokuz senelik evli olduğu halde hâlâ utangaç bir kız gibiydi. Çocukları Mircea ile Iona, kardeşleri gibi duruyorlardı.

"Eğer bizim için söylüyorsanız, iltifatınıza teşekkürler!" dedi kız kardeşi, "Ama bunu kabul edemeyeceğiz. Çünkü..."

"Öyleyse ben de sadece Tecla'ya iltifat ettiğimi söylerim. Tecla'nın buna karşı çıkacağını hiç sanmıyorum" diye sözünü kesti Grigor.

"Haklısın. Ben her şeyi, hatta iltifatları bile kabul ederim" dedi Bayan Predeleanu.

Kız kardeşi Olga Postelnicu, yirmi yaşındaydı. Küçük bir kumru kadar sevimli, sürekli gülümseyen bir kızdı. Merakla parıldayan koyu renk gözleri, uzun kirpikleri ile örtülüy-

dü. Küçük, yuvarlak bir burnu, bir çocuğunki kadar kırmızı yanakları vardı. Olga'nın ailesi ve herkes onu şımartmıştı. Tecla'dan biraz uzundu ve ancak dans edince güzelliği ve inceliği anlaşılan bir vücudu vardı. Dünyada en çok sevdiği şey dans etmekti, hayali balerin olmaktı.

"Ama Tecla" diye bir çocuk inatçılığıyla üsteledi, "Sen bunun, Victor'la gene köylü sorununu konuşmak için bir başlangıç olduğunu fark etmedin mi?"

Herkes güldü. Grigor'un yemek boyunca topraktan, kiracılardan, köylülerden ve kontratlardan söz ettiği doğruydu. Söylediklerine kimse karşı çıkmamıştı ama o artan bir heyecanla konuşup durmuştu. Ama artık Bayan Predeleanu, onun yeniden başlamasını engelledi. Titu bile, Grigor'un kafasını kurcalayan bu sorunu bir an için bırakmasını söyledi.

"Durmadan kafalarını ağrıttığım için onların bu konuyla ilgilenmelerini bekleyemem zaten" dedi Grigor, "Ama, senin gibi bu bölgede hâlâ yabancı olan birinin daha değişik bir tepki göstereceğini sanırdım."

"Bu konuyu, seninle yerinde konuşmayı tercih ederim" dedi genç Herdelea, bu fırsattan yararlanıp Grigore'a davetini hatırlatarak.

"İstesen de bundan kaçınamayacaksın dostum" dedi Grigor. Sonra ötekilere dönerek, "Onu da Amara'ya götürüyorum ve köylü sorunu üstüne bir uzman olmadan da bırakmayacağım!"

Değerli eşyalarını yerlerine kaldıran Predeleanu, kendilerinin de iki haftalığına Delga'ya gitmeye hazırlandıklarını ve yolda Olga'yı eve bırakacaklarını, böylece onun sevgili Craiova'ya yabancılaşmayacağını söyledi.

"Tam Bükreş'in güzel mevsimi başlarken Craiova'ya gideceğimi mi sanıyorsunuz?" diye diklendi genç kadın.

İki yıldan beri zamanının büyük bir bölümünü Bükreş'te geçirmişti. Victor, ona, kendisinin de beğeneceği bir koca

bulmak istiyordu. Kendini çok beğendiği için bu damadın aşağı yukarı Victor'a benzemesi gerekliydi tabii. Her zaman Olga'ya, "Eğer gerçekten mutlu olmak istiyorsan, ben sana 'tamam' deyinceye dek beklemelisin" derdi.

Victor esmer, gür bıyıklı, hafif patlak gözlerinde zekâdan çok iyiliğin okunduğu bir adamdı.

Sonra Nadina'dan söz etmeye başladılar. Resmi ziyaretler dışında, Predeleanu'lara pek sık gitmezdi. Nadina, kendi yaşantısını anlayamayan Tecla'nın bir sahtekâr, Tecla ise Nadina'nın bir maceracı olduğunu düşünürdü. Bayan Iuga hakkında birçok dedikodu duymuştu ve daha duymadığı birçoklarının olduğundan da emindi. Ailede Nadina'yı beğenen tek insan Olga'ydı. Çünkü Nadina çok iyi dans eder ve bu yeteneğini de eline geçen her fırsatta gösterirdi.

Grigor karısından, biraz neşeyle, biraz da kızgınlıkla söz ediyordu. Onu Olguta'dan daha az gördüğünü ve görüştüklerinde de sadece iş konuştuklarını anlattı. Nadina işlerini yalnız başına o kadar iyi yönetiyordu ki, ara sıra, sırf kocası olduğunu göstermek için Grigor da ilgilenirmiş gibi görünürdü.

"Umarım yakında döner" dedi. "Mevsim başlamak üzere. Kaçırmak isteyeceğini hiç sanmıyorum." Bir an sustu. Sonra üzgün bir sesle devam etti. "Sizi nasıl kıskanıyorum dostlarım bir bilseniz! Eviniz mutlu bir ev. Ben de kendi evliliğimin böyle olacağını ummuştum. Benim için ideal kadın hep Tecla olmuştur. Böyle söylememe aldırmıyorsun Victor, değil mi?"

"Bilakis, iltifat ediyorsun" diye cevap verdi Predeleanu. "Yani Tecla'ya iltifat ediyorsun, Tecla da benim olduğuna göre..."

Karısı hafifçe gülümserken Iuga konuşmaya devam etti. "Evet, senin gibi, gülümseyişinle, iyiliğinle ve çocuklarınla... Hele kendi halimi düşününce seni nasıl kıskanmam Victor?"

Ama Grigor'un gittikçe daha çok üzüldüğünü gören Victor onun sözünü kesti. "Eee, Grigorita, kim dedi sana o kadar

acele et diye? Kimin suçu bu? Şimdi olsaydı sana Tecla'dan çok daha iyi bir eş bulabilirdim. Bir baksana şuna!"

Olga saçlarının diplerine kadar kızardı, utancını örtmek için güldü. Grigor ona uzun uzun baktıktan sonra, "Evet, haklısın. Kim beş sene önceki yaramaz kızın büyüyüp de böyle güzel bir hanım olacağını tahmin edebilirdi ki? Evet, çok üzgünüm sevgili Victor!"

"O kadar acele etmeyiniz" diye karşı çıktı Olga, "Önce benim sizi kabul edip etmeyeceğimi düşünmeliydiniz. Size şu kadarını söyleyebilirim ki, eşimin neşeli, akıllı olmasını ve her şeyden çok, iyi dans etmesini isterim. Anlıyor musunuz? Sizin gibi ağırbaşlı birini değil!"

"Harika!" diye güldü Victor, "İşte şimdi kendini ele verdin. Demek bir dansör istiyorsun ha? Belki onu bale okulundan bulabiliriz, ne dersin?"

Sanki bu şaka daha yeni şekillenmeye başlayan bir rüyayı parçalamış gibi Grigor kıza baktı. Ona göre Olga, Tecla'nın bütün meziyetlerini daha belirli bir şekilde kendinde toplamış olan bir kadındı. Kafasındaki düşünceleri silmek istercesine başını salladı ve yavaşça mırıldandı, "Çok geç."

7

"Bay Titu, size bir sürprizim var" diye bağırdı Bayan Alexandrescu, onu salonun kapısında durdurarak. "Ne olduğunu tahmin edebiliyor musunuz? İçeri girin."

Genç Herdelea, Predeleanu'lardaki yemekten sonra Grigor Iuga'dan az önce ayrılmıştı. Bu yüzden yeni elbiselerinin içinde bir damat gibi duruyordu. Bayan Alexandrescu'nun odasında sarışın, iri gözlü ve çok güzel bir kız oturuyordu.

"Bak" dedi Bayan Alexandrescu, gururla kızı işaret ederek.

Genç adam merasimle yabancının elini öptükten sonra, "Sizinle tanıştığıma çok memnun oldum, Bayan Mimi" dedi.

"Nasıl da anladınız" dedi Bayan Alexandrescu.

"Belki güzelliğinden, belki de başka bir şeyden" diye cevap verdi Titu.

Genç adamın tavrı Mimi'yi şımartmıştı. Gülümseyerek, "Annem bir şair olduğunuzu söylemişti, şimdi ona inandım" dedi.

İkisi de nasıl anladığını anlatması için ısrar ettiler. Titu da bir gün, salondaki kitaplığı karıştırdığını ve uzun zamandan beri okumak istediği bir romanı bulduğunu itiraf etti. Bayan Alexandrescu, her şeyi yerli yerine koyduktan sonra, kitaplara bakabileceğini söylemişti. Bu romanın bir sayfasında kurşun kalemle "Benim biricik sevgilim, beni seviyor musun?" diye yazılıydı. Titu, Mimi'nin gelecekteki kocasını düşünerek bunu yazdığını düşünmüştü. Kitapta başka bir yazı bulamadığı için, cevabı Titu yazmıştı: "Tabii seni çok seviyorum, benim küçük sevgilim."

"Sahi mi?" dedi Mimi şaşkınlıkla, "Böyle bir şey yazdığımı hiç hatırlamıyorum."

"Buraya bakın Bay Titu" diye söze karıştı Bayan Alexandrescu, "Mimi'ye asılmaya kalkmayın, çünkü damadım çok kıskançtır ve ne yapacağını ancak Tanrı bilir..."

"Saçmalama, Anne. O kadar kötü değildir. Bay Titu da kocamın çok kaba bir insan olduğunu sanacak."

Titu böyle bir şey düşünmediğini, bu kadar güzel bir kadının kocasının kıskanç olmasının çok doğal olduğunu söyledi. Bayan Alexandrescu damadının Bükreş'te çok iyi bir işe atandığını, genç çiftin ev aramak için geldiklerini, birkaç güne kadar damadının işe başlayacağını, bu yüzden Mimi'nin iyi bir yer bulmak için birkaç gün Bükreş'te kalacağını anlattı.

"Onun önemli biri olduğunu söylememiş miydim" dedi Bayan Alexandrescu, "Bir de o kadar kendini beğenmiş olmasaydı. Daha az önce Mimi'yi getirdiğinde sadece 'Bonjour' deyip çekti gitti... Neden olduğunu biliyorsunuz, değil mi?"

Sonra kızına dönüp, "Sevgili Jenica'm yüzünden neler çektiğimi ona anlattım" dedi.

Mimi konuyu değiştirdi, Titu da ev bulmalarına yardım edebileceğini söyleyerek onun imdadına yetişti, sonra da ne yazık ki kısa bir zaman sonra arkadaşlarından birinin malikânesini ziyarete gideceğini ekledi.

Başka bir zaman olsa bir bahane bulup hemen kaçardı ama, şimdi canı pek gitmek istemiyordu. Mimi onu hem ilgilendirmiş, hem de hoşuna gitmişti.

"Çok önemli olan kendi sorunlarımla ilgileneceğime ne kadar önemsiz şeylerle uğraşıyorum" diye söylendi kendi kendine odasına çıktığı zaman. "Muhakkak ki çok güzel bir kadın ama bu tür maceralar için hiç vaktim yok!"

Iuga, iki ya da üç gün içinde gideceklerini söylemişti ama ne zaman gidecekleri kesinlikle belli olmadığı için, her zaman hazır olması gerekiyordu. Odası karanlık ve soğuktu. Saat altı olmuştu. Önce temiz elbisesini kirletmemek için üstünü değişmeliydi. İnsanın iyi bir elbisesi olması güzel bir şeydi. Başkalarının yanında kendine olan güvenini artırıyordu. Ev sahibesinin kızı geldiğinde üstünde bu elbisenin olması ne kadar iyi olmuştu. Ama bu kadarı yeterdi. Aklı Mimi ile doluydu ve artık başka şeyler düşünmeliydi. Birdenbire sağ ayakkabısının tamire ihtiyacı olduğunu hatırladı. Yapacak hiçbir şeyi yoktu. Daha da kötü bir hale gelmeden onu ayakkabıcıya götürse iyi olacaktı.

Hemen, avlunun öteki ucunda oturan Mendelson'a gitti. Salondan Mimi'nin sesi geliyordu. Demek daha gitmemişti. Hepsi yoksul, biraz gürültülü ve kavgacı, kocaman bir aile oluşturan tüm kiracılar gibi ayakkabıcıyı da iyi tanıyordu. Mendelsonların avluya bakan iki odası vardı. Birisinde giriş kapısı, diğerinde de bir pencere bulunmaktaydı. Çalışma odası kapının yanındaki köşeydi. Burada Mendelson bütün gün çekiç sallıyor, dikiyor, üç ayaklı taburesinin üstünde iki

büklüm oturup karısıyla konuşuyor ya da çırağına emirler veriyordu. Elli yaşına gelmiş olmasına rağmen, gür sakalı gibi karmakarışık olan siyah saçlarında tek bir beyaz yoktu. Mesleğini Rapaport'un yanında öğrendiği için gururlanırdı. Ayakkabı tamir etmekten de hoşlanırdı ama onun en büyük zevki yeni ayakkabı yapmaktı. Bir de yeterince para kazanabilseydi... Titu onu bir kadın ayakkabısını tamir ederken buldu.

"Bir dakika Bay Herdelea" dedi işine ara vermeden, "Şu Bayan Tanasescu'nun ayakkabısının topuğunu bitireyim. Bu akşam tiyatroya gidecekler. Bakın, Bay Tanasescu da bekliyor. Birkaç dakika oturun. Mişu, neredesin? Bay Herdelea'ya bir sandalye ver!"

Titu, Tanasescu ile Mişu'nun elini sıktı. Otururken, odanın en karanlık köşesinde, daha önce hiç görmediği bir askerin de oturduğunu fark etti.

Kısa bir sessizlikten sonra hava biraz gevşedi ve Tanasescu bıraktığı yerden konuşmasına devam etti.

"Eğer adalet diye bir şey varsa, Bay Mişu, her şeye yeniden başlamalıyız. Doğru olan budur. Köylülere elinizden geldiğince iyi davranın. Buna hiçbir itirazım yok. Ama bu devlete hayatları ile hizmet edenlere, hiçbir şey çalmadan yaşlanmış olan insanlara da hakaret etmeyelim."

Kendisinden yirmi beş yaş küçük bir karısı olan Tanasescu, pansiyona bir sene önce gelmişti. Mişu kendisine hiçbir cevap vermediğinden, gittikçe artan bir kızgınlıkla devam etti: "Bir limon gibi ezilip, suyumuz çıkana dek sizlere hizmet etmiş olan benim gibi insanların, yaşlılıklarında alçalmaya zorlanmaları haksız bir şey!"

Birkaç kere yakalanıp polis tarafından dövülmüş bir sosyalist olan Mendelson, gözlerini işinden ayırmadan cevap verdi: "Haklı şeylerin hiçbir ücreti yoktur. Onun için de kimse ticaretini yapmıyor."

Ama Mişu bağıra bağıra konuşmaya başladı. "Bay Tanasescu, eğer siz haksızlıktan ve sefaletten yakınıyorsanız, bir de hiçbir umutları olmayan köylülerin halini düşünün!"

Öfkeden kendinden geçen emekli, "Sizin bu aptal köylülerinizin durumunu dinlemekten bıktım" diye bağırdı, "Anlıyor musunuz? Hiç olmazsa yemekleri ve elbiseleri var onların! Köyün ne olduğunu ben de bilirim. Siz, biraz da şehirdekilerle ilgilenin. Bütün yükü sırtlarında taşıyan aslında onlar. Ne çektiğimizi Tanrı bilir!"

Ve nasıl namusuyla çalıştığını, herkesin yaptığı gibi bir miktar bir köşede biriktirmediğini – şimdi de hiçbir şeyin ve hiçbir kimsenin umurunda olmadığını - anlattı durdu, ta ki Mendelson tamir edip bir ayna gibi parlattığı ayakkabısını kendisine verene dek.

"İhtiyarla doğru dürüst tartışılmaz, zaten. Emekliliğinin ötesinde bir dünyası yok onun" dedi Mişu, Tanasescu gittikten sonra. "Zaten bu memurlar ve emekliler burjuvazimizin temel direkleri. İşte onun için, devletin kendisine bakmasını ve ona her şeyi vermesini istiyor. Siz bu işleri beğeniyor musunuz Bay Herdelea?"

"Buradaki meseleler hakkında bir fikir yürütecek kadar bilgim yok" diye cevap verdi Titu, "Ama değişik şekillerde de olsa her yerde haksızlığın olduğunu biliyorum. Orada bir çeşit, burada başka bir çeşit!"

"Ama başka yerlerde insanlar buna karşı mücadele ediyorlar, seslerini duyurmak için bir şeyler yapıyorlar... Oysaki burada biz bütün bunları çok doğalmış gibi kabulleniyoruz. Bütün mesele de burada!"

"Bazen mücadele etmek faydasızdır" diye mırıldandı Titu.

"Ama bu çok kötü!" diye bağırdı Mişu. "Bu teslimiyetçiliktir. Ben Transilvanya'dakilerin haksızlığa karşı daha kararlı olduklarını sanırdım."

Tavanda asılı olan parafin lambası ancak, çiviler, ayakkabı kalıpları ve aletlerle dolu olan masayı aydınlatıyordu, yarı karanlık kalan odanın diğer yerlerinde insanlar birer gölge gibiydiler. Heyecanla ellerini, kollarını sallayan Mişu, karanlıkla kavga eder gibiydi. Titu bir süre daha kalarak onunla ve babasıyla konuştu. İsyanlarının yoksulluklarından geldiğini anlıyordu ama onlara hak verse de çekingen bir insan olarak hüznünü dile getiremiyor, içine atıp ruhuna işkence ediyordu. Üstelik Gavrilaş ona, gizli polisin Mendelson'u gözaltında bulundurduğunu söylemişti. Dolayısıyla sesini onlarınkine katıp başına bir şeylerin gelmesini de istemiyordu.

"Heyecanlanma Mişu, sen bir askersin, başın belaya girebilir" dedi yaşlı adam birdenbire.

"Ne olacak askersem? Doğru dürüst düşünemez miyim yani? Zaten on gün sonra terhis olacağım. Bay Herdelea'nın yanında dikkatli olmaya ne gerek var? O da bizim gibi işçi sınıfından değil mi?"

"Gerçekten de öyle" diye ona hak verdi Titu. "Bir iş bulabilmek için canım çıkıyor!"

Garip bir sessizlikten sonra Mişu, biraz daha sakinleşerek konuşmasına devam etti: "Hiç olmazsa kendi aramızda yaşantımızdan şikâyet etme hakkımız var. Yoksa... Ne dersin dostum Petre?"

Bu soruyu en karanlık köşede oturmakta olan askere sormuştu. Titu geldiğinden beri orada, şapkası dizlerinin üstünde, hiç hareket etmeden oturuyordu. Birdenbire şaşırdı, ayağa kalkmaya çalıştı, sonra nerede olduğunun farkına varınca tekrar yerine oturdu. Cevap verdiği zaman kalın sesi sanki başka bir dünyadan geliyormuş gibiydi.

"Şey..."

Titu başını çevirerek şaşkınlıkla ona baktı. Karanlıkta seçebildiği tek şey kemikli esmer bir surat ve pırıl pırıl par-

layan bir çift gözdü. Ütüsünü bozmak istemiyormuşcasına asker şapkasını eline almıştı.

"Bu benim askerlik arkadaşım" dedi Mişu. "Aynı bölükte askerliğe başladık ve arkadaş olduk. İyi bir insandır. Onu çavuş yaptılar. Çavuş Petre Petre. Bütün alay tanır onu!"

"Petre Petre!" diye tekrarladı Titu kendi kendine, "Ne isim!"

Sonra yabancıya bir şeyler söylemesi gerektiğini düşündü, yoksa kendisini küçümsediğini sanacaktı.

"Bükreşli değilsiniz, galiba?"

"Hayır" dedi asker aceleyle, sanki onu utandırıcı bir şey söylemişti. "Ben köyden, Argeş'ten geliyorum."

"Anlıyorum, tahmin etmiştim."

Titu ülkenin coğrafyasını pek iyi bilmediğinden Argeş'in nerede olduğunu tahmin etmeye çalıştı. Sonra tereddütle, "Piteşti yakınlarından, değil mi?" diye sordu.

"Doğru, Piteşti yakınlarındadır" dedi asker. "Amara köyü. Buradan Costeşti'ye gidip oradan da Roşiori'ye giden trene biner, Burdea'da inersiniz. Amara oradan çok yakındır."

Titu, Grigor Iuga'nın sözünü ettiği yerin Amara olduğunu hatırladı. Belki bu asker de Iuga topraklarında oturuyordu. Tam Iuga adlı birini tanıyıp tanımadığını soracaktı ki Mendelson'dan çekindi. Onun toprak sahipleriyle ahbaplık ettiğini sanacaktı.

"Terhis olacağın için memnun musun?" diye sordu birdenbire.

"Eh, pek de kötü vakit geçirmedim askerlikte. Şikâyet edemem. Ama gene de evde olmak daha iyidir. Çünkü, bilmem anlıyor musunuz, köyden gelen biri için..."

Şaşırıp, sustu.

"Tabii" diye Titu yardımına yetişti, "Herkes kendi evinde ve toprağında daha rahat hisseder kendini. Senin toprağın var mı?"

"Fazla toprağımız yok ve de toprağa çok ihtiyacımız var."
"Burada, toprak sahiplerinin halimize acıyıp da... bazı dedikodular dolaşıyor çevrede..."

"Duyuyor musunuz Bay Herdelea?" dedi Mişu alayla, "Nasıl, beğendiniz mi? Tüm umut toprak sahiplerinde. Toprak sahipleri insafa gelecekmiş de!"

Petre Petre şaşırmıştı. Mişu'nun sözlerindeki alayın nedenini kavrayamıyordu. Yavaşça, "Toprak sahiplerinden bir şey beklemeyelim de kimden bekleyelim?" dedi. "Verecek hiçbir şeyleri olmayan insanlardan mı? Onlar kolaylıkla verebilirler, çünkü kaybedecekleri bir şey yoktur."

"Öyleyse daha çok beklersiniz!" dedi Mişu kızgınlıkla.

"Bekleyip göreceğiz!" diye mırıldandı Petre Petre, elinde bumburuşuk olan şapkasına bakarak.

Gitmeden önce Titu, herkesin elini sıktı. Petre'nin eli sert ve çatlaktı, tıpkı toprak gibi.

bölüm iki
toprak

1

Amara'dan gelen araba, Costeşti - Roşiori hattının tam ortasındaki ıssız Burdea istasyonunda bekliyordu. Tren durur durmaz, bir çocuk hızla kompartımandan içeri girerek Grigor Iuga'nın eşyalarını topladığı gibi arabaya taşıdı. Ailenin gururlu ve konuşkan arabacısı, gitmek için sabırsızlanan atların dizginlerini sıkıca elinde tutuyordu.

"Eve hoş geldiniz efendim!"

"Seni gördüğüme memnun oldum Ichin" diye cevap verdi Grigor, genç Herdelea'nın yanına otururken. "Evde her şey iyi mi?.."

"Evet efendim. Herkes iyi ve sağlıklı."

"İyi öyleyse, hadi gidelim."

Yaşlı arabacının enerji dolu, "Deh!" sesiyle atlar o kadar hızla kalktılar ki, yanında oturan çocuk, neredeyse arkaya yuvarlanıyordu.

İstasyondan ayrıldıktan kısa bir zaman sonra, araba, Curteanca köyünün yakınından geçen bozuk bir yola saptı. Tam önlerinde, kurşuni bir renge bürünmüş ufukta köy, bir tepe gibi duruyordu. Her yer, sanki daha yeni biçilmiş gibi dipdiri duran altın renkli buğday saplarıyla kaplıydı. Orada

burada yer yer kümelenmiş olan kargalar, bu renk zenginliğinin ortasına damlamış kara lekeler gibiydiler. Sonbahar bulutlarıyla kaplı olan gök, toprağın üstüne sanki bütün ağırlığıyla basarak onu ufka doğru sıkıştırıyordu.

Curteanca'ya girerken, Grigor, birdenbire Titu'ya, "Bu, Popescu – Ciocoiul'un evidir" dedi, "İstasyondan beri onun arazisinin üstünde bulunuyoruz. Daha birkaç yıl önce bu toprakların yarıcısıydı. Daha çok kendine çalıştı herhalde... Çünkü toprak sahibini bir kenara iterek burayı satın almayı başarabildi. Bana kalırsa, toprak sahibi bunu çoktan hak etti. Onu topraklarının üstünde bir kere bile görmedim."

Köy, birkaç kulübeden oluşuyordu. Dış binalarıyla çevrelenen, baştan aşağı koyu kırmızıya boyanmış ve dört köşe kuleleriyle şekilsiz bir bina olan şato ise, tam ortada duruyordu. Amara'ya giden yol, Curteanca'da ana yolu kestikten ve şatoyu geçtikten sonra, aşağı yukarı elli metre bir yamaç gibi dik bir şekilde Teleorman vadisine doğru inmekteydi. Avuç içi kadar düz ve bir mil kadar genişliği olan bu vadi, boydan boya sebze bahçeleriyle dolu, zengin ve bereketli bir topraktı. Ama, etrafta herhangi bir nehir filan görünmüyordu.

Yokuştan aşağı inmeden Grigor, "Dur Ichim!" diye bağırdı.

Sonra, Titu'ya dönerek duygulu bir sesle konuştu, "Sana topraklarımızı göstermek istiyorum; bir zamanlar bize ait olanları ve elimizde kalanı. Bir haritaya bakıyormuş gibi buradan hepsini görebilirsin."

Aşağıda görülen Teleorman vadisinin ötesinde arazi bir yay çizerek uzun ve düzgün bir tepeye doğru uzanıyordu.

Grigor yerinden kalktı ve parmağıyla vadinin kıvrıldığı yeri işaret ederek, "Burada Teleorman nehri, sınırı meydana getirir" dedi. "Sol tarafta gördüğün Ioneşti köyünden, aşağıda, sağda gördüğün Ciine Vadisi'ne kadar... Öteki sınır da orada. Bu iki nehir arasındaki bütün topraklar, bir zamanlar

Iuga ailesine aitti. Şimdi yarısı bile bizim değil. Gerçekten oldukça büyüktür. Yirmi bin pogondan fazladır... Tam önümüzde, sağ tarafta, nehrin kıyısındaki şu köyü görüyor musun? Orası Babaroaga'dır. Babaroaga'nın yanında bir köy daha var, Gliganu Nou. Yeni kilise kulesinin üstündeki teneke parlıyor, görüyor musun? Biraz üstünde küçük bir orman var. İşte, yolun solundaki kısım, elden çıkan ilk bölgeydi. Büyükbabamın babası onu kızına çeyiz olarak vermiş. Şimdi konak Vladuta'da olduğu için, oraya Vladuta malikânesi diyorlar. Bugünkü sahibi, artık bu ülkede bile yaşamayan, Stanoiu adında biri. Kendisi şimdi İtalya'da. Fakat ne yaptığını bilmiyorum, diplomat olduğunu söylüyorlar. Emekli bir albay olan Stefanescu, onun topraklarına bakıyor. Üç kızı olan, çok iyi bir adamdır. İyi çeyizlerine ve güzel olmalarına rağmen kızlarını bir türlü onları evlendiremiyor. Büyükbabam ölünceye kadar bu toprakların hepsi bir eldeydi. O öldükten sonra babam ile kardeşi Teofil arasında ikiye bölündü. Teofil de sonradan kendi hakkını sattı. Yakın bir tarihe kadar bu topraklara 'Amara toprakları' ya da 'Iuga toprakları' derlerdi. Şimdiki Amara toprakları, bu bölgenin yalnızca aşağı kısmını kapsıyor. Sağda, Gaujani ile Birlogu arasında, şu ilerideki yola dek uzanan iki bin pogonluk Babaroaga toprakları karımın malıdır. Lespezi köyünün altında, Ciine Vadisi'ne kadar uzanan kısım kayınbiraderim Gogu'ya ait. Bu toprakların her ikisi de Platamonu isimli bir Rum'a kiralandı. Çok çalışkan, becerikli, parasını vaktinde ödeyen ve gözlerimizin önünde gittikçe daha da zenginleşen bir adam bu Platamonu. Fakat nedense, pek sevilen bir kişi değil. Ama o yalnız kendi işiyle ilgileniyor ve bütün bunlara hiç aldırmıyor. Lespezi'nin hemen yanında, Amara ile Ciine Vadisi'nin arasında, ikibin pogonluk Vaideei toprakları var. Bükreş'te bir bankanın. Ama Moldovyalı bir yarıcı olan Cosma Buruiana, yıllardan beri orayı sömürüyor. Fena biri değildir aslında. Ama buralara nasıl

geldiğini Tanrı bilir! Durmadan koşuşur, bol bol terler, her zaman çok meşguldür ama bütün bunlar hiçbir işe yaramaz. Çünkü kirasını ödeme zamanı geldiğinde hep borç içindedir. Babam onu hem sever hem de her zaman över ama tabii, bunun nedeni adamın bir zavallı olması!

İki nehrin arasında kalan öteki toprakların hepsi bizim. Yani, Izvoru köyünün etrafındaki dörtyüz pogon'luk arazinin dışında kalan topraklar... Orası Ghica topraklarıdır. Artık her şey o kadar çok bölündü ki, toprakları en yakın köyün adıyla anıyoruz: Rugnoasa toprakları; Amara toprakları, Birlogu toprakları, v.s. Lespezi'ye vardığımızda daha ayrıntılı anlatırım bütün bunları. Şu tepenin arkasındadır Lespezi. Oradan Izvoru ve birkaç mil ötedeki Teleorman bölgesi de görünür. Devam et Ichim! Gliganu'dan geçip Lespezi'de bir süre duralım!"

Ama tam hareket edeceklerdi ki Grigor bağırdı, "Dur, dur, bir dakika! Diğer taraftaki komşularımızı da görelim. Burada kaldığın süre içinde onlarla tanışacaksın, hiç olmazsa nereden gelmiş olduklarını bil. Sana Albay Stefanescu'dan söz etmiştim, değil mi? Sağ taraftan devam edelim. Gaujani köyünde kimse yoktur. Ondan sonra Humele'de, Piteştili General Dardalat'ın küçük fakat bakımlı olan toprakları vardır. Daha aşağıda, yolun yakınında, küçük bir köyle bir malikâne daha görünüyor. Orası birkaç yüz pogonluk Goia topraklarıdır. Sahibi Ionita Rontompan, çok çalışkan bir adamdır. Babamın yakın dostu. Kızı Roşiori'de bir hâkimle evlendi. Vadinin daha aşağısında, nehrin bu tarafında, konağı ve toprakları görülmeye değer olan Petricari toprakları uzanır. Eğer vaktimiz olursa oraya da gideriz. Tabii, malikane kiraya verilmiştir, ama konak ile bahçesini sahibi kendisine ayırdı. Sık sık gelip kalır burada.

Matei Ghica ailesinin toprakları Izvoru'dan aşağıdaki Teleorman bölgesine kadar uzanır. Dört yıl içinde kendisine

Bükreş yakınlarında bir malikâne alan bir adam tarafından idare ediliyor bu topraklar. Nasıl oluyorsa, buradaki malikâne sahibi söz konusu olunca adam devamlı ziyan ediyor! Izvoru'da da küçük rahat bir konak var. Bahar olunca sahipleri buraya gelir ve sonbahara dek kalırlar. Ama bizim onlarla hiçbir işimiz yok. Neden olduğunu bilmiyorum, ama her zaman böyleydi. İşte hepsi bu kadar. Devam et Ichim!"

Konuşmak Grigor'u oldukça rahatlatmıştı. Üstündeki sıkıntı gitmiş, sesi yumuşamıştı. Titu, onun anlattıklarını dinlemiş, gösterdiği yerlere bakmış ama hiçbir şey söylememişti.

Araba ağır ağır hareket etti. Burada toprak okyanusa inen bir kayalık gibi dik olduğundan yol bir yılan gibi kıvrılarak aşağıya iniyordu.

Etrafta hiç su izi görmeyen arkadaşının şaşkınlığı üzerine Grigor, "Bizim nehirlerimiz böyledir" dedi. "Çoğunlukla onları yürüyerek geçebilirsin. Bazen de tamamen kururlar. İlkbaharda, sularının Tuna gibi bir kıyıdan öbür kıyıya dek dolduğu da olur, ama bu sık sık olmaz. İşte, gördüğün gibi, bu nedenden köprü yaptırmaya gerek duymadık. Ioneşti'de, gerektiği zaman kullanılmak için bir köprü yaptılar ama o da birkaç yıl önce çöktü. Kimse de kalkıp onu tamir etmedi. Herkes suyu bizim geçtiğimiz gibi geçer. Ciine Vadisi'ndeki akıntı daha tehlikelidir. Her sene biraz zarar verir ve hiç kurumaz."

Vadiyi geçtiler. Yol önlerinde düpedüz uzanıyordu. Birkaç dakika sonra birbirini kesen iki sokak üzerinden, yıkık dökük kulübeli, arka bahçeleri çocuk ve hayvan dolu, yer yer az sayıda tıknaz, yoksul köylülerin dolaştığı ve köşün dışında küçük bir tepenin üstünde eski püskü ahşap bir kilisenin olduğu yoksul bir köye, Babaroaga'ya girdiler.

Titu bir soru sormak için ağzını açmıştı ki, Grigor ondan önce davrandı: "Bir zamanlar burada sadece bu bölgede

çalışan köylülerin kulübeleri vardı. Sonra köy birdenbire büyüdü. Onun için böyle görünüyor."

Babaroaga'yı arkada bıraktıktan sonra konuşmaya devam etti: "Köyün ortasındaki kesişen yolları fark ettin mi? Soldaki; Ioneşti'ye, sonra da Costeşti'ye gider. Sağdaki ise; Nadina'nın topraklarından geçerek, Birlogu köyüne gider. Çevresindeki malikâne binaları hariç, Birlogu köyü bizimdir. Zaten, artık bu binalar yalnızca depo olarak kullanılıyor. Kiracı Gliganu'da oturur. Evlenmeden önce, karım buraya geldiğinde Lespezi'deki kardeşine ait olan ve de çok daha bakımlı olan konakta kalırdı."

On beş dakika kadar daha atlar Babaroaga ile Vladuta toprakları arasında koşuşup durdular. Yol dümdüz ve sıkıcıydı.

Gliganu köyüne geldiklerinde Grigor, solda çitle çevrili büyük bir bahçeyi göstererek, "Bak, Nadina ile Gogu'nun topraklarının kiracısı orada oturur" dedi.

Bahçenin ortasındaki beyaz ve kırmızı damlı evler, ağaçların arasından görünüyordu.

Tam o sırada, ardına kadar açık olan kapıdan, yanık tenli, hareketli ve enerjik bir adam çıktı. Başında eski bir şapka, sırtında da kısa bir deri ceket vardı. Çizmeleri ise yumuşak deridendi. Atların boynundaki çıngırakların sesini duyunca kapısının önündeki küçük köprüde durdu ve gayet saygılı bir tavırla selam verdi.

"Hoş geldiniz Bay Grigorita. Döndüğünüze sevindim."

Şapkasını çıkartan Iuga'nın tavrı çok soğuktu.

"Kiracı mı?" diye fısıldadı Titu, köprünün üstünde duran adama bakarak.

Grigor başını salladı ve biraz daha uzaklaştıklarında mırıldandı, "Bana hiçbir kötülüğü olmadı ama, gene de sevmem bu adamı!"

Sonra, normal bir sesle devam etti, "İşte burada bir yol kavşağı daha var. Artık neredeyse köyden çıkıyoruz. Eğer düz gitseydik, kayınbiraderim Gogu Ionescu'nun topraklarına varırdık. Bunun yan tarafında, Ciine Vadisi'ni geçtikten sonra Yukarı Gliganu ve Piteşti - Fierbinti yolunun üstünde Rociu köyü var. Orada da sevgili valimiz Buorescu'nun güzel bir arazisi vardır. Ama biz Lespezi'ye, sonra da Amara'ya gitmek için sağa sapacağız. Nadina'nın toprakları, üstünde olduğumuz bu yola kadar uzanır. Solda ise Gogu'nun toprakları vardır."

Gliganu ile Lespezi'nin ortasında arabacı kendisine söylendiği gibi durdu. Burada yol, bir yokuşla vadiye iniyordu. Hava da daha açık olduğu için etraf rahatlıkla görünüyordu.

"Şimdi sana gerisini göstereyim" diye Grigor devam etti, "Sol tarafta Ciine Vadisi'ni görüyorsun. Tam önümüzde, Lespezi tarafında, Gogu'nun toprakları bitip Vaideei toprakları başlar. Onun sağ tarafında, daha önce gördüğümüz Teleorman vadisine kadar her şey bize aittir. Burada, hemen sağımızda, şu küçük kulübelerin yakınında Birlogu bulunur. Oraya kadar, yani Lespezi ile Birlogu yolu boyunca Nadina'nın toprakları var. Gördüğün gibi bu yol, karımın topraklarının çevresinden dolanır. Vadinin daha aşağısında Birlogu ile Amara arasında bir köy daha görüyorsun. Topraklarımızın tam ortasında bulunan bu köyün adı Ruginoasa.

"Araçlarımızı ve değerli aletlerimizi koyduğumuz müştemilat binaları oradadır. Ufukta İzvoru köyünü görebilirsin. Şu ilerideki kırmızımtrak gölge Ghiculeşti konağının damıdır. İzvoru'nun solundaki üçyüz pogonluk orman bize aittir. Ancak bu kadarını kurtarabildik. Yüz yıl kadar önce Amara, bütün bu bölgeyi kaplayan ormanın kenarında kurulmuştu. Bak, sol tarafta Ciine Vadisi'nde Vaideei köyünü de görebilirsin. Oradaki yol Mozaceni'ye gider. Daha yakında Cantacuza köyü görünüyor. Bu bölge, aşağı yukarı üçbin pogonluktur ve Cantacuzino'ya ait olduğu söylenir. Ama, bugün onu Piteştili bir

yüzbaşı, Lache Gradinaru yönetiyor. Aslında, burada nereye gidersen git, her yer toprak sahiplerine aittir. İşte az ötede Buta, onun yanında Negraşi, Zidurile ve Dumbraveni var."

Lespezi'de Grigor, Titu'ya oldukça bakımlı olan Herdelea Gogu'nun malikânesini gösterdi. Gogu ara sıra buraya gelirdi, daha doğrusu, Bükreş'teki partilerden sonra değişiklik olsun diye köy hayatından hoşlanan karısı tarafından buraya getirilirdi.

Sonunda Amara'ya vardılar. Daha büyük olan bu köy de aynı yoksulluk içindeydi. Bahçeler bakımsız, evlerin damları kamış, saz ve saman yığınlarıyla örtülüydü. Ama Grigor, Titu'nun dikkatini, büyükbabası tarafından yaptırılmış olan taş kiliseye çekti. Sonra, babasının yaptırmış olduğu yeni okulu gösterdi. Yolun aşağısında Vaideei malikânesinin konağı vardı. Topraklar bölünmeden önce, burada hizmetçiler otururdu. Ama, şimdi orada kiracı Cosma Buruiana oturuyordu.

"Dur Ichim, burada inelim. Böylelikle bu beyefendi de her şeyi görmüş olur!"

Grigor arabadan aşağı atladı, Titu da hemen arkasından indi.

"Sen devam et" diye bağırdı Grigor, arabacıya.

Sağ tarafta, Iuga malikânesinin tahta parmaklıkları vardı. Arkada, nöbet tutan askerler gibi dimdik bir sıra eski kavak uzanıyordu. Açık olan kapıdan hizmetçilerin oturduğu binalar, ahırlar ve ambar görünüyordu. Yüz adım kadar ötede yüksek ve geniş bir giriş kapısı vardı.

Grigor Titu ile birlikte bahçe kapısından içeri girerken, üzgün bir sesle, "Şimdi aşkın insana neler yaptırdığını göreceksin" dedi.

Köknarların çevrelediği bahçe yolunun sonunda yeni bir villa vardı. Titu, Grigor'un onu Nadina için yaptırdığını biliyordu. Büyük bir verandası, geniş pencereleri ve dört

kulesi vardı. Beyaza boyanmıştı. Bir sarmaşık yavaş yavaş evi sarmaya başlamış, bazı yerlerde üst kattaki pencerelere kadar çıkmıştı. Yol, evin önünde genişleyerek kırmızı çiçeklerle dolu, kalp biçiminde bir tarha açılıyordu.

"Bu çiçek tarhına hiç bakma" dedi Grigor gülümseyerek, "O, zavallı bir âşığın fikriydi. Âşıkların zevkini bilirsin! Hâlâ sevmekten vazgeçmediğimi kendime göstermek için onu bozdurmadım."

Kuru bir sesle güldükten sonra sesinin tonunu değiştirerek devam etti, "Eğer her şeyi görmek istiyorsan biraz etrafı dolaşalım. Umarım bu anlattıklarımla seni sıkmıyorum. İnan bana, ilk ve son oluyor bu."

Yeni ev Grigor'un özenle baktığı, kendine ait bir bahçenin ortasındaydı. Çimenleri kendisi ekmişti. Çiçek tarhlarının arasından dolaşan, iyi cins bir toprakla örtülü olan yol, her hafta temizleniyordu. Bahçeyi çevreleyen çit, içeri girilmesini önlemek için ayrıca bir de tel örgüyle desteklenmişti. Sadece kumrular içeri serbestçe girebilir, villanın önündeki bu yollarda dolaşabilirlerdi.

Iuga ile Herdelea, sağa doğru yürüdüler. Villanın otuz metre kadar arkasında eski konak vardı. Tabanı sanki toprağa kök salmış gibi duran, büyük, alçak ve köhne bir binaydı. Ön tarafta sütunlu bir veranda vardı. Yaşlı Iuga, hâlâ, doğup büyüdüğü bu eski evde yaşıyordu ve bu eski ev, ona, yenisinden çok daha fazla hayat doluymuş gibi geliyordu.

Tekrar arabacının beklediği villanın önüne geldiklerinde, Grigor, "İşte bizim krallığımız" dedi.

Titu, uzun bir zamandan beri sormak istediği, ama bir türlü sormaya cesaret edemediği şeyi Grigor'un anlattıkları bittikten sonra birdenbire soruverdi.

"Bana birçok boyarın mülkünü gösterdin. Hepsi de büyük ve güzeldi. Peki, ya köylülere ait topraklar nerede?"

Iuga şaşırmıştı. Bütün yolculuk boyunca arkadaşının böyle bir şey soracağını tahmin etmiş, hatta bunu sormaması onu şaşırtmıştı. Ama, bu soruyu böyle bir anda beklemiyordu.

Hemen kendini toparlayarak cevap verdi:

"Bu 'halka ait toprak' işte köylü sorunu bu... Toprak!.. Evet, fazla toprakları yok. Olanı da ellerinden kaçırdılar. Evet, bu da hikâyenin başka bir yanı.."

Genç Herdelea bir şey anlamadı ama daha fazla ısrar etmedi. Eski bir yarayı deştiğini fark etmişti.

2

"Hoş geldin delikanlı. Burada kendi evindeymiş gibi rahat edebilirsin" dedi Miron Iuga.

Yaşlı adam, Türk kaftanı gibi uzun bir elbise giymekteydi. Sanki onun nasıl bir insan olduğunu anlamak istermişçesine, gözlerinin içine bakarak, genç adamın elini sertçe sıktı. Parlak siyah gözleri insanın ruhunu deliyor, düşüncelerini okuyordu. Yaşlı Iuga, oğlundan daha uzun boylu ve daha yakışıklıydı. Emirler vermeye ve bu emirlerin dinlenilmesine alışık, rahat bir tavrı vardı. Beyazlaşmaya yüz tutmuş, gür, Romen stili bıyıkları, yüzünün büyük bir kısmını kaplıyordu. Dinleyeni kendine çeken kalın ve sert bir sesi vardı. Kuvvetli ve kemikli elleri, özellikle uzun parmaklarıyla hassas bir görünüme sahip olsalar da bir sabanı sürecek kadar da güçlü görünüyordu.

Misafirine bir sandalye çekmesini işaret ettikten sonra, soran gözlerle oğluna baktı. Grigor, yaşlı adamın Bükreş'te neler yaptığını duymak için sabırsızlandığını biliyordu. Başına gelenleri ve ancak Dumescu'nun sayesinde umduğundan daha dolu bir cüzdanla geri döndüğünü anlattı.

"Anlıyorum. Demek gene Dumescu" diye mırıldandı yaşlı Iuga memnuniyetle. "İnsana zor zamanlarında yardım eden-

ler, eski dostları oluyor. Ermeni ile olan işi kesip atmadığına iyi etmişsin, çok iyi..."

Bir süre daha Grigor'u süzdükten sonra, yaşlı adamın kendini karşılayışından çok memnun olan Titu'ya çevirdi bakışlarını! Ona ailesini, buraya neden ve ne zaman geldiğini sordu. Genç adamın şair olduğunu ve bir gazetede çalışmayı istediğini öğrenince, yaşlı Iuga, kızgınlıkla elini salladı. Titu da, Grigor da bunu fark ettiler ve şaşırdılar. Titu, hemen Macarlardan, oradaki Romenlerin çektiklerinden ve bu gibi şeylerden söz etmeye başladı. Yaşlı adam onu dinledikten sonra ağır ağır konuştu.

"Halk, yöneticilerle anlaşamıyor diye, liderlerinin onları terk etmemeleri gerekir. Doğru, buraya gelen Transilvanyalıları seviyorum. Ama orada kalanları daha da çok seviyorum. Güçlükleri omuzlayıp, halkı korumak için bütün okları kendi üstlerine çekiyorlar. Halk kitleleri lidersiz yaşayamaz, kaybolup giderler... Sürüsünü terk eden bir çoban, onu yanlış yola sürükleyenden daha da kötüdür. Çünkü, terk edilmiş sürü kaybolur. Halbuki çobanı olan bir sürü, iyi ya da kötü, asla kaybolmaz!"

Titu'nun gittikçe sarardığını gören Grigor, utanarak babasının sözlerini kesti.

"Söylediklerinde haklısın baba. Ama arkadaşım, özgürlüğü seçip, yeteneğini geliştirebileceği bir yere geldiği için onu azarlıyor gibisin. Unutma ki kaderin birçok parçalara böldüğü Romen ırkı, yabancı idareler altında da olsa, birliğini korumalıdır. Bunu da ancak ozanlar yapabilir."

"Çok doğru" diyerek yaşlı Miron oğluna hak verdi. "Ama senin dediğin gibi bu ozanların hepsi özgürlüğü seçerek Bükreş'e gelselerdi, arkalarında bıraktıkları halk ne olurdu?.. Tabii, birlik gereklidir. Ama bu yalnızca şairler arasında değil de, daha birçok insanın arasında olmalıdır. Aslında, şairler orada aynı acıyı çektikleri için daha inandırıcı bir şekilde

yazacaklardır. Oysaki burada vatanseverlik yalnızca bir gösteri olmaktan öteye gidemiyor."

"Yanılıyorsun baba!.." diye üsteledi Grigor kızgın bir sesle, "Birlik, önce dil birliğiyle gerçekleştirilir. Eğer yazarlarımız kendi bölgelerinde gömülüp kalırlarsa, dilimiz gittikçe değişecek, sonunda da kardeş kardeşin ne dediğini anlayamayacaktır."

Yaşlı Iuga, hiç değişmeyen sakin sesiyle devam etti.

"Biz bin yıldır yaşıyoruz. Bundan çok daha kötü devirler geçirdik. Ama gene de gerek burada, gerekse Transilvanya'da aynı dili koruduk. İyi ya da kötü, edebiyatımız, bizi ayıran sınırları aştı ve buna devam edeceği de muhakkak. Yazarların hepsi, yerine göre, görevlerini yaptılar. Ama hangi nedenle olursa olsun terk etmeyi kabul edemem. Bir gün olur, zamanı gelir de Transilvanya'yı ele geçirirsek, orada yetenekli liderlere; halkın arasından çıkmış, ülkeyi yönetebilecek liderlere ihtiyacımız olacak."

İki taraf da inançlarından vazgeçmeden tartışma sürdü. Titu, hafif bir gülümsemeyle dinliyor ve ikisine de hak veriyordu. Tam bu arada Miron'un çağırmış olduğu Vaideei malikânesinin kiracısının gelmesi de Titu'yu iyice rahatlatmıştı.

Cosma Buruiana otuz beş yaşındaydı. Yedi çocuğu ve bu sayıyı artıracağını vadeden güzel bir karısı vardı. Dört yıl öncesine dek Teleorman'da değişik çiftliklerde kâhyalık yapmıştı. Dört yıl önce ise, Tanrı onun da yüzüne gülmüş ve Tarım Bankası'ndan Vaideei malikânesi bölgesini ucuz bir ücretle kiralamıştı. Çok yıllar önce, Stanescu'da çalışırken, vergiyi fazla aldığı iddiasıyla çok fena dövülmüştü. O zamandan beri köylülerden ödü patlardı.

"Size her zaman ne derdim Bay Miron?" dedi oturur oturmaz. "Başıma gelenleri duydunuz mu? Tabii duymadınız, çünkü ben de daha yeni öğrendim. Soyuldum Bay Miron!

Dün akşam yarım araba dolusu mısır çalındı yeni ambardan! Bekçiler hiçbir şey bilmiyorlar, hiçbir şey görmemişler!.. Kimse bu işin nasıl ve kimin tarafından yapıldığını bilmiyor. Bütün bir gece epeyce bir kalabalık dolaşmış olmalı orada. Daha geçen hafta vergi olarak aldığım mısırdı o. Beni bilirsiniz efendim, kesinlikle fazla bir şey almam. Bir de şu şansıma bakın!"

Kiracının şikâyetini duyunca Miron Iuga ciddileşmiş ve suratı asılmıştı – oysaki Grigore'un suratında alaycı bir ifade belirmişti. Yaşlı adam Buruiana'nın kaybından dolayı ona acıyor ama bu olay onu daha derin düşündürmüştü.

Eğer köylüler gruplar halinde hırsızlık yapmaya geliyorlarsa, hele bu kadar büyük bir hırsızlık yapıyorlarsa, bu kötü bir işaretti. Eğer bir teki, yalnız başına hırsızlık yapsaydı; ister yakalansın, ister kaçsın, bu önemli bir şey değildi. Ama insanların topluca hırsızlık yapmaları, bir değişikliği belirtiyordu.

"İşte şimdi senin köylülere önerdiğin akşam toplantılarının sonucunu görüyorsun" dedi Miron, oğluna bakarak. "Köylü, hem kendisinin, hem de toprak sahibinin yaşamlarını sürdürmeleri için anlaşmaları gerektiğini bildiği sürece her şey iyiydi. Ama, sen onlara birtakım saçma şeylerden söz ettikten sonra işte böyle şeyler başladı. Dikkat et, bu daha başlangıç! Çok daha kötü şeylerin bunu izleyeceğinden eminim."

"İşi büyütme baba!." diye cevap verdi Grigor, alaylı bir sesle. "Köylüler daha önce de başkalarının mallarını çaldılar. Dünya kurulduğundan beri insanlar hırsızlık yapıyorlar. Neden böyle her gün rastlanan olaylardan garip sonuçlar çıkartıyorsun?"

Yaşlı Iuga cevap vermedi bile. Grigor'un tavrını çok iyi bilirdi o. Genç adam, her şey için bir açıklama uydururdu rahatlıkla.

Birkaç dakika düşündükten sonra, sanki bir karara varmış gibi konuştu. "Bana hemen belediye reisi ile polis çavuşunu gönderin. Nerede olurlarsa olsunlar, hırsızlar hemen bulunmalıdır. Gerisini de sonra düşünürüz... Senin de iyi bekçilerin varmış maşallah!.. Suçluların adlarını verinceye dek iyice dövülmeli onlar. Evet evet, onların suçluları bildiklerine dair bahse bile girebilirim. Tabii, eğer bu işi kendileri yapmadılarsa..."

Kiracı dehşete kapılmış bir şekilde istavroz çıkardı.

"Tanrı aşkına Bay Miron" dedi. "Her şeyi ateşe verip, beni tamamen mahvetmek mi istiyorsunuz? Onlara bu kadar iyi davranmış olmama rağmen, işte olanları görüyorsunuz. Bir de tavrımı değiştirecek olursam, neler olabileceğini tahmin bile edemiyorum. Allah korusun!... Sizi babamın yerine koyduğumdan, yalnızca olanları anlatmaya gelmiştim. İşte o kadar."

"Bu işle şahsen ilgileneceğim" diye homurdandı yaşlı adam onun sözlerini keserek. "Bu mesele çok önemli..."

Diğer ikisi sessiz kaldı. Yaşlı Miron çok kararlı göründüğü için Grigor işe karışmak istemiyordu. Az önceki konuşmaya hâlâ sinirlenen Titu ise, bu meseleyle ilgilenmemişti bile.

Aslında Miron Iuga, Buruiana'yı başka bir mesele için çağırmıştı ama, artık şimdi onun için yalnızca hırsızlık önemliydi. Kısa bir sessizlikten sonra sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi devam etti.

"Zaten bu, köylülerin, çingeneler gibi hırsızlığa başvurdukları ilk olay değil. Daha geçen sonbahar beş tane hırsızlık olduydu. Pek önemli bir şey değildi, ama gene de hırsızlıktı..."

Tekrar sustu. Bir süre düşündükten sonra, doğru çözüm yolunu bulmuş gibi sertçe konuştu.

"Kötülük, kökünden kazınmalı! Eğer şimdi, tam vaktinde, onlara iyi bir ders verecek olursak, bundan sonra hastalık ciddileşip yayıldığı zaman uygulayacağımız şiddetten çok daha etkili olur."

İşlerin bu şekilde gelişmesi, Cosma Buruiana'yı çok korkutmuştu. O, sadece boyara kötü şansını göstermek için anlatmıştı bu olayı. Durumu biraz olsun yatıştırabilmek için, "Köylüler çok değişti Bay Miron!" diye ortaya atıldı hemen Cosma, "uyandılar artık, çok değiştiler. Çok da kurnazlar. Zaten bugünlerde herkes akıllandığı için bütün işler ters gidiyor. Köylü uyanınca, toprak istiyor ve bunu durmadan dile getiriyor. Bunun gerçekleştirilip gerçekleştirilmeyeceği umurunda bile değil, sadece inatla istiyor.

Ortalık biraz sakinleşir gibi olduğu için, Titu artık konuşmaya karar vermiş gibi, "Köylüler her yerde böyle" diye mırıldandı. "Burada da, Transilvanya'da da... Hiçbir zaman tatmin olmuyorlar. Aslında doğrusu da bu. Çünkü, onlar toprağı bu kadar çok sevdiği sürece kimse ellerinden alamayacaktır."

Yaşlı adam, o kadar alaylı bir bakış fırlatmıştı ki, Titu utanarak sözlerini kesip yere bakmaya başladı. Böyle bir hoşnutsuzluğa yol açabilecek ne söylemişti ki?...

Durumu hemen düzeltme telaşıyla kiracı atılarak, "Ama sizin oralarda durumun başka türlü olması gerekir sanırım Bay..." dedi ve Titu'nun adını bilmediği için belli belirsiz bir şeyler mırıldandıktan sonra sözlerine devam etti. "Orada toprağı, yüzyıllarca önce onu sizin elinizden almış olan bir yabancıdan geri almaya çalışıyorsunuz. Oysaki burada, bu topraklar dedelerimizin zamanından beri toprak sahiplerine ait. Onlar da her türlü tehlikeye göğüs gererek bu toprakları ellerinde tutmayı başardılar!.."

"Orada olanların, çok geçmeden burada da olacağından emin olabilirsiniz" dedi Grigor. "Şu hale bir bakın hele..

Toprakların çoğu, toprağa yabancılaşmış olan insanların elinde. Toprak aşkı diye bir şey yok onlarda. Gelecekte de ne olacağını ancak Tanrı bilir. Ben hâlâ, toprağın, köylülerin eline geçmesinin daha iyi olacağı kanısındayım. Çünkü o zaman, kimse toprağı köylülerin elinden alamayacaktır."

Yaşlı adam, biraz önce Titu'ya fırlattığı alaylı bakışla, bu kez de Grigor'a baktı ama hiçbir şey söylemedi. Genç adamın saçmaladığını düşünüyor ve bu kadar akıllı bir insanın, nasıl bu hallere düşebileceğini anlamaya çalışıyordu.

Ama, Buruiana, bu sözlerin biraz da kendine söylenmiş olduğunu hissederek ağır ağır konuştu: "Sevgili Grigorita, böyle konuşmak büyük günah. Ne yazık ki senin şaka olarak söylediklerin gerçekleşecek. İnsanların kafaları, toprak sahiplerinin mallarını ellerinden almak için bezenmiş çeşit çeşit fikirlerle dolu... Büyük bir toprağın satılacağını duyar duymaz, onu satın alıp aralarında bölmek istediklerini hiç fark etmediniz mi?.. Örneğin burada – biraz önce size bundan bahsedecektim Bay Miron. Çevrede, köylülerin Bayan Nadina'nın topraklarını satın alacağına dair söylentiler dolaşıyor..."

Miron Iuga birden başını kaldırdı.

"Ne diyorsun, satın almak mı?.. Satın alınmadan önce onun satışa çıkarılması gerekmez miydi?.."

"Herkes satılık olduğunu söylüyor."

"Duyuyor musun Grigorita" diye homurdandı yaşlı adam.

"Duydum" diye cevap verdi oğlu, omuzlarını silkerek.

"Galiba bu haberler Platamonu'dan çıktı" dedi kiracı, "Duyduğuma göre kendisi satın almak istiyormuş, köylüler de 'neden biz almayalım da bir Rum satın alsın' diyorlarmış."

"Söyle Grigorita, nereden çıktı bu dedikodular?" diye sordu yaşlı Miron. "Herkes karının toprağını satın almak için seferber olmuş, seninse hiçbir şeyden haberin yok... Bunda bir iş olmalı, insanlar durduk yerde çıldırmadılar ya!."

"Haklısınız" diye söze karıştı Buruiana, "Herkes, Bayan Nadina'nın Rum'a, ne kadar fazla kira teklif ederse etsin artık kontratı uzatmayacağını, toprağı satmaya karar verdiğini, böylelikle bütün dertlerden, kiradan, köylülerden ve her şeyden kurtulmak istediğini bizzat kendisinin anlattığını söylüyor..."

Bu haber, yaşlı Iuga'yı hırsızlıktan da çok üzmüştü. Kiracının ağzından daha fazla bilgi almaya çalıştı, ama anlaşılan fazla bir şey bilmiyordu kiracı. Sonra Miron tekrar sessizleşti ve bir daha da konuşmadı.

Uşak, yemeğin hazır olduğunu söylemek için geldiğinde, Buruiana, gitmek için ayağa kalktı.

"Bir şey söylemek için beni çağırtmıştınız Bay Miron. Bense devamlı kendi dertlerimden söz edip durdum. Müsaadenizle gideyim artık."

Miron, Buruiana'yı neden çağırttığını düşündü, ama hatırlayamayınca da büsbütün sinirlendi. Söyleyecek birkaç uygun söz aradı, aklına hiçbir şey gelmiyordu. Sonunda Buruiana'ya hiç bakmadan, kendi kendine bir şeyler mırıldandı. "Neyse, Tanrı yardımcın olsun... Bana yeterince kötü haber verdin zaten."

3

Titu, yemekten sonra odasına çekilene kadar doğru dürüst kendisine gelemedi. Odasına kadar kendisine eşlik eden Grigore, yaşlı adamın söylediklerini ciddiye almamasını, onun aslında her zaman böyle, hem fikirlerinde hem de davranışlarında biraz garip ama gerçekte iyi kalpli bir insan olduğunu anlattı. Genç Iuga Titu'nun babasının davranışlarını ciddiye almamasını söylüyordu ama, babası, Titu'yu hiç önemsemeden, tüm geceyi oğlu ile en önemsiz konularda

bile tartışarak geçirdiğinden, kendisi yemek boyunca diken üstünde oturmuş, bütün lokmaları boğazına dizilmişti.

Herdelea'nın odası, yeni evin birinci katındaydı. Bir penceresi çiftliğe, diğer penceresi de yola bakıyordu. Konuğundan ayrıldıktan sonra Grigor, yemek yedikleri eski konağa, babasının yanına döndü. Genç Iuga, yaşantısının büyük bir bölümünü bu evde geçirmişti. Yalnızca, konukları olduğu zaman villada yatardı.

Genç Herdelea, bir süre, Grigor'un sohbet için tekrar yanına geleceğini umarak vakit geçirdi, ama sonra birbirlerine iyi geceler dilemiş olduklarını hatırladı. Artık, sabaha kadar dilediğini yapmakta serbestti. Ama vakit oldukça geçti ve sıcacık oda uykusunu getirmişti. Sonunda yapacak en iyi şeyin yatmak olduğuna karar verdi.

Ertesi sabah, alışkın olduğu zamandan daha erken kalktı. Tabii, malikânede yaşayanlar çoktan ayaklanmıştı bile. Grigor, defterleri tutan Isbaşescu'nun yanında olduğundan, sabahı, malikânenin çevresini dolaşarak geçirdi. Kendisini oldukça garip bir durumda hissediyor, nereye gideceğini, ne yapacağını bilemiyordu. Uzun boylu, iri yapılı, asker görünüşlü bir köylü olan kâhya Leonte Bumbu, ona çiftliği ve daha sonra Bayan Nadina'nın arabası için garaj haline getirilmiş olan ambarı gezdirdi. Ama Titu, adamın işi olduğunu fark ederek onu daha fazla oyalamak istemedi. Bir an, malikânenin çevresinde dolaşmaktan bıkıp, köye doğru bir yürüyüş yapmayı istedi. Fakat, bunun da ev sahibine saygısızlık olacağını düşünerek vazgeçti.

Öğle yemeğinde Grigor, o gün çok fazla işi olduğunu söyleyerek Titu'dan özür diledi. Sonra, istediği yere gidebileceğini, ertesi gün bütün vaktini rahatlıkla ona ayırabileceğini anlattı.

Daha sonra Titu, yolda giderken rastladığı koyu renk gözlü bir kızın gülümsemesiyle sıkıntılarından bir miktar

kurtuldu. Zayıf, yalın ayak, başına mavi eşarp bağlamış bir kızdı bu.

"Merhaba!" diyerek durdurdu kızı, "Demek sen de burada çalışıyorsun..."

"Geleli birkaç gün oldu" diye cevap verdi kız, "Profira teyze getirdi beni buraya. Burada ahçıdır. Diğer kızlarla geçinemediği için, kendisine yardım etmemi istiyor..."

"Adın ne senin?"

"Marioara." diye cevap verdi kız, kısa bir sessizlikten sonra, "Annemin adı İrina'dır. Babam dört sene önce öldü. Profira teyze, annemin kız kardeşidir."

"Peki Marioara" dedi Titu, "Sen çok cici biz kızsın. Söyle bana, köyün öğretmeni var mı?"

"Tabii efendim. Çok saygıdeğer ve genç bir öğretmenimiz var. Kendisi buralıdır ve evlidir. Ailesiyle beraber oturuyor."

"Evi uzakta mı?"

"Hayır, hayır. Uzak değil. Aşağıki yola geldiğinizde sola dönün, pencerelerinde çiçekler olan ev onun evidir."

"Peki Marioara, teşekkür ederim. Umarım, yakında düğününde dans etmek mutluluğuna erişirim.."

"İnşallah" diye kızardı kız.

Bu konuşma, Titu'nun keyfini biraz olsun yerine getirmişti. Yoldan aşağı indikten sonra sola döndü. Bir gece önce oldukça çok yağmur yağmıştı, ama sabah çıkan güneş, çoktan yerleri kurutmuştu bile.

Önce öğretmeni görmeye karar verdi. Kendisi de bir öğretmen oğlu olduğu için yapılacak en uygun şey buydu. Köşeyi dönükten sonraki kırmızı boyalı ev, üstündeki yazıdan anlaşıldığına göre polis karakoluydu. Az sonra Cosma Buruiana'nın oturduğu konağa giden yolun köşesine gelmişti. Tam köşede, önünde oturulacak yeri olan bir han vardı. Kapı ardına kadar açıktı ve içeride hancı, şapkasını arkaya atmış bir köylü ile birlikte, ötekilerle tartışıyordu. Titu'yu

görür görmez ona saygıyla selam verdi. Biraz ileride sağda, handan birkaç kulübe ötede, büyük bir bahçesi olan hükümet binası vardı. Okul solda, kilise ise az daha aşağıdaydı. Titu bir an durup, öğretmenin evini geçip geçmediğini düşündü. Sorduğu çocuk, parmağıyla işaret ederek, "Az daha ötede" dedi.

Öğretmenin evi, ötekilerin hemen hemen aynıydı. Sadece bahçe biraz daha temizdi ve pencerede kırmızı begonyalar vardı. Kapıyı açınca, topal bir köpek, sanki onu parçalayacakmış gibi havlamaya başladı. O sırada bir köylü kadın, verandadan aşağı inerek köpeği kovdu.

"Öğretmen burada mı oturuyor?" diye sordu Titu tereddütle.

"Evet efendim, içeri buyurmaz mısınız?.. Merak etmeyin, köpek havlar ama ısırmaz. Çok gürültü çıkartıyor, ama bütün yaptığı bu, hayatını kazanmak için tabii..."

Titu gözünün ucuyla köpeğe bir daha baktı. Hayvan hâlâ şüpheyle onu süzüyor ve bir yandan da hırlamasına devam ediyordu.

Çökük yanaklı, koyu renk gözlüklü, otuz yaşlarında bir adam verandada göründü. Küçük, uçları kıvrık bıyıkları vardı. Siyah, kısa yeleğinin altından çiçek işli bir köylü gömleği görünüyordu.

"Öğretmen benim bayım" dedi.

Titu kendini tanıttıktan sonra Amara'ya nasıl geldiğini anlattı. İkisi birlikte kulübeye girdiklerinde, öğretmen, karısını tanıştırdı. Bu biraz önce Titu'nun yanından köpeği kovan köylü kadındı. Titu, onun çok güzel bir kadın olduğunu fark etti. Titu'yu şaşırtan tek şey, öğretmenin üstündeki köylü giysileriydi. Oysa o, Transilvanya bakış açısı ile, köyün aydınlarının temsilcisi olan öğretmenin, dış görünüşünün ona halk nezdinde prestij sağlaması açısından bir kentli gibi giyineceğini sanmıştı.

"Belki sizin orada hâkim sınıflar, öğretmenlerin de bir yeri olsun istiyorlar, ama burada..." öğretmen öfkeli bir tavırla cümlesini bitirdi.

Karısı Florica, Titu'ya geleneksel *Dulceata* ikram etti. Titu, "Hiç zahmet etmeseydiniz" dedi ama, bir yandan da kadının verdiği ikramı zevkle yemeğe koyulmuştu bile.

Kadın kızardı, müsaade isteyerek tekrar ortadan kayboldu. Biraz tereddüt ettikten sonra öğretmen, konakdaki boyarların, özellikle yaşlı Iuga'nın, bu ziyaretten hiç hoşlanmayacaklarını, vergilerde biraz indirim yapmasını istediği zamandan beri yaşlı Iuga'nın konağa girmesini yasakladığını anlattı.

Birdenbire dehşete düşen genç Herdelea, öğretmen konuşmaya devam ederken, buraya gelişinin bir hata olup olmadığını düşündü, ne de olsa bu kişi –haklı ya da haksız olarak- konakta hoş karşılanmayan biriydi. Ama, sorunun yaşlı Iuga ile olduğunu anlayınca korkusu biraz yatıştı, ne de olsa Miron ona da pek iyi davranmış değildi.

Öğretmen, ona, köylülerin toprak istediklerini, çünkü toprak sahiplerinin kendilerine verdikleri ücretle yaşamalarının artık neredeyse mümkün olmadığını anlattı. Yapılan kontratlar ne kadar iyi şartlarla yapılmış olurlarsa olsun, köylü, kazancının yarısını toprak sahibine vermek zorundaydı. Oysa, kendi toprağında çalışmış olsaydı, yaşantısı iki misli daha iyi olacaktı. Gerçekte, köylülerin emeğinin üçte ikisi, toprak sahiplerinin lüks ihtiyaçları için harcanıyordu. Eski günlerdeki serflerin durumları çok daha iyiydi. Çünkü onlar emeklerinin karşılığında besleniyorlar ve iyi bakılıyorlardı. Oysa bugün, serflerden çok daha ağır şartlar altında çalışan köylüler, doğru dürüst bir yemek bile yiyemiyorlardı. Açlıktan kurtulmak için ya dileniyorlar ya da efendilerine borçlanıyorlardı.

Öğretmen Ion Dragoş, bütün bunları kendi deneyimlerinden anlatıyordu. Çünkü, o da aynı hayatı köylülerle pay-

laşmaktaydı. Tamamen bir rastlantı sonucu öğretmen olmuştu. Okumayı seven akıllı bir öğrenci olduğu için, yaşlı öğretmeni, Bay Miron'dan bir iyilik yapmasını ve çocuğun okumasına yardımcı olmasını rica etmişti. Bay Miron bu öneriyi geri çevirmemiş, çocuk da çok çalışıp iyi derece ile mezun olarak buna layık olduğunu göstermişti. O sene yaşlı öğretmen ölünce, Miron Iuga insanları eğitmesi için onu köye geri çağırmıştı. Tabii, Dragoş da bunu yapabileceğini sanarak sevinçle gelmişti. Daha sonra yaşlı adam Dragoş'u bu göreve getirdiği için hata ettiği sonucuna varmış, öğretmen de kendisinden istenenin kölelikten başka hiçbir şey olmadığını anlamıştı. En sonunda, kısa bir zaman önce Iuga, okul müfettişine başvurarak Dragoş gibi, köylülerin kafalarını saçmalıklarla doldurmayacak yeni bir öğretmen istemişti. Ama okul müfettişi öğretmenin dostu olduğu için, Iuga yumuşayana kadar bu işi savsaklamıştı. Fakat Miron Iuga, fikrini değiştirecek bir insan değildi. Müfettişin yaptıklarını öğrenince Bakan'la ve akrabası olan Nadina'nın kardeşi milletvekili Gogu Ionescu ile konuşacağı ve her ikisini de görevlerinden attıracağı muhakkaktı.

Ne karısının ne de evde yaşayan ötekilerin başlarına ne geleceğinden hiç haberleri yoktu. Yalnızca kendisi bu bilginin yükünü taşıyordu ve ne olacağını merakla bekliyordu. Babasının evinde annesi ve geçen yıl ordudan terhis olan kardeşi ile birlikte oturuyorlardı. Bir zamanlar sahip oldukları toprakların yarısını bir köylüyle evlenen, en büyük çocuk olan kız kardeşine vermişlerdi. Kendisi yoksul bir kızla sevişerek evlenmişti. Ne kadar az olursa olsun, bu maaşı da olmasa, açlıktan ölürlerdi. Kim bilir belki bir çocukları da olurdu. İki yıldır bir çocuklarının olmasını bekliyorlardı.

"Ama kanunda..." diye söze başladı Titu.

"Burada bize başka kanunlar uygulanır" dedi öğretmen üzüntüyle, "Kanunlar, zaten sadece bizi bağlamak içindir."

Adamın sesinden ve yüzündeki ifadeden, içten olduğu anlaşılıyordu. Titu, dinlerken, insanların bu kötü duruma nasıl dayanabildiklerini merak etti. Dragoş biraz abartmış olsa bile, çok acı çekmiş olan ötekiler gibi onun durumu da muhakkak ki çok kötüydü. Herdelea, Grigor ile konuşmaya karar verdi. O, bu haksızlığın önüne geçmek için bir şeyler yapardı.

"Sabırlı olmalısınız Bay Dragoş" dedi Titu, "Adalet sonunda mutlaka zafere erişecektir."

"Belki. Ama o zaman biz çoktan ölmüş olacağız" diye cevap verdi Dragoş acı acı, "Yüzyıllardır adaleti bekliyoruz. Ama hâlâ ortalıkta yok. Belki aslında öyle bir şey de yok. Belki bu, huzursuz olan insanları rahatlatmak için uydurulmuş bir masaldır."

4

Belediye Reisi Ion Pravila, hızlı hızlı polis karakoluna girdi. Ortadaki oda büro olarak kullanılıyordu. Sokağa bakan odada ise karakol polisi, karısı ile birlikte yaşamaktaydı. Arkada, daha büyükçe olan bir oda da, polis müdürünündü.

"Eee, Boiangiu, başımızı bu meseleden nasıl kurtaracağımızı bilmek isterim" dedi Belediye Reisi endişeli bir tavırla.

Polis Silvestru Boiangiu kısa bir şekerlemeden biraz önce kalkmış ve büroya gelmişti. Onun için de canı sıkkın, yüzü biraz asıktı. Pravila onu rahat rahat esnerken yakalamıştı. Zaten Pravila'nın kendisini "Boiangiu" diye çağırmasından hiç hoşlanmıyordu. Prestijini düşürüyordu onun. O bir polis değil miydi? Ama, Belediye Reisi'nin yüzündeki dehşet ifadesini fark edince bütün bunları unutup sordu, "Ne oldu?"

"Çok kötü bir iş bu, çok kötü" diye bağırdı Pravira. Boiangiu'nun yüzündeki ifadeyi dikkatle seyrediyordu.

Belediye Reisi orta boylu, küçük gözlü, sarkık yanaklıydı. Doğruca malikâneden geliyordu. Yaşlı Miron'un sesi hâlâ kulaklarında çınlamaktaydı: "Bu hırsızları yakalamak sana düşüyor ihtiyar budala. Yoksa ben senin peşine düşeceğim." Miron'u hiç bu kadar kızgın görmemişti o zamana dek. Konuşma bitip dışarıya fırladığında Tanrıya şükretmişti.

"O zaman ihtiyar haklı" dedi polis, olayı öğrenince. "Ben bunların hırsız olduklarını söylüyordum. Şimdi işte sen de görüyorsun!"

Bıyıklı şişman bir adam olan Silvestru Boiangiu, aslında daha çok kendi sinirlerini yatıştırmak için konuşuyordu. İşler daha da kötüleşirse belediye reisi aradan çekilebilirdi rahatça. O yakasını sıyırdığı zaman da bütün iş kendisine düşecekti...

Zaten köyde polis niye vardı ki? Daha birkaç ay önce Miron Iuga, malikânede verdiği bir yemekte polis müfettişine, köy polisinin zayıf olduğunu, bu yüzden de köylülerin arasındaki suçlu sayısının gittikçe arttığını söylemişti. Tabii, müfettiş de gelip ona bağırmış, eğer Bay Iuga bir kere daha şikâyet edecek olursa, onu, doğruca Dobrogea'ya geri göndereceğini söylemişti. Yaşlı adamın nasıl bir insan olduğunu iyi bilirdi. İşte şimdi sonunda başına bu da gelmişti.

"Bu hırsız köylüleri öbür dünyada da olsa itiraf ettireceğim!" diye bağırdı Boiangiu dişlerini sıkarak.

Uzun uzun tartıştılar. Hırsızları Amara, Vaideei ya da Lespezi'de arayacakları ortadaydı. Şüpheliler listesinin başına Cosma Bruiana'nın bekçilerini koydular. Boiangiu da, bir adam göndererek, onları hemen karakola çağırttı. Sonra, her üç köyde de bu işi yapabilecek insanları düşünerek isimlerini yazdılar, düşündüler, bazılarını karalayarak yenilerini yazdılar... Sonunda Silvestru Boiangiu, listeye, bekçileri dinledikten sonra sorguları yapılacak otuz tane isim yazdı.

Gönderdiği adam üç köylüyle birlikte içeri girdi. Polis, her birine birkaç tokat atarak soruşturmaya başladı. Sonra hışımla bağırdı:

"Şimdi söyleyin bakalım. Kiracının mısırlarını kim çaldı?"

"Hadi, hadi, hemen konuşun. Neden bütün suçu yükleneceksiniz?.." dedi Belediye Reisi babacan bir tavırla, "Nerede olurlarsa olsunlar, bu hırsızları sizin bulmanız gerekir. Yoksa sizin başınız yanar. Onların kim olduklarını biliyorsunuzdur... Tabii, eğer siz değilseniz!"

Üç köylünün en yaşlısı, hafif kambur bir adam olan Jacob Mitrutoiu'nun yüzünde polisin el izi, kıpkırmızı bir pençe gibi duruyordu. O gece bekçilik etmediğine dair yemin etti. Komşularının ve köylülerin de doğrulayacağı gibi, evde, çocuklarıyla birlikte uyuyordu. Öteki ikisi, buğday ambarının başına kendilerini kiracının bekçi koyduğunu söylediler. Yeni ambardan söz eden olmamıştı. Ama onlar, gene de ara sıra yeni ambara da göz atmışlardı. Hiçbir şey de duymamışlardı. Yeni ambar, konakdan biraz uzaktaydı. İhtiyarlar boyara onu orada yaptırmamasını söylemişlerdi zaten.

Bu itirafları kahkahalarla karşılandı ve yeniden bir araba sopa yediler. Hırsızların, "Hiçbir şey bilmiyorum, hiçbir şey görmedim" diye kendilerini savunduklarını herkes bilirdi. Ama paraları ödenen bekçilerin, burunlarının dibinden çalınan tam bir araba mısırın farkında olmaları gerekirdi.

Bu noktada, daha yakışıklı ve daha cesur olan Irimie Popa kendini tutamayarak söze karıştı:

"Ne bir arabası bayım, eğer bir şey çalınmışsa üç çuvaldan fazla olamaz. Bay Cosma bile, bunun daha fazla olduğunu söylemiyor. Belki iki üç çuval, ama bir araba dolusu değil."

Boiangiu, ona elinin tersiyle bir tokat daha atarak bağırdı:

"Hem hırsızlık yapıyorsunuz, hem de inkâr ediyorsunuz. Bu ne cüret?.."

Öğle tatilinden yeni gelen bir polise, bu köylülere, bir daha hayatlarının sonuna kadar unutamayacakları gerçek bir Romen dayağı atmasını söyledi. Ama bu noktada insafa geldi de, ertesi gün hırsızları getirmeleri şartıyla onları serbest bıraktı. Yoksa başlarına gelecekleri çok iyi biliyorlardı herhalde!..

"Eee Sayın Belediye Reisi!.. Nasıl açıklayacaksınız bunu bana?.." diye sordu Boiangiu yalnız kaldıklarında, "Yaşlı Miron bir araba dolusu, kiracı ise yalnızca üç çuval buğdayın çalındığını söylüyor."

"Bilmiyorum" diye cevap verdi Pravila omuzlarını silkerek.

Bu hemen açıklanması gereken önemli bir noktaydı, çünkü bütün soruşturmayı etkiliyordu. Bir araba mısırı aramak bir şey, birkaç çuval mısırı aramak ise bambaşka bir şeydi. Sonunda belediye reisinin, olayın olduğu yere giderek çalınan mısırın ne kadar olduğunu ve hırsızlığın nasıl yapıldığını araştırmasının faydalı olacağına karar verdiler.

"Ama işleri hafiften alma Tomita amca" diye bağırdı polis, "Yoksa arkanda beni bulursun..."

5

Öğretmenin dertlerini dinleyen Titu Herdelea, burada köy halkını ezen birinin konuğu olarak bulunmaktan utandı. Ama Dragoş, Grigor Iuga için iyi şeyler söyleyince bu utancı biraz olsun azaldı. Zaten o, aslında Grigor'un konuğu sayılırdı. Gene de öğretmenin ve ezilenlerin yanında olduğunu belirtmek için, ayrılmadan önce öğretmenin elini sertçe sıktı ve Dragoş'tan, kendisiyle birlikte köyün papazını ziyaret etmesini rica etti.

Bahçeye geçerken, iki öküzün çektiği bir kağnı bahçe kapısından içeri girdi. Yaşlı bir kadın kapıyı kapattı, bir çocuk

arabayı boşaltmaya başladı ve yaşlı bir adam, hayvanlar için kuyudan su çekti.

"İşte bütün ailem bu" dedi Dragoş, yeni gelenleri göstererek.

Herdelea durdu ve yaşlılarla Dragoş'tan daha uzun boylu, daha iri yapılı gencin elini sıktı.

Tam yola çıkacaklardı ki, delikanlı arkalarından bağırdı:

"Geçerken bir de karakola uğrasanız iyi olur. Polis gene insanları dövüyor. Cosma'nın bekçilerini de sıradan geçirmişler."

Ama Bayan Dragoş, korkuyla atıldı, "Sen karışma Ionel. Zaten başımızda yeteri kadar derdimiz var. Toprak sahipleri senin gene köylülerin tarafını tuttuğunu söyleyerek cezalandırmaya kalkacaklar. Sonra da..."

"Peki, peki. Merak etme" diye bağırdı Dragoş.

Yolda öğretmen, rastladıkları herkesle selamlaşıp bir iki kelime bir şeyler konuştu. Titu da kendi köyündeki köylülerle ahbaplık ederdi, ama Dragoş'un bu tavrı biraz abarttığını düşündü.

Üstü başı kir pas içinde bir kadın onları durdurarak, Dragoş'a kendisine yardım etmesi için yalvardı. Öğretmenin ne olduğunu sorması üzerine, kocasının geçen kış ormanda öldüğünü ve o zamandan beri çocuk dolu evini geçindirmek için yalnız başına mücadele etmek zorunda kaldığını anlattı. Kocasıyla birlikte öküzlerinden biri de ölmüş ve elinde kalan öküzün yanına bir tane daha alacak parası olmadığı için onu da satmak zorunda kalmıştı. Yaşlı toprak sahibinin onu çağırdığı, kendisine yeni bir öküz alması için para vadettiği doğruydu, ama zavallı kadın bu vaatten başka hiçbir şey alamamıştı. Birkaç kez konağa gitmişti. Sonunda onun gözyaşlarına dayanamayan kâhya, ihtiyar Miron'un onun için bir öküz ısmarladığını söylemişti. Ama rahmeti bol olsun, zavallı kocasının çok borcu vardı. Bu yüzden Miron'un

defterlerini tutan Isbaşescu, Miron'un kendisine verdiği parayı, bu borçları kapatmak için kullanmıştı. Ne yazık ki gene de bitmemişti bu borçlar. Bu kışın başında, elinde azıcık mısır kalmıştı. Ama onlar büyük bir aileydi. Üstelik borçları da çoktu ve...

"Sabret. Yakında büyük oğlun askerden döner. Evde bir erkek olur" diye onu teselli etmeye çalıştı Dragoş.

"Tanrı onu bir an önce bana kavuştursun" diye bağırdı kadın, "Ama ötekiler geldiği halde Petrica'yı hâlâ göndermediler. Yalnızlıktan ne kadar acı çektiğimi ve ne kadar gözyaşı döktüğümü ancak tanrı bilir. Tanrının bana böyle bir ceza vermesi için ne yapmış olduğumu bir türlü anlayamıyorum."

"Gelir, gelir" dedi öğretmen, "Yakında evde olur."

Ama kadın hiç durmayan gözyaşları için özür dileyerek ağlamaya devam etti. Başına bu yoksulluk çöktükten sonra gece gündüz demeden çalışmış, bir yandan da devamlı ağlamıştı.

"Kocası iyi bir adamdı" dedi Dragoş, kadından ayrıldıktan sonra, "Ölmesi çok kötü oldu. Neyse ki en büyük oğlu ona çekti. Belki daha bile iyi."

Önünde öz önce bir arabanın durduğu köyün meydanına gelmişlerdi. Kiracı Platamonu ile Bükreş'te bir öğrenci olan oğlu Aristide, dışarı çıkıyorlardı. İyi giyinmiş, yakışıklı, düzgün hatları olan bir çocuktu Aristide.

Kiracı gülerek Dragoş'a yaklaştı. Belediye reisi ile konuşmak için geldiğini söylerken elini uzattı. Anlaşılan kötü bir zaman seçmişti. Belediye reisinin önemli bir soruşturma yapmakla meşgul olduğunu, oradan oraya koşuşturup durduğunu söyledi,

"Eğer bir kadın arıyorsan, onunla birlikte çıkman iyi olur. Buradaki kadınları iyi bilir o!" dedi öğretmen kendilerine doğru gelmekte olan Aristide'yi göstererek.

Kiracı gürültülü bir kahkaha attı.

"Eee, gençlik işte. Hiç olmazsa buralardaki kadınların peşinden koşsun. Yoksa kentlerdeki kadınlardan kim bilir ne biçim hastalıklar kapar!.. Ama, insan köydekilerin de sağlam olduğuna inanamıyor kolayca..."

Hepsi birlikte güldüler. Platamonu, Titu Herdelea'yı selamladı ve onu Grigor'la birlikte gördüğünü söyledi. Genç adamı evine de davet ederek iyi bir çocuk olan oğluyla arkadaşlık etmesini söyledi. Zaten kendisi de yakında Iuga'ları ziyaret edecekti. Çünkü Bayan Nadina'dan yakında Romanya'ya döneceğini söyleyen bir mektup almıştı.

Onlardan ayrılır ayrılmaz Dragoş, "Bu Rum'un, peşinden koşmadığı tek bir kız ya da kadın kalmadı artık" diye fısıldadı, "Babası insanların parasını, o da kadınların namusunu çalıyor."

Hanın önü hararetli hararetli konuşan insanlarla doluydu. Dragoş ile Titu'yu görünce seslerini biraz alçalttılar. Grubun tam ortasında duran Cosma Buruiana'nın bekçileri, suçlu olmadıklarını söylüyorlardı. Belediye reisi Ion Pravila ise, suçluların bulunması gerektiğini tekrarlayıp duruyordu.

"Olanları duydun mu?" diye bağırdı Belediye Reisi Dragoş'a.

Köylüler bir anda etraflarını sardığından durmak zorunda kaldılar. Hikâyeyi Belediye Reisi anlatırken, bekçiler durmadan onun sözünü kesiyorlardı. Dragoş'un köylülerin tarafını tuttuğunu gören Pravila, kendisine hak verir umuduyla Titu'nun fikrini sordu.

"Şey, ben burada yabancıyım. Daha dün geldim" diye mırıldandı Titu. Etraftakilerin meraklı bakışları onu utandırmıştı. "Durumun ve eğer varsa kaybının ne olduğunu bilmiyorum."

"Vardı vardı" diye bağırdı en yaşlı bekçi. "Gelin de kendiniz görün, eğer..."

"Yeter artık Jacob. Bırak da Baylar konuşsun" diye Belediye Reisi onun sözünü kesti.

"Biraz önce de söylediğim gibi, ne olduğunu ya da ne olmadığını bilmiyorum. Ama bildiğim bir tek şey varsa, o da kötülüğün, korkulu insanlar tarafından gösterilmek istendiği gibi olmadığıdır."

Birkaç köylü güldü, biri de, "Çok doğru" diye bağırdı, "Neden zavallı insanlar bir hiç için acı çeksinler?.. Ayıp bu!"

Konunun değişmesinden faydalanan Dragoş ile Herdelea, Vaideei'ye doğru yollarına devam ettiler. Burada Buruiana konağının hemen karşısında rahip Nicodim Grancea, büyük bahçeli bir evde yaşıyordu.

Onu, bal kabağı dolu bir arabayı boşaltırken buldular. Üstünde eski ve pis bir cübbe vardı. Uzun beyaz sakalı çamur içinde kalmıştı. Yetmişin üstünde olmasına rağmen, hâlâ dinçti. Yalnız gözleri iyi görmediğinden, Dragoş'u hemen tanıyamadı. Ama öğretmenin sesini duyar duymaz sevinçle bağırdı.

"Ooo, hoş geldin Ionica. Seni tanıyamadım. Artık iyice görmemeye başladım. Kilisede duaları bile okuyamıyorum. Neyse ki hepsini ezbere biliyorum. İşte, yaşlılık böyle."

Konuşurken merakla Titu'ya bakıyordu. Dragoş onu tanıtınca, "Tanrı sana yardım etsin oğlum" dedi, "Bizi bu şekilde bulduğun için kusura bakma. Ama bu bölgelerdeki rahipler böyledir. Basit insanlarız biz. Fazla bir eğitimden de geçmedik. Büyükbabalarımızın zamanından beri hep aynı şey sürüp gidiyor. Benim zavallı oğlum, çok daha bilgilidir. Bükreş'teki din okuluna gidip iyi bir rahip oldu. Çok güzel bir sesi vardı. Belki de benden almış. Şimdi kalmadı ama bir zamanlar benim de sesim güzeldi. Ionica sana anlatır. Oğlumun yanımda olmayışı beni ne kadar üzüyor, bir bilseniz... Ne çektiğimi bir ben bilirim oğlum. Ama, işte böyle... Bay Miron, onun gelmesini istemiyor, .."

Rahibin oğlu, Gorj'da iyi bir eğitim görmüş olmasına rağmen yaşlı Miron, onun köye dönmesini istememişti.

Kimse bunun nedenini bilmiyordu. Bu, ihtiyar Nicodim'in en büyük üzüntüsüydü. Konuklarına dulceata ikram ederken, hep bundan söz etti. Sonra kırk yaşlarında, köylü Filip Ilioasa ile evli olan kızı Niculina'yı tanıştırdı. Kızının altı çocuğu vardı. En büyüğü Piteşti'de ortaokula gidiyordu. Tanrı yaşlı toprak sahibinin kalbini yumuşatıp da oğlunun geri dönmesine izin çıkana dek, hepsi bir arada yaşamak zorundaydı. Gerçi Filip'in babasından kalma bir evi vardı ama, bu yaşlılığında kayınpederini yalnız bırakamıyorlardı.

"Duydun mu?" dedi Dragoş, tekrar sokağa çıktıklarında. Bütün aile, kapıya kadar onları geçirmişti. "Görüyor musun?.. Iuga'nın kolları her yere uzanıyor. Belki ölümümüze bile o karar verir!"

"Ama muhakkak ki bu özel bir durum olmalı" dedi genç Herdelea, "Hem sonra, pek de uzun sürmez... Yaşlı Iuga'nın daha fazla yaşayacağını sanmıyorum. Oğlu da..."

"Hayır, yanılıyorsun, özel bir durum değil bu.." diye cevap verdi öğretmen, "Bütün köylerde durum böyle. Ya kiracı ya da toprak sahibi köyün efendisi oluyor. Kanun da o, her şey de.. Ön yargılı ve mantıksız bir insan değilim. Ama sana şu kadarını söyleyeyim ki, Miron Iuga, birçoklarından daha iyi. Hiç olmazsa köylüleri kandırmıyor. Tam tersine, işine gelen yerde iyi bile davranır onlara... Tabii, bütün bunların yanı sıra okula ve kiliseye yaptığı yardımlar da var. Kiliseye ağzını açtırmaması çok doğal. Çünkü o, düşündüğü ve yaptığı her şeyin doğru olduğundan emindir. Onun için durumun çok kötü olmadığını anlıyorsun sanıyorum. Ama gene de bak, ellerimiz ayaklarımız nasıl bağlı. Bunun nedeni Miron Iuga değil. Şartlar öyle. Bu durum, bir tek kişinin ortadan kalkmasıyla düzelmez. Onun yerine gelen ne kadar iyi niyetli olursa olsun, aynı şeyi sürdürmek zorundadır. Gerçek bir değişiklik, bunların hepsinin ortadan kalktığı zaman olacaktır. O zaman toprak, onu işleyene ait olacak!"

Öğretmenin sözlerinde gizli bir tehdit sezen Titu Herdelea, "Ama bu tür değişiklikler bir günde olamaz" dedi.

"Tabii" diye cevap verdi Dragoş, "O zaman yer yerinden sarsılır. Tabii bunu ne ben, ne de başkaları istiyor. Bir mucize olabilse..."

"Mucize" diye mırıldandı Titu, "Ancak insanlar mucizeleri yaratabilir."

"Evet, insanlar, serfler değil" dedi öğretmen, gözlerinde bir parıltıyla.

Ertesi gün erkenden Belediye Reisi Ion Pravila, kiracının topraklarını ziyaret etti. Zayıf, renksiz suratlı bekçi Zamfir Chelaru, sıkı sıkı kilitlenmiş bir deponun etrafında tilki gibi dolanıp duruyordu. Belediye Reisi etrafı dolaşarak biraz araştırma yaptı ve hiçbir kırık yere rastlayamayınca, "Tanrım, bu hırsızlar içeri nasıl girmiş" diye söylendi.

"Bir bilseydik!" diye cevap verdi ona bekçi, "Belki bey size gösterebilir, işte geliyor."

Cosma Buruiana ürperdi. O sabah hava oldukça soğuktu. Bir gece önce bekçi, Belediye Reisi'nin yapacağı ziyareti haber vermiş olduğundan, araştırmalarda onun yanında bulunmak için gelmişti.

Belediye Reisi onu saygıyla selamladı.

"Başımı ne derde soktuğunuzu bir bilseniz, Beyefendi. Neden önce bize geleceğinize gidip Bay Miron'a anlattınız?.. Onun çok kızarak bize neler çektireceğini bilmiyor muydunuz?"

Kiracı durumu gülerek geçiştirmeye çalıştı ama, ihtiyar toprak sahibinin Belediye Reisi'ne verdiği korkunç emirleri duyunca o da endişelendi. Söylediği birkaç düşüncesiz söz, başını nasıl da bir belaya sokmuştu. Keşke o anda dilini yutsaydı da konuşamaz olsaydı. Şimdi köylüler ona çok kızacak, topraklarında huzur kalmayacaktı. Ama, yaşlı Iuga'nın

işi bu kadar büyüteceği kimin aklına gelirdi ki!.. Belediye Reisi'ne acele etmemesini, biraz beklemesini söyledi. Karakola gidecek, hiçbir şikâyeti olmadığını, kimseyi rahatsız etmek istemediğini söyleyecekti.

Pravila, memnun bir şekilde köye döndü. Ama yolda, kiracının şikâyetini geri almasının hiçbir işe yaramayacağını anladı. Toprak sahibi Miron emirler verdikten sonra, artık mesele bu şekilde yarı yolda bırakılmazdı. Yaşlı Iuga, herhalde daha da çok sinirlenecek ve hıncını Belediye Reisi'nden çıkartacaktı.

Pravila gittikten sonra Cosma Buruiana, şikâyetini geri almakla, asıl kendine büyük bir kötülük yapacağını düşündü ve artık bundan böyle herhangi bir şey söylememeye karar verdi.

Kâbuslarla dolu bir geceden sonra Polis Boiangiu, oldukça huzursuz bir gün geçirdi. Hükümet binasında, Pravila'nın araştırmalarının sonuçlarıyla birlikte geri gelmesini bekliyordu. Vaideei'den toplanan onbeş ve Amara'dan toplanan on kişi, bahçede sorgularının yapılmasını bekliyorlardı. Karakolun odası ancak üç kişiyi alabilecek küçük bir yer olduğundan, soruşturmalar için burasını seçmişti.

Belediye Reisi, kıpkırmızı bir suratla soluya soluya içeri girdi. Hanın önünden geçerken dayanamamış, içeri girip ısınmak için bir bardak erik rakısı içmişti. Kiracıdan gelen haberlere rağmen, Boiangiu, bu pis ve tembel köylülere karşı tavrını değiştirmeyeceğini açıkladı. Bay Cosma'nın kaprisleri onu ilgilendirmezdi. O bir polisti ve görevini yapmalıydı. Pravila'ya öyle bir ifadeyle baktı ki, Belediye Reisi, bir an sanki kendisi de şüphe altındaymış gibi titredi.

Hükümet binasında çalışan memur Chirita Dumitrescu, şehirli gibi giyinmekten hoşlanan ve bunları kırsal bir gururla giyen bir delikanlıydı. Bir yıl ortaokula gitmiş ve Bay

Iuga'nın aşçısı olan halasının sayesinde buraya memur olabilmişti. Şu anda tek düşüncesi yeşil kravatını nasıl düzelteceğiydi. Çünkü, aklı fikri bir gün önce konuşma fırsatını bulduğu Rum kiracının kızındaydı.

"Bay Chirita, bana lütfen şu raporları yazmak için yardım eder misiniz?" dedi polis, memura ve Belediye Reisi'ne arkasını dönerek, "Ben okurum, sen yazarsın, böyle daha çabuk olur."

"Ama zaten benim yapacak çok işim var" diye itiraz etti memur, "Şu önümdekilere bir baksanıza." Masanın üstündeki kâğıt yığınını başıyla işaret ediyordu. Elleri, hâlâ bir türlü düzelmek bilmeyen kravatındaydı.

"Lütfen Bay Chirita, hatırım için" diye ısrar etti Boiangiu, "Bunun altında kalmam!"

"Peki, madem o kadar ısrar ediyorsunuz, her şeyi bırakıp size yardım ederim Silvestru amca" dedi genç adam. Kravatını istediği gibi bağlayabilmesi, onu çok memnun etmişti. Mürekkep şişesine dayadığı küçük aynadaki aksine hayranlıkla baktı. Alnına düşen saçlarını düzelttikten sonra, "Artık hazırım" dedi.

Bir polis memuru, bahçede bekleyen on Amaralı köylüyü içeri getirdi, sonra da gidip dış kapıda durdu. Birkaç dakika sonra Boiangiu kapıda belirdi, onları baştan aşağı bir süzdükten sonra, "Eee, mısırı çalan hırsız hanginiz?" diye sordu.

"Biz çalmadık" diye cevap verdi birkaç ses birden.

"Demek size nazik davrandıkça konuşmayacaksınız" dedi polis, acı bir gülümsemeyle, "Peki öyleyse, güzel!.. Adın ne senin? Buraya gel..."

"Ben mi efendim?... Leonte Orbişor."

Boiangiu, adamı büroya sürükledi.

Birkaç dakika yalnızca tokat sesi ve Boiangiu'nun nefesi duyuldu. Sonra polis bağırmaya başladı: "Kimdi?.. Demek söylemiyorsun ha?..."

Adamın çığlıkları, gittikçe daha sıklaşan aralarla duyulmaya başladı: "Yapmayın... Affedin beni efendim... Bilmiyorum... Ben yapmadım..."

Diğer odadaki köylüler bir yandan birbirlerine, bir yandan da kapıda baston yutmuş gibi durmakta olan polis memuruna bakıyorlardı. Sonunda, beyaz saçlı, zeki görünüşlü, beş çocuk babası Serafim Mogoş, sesini yükseltti: "Bakın, hırsızlığı kim yaptıysa söylesin, yoksa hepimizi öldürecekler."

Ama herkes masum olduğuna yemin etti. Birdenbire büronun kapısı açıldı ve suratı kan içinde, sarhoş gibi yalpalaya yalpalaya Leonte Orbişer dışarı çıktı.

Arkasından, polis, kapıdaki memura bağırdı: "Benimle bir kere daha konuşma sırası gelene kadar onu bir hücreye tık."

Polis memuru onu dışarı çıkartırken, Boiangiu diğerlerine daha sakin bir şekilde seslendi, "Hadi şimdi söyleyin, hanginiz hırsız? Tekrar sinirlerimi tepeme çıkarmadan bunu bana söyleseniz iyi olur. Yoksa canınızı çıkarıncaya kadar döveceğim hepinizi."

Umutsuzluğa kapılmış bir halde köylüler, hırsızlık hakkında hiçbir şey bilmediklerini tekrarladılar. Boiangiu, gittikçe hiddetlenen bir sesle Mogoş'a bağırdı: "Öyleyse sen, buraya gel."

"Beni öldürebilirsiniz efendim, hayatım sizin elinizde. Ama yapmadığım bir hırsızlığı nasıl yaptım diyebilirim?"

Polis, çenesine attığı bir yumrukla onun sözünü kesti, sonra omuzlarından tutarak içeri çekti ve kapıyı kapattı.

Tokat sesleri, yumruklar, solumalar ve çığlıklar bir kez daha tekrarlandı.

Sorgu, aşağı yukarı iki saat kadar sürdü. Bu arada Vaideeiden gelen on beş köylü, iki polis memurunun nezaretinde içeri girdiler. Tam zamanında gelmişlerdi. Çünkü, Amaralı köylülerin sorgusu bitmek üzereydi. Amaralılar, hücrede

yüzlerindeki kanı silip çenelerini yavaşça ovuyorlardı. Polis çok çalıştığı için çok yorulmuş ve son Amaralı köylüden sonra kendisine kısa bir ara vermişti. Belediye Reisi, ondan biraz daha talihliydi. Hana gidip bir bardak erik rakısı daha devirerek cesaretini artıracak zaman bulabilmişti. Hana girip çıktıkça oradaki köylülere babacan bir tavırla, "Hadi çocuklar, hırsızın kim olduğunu söyleyin" demeyi ihmal etmiyordu.

Boiangiu, kendine verdiği küçük arada bile tam anlamıyla dinlenemedi. Zabıtları imzaladı ve öğleden sonra sorgulamak üzere yeni bir şüpheliler listesi çıkardı.

Bahçede Amara ve Vaideei'den gelen yeni insanlar birikmişti. Hepsi, suçsuz olduklarına yemin ediyorlardı. Hırsızlık olduğu gece evlerinden dışarı bile çıkmamışlardı. Aralarında, polisin tutukladığı köylülerin korkudan tir tir titreyen karıları da vardı. Açlıktan ölmesinler diye kocalarına yemek getirmişlerdi.

Yeni şüpheliler listesinde bulunanlar da içeri alınınca, polis, şaşkınlıkla, bahçede birkaç köylünün daha kalmış olduğunu gördü. Kapıda durarak onlara bağırdı.

"Ne istiyorsunuz?"

Askere çağrılmış olan ve bir hafta sonra Peşti'deki alayda bulunması gereken Pantelimon Vaduva, en önde olduğu için hemen cevap verdi. "Tutukladığınız adamların hırsızlıkla hiçbir ilgileri olmadığını kanıtlamak için tanıklık etmeye geldik."

"Demek öyle" diye cevap verdi Boiangiu, ona yaklaşarak. "Gel buraya Pantelimon. Sen bir asker değil misin?.. Demek sen de isyan ediyorsun ha!.. Allah senin canını alsın."

Birdenbire ileri atıldı ve delikanlının yakasından tutarak kafasına, yüzüne ve önüne gelen her yere rastgele vurmaya başladı. Bunu gören diğer köylüler dehşet içinde sokağa koşuştular. Bir yandan da polisin delikanlıya saldırış şekline gülüp duruyorlardı. Çavuşun delikanlıya hitap ediş biçimi

ve sonra dövmeye başlaması başlangıçta komik görünmüştü. Kendini Boiangiu'nun ellerinden kurtarıp diğerlerinin peşinden koşan Pantelimon'un da yüzünde şaşkın bir gülümseme vardı. Ancak o zaman, bir yanı kanıyor mu diye kolunun kenarıyla yüzünü sildi. Ağzı kanıyordu. O mücadele arasında dilini ısırmıştı.

Kızgınlığına rağmen Boiangiu, köylülerin güldüğünü görünce neşe ile bağırdı, "Dur Pantelimon! Neden kaçıyorsun Pantelimon?.."

Ama hemen öfkelenerek ve bir kez daha görevinin başına döndü. İçeride bir araya toplanmış olan şüpheliler, dışarıdaki gülüşmeleri duymuş, polise hoş görünmek için onlar da gülümsemeye başlamışlardı. Ama o, kendisiyle alay edildiğini sanarak birkaçını yumrukladıktan sonra, "Demek isyan ediyorsunuz ha!" dedi, "Sizi tembel domuzlar sizi... Hırsız olduğunuz yetişmiyormuş gibi bir de saygısızsınız..."

Birkaç dakika sonra biraz sakinleşince, kapıda görünerek, kalabalığın içinden birini işaret etti, "Hey sen, sallanma hadi buraya gel" diye bağırdı.

6

Aynı gün, sabahleyin erkenden Grigor Iuga, Titu'yu tüm malikaneyi, özellikle Ruginoasa'daki yeni çiftlik binalarını gezmeye götürdü. Burası otuz hanelik küçük bir köydü. Bütün kulübeler, yakında olsunlar diye, ihtiyar Miron tarafından, köylüler için yaptırılmıştı.

Amara'dan Ruginoasa'ya yarım saatte gittiler. Titu, öküzlerin, atların, tavukların, hizmetkârların ve uzun direkler üzerinde duran erzak depolarının bolluğunu takdirle karşıladı. Gerçi özel bir merakı yoktu ama bütün bunları gururla seyreden Grigor'u mutlu etmek için böyle davranmıştı.

Ruginoasa'dan bir araba yolundan İzvoru'ya kadar indiler. Solda Amara toprakları, sağda ise Ruginoasa vardı. Sonbaharın o kirli renkli bulutlarının altında ova, dümdüz ve monoton bir şekilde uzanıp gidiyordu. Ufukta Amara'nın yeşil ormanları, daha solda Ghica malikânesinin kırmızı kapısı görünüyordu.

Dönüşlerinde, Grigor'un bir iki işi olduğu için tekrar Ruginoasa'da durdular. Sonra, Birlogu'ya giden başka bir yola saptılar ve oradan da tarlaların arasından geçen bir yoldan Amara'ya geri döndüler.

Genç Herdelea için asıl önemli olan, tarlalardan ve yeni köylerden çok, Grigor ile yalnız konuşma fırsatını yakalamış olmasıydı. Baloleanu'nun kendisine Universul'da bulacağı iş için Grigor'a hiçbir şey soramamıştı. Ama bu kez, Grigor kendiliğinden anlatmaya başlamıştı. Baloleanu onun için konuşmuş ve bir vaat almıştı ama bu Grigor'u tatmin etmemişti, bunun üzerine Baloleanu sözünü tutacağını tekrarlamış ve Titu şehre döndüğünde işinin kesinleşmiş olacağını söylemişti. Ama şimdilik Titu başkenti ve gazeteleri düşünmeyi bırakıp kendini evinde hissetmeliydi.

Titu ona teşekkür etti, bir gün önce köye indiğini, öğretmenle ve rahiple konuştuğunu anlattı. Grigor, çalışkanlığından dolayı öğretmeni övdü ve babasının da, onun bir demogog olduğunu düşünmesine rağmen, ki biraz gerçekten de öyleydi, onu saydığını sözlerine ekledi.

"Duygularında içten olduğunu sanıyorum" dedi Herdelea, "Ama biraz fazla heyecanlı."

"İçtenlik ve heyecan yeterli kültürleri olmayan insanları tehlikeli yapabilir" diye cevap verdi Grigor, "İşte bu yüzden Dragoş, bir türlü gerçeği kavrayamıyor. Her suçlamanın kendisine yöneltildiğini sanıyor. Böyle insanlar, istemeseler bile, birçok felakete neden olurlar."

Öğle vakti Amara'ya varmışlardı. Tam malikânenin önünde öğretmenle karşılaştılar. Solgun ve heyecanlıydı. Onları görünce yanlarına geldi. Üzüntülü bir şekilde kendilerini selamladıktan sonra, "Ben de şimdi Bay Miron'u görmeye gidiyordum" dedi, "Kovulacağımı biliyorum, ama gene de imkânsızı denemem gerekiyor. Belki, olanları bu şekilde durdurabilirim. Size rastladığım iyi oldu Bay Grigorita, lütfen beni dinleyin..."

Polisin nasıl köylüleri dövdüğünü, yaşlılarla kadınların ve rahip Nicodim'in köylüleri kurtarması için kendine başvurduklarını anlattı. Ama, yüreği onlar için kan ağladığı halde, Boiangiu'yu daha da kızdırabileceği düşüncesiyle hiçbir şey yapamamıştı. Soruşturma daha yeni başladığına göre, öğleden sonra bir hayli köylü daha dövülecekti.

"Düşünün, bütün bunlar birkaç çuval mısır için oluyor" dedi öğretmen titreyerek. "Köylüler, kiracının mısırını geri vermek için birleşip hepsi kendi mısırından birer parça vermeyi önerdiler. Ben de vereceğim. Yalnız..."

"Hükümet binasına gidelim mi?" diye sordu Grigor, Titu'ya.

"Olur."

Binanın dışında ve bahçede, çoğu kadın olan bir sürü köylü toplanmıştı. Binada herkes ve özellikle Belediye Reisi, Grigor'u sinirli bir şekilde selamladılar. Belediye Reisi, polis ve memur bir araya gelmişler, öğleden sonra yapılacak olan soruşturmaları tartışıyorlardı. Grigor'un, soruşturmanın ne safhada olduğunu öğrenmek için babası tarafından gönderildiğini sanan Pravila, dün geceden beri çok uğraştıklarını, ama gerçeği bir türlü öğrenemediklerini, köylülerin de hiçbir şeyi itiraf etmediklerini yana yakıla anlattı. Hazır ol vaziyetinde duran polis, suçluları bulmaya kararlı olduğunu, ama soruşturmaları yalnız yaptığı için daha çok zamana ihtiyacı olduğunu söyledi.

Grigor onlara, şimdilik soruşturmayı ertelemelerini ve köyde gereksiz bir huzursuzluk yaratmamalarını öğütledi. Soruşturmayı başka şekilde yapmaları gerekirdi. Önce ne kadar mısırın çalındığını ve nasıl çalındığını araştırmaları gerekiyordu. Hırsızları ancak bu şekilde bulabilirlerdi. O zaman Belediye Reisi, yaptığı araştırmada hiçbir hırsızlık belirtisi görmediğini, zaten kiracının da şikâyetten vazgeçtiğini söyledi.

"Eğer hiçbir iz yoksa belki hırsızlık da yoktur, değil mi?" diye sordu Grigor.

"Eğer Bay Cosma söylemeseydi, ambara birinin girdiğine bir türlü inanamazdım" dedi Belediye Reisi, kıpkırmızı olarak.

"Hiçbir hırsız, kendiliğinden bir şey çaldığını itiraf etmez" diye söze karıştı Boiangiu.

Grigor gittikten sonra, Belediye Reisi, Boiangiu ile konuşmak için bir süre daha orada kaldı. Her ikisi de Grigor'a karşı saygı duyuyorlar, ama babasından da korkuyorlardı. Sonunda, öğleden sonra yaşlı adama gitmeye, yaptıkları soruşturmayı anlatmaya ve hiçbir sorumluluk yüklenmemek için Grigor'un kendilerine verdiği emirleri bildirmeye karar verdiler.

Haberleri dinleyen Miron Iuga, oğlunun işe karışmasına çok şaşırmıştı. Bununla beraber Grigor'un emirlerini yerine getirmelerini, ama bunun, soruşturmanın durması demek olmadığını, hırsızların yakalanması gerektiğini söyledi.

Akşam yemekten sonra yaşlı Iuga, aniden oğluna bakarak konuştu. "Seninle konuşmak istediğim bir şey var. Ama..."

Kendisinin orada fazla olduğunu hisseden Titu yavaşça ayağa kalktı ve "Müsaadenizle..." diye mırıldandı, "Bugünkü yürüyüşten sonra çok yorulmuşum."

"İyi geceler öyleyse" dedi Miron, memnun bir sesle.

Herdelea odadan çıkar çıkmaz, Grigor babasına arkadaşına karşı çok saygısız davrandığını söyledi.

"Aldırma, önemli değil" diye cevap verdi yaşlı Iuga, "Benim konuşmak istediğim mesele çok daha önemli. Bugün köylüler arasındaki otoritemi sarsarak emirlerimin yerine getirilmesini engellemişsin. Böyle bir şeyi hiçbir zaman yapmamalısın oğlum. Ayaklarım beni taşıdığı sürece burada efendi benim Grigorita. Senin de çok iyi bildiğin gibi, böyle kalmaya niyetliyim. Ben öldükten sonra istediğini yapabilirsin. Ama o zamana kadar lütfen..."

Babası, çocukluğunda da kendisini böyle azarladığı zaman Grigor hiç cevap veremez, hep başını eğerdi. Gene o zamanki tavrıyla, "Evet baba" dedi.

Ancak birkaç dakika sonra biraz cesaretini toplayarak tekrar konuştu, "Masum insanların dövülmesini önlerken, sizin prensiplerinizle hareket ettiğimi sanıyordum."

Yaşlı adam, sanki hiç kimsenin değiştiremeyeceği bir fermanın altına mührünü atarmışçasına, sert bir sesle konuştu.

"Hayır!"

bölüm üç
açlar

1

Birkaç gün sonra Belediye Reisi Pravila, gizlice Grigor Iuga'yı aradı ve hırsızları bulamayacağını, çünkü hiçbir şeyin çalınmamış olduğunu söyledi. Ambarda polisle birlikte inceleme yapmışlar, ama hiçbir şey bulamamışlardı. Sonunda Cosma Buruiana'ya gitmişler, o da şikâyetini haksız yere yapmış olduğunu, hiçbir şeyin çalınmadığını, ama yaşlı Iuga'nın kendisini asla affetmeyeceğinden korktuğu için bunu ona açıklamaya cesaret edemediğini söylemişti.

"İşte ben de size geldim" dedi Belediye Reisi, "Belki siz Bay Miron'a bunu anlatmak lütfunda bulunursunuz. İstediği gibi emirlerini yerine getiremediğimiz için tarafımızdan özür dileyin lütfen."

Grigor, o gün haberleri babasına anlattı. Yaşlı adam, hiçbir tepki göstermeden onu dinledi. Ama için için Buruiana'ya daha da çok kızıyor ve kendisini oğluna karşı küçük düşürdüğünden dolayı ona büsbütün küfür ediyordu.

"Bana söylediğin iyi oldu" dedi. Kısa bir sessizlikten sonra kendi kendine konuşur gibi devam etti, "Kiracının ne tür bir insan olduğunu görüyorsun... Oysaki... Neyse, işi bana bırak. Ben..."

Birden sustu ve bu mesele üstünde daha fazla konuşmak istemediğinden konuyu değiştirdi. Aslında onu üzen şey, Nadina'nın topraklarının satılacağına dair dolaşan söylentilerdi. Gururundan bunu kimseye açık açık soramamıştı, ama haber çok değişik bir sürü yerden gelmişti. Grigor da Nadina'nın bir süre önce böyle bir şeyden söz ettiğini kabul ediyordu. O zamanlar buna hiç önem vermemişti. Çünkü karısı köy hayatından bıktığında hep böyle şeyler söylerdi.

"Acaba Babaroaga'nın satılacağı söylentilerindeki gerçek payı nedir?" diye sordu yaşlı Iuga.

Hiç beklemediği bir anda sorulan bu soru, Grigor'u çok şaşırtmıştı. İlgisiz bir şekilde cevapladı.

"Bilmiyorum, doğru olabilir. Bana kalırsa istediğini yapabilir. O, Nadina'nın çeyizi... Onu nasıl isterse öyle kullanabilir."

"Ama sen de biliyorsun ki, senin iznin olmadan hiçbir şey satamaz" dedi Miron, Grigor'un gözlerinin içine bakarak.

"İznim olduğunu biliyor. Eğer toprağı kiraya vermeye karar verirse..."

"Demek izin veriyorsun" diye ısrar etti yaşlı adam, bakışlarını hiç ayırmadan.

"Tabii!... Ne zaman isterse..." diye cevap verdi Grigor, sertçe.

"Kime satarsa satsın mı?.." diye gene üsteledi babası, "Köylülere bile mi?"

"Özellikle köylülere."

Grigor, cevap verirken gülümsüyordu. Sonra, "Platamonu gibiler yerine, toprağa aç olan köylülerin komşum olmasını tercih ederim. Karınları doyacağından, hiç olmazsa bizi rahat bırakırlar" diye devam etti.

Yaşlı adam, sanki oğlunun bu düşüncelerini biliyormuş da hazırlıklıymış gibi, azarlayan bir sesle birden cevap verdi.

"Demogojinin, senin mantığını yok ettiğini görmek beni çok üzüyor oğlum, çok üzüyor. Gözlerimi kapayınca, hep zavallı topraklarımızın halini düşünüyorum. Allah rahmet eylesin, hep aklıma Teofil geliyor. Korkarım ki sen de ona benzeyip her şeyi mahvedeceksin."

"Bana güvenebilirsin baba" dedi Grigor, gülümseyerek, "Toprağı senin kadar ben de severim. Bundan emin olabilirsin. Ama bu sevgi, köylülerin de yaşamaya hakkı olduğunu görmemi engellemiyor."

Bu sözler, Miron Iuga'yı çok kızdırmıştı.

"Demek ben köylüleri sevmiyorum. Demek ben onların yaşamasına izin vermiyorum... Öyle mi?.. Ben, neyim varsa onlarla bölüştüm, onlara iyi baktım... Hayır, onları sevmiyorum. Onları seven, kafalarını vaatlerle ve boş kelimelerle dolduran sensin. Hadi Grigorita, biraz daha ciddi olalım."

Kısa bir sessizlikten sonra daha sakin bir sesle konuşmaya devam etti.

"Çiftçilik, deneyim ister. Deneyim karar verici bir öğedir burada. Köylüler arasında bölünmüş olan toprak, mahvolmaya mahkûmdur. Bu, tartışılmaz bir şey. İkibinbeşyüz pogonluk Babaroaga, köylülerin eline geçtiği zaman onlarla nasıl anlaşacağını çok merak ediyorum. Senin yüzüne gülüp, arkandan da alay ederler oğlum. Hatta bugün bile onlar... (burada 'Hırsızlar' demek istemişti, ama Buruiana olayını hatırlayarak bundan vazgeçti) Şimdi bile öyle onlar... Ama o zaman sana gülecekler oğlum... Hatta seni bile ele geçirmeye çalışacaklar. Kitlelerin, onları dizginleyecek bir efendiye ihtiyaçları vardır. Yoksa anarşi başlar."

Grigor, babasına hiçbir şey söylemedi. Onun fikirlerini birçok defalar dinlemişti ve hiç kimsenin onları değiştiremeyeceğini biliyordu.

Yaşlı Miron, konuşmaya devam etti.

"Onun için, bu durumda senin yumuşak başlılığını, kendimizi koruyacak bir silah haline getirmeliyiz. Bu toprağın elden çıkmasına, senin için önemli olmadığından izin veriyorsun. Bunu anlıyorum. Ama, ancak Babaroaga'yı sen satın alırsan tehlike ortadan kalkar."

Bu fikir Genç Iuga için o kadar garipti ki şaşkın şaşkın baktı.

"Eğer Nadina, benim satın alacağımı duyarsa" diye cevap verdi alayla, "Fikrini değiştirebilir. O beni, buradan koparmak istiyor. Buraya daha fazla kök salmamı değil. Bu toprakları o kadar çok istiyorsan neden kendin satın almaya kalkmıyorsun?"

Bir süre yaşlı Miron, sanki garip bir haber duymuş gibi onun yüzüne bakakaldı. Sonra düşünceli düşünceli, "Haklısın Grigorita" dedi, "Çok haklısın. Zaten..."

2

Hava düzeldiği için hancı Cristea Busuioc, çalgıcıları çağırmayı düşünmüştü. Böylece gençler, öğleden sonrayı *hora* teperek geçirirler, geceleyin de yaşlılar birkaç kadeh yuvarlayarak eğlenebilirlerdi.

Ekimin son pazarıydı. Genellikle bu mevsimde hava soğur, yağmurlar yağmaya başlardı. Ama bugün gök masmaviydi ve pırıl pırıl parlayan güneş, etrafı bir yaz havasına bürüyordu.

Hora hanın önünde başladı, az sonra yola kadar yayıldı. Kadınlar ve kızlar çevreye toplanmış, dans edenleri seyrediyorlardı. Ne zaman bir araba ya da nadiren iki araba geçse, hem dans edenler, hem de seyirciler tekrar hanın önüne çekiliyorlar, korkmuş kadınların çığlıkları kemanların seslerini bastırıyordu.

Şimdi hora, yolun tam ortasındaydı. Hancı fazla para vermekten çekindiğinden, yalnızca iki çalgıcı gelmişti. Onlar eğlendikten sonra ister iki, ister üç olsun, fark etmezdi. Erkeklerin çizmeleri kuru toprağı sertçe eziyor, ama bir kuş kadar hafif olan kızlar, yere değmiyorlardı bile.

Yaşlılar hanın önündeki sıralara oturmuşlar, bazıları ise ileride, her pazar yaptıkları gibi bir araya gelmiş, dertleşiyorlardı. Civar köylerde oturanlar da Amara hanında toplanırlardı. Bu, kuşaklar boyunca süregelen bir gelenekti. Lespezi, Vaideei, Birlogu, Gliganu ve Babaroaga'da oturan köylüler, hatta kendilerini tamamen evlerinde hisseden yakındaki Ruginoasa'lılar dertlerini buraya, Amara'ya getirirlerdi.

Serafim Mogoş, polisin elinde çektiklerini anlatıyordu. Konuşurken sanki hâkimler önünde savunmasını yapıyormuşcasına, arkasındakilere değil de, önündekilere bakıyordu. Bu arada bir çocuk koluna asıldı, onu neşeyle çevirdi, küçük bir kelebek gibi çevresinde dans etti. Soruşturma haberleri bütün civar köylere yayıldığından, herkes olan biteni biliyordu. Dövülen üç köylü de orada oldukları halde hâlâ ağızlarını açmamışlardı. Sanki Serafim olağanüstü bir şey anlatıyormuş gibi, onu büyük bir dikkatle dinliyorlardı.

Mogoş'dan daha genç olan, ama çok daha yaşlı gösteren Ignat Cercel, gözlerini konuşmacının dudaklarına dikmiş başını sallıyor, içini çekerek hiç durmadan aynı sözleri tekrarlıyordu.

"Ama ne yapabiliriz ki!.."

Sesi o kadar garipti ki, çevresindekiler ona kızgınlıkla bakmaya başlamışlardı. Sonunda hiç toprağı olmayan üç çocuklu Teodor Strimbu, dayanamayarak bağırdı:

"Ne yapabiliriz, ne yapabiliriz ki!"

Ama sonra bu haykırışı kendini de dehşete düşürmüş olacak ki, yavaş yavaş mırıldandı, "Ne yapacağımızı ancak Tanrı bilir."

Dört yıl önce küçük bir hırsızlık yüzünden Ignat Cercel de karakolda dövülmüştü. İki hafta yataktan çıkamamış, bir daha da doğru dürüst düzelememişti. Teodor'un kızgınlığını yatıştırmak için Leonte Orbişor, yumuşak bir sesle konuştu.

"Ben de Serafim'le birlikte dayak yiyenlerdenim. Ama polis ne yapabilir ki?.. Bir hırsızlık olmuş. İnsanların başkalarına ait olan şeyleri çalmamaları gerekir."

"Doğru. Çalmak yanlış bir şey" diyerek ötekiler de ona katıldılar. Birdenbire üstlerinden büyük bir yük kalkmış gibi kalabalık kendiliğinden hareket etti. İşte o zaman Trifon Guju, kendi kendine söylendi. Fakat kalın, kızgın sesini herkes duydu.

"Ama biz de o mısır için çalışmadık mı?"

Bütün başlar, birdenbire ona doğru döndü. Sanki korkunç bir sır açıklamış, yüreklerinde gömülü kalmış olan bir inancı ortaya çıkarmıştı.

Kimse bir şey söylemedi.

Sözlerini tekrarlama âdetinde olan Trifon bile, söylemiş olduğu sözlerin anlamından ürkerek onları tekrar etmekten kaçındı...

Bir süre, yalnızca dans edenlerin ve çalgıcıların sesi duyuldu. Sonra hepsi bir ağızdan, başka şeylerden söz etmeye başladılar. Artık birbirlerinin yüzlerine bakamıyorlar, yolda *hora* tepenleri seyrediyorlardı.

Hora, gittikçe daha büyük bir daire haline gelerek kadınların ve hanın önünde toplanmış olan seyircilerin arasına kadar yayıldı. Dans edenler, çığlıklarla, gittikçe daha çok coşuyorlardı. Onların neşelerine seyirciler de katılmıştı. Sanki hepsi dertlerini unutup, bir bütün içinde erimek istiyorlardı.

En neşelileri Pantelimon Vaduva idi. Birkaç gün içinde askere gideceğinden, onu mutlu görmek herkesi memnun etmişti. Bir daha kim bilir ne zaman bu kadar mutlu olacaktı. Bunları o da düşündü. O askere giderken eve dönecek olan

Petrica'nın oğlu Petre gibi çavuş olmak istiyordu. Ama içinde bilinmeyen bir yaşantının korkusu vardı. Bu konuda birçoklarına sorular sormuştu. Hepsi, askerlikte geçirdikleri hayatlarından çok memnundular. Güzel, fakat çok zor bir şeydi askerlik.

Ama onu asıl üzen şey, Domnica idi. On yedi yaşlarında, kırmızı yanaklı, yanında onunla birlikte hora tepen kızdı Domnica. Ondan ayrılacağını düşündükçe Pantelimon'un içi acıyla doluyordu. Birçoklarının yaptığı gibi, askere gitmeden önce onunla evlenmek istemişti, ama ailesi izin vermemişti. Askerden dönünceye kadar Nacu'nun kızını unutacağını ve kendine daha uygun birini bulacağını umuyorlardı. Öteki taraftan kızın ailesi, özellikle annesi, Pantelimon'un başına, askerde Florea Butuc'un başına gelenlerin gelmesinden korkuyordu. Butuc, Nistor Mucenicu'nun kızı Anghelina ile on sekiz yaşındayken evlenmiş, üç çocukları olduktan sonra askere gitmiş ve orada da ölmüştü. Anghelina çocuk doğurduğu için gene de şanslı sayılırdı. Florea'nın ailesi oğullarının mirasını ona vermişlerdi. Böylelikle, onu, hiç olmazsa dünyanın kötülüklerinden koruyacak bir kulübesi olmuştu. Ama, Domnica'nın hiçbir şeyi olmayacak ve başına kötü bir şey gelirse kadınların peşinden koşan erkekler için bir yem olacaktı.

Kafası pek fazla çalışmayan Pantelimon, bu gibi şeylerle kendini üzmemişti bile. Onun tek derdi, bu güzel ela gözleri bir daha göremeyeceğini düşünmesinden doğuyordu. Bu gözler, dünyanın bütün sırlarını içinde taşıyordu sanki.

Pantelimon dans ederken, bu düşüncelerle bir yandan seviniyor, bir yandan da üzülüyordu. Domnica onu duymalı, görmeli ve köyün en yakışıklı delikanlısı olarak hatırlamalıydı. Onu asla unutmamalı, başkasına gönlünü kaptırmamalıydı. Domnica, delikanlının bütün bunları kendisi için yaptığını biliyor ve gurur duyuyordu. Onun elini sıkıyor, vücudunu vücuduna yaslıyor, ne olursa olsun sevgilisini bekle-

yeceğini göstermek istermişçesine, dönüp bir de çevresine bakınıyordu.

Köyün en atılgan delikanlısı, öğretmenin kardeşi Nicolae Dragoş'tu. İri yapılı, kalın, esmer bıyıklıydı. Onu, köyün en mutlu insanı yapacak olan tek eksikliği, bir karısı olmamasıydı. Ama, Chirila Paun'un kızı Gherghina'yı yanına almış olması, onun bu konularda da akıllı olduğunu gösteriyordu. Kız tek çocuktu ve büyüleyici bir güzelliği vardı. Chirila'nın birkaç parça toprağı ve Amara'da bir evi vardı. Birkaç yıl önce, Rum kiracının kâhyalığını yapmak üzere Gliganu'ya taşınmıştı. Amara'daki mülkünü, bakması için yetmiş yaşındaki babasına bırakmıştı.

Gözleri kapalı, hoplaya zıplaya, müziğe uyarak dans eden gençlerin arasından bir delikanlı, birdenbire bağırdı:

Adamotu'nun yeşil yaprağı,
Dans edip oynamak ne kadar güzel!

Çingene şarkıcı, ona cevap vermekten kendini alamadı.

Hindiba'nın yeşil yaprağı,
Hayat ne neşeli, ne güzel,
Yalnızca adı Ilie olmayanlar için,

Hora tepenlerin hepsi, seyredenlerle birlikte kahkahalarla gülmeye başladılar. Adı Ilie Cirlan olan delikanlı da onlara katılmıştı. Kalabalığın memnuniyetinden cesaretlenen çingene, ona, "Eğer istersen, sana Cirlan'la ilgili bir şeyler de söyleyebilirim" diye bağırdı.

Yeniden bir kahkaha yükseldi. Genç vücutlardan oluşan hora zinciri, hiç durmamış gibi ve sanki hiç durmayacakmışçasına, gittikçe çılgınlaşan kıvrılmalarıyla dans etmeye devam etti.

Handa uzun bir masanın çevresine toplanmış olan, on, on iki kadar köylü, hancı Busuioc'un ikram ettiği erik rakısını içerek uzun uzun tartışıyorlar, bir türlü anlaşamıyorlardı. İşinden zaman ayırabildiği kadar hancı da bu konuşmaya katılıyordu. Çünkü konu topraktı ve o da herkes gibi bir parça toprağa sahip olmak istiyordu. Eski Belediye Reisi Luca Talaba, tartışmayı başlatmıştı. Ama köylüler kuşkulu ve çekingendiler. Bayan Nadina'nın topraklarını satın almak istedikleri için boyarların kendilerine kızacaklarını düşünüyorlardı. O zaman da, açlıktan ölünceye dek kimse onlara bir karış toprak bile vermeyecekti. En yaşlıları kıvırcık saçlı, mavi gözlü Lupu Chiritoiu, endişeyle sordu.

"Peki dostlarım!.. Ya boyar daha işin başında, 'Yeteri kadar paranız olmadığı için size toprağı satamam, üstelik paramı da peşin istiyorum' derse, ne olacak?.."

Biraz ukâla olan Luca Talaba hemen atıldı, "Hey, Lupu Baba!. Sakin ol bakalım. Eğer böyle konuşursak, hayatımız boyunca hiçbir zaman toprak alamayız. Hiçbir zaman boyarların istediği zaman ödeyecek paramız olmayacak ki. Sen yaşlısın, bilmen gerek, işin olurunu sağlayacak, tavizleri verecek olan satıcıdır, senin söylediğin gibi bizi soymaya kalkmayacaktır."

Lespezili Matei Dulmanu'nun içkisini getiren hancı söze karıştı, "Eğer iş buraya kadar gelirse, bankadan borç alabiliriz. Eğer nazikçe sorarsak ve eğer bir malikaneyi satın almak istediğimizi duyarlarsa, para garantili olduğu için istedikleri zaman geri alabileceklerinden, boyarlar bize yardım bile edebilirler."

"Haklı" dedi Luca, "Parayı bankadan alırız. Çok çalışmamız gerekecek. Ama bu kez, hiç olmazsa kendimiz için çalışacağız. Şimdilik, elimizde olanı bir araya getirerek ne kadar ettiğine bir bakalım; biz buradakiler ve katılmak isteyen. İyi

niyetimizin bir simgesi olarak elimizdekini koyacağız, sonra da gerisini de bulmaya çalışacağız."

Zayıf, ince hatlı, içtiği erik rakılarıyla sarhoş olmuş Marin Stan, oturduğu köşeden bağırdı:

"Toprağı bir kez elimize geçirdik mi, Tanrı bile onu bizden geri alamaz."

Bir anda bir sürü ses kendisine katıldı. "Hayır, hayır. Bir daha onu kimseye vermeyiz!"

Hancı Cristeo Busuioc, kızgın kızgın Marin'e bakarak tekrar söze karıştı. "Sen boyarın parasını garantilemeden toprağını sana verecek kadar aptal olduğunu sanıyorsan yanılıyorsun. Sen de, 'Paramız yok. Ama toprağı da geri vermeyeceğiz. Çünkü o zaten bizim' diyeceksin değil mi?.. İnan bana Marin, ihtiyar Miron'u böyle kandırabilmek için daha çok erik rakısı içmen gerekecek."

"İnsanın toprağı karşılıksız alabileceğini sanması için kafasız olması gerekir" dedi Luca, "Bu da ancak Marin'in aklına gelir zaten. Çok sarhoş o."

Hepsi ona hak verircesine başlarını salladılar. Marin Stan, kendisine neden kızdıklarını anlamadan, şaşkınlıkla her birinin teker teker yüzüne baktı. Alt tarafı o, hepsinin içinden geçeni dile getirmişti.

Konuşmadan önce uzun uzun düşünen Lupu Chiritoiu, Luca'ya kızmıştı, "Ben de seni akıllı biri sanırdım. Burada oturmuş konuşuyor, tartışıyoruz. Ama henüz toprağın sahiden satılık olup olmadığını dahi bilmiyoruz."

"Ben oranın satılık olduğunu, Gliganulu Rum'un sağ kolu olan Chirila Paun'dan öğrendim, anlıyor musun babalık? Rum, Chirila'ya, kontratın gelecek sene çok daha değişik olacağını söylemiş. 'Bayan Nadina'nın toprağını alıyorum' demiş. Senin hatırlaman gerek Lupu baba. Yaşlı Miron'un kardeşi de topraklarını sattığı zaman aynı şey olmamış mıydı?"

"Evet, o zaman da birçok dedikodu dolaşıp durmuştu ortalıkta" diye kabullendi yaşlı adam, "İnsan hepsini hatırlamıyor. Ama, hepiniz çok iyi bilirsiniz ki dostlarım, boyarlar, köylülere toprak satmak istemezler. Eğer biz köylülerin de toprağı olursa, onların topraklarında kim çalışır?.."

Yaşlı Lupu'nun sözlerini derin bir sessizlik izledi. Dışarıdan çalgıcıların sesleri, genç Pantelimon Vaduva'nın çığlıkları geliyordu. Bir süre sonra barın arkasından hancının sesi duyuldu. Pazar günleri kendisine yardıma gelen aptal çırağını azarlıyordu.

"Hey sen, duyuyor musun beni? Hadi, Serafim Mogoş'un içkisini götür. Sallanma tembel!.."

Hancının sesi, sanki köylüleri kendine getirmişti.

"Hep böyleydi zaten" dedi Luca, "İşte biz bu yüzden yoksulluktan kurtulamadık. Hep yanlış bir şey yapacağız diye korktuk. Boyarları incitmek istemediğimizden, başkalarının burnumuzun dibinden toprakları çekip almalarına göz yumduk. Merak etme babalık, onlar toprağa sahip oldukça, topraklarında çalıştıracak adam da bulurlar. İnsanlar gittikçe çoğalıyor. Ama toprak da lastik gibi uzamıyor ki!.."

"Neden bu kadar konuşuyoruz" diye bağırdı Vasile Zidaru birdenbire. O zamana dek suskun suskun oturuyordu. Söyleyecek o kadar çok şeyi vardı ki, ötekiler nasıl olsa onun bu kadar çok konuşmasına izin vermezlerdi. Ama artık kendini tutamadı, "Hadi gidip yaşlı boyarı görelim. Ondan nazikçe rica edelim ve toprağı satın alalım."

Matei Dulmanu içkisini bitirdi, elinin tersiyle bıyıklarını temizledi ve bağırdı, "Zaten bizim babamız değil mi o!.. Asla bizi terk etmez.."

Luca Talaba da aynı şeyi önerecekti ve onları bunun için toplamıştı. Ama kendi fikrini başka birinin ağzından duymak onu çok şaşırttı. Kafasının arkasını kaşıyarak, "bir dakika dostlar" dedi, "Yaşlı boyara, değirmene gidermiş gibi gide-

mezsiniz. Ne istediğinizi kesinlikle bilmeniz gerekir. Çünkü o size bir sürü soru soracak, sizi sınayacaktır. Eğer orada aptallar gibi duracak olursanız büsbütün sinirlenecek ve bütün işler de, olduğu gibi, tersine dönecektir."

Sözlerinin etkisi, öyle bir kargaşalık yarattı ki, bunu Luca bile bastıramadı. Korku ve çekingenlik bütün benliklerini sarmış, toprağa olan istemlerini ve özlemlerini bile bastırmıştı.

Luca, umutsuzlukla, "Bir dakika dostlar. Durun da bir karara varalım" diyerek yaptığı hatayı tamir etmeye çalışıyordu.

Herkes bir şey söyledi, ama hiçbirinin söylediğinde bir anlam yoktu. Yalnızca Marin Stan cesaretini yitirmemişti ve durmadan "Toprak bize ait" diye bağırıyordu, "Çünkü onu biz işliyoruz, hepsini..."

İşlerin büsbütün karıştığını gören hancı, yardımcısına daha da çok bağırmaya başladı. Kapının civarındaki bir masada, masum görünüşlü genç bir polis memuru, Anton Nacu ile içki içiyor, dikkatle konuşuyor ve bir yandan da dışarıda hora tepenleri kıskançlıkla seyrediyordu. Onun, hora seyretmek bahanesiyle köylüleri dinlemek ve konağa haberler yetiştirmek için orada bulunduğundan kuşkulanan Busuioc, gözlerini bir an olsun polis memurundan ayırmıyordu. Yoksa, boyarla kendisinin de başı derde girerdi.

Marin'in bağırmasını bahane ederek memurun yanına gitti ve dışarıdaki hora'ya katılıp katılmayacağını sordu. Genç adam kızardı. Aslında gitmek istiyordu, ama polis müdürünü kızdıracağından korkarak içini çekti, sonra da canının dans etmek istemediğini, ama bir içki daha alabileceğini söyledi. Ondan kuşkulanmakta haklı olduğunu düşünen Busuioc, büyük masaya giderek, "Boşuna konuşuyorsunuz" dedi, "Marin'in de zaten kuş kadar aklı yok. Kadınlar gibi ağlaşacağınıza bir şeyler yapmanız gerektiğini anlamıyorsunuz bile."

Marin Stan, kızgınlıkla onun sözünü kesti, "Bizimle dalga geçmek çok rahat, değil mi?.. Toprağın var, işin iyi gidiyor, boyarlarla da iyi geçiniyorsun. Bizim dertlerimize neden aldıracakmışsın ki!.."

"Ya, demek aldırmıyorum, ha!.. Görüşürüz bakalım!.." dedi hancı. Artık o da kızmaya başlamıştı, "burada kafalarınız erik rakısı ile dolana dek size hizmet etmekten hoşlandığımı mı sanıyorsun.. Ben de başkalarının bana hizmet etmesinden hoşlanmaz mıyım sanki... Sen, hiçbir işe yaramayan bir sarhoşsun Marin. Bu insanlar, senin kendilerini küçük düşürmene nasıl izin veriyorlar anlamıyorum..."

"Senin paranla mı içiyorum?"

"Fırsatını bulsaydın onu da yapardın, ama..."

"Kesin şu gürültüyü artık. Yeterince dinledik sizi" diye bağırdı Luca Talaba, birden ayağa kalkarak, "Hadi artık konağa gidelim de, bakalım ne olacak!.."

Hepsi birden ayağa kalktılar. Sanki onun kararlılığı, ötekilerin kararsızlığını yok edivermişti. Hancı, hepsinin parasını aldığından emin olduktan sonra, "Tanrı sizinle birlikte olsun" dedi yavaşça, "Marinica'ya dikkat edin de sizi utandırmasın. Biraz fazla kaçırdı içkiyi!.."

Marin Stan güldü. Kızgınlığı geçmişti.

"Bakın, Petrica amca gelmiş" diye bağırdı bir çocuk. Onu duyan bir kadın, başını çevirerek çocuğun işaret ettiği yere baktı ve o da, "Petrica gelmiş" diye bağırdı.

Eğri büğrü sokakta yavaş yavaş yürümekteydi Petrica. Şapkasını başının arkasına itmiş, kaputunu omuzlarına almıştı. Yüzü daha da esmerleşmiş gibiydi, ama gözleri neşeyle parlıyordu.

Bir bir bütün başlar, gülümseyerek yaklaşmakta olan Petre Petre'ye çevrildi. Pantelimon Vaduva, horadan ayrılarak onu karşılamaya gitti. Öteki delikanlılar da onu izlediler. Dans dağılmış, herkes yeni gelenin çevresini sarmış, bağrışıp çağ-

rışıp sorular soruyorlardı. Çalgıcılar bir süre daha çalmaya devam ettikten sonra, kalabalığa karıştılar.

Petre, bütün sorulara cevap veremiyordu. Sessiz, iyi yürekli ve yardımsever bir çocuk olduğundan, herkes severdi onu.

Pantelimon, ona yardım etmek için bavulunu elinden aldı. Petre'nin yanından ayrılmamaya çalışarak, kendisini duyurana dek, "Sen yeni geldin ama, benim gitmem gerekiyor artık" diye bağırıp durdu.

"Merak etme" dedi sevgiyle onun gözlerinin içine bakarak, "Tanrı sana da yardım eder."

Selamlaşa selamlaşa yaşlıların olduğu hanın önüne gelmişti. Ona kentteki son haberleri sordular. Her şeyi öğrenmeye meraklı olan Busuioc da barı terk ederek ne anlatıldığını duymak için onların arasına karıştı. Petre'nin yalnızca ordudan söz ettiğine dikkat eden Ignat Cercel, merakla sordu, "Ya Bükreş'teki boyarlar, onlar bizim gibi zavallılar hakkında ne düşünüyorlar?"

"Uysal olduktan sonra her yerde toprak sahipleriyle geçinilebilir" diye cevap verdi Petre Petre.

Gerçi bu cevap Ignat'ı tatmin etmemişti, ama ona hak verircesine başını salladı.

"İnsan, elinden geldiği kadar dayanmaya çalışıyor" dedi Serafim Mogoş acı acı, "Yoksa çıldırırdık!"

Ignat, daha da yakına gelerek, "Ya toprak Petrica" diye fısıldadı, "Onun hakkında bir şey duydun mu? Kral'ın, toprağı köylüler arasında bölüştürmek istediği, ama boyarların buna izin vermediği söyleniyor."

"Izvoru'lu Marin Vilcu'nun oğlu da aynı şeyi söyledi. İskenderiye'de okuyor o. Rahip olacak" dedi Leonte Orbişor.

Toader Strimbu, "Herkes böyle şeyler söylüyor" diye söze karıştı kızgın kızgın, "Ama hiçbir şey çıkmıyor bu söylentilerden. Geçen gün bir iş için Piteşti'ye gitmiştim. Orada

herkes, baharda toprağa sahip olacağımızı söylüyordu. Kral öyle emretmişmiş. Hatta ben inanmayınca yemin bile ettiler."

Petre bir an kalabalığı süzdükten sonra, "Olabilir" diye mırıldandı, "Bükreş'te de birçok söylentiler dolaşıyor. Ama, boyarlar bile, herkesi nasıl memnun edeceklerini bilmiyorlar. Onun için bir heyet kurdular ve eğer bir karara varamazlarsa..."

"Eee, Tanrı insanı çok zengin etmişse vermek pek kolay olmuyor" dedi Ignat.

"Kral emir verdikten sonra, boyarlar ister istesin, ister istemesin, herkes hakkını alır" dedi Toader Strimbu.

Hancı alaylı bir sesle söze katıldı, "Tabii, eğer kral sizi dinlerse her şey düzelecek. Ama ne yazık ki kral boyarlarla birlikte yaşıyor ve sizin için onlarla kavga etmez Toaderica!"

Bazıları bu söze güldü, ama Leonte Orbişor, "Seslerimiz, Kralın kulağına bir erişse ne kadar iyi olurdu" dedi.

O anda, Petre'nin annesi, kalabalığı yara yara yanlarına geldi.

"Petrica Petrica, benim sevgili oğlum! Tanrı en çok ihtiyacım olduğu bir anda seni geri gönderdi. Meryem Ana'ya şükürler olsun..."

Kollarını oğlunun boynuna dolayıp, ağlayarak onu öptü. Genç adam ona sıkı sıkı sarılıp, "Sus anne sus, ağlama" dedi yumuşak bir sesle.

Smaranda, erken çökmüş bir kadındı. Gözlerini mendiliyle sildikten sonra, bir an mutlulukla gülümsedi. Ama, nasıl geldiğini sormak istediği anda, oğlunun bütün yolu muhtemelen yürüyerek geldiğini ve aç olabileceğini düşününce, tekrar ağlamaya başladı. Oğlu, Burdea'ya kadar trenle geldiğini, oradan sonra da Stefan Oanta'nın kendisini arabasına aldığını söyleyerek anasını yatıştırdı.

"Hadi artık eve gidelim anne. Burada yeteri kadar kaldım" diyerek oradakilere veda etti.

Pantelimon, hâlâ Petre'nin bavulu elinde, onun peşi sıra yürüyordu. Ev, köyün ucunda, malikânenin yanındaydı. Kalabalıktan uzaklaşır uzaklaşmaz Petre annesine sordu, "Marioara nerede anne? Onu, kızların arasında göremedim."

Smaranda, oğluna Marioara'nın teyzesine yardım etmek için konağa gittiğini, çok işi olmadığını ve iyi ücret aldığını anlatırken, Pantelimon da birdenbire, Petre'nin peşinden gelerek Domnica'yı yalnız bırakmış olduğunu fark etti. Arkalarından gelen keman sesi, horanın yeniden başladığını belirtiyordu.

Polis karakolunun önündeki sırada Boiangiu oturmuş, uzun boylu, zayıf vergi memuru Constantin Birzotescu ile konuşuyordu.

"Demek geldin" dedi Boiangiu dostça bir sesle.

Petre saygılı bir tavırla ona yaklaştı ve askerdeki iyi davranışından dolayı yüzbaşısının kendisini birkaç gün erken bırakmış olduğunu söyledi. Boiangiu ona bir, iki şey daha sordu, sonra Bükreş'te geçirdiği güzel günleri hatırlayarak içini çekti. O zamanlar evli değildi ve o günler artık çok geride kalmıştı. Sonra, Pantelimon'a bakarak bağırdı, "İşte, milletin kafasını saçma sapan isyanlarla dolduracağına sen de böyle olmalısın."

Gülerek Petre Petre'nin elini sıktı ve "Evine hoş geldin" dedi.

3

"Eee, ne var " diye sordu Miron Iuga, çevresini saran köylülere bakarak.

Bir an hepsi korkuyla birbirlerinin yüzüne baktılar. Sonra Luca Talaba, Lupu Chiritoiu'ya bakarak, "Sen başla Lupu Baba" dedi, "Sen daha yaşlısın ve bu işleri daha iyi bilirsin."

"Ama kısa kesin. Burası çok soğuk, benim de üstümde kalın bir şey yok" dedi Miron sabırsızca. Uzun bir hikâye anlatmaya başlayan Lupu'nun sözünü kesmişti.

Miron Iuga'nın sözlerinden cesaret alan Luca, "Haklısınız efendim" dedi, "Çok konuşmak gereksiz. Biz hanımefendinin toprağını satın alıp aramızda bölüştükten sonra onu işlemek istiyoruz... Sizden yardım istemeye geldik. Eğer bize acıyıp da..."

"Siz zaten bizim babamızsınız" dedi Mati Dulmanu. Bu sözleriyle yaşlı toprak sahibini kazanacağından emindi.

"Bu şekilde yaşamaya devam edemeyiz" diye ekledi Vasile Zidaru, "Artık dayanamayacak bir hale geldik."

Sesi o kadar yumuşak çıkmıştı ki, kendisi bile tanıyamadı.

On iki kişi gelmişlerdi. Hepsi bir şeyler söylemek için kendilerini zorunlu hissediyorlardı.

Miron Iuga, onları ilk kez görüyormuşçasına hayretle baktı. Sanki duyduğu sözler başka bir dilde söylenmişti. Oldukça uzun süren bir sessizlikten sonra, "Hangi toprağı?" diye sordu. Sonra birden hatırladı ve "Ah, evet, biliyorum... Anlıyorum" dedi.

Konuşurken içini bir burukluk kaplamıştı. Bunca yıldır Iuga topraklarında yaşamış olan köylülerin bu toprakları satın almaya cüret etmeleri, gururunu yaralıyordu. Eğer içinden geldiği gibi yapsaydı, onları hemen polise verir ve kafalarındaki bu saçmalıklar gidinceye kadar dövdürürdü. Ama kendini kontrol etti ve sakin bir sesle, "Bana gelmeniz faydasız" dedi, "Benim satılacak toprağım yok."

Köylüler şaşırmışlardı, "Ama hanımefendi, sizin izniniz olmadan hiçbir şey yapmaz" dedi Marin Stan.

"Siz bizim efendimizsiniz. Bize acıyacağınızı ummuştuk" dedi Luca Talaba.

Miron Iuga sinirli sinirli güldü, "Kuşkusuz..." Ama bu kez Nadina hanımefendinin kendisi ile konuşursanız daha iyi olacak. Toprağını satmak istediğini bile bilmiyordum. Bunu şimdi sizden duydum."

Köylüler onun şaka yaptığını sanarak gülümsediler. Yaşlı adam konuşmaya devam etti, "Zaten Nadina Hanım bugün gelecek. Dün akşam bir telgraf aldım. Kendisini her an bekliyoruz."

Lupu Chiritoiu üzgün bir sesle, "Galiba toprağı bize satmak istemiyorsunuz efendim" dedi. "Onun için bizi hanımefendiye gönderiyorsunuz. Ne biz onu tanırız, ne de o bizi... Buraya gelmeden önce bu işin böyle olacağını söylemiştim de, bana inanmamışlardı. Şimdi artık kafalarına girer."

Iuga, gözlerini kırpıştırdı. Yaşlı adam sanki onun içini okumuştu.

"Saçın aklanmış ama bir kuş kadar beynin yok Lupu. Bana ait olmayan bir toprağı satabilir miyim sanıyorsunuz?"

Luca, telaşla söze karıştı, "Bize kızmayınız efendim. Aptal olduğumuz için bu işlerin nasıl yapıldığını bilmiyoruz. Bizi affedin. Buraya geldiğinde, söylediğiniz gibi hanımefendiye gider, konuşuruz. Eğer toprağı başkası satın alırsa çok yazık olacak. Biz ve babalarımız hep onun üstünde çalıştık. Yaşamak artık bizim için çok zorlaştı. Elimizdeki toprak o kadar az ki, nasıl idare edeceğimizi biz de bilmiyoruz."

"Her zaman, çok az olduğundan şikâyet edersiniz" dedi Miron, "Ama anlaşılan şimdiye kadar idare edebilmişsiniz..."

"Çok çektik efendim" diye bağırdı Marin Stan, "Ve toprağımız olmadığından, gittikçe daha da yoksullaşıyoruz."

"Toprak, toprak" diye söylendi Iuga, "Eskiden köylüler toprak sahiplerinin mallarına göz dikmediklerinden, daha iyi yaşıyorlardı."

"O zaman durum değişikti" dedi Vasile Zidaru.

"O zaman serftik" diye bağırdı Marin Stan, "Bizi tekrar serf yapın. Belki bu daha iyi olur bizim için..."

"Siz dilenmeye alışmışsınız" diye bağırdı Iuga.

"Yapabildiğimiz tek şey o da, onun için" dedi Lupu Chiritoiu, "Yalnızca yalvararak biraz kendimizi acındıracağımızı umuyoruz."

Onların gözlerindeki açlığı birden fark eden yaşlı Iuga, sadık köylüler sandığı bu insanların, aslında onun düşmanları olduğunu anladı. Onları kabul ettiğine, hele konuşmayı bu kadar uzattığına çoktan pişman olmuştu. Ama gene de sorun zorlukla halledilemezdi. Yorgun yorgun mırıldandı, "Hadi, artık yeterince konuştuk. Bütün saygınızı yitirmişsiniz siz..."

Tek tek her birini süzdü. Birden bir ses, sessizliği bozdu:

"Seni şeytan seni. Canını şeytan alsın!"

Malikânenin bahçesinde öküzlerin suyunu veren uşaktı bu. Kovalar devrilmiş, tavuklar koşuşmaya başlamıştı.

"İşte böyle" dedi Miron, "Hanımefendi ile sizin konuşmanız gerekir. Toprağın sahibi o. Doğruyu söylemek gerekirse, bu toprağı ben de satın almak istiyorum."

"Oh, Tanrım... O zaman bizim hiç şansımız yok" diye bağırdı Luca Talaba dehşetle.

"Neden?" diye sordu yaşlı adam, "Rekabet bu, siz toprak istiyorsanız, ben de istiyorum. Ama onu satın almak, daha çok benim hakkım. Çünkü bir zamanlar bizim topraklarımıza dahildi orası. Senin hatırlaman gerekir Lupu. Babamın sağlığında sen bir çocuktun ve bizim yanımızda çalışırdın. Köylülere ait olan toprağı, toprak sahiplerinin satın almaya hakkı vardır. Ama, köylülerin, asla..."

Bazıları bir şeyler söylemeye çalıştılar, ama Miron Iuga iyice sinirlenmişti, "Yeter artık, defolup gidin. Bütün mantığınızı kaybetmişsiniz siz!"

Köylüler mırıldanarak kapıya doğru döndüler. Dışarı çıkarken Lupu Chiritoiu yaşlı adamın duyacağı bir sesle, "Adam haklı" dedi, "Çok iyi hatırlıyorum, Izvoru'dan Serbaneşti'ye kadar her yer onlarındı..."

O konuşurken kızgınlıktan köpüren Mati Dulmanu dayanamayarak bağırdı, "O hiçbir zaman doymaz... Cehenneme kadar yolu var!"

Miron Iuga, bir direk gibi olduğu yerde dimdik duruyordu. Onların arkasından uzun uzun baktı. Aklında tek bir düşünce vardı. "Toprak, toprak ve gene toprak... Bu salaklar başka bir şey düşünemiyorlar."

Başını çevirdiğinde Grigor ile Titu Herdelea'nın kendisine doğru gelmekte olduklarını gördü. Hava güzel olduğu için tarlalarda dolaşmaya çıkmışlardı.

"Burada ne yapıyorsun baba?" diye sordu Grigor, "Nadina geldi mi?.."

"Hayır, gelmedi. Ama, başkaları onun toprağını satın almaya geldiler" diye cevap verdi yaşlı adam.

"Ne oldu, ne oldu?.." diye sordu oğlu şaşkınlıkla, "Kim geldi?"

Miron Iuga, bir süre ona baktı, sonra başını öteye çevirerek, "Köylüler" dedi.

4

"İn ordan aşağı, seni küçük piç seni, kapımı mahvedeceksin" diye Ioana Ana bağırdı.

Vasile Zidaru'nun oğlu kapının, parmaklıklarına tırmanmış, avazı çıktığı kadar bağırıyor, bir yandan da sallanıyordu.

Ioana, arka bahçedeki domuzları besliyordu. Yem dolu kovayı, hayvanın burnunun dibine sokmuş, "Hadi güzelim, ye" diyordu. Ama hayvan başını kaldırıp yandaki boş kovanın yanına giderek dibini yalamaya başladı. Bu, yaşlı kadını çok kızdırmıştı. "Aptal domuz. Buraya gel." Hayvan tekrar kafasını dolu kovaya sokunca, biraz ötede durmakta olan köpek kendisine de bir şey olup olmadığını görmek için boş kovanın yanına gitti. "Çekil oradan. Sokma burnunu onun

içine!" Köpek hemen geri çekildi ve domuzlara kıskançlıkla baktı.

Domuzun yemekle sadece oynadığını gören Ioana Ana, kovayı hayvanın önünden çekerek, "Yeteri kadar yedin. Beni de burada iki büklüm tutuyorsun!" diye mırıldandı. Domuz, memnun memnun yerdeki otları koklamaya başladı. Ama sonra vazgeçerek sahibinin peşinden gitmeye koyuldu.

Kadın kapının yanına gelince elindeki kovaları yere bıraktı. Vasile'nin küçük oğlu, sanki yaşlı kadın biraz önce ona bağırmamış gibi kapının üstünde sallanıp duruyordu.

"Beni duymadın mı küçük şeytan!.. İn kapımdan aşağı" diye bağırdı kızgınlıkla, "Neden eve gidip beni rahat bırakmıyorsunuz?.. Bütün yaz hayatı bana zehir ettiniz. Ananız babanız yok mu sizin?.. Bütün gün sokakta oynamanıza, başkalarının bahçelerine girmenize nasıl izin veriyorlar, anlamıyorum."

Çocuk, hâlâ korkmamıştı. Ama tam o sırada başka bir ses duyuldu.

"Nicu, şekerim, hadi içeri gel. Beni duyuyor musun? Neden orada durup boş yere azar işitiyorsun?.."

Vasile Zidaru, yolun karşısında oturuyordu. Karısının diliyle kimse başa çıkamazdı. Küçük, tostoparlak oğlu, yalnız anasından korkardı. Evdeki herkes, yaramazlıklarına göz yumarak onu şımartıyordu. Zidaru'nun üç kızı ve bir oğlu vardı. Ancak, kızları evlendikten sonra oğlu olmuştu. Karısı çok utanmış ve o yaşta çocuk doğurmayı, Tanrı'nın kendisine verdiği bir ceza olarak kabullenmişti.

Nicu kapıdan aşağı inip karşıya geçerken, Ioana Ana, evden iki kova alıp karakolun yakınındaki kuyuya gitti. Peşinden köpekleri, sanki bir şey arıyorlarmışcasına her kapıyı koklaya koklaya geliyorlardı. Kendi bahçesine girmiş olmasına rağmen küçük Nicu, bir türlü olduğu yerde duramıyordu. Tam kadının arkasından gidecekti ki, aklına kendi

köpekleri geldi ve geri döndü. Beyaz olan köpek, bir gün polis tarafından yaralandıktan sonra çok azgın bir şey olmuştu. Gelip geçene sataşmasın diye, bütün gün onu bağlı tutmaları gerekiyordu. Çocuk daha köpeğin ipini açamadan Ioana Ana kovalarını doldurmuş, geri dönmeye başlamıştı.

Nicu, kadının peşinden giderek, "Ben ve köpeklerim, sizin köpeklerinizle oynayabilir miyiz?.. İzin verir misiniz ha, izin verir misiniz?.."

Yaşlı kadın cevap vermedi. Çocuk, onlara gidip gelmeye alışkındı. Çünkü daha birkaç gün öncesine kadar yeğeni Costica, Ioana Ana'nın yanında kalıyordu. O da beş yaşlarında, çingene gibi simsiyah, yaramaz bir çocuktu. Artık yalnız kalmış olan Nicu, köpeklerle, kedilerle ve tavuklarla oynuyordu. Yaşlı Ioana onu azarladı, gitmesini söyledi, ama sesi istediği kadar sert çıkmadı. Çünkü çocukları çok severdi. Bütün hayatı boyunca kalabalık bir ailede yaşamış olduğundan, şimdi evinin çevresinde insanların dolaşması çok hoşuna gidiyordu.

Konağın yanındaki bu kulübeye bir yıl önce taşınmıştı. Yandaki sokakta, kiracı Cosma Buruiana'nın konağının yanında, daha büyük ve güzelce bir evi vardı. Kocası Ionita Craciun, on yıl önce ölene kadar orada oturmuşlardı. Ama o dulluktan korkmamıştı, çünkü kocasının sağlığında da bütün işlere kendisi bakardı. Kocası içmekten çok hoşlanırdı ve huzur içinde keyfini çıkarabilmek için her zaman evden uzak bir iş bulmuştu. Belediye reisliği, kâhyalık ve daha birçok işler yapmıştı. Bu yüzden de handa harcayacak oldukça fazla parası olmuştu. Ioana ise çocuklarına bakmıştı. Oğlu, Bükreş'te bir mahkemede çalışıyordu. İki büyük kızı da birer rahiple evlenmişlerdi. En küçük kızı Florica, Pavel Tunsu ile evlenip köyde kalmıştı. Yaşlılığında, Floriea ile Pavel'in yanlarında kalacağını düşünmüştü. Oğlu da Bükreş'e gidip, onun yanında kalabileceğini yazıyordu. Ama yaşlı kadın, doğup büyüdüğü bu yerden kolay kolay ayrılamıyor-

du. Son zamanlarda biraz kamburlaşmış olmasına rağmen hâlâ güçlü kuvvetliydi. Çok yerdi, tabağının yanından bir bardak erik rakısı hiçbir zaman eksik olmazdı. O yaşlardaki kadınlara hiç benzemeyen toplu, ama canlı bir kadındı.

Florica ile geçen yedi kötü yıl boyunca onurunu ezdirdikten sonra kızıyla geçinemeyeceğini anlamış, onların yanından ayrılarak kendine yeni bir ev aramıştı. Sürekli huzursuzluk ve kavga çekmektense, yoksulluğa razıydı. Neyse ki her şeyini çocuklarına vermemiş, bir parça toprağı da kendine ayırmıştı. Geçen yıl kızının yanından ayrıldığı zaman konağın yanındaki bu toprağın üstüne kulübesini yapmıştı. Evin dışını kendi sıvamış, içini kendi boyamıştı. Tuttuğu bir adam da çatıyı, bacayı ve tavuk kümesini yaparken kendisine yardım etmişti. Komşularından biri ona bir çift pencere pervazı vermişti. Gerçi onlar için yalnızca üç parça camı vardı, ama geri kalanını da rahipten aldığı kâğıtlarla kapatabilmişti. Bütün bunlar Florica'yı çok kızdırmıştı. Çünkü anası, onu bütün kasabanın diline düşürmüştü. Ama Ioana, "Eee şekerim" diye cevap vermişti, "Sana çok bile dayandım."

Birkaç zaman sonra Florica, en büyük oğlu Costica'yı, kalması için büyükannesinin yanına göndermişti. Hiç olmazsa doyuracağı bir boğaz eksiliyordu. Çocuk bütün yaz ve sonbahar boyunca yaşlı kadını deli etmiş, en sonunda da birkaç gün önce, arkadaşlarını toplayarak evin altını üstüne getirmişti. Ama Ioana Ana, çocuklarının hâlâ kendisine muhtaç olduğunu göstermek için bütün bunlara katlanmıştı.

Aslında çok yumuşak kalpli bir insandı Ioana Ana. Durmadan herkesi cehenneme gönderirdi, ama çevresindeki çocuklarla, hayvanlarla ancak bu şekilde anlaşabiliyordu.

"Bak Ioana Ana, köpeğin, horozu rahat bırakmıyor" diye şikâyet etti Nicu birdenbire. Atçılık oynamak için, kendi köpekleriyle Ioana Ana'nın köpeğini bir araya bağlamak istemişti.

"Horozu rahat bırak pis canavar!" diye bağırdı Ioana Ana kafasını bile çevirmeden. Bir yandan da tavuklarına ne yemek vereceğini düşünüyordu. Akşam olmaya, tavuklar evin önünde toplanmaya başlamıştı.

Birkaç dakika sonra kapının önündeki basamağa oturup, tavuklarını beslemeye koyuldu, "Geh bili bili, geh bili bili..."

Tavuklarla horozlar, her yandan koşuşarak onun ayağının dibine geldiler. Hepsini tek tek saydı, sonunda iki tavukla iki horozun orada olmadıklarını gördü. Ayakkabısını çıkartıp köpekleri kovduktan sonra yola çıktı ve bağırmaya başladı.

"Geh bili bili, geh bili bili, geh bili bili..."

Bahçe kapısını açtığında, yaklaşmakta olan bir motorun gürültüsünü duymasıyla yolun karşı tarafında tavuklarıyla horozlarının toz toprak içinde banyo yaptıklarını görmesi bir oldu ve endişeyle bağırdı.

"Geh bili bili, geh bili bili."

Araba, korkunç bir hızla yaklaşıyor, fakat tavuklar hiç aldırmıyordu bile. Onların ezileceğinden korkan Ioana, yolun karşı tarafına koştu. Ama ancak yolun ortasına kadar gidebildi.

Şoför birdenbire direksiyonu kırdı. Araba, kadının yanından geçerek, neredeyse yolun kenarındaki çukura yuvarlanıyordu. Arabadan bir kadın çığlığı duyuldu, yolun karşısından Zidaru'nun karısı bağırdı.

"Neredesin Nicu?.. Gebereceksin!"

Ioana Ana, dehşetle ayakta duruyordu. İki tavuk kenara çekilmişti, ama horozlardan biri, şimdi kanlı bir tüy yığını halindeydi. Yaşlı kadın onu kanadından tutup eve doğru sürüklerken, "Cehenneme kadar yolunuz var" diye mırıldanıyordu.

5

Arabanın gürültüsünü duyan Grigor ile Titu Herdelea kapının önüne çıkmış, onları bekliyorlardı. Araba, merdivenlerin önünde büyük bir gürültüyle durdu, şoför aşağı atlayarak, arabanın içinde kutup kâşifleri gibi battaniyelere ve kürklere bürünmüş olan yolcuların inmeleri için kapıyı açtı.

Dışarı ilk çıkan, Gogu Ionescu idi. Yolda geçirdikleri kazalar, sinirlerini bozmuştu. Grigor'un elini sıkarken, "Seni gördüğüme çok sevindim" dedi, "Ama bir daha böyle bir şeyi denemeye kalkma sakın."

"Ne oldu Gogu, neyin var?" diye sordu genç Iuga.

"Eğer karın bu tür heyecanlara girişmek istiyorsa, kendine başka kurbanlar aramalı" dedi Ionescu.

"Gogu, saçmalıyorsun!" diye bağırdı neşeli bir kadın sesi, "Arabaya binmekten korktuğun için utanmalısın."

Gogu'dan başka herkes güldü.

"Bu tür maceralara gelemem ben!.. Bir parça eğlence için yollarda boynumu kırmaya hiç niyetim yok."

Bu arada diğerleri de kürklerin ve battaniyelerin arasından kendilerini kurtarmışlardı. Ama gene de bir süre arabada kaldılar. Nadina sağda, Eugenia solda, ortalarında da Raul Brumaru oturuyordu.

Sonunda Nadina ayağa kalktı, "Gerçekten de, yolda ihtiyar kadına rastladığımızda büyük bir felakete ramak kalmıştı. Eğer Rudolf anında davranmasaydı, ya o tekerleklerin altında kalacaktı ya da biz çukura yuvarlanacaktık. Aferin Rudolf!"

Şoför gülümserken, Nadina kendini kocasının kollarına attı.

"Grig, sevgilim, seni ne kadar özledim!.."

Onun konuşma biçimine sinirlenen Grigor, karısını yanaklarından öptü. Ancak o zaman Brumaru'yu fark etti. Birden gözü arabanın arkasındaki kırmızı çiçeklerle kaplı tarha ilişti. Nadina'nın evinin önüne büyük bir duyguyla yaptırdığı kalp şeklindeki tarhtı bu. Ne yaptığının farkına varmadan Brumaru'nun elini sıktı.

"Özür dilerim... Sizi ilk görüşte tanıyamadım."

Nadina, aceleyle söze karıştı, "Daha eğlenceli olsun diye onu da getirdim, bir sakıncası yok sanırım!"

"Hayır... tam ter..."

"Tam tersine" diyecekti ki, fikrini, değiştirip sustu. Sonra arabanın yanına gitti, Eugenia'nın elini öptü ve arabadan inmesine yardım etti. Birkaç uşak ellerinde bavullarla ne yapacaklarını bilemeden ortalıkta koşuşuyorlardı. Bunu gören Nadina gülerek, şoförüne, "Rudolf, bak bakalım, Bayan Jenny'nin bavulları bir arada mı?.."

Kimsenin önem bile vermediği Titu Herdelea utanmış, bir kenara çekilmişti. Birdenbire onu fark eden Grigor, "Çok özür dilerim dostum, seni ihmal ettim." Sonra ötekilere dönerek, "Dostlarım, sizi konuğum Titu Herdelea ile tanıştırayım!.."

Genç adam gülümseyerek hafifçe selam verdi. Nadina birkaç saniye onu inceledikten sonra elini uzattı. Titu, ona doğru dürüst bakamamıştı bile, ama çok güzel olduğunu fark etmişti.

Eugenia, neşeli neşeli gülümseyerek, "Ne hoş bir sürpriz" dedi.

"Galiba siz daha önceden de tanışıyorsunuz" dedi Grigor, "Jenny'nin kayınbiraderi oluyor. Şiir yazar."

"Tabii, tabii" diye bağırdı Gogu, genç adama yaklaşarak, "Nasılsınız?"

Aslında Titu'yu tanımamıştı, ama bunu belli etmek istemiyordu. Kimsenin, kendisinin kötü bir hafızası olduğunu

sanmasını istemiyordu. Çünkü Gogu'ya göre bu, yaşlılık belirtisiydi. Onun şaşkınlığını fark eden Titu, geçen yaz nasıl Gogu Ionescu'nun onu davet ettiğini ve bütün gün şiirlerini okuduğunu hatırladı. Birbirlerine bir iki kelime bir şeyler söyledikten sonra Gogu, Grigor'la konuşmasına devam etti: "Korkarım ki içeri giremeyeceğiz dostum. Doğru Lespezi'ye gidiyoruz. Yemeğin hazırlanıp şöminelerin yakılması için emir vermiştim. Aman Tanrım, o korkunç arabaya nasıl bineceğim gene?.."

Genç Iuga, içeri girip biraz dinlenmezlerse çok üzüleceğini, zaten, aksi takdirde babasının da alınacağını söyledi.

"Herhalde araba sarsıntılarından bu kadar saygısız oldunuz" diye alay etti Nadina, "Hadi sevgili Jenny, lütfen Raul, içeri girelim."

Büyük odada lambalar yakılmış, etraf ısıtılmıştı. Tabaklara konmuş olan dulceata, onları bekliyordu. Çok geçmeden yaşlı Iuga göründü ve Nadina'yı sevgiyle öptü.

"Neyse, neyse... sonunda seni ele geçirdik. Seni küçük yaramaz seni." Nadina da onu öperek, "Senden daha tatlı baba yoktur bu dünyada" diye mırıldandı.

Gogu, yeni gelene de yolculuğu anlatma fırsatını kaçırmadı. Üç defa kaza atlatmışlar, iki defa da araba bozulmuştu. Sayısız kaz, ördek ve bir de domuz öldürmüşler, Tanrı bilir artık kaç kişiye çarpmışlar, bir keresinde bir arabaya toslamaktan kıl payı kurtulmuşlardı. İşte Nadina'nın, "eğlence" dediği şey buydu. Ama, bu işin sorumlusu Grigor idi. Çünkü karısının bu arabayı satın almasına izin vermişti. Bütün ülkede, kendilerini böyle belalara sokan ancak otuzkırk deli vardı. İnsan gibi trenle yolculuk etmek dururken, önce bu kadar zahmete katlanmak, sonra da pis bir Alman'ı zengin etmek ne kadar da büyük bir akılsızlıktı...

"*Mais voyons, Gogu, si c'est sérieux tu es plus que ridicule*!" diye haykırdı Nadina" Tıpkı senin olduğu gibi benim de

küçük zevklerim olabilir! Yakında berberlerin bile önünde kendi arabaları olacak. Tabii o zaman benim de bütün hevesim kaçacak. Ama şimdilik zarif, güçlü bir Benz'e binmek, insanı müthiş heyecanlandırıyor!.."

"Teşekkürlerimi ve saygılarımı sunar, bu müthiş heyecanlardan da hiç hoşlanmadığımı bildiririm" diye bağırdı Gogu.

Salondaki herkes, bu sözlere kahkahalarla güldü.

Kısa bir süre sonra Gogu ile Eugenia veda ettiler. Eugenia, Lespezi're çok rahat olmadıklarını söyledi ama yine de Titu'yu evlerine davet etti ve "Seni görmekten çok memnun olacağız" dedi gülümseyerek, "Çok da fazla gecikme, çünkü birkaç günden fazla kalmayız."

"Belki yarın gelebilirim" diye mırıldandı Titu.

"Çok iyi olur değil mi Gogu?" diye Eugenia kocasına sordu.

"Tabii sevgilim, sen nasıl istersen" diye cevap verdi kocası.

Onlar gittikten sonra Nadina, özellikle yaşlı Iuga'ya hitap ederek yolculuklarını anlatmaya başladı. Birdenbire durarak Grigor'a döndü, "Sevgilim" dedi, "Raul'a odasını gösterebilir misin!.. O daha burada yabancı..."

Genç Iuga, Brumaru ile birlikte dışarı çıktı, Titu da onları izledi. Nadina'ya dikkatle bakmış ve onun gerçekten güzel olduğunu görmüştü. Ama bu güzellikte Titu'yu ürküten bir şey vardı.

Miron Iuga, Nadina ile beraber kalmıştı. Yaşlı adam genç kadına uzun uzun bakınca, Nadina merakla sordu, "Bana bir şey mi söylemek istiyorsun baba?"

"Evet" diye cevap verdi yaşlı adam sessizce, "Babaroaga'yı satmak istediğini duydum."

"Ya, demek mesele bu" dedi Nadina hayal kırıklığına uğramış bir tavırla, "Bu seni ilgilendiriyor mu?"

"Ne kadar ilgilendirdiğini bilmen gerek" dedi Miron, "Belki de ben alırım."

"Peki öyleyse, konuşuruz" diye gülümsedi Nadina. "Aslında akrabalarımla iş yapmaktan hoşlanmam, ama benim sevgili babam tabii bu prensibin dışında kalıyor."

Ayağa kalkarak yaşlı adamın yanaklarından öptü. Miron Iuga onun elini tuttu ve iri gözlerinin içine baktı.

"Bu ciddi bir mesele Nadina."

"Tabii" diye cevap verdi kadın, aynı umursamaz gülümseyişle.

Cevabı Miron'u tatmin etmemişti. Toprakların satışı genç kadın için önemli bir mesele olmayabilirdi, belki de onu atlatıyordu. Onun için, "Sen biraz dinlenmelisin" diyerek yanından ayrıldı.

Grigor döndüğünde, onu, gözleri kapalı koltuğa uzanmış bir halde buldu.

Uyumadığını fark etmişti, "Neden bu adamı da beraberinde getirdin?" dedi suçlarcasına.

"Hangi adamı?" dedi Nadina şaşırmış bir sesle. Sonra kısa ve alaylı bir kahkaha attı, "Raul'u mu kastettin?.. Gene kıskandın mı Grig? Anlaşılan, bu korkunç hastalıktan hiç kurtulamayacaksın."

Nadina ayağa kalktı ve öpülmeyi bekliyormuş gibi kollarını açtı. İnce vücudu hayat saçıyormuş gibiydi. Grigor'a davetkâr gözlerle baktı.

"Seni küçük aptal, yoksa artık beni sevmiyor musun?.."

Grigor, ümitsizce karşı koymaya çalıştı. Onun kendisiyle oyun oynadığını biliyordu. Ama birden bütün düşünceleri büyük bir isteğe dönüştü... Daha da yakına gelen kadın, ona dokundu. Grigor artık yalnız onun gözlerini, dudaklarını ve göğüslerini görüyordu. Birden onu kucaklayarak kanapeye doğru sürükledi.

"Burada olmaz..." diye fısıldadı Nadina, "İstemiyorum, burada.."

Onun kollarından sıyrılarak elini tuttu, sadık bir köpek gibi Grigor onun peşi sıra gitti.

6

Ertesi gün, öğle yemeğinden hemen sonra Titu, Lespezi'ye yapacağı ziyarete hazırlanmak için odasına çıktı. Gece birçok plan yapmış, sabah da hepsinden vazgeçmişti. Onu tanımayan Gogu Ionescu'dan bir şey beklemeyeceği açıkça ortadaydı.

Lespezi köyünün pek de uzakta olmadığını öğrenmişti. Yürüyerek gidebilirdi oraya. Evde, günde iki, üç kere yürüdüğü Pripaş ile Jidovita arasındaki yolkadar olmalıydı. Ama gene de emin olmak için uşağa sormaya karar verdi. Konağın bahçesinde, yüzü kendine yabancı gelmeyen bir gençle karşılaştı. Genç adam şapkasını çıkartarak Titu'yu selamladı.

Titu, ayakkabıcı Mendelson'un dükkânında tanıdığı Petre Petre'yi hatırlamıştı.

"Ne yapıyorsun burada?" diye sordu.

"Daha dün geldim ve konağa bir uğrayayım dedim" diye cevap verdi Petre Petre.

Genç Herdelea onun elini sıktı. Petre, yapacak başka bir şeyi olmadığından Lespezi'ye kadar onunla gelebileceğini söyledi. Yaşlı toprak sahibi geçen kış ormanda olan kaza için ufak bir tazminat vereceğini vadetmişti. Petre de hem bunu bahane ederek, hem de Marioara'yı görmek için malikâneye gelmişti. Ama Nadina yeni geldiğinden herkes çok telaşlıydı. Kızların da çok işi vardı. Marioara ile ancak birkaç kelime konuşabilmişti. Bu bile yetmişti genç adama. İhtiyar Miron'u da görmüş, yaşlı adam ordudaki iyi tavrından dolayı kendisini tebrik etmişti.

Lespezi'ye giderken, genç adam kalbini Titu'ya açmış, Marioara'yı iki yıl beklettiğini ve artık yerleşmek istediğini, ama o kış evlenebilmek için para bulabileceğinden emin olamadığını anlatmıştı. Petre, Titu'ya, kendi köyündeki Ion Glanetaş'ı hatırlatmıştı. Elinden geldiğince Petre'yi teselli etmeye çalıştı.

"Belki de boyarlar bize acır da biraz toprak verirler. Etrafta böyle söylentiler var" dedi Petre.

"Boyarların size gerçekten toprak vereceğini mi sanıyorsun?" diye sordu Titu şaşkınlıkla.

"Tabii, neden olmasın? Onların çok malı mülkü var. Bizimse hiçbir şeyimiz yok" diye cevap verdi genç adam, "Bükreş'te birçok boyarın, toprağın bölünmesi gerektiğini, çünkü köylülerin işledikleri toprağın en küçük bir parçasına bile sahip olmamalarının haksızlık olduğunu söylediklerini duydum."

Genç Herdelea başını salladı, "Söylediğin gibi olursa işler çok iyi!" dedi, "Ama içtenlikle söyleyeyim ki, ben bunun gerçekleşeceğine inanmıyorum. Hiç kimse elindekini başkasıyla paylaşmak istemez. Doğru söyle, sen onların yerinde olsaydın, bu dediklerini yapar mıydın?"

"Haklısın, yapmazdım herhalde" diye mırıldandı Petre, "Ama o zaman da mahvolacağız demektir. Çünkü, bu yoksulluk içinde daha fazla yaşayamayız."

Birkaç dakika hiç konuşmadan yürüdüler.

"İyi ama" dedi Petre sessizliği bozarak, "Eğer onlar toprağı vermeye karar vermezlerse bu iş için onları kim zorlayabilir ki?.. Bizim hiçbir gücümüz yok."

Titu, arkadaşının hayallerini birdenbire yıktığını fark etti, ama yapabileceği hiçbir şey yoktu. Neyse ki çok geçmeden Lespezi'ye vardılar, o da konuyu değiştirebildi.

"Çok yakınmış. Bana, daha yeni yola çıkmışız gibi geliyordu."

Tam o sırada bir adam yan taraftaki bahçeden çıkarak koşmaya başladı. Saçları uzun ve dağınıktı. Kıvırcık kahverengi sakalı, iri, siyah, canlı gözleri vardı. Uzun, gri bir elbise giymişti ve çizgili bir çıkını omuzundaki sopasının ucuna asmıştı, yalın ayaktı.

Sanki uzun zamandan beri Titu'yu bekliyormuşcasına, onu görünce konuşmaya başladı.

"Öteki tarafa gitmekten sakının efendim, sakının. Mahşer günü artık çok yakın... Bu sesi dinlemediğiniz için pişman olmayınız sonra!" dedi, elini ağzına götürerek sus işareti yaptıktan sonra, "Duyuyor musunuz, davullar çalıyor... Ama insanlar sağırlaşmış. Günah, onları sağırlaştırmış. Kılıçlı atlılar geldiğinde, hepsi merak edip hiçbir şey anlamayacaklar. Onları Tanrı'nın gönderdiğinden haberleri bile olmayacak."

Titu, büyük bir ilgiyle adamı dinliyordu. Ama Petre adamın sözünü kesti, "Yeter Anton. Bu bayın, senin saçmalarını dinleyecek zamanı yok." "

Ama adam, inatla direndi.

"Ben saçmalamıyorum Petre. Ancak aptallar bunu anlamaz. Bunu ben söylemiyorum. Bunları bana, her şeyi bilen Tanrı söyletiyor."

"Peki peki, yeter" dedi Petre.

Ondan ayrıldıktan sonra, zavallı Anton'un bir zamanlar keşiş olduğunu, ama sonraları sapıttığını ve manastırdan kaçtığını anlattı. Bu saçmalıkları yıllardan beri herkese anlatıyor, topladığı sadakalarla da geçiniyordu.

Lespezi konağı alçakgönüllü ve sevimli görünüşü olan eski bir binaydı. Çiftlik binalarıyla çevrili olan büyük bahçesinin ortasında, siyah bir atın dingiline bağlı olduğu bir araba vardı. Yanında genç bir adam duruyordu. Titu, birkaç gün önce öğretmen Dragoş ile birlikteyken karşılaşmış olduğu Rum kiracı Platamonu'nun oğlunu tanıdı. Aristide, babasıyla birlikte Gogu Ionescu'yu görmeye geldiklerini, ama

iş konuşmaları kendisini sıktığından içeri girmediğini söyledi. Bu arada Petre, İleana'dan boyarlara giderek, Amara'dan bir bayın geldiğini söylemesini rica etti. Kız hemen geri geldi ve Titu'yu içeride beklediklerini söyledi.

Eugenia, onu büyük bir içtenlikle karşıladı.

"Geldiğinize çok memnun oldum."

Eugenia yirmi beş yaşındaydı ve dört senelik evliydi. Gogu, ondan aşağı yukarı yirmi yaş daha büyük olmasına rağmen karısını ilk günlerdeki kadar çok seviyor, onunla her konuda anlaşıyordu. Genç kadın da kocasından başka hiçbir erkeğe bakmıyor ve ona büyük bir saygı duyuyordu.

Nadina onunla alay eder ve genç görünmek için saçlarını bile boyayan bir adamla nasıl geçindiğini anlayamadığını söylerdi. Ama Eugenia hâlâ Lechinta'lı rahibin kızı olarak kalmıştı. Genç Herdelea da ona evini hatırlattığı için çok memnun olmuştu. Kız kardeşi Laura'dan, erkek kardeşi George'den ve Transilvanya'daki öteki tanıdıklarından söz ettiler.

"Gogu uzun zamandan beri kiracının yanında. Gidip, geldiğinizi haber vereyim."

Kapıyı açtığında, içeriden Gogu'nun sesi duyuldu, "Geliyorum şekerim..."

Çok geçmeden kapıda belirdi ve Titu'yu görünce, "Neden bana haber vermedin sevgilim" dedi, "Rum'la olan işimizi çoktan bitirmiştik. Politikadan söz ediyorduk."

İçtenlikle konuğunun elini sıktı, sonra içeri bağırarak Platamonu'yu da yanlarına çağırdı. Aslında hiç de hak etmediği halde kendisine bir fincan daha kahve verebileceklerini, yarı şaka yarı ciddi söyledi. Rum, gülümseyerek köyde yapacak işi olduğunu, gidip Bayan Nadina'yı görmesi gerektiğini söyleyerek izin istedi. Eğer isterse Bay Herdelea'yı da götürebileceğini sözlerine ekledi.

"O zaman git de biraz köyde dolaş" diye bağırdı Gogu. "O kırık dökük arabanla konuklarımı elimden alacağını

sanıyorsan, aldanıyorsun. Nadina'nın da, senin o tombul suratını görmeye pek meraklı olduğunu sanmıyorum çünkü onu da kazıkladığını çok iyi biliyor."

Platamonu'yu geçirdikten sonra neşeyle ellerini ovuşturdu, "Eee bakalım sevgili şairimiz bize neler anlatacak!.." dedi.

Titu'ya, buraya nasıl ve ne zaman geldiğini ve geldiğinden beri neler yaptığını anlattırdılar. Titu'nun konuşmalarını dinleyen Gogu, çok sinirlenmişti.

"Transilvanya'dan buraya bir şair geliyor da, kendine iş bulamıyor! Rezalet!.. Zavallı çocuk..."

Onunla bu denli ilgilenmeleri, genç Herdelea'yı çok duygulandırmıştı.

"Rica ederim artık bu konuda daha fazla üzülme" dedi Gogu, romantik bir sesle. "Bu, sana söylemek istediğim birinci şey. İkincisi ise, Romanya'da rahat etmeni özellikle ben sağlayacağım, değil mi sevgilim?.." dedi karısına dönerek.

"Tabii" dedi Eugenia, "Onun için bir şeyler yapmalıyız."

Platamonu, işlerini bitirdikten sonra, Titu'yu almak için geri geldiğinde Gogu ona takılmak için yeni bir bahane bulmuştu: "Madem benim konuğumu çalıyorsun, ben de senin kiranı artıracağım! Bayan Nadina'ya da, yarın onlara yemeğe geleceğimizi söyle. Böylece ona da senin kendisine ödediğin kiranın nasıl artırılacağını öğretiriz. Hepsi bu kadar dostum!"

7

Platamonu yolda Titu ve oğlu ile konuşuyordu, ama aklı başka yerdeydi. Oğlu Aristide'ye bile, Amara'ya yaptığı bu ziyaretin ne kadar önemli olduğunu göstermek istemiyordu. Platamonu'ların bütün geleceği buna bağlıydı. Toprağı, hem para getirdiği için, hem de sahibine sağlam bir yaşantıyı garantilediği için seviyordu. Toprağa sahip olmak, onun için

en büyük mutluluktu ve bu, kiracı olduğundan beri onun en büyük rüyasıydı. Artık şimdi bu rüya gerçekleşebilirdi. Hiçbir yerde Babaroaga'dan daha iyi bir toprak bulamazdı. Üstünde anlaşmaya varılması gereken tek şey, toprağın fiyatıydı. Nadina'nın her zaman parasız olduğunu bilirdi. Kaç kere ona borç vermişti. Kadın, toprak sahibi olmaktan hiç hoşlanmıyordu. Geçen ilkbaharda kendisinden iyi bir müşteri bulmasını istemiş ve sonbaharda bu meseleyi daha etraflıca konuşacaklarını söylemişti. Platamonu da, çok yüksek bir ücret istemedikten sonra yeteri kadar müşteri bulunabileceğini anlatmıştı. Çünkü artık tarım eskisi kadar kazançlı bir iş değildi. Tabii, toprağı kendisinin de almak isteyebileceğini ima etmişti.

Platamonu, Romanya'da doğmuş bir Rum'du. Ana dilini pek konuşmazdı, ama Helenizm'e olan sevgisini çocuklarına verdiği isimlerle göstermişti: Oğlunun adı Aristide, kızınınki ise Helen'di. Oğlunun politikayla uğraşıp milletvekili olmasını istiyordu. Bu sebepten onun Baro'ya girmesini sağlayabilmek için eğitimine çok para harcıyordu. Ama Aristide, babasına hiç çekmemişti. Partileri ve kadınları, kitap okumaya tercih ediyordu. Üç yıldır öğrenciydi ama, daha tek bir sınava bile girmemişti. Gösterdiği tek neden de, önce iyice hazırlanmak istemesiydi.

Kapısının önünden kiracının geçtiğini gören hancı Busuioc, "İyi günler" diye bağırdı.

Platamonu, ona neşeyle cevap verdi. Köylülerle nasıl konuşulması gerektiğini çok iyi bildiğinden, öteki kiracılardan daha çok sevilirdi.

Başları derde girenler, hep ona gelirlerdi. Çünkü ukala bir insan değildi. Anlatılanları sabırla dinler, hiç olmazsa teselli edici birkaç söz söylerdi.

Arabasını konağın önünde değil de, bahçede bırakmıştı. Nadina'yı görmeye giderken Aristide'yi de beraberinde götür-

mek istiyordu. Genç kadının, böyle yakışıklı bir delikanlının yanında kendisine kaba davranamayacağını düşünüyordu. Ama son anda bu düşüncesinden caydı. İnsan, hiçbir zaman ne olacağını kesinlikle bilemiyordu. Eğer kötü bir şey olacak olursa, bunun oğlunun yanında başına gelmesi hiç de iyi değildi.

Birkaç kelime konuştuktan sonra, bu kararında çok haklı olduğunu anladı. Yanında kocası ve Raul Brumaru olan Nadina, kendisini öyle hararetli karşıladı ki, bu hiç de hayra alamet değildi.

"Biz de az önce sizden bahsediyorduk."

Kiracı zar zor gülümseyerek onun elini öptü. İki adam iş konuşulmaya başlar başlamaz onların yanından ayrıldılar. Nadina, kiracıyı az önce Raul'un kalktığı şöminenin yanındaki koltuğa oturttu. Kendisi de karşıdaki koltuğa oturduktan sonra, "Böyle daha iyi, artık konuşabiliriz" diye mırıldandı.

Platamonu, bu numaraları çok iyi bilirdi. Nadina'nın bu kadar anlayışlı davranması, onun paraya ihtiyacı olduğunun belirtisiydi. Hiç zaman kaybetmeden, kötü olan üründen söz etmeye başlamıştı ki, genç kadın gülümseyerek onun sözünü kesti.

"Evet evet, biliyorum. Ya yağmurdan ya da kuraklıktan, ürün her zaman kötüdür. Para sıkıntısından dolayı ücretler düşüktür, filan... Bırak da sana çok ilginç bir şey söyleyeyim."

Yurtdışında geçirdiği üç ay boyunca, akla sığmayacak kadar çok para harcamıştı. Daha önce hiç yapmadığı halde, kocasından bile para istemek zorunda kalmıştı. Grigor, onun işlerine karışmazdı. Ama bu seyahatlerinden hoşlanmadığı için, parasız kalınca Grigor'dan dilenmek istemiyordu. Burada, Platamonu onun sözünü keserek, mektubuna hemen cevap vermiş olduğunu ve sonbahar kirasını da avans olarak göndermiş olduğunu belirtti. Ama Nadina ona aldırmadı

bile. Gayet şirin bir şekilde teşekkür ettikten sonra yolculuktan beş parasız döndüğünü, hatta kardeşi Gogu'ya da borçlandığını anlattı. Dinlenmeye ihtiyacı olduğu halde köye, parasını almaya gelmişti. Gelecek yılın bütün kirasını ya da büyük bir bölümünü olabildiği kadar çabuk istiyordu.

Kiracı derin derin içini çekti. İstediği pazarlığı yapamamış olduğu gibi, gelecek yılın kirasını da avans olarak vermek zorundaydı. Ne kadar şanssızdı... Oysaki bu sonbahara ne hayallerle girmişti... Üzgün bir tavırla genç kadının isteklerini her zaman yerine getirmeye çalıştığını, her türlü fedakârlığa katlandığını, ama işlerin çok kötü olduğunu anlattı. Çok çalışıyordu, ama boşunaydı. Neredeyse, başlangıçta elinde olan küçük toplu parasını da kaybetmek üzereydi. Daha, eski kiranın bile zararını kapatamamışken, gelecek yılın kirasını nasıl verebilirdi!... Bugünkü ücretlerle kiranın üçte ikisini bile çıkaramadığını, ona hemen kanıtlamaya hazırdı. Kaldı ki onun, bir de kendini geçindirmek için paraya ihtiyacı vardı.

Nadina, bir an için bütün tatlılığını kaybetti. Ama sonra hemen kendini toparlayarak gülümsedi. Etrafta bol miktarda kiracı olduğunu, ama nedense toprağın o kadar bol olmadığını belirtmeyi de ihmal etmedi. Platamonu ona hak verdi, ama topraktan anlayan herhangi bir kiracının, kendisinin verdiği kiranın yarısını bile vermeye razı olamayacağını anlatmak istedi. Kendisi de bu parayı, kontratları olduğu için veriyordu. Evet, bazı yerlerde kiraların yükseldiği doğruydu. Ama oralarda köylüler o kadar çok sömürülüyordu ki, artık kimse ne olacağından emin değildi. Köylüler uyanmış, toprak istemeye başlamışlardı. Bu haksızlığa daha fazla dayanamayacakları açıkça ortadaydı. Hatta, kontratların iyi olduğu bu bölgede bile konuşmalar ve tartışmalar başlamıştı. Öteki yerlerde ne olacağını ancak Tanrı bilirdi.

Nadina sıkılmıştı. Bunu fark eden kiracı sustu. Kiracının sözlerinin ardındaki gerçek anlamını merak edercesine uzun uzun ona baktı Nadina.

"Neyse" dedi kadın birdenbire, "Görüşürüz." Sonra, konuşmanın artık bittiğini nazikçe ifade eden bir el işareti yaptı.

Platamonu, çok ileri gittiğini fark etmişti ve özür dilemek için uygun bir fırsat kolluyordu. Kadının çok para canlısı olduğunu, isterse rahatlıkla yeni bir kiracı bulacağını da biliyordu. İşte, başına neler gelmişti!.. Toprağı satın alacağı yerde, onu kaybetme tehlikesiyle burun buruna gelmişti...

Tam o sırada Grigor içeri girerek, birkaç köylünün geldiğini ve toprağı satın almak istedikleri için Nadina ile görüşmek istediklerini, bu konuda Nadina'nın kendilerine zaman ayırıp ayıramayacağını sorduklarını söyledi.

Nadina çok şaşırmıştı, ayağa kalktı.

"Ama ben öyle bir şeyden söz etmedim ki!.."

Ne yapacağını bilmiyordu. Grigor, onları kabul etmesi için üsteledi. Köylüler kuşkulu insanlardı. Eğer bir cevap alamazlarsa, kendilerine kötü davranıldığı sonucunu çıkartabilirlerdi. Nadina'nın o zamana dek köylülerle hiçbir ilişkisi olmamıştı, olmasını da pek istemiyordu. Onun için köylüler, vahşetin ve kötülüğün simgesiydi.

Birkaç dakika durakladıktan sonra omuzlarını silkerek, "Peki öyleyse Grigor" dedi, "Mademki istiyorsun... Ama odayı kirletip pis kokularını da içeri getirmesinler."

Luca Talaba, birkaç kişiyle birlikte içeri girdi. Beraberlerinde getirdikleri toprak kokusu, bir anda odayı sarıvermişti.

"Hadi konuşun" diye Grigor onlara cesaret verdi, "Bütün istediğinizi söyleyin, korkmayın."

Kısa bir süre önce hancı köylülere, Rum kiracının malikâneye doğru gittiğini söylemişti. Bir gün önce yaşlı toprak sahibiyle yaptıkları konuşmadan sonra köylüler bir toplantı daha yapmışlar ve Bükreş'ten gelen Bayan Nadina ile konuş-

maya karar vermişlerdi. Ama şimdi, özellikle kiracının yanında tamamen şaşırıp kalmışlardı. Uzun bir sessizlikten sonra Luca Talaba utancını yenerek Nadina'nın gözlerinin içine baka baka konuştu.

"Özür dileriz bayan, ama toprağı satmak istediğinizi duyduk. Üstünde çok düşündük. Neden bir yabancıya gitsin ki... Çoktan beri onun üstünde biz çalışıyoruz..."

Nadina çok kızmıştı.. Önce Platamonu, şimdi de her yeri toprak kokusuyla dolduran bu köylüler... Aslında Babaroaga'yı satmaya kesinlikle karar vermiş değildi. Gerçi geçen bahar, Rum kiracıya malikâneden kurtulmak istediğini söylemişti, ama o zamandan beri bir karara varmamıştı. O zaman da, uzun bir konuşmadan sonra kiracıdan kurtulmak için söylemişti bunları, çünkü kısa bir zamanda kiracıyı başından atmak kolay değildi, hele adam tam kendisine bir ödeme yapmışken. Şimdi, düşünmeden söylemiş olduğu bu sözlerin, başına neler açtığını görüyordu. Daha dün kayınpederi bu konuyu açmış, şimdi de köylüler gelmişti. Şimdi Platamonu'nun neden kira hakkında şikâyet ettiğini anlıyordu. Ona bakarak elinde olmadan alayla gülümsedi.

Kiracı, hâlâ koltukta oturuyor, şaşkın bir ifadeyle köylüleri düşünürken içinden, "İşte benim şansım da böyle" deyip duruyordu.

Köylülerin konuşmaları uzayınca, Nadina onların sözünü kesti. Şimdilik toprağı satmayı düşünmediğini, kirasını muntazam olarak ödeyen ve köylüleri ezmeyen Rum kiracıdan şimdilik memnun olduğunu anlattı. Kiracıyı gücendirmemek için, köylüler de hemen ona hak verdiler.

"Haklısınız. Biz her zaman beyefendi ile çok iyi geçindik."

Nadina konuşmaya devam ederek, eğer toprağı satmaya karar verirse onları unutmayacağını söyledi. Ama, birtakım çıkarları olduğu için bu dedikoduları ortaya atan insanlara

da inanmamak gerekti. Platamonu, bu sözler sanki kendisine söyleniliyormuş gibi birkaç kez üst üste yutkundu.

Yalnız kaldıklarında, kiracı merakla sordu, "Ne yapacağız şimdi?"

"Düşünüp sana haber veririm" diye cevap verdi Nadina.

Platamonu, sanki bütün elindekilerin birdenbire uçup gittiğini hissetti. Ama işin ucunu bırakmayarak, bir daha ne zaman gelmesini istediğini sordu. Kadın bir an durakladıktan sonra, şimdilik köyde ne kadar kalacağını bilmediğini söyledi.

"Bana kızgın mısınız?" diye sordu kiracı birden umutsuzluğa kapılarak.

"Hayır hayır, neden kızayım ki?.." diye gülümsedi Nadina, "Bana hiçbir kötülüğün dokunmadı ki... Hayır, kızgın değilim."

Platamonu merdivenlerden aşağı inirken kendi kendine mırıldandı, "Allah kahretsin, çok kötü bir gündü bu!"

8

Salı öğleden sonra soğuk bir yağmur başladı. Yavaş yavaş hızlandı ve uzun sürdü. Tam bir sonbahar yağmuru... Gogu Ionescu, Eugenia ile birlikte, Amara'ya, öğle yemeğine gelmişti. Yemek, oldukça neşeli geçmiş ve Bükreş'e dönme planlarının tartışılması ile sona ermişti. Gogu'nun Perşembe günü başkentte olması gerekiyordu. Daha fazla geç kalamazdı. O bir milletvekiliydi. Birkaç gün sonra meclis açılacağı için, daha önce partili arkadaşlarıyla konuşmalıydı. Titu Herdelea'ya da kendileriyle birlikte gelmesini söyledi, ama Grigor buna itiraz etti. Gogu, ne cüretle misafirini kaçırmaya kalkıyordu. Aslında o, Titu'yu Nadina ile birlikte göndermek istiyordu. Karısının Brumaru ile yalnız başına yolculuk etmesini istemiyordu.

Yemeğe oturmadan önce Grigor, Gogu ve Titu ile özel olarak konuşmuştu. Gogu, Baloleanu'nun önerisini duyunca çok kızdı. Grigor, Baloleanu'nun herhangi bir şey ile ilgilenmeyeceğini nasıl düşünürdü? Arkadaş olmalarına rağmen Grigorita'nın onu tanımadığı açıktı. Grigor, biraz tereddüt etse bile ona katılmadı ama ne olursa olsun, Titu'nun böyle boşta bırakılamayacağını, bir şeyler yapmaları gerektiğini.....

"Tamam, Bükreş'e vardığımdan yirmi dört saat içinde bu gence bir iş bulacağıma söz veriyorum, emin olabilirsin..." dedi, milletvekili, "Unutma ki ben Baloleanu değilim."

"Tabii, bir şey yapmak istiyorsan..." dedi Grigor, "Ama sevgili Gogu, sen de biraz ihmalcisindir..."

Kayınbiraderi bir kahkaha attı, "Ben ne zaman ihmalkâr olmamam gerektiğini çok iyi bilirim."

Yalnız kaldıklarında Grigor Titu'ya, "Şanslısın" diye fısıldadı, "Bu kadar hevesli olduğuna göre, anlaşılan senin işi Eugenia ele almış."

Genç Herdelea hiçbir şey söylemeden bu konuşmaları sevinçle dinlemişti. Anlaşılan bu günlerde şansı oldukça açıktı. İştahla yemeğini yedi ve sonra Transilvanya *doina*'ları* konusu açılınca, "Cluj'a giden yol" şarkısını söyledi. Herkes onu hararetle alkışladı. Hatta yaşlı Miron bile kendisini kutladı. Romen halk şarkılarından hiç hoşlanmayan Nadina bile, Bükreş'te kendilerini ziyarete gelmesini ve bildiği bütün doina'ları söylemesini rica etti.

Gogu ile Euginia, yağmur daha dinmeden gittiler. Kapıda durup bir an yağmuru seyreden Nadina, titreyerek, "Galiba ben Gogu'dan önce Bükreş'e gideceğim" dedi.

Ama yaşlı Iuga, memnuniyetle ellerini ovuşturdu, "Sonbahar yağmuru iyidir kızım. İnan bana, bize milyonlar kazandırıyor, milyonlar."

---

* Doina: Bir geleneksel halk şarkısı. (ç.n.)

"Belki haklısın baba, ama ben kentte bile yağmurdan hoşlanmıyorum. Hele köyde, dayanılamayacak bir şey oluyor..."

Nadina geldiğinden beri Grigor değişmişti. Karısını öptükten sonra, onsuz hayatın hiçbir anlamı olmadığını düşündü. O anda, bütün hatalarını affetti. Belki de bütün bunların sorumlusu kendisiydi. Neticede, onun gibi bir kadının yaşamaya hakkı vardı. Evet, yaşamalı ve dünyanın bütün güzelliklerinden yararlanmalıydı... Daha önce onun bu tavrına karşı çıkışı, belki de karısını yeterince sevmediğini gösteriyordu. Kocasına sürekli yeni şeyler sunarak, onun hem sevgilisi hem de karısı olmak istiyordu belki de Nadina... Oysaki o, karısının bütün kaprisleri karşısında kaşlarını çatmış, hatta danstan ve seyahatten hoşlanıyor diye ona kızmıştı!

Gene de hareketlerini kontrol etmesi gerekliydi. Gerçi Raul Brumaru'nun bir şey yaptığı yoktu ama, onun varlığı bile genç adamı sinirlendiriyordu. Aslında Raul, şirin gözükmek için oldukça büyük bir çaba sarf ediyordu. Durmadan espriler yapıyor, fıkralar anlatıyor ve Grigor'un tarımsal teorilerini hiçbir sıkıntı belirtisi göstermeden dinliyordu. Yaşlı Miron'la kâğıt oynuyor, Grigor saygı gösterdiği için Titu'ya "Siz" diye hitap ediyor, sıkıldığını sezdiği an Nadina'yı eğlendiriyordu.

Fakat bütün bunların yanında, Grigor kendi kendisine bu işi abarttığını söylese de, gözlerini Raul'un üstünden ayırmıyor, onun her hareketini gizli gizli gözlüyordu. En özel anlarında bile Nadina'dan şüphelendiğini fark etmişti. Sanki öpücükleri içten değilmiş, aşk kelimesini garip bir tonla kullanıyormuş gibi geliyordu ona. Her zaman Nadina'nın duyguları ile alay etmesinden korkuyordu.

Yeniden kabaran aşkı bir an önce Büşres'e gitmesi için onu zorluyordu. Bir hafta içinde buradaki işlerini bitirirdi. Nadina'yı, kendisini beklemesi için kandırmalıydı.

"Burada bir hafta daha kalırsam ölürüm herhalde" diye bağırdı Nadina, "Neden bir kez de o önemli işlerini bırakıp benimle birlikte gelmiyorsun?"

Grigor, pazara kadar işlerini bitireceğine söz verdi. Onu daha fazla burada tutmak istemiyordu. Bütün istediği, karısının mutlu ve neşeli olmasıydı.

Perşembe günü gitmeye karar verdiler. Ama yağmur çok fazla olduğundan, Nadina gidişini cumaya erteledi. Karısının bir gece daha kalması, Grigor'u çok memnun etmişti.

Cuma günü hava açtı. Yağmur gece durmuştu, ama yolda hâlâ dizboyu çamur vardı. Araba, dantel gibi bir bulutun altından yeni çıkmış güneşin okşayıcı ışıkları altında gülümseyen kırmızı sonbahar çiçekleriyle süslü yürek biçimindeki tarhın çevresinde dolaşarak geldi. Nadina Grigor'u birkaç kez öptükten sonra çiçekler dikkatini çekti ve tatlı bir sesle, "Bak Grigore. kalbin" dedi.

Bir şeyler yapmak için etrafta dolanan hizmetçilerin arasında Titu, Petre'yi fark etti. Herhalde Marioara'yı görmek umuduyla dolaşıp duruyordu. Herdelea, Miron Iuga'ya veda edip Grigor'a da teşekkür ettikten sonra genç köylünün elini sıktı.

"Şansın açık olsun dostum."

"Tanrı yardımcınız olsun efendim" diye cevap verdi Petre.

Onun garip sesini duyan Nadina başını çevirdi ve bir an gözü, genç adamın pırıl pırıl parlayan gözlerine takıldı.

Araba yavaş yavaş hareket etti. Grigor da arabayla birlikte yürüyordu. İki adamın ortasına oturmuş olan Nadina, eliyle ona öpücükler gönderdi.

Kapıya geldiklerinde Grigor şoföre durmasını söyledi ve içeriye başını uzatıp, "Özür dilerim Baylar" dedi, "Nadina'ya bir şey söylemek istiyorum..."

Nadina'nın başını ellerinin arasına aldı, kulağını öperek, "Seni seviyorum" diye fısıldadı.

Araba, yarışa başlayan bir koşucu gibi hızla hareket etti. Etrafa çamur saçarak ilerlerken, genç Iuga kızgın bir ses duydu.

"Cehenneme kadar yolunuz var!.."

Yolun kenarında duran Ioana Ana, baştan aşağı çamur içinde kalmıştı.

Yolun daha da aşağısından Anghelina geliyordu. Bir taraftan kucağındaki çocuğunu emziriyor, bir yandan da peşi sıra yürümekte olan dört yaşındaki oğlunun elini tutmaya çalışıyordu. O da anası gibi yalın ayaktı. Uzun olan pantolonuna takıldığından düşe kalka yürüyordu.

"Anne, karnım acıktı.."

"Sus güzelim, sus" diyerek kadın onu yatıştırmaya çalıştı.

Araba gözden kayboldu. Grigor Iuga, sanki bir rüyadan uyanıyormuş gibi titredi. Artık duyduğu tek şey, çocuğun şikâyeti ve yaşlı kadının bedduasıydı...

"Cehenneme kadar yolunuz var!.."

bölüm dört
ışıklar

1

İki gün boyunca Titu Herdelea, köydeki maceralarını anlatıp durdu. Önce ev sahibesi Alexandrescu ona her şeyi anlattırdı. Çünkü Jenica ya da Mimi'den söz etmediği zaman hep başkasının işlerini öğrenmeye ve dedikodu yapmaya bayılırdı. Sonra bütün bir gece Gavrilaj ailesiyle kaldı, daha sonra da yeni terhis olmuş olan ayakkabıcının oğlu genç Mendelson, köylüler hakkında sorular sormaya geldi ve sosyal haksızlıkların dayanılmaz bir hale geldiğini, umutsuz kitlelerin artık işi ele alacağını, o zaman da her yerin kana bulacağını söyledi.

Tabii genç Herdelea biraz gösteriş yapmaktan eksik kalmadı ama yüksek sosyete arasında geçirdiği günlerin sonuçları belli olana dek de bunu çok abartmadı. Onu en çok, gördüğü en büyüleyici yaratık olduğunu düşündüğü, Nadina etkilemişti. Daha çok Raul Brumaru ile Fransızca konuşarak geçirdiği araba yolculuğu boyunca kendisiyle pek fazla konuşmamasına rağmen kendisinden hoşlanmış olduğunu düşünüyordu.

Pazar sabahı, Strada Argintari'de, Gogu Ionescu'ları ziyarete gitti. Gerçi Gogu yirmi dört saat içinde onun işini

halledeceğine söz vermişti, ama bir kez daha hatırlatmanın hiçbir zararı olmayacaktı.

"Her şeyi hallettim" diye bağırdı milletvekili muzaffer bir tavırla, "Yarın gidip *Drapelul*'da işe başlayabilirsin. Bay Deliceanu'yu göreceksin. Bu adı unutma. Kendisi editördür. Ona, seni benim gönderdiğimi söylersin. Maaş pek yüksek değil, ama zamanla onu da artırırız."

Titu, neşeye boğulmuş bir halde bir şeyler mırıldandı. Gogu, her zaman takdir edilmekten hoşlanırdı. Bütün bunlardan hiç haberi olmayan Eugenia da onlara katılınca, bu onun için de büyük bir sürpriz oldu. Gogu, yaptıklarını bütün ayrıntılarıyla anlattı. Neden kendisi, yani saygıdeğer bir milletvekili, şapkasını kolunun altına sıkıştırıp *Adevarul* ya da *Universul* gazetelerine gitsin. Kendi partilerinin bir gazetesi vardı, sonra Deliceanu, hem mecliste hem de şahsen onun yakın dostuydu. Tabii ki önce Deliceanu'ya gidecekti. Arkadaşı onu büyük bir içtenlikle karşılamış, elinden gelen yardımı yapacağını söyleyerek, onu müdüre göndermişti. O da gitmişti. Müdür, altın çerçeveli gözlükleri olan şişman bir Yahudiydi. Adam önce uzun uzun rakamlardan söz etmiş, gazetenin harcamalarının çok olduğunu ve oldukça iyi bir gazete olmasına rağmen satışın az olduğunu söylemişti. Ne yazık ki, günümüzdeki okurların edebi yazılardan ve polemiklerden hoşlandıkları yoktu. Onların bütün istedikleri cinayet, skandal haberleriydi.

"İki saat konuştuktan sonra" dedi Gogu, "Artık iyice sinirlenmiştim. Ayağa kalktım, ellerimi cebime sokarak sert bir sesle, 'Bütün bunlar beni ilgilendirmez, benim istediğimi yapmalısınız, yoksa...' dedim, sonunda da yaptılar tabii. Bu kadar konuşmam yeterliydi, 'peki efendim' diye cevap verdi müdür, 'Siz meseleyi bu şekilde sunduktan sonra reddedemem' ".

Ama Gogu onlara, ayağa kalkıp, elini cebine atıp para çantasını çıkardığını ve işe alınmasını istediği arkadaşının altı aylık maaşını peşin verdiğini söylememişti.

Eugenia, koşarak kocasını kutladı, sonra her ikisi de genç adama iyi şanslar dileyerek ertesi gün gazeteye uğradıktan sonra öğle yemeğine beklediklerini söylediler.

Gogu, konuğunu kapıya kadar geçirdi ve yarı ciddi bir tavırla, "Umarım ara sıra gazetedeki makalelerinde benden de söz edersin" diye fısıldadı.

Titu bir *Drapelul* gazetesi görmek için çok sabırsızlanıyordu. Çünkü daha önce bu gazeteyi ne görmüş, ne de duymuştu. Tam on tane gazete satıcısını dolaştıktan sonra ancak bir tanesinde zar zor bulabildi. Hemen heyecanla açarak inceledi. Gazete ona Parlamentodaki bir konuşma gibi aptalca, boş ve sıkıcı gelmişti. Bir an hayal kırıklığına uğradı: çok daha farklı bir şey ummuştu. Ama ne yapabilirdi ki, gene de başlangıç için iyi sayılırdı.

Odasına gidince, gazetenin üslubunu anlamak için başından sonuna dek dikkatle tekrar inceledi ve okudu. Bir senatörün yazdığı bir makalenin içinden çıkmaya çalışıyordu ki, Jean, kapısını vurdu.

"Biraz bize gelir misin?.. Kız kardeşim Tanta'yı seninle tanıştırmak istiyorum. Lenuta, senden o kadar çok söz etti ki, seni çok merak ediyor."

Bayan Alexandrescu Jenica'nın ailesine kendisini sevdirmek istiyor ve bu nedenle de Tanta için uygun kocalar arıyordu. Şimdi kızın anasıyla babası da buradaydı ve kızlarının geleceği için endişelendikleri gözlerinden okunuyordu. Kızcağızın tek çeyizi, Tanrı'nın kendisine bahşetmiş olduğu güzelliğiydi. Şimdilik müstakbel damat da Titu'ydu. Kiralarını zamanında ödüyordu, iyi huyluydu, soylularla ahbaplık ediyordu ve bir gazeteci olduğundan, hiç belli olmaz, günün

birinde kocasının askerlik arkadaşı Costel Petrescu gibi bir milletvekili olabilirdi.

"Görüyor musunuz Bay Herdelea, aramızda ne kadar güzel bir melek var!.." diye içini çekti Bayan Alexandrescu.

Tanta kızardı. Uzun boylu, ince, parlak yeşil gözlü bir kızdı. Genç adam, bir an onu hayranlıkla süzdü. Bayan Alexandrescu memnun bir tavırla bunun farkına vardı.

Ama sonra sert bir sesle, "Artık gitmemiz gerekiyor" dedi, "Onun ne kadar güzel olduğunu göstermek için çağırmıştım seni. Ama üzülme, seni onlara ziyarete götürürüm. O zaman da istediğin gibi konuşursun."

Titu, tekrar senatörün makalesine döndü. Ama satırların arasında Tanta'nın yeşil gözleri parıldıyor ve onun kendisine gülümsediğini görüyordu.

Ertesi gün gazeteye gitti. Bir çocuk, ona editörün odasını gösterdi. Büyük bir odada, gözlüklü, tıraşsız ve suratı asık bir adam yalnız başına oturmuş, önündeki gazete yığınını karıştırıp duruyordu. Elinde kocaman bir makas vardı. Başını kaldırıp Titu'ya şöyle bir baktıktan sonra tekrar işine döndü.

İşini bitirince eliyle önünü temizledi. Herdelea'nın Deliceanu'yu aradığını duyunca sıkıntılı bir sesle, "Editör burada yok" dedi, "Zaten pek sık gelmez. Eğer gazete için bir şey getirdinse onun yardımcısıyla konuşabilirsin. Birkaç dakikaya kadar gelir. Ya da istersen bana söyle, ben sekreterim."

Titu'nun anlattıklarını dinledikten sonra, bu işten hoşlanmamış gibi burnunu kırıştırdı.

"Hiç gelmekten bıkmazlar. Okurumuzdan çok gazetecimiz var. Ama gene de öteki gazetelerdeki yazıları kullanmasak ne yapardık bilmem. Maaş günleri büro kalabalıklaşıyor, ama bir yazı istediğin zaman kimseyi bulamıyorsun. Fakat editörlere kalmış bir iş bu. Ben çoktan işlerden elimi ayağımı çektim."

Herdelea'nın doğru söyleyip söylemediğini anlamak için, bir kâğıda bir şeyler karalayarak müdüre gönderdi. Cevap hemen geldi ve "Her şey yolunda" dedi. "Eee, sen de artık yazı kurulumuzdasın..."

Zaman geçtikçe, iyi yürekli bir adam olan sekreter, Titu'ya açıldı. Kendini, Romanya'daki en yetenekli gazeteci olarak görüyor ve bu fikirde olmayan gazetecilere kızıyordu. Daha çok satan öteki gazetedekilerin daha çok ün yaparak para kazanmaları, onunsa burada bir köleden daha fazla çalışıp hiçbir şey kazanmaması, çok kızdırıyordu onu. Genç Herdelea Transilvanya'dan geldiği için önüne bir yığın gazete koydu sonra bu Alman ve Macar gazetelerinden Romanya ile Transilvanya'daki Romenler hakkında çıkan haberleri kesmesini söyledi. Gazetedekilerin hiçbiri Fransızcadan başka yabancı dil bilmiyorlardı. Onun için şimdiye dek bu gazeteleri kimse okuyamamıştı. Titu isterse onları evine de götürebilirdi. Bir de, yazısı fazla uzun olmamalıydı. İyi gazetelerin, kısa ve canlı yazılara ihtiyacı vardı. Ne yazık ki Drapelul... Titu haftada bir makale yazabilirse iyi olacaktı. Bu aptal politikacıların sıkıcı yazıları onu bunaltmıştı. Ama Titu, gene de bu gazetenin, hükümetin resmi organı olduğunu unutmamalı ve de özellikle parti içinde birtakım hevesliler gizli bir muhalif grup oluşturup, liderliğe karşı kullanabilecekleri *faux pas*'lar ararlarken çok dikkatli olmalıydı.

"İşte işler böyle sevgili dostum" diye sekreter sözlerini bitirdi. "İstersen evde de çalışabilirsin. Ama her sabah burada ol. Belki sana ihtiyacım olabilir."

Adı, Roşu idi.

Titu doğruca eve giderek odasına kapandı ve hevesle çalışmaya koyuldu. Artık bütün kapılar ona açıktı. Yalnız cesaretini yitirmemeli, kararlı olmalı ve çalışmalıydı. Bayan Alexandrescu, Jenica ile kâğıt oynamaya gitmişti. Arada sı-

rada dışarıdan gelen mırıltılardan başka sessizliği bozan hiçbir şey yoktu. Akşama doğru tam yazısını bitireceği sırada salonda ayak sesleri duydu. Neşeyle bunun öğrencisi Marioara olduğunu düşündü. Bu kadar çok çalışmadan sonra o bile olsa bir bir kadının varlığı hoşuna gidecekti.

Onu karşılamak için kapıya koştu.

"Annem evde mi?" diye sordu Mimi, sakin bir sesle:

Genç adam şaşkınlıkla cevap verdi. "Hayır, yok. Ama, içeri girin. Ben..."

Sarışın kadın hafifçe gülümsedikten sonra, "Eee, mademki buraya kadar geldim, şairimizin yuvasını da göreyim bari" dedi.

Birdenbire heyecanlanan Titu birkaç defa kadının elini öptü ve bir süre oturması için ısrar etti. O gün kendisiyle tanıştıktan sonra bir türlü unutamamıştı onu...

Mimi, sanki onu dinlemiyormuşcasına sözünü kesti.

"Evlenmeden önce burası benim odamdı. Tatillerde eve geldiğimde burada kalırdım. Şu yatakta ne kadar güzel rüyalar görmüşümdür!.."

Daha da cesaretlenen genç adam kadının paltosunu çıkarttı. Bir yandan da, "Bayan Mimi, lütfen.." diye mırıldanıyordu, "Ben adam yemem, doğru söylüyorum.."

Mimi, bu sözlere bir kahkahayla cevap verdi.

"Tabii ki yemezsin... Üzerimde iz bırakmana izin vermem ki!.."

Sonra, Titu'yu sakinleştirmek için ekledi "Senden hoşlanıyorum, ama..."

Bunun üstüne Titu kendini tamamen kaybederek onu kollarının arasına aldı ve küçük ağzını dudaklarıyla örtüp onu yatağa doğru sürükledi.

Kadın, onun öpücüklerini memnuniyetle kabul etmişti, sonra kendini kollarından kurtararak fısıldadı, "Seni yaramaz çocuk seni... Geldiğime pişman etmek mi istiyorsun beni?..

Şimdi olmaz. Gerçekten olmaz. Başka bir zaman. Sabırlı olmalısın..."

Küçük şapkasını sarı buklelerinin üstüne yerleştirdi ve yeni bir saldırıyı önlemek için hemen kapının yanına gitti.

"Artık gidiyorum. Annemi görmek için uğramıştım. Yakında görüşürüz küçük sabırsız!.."

O gittikten sonra, birçok şey vaat eden gülümseyişi hâlâ odadaydı sanki.

2

Bu mevsim, her zamandan daha eğlenceli geçecekti. Nadina heyecan içindeydi. Kasım'da parlamento açılacaktı. Eleonora Duse ile Feraudy'nin gösterileri, bir de Paderewski'nin konseri vardı. Dönüşte Paris'ten kendine birkaç şey almıştı, ama şimdi dehşet içinde giyecek elbisesi olmadığını fark etti.

Grigor, köyden dönüşünü birkaç gün tehir etmişti. Babası hesapları bitirmeden bırakmamıştı onu.

Yaşlı adam Şubat'a kadar huzur içinde yaşamak istiyordu. Aslında bu, genç adamın da işine gelmişti. Böylelikle bütün kışı başkentte, Nadina'nın yanında geçirebilecekti.

Onun bu kararını duyunca, Nadina, "En sonunda!" diye bağırdı.

Hemen kocasına en iyi locayı ayırttırmasını söyledi. Bu mevsim tek bir oyunu bile kaçırmak istemiyordu. Zavallı kocası, oraya buraya koşmaktan çok yorulmuştu. Onu biraz rahatlatmak için Nadina, "Eğer yorgunsan, bırak biraz da Raul gitsin" diyordu, "Bu işleri çok iyi beceriyor o!"

Tabii, Grigor da yorgun olmadığını söyleyerek buna karşı çıkıyordu. Hâlâ bir şeyler yapıp, Raul'u Nadina'nın yanından uzaklaştırabilmeyi umuyordu. Kendi kendine, bunu, adamı kıskandığı için değil de onu çok aptal bulduğu için yapacağını söylüyordu. Grigor'un yeni alevlenen aşkında kıskanç-

lığın yeri yoktu. Onu elinde tutabilmek için, hem koca hem de âşık olmasını bilmeliydi.

Nadina, kocasının çabalarını göremeyecek kadar meşguldu. Başka bir zaman olsaydı, bunu hemen sezerdi. Herkesin kendisine âşık olması ona çok doğal geliyordu. Bütün hayatı boyunca alışmıştı buna. Onu taparcasına seven babasıyla başlamıştı bu. Hâlâ, ne zaman kızını görse onu şımartırdı. Kendisinden hiçbir şeyi esirgemezdi. Çünkü her şey onun hakkıydı. Grigor'a hiç ihanet etmemesi, sigara içmesi, kendisini öteki kadınlardan değişik tutmak için yaptığı şeylerdi. Zaman zaman vücudunu aynada seyreder ve bu kadar güzel hatların nasıl bir araya geldiğini merak ederdi. Arada sırada aynaya bakıp, güzel vücudunu görebilmek için sabahları evde çıplak dolaşırdı.

Onun için Raul Brumaru, zarif bir kadının köpeği ve yanında taşıdığı uğuru gibi gerekli bir süstü. Uzun zaman Nadina'ya asılmıştı. Tıpkı başkaları gibi... Ama sonunda Nadina onu kabul etmişti. Sevdiği için değil, tersine ona hiç aldırmadığı için kabul etmişti onu. Onun yanında Grigor'dan çok daha rahat ediyordu. Oysaki Grigor'a hâlâ -biraz da olsa- saygı duyuyordu. Raul'a karşı şefkat ve sevgi göstermesi gerekmiyordu. Onun böyle şeyler beklediği de yoktu zaten. Ziyafetin artıkları Raul'a yetiyordu. Ama Raul'un en önemli görevi dansta ona eşlik etmesiydi. Evet, çok işe yarıyordu Raul.

Brumaru gibi insanlara karşı Grigor içgüdüsel bir tepki duyuyordu. Ondan hiç hoşlanmıyor ve durmadan onu yanında gezdiren Nadina'yı anlayamıyordu. İşlerin bu kadar ileri gitmesine izin verdiği için kendini suçluyordu. Bunu önlemeliydi. Ama Nadina'ya belli etmeden yapmalıydı bunu. Yoksa karısı büsbütün üstüne düşerdi bu işin. Eğer karısını evliliklerinin başında anlayabilmiş olsaydı, dört sene bu kadar mutsuzluk içinde yaşamayacaktı. Artık aralarındaki boşluk o kadar büyümüştü ki, her şeyi yeniden yapmak gerekiyordu.

Suçunu kabul eder etmez, geçmişi unutturmak için elinden geleni yapmaya karar verdi. Nadina'yı kötülüklerden ancak kendi varlığıyla kurtarabilirdi. Ondan hiçbir şeyi esirgememeli, her şeyi vermeliydi. Sonunda Nadina'nın bütün maddi endişelerini anlayarak bunları karşılamayı kabul etmiş ve "Ben karımın herkesten daha güzel olmasını istiyorum" demişti.

Nadina onun bu tavrı karşısında şaşırıp kalmıştı. Kulaklarına inanamıyordu. Her ne şekilde olursa olsun Grigor'un onun pahalı yaşantısına kızmasına alışmıştı. Bununla beraber sakin bir sesle cevap verdi.

"Çok tatlısın, sevgilim, çok teşekkür ederim. Ama korkarım ki rakamlar seni biraz korkutacak!"

"Senin için olan hiçbir şey beni korkutamaz" dedi Grigor.

Evlilik hayatlarında hiç yapmadıkları şeyleri yapmaya başlamışlardı. Örneğin, oturup ciddi ciddi modayı tartışıyorlardı. Nadina ona mecmualardaki en son modelleri gösteriyor, elbisenin kesilişini, kumaşını ve üstündeki süsleri en ince ayrıntılarına kadar anlatıyordu. Grigor da, çok önemli bir meseleymiş gibi bunu büyük bir ciddiyetle dinliyordu. Tartışma günlerce sürmüş ve Nadina kocasının kadın modasında harika bir zevki olduğunu fark etmişti.

Birden, "Ben senin tek zevkinin tarım olduğunu sanırdım" dedi, "Görüyorum ki yanılıyormuşum."

Grigor gülümsedi.

"Seninle tanıştıktan sonra benim tek zevkim sen oldun. Ben de çok yanılmışım."

Bükreş'e gelmelerinden iki hafta sonra Platamonu ortaya çıktı. Nadina önce onu kabul etmek istemedi. Grigor ona yardım etmeyi teklif ettiği için şimdilik kiracıya pek ihtiyacı yoktu. Gogu, kendisinden aldığı borçları ertelemeyi herhalde kabul ederdi.

Platamonu, Bükreş'e neden geldiğini anlatmakla koyuldu işe. Oğlu üniversiteye yazılmak için Bükreş'e geliyordu. O da bu fırsattan yararlanıp kendilerini görmeye gelmiş, aralarında bir anlaşmazlık olmadığını belirtmek istemişti. Oğlunun işleri çabuk halledilmişti. Noel'den sonraki sınavlarına daha iyi hazırlanmak için doğru eve dönecekti. Platamonu da elinden geleni yapmış ve Bayan Nadina'yı memnun etmek için her şeyi yapabileceğini göstermek istemiş ve de ilkbahar kirasının yarısını getirmişti. Küçük bir arzusu vardı, yaptığı hizmetler karşısında Bayan Nadina, herhalde, bunu reddetmezdi. Bu da tabii, Babaroaga'ydı. Bayan Nadina, kendisinin yanında, toprağı henüz satmayı düşünmediğini söylemişti. Ama dedikodulardan duyduğuna göre, toprağı Bay Miron da satın almak istiyordu. Kendisinin de ilgilendiğini belirtmek cesaretini göstermek istiyor ve eğer Bayan Nadina gelecek yılın kirasından getirdiği avansı alırsa, daha iyi bir teklif verdiği takdirde kendisini de bir müşteri olarak göz önünde bulundurmasını diliyordu. Onun için bu bir formaliteden ibaretti ama Platamonu bunu sadık hizmetlerinin karşılığında verilmiş, değerli bir söz olarak kabul edecekti.

Nadina, hiç sözünü kesmeden onu dinledi. Önemli olan Platamonu'nun parayı getirmiş olmasıydı. Babasından paranın asla geri çevrilmeyeceğini öğrenmişti. İstediği şeyin de hiç önemi yoktu, çünkü Babaroaga'yı satmayı düşünmüyordu. Satmak kiralamaktan daha da sıkıcı olurdu! Düşünmeden sarf ettiği sözler bile başına ne büyük belalar açmıştı.

"Toprağımı satmak istediğimi de nereden çıkardınız?" diye sordu. "Herkes onu satmak istediğimi söylüyor ve birtakım önerilerde bulunuyor. Bu işlerden hiç haberi olmayan tek insan da benim galiba. Siz mantıklı bir insansınız Bay Platamonu. Şunu söyleyeyim ki toprağımı satmak istemiyorum ve satmayacağım. Bu yeteri kadar açık mı?"

"Öyleyse küçük önerimin sizi üzmesine hiç gerek yok" diye cevap verdi Platamonu. Kadınların hiçbir zaman kararlı olmadıklarını, bugün reddettikleri bir şeyi yarın kabul edebileceklerini bilirdi o.

"Peki, öyleyse" dedi Nadina, "Nasıl istersen. Size haber vermek istedim. Bir daha gelip beni bu konuda rahatsız etmeyesiniz diye."

Daha sonra olanları Grigor'a anlattı. Ondan hiçbir şey saklamaya niyeti yoktu. Artık biraz parası olduğuna göre kocasından daha az isteyecekti. Grigor, her zamanki gibi karısının gelirini istediği gibi kullanmakta serbest olduğunu, onun işlerine karışmak istemediğini, ama, ona kalırsa, Platamonu'ya hiçbir vaatte bulunmamasının iyi olacağını söyledi. Neden ilerde elleri kolları bağlı olsundu ki!..

Nadina ona söylediğine pişman olmuştu. Yararsızdı, Grig ukala ve sinirlendiriciydi. Onun kızgınlığını fark eden Grigor, "Belki de biraz abartıyorum" dedi. "Lütfen bana kızma Nadina. Neşelen. Benim bütün hayatım senin gülümsemenle dolu."

3

"Ne yazık ki okuma bilmiyorsun Chirila, gel de şuna bak!"

Malikânenin bürosu, içinde bir masa ile birkaç taburenin bulunduğu küçük bir odaydı. Hizmetçilerin kaldığı binadaydı. Platamonu cüzdanından beyaz bir kâğıt çıkararak uşağının önünde salladı.

"Şu küçük kâğıt parçasını görüyor musun Chirila? Görüyor musun? Bak! Bu Babaroaga, oğlum! Bak ona! Artık herkese, malikânenin çevresinde dolaşmalarına gerek kalmadığını söyleyebilirsin!"

"Hayırlı olsun!" dedi Chirila saygıyla.

"Umarım öyle olur" diye cevap verdi Platamonu. "Bütün hayatım boyunca çalıştım Chirila. İhtiyarlığımda da bir parça toprak sahibi olmak benim hakkım. Geceleri bile dinlenemiyorum. Sen de bilirsin halimi. Durmadan koşuyor, terliyorum. Öteki boyarlar gibi de değilim. Ne zaman olsa size yardım ederim. Oysa, başkaları, bütün gün oturup kahve içiyor, işlerin hazırlanıp önlerine gelmelerini istiyorlar. Gene de kimse bana rahat vermek istemiyor. Doğru bir şey mi bu? Söyle bana Chirila, sen akıllı bir adamsındır."

"Kimse size karşı değil, efendim" dedi uşak. "Ama görüyorsunuz, onların da hiç toprağı yok. Bu yüzden o kadar çok ısrar ediyorlar."

"Ben onlara toprak verilmesin demiyorum ki" dedi kiracı, elindeki kâğıdı katlayarak. "Onların da toprakları olsun Chirila. Ama neden benim toprağımı seçiyorlar?"

Rum, bu konuyu açmayı uzun zamandan beri istiyordu. Nadina'yla konuştukları için köylülerin kendisine ihanet ettiklerini düşünüyordu. Aslında toprağı almış sayılmazdı ama onların gözünde durumunu yükseltmek istiyordu. Zaten şimdi, Aristide yüzünden biraz rahata ihtiyacı vardı. Oğlunun Bükreş'de kalıp eğlenmektense, eve dönmeyi istemesi onu endişelendiriyordu. Zayıf bir yaratık olan karısına bu endişesini açamamıştı. Oğlunun buralarda bir kıza gönlünü kaptırıp aptalca şeyler yapması düşüncesi onu korkutuyordu. Aristide, bu konularda babasına hiçbir şey söylemezdi. Platamonu da şimdiye dek ona hiçbir şey sormamıştı. Bir baba olarak bu tavrına çok kızıyordu.

Chirila, haberleri arkadaşlarına söylemek için sabırsızlanıyordu. Hafta içinde, Gliganu'dan ayrılması söz konusu değildi. Amara'ya koşup Platamonu'dan duyduklarını anlatabilmesi için pazar gününe dek beklemek zorunda kaldı.

Arabasını, kiliseden sonra bütün köylülerin toplandıkları hanın önünde durdurdu, aşağıya inerek kızını ve karısını

eve gönderdi. Köylüler yağmurdan korunmak için ağaçların altında durmuşlar, birbirlerine dertlerini anlatıyorlardı. Chirila onlara selam verip içeri girdi. Kalabalığın ortasında Luca Talaba, Belediye Reisi ile tartışıyordu. Ötekilerin pek konuştukları yoktu. Chirila'yı görünce kendisine bir kafa dengi bulmuş gibi sevinçle bağırdı: "Seni bize Tanrı gönderdi Chirila, senin haberin vardır..."

Hancı müşterilerini düzenlemek fırsatını kaçırmadı: "Neden hepiniz ayakta durup başkalarının yolunu kapatıyorsunuz? Masalara oturun. Kimse sizi yemez, ben de para almam, merak etmeyin. Buraya bakın. Hadi gelin sayın Belediye Reisi. Siz onlara öncülük edin."

Sonunda herkesi masaya oturtup içki getirdi.

Ion Pravila, gittikçe yükselen bir sesle Babaroaga'dan söz ediyordu. Tanrı'nın zengin yaptığı insanların daha çok toprağı olurken yoksulların daha da yoksullaşmasının haksız bir şey olduğunu söylüyordu.

"Görüyor musun, saatlerce hiç durmadan bunu anlatıyor" dedi Luca, Chirila Paun'a.

"Ben Belediye Reisi'ne katılıyorum" diye araya girdi Trifon Guju. "Bana kalırsa sen haksızsın Luca amca. Gerçekten haksızsın. Eğer biz toprak satın almaya kalkarsak o zaman Kral'ın bize nasıl toprak vermesini beklersin?"

Çevreden ona hak veren sesler geldi.

"Kral'ın toprağı köylülere dağıtacağını nereden biliyorsunuz?" diye bağırdı Talaba.

"Senden başka herkes duydu bunu" dedi Trifon onu azarlarcasına.

"Kral toprağı aramızda paylaştırmalı... Yoksa bu şekilde yaşayamayız" diye ekledi kalın bir ses.

Luca Talaba, çoğunluğun karşısında olduğunu anladı ve sesinin tonunu değiştirdi: "Sizin söylediğiniz gibi olsaydı çok

iyi olurdu. Ama, korkarım ki, gene, vaatler bize, toprak da ötekilere gidecek. Eğer ben mücadele ediyorsam, bunu yalnız kendim için mi yapıyorum Trifon, yoksa herkes için mi?.. Tanrı'ya şükürler, iyi kötü yaşamaya devam edebilirim. Ama benim söylemek istediğim şu: Neden başkaları bizim üstünde çalıştığımız toprağı elimizden alsın? Ben toprağı yalnız Stan ile bölüşmeyeceğim. Ben onu, üzerinde çalışan herkesle, seninle Ignat ve de seninle Trifon ve isteyen herkesle paylaşmak istiyorum. Yeter ki Tanrı toprağı elimize geçirmemize yardım etsin. Şimdi söyleyin bakalım, haksız mıyım?"

Tartışma çok uzun sürmüştü. Belediye Reisi muzaffer bir tavırla gülümsedi. Ama Chirila Paun utanmıştı. Birkaç kez Luca'nın konuşmasını kesmek istemiş, ama onu bu kadar umutlu görünce cesaret edememişti. Sonunda birisi, Rum'un, Babaroaga işini sağlama bağlamak için Bükreş'e gittiğini söyleyince dayanamayıp, "Evet" dedi. "Gitti. Hem de pek boşuna olmadı bu gidiş."

Luca'nın heyecanı yarıda kalmıştı. Barın arkasında olan Busuioc olanları duymak için yanlarına geldi.

Chirila onlara Platamonu'dan duyduklarını anlattıktan sonra, Pravila, "Rum cebine kâğıdı koymuşken, neden tartışmamızı kesmedin, neden bize hemen haber vermedin?"

Ötekiler de bir şeyler mırıldanmaya başlamışlardı. Biraz önce uğradığı yenilgiyi unutan Belediye Reisi endişelenmişti: "Şey..."

Ama Luca Talaba birden ayağa fırladı ve dişlerinin arasından, "Bunu yanlarına bırakmayacağım" diye haykırdı. "Bunu yanlarına bırakmayacağım."

Sesler onu izledi:

"Hayır, bunu yanlarına bırakmayacağız."

4

Başkent, binalardan sallandırılmış bayraklarla rengârenk olmuştu. Kalabalık, kaldırımları doldurmuştu. Bulutların arasında görünen güneş soğuk soğuk parlıyordu. Kraliyet alayı yavaş yavaş Metropolitan Tepesi'ndeki Saray'a doğru ilerliyor, eşlik eden suvarilerin tırnakları asfaltta tıkırdıyordu. İlk arabada polis müdürü, melon şapkası ensesinde dimdik oturmuş, sinirli bir davulcu gibi elini kolunu sallıyor ve ara sıra başını çevirip arkasına bakıyordu.

İçeride milletvekilleri, kovandaki arılar gibi mırıldanıp duruyorlardı. Kadınlarla dolu olan galeriler rengârenkti. Resmi loca ise askeri ateşelerin ve elçilerin üniformalarıyla süslenmişti.

Her yerde çıplak kafalar ve madalyalar parıldıyordu. Başkan koltuğunun önü uzun kuyruklu elbiseler giymiş adamlarla doluydu. Ara sıra bir devletin temsilcisi galerideki konuklarını görmek için başını kaldırıyor, bazen de gülümseyen bir kadına öpücükler gönderiyordu.

"Bak, Gogu orada" diye bağırdı Eugenia heyecanla Nadina'ya.

Aşağıda Gogu Ionescu anlaşılmayan işaretler yapıyordu. Nadina kendilerine ayırdığı yerleri beğenip beğenmediklerini sorduğunu düşündü ve yavaşça, "Çok güzel. Teşekkür ederiz. Çok harikasın" diye bağırdı.

Gogu, uzun kuyrukluların arasında bir an kaybolduktan sonra, Raul Brumaru'nun kolundan tutarak tekrar göründü. Raul onları selamladıktan sonra kimsenin anlayamadığı bir şeyler söyledi.

"Milletvekillerinin arasında ne yapıyor?" diye sordu Grigor, Eugenia'nın arkasından.

"Neden sordun?" dedi Nadina. "O hiçbir şeyi kaçırmaz. Zaten o kadar çok tanıdığı var ki, her yere girebilir."

Birdenbire aşağıdaki kalabalık dalgalandı. Yan kapılardan birçok uzun kuyruklu daha girdi içeri. Sol taraftan parlak üniformaların içinde generaller göründü.

Giriş kapısından yüksek bir ses duyuldu:

"Kral hazretleri!"

Bir anlık sessizlikten sonra, korkunç bir alkış koptu. Başbakandan kâğıtlarını alan Kral, gözlüklerini yerleştirdikten sonra okumaya başladı:

"Sayın Senatörler ve Milletvekilleri..."

Her cümlenin sonunda yeni bir alkış kopuyor. Kral durmak zorunda kalıp, başını kaldırıyor ve kendisini seyretmekte olan yüzlerce surata bakıyordu.

"... Devletimizin temeli, ülkemizin geleceği köylülerin durumları üzerinde durmak istiyorum..."

Burada, alkışların arasında, Grigor'un sesi duyuldu: "Susun, dinleyin!"

Nadina başını çevirip ona susmasını işaret etti.

Okuma bittikten sonra, Kral dışarı çıktı ve herkes salonu terk etmeye başladı.

"Güzel bir gösteriydi, değil mi?" diye mırıldandı Nadina koridorda. "Kral da çok iyi görünüyordu."

Dışarda süslü arabalar bekliyordu. Herkes gülümsüyor, birbirinin elini sıkıyor, bir yandan da orkestra askerî marşlar çalıyordu.

Yağmur ağır ağır yağmasına devam ederken, köpek uzun uzun havladı.

"Git bak bakalım kim var orda! Şu pis köpek birini ısırıp başımıza bela getirecek!"

Ignat Cercel söylene söylene, oturduğu yerden kalktı. Kapıyı açtığında, içeri girmeye çalışan domuza takılıp nerdeyse düşüyordu. Eşikte durup bağırdı:

"Allah cezanı versin!"

Durduğu yerden, bahçede bir yandan çamurla, bir yandan da köpeğiyle cebelleşen vergi memuru Birzotescu'yu gördü. Arkasında köy muhafızı vardı.

"Demek benim senin ayağına gelmemi bekliyorsun ha Ignat? Hem de böyle bir havada? Beni hiç düşünmüyorsun!"

Ignat önce köpeğe doğru bir taş fırlattı, "Sus, sersem, anlamıyor musun?"

Sonra sesinin tonunu değiştirdi: "Ben mi sizi bekliyorum? Hayır, efendim, katiyen! Hükümet binasının nerede olduğunu bilirim. Şükür Tanrı'ya bacaklarımın da hiçbir şeyi yok!"

Vergi memuru dikkatle şemsiyesini silkip katladıktan sonra yaklaştı: "Ne zaman vergi vermeniz gerekirse yoksulluktan söz edersiniz. Ama her zaman da handa otursunuz! Hepinizi tanırım Ignat. Beni kandırmaya çalışarak zamanınızı harcamayın! En güzel yıllarımı sizlerle boşa harcıyorum."

"Hanın nesi var?" diye karşı çıktı köylü. "En son ne zaman erik rakısı tattığımı da hatırlamıyorum. Biz içki içemiyoruz çünkü..."

"Kapat çeneni, konuşmaya gelmedim!" diye sözünü kesti Birzotescu kulübeye girerek.

Karısı ateşin yanına çekilmiş, dört çocuğu korkuyla onun yanına toplanmıştı. Domuz başını kaldırarak memnun memnun homurdandı. Vergi memuru odanın ortasında durarak, dikkatle çevresine bakındı. Uzun boyluydu. Kafası nerdeyse tavana değecekti. Muhafızın elindeki defteri alarak bir şeyler karaladıktan sonra sayfayı koparttı.

"Dinle Ignat" dedi sertçe. "Bu kez, başka değerli bir şey göremediğim için domuzunu kaydediyorum. Kötü bir insan olduğumu söylemeyesin diye şimdilik onu almayacağım. Ama bir haftadan da çok bekleyeceğimi sanma. Çünkü yukardakiler de fazla beklemiyor. Bir daha da buraya gelip ayaklarımı çamurlayacak değilim. Onun için mümkün ol-

duğu kadar erken gel Ignat. Yoksa domuzu aldırtırım. Bir daha da onu göremezsin."

Bunun üzerine kadın acı acı bağırdı: "Domuzumuzu alamazsınız! Çocuklar açlıktan ölür! Ondan başka hiçbir şeyimiz yok!"

Birzotescu kadını hiç önemsemeden kapıdan iki büklüm geçerek dışarı çıktı. Ignat onu bahçe kapısına kadar geçirirken, "Ne yapabiliriz ki Bay Birzotescu, ne yapabiliriz?" diye söyleniyordu.

Aristide Platamonu uşağın kızı Gherghina'yı çağırmıştı. Yalnız o pantolonunu doğru dürüst ütüleyebiliyordu. Öteki aptalların hiçbiri ütü yapmasını bilmiyorlardı.

Evde yalnızdı. Sabahleyin, Bay ve Bayan Platamonu Chirila'yı da yanlarına tanık olarak alarak Costeşti'ye mahkemeye gitmişlerdi. Rum, Aristide'nin de onlarla gelmesini istemiş ama oğlu evde kalmak istediğini söylemişti. Yalnızken daha iyi ders çalışabiliyordu. Kız kardeşi, birkaç hafta önce Piteşti'ye, bir arkadaşının yanına gitmişti.

Gherghina utana utana genç efendisinin odasına girdi.

"Buraya bak kızım, sen akıllı ve beceriklisin. Bana bir iyilik yapıver..."

Ne istediğini anlattı. Ütü ısıtılmıştı. Pantolonu masanın üstünde duruyordu. Yanında da ıslak bez vardı.

"Elimden geleni yaparım efendim" dedi kız. "Ama iyi becerebileceğimden emin değilim..."

Pantolonu ütülemeye başladı. Aristide yanında durmuş onu seyrediyordu. Zarif vücudu hafifçe öne eğilmişti. Başında sıkı sıkı bağlı olan kırmızı eşarbı ince boynunu açıkta bırakmıştı. Omzuyla bir yana eğik olan başının arasından bakan genç adam ince, açık yakalı bluzun içinden onun dolgun, muntazam yuvarlak memelerini gördü. Eğilip dudaklarıyla kızın boynuna dokundu. Gherghina korkuyla baktı ona.

"Seni niye çağırttım sanıyorsun Gherghina?" diye fısıldadı genç adam. Ütüyü elinden alarak masanın üstüne koydu. "Sadece ütü yapman için mi sanıyorsun? Senin gibi güzel bir kızı?..."

Gherghina, gözleri korkuyla dolu, kapıya doğru gerilemeye başladı. Aristide onun elini tuttu.

"Benden korkmadığını söyle. Hadi söyle! Nasıl korkarsın ki? Ben Bükreş'ten senin için geldim sevgilim.. .."

Tekrar kapıya gitmeye çalıştı kız. Ama Aristide kapıyı kilitleyerek onu belinden yakaladı ve aynı sesle konuşmaya devam etti.

"Neden bana gülümsemiyorsun Gherghina? Neden bana öyle bakıyorsun? Senin bana böyle bakmanı istemiyorum, hayır!.."

Kızın dudaklarını, gözlerini ve yanaklarını öpmeye başladı.

"Neden benimle alay ediyorsunuz, efendim?" diye fısıldadı Gherghina.

Sonra, genç adamın onu yatağa doğru sürüklediğini fark ederek, "Hayır, istemiyorum... İstemiyorum. Bağırırım..." dedi.

"Saçmalama Gherghina! Hayır... hayır..."

Genç adam onun ağzını dudaklarıyla kapattı.

Alkışların arasında perde indi ve birdenbire yanan ışıklar kalabalık kokusu ile dolu havasız salonu aydınlattı. Alkışlar birkaç dakika devam etti. Sonra kalabalık sakinleşti ve opera dürbünleri çalışmaya başladı. Nadina locasında bir ilahe gibi oturmuştu. Sıkılmış bir tavırla aşağıdaki koltuklarda oturanları seyrediyor, öteki localardakilerle selamlaşıyordu. Çevreyi iyice inceledikten sonra, Grigor'a döndü.

"Gördün mü? Predeleanu'lar bile burada. Hep birlikte gelmişler... Acaba, nasıl oldu da şu cimri Victor bu kadar para harcadı?"

"Onları aramadık bile" diye cevap verdi kocası üzüntüyle, "Köyden döndüklerini bilmiyordum."

Localardan oyun üzerine fikirler geliyordu:

"Gerçekten de çok iyiydi... Büyük bir oyuncu... Nefis rol yapıyor!... Bu oyunu Paris'te de görmüştüm. Orada da oynuyordu..."

Grigor kalabalıktan yararlanarak aceleyle Predeleanu'ların locasına gitti.

Biraz konuştuktan sonra Tecla, "Ne kadar değişmişsin..." dedi. "Tamamen değişik bir insan olmuşsun!"

"Sahiden de belli oluyor mu?" diye sordu Grigor. "Kabullenmeye utanıyorum ama elimde değil! Çılgınca aşığım!"

Olga ona bakıp gülümsedi. Tecla bir an Nadina'nın hayranlarıyla dolu olan locasına bakıp mırıldandı, "Evet, her zamankinden daha güzel görünüyor!"

Genç Iuga neşeyle onun elini öptü.

Perde tekrar açılıp ışıklar sönünce, Nadina Grigor'a fısıldadı:

"Grig, oyundan sonra nereye gidelim?"

Daha sonra, oyunun en önemli yerinde, o tatlı sesiyle konuşmaya devam etti. "Raul yeni bir lokanta keşfetmiş. Çok sessiz bir yer. Sadece çok zengin insanlar gidiyorlarmış oraya. Bir yer ayırması için gönderdim onu. Sonra da gelip bizi almasını söyledim. İyi yapmış mıyım? Gogu da karısıyla gelecek."

"Sen ne yapsan iyidir" diye cevap verdi Grigor. Karısının koltuğun kenarına dayadığı çıplak kolunu okşadı.

Yan sokaklardan birinde küçük bir gece kulübüydü. Dışarısı gösterişsizdi ama içerisi pırıl pırıldı. Garsonlar Fransızdı, gösteriler çok güzeldi. Sahibi tanınmış bir ailedendi. Paris'te büyük bir servet harcamış, geri kalanıyla da, sırf bir şeyle uğraşmak için burayı açmıştı. Konuklarını büyük bir törenle kendisi karşılıyordu. Raul Brumaru kulüp sahibinin

yakın dostuydu ve onları tanıştırdı. Nadina memnun bir gülümsemeyle, "*Ah, oui, c'est vraiment très chic, très parisien!*" diye tekrarlayıp duruyordu.

Kulüp uzun kuyruklu elbiseleri olan beyler ve dekolte tuvaletli bayanlarla doluydu. Garsonlar, bir gölge kadar sessiz, gümüş tepsilerle dolaşıyorlardı. İspanyol bir dansöz, gitarların eşliğinde bir köşede, kastanyetlerini şakırdatıyordu. Çaldıkları Madrid ve Sevilla şarkılarından sonra yerlerini dinleyicilerin çılgınca alkışladığı sevimli bir Fransız şarkıcıya eşlik eden bir piyaniste bıraktılar.

Şarkıcı sağa ve sola cazip gülücükler fırlattıktan sonra, ışıklar azaldı. Yalnızca birkaç mavi lamba salonu aydınlatıyordu. Bir aşk şarkısı söyledi. Bunu başkaları izledi. Her şarkıyla birlikte ışıklar da değişiyordu. Daha sonra bir garson şarkıcıya gitarını verdi, ışıklar kırmızı olmuştu. Seyircilerin şımarttığı genç adam Nadina'ya doğru geldi ve duygulu bir sesle, ona umutsuz bir aşk şarkısı söyledi.

Salon duman ve ağır şarap kokusuyla doluydu. Beyaz ışık birden yorgun suratları aydınlattı. Gözler kırpıştı. Müzik sustu. Onun yerini mırıltılar aldı.

Arabada, kürklere sarılmış olan Nadina neşeyle, "Artık Bükreş de uygar bir kent haline geliyor. Ne dersin Grig, öyle değil mi?"

"Tabii..."

"Şu Fransız şarkıcı çok ilginçti!" dedi Nadina kısa bir sessizlikten sonra. Nasıl da yalnız benim için şarkı söyledi!"

Grigor karısını kendine doğru çekti.

"Sen dünyanın en güzel yaratığısın da ondan!"

"Sen misin Petrica?"

"Evet, benim. Hadi kapıyı aç anne!"

Kulübeye girdi. İçerisi karanlıktı. Yalnız ateşten çıkan kırmızı alevler aydınlatıyordu ortalığı.

"Uyumamışsın!"

"Nasıl uyuyabilirdim ki? Onları doyurup yatırmam epeyce zamanımı aldı" diye mırıldandı anası ateşin yanından. "Sen de biraz geç kaldın şekerim. Benim için çok zor oluyor. O kadar kalabalıksınız ki hem sana hem de onlara ayıracak şekilde yemeği bölemiyorum. Ah, Tanrı'm..."

Petre yere oturup içini çekti.

"Dışarda eğlenmek için geç kalmıyorum anne!"

Smaranda masaya onun için bir tas çorba koydu. Bir süre yalnızca onun çorbayı içişi duyuldu. Yatakta çocuklar uyuyordu. Açlığını biraz bastırdıktan sonra, yaşlı boyar ile hâlâ anlaşamadığını söyledi. Kâhya durmadan işin düzeleceğini, yaşlı boyarın sözünde durduğunu, daha geçen kış ona öküzün parasını ödemesini söylediğini ama babasının borcundan hiç söz etmediğini anlatmıştı.

"Bana da hep aynı şeyleri söylediler. Böylece haftalar, aylar geçti. Zavallı baban öleli yakında bir yıl olacak!" dedi kadın.

"Ne olursa olsun, bana bu şekilde davranmalarına izin vermeyeceğim" dedi genç adam kararla. "Çünkü, istediğimiz şey bizim hakkımız. Tanrı kendisini çağırana dek babam onlar için çalıştı!"

Tasın dibindeki çorbayı da sıyırdı. Bir süre, tembel tembel, yanmakta olan ateşi seyredip hiçbir şey söylemedi.

"İnsan katlanıyor, katlanıyor, kalanıyor" dedi sonunda, "Ama bir noktadan sonra dayanamıyor. Sonra da..."

Bir süre gene sustu.

"Köylüler konuşup tartışıyorlardı" dedi düşünceli düşünceli, "Ne yapacaklarını bilemiyorlar. Onun için geç kaldım."

Birden bir şey fark etmiş gibi heyecanla sordu: "Neden lambayı yakmadın? Gazımız mı bitti?"

"Birazcık var. Ateşin ortalığı yeterince aydınlattığını düşünmüştüm..."

Petre başını salladı.

"Haklısın, yakacak başka bir şey yoksa ateş çok iyi aydınlatır."

Bir alev yükseldi, Petre'nin yüzünü aydınlattı. Gölgesi duvara düştü ve sanki duvar titredi.

5

Titu Herdelea eve yazdığı mektupla başından geçen her şeyi anlattı. Sonunda onlara Tanrı'nın kendisine yardım ettiğini anlatabilecekti. Mektubunda Drapelul'u önemli bir gazete diye tanıttı.. Babasının gazeteleri okumaktan hoşlandığını bildiğinden yaşlı Herdelea'ya birkaç da örnek gönderdi, kendi yazdığı yerlerin, özellikle Kont Apponyi'ye karşı yazdığı yazıların kenarlarını dikkatle kırmızı ile işaretledi. Tabii, Amaradia'daki bütün kadınların kıskandığı çok güzel bir karısı olan Grigor Iuga'yı da övmeyi ihmal etmedi. Onlara köyde geçirdiği günleri, yaşlı Miron'un, Beclean'daki baronunkine benzeyen konağını, sonra Bükreş'e nasıl arabayla döndüğünü anlattı. Ona çok yakınlık gösteren Gavrilaş'ın babasına selam söylediğini, kendisinin de bütün tanıdıklara, özellikle ona çok iyi davranan Belciug'daki rahibe selamı olduğunu yazdı. Pripaş'ta yeni bir kilise yaptırmak için çabalarken söylediği gibi kendisini Bükreş'e beklediğini de ekledi. Oldukça iyi bir durumda olduğundan istediği zaman gelebilirdi. Hem buna da pişman olmazdı. Çünkü Bükreş, Budapeşte'den çok daha güzeldi. Nişanından dolayı Ghighi'yi yürekten kutladı ve iyi bir delikanlı olan Zagranu ile mutlu olmasını diledi. Düğüne gelemeyeceği için çok üzüldüğünü ama şimdilik çok işi olduğunu ve onları ihmal edemeyeceğini bildirdi.

Tabii, aşk meselelerinden hiç söz etmedi. Oysa Ghighi'nin ne kadar meraklanacağını iyi biliyordu. Amaradia'dakilerin onun bu tür şeylerle zamanını harcadığını bilmelerini iste-

miyordu. Ama aslında iş meselesini hallettikten sonra bu tür şeylerle çok uğraşmaya başlamıştı.

Bayan Mimi sözünde durmuş ve annesinin evde olmadığını bildiği bir öğleden sonra, eski yatak odasını tekrar ziyarete gelmişti. Elbisesini kendi çıkarmış ve bir zamanlar kendisine ait olan yatağın üstüne yatmıştı. Ondan sonraki bütün ziyaretlerinde hep aynı şekilde davranmış, çamaşırlarını da çıkartıp, Bayan Alexandrescu'nun onu dünyaya getirdiği şekilde kalmıştı. Gene kızlık zamanından kalma büyük aynada vücudunu uzun uzun seyrettikten sonra güzel rüyalar gördüğü kızlık yatağının içine girivermişti.

Önceleri Titu onu büyük bir heyecanla karşılıyor, bu kadar güzel bir kadının kendisini arzulamasından gurur duyuyordu. Ama çok geçmeden onun bu güzelliklerinden yararlanan tek erkeğin kendisi olmadığının farkına vardı. O yalnızca arta kalanları kullanıyordu. Bir şair tarafından sevilme fikri yeni bir şey olduğu için geliyordu Mimi. Zaten genç kadın kendisinden daha fazla bir şey beklememesini söylemişti. Kıskançlık gösterilerine de kalkmamalıydı. Kocasından yeterince çekiyordu bunları.

Tabii, genç adam bu durumu kabullenmişti. Hiçbir karşılık istemeden kendini ona veren bu güzel yaratığı neden reddetsindi?

Bununla beraber, kaçınılmaz bazı karışıklıklar çıktı ortaya. Bir şeyler sezen öğrencisi Marioara, onu suçlamaya başlamıştı. O bir sokak kızı değildi. Ve eğer genç adam kendisini sevmiyorsa, bunu açık açık söylemeliydi. Neden onu başka kadınlarla aldatıyordu? Sonunda, böyle giderse, onu Bayan Gavrilaş'a şikâyet edeceğini söyledi. Titu, bütün geceyi sadece onu sevdiğini söyleyerek geçirdi de genç kız biraz olsun yatıştı.

Bir gün de Bayan Alexandrescu ile karşılaştığında kadın, üzgün bir sesle, "Bay Titu, yalvarırım, Mimi'yi mahvetmeyin"

dedi. "Belki sizi seviyordur, olabilir... Zaten baştan beri sizden hoşlandığını fark etmiştim. Ama çok dikkatli olmalısınız. Eğer Vasili en ufak bir şey sezerse felaket olur. Sizi suçlamıyorum. Aşkın ne olduğunu bilirim. Mimi de o kadar güzel bir kız ki... Onun gibi bir köylüyle sıkılması çok doğal, ama..."

Titu ev sahibesinin şikâyetini kabullenerek dinledikten sonra, sadece göründüğünden daha fazla bir beyefendi olduğunu göstermek için kadının söylediklerine karşı çıktı. Yoksa onun inanıp inanmamasına pek aldırdığı yoktu. Aslında Bayan Alexandrescu'ya karşı oldukça garip bir durumdaydı çünkü Titu, son zamanlarda belirli bir şekilde Tanta'ya kur yapmaya başlamıştı. Birkaç hafta önce ev sahibesi onu kızın evine götürmüş, orada delikanlıyı bol bol övmüş, o zamandan beri de Titu, istasyonun arkasındaki Maliye Bakanlığı'nda bir bölümün müdürü olan babası Bay Alexandru Ionescu'ya ait olan evi sık sık ziyarete gitmişti. Şimdilik Tanta Titu'nun gerçek aşkıydı, şiirlerinin ilham kaynağıydı. Her akşam, Drapelul'daki işini bitirdikten sonra, güzel sevgilisi için şiirler yazıyordu. Sevgilisinin de bu duygularına karşı ilgisiz kalmadığını düşünüyordu. Gerçi utangaç bir kızdı, ama artık onsuz yaşayamayacağını söylemişti. Üç gün onu görmese, hemen bir bahane bularak sokağa çıkıyor ve koşa koşa sevgilisine geliyordu.

Bütün bunlar onu görevinden alakoyacağına ona daha fazla çalışma gücü veriyordu. Her sabah yazısıyla birlikte Drapelul'a gidiyor ve gene her sabah Roşu'yu yalnız başına masasına kapanmış çalışırken buluyordu. Öğleye doğru muhabirler ve müdür yardımcıları aceleyle geliyorlar, hoşnutsuzluklarını belirterek birçok tartışmaya giriyorlar ama, işi hiçbir zaman yazı yazmaya kadar götürmüyorlardı. Gerçeği söylemek gerekirse, Herdelea, Roşu'nun gazeteci tek arkadaşıydı.

"Sanırım bu işte ilerleyeceksin genç dostum" demişti Roşu bir keresinde ona, "Benim söylediklerimi dikkatle dinle; çevresini etkilemek için bol bol yalan söyleyen, ama doğru düzgün bir cümle bile yazmasını beceremeyen o küçük centilmenler gibi saçmalamıyorum ben. Sen hem becerikli, hem de çalışkansın. Bir gazeteci de böyle olmalı zaten... Ama gene de belli olmaz; günün birinde vazgeçebilirsin de... Çünkü, dürüst bir insansın. Gazeteciler senin gibilerini aralarında yaşatmazlar. Söylediklerimi aklından çıkarma ve nerede olursan ol doğruyu söyle, işini de hiçbir zaman savsaklama!"

Titu, ne zaman Gogu Ionescu ile yemek yese ya da Grigor'u ziyarete gitse, bu tür sosyal olayları haber verme konusunda kendini zorunlu hissediyordu. Sekreter, bu ziyaretleri sosyal tırmanma diye tanımlıyor ve pek hoşlanmıyordu. Bir gazetecinin her zaman kendi dünyasında kalması gerektiğini ve seçkinlerin dünyasına atılıp vicdanını kirletmemesi gerektiğini dogmatik bir üslupla söylüyordu. Bir gazeteci, özellikle Romanya'da bir gazeteci, eleştiri ve itiraz hakkını asla kimseye kaptırmamalıydı.

"Gözlerini aç oğlum, şöyle bir etrafına bak. Arabayla köye gidip boyarların evlerinde kaldın, ama kulağını toprağa dayayıp içinde gömülü olanların seslerini duymadın. Onları, arabanın içinden ya da Bükreş'in kaldırımlarından ne görebilir ne de duyabilirsin!.. Gözlerinin önündeki uygarlık, sahtedir. Gerçek çok daha değişik genç dostum. On binlerce vagon tahıl ihraç ediyoruz. Ama milyonlarca köylü, günlük ihtiyaçlarını bile karşılayacak kadar mısıra sahip değil. Söylediklerimin önemini kavrayabiliyor musun?.. Bükreş'in ışıklarının altında yalnızca kendimizi kandırıyoruz. Daha ötelere bakmaya cesaret edemiyoruz. Çünkü, oralarda göreceğimiz şeylerin bizleri korkutacağını biliyoruz. Orada ne lüks, ne araba, ne de villa var oğlum... Bunlar acıyla dolu bir yarayı örten kabuk... Yarın o kabuk çatlayabilir ve sonra..."

Titu, bu felaket habercilerine alışmıştı artık. Köylülerin acıları söz konusu olunca, ağlamaya başlayıp korkunç kehanetlerde bulunmayan tek bir insan bile kalmamıştı. Belki de bu hep böyleydi ve böyle sürüp gidecekti. Kırsal kesimleri yalnızca yaptıkları kısa yolculuklardan tanıyan kent soylular, köylülerden ve onların isyan hislerinden çok hoşlanıyorlardı. Çünkü Romen köylüsünün hiçbir zaman ayaklanamayacağından emindiler.

6

"Grig ne dersin, Noel'i köyde geçirelim mi?.." diye sordu Nadina bir gün.

Grigor karısına şükran dolu gözlerle baktı. Ona gittikçe daha çok yaklaştığının bir kanıtı olan bu öneri kadar hiçbir şey Grigor'u mutlu edemezdi. Aşkları, karşılıklı anlayışla daha da sağlamlaşıyordu. Arzu, ancak bu koşullar altında yaşayabilirdi. Eğer baştan beri bu tavırda olsaydı, ikisi de dört sene üzüntü içinde yaşamayacaklardı. Ama, üzüntülerden geçmeyen bir insanın, mutluluğa erişemeyeceği de açıkça ortadaydı.

Yolculuğun ayrıntılarını kolaylıkla bir çözüme bağladılar. Nadina'yı dinleyerek onun her türlü isteğini yerine getirmek, Grigor'a mutlu olması için yetiyordu bile.

Noel'i Amara'da geçirip, yılbaşında tekrar başkente döneceklerdi. Bu konuda anlaşmışlardı. Noel'i iyi müzisyenler ve kalabalık içinde neşeyle geçirmeliydiler. Bunda da anlaşmışlardı tabii. Bütün komşuları çağırmalıydılar. Yaşlı adam bu işe bir çözüm yolu bulurdu. Herhalde onların bu kararına da çok sevinecek ve Piteşti'deki hükümet temsilcisini de çağıracaktı... Nadina gülümsedi, evet, onun gelmesi çok eğlenceli olacaktı.

"Bükreş'ten de birilerini götürelim mi?" diye sordu Grigor.

"Tabii götürmeliyiz" diye bağırdı Nadina, "Eğer sadece toprak ağalarıyla kiracıları davet edecek olursak sıkıntıdan ölürüz. Her şeyden önce Gogu ile Eugenia'yı unutmamalıyız. Eugenia'nın kardeşinin ailesi onlarla birlikte kalıyor. Giurgiu'da bir yerde öğretmenmiş galiba. Tabii ki Gogu'lar konuklarıyla birlikte gelirler. Birkaç tane de zeki ve ince delikanlı götürmeliyiz, hiç olmazsa konuşacak birileri olur..."

Sıra Brumaru'ya geldiğinde, kocasının suratının asıldığını görünce, "Eğer onu istemiyorsan çağırmayız Grig" dedi Nadina, "Ben Raul'u her zaman çok neşeli olduğu için..."

"Yok canım, tabii ki gelecek... Zavallı Raul" diye cevap verdi Grigor.

"Ha, bir de o genç Transilvanyalı... O da gelebilir.." diye ekledi Nadina, "Transilvanya şarkıları söyletiriz ona.."

Noel, perşembeye rastlıyordu. Nadina, Amara'ya salı günü gidilmesini kararlaştırdı. Böylece, orada bir gece güzel uyurlar ve Noel arifesinde yorgun olmazlardı.

Perşembe günü Gara de Nord'da onları yalnız Raul bekliyordu. Öteki konuklar, son anda özür dileyerek gelemeyeceklerini bildirmişlerdi. Titu'yu ise ancak Chitiala'yı geçtikten sonra görebildiler. Genç adam, tam tren kalkacağı sırada zorlukla yetişebildiğini ve ancak başka bir kompartmanda yer bulabildiğini anlattı. Gerçekte, trenin kalkış zamanından tam yarım saat önce gelmiş ve üçüncü sınıf kompartımanda iyi bir yer bulmuştu. Kendi parasıyla yolculuk ettiğine göre neden onu sokağa atsındı ki...

Titu'yu yalnız Grigor dinliyordu. Nadina bütün dikkatini kendisine *La Vie Parisienne*'den bir *risqué* öykü anlatan Brumaru'ya vermiş olduğu için ona boş boş gülümsedi. Brumaru ise bir an durup ona sol elini uzatarak, "Nasılsınız *Mon Cher?*" dedi. Genç Herdelea ile Grigor, bir süre politikadan söz ettiler. Grigor ona, Gogu Ionescu'nun üç gün önce

Lespezi'ye gittiğini, orada Alexandru Pintea ile buluşacağını söyledi.

Kondüktörün kendisini burada bulacağından korkan Titu, hemen bir bahane bularak kendi kompartımanına çekildi.

Bükreş'de bıraktıkları kar, Amara'dakinin yanında hiç kalırdı. Costeşti'de kendilerini bekleyen kızakları görünce, Nadina neşeyle sıçradı. Eve varır varmaz, ertesi gün kızakla bir gezinti yapılmasını emretti.

Grigor bu gezintiye hazırlanmak için sabahleyin erkenden kalktı, ama onu kötü haberler bekliyordu. Atlara en iyi bakan adamlarından biri olan Ichim, atları kızaktan söküp ahıra götürdüğü zaman bir atın çiftesiyle fena halde yaralanmıştı. Zavallı Ichim'i evine battaniyeler içinde götürüp yatırmışlardı. Bugünkü gezintide atları yönetmesi artık söz konusu değildi. Öteki adamlardan hiçbiri de bu iki huysuz kısrakla uğraşmak istemiyorlardı.

Grigor, Ichim için üzülmüştü. Ama onu asıl üzen, hızdan hoşlanan Nadina'nın, iki uyuşuk at tarafından çekilen bir kızağa binmek istemeyeceği idi. O zaman Uşak Bumbu, Samandra'nın oğlu Petre'yi çağırmayı önerdi. Askerliğini süvari birliğinde yaptığından, atları yönetmesini çok iyi bilirdi o.

Petre, hemen çağrıldı.

Gene de öğleye kadar gezintiye başlanamadı. Nadina, yanına Titu'yu aldı, Grigor da Raul'la birlikte öteki kızağa bindi. Nadina'nın kızağı önden gidecek, Ruginoasa, Birlogu, Babaroaga, Gliganu ve Lespezi'den geçip eve döneceklerdi. Kürklere sarınmış ve üstlerine de kalın battaniyeler örtmüş bir şekilde, haftalardan beri sürmekte olan soğuğa gülüp geçebilirlerdi. Amara'dan ayrıldıktan sonra, gözlerinin önüne güneş altında pırıl pırıl yanan dümdüz bir beyazlık serilmişti. Önde ayakta duran Petre, hafifçe eğilmiş, kısrakları daha hızlı koşturmak için uğraşıyordu. Gri köylü paltosunun için-

de, siyah deri *caciula**sı bir kulağının üstüne kaymış olduğundan çok daha güçlü ve uzunmuş gibiydi.

Nadina, durmadan neşeyle konuşuyordu. Ara sıra Titu'ya bir şeyler söylüyor, bazen coşarak çığlıklar atıyor, kimi zaman şarkı söylüyor, kimi zaman da atların sesini taklit ediyordu.

Ara sıra da arabacıyı teşvik etmek için,"Hadi, hadi, dizginleri serbest bırak" diye bağırıyordu arabacıya.

"Bırakıyorum bayan, merak etmeyin" diye cevap veriyordu Petre, yarı alaylı bir sesle...

Ruginoasa, Birlogu, Babaroaga ve Gliganu'da bir saat kadar dolaştılar. Hızla Lespezi'ye doğru yaklaşırken, uzakta büyük bir karga sürüsü göründü. Yüzlercesi birden beyaz karların üstüne mürekkep lekeleri gibi yayılmışlardı. Aç kuşlar, ancak kızaklar onların arasına girdiğinde yerlerinden kımıldadı.

Öndeki kısrak, kargalardan irkilince sağ tarafa sıçradı. Aynı anda Petre hayvanı kırbaçlamıştı. Acı, kısrağı büsbütün korkuttu ve hayvan yandaki yola geçerek, kızağın içindekilerin yüreklerini ağızlarına getirene dek korkunç bir hızla fıldır fıldır dönmeye başladı.

"Ne yapıyorsun, ne yapıyorsun?.." diye bağırdı Nadina, "Bizi öldürecek... Yardım eden yok mu?"

Atlar kulaklarını dikmiş, bir yandan kişniyerek çılgınca koşarken, umutsuzca Titu'nun boynuna sarıldı. "Korkmayın bayan" diye bağırıyordu Petre, "Ben olduktan sonra tedirgin olmanız gereksiz."

Petre'nin garip ve kalın sesi, birden Nadina'nın sinirlerini yatıştırdı. Aynı anda, Titu'nun da, "Korkmayın bayan, bir şey yok" dediğini duydu.

Dehşete düşmekten utanmış gibi gülümsemeye çalıştı Nadina. Hâlâ hafifçe öne eğik duran Petre, dizginleri çekti.

"Hadi bakalım, durun artık."

---

* Caciula: Romen köylüsü tarafından giyilen kürk şapka. (ç.n.)

Nadina, bir süre, onun elbiselerinden dışarı fırlayan çelik gibi sert adalelerini ve ağırlığını bükülmüş bacaklarına verdikçe gücünün artışını seyretti. Neşesi tekrar yerine gelmişti. Amara'ya geldiklerinde kızaktan aşağı inip kahkahayla başlarından geçenleri anlattı ve "Çok... Çok korkmuştum..." dedi. "Allah'tan ki iyi bir sürücümüz vardı."

Petre, soğuktan kıpkırmızı olmuş yüzünü ona çevirdi. Bıyıklarının arası karla dolmuştu ama, gözleri neşeyle parlıyordu.

"Boyar kısrağı oldukları için biraz huysuzlar bayan. Bütün gün tıkınıp tembellik ediyorlar. Hiçbir işleri yok. Ara sıra böyle çıldırmalarına hiç şaşmamak gerekir" dedi ve sonra yorgun kısrakların az ötesine giderek yere oturdu.

Titu, kendini saran kürklerden ve battaniyelerden kurtulduktan sonra, Petre'nin yanına gitti, kolunu dostça onun omzuna attı ve "İyi bir iş yaptın Petre, sağ ol" dedi.

Öğle yemeğinde Nadina, olayı küçük ayrıntılarla süsleyerek bir daha anlattı. Bu küçük ayrıntılar, anlatıla anlatıla gittikçe çoğaldı ve sonunda olay büyük bir macera haline geldi. Nadina da bu maceranın kahramanıydı. O akşam her gelen konuğa tek tek bu macerasını anlattı. Dinleyicilerinin gözlerindeki endişeyi sezdiği zaman kahkahayla gülüyor ve böyle vahşi olaylardan hoşlandığını, ölümle burun buruna gelmekten çok zevk aldığını söylüyordu.

"Beni neredeyse kaybediyordun sevgili Grig... Acaba üzülür müydün?" diye sordu.

Grigor'un cevabı, onu iyice şımartmıştı.

"Artık eğlencelerin konusunda daha ihtiyatlı olup böyle heveslere kapılmamalısın!"

"Dikkatli bir zevk, zevk olmaktan çıkar" diye cevap verdi Nadina.

Miron Iuga, kendine çok yakışan bir iyi huylulukla misafirlerini karşıladı. Platamonu'yu çağırmamıştı. Oysa hem

Gogu'nun, hem de Nadina'nın kiracısı olduğundan, Grigor, onun da davet edilmesi gerektiğini söylemişti. İhtiyarın, hırsızlık olayı üstüne söylediği yalandan sonra bir türlü affedemediği Cosma Buruiana da çağrılılar arasında yoktu. Oysa zavallı Buruiana tekrar onun gözüne girmek için elinden gelen her şeyi yapmış, hatta sorguya çekilip dövülen köylülerin hepsine birer çuval mısır vermişti.

Saat yedide Piteşti'den gelen son konuklar, Vali Andrei Boerescu, General Dardalat ve eşleriydi. Buradan sonra kendi topraklarına gideceklerdi. Tatillerinin son günlerini Vali, Rociu'da; General ise Humele'de geçireceklerdi. Boerescu, Miron'un yaşında, şişman, hayat dolu bir adamdı. Bir zamanlar tıp eğitimi görmüştü. Piteşti'deki evinin duvarında bunu belirten küçük bir kâğıt asılıydı. Ama her çeşit hastalıktan nefret ettiği için bir daha bu konuyla hiç uğraşmamıştı. Karısı hem huy, hem de görünüş bakımından ona bir kardeş gibi benziyordu.

Çok yumuşak bir yüreği olmasına rağmen, General Dardalat, bir korsan kadar sert görünüşlüydü. Açık renk saçlarıyla çelişen siyaha boyalı, uçları yukarı kıvrık bıyıkları, yüzündeki ifadeyi büsbütün sertleştiriyordu. Kocası kadar uzun boylu, ama ondan çok daha genç olan karısının gözü ise hâlâ etraftaydı. Koca salon sanki bunların hepsini alacak kadar büyük değilmiş gibi duruyordu. Bulunduğu makamı hatırlatmak için Vali önceleri suratına ciddi bir ifade vermeye çalıştıysa da bu çabucak kayboluverdi. Bu güzel geceyi mahvetmek istemiyordu. Titu Herdelea'nın Bükreşli bir gazeteci olduğunu ve hükümetin resmi yayın organı olan bir gazetede çalıştığını öğrenince onu hemen bir köşeye çekip, politik durum hakkında sorular sordu. Ayrıca kendi bölgesinde her şeyin oldukça düzgün bir şekilde yürüdüğünü ve halkın da kendisini çok sevdiğini belirtmeyi ihmal etmedi.

Nadina'nın macerası, o akşam en çok konuşulan konu oldu çünkü bu, hemen herkesin söylecek bir şeyi olduğu bir konuydu. Hatta, kızı evlendikten sonra Goia'da tek başına oturan Ionita Rotompan bile bu konuda ev sahibesine birkaç soru sordu ve anlayışlı bir tavırla durmadan başını salladı.

Vladuta malikanesinin kiracısı emekli Binbaşı Stefanescu, doğru insanlarla ilişkisi olan Nadina'nın Bükreş'ten birkaç ciddi genç çağırmış olacağı umuduyla, hepsi birbirinden güzel üç kızını da getirmişti. Nadina gerçekten de onları çok sevecen bir şekilde selamladıktan sonra Raul'a devretti ve konuklarını iyi ağırlamasını rica etti; o da zaman zaman Nadina'ya kaçamak, ümitsiz bakışlarla bakarak bu işi elinden geldiği kadar iyi yapmaya çalıştı.

Yalnızca kılıcıyla üç bin pogondan daha büyük olan Cantacuzo malikânesini ve de pazarlığın içinde olan gösterişsiz, aptal karısını kazandığı için kendini dayanılmayacak kadar çekici bulan Yüzbaşı Lache Gradinaru durmadan Nadina'nın çevresinde mahmuzlarını şıkırdatıyor, arasıra iç çekip gözlerini yukarıları çevirerek bu konudaki gayretini vurguluyordu. Nadina, ondan kurtulmak için, Titu Herdelea'nın yanına kaçtı.

"Korkunç aptal şu yüzbaşı" dedi sıkıntıyla.

Titu, artık onun kurtarıcısıydı. Şimdi yüzünü daha dikkatle inceleyebiliyordu. Açık yakalı elbisesi ve çıplak kollarıyla her zamankinden daha güzeldi Nadina. Titu, onun kulağına duyguyla mırıldandı.

"Bugün ben de çok kazançlıydım. Birdenbire kollarınızı boynuma öyle içten dolamıştınız ki..."

"Görüyor musunuz, bunun farkında bile değilim" diye gülümsedi Nadina, " Umarım niyetimin ne olduğunu anlamışsınızdır..."

"Ne yazık ki anladım" diye içini çekti Herdelea.

Tam herkes yemek masasının etrafında kendisine oturacak bir yer ayarlamaya çalışıyordu ki, dışarıdan bir şarkı duyuldu.

Hepsi, bunu zevkle dinlediler.

Bu, Öğretmen Dragoş'un, yaşlı Miron'a sürpriz yapmak için hazırladığı köy çocuklarının sesiydi. Miron Iuga, gerçekten de çok memnun olmuştu. Hemen çocuklara yiyecek bir şeyler verilmesini emretti ve Dragoş'u kutlayarak onu yemeğe çağırdı.

Tabii yemek gece yarısına dek sürdü. Şarap boldu, müziği de Piteşti'den gelen ünlü Fanica çalıyordu. Vali, ayağa kalkarak ev sahiplerinin şerefine *kadehini* kaldırdı, Binbaşı Stefanescu da Nadina'ya iltifatlar yağdırarak onu izledi. Sonra Nadina dans etmek istedi ve ötekiler de ona katıldı. Ama yemek hâlâ devam ediyordu. Salonun camla bölünmüş olan kısmı açıldı ve müzisyenler ortaya geldiler. Böylelikle herkes memnun edilmişti.

Nadina, yaşlı Miron'u bile kendisiyle eski moda bir vals yapmaya kandırdı. Ama dansta öne çıkan Raul'du. Nadina'yı memnun etmek için bütün kadınları birer kere dansa kaldırdı. Onu geri çeviren tek kadın, Vali'nin karısıydı. Artık bu gibi şeyler için yaşının çoktan geçmiş olduğunu söyledi. Elli yaşında olmasına rağmen, Gogu Ionescu, Raul'la yarışmaya bile kalktı. Ama o, daha çok karısının hatırı için dans ediyordu. Titu Herdelea da bir köşede kalmamış Nadina'yı dansa kaldırmıştı.

Kadının belini sıkarak, "Bu sabahın intikamı bu" dedi.

Nadina, "Dikkat et, sen de Yüzbaşı'na benzemeye başlıyorsun" diye cevap verdi.

Titu'nun başından aşağı kaynar sular döküldü sanki. Büyük bir utançla geri çekildi, Dragoş'un yanında bulduğu yere sıkıla sıkıla oturdu, ama gözleri hâlâ Nadina'daydı. O, Raul Brumaru ile dans etmekteydi.

Öteki köşeye gittiklerinde Raul, "Umarım senin için nelere katlandığımı fark ediyorsundur" dedi.

Nadina cevap vermedi. Başını onun göğsüne dayamakla yetindi.

"Korkunç bir haldeyim, dayanamayacağım!.. Neden bana işkence ediyorsun" dedi Raul. Kadını daha çok kendine çekmiş yavaşça sırtını okşamaya başlamıştı.

"Sabırlı ol" diye mırıldandı Nadina, "Bana öyle sarılma, fark edecekler..."

"Bana söz vermiştin Nada, hatırlamıyor musun?.." diye ısrar etti adam, "Seni bekleyeceğim bu gece Nada, duyuyor musun?.. Geleceğini söyle, lütfen... Nada..."

"Evet, evet, ama biraz sessiz konuş lütfen" diye fısıldadı Nadina.

Tam o sırada arkasında Yüzbaşı'nın sesini işitti.

"Bayan Nadina, biraz bize de acıyın canım!.."

Nadina, Brumaru'nun kollarından ayrılarak Yüzbaşı'nın kollarına geçti.

"Evet, bu beyefendi haklı! Beklemelisin Raul... Bu kadarı bile sana yetmeli!.."

Yüzbaşı Gradinaru, onu muzaffer bir tavırla salonun ortalarına doğru sürükledi.

Titu, salonun bir kenarında yalnız kalan ve gözleri uzaklaşan çiftin üzerinde sabitleşmiş olan Raul'u seyretti ve kadının Brumaru'yu da aynı şekilde terslemiş olacağı düşüncesiyle içten içe memnun olarak gülümsedi ve kendi kendine, "Ne kadar harika bir kadın" dedi övgüyle.

Arkasındaki masada heyecanlı bir tartışma vardı. Vali Boerescu, hükümeti övmekle konuşmaya başlamış, bu da Binbaşı Stefanescu'nun itirazı ile karşılaşmıştı.

"Eğer anarşiye göz yumulursa sonumuz bir felaket olacaktı" dedi Binbaşı hiç tereddüt etmeden. Aslında onun hiçbir politik görüşü yoktu ve hangi parti başa geçerse geçsin,

onun için önemli değildi. Ama hükümetin enerjik olmasını ne yapması gerektiğini bilmesini, düzeni ve disiplini korumasını istiyordu. Aksi takdirde ülke perişan olurdu.

"Peki peki Binbaşı" dedi Vali, "Yalnızca siz anarşi görüyorsunuz çünkü siz muhalefettensiniz. Hiçbir politik görüşünüzün olmadığını belirtmeme gerek yok sanırım. Daha iki yıl önce, başkaları için oy kullanmıştınız. Demek ki..."

"Beyefendi, namuslu bir vatandaş olarak vicdanımın gösterdiği doğrultuda oyumu kullanırım" diye bağırdı Binbaşı kızgınlıkla, "Karar verme özgürlüğümü kaybetmemek için ne sizinkine, ne de başka bir partiye katıldım."

"O kadar kızmayın Binbaşı" dedi Boerescu, "İstediğiniz gibi oyunuzu kullandığınız için sizi suçlamıyorum. Ama haksız yere bizi küçümsemenize izin veremem, bütün mesele bu."

Sonra Binbaşı'nın cevap vermesine fırsat vermeden, o zamana dek ağzını açmamış olan Öğretmen Dragoş'a döndü.

"Bakınız Bay... Özür dilerim, adınızı unutmuşum, Bay öğretmen..."

"Dragoş!"

"A, evet: Dragoş... Siz bize anlatın. Siz köylülerin arasında yaşıyorsunuz ve onların arasında büyümüşsünüz. Hiçbir etkiye kapılmadan içtenlikle söyleyin, buralarda sessizlik ve düzen mi var, yoksa her şey bu beyefendinin söylediği gibi mi?..."

Öğretmen kısa bir an durakladı, sonra valinin gözlerinin içine bakarak cevap verdi:

"Evet. Burada sessizlik ve düzen var, ama büyük bir yoksulluk da var."

Boerescu, hafifçe kaşlarını çattı. "Yoksulluk, tabii, evet... Ama yoksulluk, hükümetin başa çıkabileceği bir şey değildir. Bu, insanlara ve koşullara bağlıdır. Hükümet yalnızca dengeleri korumaya çalışır. Hepsi bu kadar."

Dragoş, söylediği açıklayabilmek için biraz daha da canlanarak ona cevap verdi. "Tabii, haklısınız, ama daha Noel zamanı olduğu halde birçok köylünün hiç mısırı kalmadı. Korkunç bir şey bu. Bir düşünün hele, bu insanlar gelecek sonbahara kadar ne yaparlar?... Dilenmek zorundadırlar tabii. Örneğin, bugün Bay Iuga'nın malikânesinde olanları düşünün... Birçok kadın ve erkek, bir parça mısır için yalvarıyorlar ve hiçbir zaman ödeyemeyecekleri bir borcun altına girmek zorunda kalıyorlar. Bu tür olayların her yerde varolduğuna eminim."

Bu sözlerden cesaret alan Binbaşı Stefanescu, Vali'ye dönerek konuşmaya başladı.

"Tıpkı benim söylediklerim gibi Bay Vali. Tıpkı. Köylüler yoksulluk içinde. Bu yüzden de söylenmeye başlıyorlar, çevrelerini tehdit ediyorlar. Tanrı aşkı için söyleyin beyler, bu anarşi değil de nedir?.. Üstelik, oldukça da verimli bir yıl geçirdik. Bir kuraklık ya da başka bir felaket olsaydı ne olacaktı! Herhalde o zaman köylüler en azından boyarların ambarlarını talan edeceklerdi."

Boerescu, çok fena bozulmuştu. Özellikle Titu'nun orada olması onun için çok kötüydü. Bükreş'de bu duyduklarını anlatıp Boerescu'nun kötü bir yönetici olduğunu rahatlıkla söyleyebilirdi.

Akıllıca bir cevap vermeyi denedi, ama hiçbir şey düşünemiyordu. İyice sinirlendi.

Bu arada Miron Iuga, "Bütün bunlar, kentlerdeki düşüncesizce yapılan demogojilerin sonucu" diye söylendi. Köylüleri huzursuzluğa ve düzensizliğe sürükleyenler bunlar. Sorumlu olmaları gereken insanlar, köylülerin topraksız yaşayamayacaklarını söylerlerse, tabii ki köylü toprak isteyecek ve saygısız olacaktır. Evet, bütün kötülüğün kaynağı bu."

"Bay Miron, benim şu anda hissettiklerimi dile getirdiniz" diye bağırdı Binbaşı, "Köylü bütün gün handa oturup kazandığıyla içki içiyor, sonra da aç olduğundan şikâyet ediyor."

Öğretmen, kendini tutamayarak söze karıştı.

"Birçok sarhoşun olduğu doğru, ama..."

Binbaşı onun sözlerini bitirmesini beklemeden konuşmasına devam etti. "Çok inatçılar beyefendi. İşte bu yüzden, onların akıllarını zorla başlarına getirmeli. Yoksa..."

Vali, sanki aradığı cevabı bulmuş gibi, alayla onun sözünü kesti. "Binbaşı, demek hükümetin köylüleri yola getirmesini istiyorsunuz, öyle mi?... Çok yaşayın siz! Neden daha önce söylemediniz bunu? Bu beyefendinin hükümetten ne istediğini görüyor musunuz Bay Herdelea?.. Lütfen Drapelul'da bunları yazın da, hükümeti temsil eden bizlerden neler beklenildiğini liderlerimiz de öğrensin.."

Titu Herdelea, anlayışlı anlayışlı gülümserken Vali ona göz kırptı.

O anda Bayan Pintea, kalkmaları gerektiğini belirten bir işaret yaptı, valinin karısı da ona katıldı. Grigor ile Miron, ellerinden geldiğince buna karşı çıktılar. Ama birkaç dakika sonra saatin sabahın dördüne geldiğini dehşetle fark eden öteki konuklar da gitmeye başladılar. Ne yazık ki Bayan Pintea'nın ortaya attığı ciddi bir sorun vardı. Yemekten sonra yatırdığı ve şimdi derin bir uykuda olan üç çocuğunu ne yapacaktı?.. Onları uyandırmak pek zor olacaktı. Zaten kalkar kalkmaz sokağa çıkarlarsa üşütürler diye korkuyordu. Herkes tartışmaya başladı, çeşitli öneriler ortaya atıldı. Grigor, Pintea'ların o gece orada kalmalarını ve Lespezi'ye ertesi gün gitmelerini önerdi. Çocuklarınki ile Nadina'nın odası arasında, onlara ayırabilecekleri bomboş bir oda vardı.

Konuklar teker teker gitmeye başladıktan sonra, yaşlı Miron da eski malikâneye çekildi. Evde kalanlar, bir süre daha sohbete devam ettikten sonra yatmaya çıktılar. Pin-

tea'lar, parmaklarının ucuna basa basa çocuklarına baktıktan sonra odalarına çekildiler. Odaları yan yana olan Herdelea ile Brumaru da yatmaya gittiler. Onların odaları verandanın üstünde, büyük mavi camlı pencerenin yanındaydı. Ay ışığı, mavi camdan geçerek içerisini aydınlatırken Titu bir an koridorda durdu. Nadina ile Grigor'a dönerek tam şairlere yakışır bir sesle, "Ne kadar güzel bir gece" dedi.

Nadina, odasının kapısını açtı. Aziz heykelinin önünde duran lamba, büyük, beyaz ve sıcak yatağı aydınlatıyordu. Başucunda Nadina'nın portresi asılı duruyordu.

Grigor yavaşça, "Mutlu musun sevgilim?" diye sordu.

"Gerçekten de çok, çok eğlendim" diye mırıldandı genç kadın. Kısa bir sessizlikten sonra, "Şimdi de o kadar yorgunum ki..." dedi.

Grigor, ona sevgiyle bakarak fısıldadı, "Çok dans ettin. Ama önemli değil. Mutlu olduğuna ne kadar sevindim, bilemezsin... Neyse artık gideyim. İyi geceler."

Onu kollarına alarak sıcak dudaklarını öptü. Kadın yavaşça geri çekilip, "Çok anlayışlısın sevgilim... İyi geceler" dedi.

Nadina içeri girip kapıyı kapattıktan sonra, Grigor birkaç dakika olduğu yerde kaldı. Aşağıdan, salonu düzeltmekte olan uşakların fısıltıları ve ayak sesleri geliyordu. Işığı söndürdü. Artık gecenin karanlığını yalnızca parıldamakta olan ay bozuyordu. Odasına giden küçük, dar koridoru çok iyi bilirdi. Villanın arka tarafında, eski malikâneye bakıyordu odası.

Soyunup, kendini yatağa attı. Ama bir türlü uyuyamıyordu. Yüreği neşeyle dolmuştu. Uzun zamandan beri Nadina'yı bu geceki kadar arzulamamıştı. Ama buna rağmen gene de yalnızdı. Keşke ısrar etseydi... Hayır, böylesi daha iyiydi. Yoksa, böyle bir şeyin, aşkla ne gibi bir ilgisi olabilirdi. Düşünceleri bir oraya bir buraya gidiyor, yeni planlar yapıyor, kalbi umutla doluyordu.

Aradan bir saat geçmiş olmasına rağmen, hâlâ uyuyamamıştı. Belki de oda çok sıcaktı...

Kalktı, ceketini giyerek bir sigara yaktı. Biraz temiz havaya ihtiyacı vardı. Karanlık daha da koyulaşmıştı. Eliyle yolunu bula bula birkaç koltuk ile küçük bir masanın bulunduğu verandaya çıktı, bir sandalye çekip dikkatle oturdu. Sanki etrafındakilerin rüyalarını bozmak istemiyordu. Arkasını, sevgilisini kendinden ayıran duvara dayamıştı. Tam karşısındaki mavi camdan ayın koskoca garip yüzünü seyretti. Serinlik onu yatıştırmış, heyecanını dindirmişti. Başını arkaya yaslayarak gözlerini kapattı. "Burada uyumam çok garip olur herhalde" diye mırıldandı kendi kendine.

Birden bir kapının açılıp sessizce kapandığını duyar gibi oldu. Bir süre etrafını dinledi, sonra merakını yenemeyerek ayağa kalktı. Önce sola, Nadina'nın odasına doğru, sonra da sağa baktı. Herdelea'nın odası ile Brumaru'nun odasının arasındaki duvarda bir gölge görür gibi oldu. Grigor merakla yaklaştı. Gölge duvara dayandı. Birden ellerinde bir kadının çıplak omuzlarını hissetti ve aynı anda onu tanıdı.

"Ah, demek sensin... Ben de bir hizmetçi sanmıştım."

Kadının omuzunun yumuşak, serin ve hafif nemli tenini hissetti. Sanki korkunç bir şeye dokunmuş gibi elini geri çekti ve nefretle bağırdı, "Orospu!.."

Ona sırtını dönüp, karanlıkta evin arkasına doğru hızlı hızlı yürüdü.

Ertesi gün Raul Brumaru erkenden kalktı, Paris'te öğrendiği bir şarkıyı mırıldanarak neşeyle aşağı indi. Salonda Grigor'la karşılaştı.

"Ah Grig, sen benden de baskın çıktın. En erken ben kalktım sanıyordum" diye bağırdı ev sahibine elini uzatarak.

Uzattığı eli görmezlikten gelen Grigor, sert bir sesle cevap verdi.

"Hemen Bükreş'e dön! Kızak kapıda hazır."

Brumaru bembeyaz olmuştu. Şaşkınlıkla bir şeyler mırıldandı.

Grigor ona hiç aldırmadan söylendi, "On beş dakikan var."

On beş dakika sonra Raul Brumaru hazırdı.

Ichim'in işini yapmakta olan Petre kırbacını kaldırdı. Hareket ettikleri zaman Grigor merdivenlerin başından bağırdı.

"Kısraklara dikkat et Petre!"

bölüm beş
ateş

1

Ertesi gün herkes, çok iyi bir delikanlı olan Brumaru'nun bu kadar erken gidişine üzüldüğünü söyledi. Ama gene de onun yokluğu, konukların neşesini kaçırmamıştı. Kocasının Miron Iuga ve Titu Herdelea ile konuşmaya daldığını gören Bayan Pintea, neşeyle, "Artık gitmeliyiz Alexandru şekerim. Korkarım ki bu gidişle bir gece daha kalacağız burada..."

Nadina da biraz hava almak istediğini söyleyerek onlarla Lespezi'ye gitti. Döndüğünde öğle olmuştu.

Yapmış oldukları programa göre, Noel'in ikinci gününü Gogu'larda geçireceklerdi. Yaşlı Iuga evde yalnız kalmıştı. Alışkanlıklarını bırakıp, tatil günü evden çıkmayı reddetmişti. Ama son anda Grigor da onlarla birlikte gelemeyeceğini, çok acele ve önemli bir işi olduğundan Piteşti'ye gideceğini söyledi.

Nadina ile yalnız gideceği için Titu çok memnundu. Ne yazık ki genç kadın biraz solgun ve neşesiz görünüyordu. Akşam yemeğine Lespezi'de kaldılar. Nadina kocasını şikâyet etti ve bütün evlilikleri boyunca hislerini yaralamış olduğunu söyledi. Akşama doğru oldukça kendine gelmişti. Eve

dönerken bol bol konuştu. Titu'nun esprilerine güldü, kızağı durdurup bir süre göğün ortasında parıldayan ayı seyretti ve bol bol Fransızca şarkılar söyledi.

Gerçekte Nadina, Grigor'a karşı olan durumunu çok garip hissediyor ve nasıl bir tavır takınacağını bilemiyordu. Ötekiler bir şey fark etmemişlerdi, ama Grigor ona tek kelime bile söylemiyordu. Hiçbir şey de sormamıştı. Kocasının Brumaru'nun peşinden gittiğinden ve onunla düello edeceğinden kuşkulanıyordu. Böyle bir olay, mutlaka bir boşanma ile sonuçlanırdı. Bunu engelleselerdi bile, Grigor daha az romantik, başka bir çare bulacaktı elbet. İşte tam bu nedenle, ağabeysinin evindeyken evliliğinden söz etmiş ve bunu her tür sonucu yadırgatmayacak bir ifadeyle yapmıştı.

Noel'in üçüncü günü Nadina bir yürüyüşten döndüğünde, bahçede bir grup köylüyle karşılaştı. Onları görünce sinirlendi. Aralarında Petre de vardı. Köylüler, Bayan Nadina'nın, daha iyi bir niyetle dinleyeceğinden emin oldukları için getirmişlerdi onu. Ama, daha genç adam ağzını açıp bir şey söylemeye fırsat bile bulamadan, Nadina hırsla söylenmeye başladı.

"Neden gene yolumu kesiyorsunuz?.. Size satmayacağımızı söylemedim mi?.. Neden beni huzur içinde bırakmak istemiyorsunuz? Buraya dinlenmeye geldim ben..."

Merdivenleri çıkarken, kızgın kızgın sözlerine devam etti, "Hayatımda hiç bu kadar saygısızlıkla karşılaşmadım."

Genç Herdelea, sinirle başını sallayarak onun peşinden gitti. Kadının hiç bu kadar sinirleneceğini sanmamıştı.

Köylüler oldukları yerde kalarak şaşkın şaşkın birbirlerine baktılar. Uzun bir sessizlikten sonra Malin Stan, caciula'sını düzelterek, "Ne şeytan kadın!" dedi.

Ama Petre, dişlerinin arasından sinirle mırıldandı, "Biraz bekle hanımefendi, elbet bir gün ikimiz hesaplaşacağız."

Öğleden sonra Dragoş'larda Titu, bir kez daha köyün dertlerini dinledi.

Aynı anda Miron Iuga, Nadina ile ciddi bir konuşma yapmaktaydı. Konu, tabii ki Babaroaga idi.

Dördüncü gün olan Pazar günü akşama doğru Grigor döndü. Uzun bir süre ayrı kaldığı için özür diledi, sanki bütün işleri yolunda gitmiş gibi neşeliydi. Yemekten önce Nadina'ya kendisiyle konuşmak istediğini söyledi.

Onun sesindeki üzüntüyü fark eden kadın, "İstersen benim odama çıkalım" diye gülümsedi.

"Hayır hayır" diye karşı çıktı kocası.

Yandaki küçük odaya çekildiler ve Grigor sakin bir şekilde konuştu. "Şuna karar verdim..."

Ertesi gün, öğleden sonraki trenle Nadina Bükreş'e gidecekti. Bu, ona hazırlanabilmesi için yeterince zaman vermek demekti. Orada hemen bir avukatla görüşüp boşanma davası açacaktı. Tabii Grigor, Piteşti'ye değil de Bükreş'e gitmişti. Evdeki bütün özel eşyalarını Mariuca Hala'nın evine taşımıştı. Bunu, skandalı önlemek için yapıyordu. Tabii karısının boşanmaya karşı çıkmaması şartıyla... Aksi takdirde bu kadar sessiz kalamazdı. Genç Herdelea onunla birlikte giderdi. Böylece yalnız yolculuk etmemiş olurdu. Costeşti onlar için bilet almıştı. Onların yapacakları tek şey, trene binmek olacaktı.

Nadina önce bir şeyler söylemek istedi, ama sonra vazgeçti ve dudaklarında hafif bir gülümsemeyle onu dinledi.

Kocası konuşmasını bitirdikten sonra, "Peki öyleyse" dedi ve odadan dışarı çıktı, kocası da onun arkasından çıktı.

Yemekte, artık burada çok sıkıldığını ve ertesi gün gitmeye karar verdiğini söyledi. Miron Iuga onu vazgeçirmeye çalıştıysa da başaramadı. Eğer Bay Herdelea kendisiyle gidebilirse, Grig, bir süre daha köyde kalabilirdi. Titu hem Nadina'ya eşlik edeceği, hem de bilet parası ödemekten kurtulacağı için bu öneriyi hevesle kabul etti.

Vedalaşma, büyük salonda oldu. Dışarıda korkunç bir soğuk vardı. Kürklere sarınmış olan Nadina, sanki hiçbir şey olmamış gibi elini uzattı.

"Allah'a ısmarladık Grig."

Grigor, korkuyormuşcasına onun eline hafifçe dokundu.

"Güle güle."

Yaşlı Iuga onu kapıya kadar geçirdi. Açık kalan kapıdan soğuk hava içeri girerek odayı tertemiz yaptı.

"Ne kadar güzel ve cazibeli bir kadın" diye mırıldandı yaşlı adam ellerini ovuşturarak. "Onun bu kadar erken gitmesine izin vermek, büyük aptallık Grigor."

Boşanma kararını duyunca istavroz çıkartıp, "İmkânsız" diye bağırdı. "Delilik bu!"

Grigor'un kendisine geçinemediklerini anlatmasına rağmen boşanmalarını gereksiz buluyordu. Eğer oğlu karısından ayrılırsa Babaroaga topraklarını ele geçirmek için en küçük bir umudu bile kalmayacağını düşünüyordu.

"Umarım ki senden daha akıllı davranır da ayrılmaya yanaşmaz" dedi Miron Iuga.

"Bu onun için çok daha kötü olur" diye cevap verdi Grigor.

2

Korkunç bir kış, dört haftadır etrafı kasıp kavuruyordu. Havada en ufak bir değişiklik belirtisi bile yoktu. Köy, karların içine gömülüp kalmıştı. Köylüler, ocaktaki ateşi bir an bile söndürmeye cesaret edemiyorlardı. Yaşlı Miron köylülere acımış ve ormandan çalı çırpı toplamalarına izin vermiş, karşılığında da para istememişti. Bazıları bahçelerinin kenarlarındaki çitleri yakmışlar, bazıları da ağaçlarını kesmişlerdi.

Ertesi pazar hükümet binası doluydu. Erkenden gelmiş olan Belediye Reisi Pravila, sabırla ötekilerin de gelmesini bekliyordu. Neden söz edeceğini kimseye söylememişti. Ancak giriş bile insanlarla dolduğunda ve ofisinde hiç yer kalmadığını gördükten sonra konuşmaya başladı. Gelirken Busuioc'un hanına uğrayıp bir kadeh erik rakısı yuvarladığı için sesi hafifçe titriyordu.

Kendisinin anlayışlı bir insan olduğunu, insanlara karşı dürüst bir Hıristiyan gibi davrandığını ve birçok şeyi görmezlikten geldiğini belirttikten sonra, bütün bunlara rağmen Amara'nın bir hırsızlar köyü haline geldiğini, Noel'den sonra her gece bir hırsızlık vakası olduğunu söyledi. Çingene gibi birileri Kiracı Cosma Buruiana'nın mısırını çalmışlardı ve kiracının neredeyse tohum olarak kullanacak bile kadar mısırı kalmamıştı.

"Geçen sonbahar, onun yüzünden çok çektik" dedi Serafim Mogoş, herkesin duyabileceği bir sesle.

Belediye Reisi bunun doğru olduğunu kabul etti. Ama mecbur olmadığı halde kiracının elinden geldiği kadar bunu tamir etmeye çalıştığını belirtti.

Bunun üstüne kapıda durmakta olan Leonte Orbişor bağırdı: "Peki, ya yediğimiz dayaklar!.. Onları nasıl ödeyecek?"

Gene de Cosma Buruiana, büyük boyarın olayı duyup işi büyüteceğinden korkarak herhangi bir şikâyette bulunmamıştı. Bir haftadır Yaşlı Miron'un konağının etrafında da hırsızlar dolanıp duruyordu. Yaşlı boyardan olduğu için o kadar önemli değildi bu. Boyarlardan bir şey çalmak günah değil derlerdi, ne de olsa insanın kendi emeğiydi o. Ama ne yazık ki köyde de hırsızlıklar oluyordu. Birinin tavuğu, başka birinin mısırı, bir de Peder Nicodim'in başına gelenler vardı. Noel için yetiştirdiği iki domuzu çalınmıştı. Damadı Filip Ilioasa oradaydı ve söylediklerinin doğru olduğunu kendisi

de anlatabilirdi. Belediye Reisi burada susarak konuşması için Filip'e baktı.

Hantal ve donuk bir adam olan Filip başını salladı, öksürdü ve tam konuşmak için ağzını açmıştı ki, Ignat Cercel ondan atik davrandı.

"İnsanlar, ancak malı mülkü olanlardan bir şeyler çalabilirler. Benim gibi yoksul birinin neyini alabilirler ki!"

Bazıları onun bu sözlerine kahkahalarla güldü. Belediye Reisi sinirlenmişti.

"Şaka yapacak zamanımız yok Ignat, sizi buraya bunun için toplamadım."

"Şaka yapmıyorum Sayın Belediye Reisi" diye karşı çıktı köylü, "Vergi memuru domuzumuzu aldı. Ne bir avuç mısırımız, ne de bir parça odunumuz var. Çocuklarım, açlıktan ve soğuktan perişan bir haldeler..."

"Bu şekilde yaşamaya devam edemeyiz" diye bağırdı Leon Orbişor, "Bu gidişle kışı çıkartamayacağız. Ya öleceğiz ya da..."

"Doğru, doğru" diye ona hak verdi birkaç ses, "Yavaş yavaş ölüyoruz hepimiz."

Mırıltıların arasından ince bir feryat duyuldu. "Üç gündür boğazımdan tek bir lokma bile geçmedi. Hâlâ ayaklarımın üstünde durabilmem büyük bir mucize..."

Belediye Reisi, otoritesini tekrar sağlamak için kızgın bir sesle bağırdı, "Yeter, bu kadar!" Gürültü yavaş yavaş kesilirken, konuşmasına devam etti, "Evet, yoksulluğu ve açlığı hepimiz görüyoruz. Ama bu, yarın gelip benim boğazımı sıkabilirsiniz demek değildir, değil mi?.."

"Evet, öyle..." diye bağırdı biri.

Uzun boylu, çökük yanaklı Melinte Heruvimu idi bu. Siyah gözleri, umutsuzlukla etrafına bakınıyordu. Evde üç çocuğu ve sonbahardan beri yatakta yarı ölü, yarı canlı yatmakta olan bir karısı vardı.

Pravila, Heruvimu'nun kendisine hak verdiğini sanarak, kestiği yerden devam etti. Bugünden itibaren bütün bu işlerden elini çektiğini, şikâyetlerin polise yapılması gerektiğini, bundan sonra sorguları polisin yapacağını ve köyde tekrar huzuru sağlamanın gene polisin görevi olduğunu belirtti.

Serafim Mogoş homurdandı, "Hah! Polis! Onlar, insanlara işkence etmekten başka hiçbir şey bilmezler."

"Ama insanlar da doğru dürüst hareket etmeli Serafim" diye cevap verdi Belediye Reisi, "Herkes ne düşünüyorsa söylesin. Daha sonra arkamdan konuşup, haksızlık ettiğimi söylemenizi istemem."

Hepsi birden konuşmaya başladılar.

Nicolae Dragoş'un yanında durmakta olan Petre Petre bağırdı:

"Durun. Herkes tek tek konuşsun. Biz de birbirimizi insan gibi dinleyebilelim."

Önce, Luca Talaba konuşmaya başladı. Ama, Belediye Reisi'nin bahsettiği konulardan söz etmiyordu. Günlerdir uykularını kaçıran Babaroaga'yı anlatıyordu. Ne kadar korkunç olursa olsun, kış bir gölge gibi geçecek, yakında ilkbahar başlayacak ve onlar da toprak üstünde çalışacaklardı.

"Peki, ne yapacağız o zaman? Kollarımızı kavuşturup Rum'un toprağı kapmasını mı bekleyeceğiz?.. Hanımefendi bizimle eğleniyor. Bunu açık açık yüzümüze bile söyledi. Eğer olduğumuz yerde oturacak olursak, yoksulluktan yakınmaya da hakkımız olmaz."

Petre, işleri daha da karıştıracak bir şeyi söylemeye zorunlu hissetti kendini. Bayan Nadina, Bay Grigor'dan boşanacaktı. Malikânedeki ahçının yeğeni Marioara söylemişti bunu ona. Artık buraya bir daha ne zaman geleceğini ve ellerine onunla konuşmak için ne zaman fırsat geçeceğini ancak Tanrı bilirdi.

Bu haber, köylüleri daha da büyük bir karışıklılığa sürüklemişti. Gürültü ve şamata, ofisi bir hana çevirmişti. Her zamandan daha asık suratlı ve hırçın ola Trifon Guju, Belediye Reisi'ni kısa bir süre önce, Luca'nın söylediklerini yalanlayıp, şimdiyse bu yolun daha kazançlı olduğunu düşünerek geriye dönüş yapmakla suçladı. Pravila kızardı, inkâr etmeye çalıştı, ama kapıda durmakta olan Toader Strimbu, onun sözünü kesti.

"Yoksullara karşı olacağına, bizimle birlikte büyük boyara gidip artık Bayan'ın toprağa ihtiyacı olmadığına göre onu aramızda bölüştürmesini istemelisin."

"Doğru" diye bağırdı Leon Torbişor, "İyi konuştun."

Trifon Guju'nun gür sesi bir kez daha duyuldu.

"Hatta Kral'a bile gidip hakkımızı vermesini isteriz!"

Belediye Reisi biraz sakinleşmişti. Alaylı bir sesle konuşmaya başladı, "Neler saçmalıyorsunuz böyle... Hele genel olarak herhangi bir insan gibi normal olduğunuzu düşününce! Hiçbir boyarın toprağını dağıttığını duydunuz mu siz? Şurada dilini dolandıran Trifon'u ele alalım. O, bir parça *mamaliga**sını bile kimseye vermez. Zaten yok ya, neyse... Gene de başkalarının ona topraklarını vermelerini ister. Hayatımda hiç bu kadar aptalca konuşma duymamıştım. Tamam Trifon – git de boyarın toprağına sabanının demirini daldır bakalım! Ne de bu insanların hiçbiri, benden önce Belediye Reisi olan Luca Filip ya da Dragoş ve en yaşlımız Peder Lupu bile duymamıştır böyle bir şeyi!"

"Bolluk içinde yaşayan insanlar, tabii duymak istemezler. Ama bizim gibi yoksullar her şeyden bir umut çıkarmak zorundadırlar" dedi Ignat Cercel, "Böyle yapmasaydık yok olurduk. Nasıl süründüğümüzü Tanrı biliyor."

---

* Mamaliga: Mısır unundan yapılan koyu bir çorba. Yakın zamanlara kadar, Romen köylüsünün temel yiyeceklerinden biriydi. (ç.n.)

"Kötü Ignat, çok kötü" dedi Belediye Reisi ateşlenerek, "Dürüst bir insan, çukura düşmüş bir arabayı çıkarmak için yardımcı olur. Başkaları çalışırken bir kenarda durup bakmaz."

"Ne kadar çalıştığımızı ancak biz biliriz. Ama, karşılığında hiçbir şey alamıyoruz" diye mırıldandı Melinte Heruvimu.

"Tabii, hepimizin çalışması gerek Melinte. Biz bu nedenle dürüst insanlar oluyoruz, hırsız değil" dedi Pravila, "Anlaşılan, şimdiye dek ben başka bir şeyden söz etmişim, siz başka bir şeyden!.. Peki, öyle olsun. Ama dikkat edin, bundan sonra kimsenin suçunu örtmeyeceğim. Her şeyi polise bırakacağım."

"Eh, ne yapalım!.. Hepimizin zaten bir tek hayatı var, yüzlerce değil" dedi Serafim Mogoş.

Mogoş'un sözleri, Belediye Reisi'nin içine o kadar oturmuştu ki, birden bütün kontrolünü kaybederek bağırmaya başladı.

"Hepiniz dışarı çıkın! Defolun! Sizinle zamanımı harcıyorum..."

Köylüler yavaş yavaş dışarı çıktılar, sonra bahçede ve sokakta küçük gruplar haline gelerek olanları kendi aralarında tartıştılar.

"Tabii, başkalarının dertlerini dinlemek, onların işine gelmiyor" dedi Ignat Cercel.

"Doğru" diye ona hak verdi Toader Strimbu, "Eğer yöneticiler toprağı bölmeyi kabul ederlerse, büyük bir kısmı, hiç toprağı olmayan yoksullara gidecek. O zaman da onlar hiçbir şey kazanamayacaklar."

"Zaten bunun için toprağı satın almayı o kadar istiyorlar" dedi Trifonguju kızgınlıkla, "Yöneticiler, toprağı bize verecek zaman bulamasınlar diye... Ama biz de uyumayacağız.."

Petre, öğretmenin kardeşi ve birkaç yaşlıyla birlikte ayrıldı. Olanları Bay Grigorita'ya anlatmak ve onlara yaptığı

yardımlardan dolayı kendisine teşekkür etmek istiyordu. Bayan'ı istasyona götürüp döndükten sonra Grigor onun anlattıklarını baştan sona kadar dinlemiş, sonra uşağı Leonte Bumbu'yu çağırarak, defterden Petre'nin babasının bütün borçlarını silmesini ve kendisine hemen iki öküz parasının ödenmesini emretmişti.

Boyarların ayrılmalarından söz ederlerken, Petre, Marioara'dan öğrendiği birkaç şeyi daha anlattı. Sonra da, "Bayan Nadina çok inatçı, ama Bay Grigorita'yı bilirsiniz. Sanki bir boyar değilmişcesine altın gibi bir yüreği vardır. Benim için yaptıklarını ölene dek unutmayacağım."

3

Trende Titu Herdelea, Nadina'nın kocasından ayrılacağını öğrendi. Önce inanamadı. Ama on gün sonra Grigor da bunu doğruladı. Titu üzüntüyle, "Ne olursa olsun çok yazık... O kadar güzel bir kadın ki.." dedi.

"Biraz fazla güzel" diye gülümsedi Grigor.

Grigor'u çok sevmesine ve Nadina'yı da çok beğenmesine rağmen, genç Herdelea'nın, onların sorunlarıyla uğraşacak pek zamanı yoktu. Gene de, Grigor'la sık sık karşılaşıyor, ara sıra onu görmeye gidiyor, bazen de beraber yemek yiyorlardı.

Tiyatroda ya da Gogu'larda Nadina'yla da karşılaştığı oluyordu. Ama her şey bir yana, gazetecilik dünyası gittikçe onu daha çok içine alıyordu. Politik olayların etkisini artırdığını ileri sürerek, Roşu, genç adamın görevini iki misline çıkarmıştı. Drapelul'u düzeltmek için hevesli sekreter gazeteye durmadan yeni şeyler ekliyor ve bu işlerle uğraşacak başka kimse de olmadığı için, bütün bunların peşinden koşmak Herdelea'nın üstüne kalıyordu. Titu, her zamanki gibi bunları hiçbir şey söylemeden kabul ediyordu. Sonunda

Merak başlıklı bir sütunun *Politik ve Sosyal Yankılar* başlıklı bir ötekinin ve gazetede çıkan tiyotro eleştirilerinin sorumluluğunu üstüne aldı. en çok hoşuna giden de buydu. Tiyatroyu çok seviyordu. Böylece de daha sık ve bedava gidebilme fırsatını eline geçirmiş oluyordu.

Amara'dan döndükten sonra çapkın ev sahibesi Bayan Alexandrescu'nun ona bir sürprizi vardı. Taşrada yaptıklarını sorgulayıp verdiği cevapları dinlemezken, ki bu Titu'nun duygularını çok incitiyordu, birden sözünü kesip parmağını sallayıp, çapkın iş birlikçi bakışla, "Biliyor musunuz, siz yokken Tanta buraya sık sık geldi ve durmadan sizden söz etti." dedi, "Ne kız, Bay Titu!.. Tahmin edemezsiniz... Ancak benim küçük Mimi'm ona benzeyebilir. O kadar iyi, güzel ve akıllı ki.."

Sonra köyde neler yaptığını sordu, ama iki dakika geçmeden delikanlının sözünü kesti.

"Çok yaramaz bir adamsınız. Galiba Tanta'ya asılıyorsunuz... Neyse, iyi bir zevkiniz olduğunu kabul ediyorum. Tantica gibi kızlara kolay kolay rastlamaz insan hayatta. Hem çok güzel, hem de iyi bir aileden geliyor. Üstelik oldukça iyi de bir eğitim görmüş. Siz de fena bir delikanlı değilsiniz hani... İyi bir çift olacağınız muhakkak. Tanrı her şeyi istediğim gibi yapsa!.."

Titu şaşkınlık içinde yarım saat birbiri ardına hızlı ve baş döndürücü bir tempo ile sunulan kadının açıklamalarını, hesaplarını, planlarını, öğütlerini ve teşviklerini dinlemek zorunda kaldı. Titu korkmuştu. Tanta'yı sevdiği bir gerçekti, ama evlenmeyi aklına bile getirmemişti. Şimdilik böyle bir şey çok saçma geliyordu ona.

Gerçekten de Tanta hergün öğleden sonra Bayan Alexandrescu'yu ziyarete geldi ve Titu da gittikçe kendini daha garip hissetti. Odasını değiştirip izini kaybettirmek, ona tek kurtuluş yolu gibi geliyordu. Ancak bir gün Bayan Alexandres-

cu'larda Tanta ile konuşurken, ev sahibesinin bir bahaneyle oradan ayrılıp onları yalnız bırakmak için fırsat kolladığını fark etti. Ama, tam o sırada kapı yavaşça vuruldu ve hiçbir cevap beklemeden Marioara içeri girdi.

"Özür dilerim" dedi sinirlice. Tanta'yı görünce biraz tedirgin olmuştu. Yoksa Bayan Alexandrescu'dan çekinmezdi o... Ders çalışmak için gelmiş, ama kapıyı kilitli bulmuş ve...

"Ama sevgili Marioara, anahtar kilidin üstündeydi" dedi Titu, kıpkırmızı olarak.

"Öyle mi, fark etmemişim... Öyleyse gidip içeri gireyim. Tekrar özür dilerim" dedi kız. Sonra Titu'ya bakıp gülümsedi ve odadan dışarı çıktı.

Kapı arkasından kapanır kapanmaz, bembeyaz olan Tanta, gitmek için ayağa kalktı. Bayan Alexandrescu, umutsuzluk içinde durumu ona anlatmaya çalıştı ama faydasızdı. Tanta, kandırıldığını söylüyordu. Neden ona biraz önce buraya sanki kendi eviymiş gibi giren kızdan söz edilmemişti?... Hüngür hüngür ağlamaya başladı, sonra biraz sakinleşti. Ama kalmadı ve kendini bir kurban gibi hissederek hemen gitti.

"Ne yaptığını gördün mü?" dedi Bayan Alexandrescu, azarlarcasına, "Bugünlerde bu ders meselesiyle başını belaya sokacağını biliyordum. O kadar heyecanlı ve sabırsızsın ki!.. Eee, şimdi ne yapacaksın?. Tanta ince bir kızdır..."

Odasına çıktığında, bir de Marioara ile uğraşması gerekiyordu. Ama neyse ki onu kolaylıkla yatıştırabildi.

Gece yatarken, bütün gün olanları düşünüp, memnun memnun güldü. Hiç beklenmedik bir şey onu kurtarmıştı. Tanta sinirlenmiş ve böylelikle bu mesele de kapanmıştı. Ne ertesi gün, ne de ondan sonraki gün bir daha gelmedi.

Şubatın birinci günü olan cumartesi günü, Titu'nun Drapelul için önemli bir yazı yazması gerekiyordu. Deliceanu yazıyı nasıl istediğini anlatmış, genç adam da iyi bir gazeteci

olduğunu kanıtlamak için hevesle işe koyulmuştu. Bu yüzden Bayan Alexandrescu Jean'la birlikte ailesini ziyarete gideceğini söylediğinde çok memnun oldu. Geç gelecekleri için eve onun bakmasını rica ediyorlardı. Eğer dışarı çıkarsa kapıyı kilitlemeli, anahtarı da her zamanki yerine koymalıydı.

Titu elbisesini çıkardı, sırtına eski bir hırka geçirdi, terliklerini giydi, kendine birkaç sigara sardıktan sonra işe koyuldu.

Oda oldukça sıcaktı. Kısa bir süre sonra, sanki birisi ona dikte ettiriyormuş gibi birkaç sayfa dolusu yazı yazmıştı bile. Düşünceleri, ipe dizilmiş boncuklar gibi düzenliydi. Oda duman içinde kalmıştı. Tabii, bu da onun ilham kaynaklarından biriydi.

Beşe doğru, hava kararmaya yüz tuttuğunda, artık yazının yalnızca sonuç kısmı kalmıştı. Düşüncelerini toparlamak için yazıyı bir kez daha baştan sona okudu, "İyi oldu" dedi sonunda kendi kendine, "Hem de çok iyi. Eğer bunu da beğenmezlerse..."

Ama sözlerinin sonunu getiremedi. Ayağa kalkmış, yatağının yanında durmakta olan lambayı yakmak için masanın üstüne koymuştu. Camı çıkartıp bir kibrit ararken, birinin kapıya vurduğunu duydu. Tam başını o yana çevirmişti ki, kapı açıldı.

"Tanta."

O kadar çok şaşırmıştı ki, ister istemez bağırmış ve hemen ardından utançtan kıpkırmızı olmuştu.

Yabancı birinin evine girmiş gibi kapıda durmuş, Titu'ya bakıyordu Tanta.

"Tantica, lütfen beni affet" dedi kendini toparladıktan sonra. Görüyorsun, ne haldeyim, çalışıyordum. Biraz önce lambayı yakmak için ayağa kalkmıştım."

Ona doğru ilerleyince, kız elini uzatarak Titu'yu durdurdu.

"Birini mi bekliyordun?"

Cevap vermek için ağzını açmıştı ki, genç kız garip bir gülümsemeyle ikinci bir soru sordu.

"Beni de mi beklemiyordun?"

Delikanlı başını salladı.

"Ama görüyorsun ki gene de geldim" dedi kız. Sırtına bir kürk giymiş, boynuna da başka bir kürk sarmıştı. Kafasında küçücük, kadifeden bir kep vardı. Yüzü kapkaranlık odayı aydınlatacak kadar parlaktı.

"Bu sıkıcı odaya mutluluk getirdin."

Titu, sesini romantik bir şekilde titretti. Ama gerçekten de büyük bir içtenlikle söylemişti bu sözleri. Tanta, ellerini uzatarak ona doğru yaklaştı.

"Seni rahatsız etmem. Yazı yazarken seni seyretmek bile beni mutlu ediyor. Senin yanında olmak, yeterli benim için."

"Ne olursa olsun..."

Birden sustu. Kızın aşırı samimiyeti onu rahatsız ediyordu. Sözlerini bitiremedi, kızın ellerini tutarak kalbine bastırdı. Sonra hiçbir şey söylemeden paltosunu çıkarttı. Kız da küçük şapkasını bir kenara fırlattı.

Karanlık gizlice odaya girmiş, gölgeler bile görünmez hale gelmişti. Yalnız, bahçeye açılan pencere belli belirsiz görünüyor, küçük kar tanecikleri kelebekler gibi oradan oraya uçuşarak sanki soğuktan korunmaya çalışıyorlardı.

Titu kolunu kızın beline dolayıp, "Nereye oturalım?" diye sordu. "Görüyorsun ki, odamda yan yana oturabileceğimiz pek fazla bir yer yok."

Kızın yüzü gülümsemeyle aydınlandı. Yatağın bir ucuna oturup, onun ateşe birkaç odun daha atışını, sonra da kapıyı kilitleyişini seyretti.

Sonra gelip ellerini tutarak onu büyük bir istekle öpünce hafifçe titredi ve "Kapıyı neden kilitledin?" diye sordu.

Ama bu soru cevaplanmadan unutuldu gitti...

Titu, onun önünde diz çökmüş, başını kucağına koymuş, kalçalarını okşuyordu. Sorusunun cevapsız kalması kızı üzmüştü; sinirle parmaklarını Titu'nun saçlarına bastırarak sanki transa geçmiş bir şekilde camın dışında kar tanelerinin oynaşmasını seyretmeye daldı. Yalnızca delikanlının kapıyı kilitlediğini, bu yüzden de artık gitmesi gerektiğini düşünüyordu.

"Titu, sevgilim, lütfen yapma" diye fısıldadı, "İyi bir çocuk olacaksın, değil mi?.. Söz ver.."

Titu birdenbire ayağa fırladı ve "Söz veriyorum, söz veriyorum" dedi.

Sonra yatağın kenarına, kızın yanına oturdu. Bir an, ikisi de bu sözlerin çok ağır olduğunu düşündüler. Odaya yayılmakta olan güzel bir büyüyü bozmuştu bu sözler. Tanta, geldiği için özür dilemek zorunda hissetti kendini. Aslında bugün buraya gelmeyi aklından bile geçirmiyordu. Neden geçirsindi ki... Delikanlı onu sevmiyordu bile... Ama Lenuta ile Jenica onlara gelince, Titu'nun evde yalnız olduğunu düşünmüş ve kendi kendine Titu'nun onu ne kadar sevdiğini bilmediğin, bu nedenle de aşkına yeterince değer vermedini söylemişti. Ona anlatacak o kadar çok şeyi varken neden ihtiyar kadınların dedikodusunu dinlesindi ki ...

Titu'ya bakmadan konuşuyordu. Zaten Titu'nun da onu dinlediği yoktu. Vücudunu genç kızınkine daha da çok yaklaştırıyor, onun kalp atışlarını daha da belirli duyarak hafif hafif kıpırdayışlarını hissediyordu. Birden, genç kız korkuyla ayağa kalktı!

"Artık gitmem gerek... Bırak da gideyim sevgilim, paltomu nereye koydun?"

Titu dehşet içinde kalmıştı. Bitmemiş yazısıyla yalnız başına bırakılmak düşüncesi bile korkutuyordu onu. Şimdi Tanta'dan öte her şey önemini yitirmişti. Dünya da hiçbir şey onun bu odaya getirdiği güzelliğin yerini alamazdı. O

anda, sanki her şey kızın yeşil gözlerinde, sımsıcak vücudunda ve kıvrak hareketlerinde gizliydi. Onu kaybetmekten korkarak kızın yolunu kesti. Öpmeye başladı ve gözlerinin içine bakarak, "Beni bu halde bırakamazsın..." diye fısıldadı.

Birden söylediği şeylerden utanmıştı. Elleri kızın ince, beyaz bluzunun üstünde dolaştı. Tanta gülümseyerek düğmelerini açmasına yardım etti. Aynı zamanda da, "Bluzumu bırak Titu... Hayır, hayır, gitmek istiyorum..." diye mırıldanıyordu.

Titu'da ne söylediğini bilmeden bir şeyler mırıldandı. Sesleri mutluluk içinde birbirine karıştı...

Tanta dimdik duruyordu. Vücudunda yalnız ince bir gömlek kalmıştı. Elleriyle dik memelerini örtmeye çalıştı.

"Üşüyorum..." diye fısıldadı.

Titu bir çocuk gibi onu kucağına aldı, yatağa yatırdı ve üstünü örttü. Genç kız gözlerini dikmiş, battaniyeyi düzeltmeye çalışan Titu'ya bakıyordu. Birden delikanlının da yanına uzanmış olduğunu fark etti. Soğuk elleri, kızın memelerini okşadıktan sonra sıcak karnına doğru kaydı. Kız korkuyla, "Hayır, hayır, hayır..." diye mırıldandı ama ona doğru dönüp kollarını boynuna doladı. Delikanlının bacağının dizlerini araladığını hissetti...

Ancak uzun bir zaman sonra kendine gelebildi Tanta. Titu, yatağın kenarına uzanmış, yanaklarından aşağı yuvarlanan gözyaşlarını öpüyordu.

"Üzüldün mü Tanta? Senin üzülmeni istemiyorum..."

Kısa bir sessizlikten sonra Tanta sordu. "Beni hâlâ seviyor musun?"

Titu ona öpücükleriyle cevap verdi.

Ama kız onu durdurarak bir soru daha sordu: "Benim seni sevdiğime inanıyor musun?"

"Bundan asla kuşkulanmamıştım" diye cevap verdi Titu. "Asıl sen benim seni sevdiğime inanmıyordun!"

"Artık inanayım mı?"

"Tabii" diye cevap verdi Titu onu öperek.

Yalnız kalır kalmaz Titu Herdelea perdeleri kapatıp lambayı yaktı. Başını döndüren kızın kokusu hâlâ odadaydı. Onun iç çekişlerini, sözlerini, vücudunun kıvrak hareketlerini hâlâ duyuyordu. Birden, daha yeni yeni başarıya ulaşmaya başladığı anda, aşkının sorumluluklarla dolduğunu hissetti. Tanta'yı seviyordu kuşkusuz, ama bu sonu ne olacağı bilinmeyen yaşantısına genç kızı da sokarak onun geleceğini mahvetmeye hakkı var mıydı? Kendi geçimi bir sorunken, bir de kadının geçimini nasıl yüklenirdi? Yaptığı şeye bir mazeret bulmaya çalıştı. Elinden geldiğince karşı koymuştu o... Hem sonra Tanta kendi isteğiyle gelmişti. Ne kadar ciddi olursa olsun her aşkın bir sonu olması gerekmiyordu. Başka şeyler de olmuştu ama... Birden kendinden tiksindi. Kendi kendine söylendi:

"Sen çok kötü bir insansın Titu! Yaptıklarından utanmalısın!"

4

Grigor Iuga köyde daha fazla kalamadı. Yalnızlıktan sıkılıyor, babası da bir yandan böyle bir şey için evliliğini bozmamasını söyleyip duruyordu. Babasına gerçeği söylemeye utanmıştı. Erkekliğine hakaret edilmiş gibi geliyordu ona. Beş yıllık evlilikleri karısına, hiç olmazsa kendi evinde, onu aldatmaması gerektiğini öğretememişti. Zaten, hâlâ kendi duygularından emin değildi. Bazen, karısının bu hareketi için bir mazeret aradığını fark ediyor, sonra hemen kendini toparlayıp böyle bir şeyin asla affedilemiyeceğini düşünüyordu. Kendisinden nefret ediyor, zayıflığından korkuyordu. Hiç olmazsa başkentte bu kadar yalnız olmayacaktı.

Öğrenciyken kaldığı Maurica teyzenin evindeki odasına taşınmıştı. Odayı kendisi için özenle düzenlenmiş buldu. Onun bu işten memnun olması teyzesini de sevindirmişti.

"Demek beğendin Grigorita... Her şeyi senin için, kendim hazırladım. Kendini evinde hissetmeni ve hiçbir şeyinin eksik kalmamasını istiyorum. Belki bu şekilde pişman olmazsın.."

Daha fazla bir şey söylemedi. Nadina'dan hoşlanmadığını Grigor bilirdi. Onun için böyle bir anda Nadina'yı hatırlatmak istemedi. Ama Grigor, hiç ummadığı bir tavırla cevap verdi.

"Pişman olacağım diye hiç meraklanma sevgili teyzeciğim."

Gogu Ionescu'dan bir randevu aldı ve ertesi gün kulüpte buluştular. Gogu durumdan hiçbir şey anlamamıştı. Haberleri Nadina'dan duyunca, tam anlamıyla dehşete kapılmıştı. Nasıl olabilirdi böyle bir şey?.. Her zaman onların çok iyi geçinen bir çift olduklarını sanıyordu. Tabii böyle nazik bir konuya karışmak istemezdi, ama... Grigor'u kendi kardeşi gibi severdi. Aralarında bir aile bağı kalmasa bile gene de sevmeye devam edecekti. Evet, Nadina geçinilmesi zor bir kadındı. Akrabası bile olsa başkalarının hayatlarına karışmaktan hoşlanmamasına rağmen kız kardeşiyle sık sık konuşmuş, hareketlerinde fazla ileri gittiğini, kocasının da böyle şeylere tahammül edemeyeceğini söylemişti. Evet, Grigor için Nadina'ya boşanma işlemlerine başlayıp başlamadığını sorabilirdi. Her ne sebepten olursa olsun bir kez evi terk ettikten sonra Grigor'un Nadina'yla doğrudan görüşmek istemeyeceğini gayet iyi anlıyordu.

Ertesi gün, Gogu ile gene aynı yerde buluştular. Gogu, Grigor'a Nadina'nın on gün önce, köyden döner dönmez Avukat Olimp Stavrat'ı çağırtmış olduğunu ve davaya hemen başlanmasını istemiş olduğunu anlattı. Kâğıtlar, çoktan mahkemeye gitmiş olmalıydı. Grigor ona teşekkür etti, Nadina'ya

da teşekkür etmesini istedi. Kendisi de elinden geldiğince bu işi çabuk bitirmeye çalışacaktı. İkisi için de iyi olurdu bu.

Sonra Baloleanu'ya gitti. Onun da boşanmadan hiçbir haberi yoktu. Hem avukat, hem de Melania bu işe çok şaşırmışlar ve üzülmüşlerdi. Öğle yemeğinde Grigor'u bırakmadılar. Hiçbir bahane uydurup gidemezdi. Çalışma odasından yemek odasına geçerken, Baloleanu, sert bir ifadeyle, "Demek iş çok ciddi Grigorita" dedi.

"Sevgili Alexandra, böyle bir konuda şaka yapabileceğimi sanıyor musun?"

"Öyleyse meseleye ben bakarım. Mümkün olduğu kadar kısa bir zamanda boşanabileceğinden emin olabilirsin" diye cevap verdi sert bir sesle Alexandru. Sonra hemen eski neşeli haline dönerek, "Bilirsin Adalet Sarayı'nda oldukça nüfuzum vardır..."

"Umarım Transilvanya'lı arkadaşımın işi kadar uzun sürmez. Hatırlıyor musun?.." diye takıldı Grigor ona.

Baloleanu, bir an arkadaşının neden söz ettiğini anlayamamıştı. Sonra özür dilercesine, "Aman Grigorita, neden daha önce hatırlatmadın?" dedi, "Tamamen aklımdan çıkmış... Adı neydi?... Ama o gelip bana hatırlatmayacak mıydı?... Evet, neden gelip hatırlatmadı bana?.."

"Neyse, önemli değil dostum. Onu, Drapelul'a soktum."

"Ya, demek onu da partinize soktunuz" diye güldü Baloleanu, "Bir de bizi suçlarsın..."

Genç Iuga, Baloleanu'yla adliyeye birkaç kez kendisi de gitti. Formaliteleri tamamladıktan sonra kendinde Predeleanu'lara gitmeye cesaret buldu. Onlara nasıl da "Aşığım" dediğini unutamıyor ve bundan büyük bir utanç duyuyordu.

Yalnız kaldıklarında, durumu sadece Predeleanu'ya açtı. Victor çok şaşırmış olmasına rağmen, ona fazla şey sormadı. Yemekte ne Tecla, ne de Bayan Postelnicu söz ettiler. Ama Grigor, genç kızın gözlerindeki meraklı bakışı fark etmişti.

Balolardan, oyunlardan, davetlerden ve Bükreş'e bu neşeli havasını veren öteki şeylerden konuştular.

Predeleanu, baldızına takılmak için, "Galiba bu danslar ve partiler özellikle Olguta için hazırlanmış" dedi.

"İnsanlar ancak bu şekilde dertlerini biraz olsun unutabiliyorlar" dedi Tecla.

"Evet ama, bilmiyorum fark ettiniz mi?... Bütün bu danslar gittikçe daha erotik bir hale geliyor. Kimi zaman, insan dans edenleri seyretmeye utanıyor" diye devam etti Victor.

"Saçmalamayın" diye karşı çıktı Olga, "Neden dans etmekten hoşlanmadığını ve bu yüzden onun kötü yanlarını ortaya çıkarmaya çalıştığını itiraf etmiyorsun?.."

Grigor, konuşmaya hiç katılmadı. Konunun, eninde sonunda Nadina'ya geleceğinden korkuyordu. Bir süre daha Şubat'ın on dokuzunda Obol Hayırsever Cemiyeti'nin düzenlediği festivalden söz edip durdular. Sosyete için en önemli olaylardan biri olacaktı bu. Kraliyet ailesinin yanı sıra en sosyetik insanlar Ulusal Tiyatro'da toplanacaklardı. Yerlerin çok pahalı olmasına karşılık, şimdiden tek boş yer bile kalmamıştı. Yüksek tabakayı memnun etmek için oyunun tekrarlanması bile düşünülüyordu. Programda üç kişi tarafından yazılmış ve sadece kadınların rol aldığı bir oyun da vardı. Olga da dans ederek katılacaktı buna.

Grigor'un boşanmaya karar verdiğini öğrenen Bayan Mariuca Constantinescu, yeğenine daha önce anlatamadığı, Nadina'ya ait bütün bildiği dedikoduları anlattı. Nadina ile evlenmeye karar verdiğini duyunca onun kulağını bükmemiş miydi?... Nadina daha küçük bir kızken, onun nasıl bir kadın olacağı belliydi.

Tabii kimse, onun gibi güzel bir kızın biraz hoppa olmasına karşı çıkamazdı, ama her şeyin bir sınırı vardı. Nadina nereye gitse çılgın hareketleriyle çevresindekileri şaşırtırdı. Gene de bütün bunları evlenince bırakmış olsaydı... Ama

kocasının aşkından istifade etmiş ve daha evliliklerinin ilk yılında kendine bir sevgili edinmekten kaçınmamıştı. Tabii, bunu başkaları izlemişti. Teyzesi, sadece beş tanesini duymuştu. Sonuncusu da, Nadina'nın yurtdışına beraber yolculuk yaptığı Raul Brumaru idi. Tanrı bilir, kimin parasıyla yapılmıştı bu yolculuk. Bazıları Brumaru'nun kulüpten gelen kazancı ile geçindiğini söylüyorlardı, ama bazıları da onun çok zengin bir adamı olduğunu ve Nadina'nın da bol bol onun parasını yediğini anlatıyorlardı.

Grigor, elinden geldiğince bu dedikoduları durdurmaya çalıştı. Nadina'dan ayrılmaya karar verdikten sonra, karısının neler yaptığı ya da yapmış olduğu artık onu ilgilendirmiyordu. Hiç olmazsa kendisine karşı olan saygısını yitirmemek için yüzünü kızartmayacak şeyleri hatırlamak istiyordu. Belki hayata bu şekilde bakmak aptallıktı, ama o... Faydasızdı. Mariuca teyze, Nadina'nın dört sevgilisini anlatmadan duramadı. Her gün iyi niyetli bir dostun verdiği taze haberler ya da yeni bir ayrıntı getiriyordu. Sonunda Grigor, elinden geldiğince onu atlatmaya çalıştı ve biraz olsun huzura kavuşmak için bir otele çıkmayı düşündü.

Neyse ki ocağın sonunda babası Bükreş'e geldi ve Mariuca teyze de Nadina'nın dedikodularını ona anlatmaya başladı. Miron Iuga, bir süre şaşkınlıkla onu dinledikten sonra sert bir tavırla sözünü kesti.

"Bu kadar dedikodu yetişir Mariuca. Bir Romen generalinin karısının böyle dedikodularla zaman öldürmesi hiç de hoş bir şey değil. Ne yazık ki, Allah rahmet eylesin, sen de benim karıma benziyorsun. Kardeş olduğunuz ne kadar da belli... Siz bütün kadınların günlerini mutfakta geçirip kocalarına yün çoraplar örmesini istiyorsunuz. Zaman değişti artık Maurica..."

"Ama Miron, Grigor artık ondan boşanıyor" diye karşı çıktı Bayan Constantinescu. Sert bir adam olan yaşlı Iuga'dan

korkardı. Oysa kendisine sormadan hiçbir şey yapmayan kocası General, ne kadar da yumuşak başlı bir adamdı...

"Sen de Grigor'a inanıyorsun... O daha çocuk!" dedi yaşlı adam, "Küçük bir kavganın boşanmayla sonuçlanacağını da kim söyledi sana?.. Onlar daha çok genç. Anlaşırlar Mariuca..."

Miron Iuga, Amara'daki yeni köylü anlaşmalarını olduğu gibi bırakıp gitmişti. Oysa şimdi çok önemli bir konuydu bu... Köylülerin, şartları değiştirmek istedikleri söylentileri gelmişti kulağına. Ama şimdilik, yaşlı adamın tek düşüncesi, Babaroaga topraklarıydı ve her türlü fedakârlığı yaparak onu eline geçirmeyi aklına koymuştu. Grigor'un boşanmaya kalkması, bu konudaki en büyük engel gibi geliyordu ona.

Bununla beraber Nadina'yı görmeden önce Romanya Bankası'na uğrayıp Dumescu'yla konuşmaya karar verdi. Nadina'dan toprağın ücretini ve bunu hangi şartlarla ödemesini istediğini öğrendikten sonra hemen bir takım görüşmeler yapması gerekecekti.

Baloleanu ile bir randevusu olan Grigor da onunla birlikte bankaya kadar gitti. Yolda, yaşlı adamın gözü duvarlara asılı, çeşitli baloları ve eğlenceleri haber veren afişlere takılmıştı.

"Buradaki insanlar yaşamayı biliyorlar" diye homurdandı kızgınlıkla, "Nereye gitsem hep eğlenceyle karşılaşıyorsun!.. Onların bu baloları yapabilmeleri için, bizim köyde çalışmak zorunda olduğumuza aldırmıyorlar bile..."

Constantin Dumescu, yaşlı adamı gördüğüne çok memnun olmuştu. Her zamanki çekingenliğine ve asık suratlılığına hiç yakışmayan bir tavırla yaşlı adamı öptü. Çok duygulandığını belirten bir hareketle altın çerçeveli gözlüklerini düzeltti. Her zamanki soğuk bakışı, yerini bir gülümsemeye bırakmıştı.

"Görüyorum ki çok meşgulsün Costica" dedi Miron Iuga, "Seni rahatsız etmek istemiyorum. Birkaç gün sonra buluşup her şeyi rahat rahat konuşuruz. Sana şunun için uğradım Costica..."

Ve yaşlı adam hikâyesini anlattı. Dumescu, onu büyük bir dikkatle dinledi. Yaşlı Miron, dinlerken onun yüzündeki ifadenin değiştiğini fark ediyordu.

Sonunda, banka müdürü konuştu. "Bak sevgili Miron, oldukça eski dostuz. Onun için sana açık bir cevap vermek istiyorum."

Tabii, bu açık cevap olumsuzdu. Müdür, elinden geldiğince durumu anlatmaya çalıştı. Şimdi toprak satın alınacak zaman değildi. Miron'un yeteri kadar toprağı vardı zaten. Tanrı ona, elindeki topraklar üstünde çalışacak sağlık ve güç versin yeterdi. Önerisini, dostunu düşünerek reddetmişti. Eğer Miron'u sevmeseydi, istediği parayı hemen verirdi. Banka onun güvenilir biri olduğunu biliyordu. Ama Dumescu, arkadaşının yarın kötü bir duruma düştüğünü görmektense bugün onu üzmeyi tercih ederdi. Bu, eski bir dostun göreviydi.

"Planların beni şaşırtıyor Miron. Başka bir dünya da mı yaşıyorsun sen!.. Hiçbir şey görmüyor, hiçbir şey duymuyor musun yoksa?.. İşlerin bozulmaya yüz tuttuğunu, yakında büyük değişikliklerin olacağını hissetmiyor musun?... Yarın ya da ondan sonraki bir gün, büyük toprakların bölündüğünü görebiliriz. O zaman bankaya olan borcunu nasıl ödeyeceksin..? Söylentiler gittikçe daha da yayılıyor. Benim fikrim değil bu, gerçek böyle. Köylülerin gittikçe daha huzursuz olmaları da buna paralel bir şey... Meselenin kolaylıkla geçiştirilebileceğini sanma. Durum sizin orada böyle olmayabilir, ama köylülerin huzursuz olduğu bir gerçek. Belki de toprağı kamulaştırma fikri buradan ileri geliyor, bilmiyorum, olabilir. Gene de tehlikenin şu anda olduğunu söylemek is-

temiyorum. Emin değilim bundan, ama böyle bir tehlike var. Bu şartlar altında da insan, toprak satın almayı ciddi ciddi düşünemiyor. Toprak, artık kuşkulu bir şey haline geldi ve durum düzelene dek de böyle kalacak... Bükreş'teki eğlence havası seni aldatmasın, hastalığın bir belirtisi bu. Baloları, dansları ve partileri her zaman kötü olaylar izler. Politikaya girmek istemiyorum. Onların oyunları beni ilgilendirmiyor bile. Burada, bankada bile hayatın ne şekilde olduğu kolayca hissedilebiliyor. Düzen sarsılıyor Miron, bir çare bulunana dek sabırlı olmak zorundayız."

Onun söylediklerinin tek bir kelimesine bile inanmayan Miron Iuga, sinirlenmiş olduğunu belli etmemeye çalıştı. Tekrar görüşmeye karar verdikten sonra ayrıldılar. Miron, Dumescu'nun sonunda fikrini değiştireceğinden emindi.

"Zavallı Costica" dedi yaşlı adam kendi kendine, "İyi bir çocuk. Ne yazık ki yetenekleri çok sınırlı olan bir insan... Arkadaş olduğumuzdan beri hep aynı..."

Kızgınlığı, tahmininden de çabuk geçti. Aslında Nadina ile görüşmeden Dumescu ile konuşması gereksizdi. Bütün zorluk Nadina'daydı. Romanya'da nereden isterse para bulabilirdi. Önemli olan, onu kullanabilmekti.

Nadina onu bekliyordu. Bir ay önce Amara'dan ayrıldığından beri hiçbir şey olmamış gibi, yaşlı adamı neşeyle karşıladı.

"Eğer başka bir işin yoksa yemeğe kalmanı isterdim baba" diye gülümsedi.

"Tabii kalırım Nadina" diye cevap verdi yaşlı Miron memnuniyetle.

Daha yemeğe oturmadan yaşlı Iuga'yı ilgilendiren her iki konuyu da konuşmaya başlamışlardı bile. Genç kadına oğluyla barışmasını teklif etti. Bu tekliften Grigorita'nın hiçbir haberi olmadığını ama eğer o kabul ederse, oğlunu kandırabileceğini söyledi.

Nadina, birçok konuda mutlu olmamasına rağmen evliliğe devam edebileceğini, fakat artık iş açığa çıktığı için bunun söz konusu olmadığını belirtti. Herkes ayrılacaklarını biliyordu. Tekrar barışacak olurlarsa ikisi de garip bir duruma düşecekti. Zaten ancak bugün kendilerine yeni bir hayat kurabilirlerdi. Yarın daha zorlaşabilirdi bu.

Miron onu kandırmaya çalıştı, ama Nadina yaşlı adamın sözünü kesti.

"Israr etmen beni şımartıyor sevgili babacığım. Bu, bana karşı olan sevgini belirtiyor. Ama lütfen, lütfen bana karşı olan sevginin hatırı için artık başka şeylerden söz edelim."

"Eğer kararın kesinse ve değişmeyecekse konuşmak istediğim şeyi artık açmam" dedi yaşlı adam. Kısa bir aradan sonra konuşmaya devam etti. "Babaroaga meselesini gelinimle tartışabilirdim, ama oğlumun eski karısıyla böyle bir şey olamaz herhalde."

Nadina gülümsedi.

"Çok yanılıyorsun sevgili babacığım!.."

Aksine, eski geliniyle toprak işini daha rahatça konuşabilirdi. Grigor'la beraber olsaydı, toprağını satmayacaktı, ama artık onu satmaya karar vermişti. Şimdi kendi mallarına kendi sahip olabileceğine göre, Babaroaga işini de çözümlemek istiyordu. Grigor'la ilgili olan bir işi sürdürmeye çalışmak çok garip olacaktı. Zaten toprağından kurtulmak, onu oldukça sevindirecekti. Ama, boşanana kadar yapabileceği hiçbir şey yoktu. Aksi halde kocasının iznini alması gerekiyordu. En çok bir ayda formalitelerin biteceğini umuyordu. Sonra hemen köye gider, Lespezi'de Gogu'larda kalır ve satış işini çözümlemeden geri dönmezdi.

"Sen gerçek bir iş kadınısın!" diye bağırdı yaşlı adam, "Seninle iyi iş yapacağız."

Şaka yapıp gülümsüyordu, ama yaşlı adam hiç tatmin olmamıştı. Nadina'dan, toprağı kendisine satacağına dair bir

söz alamamıştı. Genç kadın sinsice ve gayet usta bir şekilde parmaklarının arasından kaçıp gitmişti. Amara'da yaptıkları ilk konuşma çok daha başarılı gibi gelmişti ona. O zaman toprağı kendisine satmayı düşüneceğini söylemişti. Boşanmanın işlerini zorlaştırdığı bir gerçekti. Ama mücadeleden yılmayacaktı.

Engellerden korkmazdı o. Başka bankalardaki arkadaşlarıyla da görüştü. Gerçi hiçbiri onu geri çevirmemişti, ama aldığı cevaplar aşağı yukarı aynıydı: "Görüşürüz", "Düşünürüz", "Daha sonra konuşuruz".

Sanki hepsi birden anlaşmışlar gibi, Domescu'nun sözlerini aynen tekrarlamışlardı. Costica ile bir görüşme daha yapmış ve kesin olmayan bir vaat almıştı. Costica ondan o kadar çok hoşlanıyordu ki, önerisini hemen reddedememişti. Her ikisi de diğerini daha sonra **kandırabileceğini** umuyordu. Dumescu, Iuga'yı toprağı satın almaktan vazgeçireceğini, yaşlı Miron ise, Costica'nın kendisine kredi verilmesini sağlayacağını umuyordu.

Grigor babasının ne için uğraştığını biliyordu. Görünüşünden, ara sıra söylediği sözlerden, şimdiye dek aldığı sonuçlardan pek memnun olmadığı belliydi. Yaşlı adam gelir gelmez Predeleanu'ları görmek istediğini söylemişti. Birkaç gün sonra beraberce onları ziyarete gittiler.

Yaşlı adam da bu aileden hoşlanıyordu. "Dürüst insanlar" derdi onlar için, özellikle yakın dostu olan Victor'un babasını düşünerek. Bayan Postelnicu'nun bütün ilgisi, birkaç gün sonraki Obol oyununda toplanmıştı; ve de burada herkesin Yaşlı Miron'u kızdırmamak için durmadan köylülerden söz etmesinden bıkmış usanmıştı. Dumescu'nun iddialarından oldukça etkilenen yaşlı adam (gerçi bunların hiçbir temeli olmadığını düşünüyordu), kendi kendine bunun aksini kanıtlamak için bir şeyler arıyor, ancak bulamayınca morali bozuluyordu. Predeleanu da köylüler arasında hu-

zursuzluk olduğunu söylemişti. Belki Bükreş'te söylendiği kadar değildi bu, ama doğruydu. Kendi köyü Delga'daki uşağından aldığı haberlere göre köylüler daha iyi şartlarla yeni anlaşmalar yapmak istiyorlardı. Moldovya'daki toprak sahipleri ve kiracılar da, durumu endişe verici olarak değerlendiriyorlardı. Bunlar, aynı huzursuzluğun ülkenin aşağı yukarı her yerinde de görüldüğünü belirtiyordu. Her yerde koşullar, aynı tepkileri doğurmuştu. Konu her yerde konuşuluyor, tartışılıyor, ama bir sonuca bağlanamıyordu. Bir bölgede alınacak tedbir, başka bir bölgeye uymayabilirdi.

"Bütün bunlar, bizim olanları görmek istememizden doğuyor Victor" diye heyecanla onun sesini kesti Grigor. Babasına karşı çıkmamak için bu zamana kadar kendini zor tutmuştu. "Köylüler, her yerde kontratları yüzünden büyük kayıp içindeler. Her yıl borçları artarak o hale geldi ki artık ödemeleri mümkün değil. Bizim bölgemizde köylüler, bir yıl hiç ücret almadan çalışsalar bile biriken borçlarını ödeyemezler. Bu koşullar altında onların huzursuz olmalarına şaşmamak gerekir. Çok doğal bir şey bu."

Miron Iuga, oğlunun sözlerine alaylı bir gülümsemeyle karşılık verdikten sonra sanki bu sözlerin hiçbir değeri yokmuşcasına Sonra Predeleanu'ya döndü.

"Evet, gerçi köylüler kuştüyü yastıklarda uyumuyorlar, ama bunun nedeni toprak sahiplerinin de kötü durumda olmasında... Bütün Romen tarımı felaket bir durumda zaten. Çok zor yıllar geçirmiştik. Hemen hemen hiçbir şey üretilmemişti o yıllarda. Ama gene de köylüler böyle değildi. Bizim gibi, onlar da katlanıyorlardı bütün sıkıntılara. Bu yıl Tanrı'ya şükür, oldukça iyiydik. Biraz akıllı olanlar, ihtiyaçlarını karşıladılar. Ama tembellerle sarhoşların hiçbir şeyleri yok. Dünya kurulduğundan beri böyle bu. Amara'da huzursuzluk olduğu nasıl söylenebilir ki... Köylüler, toprak sahipleriyle rekabet edip Nadina'nın toprağını satın almaya

kalkıyorlar. Hayır dostlarım, ne derseniz deyin hastalık her yere yayılmış. Bu hastalık da, hükümetin zayıflığından ileri geliyor. Köylülerin koruyucusu olarak öne atılan herkesin demogoji yapmasına izin veriliyor. Hükümet, birdenbire ve gayet kuşkulu bir şekilde köylülerden hoşlanmaya başlayan bu beyefendilerin ensesinden tutup onları hapse tıksın, işte o zaman bakın bakalım, köylü huzursuzluğu diye bir şey kalıyor mu..."

"Tabii, muhalefet hükümetin zayıflığından faydalanıyor. Zaten hükümetin gözü de küçük kişisel çıkarlar peşinde" diye cevap verdi Victor, "Ama muhalefet de bu kışkırtmaya katılmakla suçlu duruma düşüyor."

"Cani onlar" diye bağırdı Miron kızgınlıkla, "Hırslı insanların iştahlarını kamçılamaktan daha büyük suç olabilir mi..? Köylülerle aramızı açmak için, topraklarımızı köylülere vermeyi vaat ediyorlar. Bu tavırlarıyla da ülkeyi ateşe verdiklerinin farkında değiller. Zaten, hepsi ülkenin çıkarlarıyla değil de kendi partilerinin çıkarlarıyla ilgileniyor. Onlar kentlerde oturup da bizi sömüren beyefendiler... Ama ne bankaları, ne kredileri, ne de endüstrileriyle bizi ezmeyi beceremediler. Onlara karşı koyan bir biz varız. Bizi bir türlü ezemedikleri için, bize karşı köylülerin koruyucusu kesildiler. Oysa onlar, ayakkabıları çamurlanacak diye kentten dışarı adımlarını bile atmazlar. Bizim topraklarımızı köylüler arasında bölüştürmeye kalkıyorlar. Ama fabrikalardan ve bankalardan elde ettikleri kârları bölüştürmeyi hiç düşünmüyorlar bile. Aslında, bizi öldürterek köylülerden kurtulmak istiyorlar. O zaman köylüler lidersiz kalacaklar ve onların istediklerini yapmaya mecbur olacaklar. Ölüme mahkûm edilmiş bizlerin de yalnızca oturup yok partinin önderliği, yok hükümetlerin entrikaları ya da gidip gelmeleri dedikoduları ile ilgilenemiz insanı iğrendiriyor ve çıldırtıyor."

Yaşlı adamın yakınmalarıyla sertleşen havayı biraz olsun yatıştırmak için, Grigor hafifçe gülümseyerek konuşmaya başladı.

"Politikanın, seni bu kadar heyecanlandıracağını hiç de ummazdım baba."

"Vahşet, politika demek değildir Grigorita" diye cevap verdi Miron, yavaşça, bir akşam yemeği sohbeti için sesini biraz fazla yükselttiğini kendisi de fark etmişti. "Onların yaptıkları politika değil, vahşet."

"Ülkenin çıkarlarını düşünmedikleri açıkça ortada" dedi Predeleanu, "Partilerinin işine gelse, ülkede ihtilal bile çıkartır bunlar..."

Neyse ki Bayan Predeleanu söze karıştı da, daha yumuşak konulardan söz etmeye başladılar. Hele Obol Festivali'nden konuşulmaya başlanması Bayan Olga'nın çok hoşuna gitmişti. Ama yaşlı adam, burada da karşı çıkacak bir şey buldu.

"Obol Festivali'ne hiçbir itirazım yok. İyi bir amacı olabilir. Ama genel olarak Bükreş'te çok fazla lüks ve eğlence var. Bu, huzursuz bir ülkeye nasıl yakışır bilemiyorum. Biraz ölçülü davranmak, kimseye zarar vermez. Hükümet bu saçmalıkları biraz durdurmalı. İnsanlar sorumsuz olabilir, ama hükümetler asla... Eğer köylüler neşe içinde yüzen bu kenti görselerdi, ne derlerdi?.. Onların karınlarını doyuracak mamaliga'ları bile yokken, toprak sahipleri kentlerde ziyafetler içinde yüzüyorlar."

Birden kendini toparladı ve yarattığı kötü havayı dağıtmak için gülümsemeye çalıştı. Onun sert çıkışlarından iyice ürkmüş olan Olga'ya o kadar şirinlik yaptı ki sonunda Olga onu da festivale davet etmek zorunda kaldı.

"Bu kadar cazip bir hanımı seyredip takdir edemeyeceğim için çok üzgünüm" diye gülümsedi. "Beni köyde, hiç de neşeli olmayan başka bir gösteri bekliyor. Onu bir yana ata-

mam... Ama benim için de alkışlaması için Grigorita'yı bırakıyorum size."

Tabii ki Grigor, yüksek sosyetedeki herkes gibi festivale gitti. Ulusal Tiyatro'nun gördüğü en zarif gösterilerden biriydi bu. Koltukları numaralı olan galerilerde bile önemli kişiler oturmuştu. Birkaç görevli kadın aceleyle oradan oraya koşuyor, arkadaşlarıyla fısıldaşıyordu.

"Bu gece Romanya tarihine altın harflerle yazılacak!"

Perde açılmadan, Grigor, biraz arkasında Titu Herdelea'yı gördü.

"Selam dostum. Burada zenginlerin arasında ne arıyorsun?" diye sordu memnunlukla, "Arada görüşürüz."

Titu oraya oyun eleştirmeni olarak görevle gelmişti. Siyah elbisesini giymişti, ama smokinlilerin arasında bu kıyafetinden çok utanmıştı. Daha sonra birçok meslektaşının da kendisi gibi giyinmiş olduğunu görünce, güveni tekrar yerine geldi. Hatta bazıları oraya eğlenceye değil de görevle geldiklerini belirtmek için, günlük kıyafetleriyle gelmişlerdi.

Paris'te son moda olan apaş dansıyla Nadina, bütün gözleri kendine çevirdi. Kavalyesi, Raul Brumaru idi. O kadar güzel dans ettiler ki, alkışlardan kurtulamayarak dansı bir kez daha tekrarlamak zorunda kaldılar.

Titu Herdelea ise seyircinin bu coşkunca alkışlarına pek katılmamıştı. Bayan Nadina muhakkak ki çok güzel bir kadındı ve iyi dansediyordu, ama daha az hareketli bir dans ona daha çok yakışırdı. Nadina ile Raul dans ederlerken, büyük bir merakla Grigor'u izliyordu. Grigor hiç gözlerini kırpmadan ve tepki göstermeden, herhangi birisiymiş gibi seyrediyordu onları. Birden Titu'nun gözüne, geleneksel Romen elbiseleri giymiş çok güzel bir kız çarptı. Kim olabilirdi?.. Satıcıların hepsi herhangi bir şey için durmadan para yardımı istediklerinden bir program almaya cesaret edememişti.

Arada Grigor'la buluştu, sigara içmek için bir köşeye çekildiler. Romanya'daki en zengin sınıfın bir gösteri düzenlemesi ve bu gösteride bir tek yabancı sözcük bile kullanılmaması, onu çok memnun etmişti ve kendisiyle aynı fikirde olmamasından şüpheleniyormuşcasına, düşüncelerini ısrarla Grigor'a anlattı. O tür gösterileri protesto ettikleri için öğrenciler çok haklıydı. Bu fikrini vurgulamak için özellikle Romen kostümü ile dans eden genç hanımdan söz etti. Ama ne yazık ki adını dahi bilmiyordu. Bilseydi Drapelul'daki yazısında ondan söz edebilidi.

"Yoksa Bayan Olga Postelnicu'yu tanımadın mı dostum" dedi onu azarlarcasına Grigor, "Predeleanu'nun baldızıdır o!"

Tam o sırada Victor Predeleanu, yanlarında belirdi.

"Görüyor musun, Olga'yı tanımadı" dedi Grigor ona, "En çok beğendiği ve gazetesinde övmek istediği genç kızın adını bilmiyormuş."

"Olguta buna çok memnun olacak Bay Herdelea. Onu tanımamış olmanız önemli değil. Bizi unutmamak için daha sık gelmeniz gerekirdi."

Nadina ile Brumaru hariç gösteri yapan herkesi en ince ayrıntılarına varana dek eleştirmeye başladılar.. Birden Gogu Ionescu, heyecanla yanlarına geldi ve rastladığı herkese sormakta olduğu soruyu onlara da sordu.

"Eee, Nadina ile Raul'a ne diyorsunuz bakalım, harikaydılar, değil mi?.. Büyük bir kabiliyet... Ne kadar da başarılıydılar... Salon yerinden oynuyordu sanki!.."

Karşısındaki üç adamın da yüzünde beliren ifadeyi görünce kırdığı potun farkına vararak durumu düzeltmek için hemen konuyu değiştirdi.

"Olağanüstü bir mevsim bu, değil mi?.. Hayatımda hiç bu kadar eğlenceli bir kış geçirmemiştim. Durmadan parti-

ler, balolar, festivaller oluyor... Hepsine de gitmek zorundayım, çünkü Nadina..."

Hemen sustu. Nadina'dan bir kez daha söz etmiş, bir pot daha kırmıştı. Talihsiz bir gündeydi. Heyecanı geçti ve alnındaki terleri silerek söylendi, "Evet, oldukça yorucu oluyor... Galiba herkes çıldırdı."

5

Ion Pravila, Babaroaga'yı satın almak isteyenlere açık açık katılamıyordu. Yaşlı Miron'un öğrenmesinden ve belediye reisliğinin elinden gitmesinden korkuyordu. Üstelik yaşlı adam, onu bir daha bu köyde yaşatmazdı. Miron Iuga'nın yumuşak kalpli olduğu doğruydu. Ona karşı çıkmadığınız sürece onunla geçinmek çok kolaydı. Pravila şimdiye dek ona bağlı kalmış ve durumu idare etmişti. Ama bir yanda durup, olayları seyredemezdi. Bir parça toprak sahibi olmak fena bir şey değildi ne de olsa. İnsanın eline böyle fırsatlar sık sık geçmezdi. Miron'un Babaroaga'yı satın almak için Bükreş'e gittiğini duyunca Luca Talaba'yı çağırdı ve birkaç köylünün de başkente gidip, bu konuda bayanla konuşmasına karar verildi. Bir sonuç alamazlarsa, daha yüksek mevkilerde olanlara giderek şikâyet edebilirlerdi. Çünkü, başka bölgelerde köylülerin toprak satın alarak bölüşmelerine yardım edilmişti. Daha da ötesi, Luca belediye reisi iken bakanlıktan, köylülerin bir araya gelerek toprak satın almalarını öğütleyen, hatta hükümetin bu konuda kendilerine yardım edeceğini vaat eden bir belge bile gelmişti.

Mümkün olduğu kadar kalabalık gitmeliydiler. Böylece yaşlı boyar, halkın tümünün toprak istediğini anlayacaktı. Ama bir yandan da bu iş çok onlara pahalıya mal olacaktı ve tüm sefaletlerinin içinde bu parayı bulmaları gerekliydi. Bütün cimriliğine rağmen Belediye Reisi, bir yoksulun, özel

olarak da Smaranda'nın oğlu Petre'nin parasını vermeyi kabullendi. Üç yıl Bükreş'te askerlik yaptığı için oldukça yararlı olacaktı onun gitmesi.

Miron Iuga Amara'ya döner dönmez yedi köylü, Burdea'ya gidip trene bindiler.

Bükreş'e vardıklarında sabah olmuştu. Öğle vaktine kadar Stranda Argintari'ye gelmişlerdi bile. Onlara kapıyı beyaz önlüklü genç bir kadın açtı ve hanımın henüz kalktığını, dün gece büyük bir partiye gittiğinden çok yorgun olduğunu, onları çağırıncaya kadar sokakta beklemeleri gerektiğini söyledi.

Sessizce kaldırımın üstünde bekleştiler. Başka ne yapabilirlerdi ki... Bunun için gelmemişler miydi?.. Sonunda, başka bir genç kadın onları içeri çağırdı ve ayaklarını silmelerini söyledi.

Nadina, oldukça neşeliydi. Onları dinledi ve sonunda, toprağını en yüksek fiyatı verene ve parayı peşin ödeyene satacağını bildirdi.

Ötekilerden daha cesur olan Petre, "Ama bayan, uzun bir yoldan geldik" dedi, "Çok da para harcadık. Sizin bize acıyarak toprağı ucuza satacağınızı düşünmüştük. Çünkü..."

Nadina şaşkınlıkla ona döndü. Eski kızak sürücüsünü tanımıştı. Haddini bildirmek için uzun uzun ona baktı. Ne kadar zengin olursa olsun, ondan korkmadığını kanıtlamak için Petre de gözlerini kaçırmadı.

"Kara gözlerinizin hatırına toprağımı satacak mıyım sanıyorsunuz?" diye cevap verdi Nadina, "Hayır oğlum hayır. Ben, toprağımı para kazanmak için satıyorum, bağışta bulunmak için değil, isterse devlet size bağışta bulunabilir..."

Köylüler sokağın köşesinde durup, soğuk iliklerine işleyinceye dek aralarında tartıştılar. Sonunda gittikçe şiddetlenen kar fırtınasına dayanamayıp, Gura Moşilor'a doğru yürüdüler. Burada Petre'nin bir arkadaşının hanı vardı ve kendilerini ucuza kabul ederdi.

Beraberlerinde getirdikleri yiyecekten birkaç lokma aldılar ve han sahibinin kendilerine ayırdığı mutfağın yanındaki odada gece geç saatlere kadar konuştular.

Ertesi gün şafak söker sökmez, Hazine Toprakları Bakanlığı'na gittiler. Burada da bahçede beklemeleri gerekiyordu. "Halk, ancak saat on birden sonra kabul edilir" diye bağırmıştı siyah sakallı bir adam. Kendileri gibi birçok insan, dertlerine bir çözüm bulabilmek için gelmişti buraya.

Kapı açılınca, hepsi birden giriş yerine üşüştüler. Kısa boylu, sakalı beline gelen kapıcı onları durdurdu.

"Acele etmeyin bakalım. Burası tiyatro değil. Ne istiyorsunuz, kimi arıyorsunuz?.."

Hepsi, sırayla dertlerini anlattılar. Kapıcı memnun olmuştu, ama sonuna kadar dinlemedi hiçbirini.

"Bakan daha gelmedi. Belki daha sonra gelir, isterseniz burada kalıp biraz ısınabilirsiniz."

Onlar da içeride kaldılar. Birkaç saat sonra kapıcı, bakanın o gün gelmeyeceğini, ertesi gün gelmelerini söyledi. Hana dönüp tartışmaya devam ettiler.

Ertesi gün şansları yüzlerine gülmüştü. Bakan gelmişti. Kapıcı da onları yukarı gönderdi. Uzun koridorlarda kaybolduktan sonra, tıklım tıkış dolu havasız bir ofise geldiler. Güler yüzlü, genç bir bey, kendilerine doğru yaklaştı.

"Eee, derdiniz nedir dostlarım? Sizi buraya taa...., ah evet, Argeş'den ne getirdi?"

Lupu Chiritoiu, kızara bozara hikâyelerini anlattı. Onları dinleyen bey hiç sabırsızlık belirtisi göstermedi ve meselenin ne olduğunu anlar anlamaz, "Ya, demek satılık bir toprak... Anlıyorum... Bir dakika bekleyin" dedi.

Bir düğmeye bastı ve gelen çocuğa, üstüne bir şeyler karaladığı kâğıdı verdi.

"Bakın arkadaşlar, Bakan sizi göremeyecek kadar meşgul. Ama şimdi sizi bu konularda her türlü yetkiye sahip olan

başka bir beyefendiye gönderiyorum... Oğlum, onları genel müdüre götür!"

Çocuğun arkasından ilerlediler. Gene birçok koridordan geçtikten sonra, birden, kendilerini asık suratlı, yaşlı bir adamın karşısında buldular. Adam onların hikâyelerini baştan sona kadar dinledikten sonra azarlarcasına sordu. "Bu hanımın toprağını satın almak mı, yoksa elinden kapmak mı istiyorsunuz?"

"Hayır hayır, biz..." diye söze başladı Luca Talaba.

"Kes sesini" diye bağırdı Müdür, "Yeterince konuştunuz. Ben de sizi dinledim. Kanunun belirttiği bazı istisnalar dışında, ki bu durum onlardan biri değil, tarım arazisini satmak isteyen bir kişi ile müstakbel alıcı arasına girmeye bakanlığın ne hakkı vardır ne de böyle bir niyeti. Boyarlarla uygun bir üslupla anlaşacağınız yerde, ta oralardan kalkıp buralara kadar gelerek gereksiz yakınmalarda bulunuyorsunuz. Bütün mantığınızı kaybetmişsiniz. Terbiyeli olun, boyarların sözünü dinleyin, çok çalışın... Kötü insanları dinlemekten vazgeçip verimli insanlar olmalısınız. Siz ülkenin temelisiniz... Siz..."

Luca Talaba'nın bu sözlerden çıkardığı tek sonuç, Babaroaga'nın ellerinden kayıp gittiğiydi. Bütün çabaları, harcadıkları paralar boşunaydı. Bunu düşünmeye bile dayanamayıp bağırdı.

"Ama beyefendi, neden başkaları toprağı bizim elimizden alsınlar..."

Sözlerini bitirmesine bile izin verilmedi. Müdür ayağa fırladı, kafasından aşağı bir şişe kırmızı mürekkep boca edilmiş gibi suratı ve açık alnı hiddetten kıpkırmızı olmuştu.

"Kes sesini sahtekâr. Yoksa seni polise gönderirim. Size bir şey öğretebilmek için burada nefes tüketiyorum. Siz de bütün arsızlığınızla direniyorsunuz..." Bir an susup kendini toparladı, sonra "Yanlış yoldasınız. Tanrı'nın size verdiğiyle

yetinmiyorsunuz. Başkalarının mülküne göz dikiyorsunuz. Aklınızı başınızı devşirin, evlerinize geri dönün ve işinize koyulun... Çalışmak, sevgili ülkemizin en büyük değerlerinden biridir. Eğer hanımın toprağını gerçekten almak istiyorsanız, bunu kendisinden kibar sözlerle rica edin. Ancak bu yolla yeterli bir cevap alabilirsiniz, anlıyor musunuz?.." diyerek kısa nutkuna son verdi.

Köylüler, onun ağzına, altın dişlerine bakakaldılar.

Odadan çıkarlarken arkalarından hâlâ bağırıyordu, tekrar aynı koridorlarda dolaştıktan sonra kendilerini bakanın bürosunun önünde buldular. Müdürün yanından ayrıldıktan sonra Luca Talaba, işi burada bırakmamaları gerektiğini, bir kez daha bakanla görüşmeyi denemenin yararlı olacağını söyledi.

Zar zor içeri girmeye çalışıyorlardı ki, bir adam dehşetle onlara doğru geldi ve "Çabuk dışarı çıkın!" diye bağırdı, "Bakan gidiyor."

Bakanın özel odasının kapısı açıldı. Kürklere bürünmüş şişman bir adam dışarı çıktı. Yüzü asıktı. Yanında, daha önce gördükleri genç adam vardı. Koridorda kendisini bekleyenlerden pek uzak olmadığını ve onların dertlerini paylaştığını kanıtlamak istiyormuşcasına, kapısına kadar gelen bu köylü vatandaşlarının önünde durdu.

"Neyiniz var çocuklar... sizi buraya hangi rüzgâr attı?"

Genç adam, eğilerek bakanın kulağına bir şeyler fısıldadı. Bakan, memnun olmuş bir sesle devam etti, "Aa, evet, anlıyorum. Demek oraya gittiniz... Çok iyi. Size ne yapmanız gerektiğini söylemiştir. Onun söylediklerini hiç aklınızdan çıkarmayın. Çünkü o, sizin dertlerinizi iyi bilir ve onlara her zaman bir çare bulur."

Yavaş yavaş mermer merdivenlerden aşağı indi. Köylüler şapkaları ellerinde, arkasından bakakaldılar...Sanki gün batmış gibi, herkes birdenbire ortadan kaybolmuştu.

"Hadi artık gidelim. Burada yapacak işimiz kalmadı" dedi Petre.

"Gidelim" dedi Luca Talaba, caciula'sını başına yerleştirerek.

Bir tren bulmak umuduyla doğru istasyona gittiler. Eğer bulamayacak olurlarsa, geceyi orada geçirmek zorunda kalacaklardı. Yanlarında ise bilet alacak paradan başka hiçbir şeyleri kalmamıştı. Şanslıydılar. Tren hareket edince, hepsi istavroz çıkardı.

Kompartıman sıcaktı. İçerisi Ialomita, Muscel ve Teleorman'lı köylülerle doluydu. Herkesin dili çözülmüş birbirine dert anlatıyordu. Sadece Amaralı yedi adam bir köşede birbirlerine sokulmuşlar, öfkeden köpürüyor ve hemen hemen hiç konuşmadan oturuyorlardı. Bir ara Lupu Chiritoiu, boş yere çok para harcadıklarını söyledi. Luca ona hak vererek kuru kuru yutkundu. Çok geçmeden onlar da sanki kendilerine gelmişler, başlarından geçenleri konuşup tartışmaya başlamışlardı. Hepsi ya bir şey söylüyor ya da içini çekiyordu. Öteki yolcular da yavaş yavaş onların üzüntüsüne katılmaya başladılar.

Kimisi sadece meraktan, kimisi birkaç kelime duymuş olduğu için, kimileri de buna benzer olaylar başlarından geçtiği için konuşmaya katıldılar.

Bütün kompartımana başındaki saçları boşuna ağartmadığını göstermek için Lupu konuşmaya başladı.

"Onlara daha işin başında toprak sahiplerinin, köylülere topraklarını satmayacaklarını söylemiştim. Ama beni dinlemediler. Sonunda ben de onlarla beraber kalkıp başkente geldim..."

"Anlattıklarınızı dinliyordum. Nasıl oluyor da dünyadan haberiniz yok sizin!.." Konuşan, yakışıklı bir gençti. Temiz giyimliydi. Mavi gözleri, sevgiyle parıldıyordu. "Benim geldiğim yerde de köylüler boyarlardan toprak satın almaya

kalktılar, ama başaramadılar. Köylülerin eline geçmesin diye başka boyarlar toprağı satın aldılar. Yoksa onların topraklarında kim çalışacaktı. Aynı şeyi bir yıl önce biz de denedik. Sizin gibi uğraşıp ter döktük. Ama sonuç hep aynı çıkıyor."

"Nerelisiniz?" diye sordu Luca Talaba.

"Focşani'li... Bilmem duydunuz mu?.." diye cevap verdi genç adam. "Buradan çok uzakta, ülkenin ta öbür tarafındadır."

"Evet duydum" diye övündü Marin Stan, "Askerliğimde gittiydim oraya. Orada da hayat insanlar için buradaki kadar zor mu?"

"Çok zor" diye içini çekti yabancı. "Belki buradan da zor... İnsan, tüm umudunu yitiriyor. Bu ikonaları satmak için durmadan yolculuk etmekten hoşlandığımı mı sanıyorsunuz?.. Aile geçmişimizde böyle bir iş ne görüldü ne de duyuldu şimdiye kadar.. Hepimiz, karım ve çocuklarım da, ilkbaharın başından sonbaharın sonuna dek hiç durmamacasına çalışıyoruz, gene de geçinemiyoruz. Tanrı bize bir parça toprak verene kadar ben de bu işi yapmak zorundayım işte!.. Bizim taraflarda insanlar umutlu... Kralın yakında toprakları aramızda bölüştüreceğini söylüyorlar."

"Hep söylenir bu" dedi köşede oturan bir adam.

"Bizim tarafta da var böyle söylentiler" dedi Lupu Chiritoiu, köşedeki adama bakarak, "Ama boyarların Kral'ın böyle bir şeyi gerçekleştirmesine seyirci kalacaklarını hiç de sanmıyorum. Aptal değil onlar. Üstelik yönetim de ellerinde..."

"Ben de şimdi bunu söyleyecektim" dedi ikona satan genç adam. "Eğer kimse yardımcı olmazsa, Kral yalnız başına hiçbir şey yapamaz. Boyarlar ona karşı. Benim geldiğim yerde, kimi bölgelerde boyarların topraklarının bölüştürülmesine başlandığı söyleniyordu. Ama, bir yıl kadar önce bazıları o bölgelere gittiler, fakat sonra da kovuldular. Onlar da baltalarını ellerine alarak öyle karışıklıklar çıkardılar ki,

bütün dünya duydu. Evet... Birçoğu öldü. Çünkü boyarlar boş durmamış, suvariler ve silahlar getirerek üstlerine ateş açtırmışlardı. Ama yetkililer, bu denli kan aktığının farkına varınca, halka acıyarak köylülerle boyarların savaşa son vermelerini emretmişler, aranızda bir anlaşma yapacağız, demişlerdi. Hepsi de bu sözlere uyarak evlerine döndüler. Sonra da yetkililer, boyarların topraklarından bir parça kırparak köylülere verdiler..."

Kompartımana ağır bir sessizlik çöktü. Tepede sallanmakta olan elektrik lambası, oraya buraya garip gölgeler düşürüyordu. Birkaç köylü içini çekti. O zamana dek ağzını hiç açmamış olan Petre mırıldandı: "Öyleyse biz de elimize baltamızı almadan..."

Birden sustu. Sanki hiç söylemek istemediği şeyler çıkmıştı ağzından. Köylüler onun söylediklerini duymuş, ama hiçbiri kafasını çevirip bakmamıştı. Sadece Lupu [illegible] yavaşça mırıldandı, "Sus Petrica, sus..."

Ortalığı tekrar sessizlik kapladı. Karanlık pencerelerde lokomotifin kıvrıla kıvrıla uzaklaşan beyaz dumanı görünüyordu. Çıplak lambadan ortalığa yayılan ışıkla hareket eden gölgelerin arasında, kompartımanın pis duman dolu havasında yaşlı adamın sesi yankılanıp duruyordu:

"Sus Petrica, sus..."

bölüm altı
haberciler

1

Sadık uşağı, Chirila Paun'u asık suratla görmek, Platamonu'yu üzmüştü.

"Ne oldu, neyin var Chirila?.."

Uşak onun yüzüne şöyle baktıktan sonra, "Sizin daha iyi bilmeniz gerekir efendim" dedi, "Ne de olsa sizin oğlunuz..."

"Oğlum sana ne yaptı Chirila?" diye sordu kiracı şaşkınlıkla...

"Eğer bu dünyada insanlar onun cezasını vermezse, öbür dünya da bari Tanrı versin!.." dedi üzüntülü bir sesle Chirila. "Bana büyük bir kötülük yaptı... Aklıma hiç böyle bir şey gelmezdi... Yıllardır size hizmette kusur etmedim..."

Platamonu, olanları anlamıştı. Chirila ile kızı malikâneye geldiklerinden beri kiracı, Aristide'nin kızı baştan çıkaracağından korkmuştu. Hatta bu konuda oğluyla konuşmuştu bile... Ama, gene de korktuğu başına gelmişti. Şimdi ne yapabilirdi ki... Durumun ciddiyetini yumuşatmak için uşağının omuzuna dostça vurdu.

"Ee, eee, Chirila, bu kadar üzülme" dedi. "Gençler böyledir işte. Bu tür olaylar daha önceleri de çok olmuş, ama sen de görüyorsun ki dünya hâlâ dönüp duruyor. Neyse, bir şeyler düşünürüz..."

"Hayır efendim" diye bağırdı uşak, "Biliyorum, sizin için önemli değil, size dokunmuyor... Karnı burnunda ya da kollarında bir bebekle onu nasıl evlendirebilirim?.."

"Chirila, Chirila, o kadar da üzülme canım" dedi Platamonu, "Olan oldu..."

"Olan oldu" dedi köylü, "Yukarıda Tanrı var. O her şeyi görür ve kararını verir. Artık yeni bir adam aramak zorunda kalacaksınız. Çünkü sizin yanınızda çalışamayacağım. Bana daha önce burada kötü birinin yaşadığını söylemişlerdi de inanmamıştım. Bir gün hesabımızı görürüz. Tanrı sizi affetsin!.."

O zamana dek çok uysal bir insan olan Chirila'nın böyle konuşması, Platamonu'yu çok şaşırtmıştı.

Bükreş'te bir ay kalıp, gene hiçbir sınava girmeden eve dönen oğlunu bulmaya koştu.

"Başıma ne dertler açtın oğlum!.." diye bağırdı. Oğluna karşı takındığı tavır, köylünün karşısındakinden çok daha ciddiydi. "Chirila'nın kızını rahat bırakmadın, değil mi?.. Şimdi de..."

"Aman baba... meseleyi o kadar da büyütme" diye cevap verdi Aristide. "Gherghina güzel bir kız. Köydeki korkulukların peşinden koşacak değildim ya!.."

"Evet, ama..." Platamonu söyleyecek bir şeyler aradı. Nedense oğlunun kendine güveni, içini rahatlatmıştı.

"Biliyorum, biliyorum..." dedi genç adam, "Gherghina ağlayarak bana gelip anlattı. Ona ne yapması gerektiğini söyledim. Para da teklif ettim, ama kabul etmedi. Şimdi herkesin öğrenmesi kimin suçu?... Eğer beni dinleseydi anası bile öğrenmeyecek, her şey hallolacaktı. Tabii bütün bunlara rağmen senin bu meseleyle uğraşman gerekecek. Belki de Chirila ile kıza para gönderirsin. Bir çözüm yolu bulacağından eminim. Çünkü sen akıllısın ve köylülere nasıl davranılacağını bilirsin."

"Tabii" diye cevap verdi kiracı, kendini toparlayarak, "İşi büyütmemeliyiz. Gene de iş bu duruma gelmeseydi iyi olurdu ama... neyse..."

Chirila Paun, çaresizlik içindeydi. Karısı kızının başına gelenleri ona anlatınca her ikisini de dövmüş, sonra da pişman olmuştu. Artık kendini suçlu hissediyordu. Gözünü hırs bürümüş ve daha fazla para kazanmak için Rum'un hizmetine girmişti.

Amara'ya döndükten sonra içindeki derdi birine anlatmak ihtiyacını duydu. Birkaç güne kalmaz, bütün köy olanları öğrenirdi. O zaman onların yüzüne nasıl bakacaktı?.. Rahip Nicodim'e giderek ona her şeyi anlattı ve öğüt vermesini istedi. Gözlerini kaybettikten sonra işitmesi de ağırlaşmıştı rahibin. Meseleyi öğrenince çok kızdı, istavroz çıkardı ve kızını çağırdı.

"Duydun mu Niculina, Rum'un oğlu Chirila'nın başına ne işler açmış..."

Niculina çok kızmıştı, Rum'a bol bol küfür ettikten sonra kocasını çağırdı.

"Filip, Rum'un oğlu Chirila'ya neler yapmış, duydun mu?"

Kocası, sessizlik içinde anlatılanları dinledi, anladığını belirtmek için başını salladı ve merakla sordu.

"Şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz Chirila?"

"Buraya gelişimin sebebi de bu zaten, Peder Nicodim'in öğütlerini alacaktım" dedi köylü gözlerini yere indirerek, "Ne yapacağımı bilemiyorum."

"Evet" dedi Filip, uzun bir sessizlikten sonra, "Anlıyorum."

Chirila, gene ne yapacağını bilemeden eve döndü. Ama derdini başkalarına anlatmak, Rum'a küfredildiğini duymak, biraz olsun içini rahatlatmıştı. Akşama doğru Öğretmen Dragoş'a gitti. Gherghina'nın hikâyesini onlar duymuştu bile. Aslında haberler bütün köye yayılmış, hatta yaşlı Miron'un kulağına bile gitmişti.

Miron Iuga, Isbaşescu ile uşağı Bumbu'nun önünde, "Görüyor musunuz" dedi, "Başlarını ne pis işlere sokuyorlar... Sonra da kim kışkırtıyor köylüleri diye merak ederler..."

Chirila'nın geleceğini tahmin ettiklerinden, Dragoş ailesi çoktan bu meseleyi konuşmaya başlamıştı bile. Öğretmenin kardeşi Nicolae, olanları, sokakta karşılaştığı Smaranda'nın oğlu Petre'den öğrenmişti. Sinirinden neredeyse kuduracak bir hale gelmişti. Kısa bir süre önce Gherghina ile evlenmek istediğini, bir daha onun gibi bir kız bulamayacağını söylemişti.

"İyi ki evlenmekte acele etmemişsin" dedi yengesi Florica.

"Tam tersi" dedi öğretmen, "Ona âşık olduğun zaman evlenseydin, şimdi zavallı kız, o Rum domuzunun eline düşmezdi."

Durmadan küfürler savuran Nicolae, sonunda, ağabeyinden Chirila'ya yardım etmesini istedi. Böyle bir şeyi cezasız bırakamazlardı.

Florica hemen ayağa fırladı, "Ionel, beni dinle.. Bu işe karışma. Ne zaman benim söylediklerimi dinlediysen, her şeyin yolunda gitti. Dinlemediğin zamanlarda ise, başımız beladan hiç kurtulmadı. Herkes kendi derdinin çaresini kendisi bulsun. Chirila'ya giderek Paltamonu'nun yanında çalışmasını sen söylemedin ki... Kendi isteğiyle gidip çalıştı orada. Nasıl kendi başını belaya soktuysa, gene kendisi kurtarsın kendini."

Florica, lambayı yakacağı sırada Chirila Paun geldi. Tartışma, hızını kaybetmiş, artık başka şeylerden konuşmaya başlamışlardı. Hepsi birden büyük bir dikkatle Chirila'yı dinlediler. Sonra hep kocasının ne yapacağıyla ilgilenen Florica soğuk bir sesle, "Kötü bir iş Chirila amca bu" dedi. "Daha dikkatli olmalıydın. Kiracının oğlunun ne mal olduğunu biliyordun..."

Köylü, üzüntüyle kadının gözlerinin içine bakarak cevap verdi.

"Biliyorum, çok kötü... İnsan başına ne geleceğini bilse, ona göre tedbir alır, ama..."

"O kadar aç gözlüydün ki, gidip Rum'un yanında çalıştın" diye onu suçladı Nicolae, "Senin günahını da Gherghina ödedi."

"Hemen hepiniz üstüme çullanmayın, Tanrı beni yeterince cezalandırdı zaten" dedi Chirila acı bir tonla. "Gherghina'nın sana âşık olduğunu fark edince, artık peşinden koşmadım onun çünkü sana da güvenim tamdı..."

"Merak etmeyin, o pis Rum'u hadım etmeden rahat etmeyeceğim" diye bağırdı Chirila dişlerini gıcırdatarak. Bu konuşmalara daha fazla tahammülü kalmadığından kendini dışarı attı.

Chirila Paun, akşam yemeği hazırlanana dek orada kaldı. Sonra içi biraz daha rahatlamış olarak ayrıldı. Kendisini teselli için söylenen sözler, yarasına ilaçmış gibi geliyordu.

Ondan sonra, sokakta karşılaştığı herkese anlattı Gherghina'nın başına gelenleri. Belediye Reisi, ona, sabırlı olmasını söyledi. İşler, belki sonunda düzelirdi... Ona acıyan Luca Talaba, fırsattan istifade ederek kiracı hakkında sorular sormaya başladı. Rum Babaroaga'ya ne vermişti, kadın ne kadar istemişti...

Yalnız Trifon Guju, olayı duyunca onu sertçe tersledi.

"Eee, Chirila amca, hiç olmazsa senin içi dolu bir ambarın var. Ben durmadan çalışıyorum ve evim çocuk dolu, ama bir avuç bile mısırım yok..."

"Haklısın Trifon" diye cevap verdi Chirila, "Herkesin derdi başka..."

"İnsanın karnı tok olunca dertlerini de daha rahat karşılar" diye mırıldandı Trifon.

Chirila, iki gün izin alarak gelen Pantelimon'u bile yakalayarak başına gelenleri anlattı. Delikanlının üstünde, kendine çok yakışan asker üniforması vardı ve herhangi bir ceza almamak için bütün kurallara uymaya çalışıyordu. Yoksa, böyle sık sık evine gelemezdi. Domnica'nın kendisini unutup, askerliğini bitirmeden başka biriyle evleneceğinden korkuyordu.

Smaranda'nın oğlu Petre, Marioara ile evlenme tarihini erteleyip duruyordu. Uzun süreden beri seviyordu kızı, ama bu yoksulluk içinde evlenmeye cesaret edemiyordu. Gherghina'nın başına gelenlerden sonra oturup anasıyla uzun uzun konuştu. O da oğlunun planlarını beğenmişti. Zaten eğer onu dinlemiş olsaydı, şimdi çoktan evlenmiş, çoluk çocuğa karışmış olurdu. Ertesi gün Smaranda, Marioara'nın annesi ve halası Profila ile görüşmeye gitti. Chirila, Petre'yle tam bu işlerin ortasında karşılaştı.

"Hayatım pahasına bile olsa, ben böyle bir şeyi affetmezdim, Chirila amca" dedi Petre.

"Çok haklısın, Petrica, çok haklısın" diye cevap verdi yaşlı adam.

2

Bir gün, Pripas'la Rahip Belciug, Titu'nun bürosuna geldi, iyi giyinmişti. Hem cüppesi, hem de paltosu yeniydi. Sakalları düzgün bir şekilde kesilmişti. Kısaca, Belciug, kız istemeye gelen müstakbel bir damat kadar yakışıklıydı o gün. Titu, evde, onu hiç böyle görmemişti.

"Altı aylık maaşımı alıp geldim" dedi rahip, "Hep ülkemizi görmeden öleceğimden korkardım." Utangaç bir gülümseme bütün yüzünü kapladı. "Daha bu sabah geldim. Hemen bir otele elimdekileri bırakıp sana uğradım. Yoksa, kenti bilmediğimden kolaylıkla kaybolabilirdim."

Titu'nun babası, rahibe, oğlunu gazete bürolarında aramasını söylemişti. Evden çok onu işinde bulabilirdi. Genç Herdelea, rahibi sekreterle tanıştırdı, sonra daha rahat konuşabilmek için kenti dolaşmaya çıktılar. Rahip, önemli önemsiz, Amaradia'da olan her şeyi anlatmalıydı ona. Hele, özellikle Ghighita'nın düğününü... Gerçi annesi bir şeyler yazmıştı bu konuda ama Titu en ince ayrıntılarına dek öğrenmek istiyordu kız kardeşinin düğününü.

Titu, Bükreş'te, Belciug'un rehberi oldu. Önce rahibi, *Kahraman Michael*'ın* mezarına götürdü. Belciug duygulu bir şekilde istavroz çıkardı. Titu'nun evdekilere göstermesi için bir hatıra götürmesi teklifi üzerine, heykelin etrafındaki demir parmaklıkların arasına düşmüş olan kuru bir yaprağı alıp cebine attı. Sonra birkaç kilise, müze ve büyük mağazayı gezdiler. Senato'da rahibin pek şansı yoktu. Her zamanki sıkıcı, monoton konuşmaları dinlediler. Ama o, gördüğü ve duyduğu her şey gibi bunu da sevdi. Zaten bu kadar uzaktan gelip, bunca para harcadıktan sonra, sevmemesi imkânsızdı. Sonra ulusal tiyatroya gittiler. Rahip buradan o kadar çok hoşlanmıştı ki, kentte kaldığı sürece hemen hemen her gece oraya gitti.

Birkaç gün sonra artık Titu'nun kendisine rehberlik etmesine gerek kalmamıştı. Zaten Belciug, Titu'nun daha fazla zamanını almak istemiyordu. Aralarında, postahanede çalışan bir memur ile bir kimyacının olduğu birkaç eski tanıdığa rastlamıştı. Titu onu Gavrilaş ailesiyle tanıştırdı. Hatta, şişman bayan Gavrilaş'ın yemeklerine hayran kalan rahip, birkaç kere yemeğe kaldı ve Titu'yu da şansından dolayı tebrik etti.

---

* Kahraman Michael: 16. yüzyılın sonunda Romanya'nın güneyindeki Eflak bölgesinin hâkimi. O zamanlar Eflak, Transilvanya ve Moldovya olarak üç bölüme ayrılan Romanya'yı birleştirmeye çalışan ilk kişi. Romanya'nın Kralı olmuş, ama birkaç yıl sonra Osmanlıların baskısı yüzünden bu düşüncesini gerçekleştirememiştir. (ç.n.)

Belciug'la konuşmaktan büyük bir zevk almasına rağmen, artık onunla dolaşmak zorunda olmaması Titu'yu da sevindirmişti. Üstelik bu gezintiler kendisine çok pahalıya gelmişti. Birkaç gece, rahiple birlikte, kentte yemek yemek zorunda kalmış, tabii rahibin aklına hesabı ödemek hiç gelmediğinden parayı da kendisi vermişti. Bu arada, gazetedeki işini de ihmal ettiğinden, Roşu onun da ötekiler gibi olduğunu söylemeye başlamıştı.

Rahibin gelişinden birkaç gün sonra o kötü olay Titu'nun başına geldi. Neyse ki Belciug'un kulağına kadar gitmedi. Yoksa bütün Amaradia duyardı olanları.

Tanta Titu'ya daha sık gelmeye başlamıştı. Tabii, bayan Alexandrescu evde olmadığı zamanlar... Genç adam ona daha dikkatli olmasını söylüyordu ama faydasızdı. Genç kadın onu sevdiğini, başka hiçbir kimsenin de kendisi için önemli olmadığı cevabını veriyordu. Titu bütün bunlardan kendini sorumlu tutuyor ve hiç olmazsa diğer komşuların ve Bayan Lenuta'nın duymasını istemiyordu. Yoksa büyük bir skandal olurdu. Ne yazık ki, korktuğu çok geçmeden başına geldi. Üstelik öğrencisi Marioara Radulescu'nun da bir şeyler seziyor ve onları suçüstü yakalamaya çalışıyordu. Neyse ki Gavrilaşlara gittiği bir gün ve Marioara da evde değilken, Bayan Gavrilaş, öfkeyle genç hanımı evden attığını anlattı çünkü onu sokakta "Neredeyse Gavrilaş yaşında" birini öperken gördüğünü söyledi. Evet, kendi çocuğu gibi şımartıp bağrına bastığı bu kız pek de olması gerektiği gibi olmamıştı; gözü hep erkeklerdeydi. Ama bunun doğal olduğunu söylemişti kendi kendine. Kızcağız da rahibe olacak değildi ya! Ama sokaklarda, babası yaşında adamlarla dolaşıp, öpüşmek... Bu onun ne biçim bir kız olduğunu gösteriyordu...

"Bilmiyorum size nasıl davranıyordu bay Titu" dedi bayan Gavrilaş, "Ama rica ederim onu gönderdim diye bana kızmayın. Dünya onun gibi orospularla dolu..."

Birkaç akşam sonra Titu Belciug'dan ayrılınca Tanta'yı karşılamak için eve koştu. Jean ile bayan Alexandrescu, her zamanki gibi uzun poker oyunlarına gitmişlerdi.

Genç çift, aşk dolu iki saat geçirdikten sonra, Tanta'nın giyinmesi için Titu mumu yaktı. Kızı geç bırakmak istemiyordu. Sıcak yataktan ayrılmak istemeyen Tanta, şımarık bir kedi gibi gerindikten sonra tekrar kıvrılıp yattı. Onu seyreden Titu, bir an ondan ayrılamayacağını düşündü, ama hemen kendini kontrol etti. Genç kız eve geç kalıp başına iş açmamalıydı. Ama sanki bütün bunlardan haberi yokmuş gibi Tanta gülerek, "Senin beni ne kadar sevdiğini görmek istiyorum Tituşor" dedi.

"Neden beni durduk yerde azdırıyorsun?.. Biliyorsun ki senin hatırın için uslu durmaya çabalıyorum. Yoksa sabaha kadar bırakmam seni..."

"Öyleyse ben de sabaha kadar kalırım" diyerek tekrar yatağa uzandı kız. "Hadi, artık ışığı söndür de..."

Titu eğilerek onu öpmek istedi ama, kız karşı koydu. "Hayır hayır, bırak beni... Şaka yapıyordum Titu.."

"Artık çok geç" diye bağırdı genç adam, "Artık sabaha kadar..."

İşte o anda birisi kapıyı vurdu. İkisi de şaşkınlık içinde oldukları yerde kalmışlardı. Birkaç saniye sonra Tanta korkuyla battaniyenin altına saklandı. Titu ayaklarının ucuna basa basa kapıya yaklaştı, sonra kıza dönüp sesini çıkartmamasını işaret ederek bağırdı.

"Kim o ?.."

"Benim, benim. Bir dakika kapıyı açar mısın?" diye cevap verdi salondan bir ses.

Titu, şaşkınlığından kapının ardından gelen bu sesi tanıyamadı. Ama Tanta, başını sallayarak fısıldadı, "Jenica..."

Kapıyı vuranın kim olduğunu anlayan genç Herdelea iyice şaşırdı. "Siz misiniz Bay Jean" diye sordu, "Ne oldu, ne var?.."

"Hiçbir şey, hiçbir şey olmadı. Bir dakika kapıyı açar mısın?" diye diretti Jenica.

Titu, dehşet içinde kalmıştı. Yalvaran gözlerle Tanta'ya baktı. Yatağın içinde iyice kaybolan kız, "Elbiselerimi sakla" dedi.

Titu, aceleyle sandalyenin, masanın üstüne atılmış çamaşırları topladı ve dolaba tıkıştırdı hepsini. Bir yandan da "Evet evet, hemen geliyorum, yalnız bir dakika... Yataktaydım da.." diye mırıldanıyordu.

Kapının kilidini açtı ve Jenica, gülümseyerek içeri girdi.

"Böyle kaba bir şekilde geldiğim için özür dilerim, ama... Yalnız mısınız?.."

"Tabii, kim olabilir ki?" dedi genç Herdelea.

"Bazı sesler duydum gibi geldiydi de, merak ettim... Lenuta'nın odasına bir şeyler almak için gelmiştim de..."

Konuşurken, bir yandan da ona inanmamışcasına odada göz gezdiriyordu. Bayan Alexandrescu'yu heyecanlı bir oyun masasında bırakıp habersizce gelmişti. Başının ağrısını bahane ederek temiz hava almak için dışarı çıkmıştı. Bir ay önce, bakanlıkta müdür yardımcısının kızıyla tanışmıştı. Güzel bir kızdı ve çeyizi de oldukça yüklüydü. Genç kız da onu beğenmiş ve üçüncü karşılaşmalarında kıza niyetinin ciddi olduğunu söylemişti. Üstelik bu, mesleğinde yükselmesi için de kaçırılmaz bir fırsattı. Yardımcı müdür, bakanlıkta en çok tutulan memurlardan biriydi. Genç kızın da duygularından emin olduktan sonra işi gizlice ailesine açmıştı. Tanta'nın duyarak Lenuta'ya haber vereceğinden korkuyordu. Ailesi de sevinmişti bu işe. Bayan Alexandrescu ile kavga etmemek için eşyalarını yavaş yavaş kaçırmaya başlamıştı. Daha sonra, bir gün babası, yaşlı Ionescu, Lenuta'ya giderek, ona her şeyi anlatır ve oğlunu bırakması için onu ikna ederdi. Birkaç bir şey daha kaçırmak için bu akşam aceleyle gelmişti. Odasına girmiş, fakat kibrit bulamamıştı.

Yanındaki kibritleri de ayrılmadan önce Lenuta'ya bırakmıştı. Canı sıkılmış, tam boş elle geri dönerken Titu'nun odasından sesler duymuş ve bir an duraklamıştı. Nasıl yanında bir kadın olan bir adamı rahatsız edebilirdi ki... Ama, sadece bir kibrit yüzünden boş ellerle geri dönmek çok yazık olacaktı. Neyse ki Titu yalnızdı...

Konuşurken, bir yandan odanın içini gözlüyordu. Birden, bakışları masanın üstünde durdu. Küçük bir kadın şapkası vardı orada.

Gözünün ucuyla şapkaya bakarak, "Zampara..." dedi.

Bu şekilde yakalanmak, Titu'yu çok kızdırmıştı. "Sevgili dostum, biraz ileri gitmiyor musunuz?.. Kalkıp size kapımı açtım ve size de bu kadarı yeter. Ne istediğinizi söyleyin ve..."

Ama Jean, çok meraklanmıştı. Kadın nereye gitmiş olabilirdi ki?.. Cevap verirken odayı bir kez daha iyice gözleriyle taradı.

"Kibrit."

Titu, yatağın kenarına oturarak komedinin üstünde duran kibritleri işaret etti. "Orada..."

"Teşekkür ederim *moncher*.. Kızma artık.. İşte gördüğünüz gibi gidiyorum."

Komodine yaklaştı, tam elini uzatıp kibriti alacaktı ki, battaniyenin biraz fazla kabarık durduğunu fark etti. Kibriti alıp, neşeyle söylendi, "İşte oldu... Sizi kumrular sizi... Hiç aklıma gelmemişti.. Ama hayır, sizi rahatsız etmeyeceğim. Öyle suratını asma, ağzım oldukça sıkıdır.."

Kapıya doğru yaklaşırken başını çevirip söylendi, "Sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim bayan!.."

Gülerek kapıyı açtı, sonra gözlerini kırpıştırarak Titu'ya sordu, "Söyle bakalım delikanlı, nasıl güzel mi bari?.."

Hava o kadar gerilmişti ki, Titu sinirlerinden dudaklarını kemiriyor, bir yandan da kendi kendine sabırlı olması

gerektiğini hatırlatıp duruyordu. Aslında, Jean'ı yakasından yakaladığı gibi dışarı atmalıydı. Zaten büyük bir aptallıkla kapıyı açmış, bu yetmiyormuş gibi bir de içeri almıştı onu. Bir an önce kurtulmak istiyordu ondan. Cevap bile vermeden başını çevirdi.

"Bana neden bu kadar kızdın *moncher*?" diye Jean ona doğru yaklaştı, "Bu güzel bayanı..."

Yatağın yanında durmuş, meraktan çatlıyordu. Battaniyenin ucunu hafifçe kaldırıp cümlesini bitirdi, "...Yemedim ya!..."

Ama birden kız kardeşini tanıdı ve sesindeki merak, yerini şaşkınlığa bıraktı. Kendini toparladıktan sonra, "Demek o güzel bayan sendin ha!.." diye bağırdı, "Ee, tebrikler... Sana çok yakışıyor bu. Kendinden utanmalısın!"

Titu ayağa fırlamıştı, ama ne yapacağını bilemiyordu. Lafa karışması gerektiğini hissediyor, bir yandan da böyle bir şeyin çok gereksiz olacağını düşünüyordu.

"Lütfen.."

"O benim kız kardeşim. İstersem, ona her şeyi yapmaya hakkım var" dedi Jean.

Titu bir an, bu sözlerin de kendisininki kadar ilgisiz olduğunu düşündü.

"Dinle Jenica" diye kızgınlıkla bağırdı Tanta, "Senden hiçbir zaman terbiye dersi almaya kalkmadım. Kalkmayacağım da... İşte bu kadar! Onun için sen artık gidip Lenuta'nın peşinden koş da bizi yalnız bırak.."

Onun bu davranışı ağabeyini iyice kızdırmıştı. Elindeki kibritleri masanın üstüne fırlatarak, "Bunu sonra konuşuruz" dedi. "Elbiselerini giyin de yürü benimle... Hadi, hemen!"

Tanta, sinirle cevap verdi.

"Ben, istediğim zaman gelirim. Senin sözlerine hiçbir zaman değer vermediğimi bilirsin..."

"Öyle mi?.. Demek bana karşı gelmeye cüret ediyorsun ha!.." diye bağırdı Jean. Sonra kapıya doğru yürüdü, "Peki öyleyse kal burada. Kal da âleminize devam edin... Bunu ödeteceğim sana?"

Titu şaşkınlıkla kapıyı onun arkasından kapadı.

"Bu salak da kapıyı açık bıraktı" dedi Tanta zorlukla gülümsemeye çalışarak, "Oda buz gibi oldu."

Kalkıp hemen giyindi. Titu ona bir şeyler söylemek istedi, ama saçmalamaktan korktu. Tanta, hiçbir şey olmamış gibi sakindi. Kendine olan güveni, genç Herdelea'yı şaşırtıyordu. Jean'ın bir skandal çıkaracağından emindi. Ama Tanta'nın da kendine bu kadar güvenmesinin bir nedeni olmalıydı. Annesi, Jenica'nın Lenuta'yı terk etme planlarını ona anlatmıştı. Jean, kız kardeşinin planlarını bildiğini öğrenince bunları Lenuta'ya anlatacağından korkacak ve onu ele vermeyecekti.

"Beni seviyor musun Tituşor?" diye sordu vücudunu onunkine yaslayarak.

"Hem de çok, sevgilim" diye cevap verdi Titu, titreyen bir sesle.

İki gün, Herdelea devamlı bir şey olacak diye korku içinde bekledi. Jean'la karşılaşmamış, Tanta'dan da hiç haber alamamıştı. Bayan Alexandrescu'da da hiçbir değişiklik görünmüyordu. Tam işlerin yolunda gittiğini düşünmeye başlamıştı ki, üç gün sonra, Bayan Alexandrescu onu çağırdı.

"Ne yaptınız, gördünüz mü? Bay Titu? Jenica bana anlattı. Yalnız bana söylemiş olanları. Ailesini üzmek istemiyor. Nasıl da yapabildiniz bay Titu? O kadar masum bir melekten nasıl faydalanabildiniz? Sizin böyle bir şey yapacağınız aklıma bile gelmezdi. Transilvanyalıların terbiyeli insanlar olduklarını sanırdım. Şimdi görüyorum ki... Sizi onun ailesine ben tanıştırmıştım. Ama benim niyetim başkaydı. Şimdi

ne yapacaksınız? Eğer bir şey olur da yaşlı adam öğrenirse –onun aile şerefine ne kadar önem verdiğini bilirim– sizi muhakkak vurur!"

Genç Herdelea ev sahibesinin beklediği cevabı çok iyi biliyordu ama böyle bir cevabı verecek halde değildi. Tanta'yı sevdiğini, bu sevginin öyle geçici bir şey olmadığını, durumunun şimdilik pek güvenilir olmadığını, geleceğe ait umutları olduğunu, o zaman ancak Tanta'ya ciddi bir teklifte bulunabileceğini söyledi. Neyse ki Bayan Alexandrescu, korktuğu gibi meselenin üstünde fazla durmadı. O, sadece Jenica ile ilgileniyordu. Jenica da ona, Titu onun evinde kaldığı sürece Tanta'yı içeri almamasını söylemişti. Bu yüzden, Jean'ın hatırı için ev sahibesi, Titu'nun başka bir oda aramasını, zaten ay sonunun da yaklaşmakta olduğunu söyledi. Bu olay olmasa bile Titu'nun çıkması gerekirdi, çünkü Mimi'nin bir odaya ihtiyacı vardı. Bu konuyu Jean'a bile açmamıştı, ama Mimi'nin kocası, birkaç gün önce karısını eski zamparalardan birinin evinden çıkarken yakalamıştı, şimdi de boşanmak üzerelerdi. Vasile, Mimi'yi affetmeyeceğini, eğer kız kendi isteği ile ayrılmazsa işin daha da kötüleşeceğini söylemişti.

İki gün içinde Titu, aynı kiraya Drapelul'a daha yakın bir yerde başka oda bulmuştu. Gavrilaş'lar da, diğer kiracılarla anlaşamadıkları için evden çıkmaya karar vermişler ve Titu'nun hatırı için bunu ertelemişlerdi. Şimdi onlar da aynı sokakta güzel bir daire bulmuşlardı.

Titu, Belciug'u yeni odasına götürdüğünde rahip, "İyi ki öteki evden çıktın sevgili şair dostum" demişti, "Dansöz gibi boyalı olan o kadını hiç sevmemiştim. Sanki ateşin üstünde oturuyormuş gibi devamlı bağırıp çağırıyordu. Böyle kadınlara çok dikkat et, tehlikeli olabilirler."

3

"Köylülerle ne yapacağız bay Miron? Eski kontratlarını yenilemek istemiyorlar. Hatta beni tehdit bile ettiler" diye yakındı Cosma Buruiana. "Sizi bu işlerle uğraştırmak istemezdim, ama bu insanlar bizim için tehlikeli, Bay Miron... Çıldırmış gibiler... Onların hiç bu kadar ukalalık ettiklerini görmemiştim."

Miron Iuga, en sonunda hırsızlık hadisesinden dolayı kızmış olduğu kiracıyı affetmiş, ona acımaya başlamıştı. Ama, "Gene hırsızlıkta olduğu gibi bunları da rüyanda görmüş olmayasın sakın!" demekten kendini alamadı.

Cosma Buruiana istavroz çıkartarak, "Ah bay Miron, keşke öyle olsaydı" dedi. "Bu yüzden çok çektim zaten. Noel'den bu yana hırsızlık olmayan tek bir gece bile geçmedi. Ama size gelip söylemeye cesaret edemiyordum, yüzüm yoktu. Onun için de her şeyi olduğu gibi kabullenmek zorunda kaldım. Ama işler artık çok ciddi..."

Köylülerin toprak sahipleriyle anlaştıkları halde, Babaroaga aralarında bölünmeden çalışmayacaklarını söylediklerini, çünkü, bayanın artık kendisi için hiçbir anlamı olmayan bu toprağı diğer boyarlara satmak istediğini duyduklarını yaşlı Miron'a anlattı. Köylüler, üstünde çalışıp ter döktükleri bu toprağı elde etmeden işe devam edemeyeceklerini, zaten birçok toprak sahibiyle Kral'ın da bunu istediğini söylüyorlardı. Yalnız yöneticiler buna karşıydılar ve onların ağızlarını kapıyorlardı. Kiracı, bunların hepsini sadık uşaklarından duymuştu ve doğru da olmalıydı.

"Eğer söylediklerin gerçekten doğruysa, bu demogojinin sonucu işte!" diye cevap verdi yaşlı adam. "Ama, acaba neden ben henüz hiçbir şey duymadım?.."

"Size söylemeye cesaret edemiyorlar bay Miron" dedi Cosma, "Sizden hem korkuyorlar, hem de utanıyorlar."

Iuga, kontratları aceleye getirmemişti. Hem kendisinin, hem de köylülerin işine gelecek bazı değişiklikler yapmayı tasarlıyordu. Zaten işin devamını garantilemek için, geçen sonbaharda bazı köylülerle anlaşmaları yapıp bitirmişti.

Uşak Bumbu'yu çağırttı. O da köylülerle konuştuğunu, köylülerin artık değişiklik istediklerini, hatta kontratları yapılmış olanların bile şartlar düzelmedikçe çalışmayacaklarını anlattı. Yaşlı Miron'un kendisine garip garip baktığını gören uşak korktu ve köylülerin her ilkbahardan önce huzursuz olup böyle şeylerden söz ettiklerini, ama bir şey yapamayınca, anlaşmaya varıp çalışmaya başladıklarını da sözlerine ekledi.

"Bir dakika Leonte, işleri çok kolay yanından ele alıyorsun. Evet, köylülerin başka zamanlarda da bu tür davranışlarını gördük, ama hiçbir zaman bugünkü gibi olmamıştı. Sonuç olarak ben de onların arasında yaşıyorum ve köylüleri yeterince tanırım..."

"Hâlâ vaktimiz var" dedi Bumbu, biraz düşünceli bir tavırla, "Daha kar kalkmadı nasıl olsa."

Yaşlı Iuga, duyduklarından hiç hoşlanmamıştı, ama endişesini de göstermek istemiyordu. Korkak bir insan olan kiracı, durumu bir parça abartıyordu tabii. Gene de şimdiden bazı tedbirleri almanın kimseye zararı dokunmazdı. Bu yüzden uşağına, ertesi gün kontratları yapmaya başlamasını ve bir hafta içinde hepsini bitirmesini emretti. Yapmak istediği değişikliklerden vazgeçmişti. Eğer köylüler kızgınsalar, koymak istediği bazı şartları çok ağır bulabilirlerdi.

Üç gün sonra Leonte Bumbu, yaşlı toprak sahibine hiçbir köylünün kontratı imzalamadığını söyledi. Hepsi, eski şartlar altında yaşamaya devam edemeyecekleri için, kontratların daha hafif yeni şartlarla yapılmasını istiyorlardı.

Aynı gün öğleden sonra, Öğretmen Dragoş, kendisini ziyarete geldi. Noel'den beri, okul meselelerini görüşmek için

iki kez daha gelmişti konağa. Noel'de kendisine hazırladığı hoş sürprizi hatırlayan Miron, onu oldukça iyi karşıladı. Zaten daha önce, öğretmene kötü davrandığı için kendine kızmıştı. Sonuçta öğretmen, olgun ve ciddi bir adamdı. Biraz önce uşağının anlattıkları canını çok sıkmıştı ve hiç konuşacak halde değildi, ama öğretmenle görüşmek iyi olacaktı. Dragoş'un sayesinde köyü etkileyebilir ve böylece tekrar eski düzeni kurup huzuru getirebilirdi. Konuğuna oturmasını söyledi. Sonra, ona geleneksel dulceata ikram ederek okulun nasıl gittiğini sordu. Ion Dragoş biraz solgundu ve elleri titriyordu.

"Deminden beri konuşuyorum, ama daha buraya ne için geldiğini sormadım" dedi Miron Iuga dostça, "Önce sen başla, çünkü benim de sana söyleyecek bazı şeylerim var."

Öğretmenin yüzü daha da beyazlaştı, ellerini dizlerinin üstüne koydu ve sinirli sinirli parmaklarını oynatmaya başladı.

Daha ağzından birkaç sözcük yeni çıkmıştı ki, Iuga'nın yüzünün asıldığını fark etti. Bu ona büyük bir güç verdi ve güvenle konuşmasına devam etti.

"Gelişinin gerçek sebebini söyler misin?" diye sözünü kesti yaşlı adam birdenbire.

Bu sözler, Dragoş'u hiç sinirlendirmemişti. Kişisel olarak kendinin hiçbir şey istemediğini, Iuga'ya köyün dertlerinden söz etmeye geldiğini, çünkü bütün köylülerin açlık ve sefalet içinde olduklarını anlatmaya devam etti. Köylüler Miron Iuga'yı hâlâ koruyucuları olarak görüyorlar ve içinde bulundukları durumu düzeltebilmek için bir şeyler yapabileceğini umuyorlardı. Şimdiki kontratların şartları o kadar ağırdı ki, artık devam edemeyeceklerdi. Bu şartlar yüzünden birçok insan, kışı açlık içinde geçirmişti. Ufacık bir fedakârlıkla hepsinin hayatı düzelebilirdi.

"Kimin adına konuşuyorsun" dedi Iuga.

"Köylülerin adına bay Miron" diye cevap verdi Dragoş.

"Buraya gelip bunları bana anlatman için seni zorladılar mı?.."

"Hayır, kimse beni zorlamadı bay Iuga... Gelip bunları size anlatmaya mecbur hissettim kendimi. Çünkü, onlar da bana gelip anlattılar dertlerini ve..."

"Öyleyse artık başka bir şey söyleme" dedi yaşlı adam sertçe, "Halkımın düşüncelerini öğrenmek için senin fikirlerine ihtiyacım yok! Senin gibi aracılar, köye ancak huzursuzluk getirir. Onları aydınlatacağına, kalplerini zehirliyor, hoşnutsuzluklarını kamçılıyor ve kendini sevdirmek için onları sömürüyorsun... Evet, senin hakkındaki ilk izlenimlerim ve yargılarım beni yanıltmıyor artık. Senin ne biçim bir insan olduğunu anlamış ve ona göre değerlendirmiştim. Seni köye getirtmekle büyük bir suç, hatta günah işlediğimi biliyorum."

"Lütfen Bay Iuga inanın ki ben..." diye mırıldandı öğretmen, zorla gülümseyerek.

Miron birden onun kendisine "Bay Iuga" demesine sinirlendi. Sanki hakaret ediyordu ona.

"Yeter" diye bağırdı. "İstenilmeyen aracılarla işim yok benim."

"Vicdanım, bana görevimi yapmamı söylüyordu, ben de yaptım" dedi Dragoş yorgunlukla. "Nasıl hareket edeceğinize gene siz karar verin, ama bana bir şey söyleyeceğinizden söz etmiştiniz biraz önce..."

"Hayır, hayır.." diye bağırdı yaşlı Iuga, "Benim sana söyleyecek bir şeyim yok... Sen git de başkalarıyla konuş."

Miron arkasını döndü ve öğretmen de sessizce dışarı çıktı.

Konağa gelirken çok heyecanlanmıştı. Kalbi çalgınca atıyor, ağzı ve boğazı, durmadan kuruyordu. Boyar Miron'a söyleyeceği her şeyi kafasında planlamıştı. Açık, sakin ve inandırıcı konuşacaktı. Yaşlı Miron'un kendisini anlamama-

sı ya da söylediklerini kabul etmemesi akıl alacak şey değildi. Bu, kendisinin de hissettiği, gördüğü ve duyduğu acil ve olağanüstü tehlikelerle dolu olağanüstü bir durumdu. Bütün bunları kendi içinde saklaması, küçük bir jestle bu kötü havayı dağıtabilecek ve kalıcı bir çözüm bulunana kadar güveni ve sabrı tekrar hâkim kılabilecek olan adama ihanet etmek olurdu.

Şimdi dışarı çıktığında Miron Iuga'dan çok kendisi hayal kırıklığına uğratmıştı kendisini. Yaşlı adamı kafasında açık açık planladığı fikirlerle ikna edemediği için kendi kendine küfür edip duruyordu. Yüreğini sızlatan düşünceleri sözcüklere dönüştürüldüklerinde soğumuş, önemsizleşmişlerdi. Bu yüzden Iuga'nın onu anlayışsızlıkla karşılamasına şaşmamak gerekirdi, derdini kimseye anlatamıyordu bir türlü...

Dragoş, konaktan yüzünde aynı donuk gülümsemeyle çıktı. Şemsiyesine dayanarak çamurların ve yağmur birikintilerinin arasında dikkatle yürüdü.

Iona'nın bahçesinden deli Anton'un kendisine bağırdığını duydu.

"Bay Nica dur, kaçma.."

Kış başlar başlamaz Anton, Ioana ananın yanına sığınmıştı. Kadın bağırmış, çağırmış, küfür etmişti, ama gene de yanına almıştı onu. Öğretmen yürümeye devam etti. Ama Anton, yalın ayak yürüyerek yetişmişti bile ona.

"Neden kaçıyorsunuz bay Nica?.. Yaşlı toprak sahibine gittiğiniz için mi? Bu yüzden utanıp üzülmeyin, çünkü mahşer günü yaklaşıyor ve ellerini kavuşturup oturanlar cezalarını çekecekler... Beyaz atlara binmiş haberciler gelince o zaman ayağa kalkacak ve.."

Aynı anda Ioana Ana'nın sesi duyuldu, "Geh bili bili, geh bili bili..."

Deli birdenbire durdu, sanki kendisini çağırıyorlarmış gibi, "Bir dakika bekle Ioana Ana" dedi.

Ion Dragoş, onun çıplak ayaklarıyla çamurların içinde uzaklaştığını hissetti. Yaşlı kadının sesi hâlâ duyuluyordu. "Geh bili bili, geh bili bili..."

4

Taşındıktan birkaç gün sonra Titu, bir sabah ofise geldiğinde Roşu'yu çok üzgün buldu.

"Görüyorsun ya, haklıymışım oğlum" diye bağırdı adam, "Eee, şimdi ne diyorsun?.."

Genç Herdelea, sekreterin hangi konuda haklı olduğunu anlayamamıştı. O zaten her zaman her konuda kendini haklı bulurdu. Belli belirsiz bir gülümsemeyle cevap verdi.

"Herhalde sabah gazetelerini okudun, değil mi?.." diye ısrar etti Roşu, "Ama bu yazıların gerçekle hiçbir ilgisi yok. İçişleri bakanı, sadece zararsız afişler, diye geçiştiriyor işi. Aslında..."

Başını endişeli endişeli sallayarak konuşmasını bitirdi. Ama, Herdelea'nın hiçbir şey anlamamış gibi bir tavır takındığını görünce tekrar konuşmaya başladı.

"*Danse macabre** başladı. Boyarlarımız kellelerini kaybetmek üzere... Şimdi bakalım sevgili bay Deliceanu bunu nasıl düzeltecek? Onun dikkatini bu konuya çok önceleri çekmiştim..."

Ancak on beş dakika sonra genç Herdelea Roşu'nun Moldovya'da baş gösteren köylü hareketlerinden söz ettiğini anladı. Son günlerde gazetelerde bunu bildiren küçük haberler çıkıyordu. Drapelul'un editörü de fazla önemsemeden bunlara değinmişti. Kentte memnuniyet uyandıran başka söylentiler de vardı. Herdelea Roşu'ya duyduklarını anlatarak onu yatıştırmaya çalıştı. Bütün bunların Moldovya köylerin-

* Danse Macabre: Ölüm dansı. (ç.n.)

de köylüleri insafsızca sömüren Yahudilere karşı olduğunu söyledi.

"Hiç kimse, birkaç Yahudi dolandırıcı ortadan kalkacak diye üzülmez" dedi Titu gülümseyerek, "Zaten köyler de onlardan ancak bu şekilde kurtulabilir. Son zamanlarda büyük bir hızla çoğalmaya başlamışlardı."

Sekreter, sanki suratına bir yumruk yemiş gibi ayağa fırladı.

"Bravo dostum, benim de duymak istediğim buydu. Ülkeyi çöküntünün eşiğine getiren mantık bu işte... Bütün kötülüğün kökeni olarak Yahudileri görmek... Gene de eğer ülkenin bu şekilde kurtulacağına beni inandırabilirsen, Yahudilere karşı sürdürülen bu barbarlığa hak verebilirim. Ama, Yahudilere karşı girişilen bu hareketin nereye varacağını söyleyebilir misin bana?.. Köylülerin, yarın Hıristiyan toprak sahiplerinin de boğazına sarılmayacaklarından emin misin..?"

Titu, o anda Roşu'nun bir Yahudi olduğunu hatırladı ve adamın duygularını incittiği için çok üzüldü. Sonra, yaptığı hatayı düzeltmek için Roşu'nun söylediği her şeye hak verdi ve hatta ara sıra, "Tabii, gerçekten de öyle..." gibi sözlerle tasdiklerde bulundu. Sekreter ona, bütün ihtilallerin kimsenin önemsemediği bu türden huzursuzluklarla başladığını anlattı. Bu bir ihtardı!

"Şu olanlara bir bak dostum, Moldovya'daki bu olaylarda insanlar sadece Yahudilere karşı bir kışkırtma görüyor. Az önce senin de söylediğin gibi birkaç Yahudi dövülürse ne çıkar?.. Bırak dövülsünler.. Emniyet sibobu gibi bir şey bu. Yahudilerle uğraşarak köylüler sakinleşecek ve kendilerini aynı derecede sömüren öteki boyarlarla yarıcıları unutacaklar... Bunları uydurduğumu sanma... Gazetelere bir göz at. Kimi zaman açıkça, kimi zaman da üstü kapalı, ama her zaman yazılıyor bunlar. Köylülerin isyancı hareketleri, "Yahudilere ölüm" sloganı ile haklı gösteriliyor. Bütün bunların

arkasında kutsal bir nedenin olduğu söyleniyor, zaten onlara göre köylüler kutsal ve haklıdırlar. Zaten köylülerin yoksulluğuna bir çare arayacaklarına, ateşi körüklüyorlar. Muhalefete bir şey söylemiyorum. Ne de olsa muhalefettir ve yönetimi ele geçirmek için her fırsattan yararlanmaya bakacaktır. Hiç olmazsa hükümet doğru dürüst davransaydı. Ama nerde o... O muhalefetten de kötü davranıyor, çünkü hiçbir şey yapmıyor. Ya akıllarını kaçırmışlar ya da olanların farkında değiller. Gerçek şu ki, isyan yayılıyor. Kimse de düzeni korumak için bir şey yapmıyor... İşte bunun için durum çok ciddi."

Roşu, durmadan gözlüklerini çıkartıyor, büyük bir heyecanla onları siliyor ve tekrar yerine takıyordu. Sanki tek çözüm yolu buymuş gibi, genç Herdelea'yı söylediklerine inandırmaya çalışıyordu. Titu, sekreterin bu uzun konuşmasına az önce düşüncesizce sarf ettiği sözlerin sebep olduğunu sanıyor ve bu yüzden de onu dinlemeye mecbur hissediyordu kendini. Oysa Tanta'dan gelen, ceketinin cebindeki mektubu henüz okumaya fırsat bulamamıştı. Neyse ki tam bu sırada sırtında kürk ve başında da caciula'sıyla asık suratlı şişman muhabir Antimiu, sanki bütün devlet sırlarını bilirmiş gibi bir tavırla içeri girdi. Herdelea'ya hiç bakmadan, kendini sekreterin yanındaki sandalyeye atarak içini çekti.

"Bu ayaklanmalar çok kötü bir yola giriyor Roşu amca. Bakanlar kurulu ihtiyatları toplamaya karar vermiş..."

Sekreter, kendinden emin bir tavırla Titu Herdelea'ya baktı.

"Ne söylemiştim sana, duydun mu?.. İhtiyatları topluyorlar..."

Antimiu yazısını yazmaya başlamıştı ki, Roşu onu durdurdu.

"Sadece Bakanlar kurulunun toplandığından söz et... Gerisi Drapelul'da yazılamaz... Bizim kötü kaderimiz de bu.

Ne zaman ilginç bir haberimiz olsa, onu ancak Adevarul'un sayfalarında hıncımızdan tırnaklarımızı kemire kemire görebiliyoruz..."

Birkaç dakika sonra yeni tıraş olmuş, zayıf ve çelimsiz yapısıyla Deliceanu büronun kapısında belirdi. Her zamanki gülümseyişi yoktu yüzünde. Bu da onu oldukça yaşlı gösteriyordu.

"Gel Roşu, şunu yaz. Senin elin çabuktur" dedi editör, "Sana şimdi bir şey dikte ettireceğim. Zaten aslında resmi bir bildiri bu. Hazır mısın, tamam!"

"Son günlerde bazı gazetelerde çıkan endişe verici haberlerle ilgili olarak, yetkili kaynaklardan öğrendiğimize göre, ülkede huzur sağlanmıştır ve halkımızın endişelenmesi için hiçbir sebep yoktur. Küçük yerel olaylar, kötü niyetli ve kasıtlı kışkırtmaların sonucudur. Hükümetimiz, her kime karşı olursa olsun; düzeni korumak için her türlü tedbiri almaktan kaçınmayacaktır."

"Hepsi bu kadar. Bir daha oku bakayım..."

Roşu, yazıyı bir kere daha okuduktan sonra editör, "Evet" diye cevap verdi, "Bunu politik haberlerin üstüne iki kolon halinde on iki puntoyla bas."

Tam çıkmaya hazırlanıyordu ki, sekreter sordu.

"İhtiyatlar hakkında herhangi bir şey de koyalım mı?.. Şimdi haber geldi de..."

"Hayır hayır" diye cevap verdi Deliceanu, "Yalnız bildiriyi bas. Aslında ihtiyat meselesi henüz kesin değil. Belki bakanlar kurulu başka bir şeye karar verir."

Titu Herdelea, fırsatı kaçırmayarak uzak bir masaya gitti ve orada bir türlü eline alamadığı mektubu okudu.

Onun taşındığını Tanta daha yeni öğrenmişti. Jenica annesine ve babasına olanları söylememişti, ama bir daha Bayan Alexandrescu'lara gidecek olursa skandal çıkaracağını söyleyerek tehdit ediyordu onu. Titu'ya anlatacak o kadar çok

şeyi vardı ki!.. Onu çok özlemişti ve görmek istiyordu. Adresini bir zarfa koyarak kapıcıyla gönderirse hemen onu görmeye gelebilirdi.

Herdelea mektubu cebine koydu. Sonra bir kâğıt alarak üstüne adresini yazdı. O da genç kızın parlak gözlerini ve yumuşak sesini özlemişti. Bayan Alexandrescu'nun yanından ayrıldığına sevinememişti bir türlü. Tanta, hâlâ kalbindeydi. Ayrılmaları gerektiğini bildiği halde bir türlü ondan vazgeçemiyordu. Yokluğu ona hem acı veriyor, hem de ilham kaynağı oluyordu. Her akşam, yazdığı şiirlerle aşkını dile getiriyordu. Ama bu şiirleri hiç düzeltmiyor, olduğu gibi bırakıyordu. Onları, yayımlamak için değil, kalbinin acısını dindirmek için yazmıştı.

Deliceanu ile muhabir gittikten sonra Roşu tekrar konuşmaya başladı. Artık koskoca bir gerçeği inkâr eden bildiri ile alay ediyordu. Genç Herdelea, dinliyormuş gibi yaptı. Ama sözcükler bir kulağından girip ötekinden çıkıyordu. Onun aklında şimdi sadece Tanta vardı. Onu çok özlediğini ve beklediğini anlatabilmek için yazdığı adresin altına bir de saat eklemeyi düşündü. Ama, ya o saatte bir işi çıkar da gelmezse ne olacaktı... Bu fikrinden vazgeçip adresin altına "Seni seviyorum" yazdı.

Ofisten çıkınca artık rahatlamıştı. Sonunda, huzursuzluklar üstüne Roşu'nun attığı nutuk bitmişti. Bu, asıl sorunun, yani köylü sorununun bir yörede ortaya çıkmasından başka hiçbir şey değildi. Herhangi bir şey yapmadan, yalnız sorunlar üstünde tartışmalar açmak, bu ülkenin geleneklerinden biriydi. İnsanlar, konuşarak görevlerini yapıp bitirdiklerini sanıyorlardı.

Yemekte Gavrilaş da aynı huzursuzluklardan bahsetti. Polislerden çok kötü şeyler duymuştu. Söylendiğine göre bir kent, köylülerin işgaline uğramıştı ve herkes genel bir ayaklanmadan söz ediyordu.

Öğleden sonra Titu, Rahip Pelciug'la konuştu. O da çok endişeliydi.

"Sanırım, ülkenizi ziyaret için çok kötü bir zaman seçmişim... Çok kötü şeyler duydum. Bilmem doğru mu?.. Oteldeki kapıcı Moldovya'dan gelen Yahudilerin çok korkunç şeyler anlattığını söyledi..."

"İnsanlar buralarda hep böyle konuşurlar Sayın Peder" diye cevap verdi Titu Herdelea. Sesine elinden geldiğince güvenli bir ton vermeye çalışıyordu. Ama artık o da git gide endişelenmeye başlıyordu. "İşleri büyütmeye bayılıyorlar. Belki bir şeyler olmuştur ama, eminim ki söylendiği kadar önemli değildir..."

"Acaba tekrar evimize dönmek akıllıca bir iş olmaz mı?.. Herhangi bir ihtilal ya da savaş çıktığında burada olmayı istemem doğrusu. Tanrı korusun, ya sınırları kapatırlarsa. Ya trenler çalışmazsa!.."

"Saçmalama" dedi genç şair, "Bu ülkeyi o kadar da kötü mü sanıyorsun?.. İçini rahat tut ve bu söylentilere kulak asma."

Ertesi gün, Drapelul'da Grigor Iuga ile karşılaştı. İki haftadır hiç görüşmemişlerdi. Grigor, etrafta dolaşan bir sürü çelişkili söylentinin aslını öğrenmek için gelmişti. Kulüpte herkes, olayları kendi partisinin çizgisine göre anlatıyordu. Bakanların yakın arkadaşları olarak tanınanlar bile ya hiçbir şey bilmiyorlar ya da bildiklerini saklıyorlardı.

Grigor, Noel'den beri Amara'ya gitmemişti. Bir yandan boşanma işi ile bir yandan da başka bir sürü işle uğraşması gerekiyordu. Ama, gerçekten bir tehlike varsa, köye giderek babasının yanında kalmalıydı.

"Yalan yalnış haberler vermelerine rağmen gazeteler gene de gerçeği bilirler aslında" dedi gülümseyerek. "Predeleanu, bana işlerimle uğraşmamı nasıl olsa bu tür olayların ülkeye yayılmasına hükümetin seyirci kalmayacağını söyledi. Ama

başkaları da, hükümetin zayıf olduğunu ve kızgın kitlelerin hiddetlerinin artık hiçbir güç tarafından kontrol edilemeyeceğini söylüyorlar..."

Ne yazık ki, Titu, ona istediği haberi veremedi. Kentte kulağına gelenleri de, sadece söylentidir, diye anlatmayı istemiyordu. Roşu'yu onunla tanıştırdı. Sekreter, onunla tanıştığı için çok memnun olmuştu. Bir süre Titu'yu övdükten sonra, "Gerçek, herkesin sandığından çok daha kötü beyefendi" dedi. "Kimse, alınan tedbirlerin olayları önleyebileceğinden emin değil. İşte, bakın nereye geldik. Neyse ki daha kan dökülmedi ve kimse ölmedi. Ama hiç kimse yarının ne göstereceğini bilemiyor."

Iuga'ya bazı köylerde ve kasabalarda olanları, nelerin mahvolduğunu en ince detaylarına varana dek anlattı ve sonra, parlamentoda konuşan bir senatör tavrıyla sözlerini bitirdi.

"Bütün ülke harekete geçti beyefendi... Bütün ülke!"

Sekreterin sözlerinden etkilenen Grigor Iuga, ertesi gün Amara'ya gitmeye karar verdi. Titu'ya da beraber gelmesini teklif etti. İki ya da üç gün kalacağını, eğer daha da fazla kalması gerekecek olursa, Titu'yu Bükreş'e geri göndereceğine söz verdi. Özellikle böyle bir durumda bu fikir Titu'nun çok hoşuna gitmişti. Rica eden gözlerle Roşu'ya baktı.

"Tabii gidebilirsin sevgili dostum, seni nasıl kırabilirim ki!. Belki de gazete için ilginç bir haber getirirsin. Yani... Ne yazık ki Argeş'e gidiyorsunuz. Hiç olmazsa şimdilik orası sessiz. Ama böyle bir zamanda ülkenin neresinde olursa olsun, tedbirli olmak gerekir. Onun için dikkatli ol sevgili dostum. Köylüler seni de ellerine geçirmesinler..."

"Ben boyar değilim" dedi Titu gülerek.

"Gülme dostum" diye bağırdı sekreter. "O zavallı Yahudilerin toprak sahibi olduklarını mı sanıyorsun?.."

5

"Köye gitme" demekle sadece insani görevimi yapıyorum dostum" dedi Gogu Ionescu. Sesinde her zamankinden çok daha farklı ve ciddi bir hava vardı. "Tabii beni dinlemeyecek olursan eğer, seni zorlayamam. Lespezi'deki konağı ne zaman istersen kullanabilirsin. Ama sanıyorum ki artık bütün bunlardan sonra..."

"Gideceğim" diye bağırdı Nadina, kızgın bir sesle, "Gitmemem için tek bir neden bile göremiyorum. Aksine... Artık kendime düzgün bir hayat kurmayı becerebilmeliyim. Bu yüzden de satış işini halletmem gerekiyor. Ama ben orada olmadan hiçbir şey halledilemez. Durup dururken kazıklanmayı göze alamam. Nasıl olsa kadınım diye hepsi bunu denemeye kalkıyor. Zaten yalnız da gitmiyorum, avukatım da benimle beraber geliyor."

"Durum düzelene kadar biraz bekleyemez misin?.."

"Yarın gitmiyorum Gogu" diye cevap verdi Nadina neşeyle... "Ne zaman gideceğimi kesinlikle bilmiyorum henüz. Toprağın kuruyup yolların düzelmesini beklemek istiyorum. Neyse, neden bu kadar sinirleniyorsun, anlamıyorum. Oralarda her şey çok sakin.

"Artık bırak şu toprağı" diye yalvardı Gogu, "Onu kiraya verdin, bırak da kiracı uğraşsın köylülerle."

"Köylülerin bir kadına saldıracağını mı sanıyorsun?.. Aptallaşma."

"Peki öyleyse, daha fazla ısrar etmeyeceğim. Çünkü ben direttikçe sen de daha çok inatçı oluyorsun" dedi Gogu, "Babama da söz ettim bundan. Tamamen bir delilik olduğunu söylüyor. Jenny de öyle. Bilirsin seni ne kadar çok sever, değil mi sevgilim?.."

Eugenia'nın gözleri zaten dolu doluydu. Bir şey söylemek için ağzını açtı, ama ağlamaya başladı.

Gogu endişelenmişti, "Sevgilim neyin var?" diye sordu.

"Asıl suçlu olan sensin" dedi Nadina, "Hiçbir sebebi yokken neden korkutuyorsun herkesi?.. Lütfen beni affet sevgili Jenny, eğer bu kadar mesele olacağını bileydim, hiç açmazdım bile bu konuyu..."

Gogu ile Eugenia, ona yemeğe gelmişlerdi. Boşanma işleri devam ederken, aşağı yukarı her yemeği beraber yiyorlardı.

"Bu yaptığın tamamen çılgınlık" diye bağırdı Gogu Ionescu, sonunda.

"Çılgınca bir şey olduğu için beni bu kadar çekiyor zaten" diye cevap verdi Nadina.

Başkaları da ona gitmemesini söyledikçe, Nadina'nın gitme arzuları kamçılanıyordu. Onun boşanma işleriyle uğraşan yaşlı ve çapkın avukatı Olimp Stavrat, gitmemesi gerektiğini söyleyen ilk insan olmuştu. Kimi zaman açıkça, kimi zaman da gizlice Nadina'ya asılıyordu. Aşkını göstermek için kadının önünde durup içini çekiyor ve gözlerini göğe doğru kaldırıyordu. Kendisinin de Nadina ile birlikte köye gideceğini duyunca, endişelenerek böyle bir yolculuğun sakıncalarını belirtmişti hemen. Ama Nadina'nın bir bakışı fikrini değiştirmesine yetmişti de artmıştı bile.

"Tabii, tabii. Ben kendimi değil de sizi düşünüyordum Bayan Nadina. Ben, dünyanın neresinde olursa olsun, sizinle birlikte bir yolculuğa her zaman hazırım..." İçini çektikten sonra gene devam etti, "Belki, sonunda bir avukatın da kalbi olduğunu fark edersiniz.."

Raul Brumaru ise teklifi hemen reddetti.

"Ne düşünüyorsun Allah aşkına Nadina?.. Böyle bir zamanda köye gidilir mi?.. Bu da senin şakalarından biri mi?.. Hayır hayır, ben Bükreş'te çok mutluyum."

Şoför Rudolf bile, böyle bir yolculuğun çok tehlikeli olacağını belirtmekten kaçınmamıştı.

Bunun büyük bir macera olacağını gören Nadina'ya, köye gitme fikri, gittikçe daha çekici geliyordu. Tabii acele etmesine hiçbir gerek yoktu. Bekleyebilirdi. Boşanma işi neredeyse bitmişti. Ama bütün kâğıtların hazırlanması bir-iki gün daha alacak gibiydi. Kendi adına olmadıktan sonra da toprağı satmaya hiç niyeti yoktu. Zaten önce kime satacağına karar vermesi gerekiyordu. Böylece, boşanma ilamını alır almaz satış faturasını imzalayabilir, köyle de hiçbir ilgisi kalmazdı.

"Gogu, neden benim köye yapacağım son seyahatin sıkıcı bir şey olması için ısrar ediyorsun?" diye sordu, "Biliyorsun ki, sıkıcı şeylerden nefret ederim ben..."

Cumartesi sabahı, *Phanariot*'ların* dönemini dördüncü sınıfa anlatırken öğretmen Dragoş, sınıfın kapısında kendisini bir polisin beklediğini fark etti. Çavuşun kendisine bir şey söylemek istediğini ve bu nedenle Dragoş'un karakola kadar gelmesi gerektiğini sessizce mırıldandı polis. Sanki böyle bir şeyi bekliyormuşcasına öğretmen hemen cevap verdi. "Peki öyleyse, şimdi gelirim."

Ama polis memurunun bir yere kımıldamadığını görünce, "Yoksa beraber gitmemizi mi istiyorsun?. Peki öyleyse."

Etrafına bakındı. Şapkasını nereye koyduğunu hatırlamıyordu. Sonunda buldu. Masanın üstündeydi. Paltosunu da giydikten sonra tekrar polis memuruna döndü.

"Çocukları göndereyim mi, yoksa..."

Adam ne söyleyeceğini bilmiyordu. Sadece omuzlarını silkmekle yetindi.

"Tabii neden göndereyim... Stefan Bumbu, gel benim yerimi al. Herkes uslu duracak. Yaramazlık yapanların adını tahtaya yaz, anladın mı?.. Siz de terbiyeli durun çocuklar, ben birazdan dönerim."

---

* Phanariot: Osmanlı İmparatorluğu adına Eflak ve Moldovya'da idareyi ellerinde tutan Rum Beyleri. (ç.n.)

Bir şey anlayabilme umuduyla polis memurunun yüzüne baktı, ama adamın ifadesiz yüzünden herhangi bir şey anlamak mümkün değildi. Sokağa çıktıklarında, "Giderken eve uğramalıyız" dedi sert bir sesle, "Yoksa karım çok meraklanır."

Kocasının peşinde bir polis memuru görmek, Bayan Dragoş'u dehşete düşürmüştü. Ağlamaya, beddua etmeye başladı. Kaynanası da ona katılmıştı.

Onların ağlamalarına sinirlenen Dragoş, "Kesin zırıltıyı" diye bağırdı, "Daha ölmedim... Beni neden çağırdıklarını da bilmiyorum."

"Öyle olduğun yerde durma baba, giyin de peşinden git" diye bağırdı Florica.

Yaşlı adam hemen yerinden fırladı. Öğretmen bir şeyler söylemeye çalıştı. Ne de olsa polis memuruyla birlikte eve gelmesinin asıl nedeni de buydu. Ama sonra geç kalmaması gerektiğini düşünerek mırıldandı.

"Eğer geri gelmezsem... Neyse, böyle bir şey de olacak olursa babam size haber verir. Nasıl olsa benimle beraber geliyor."

Ayrılırken, hiç olmazsa karısını öpmesi gerektiğini düşündü, ama hemen kendini tuttu. Onu korkutup işleri daha da kötüleştirmemeliydi. Onun için, "Neyse, görüşürüz gene" demekle yetindi yalnızca.

Polis karakolunun önünde Lupu Chiritoiu'nun arabası ile iki de at bekliyordu. Öğretmen sordu, "Nereye böyle peder Lupu?.."

"Bilmiyorum bay Nica" diye cevap verdi yaşlı adam. "Arabam ve atlarımla gelmemi emrettiler, ben de geldim."

Boiangiu, Dragoş'u bahçede bekliyordu. Sanki öğretmenin gelmeyeceğinden korkuyormuşcasına, onu görünce içi rahatladı. Her zamanki gibi el sıkıştıktan sonra büroya girdiler.

"Beni neden böyle apar topar sınıfımdan çağırttın?" diye sordu Dragoş, hiçbir şey bilmiyormuşcasına. Aslında, bunun, üç gün önce Miron Iuga'yı kızdırdığı için yapıldığını iyi biliyordu.

Boiangiu, kendisinin sorumlu olmadığını belirtircesine elini salladı. Dragoş'a kendisini Piteşti'ye göndermesi gerektiğini bildiren bir telgraf aldığını, orada Vali'nin kendisiyle görüşmek istediğini anlattı.

"Peki, neden Boiangiu?" diye sordu öğretmen.

"Emir aldım Bay Dragoş ve bu emri de yerine getirmem gerekiyor" diye cevap verdi Boiangiu, "Çok üzgünüm, ama..."

"Oh, hayır, seni hiçbir şekilde suçlamıyorum" diye itiraz etti Dragoş, "Belki nedenini bilirsin, diye sormuştum. Neyse, sonuç gene aynı... Ne zaman gideceğiz?"

"Mümkün olduğu kadar çabuk. Emir böyle" diye cevap verdi polis. "Ama evden bir şey almak istiyorsan, bir saat kadar erteleyebiliriz, daha fazla değil.. Piteşti, oldukça uzakta. Lupu'nun atları da..."

"Peki peki" diye sözünü kesti öğretmen. Titremeye başladığını fark ettiğinden, elinden geldiğince dik durmaya çalışıyordu.

"Emri duydun mu baba?.. Hemen okula git ve çocuklara, eve gitmelerini söyle. Onları orada yalnız bıraktım. Sonra Florica'ya söyle, yolda neye ihtiyacım olabileceğini düşünüyorsa getirsin. Ama çabuk ol da vakit kaybederek bir de polisin başını belaya sokmayalım."

Boiangiu, öğretmene bir sandalyeye oturmasını söyledi ve günlük olaylardan konuşmaya başladılar. Kısa bir süre sonra da Bayan Boiangiu da göründü ve Dragoş'a Florica'yı sordu.

Yarım saat geçmemişti ki, olayı köylülerden öğrenen öğretmenin kardeşi içeri girdi. Hem korkmuş, hem de kızmıştı. Yaşlı Miron'a gidip yalvaracağını söyledi. Boiangiu kızmıştı. Eğer delikanlı bu şekilde hareket edecekse, o da

tavrını değiştirmek zorunda kalacaktı. Tam bu sırada elinde yemek ve elbiselerle Florica geldi.

"Eee, Bay Dragoş, hazır mıyız?" diye sordu Boiangiu, "Gidebilir miyiz?.." Memurların odasının kapısını açarak bağırdı. "Bogza, gel."

Silahlı bir polis memura kapıda görünüp hazır ol vaziyetinde durdu.

Bahçede ve yolda, otuz kadar köylü birikmişti. Öğretmenin tutuklandığı haberi, köye bir rüzgâr gibi yayılmıştı. Boiangiu kaşlarını çattı. Karışıklıklardan nefret ederdi o. Gene de köylülere karşı konuşurken sesi oldukça yumuşaktı.

"İşiniz yok mu sizin?.. Hadi açılın bakalım, seyredilecek bir şey yok."

Marin Stan, ona yaklaştı. Polisle ahbaplığı olduğu için, bir şeyler yapabileceğini sanıyordu. "Bay Nica'nın böyle gitmesi çok yazık... Eğer isteseydiniz bir şeyler yapabilirdiniz sanıyorum..."

"Beni kızdırmak istemiyorsan, kendi işine bak Marin" diye söylendi Boiangiu. Ötekiler de mırıldanmaya başladığından, Polis Florica ile vedalaşan Dragoş'a bakarak bağırdı.

"Hadi, acele edin Bay Dragoş ve yalvarırım yolda dikkatli olun. Memura, ateş etme emri verildi."

"Merak etme" diye gülümsedi Dragoş. Sonra, arabanın etrafını çevirmiş olan köylülere döndü.

"Allaha ısmarladık dostlarım. Tekrar görüşürüz."

"Tanrı yardımcın olsun" diye cevap verdiler hep bir ağızdan.

Araba hareket etti. Dragoş, geriye bakmadı. Yanındaki polisin tüfeği, ihtar edermişçesine ileri geri sallanıyordu. Florica, yanaklarından yaşlar yuvarlana yuvarlana, gittikçe küçülmekte olan arabanın peşinden yürüdü. Boiangiu, rahatlamışcasına içini çekti. Büyük bir endişeden kurtulmuştu. Şimdi etrafındakilerle daha rahat konuşabilirdi artık.

"Ben burada istediğim gibi hareket edebiliyorum mu sanıyorsunuz? Yukarıdan emirler gelince onları yerine getirmem gerekir. Ben bir polisim ve görevimi de yapmalıyım."

"Eee, doğru" diye birkaç köylü ona hak verdi. Ama kalabalığın çoğu hâlâ yolun üstünde durmuş tartışıyorlar, birbirlerine sorular soruyorlardı.

Birden Nicolae Dragoş bağırdı. "Burada durmuş, kadınlar gibi dedikodu ediyorsunuz. Neden yaşlı Miron'a gidip, zavallı Nica'ya böyle bir haksızlık yapılmasına karşı koymasını istemiyoruz?.. Zaten başını sizin yüzünüzden derde soktuğunun farkında bile değilsiniz..."

Köylüler onu dinledi. Bazıları hak vermişti bu sözlere, ama çoğu hiçbir şey söylemiyordu.

"Gidelim" dedi bir ses, "Bizi öldürmekten başka ne yapabilir ki!.."

"Neden başkalarına söyleyeceğine kendin gitmiyorsun Nicu?" dedi başka bir ses.

"Gitmek istemediğimi de kim söyledi" dedi genç adam kızgınlıkla. Sizin gibi ondan korktuğumu mu sanıyorsunuz?"

Heyecanlanmış olan köylüler, kadınlar ve çocuklar da dahil olmak üzere, hepsi birden onlara katılmışlardı. Kalabalık, karakoldan Ioana Ana'nın evine kadar bütün yolu doldurmuştu.

Aralarında konuşarak ve tartışarak yavaş yavaş Iuga'nın malikânesine doğru ilerlemeye başladılar. Luca Talaba, başka yerlerde köylülerin kendilerini böyle ezdirmediklerini söylüyordu.

Trifon Guju, öne atıldı, "Burada konuşup durmayalım, hep beraber gidelim."

Hizmetçilerin kaldığı binaların önündeki bahçeye girdiler. Bir grup güvercin, korkarak havalandı.

Bahçe dolmuştu.

Uşak, Leonte Bumbu, onları görünce merakla sordu. "Ne oluyor? Neden bütün köy burada?.."

Birkaç ses birden ona cevap verdi. Uşak, başını kaşıyarak konuşmaya devam etti, "Bay Miron çok kızacak..."

"Kızarsa kızsın. Biz de kızgınız" dedi bir ses kalabalığın içinden.

Tam o sırada Miron Iuga göründü, ilkbahar, onu gençleştirmişti.

"Ne oluyor Bumbu? Bu adamlar ne istiyor?"

Marin Stan, neden geldiklerini anlatmaya başladı, ötekiler devam ettiler. Miron Iuga, olanları anlamıştı.

"Demek onu tutukladılar... İyi yapmışlar. Artık umarım sizin de aklınız başınıza gelir!.."

Bazıları, öğretmenin affedilmesi gerektiğini bağıra bağıra söylediler.

Miron sinirlenmişti, "Bu tür şeyler beni etkilemez. Beni hâlâ tanımamış olmanıza şaşıyorum. Sonuç olarak, hep birlikte yaşıyoruz burada... Sizin dürüst insanlar olduğunuzu sanıyordum. Görüyorum ki yanılmışım... Hepiniz birden gelmişsiniz, ama iş kontratlara gelince hiçbiriniz ortada yoksunuz..."

"Eski kontratlarla yaşamaya devam edemeyiz." diye bağırdı Toader Strimbu, "Bütün gün çalıştığım halde çocuklarım aç..."

"Demek yaşamaya devam edemezsiniz" dedi Miron Iuga, "Peki öyleyse, evinize gidip yatın... Çalışkan insanlar yeterince kazanıyorlar."

"Hiçbirimiz yan gelip yatmıyoruz. Hepimiz çok çalışıyoruz. Artık bize yardım etmenizin zamanı geldi" dedi Serafim Mogoş.

"Kimseyle pazarlık etmeyeceğim" dedi Miron sertçe, "Toprak olduğu sürece onu işleyecek insanlar da bulabiliriz. Siz çalışmazsanız, Transilvanya'dakileri getiririz buraya..."

"Burada yabancıları istemiyoruz" diye bağırdı Trifon Guju, "Bu toprakların üstünde hep biz çalıştık..."

"Sizin fikrinizi mi soracağımı sanıyorsunuz?. Aptallar!... Artık iyice saygınızı yitirmeye başladınız. Gidin, size söyleyecek hiçbir şeyim yok... Defolun."

"Çok haksız bir şey" diye bağırdı Luca Talaba, "Çok haksız bir şey bu..."

Bahçede kimse kalmayıncaya dek Miron Iuga, olduğu yerde hareketsiz durdu. Sonra, "Kapat kapıları Bumbu" dedi.

Ertesi gün pazardı. Köylüler kiliseden çıkarlarken, birden etrafa köyden iki atlı adamın geçtiği ve Kral'ın emirlerini getirdiği haberi yayıldı. Genellikle hora teptikleri hanın önünde son haberleri duymak için toplanmışlardı. Birçoğu, haberleri kendine göre anlatıyordu. Ignat Cercel bir gruptan diğerine gidiyor ve aynı soruyu soruyordu.

"Acaba toprak için bir emir var mı?"

Ion Pravila, sağı solu dinliyor ve alayla, "O atlıların, mor inekler olmadığından emin misiniz?" diyordu.

Kimse gülmedi. Yaşlı bir adam, azarlarcasına, "Şakanın sırası değil Bay Belediye Reisi" dedi, "Gülünecek bir mesele değil.. Her şey değişiyor. Haksızlığın da ayaklar altına alınacağı gün elbet gelecektir..."

"Ama adalet at sırtında gelmez ihtiyar" dedi Pravila.

"Nasıl geleceği önemli değil" diye mırıldandı yaşlı adam, "Gelsin de..."

Leonte Orbişor, Nistor Mucenicu'nun kızı Anghelina'nın atlılarla karşılaşmış olduğunu söyledi. Bunu kendisine kimin söylediğini hatırlamıyordu. Lupu Chiritoiu da bu hikâyede bir gerçek payının olması gerektiğini, çünkü önceki gün Bay Nica'yı oraya götürdüğünde Piteşti'de de bu tür şeyleri duyduğunu söyledi.

Vasile Zidaru bir süre sonra olanları anlatması için Anghelina'yı getirdi. Etrafındaki kalabalığı gören kadın geriye

doğru çekilerek konuşmaya korktu, "Aman Tanrı'm, çocukları evde yalnız bıraktım ve..."

Belediye Reisi, onu iyice sorguya çekmek istiyordu. Anghelina korkmuştu. Başkalarının da atlıları görmüş olmaları gerektiğini söylüyordu. Herhalde köylülerden kaçmıyordu o adamlar... Neden kaçsınlardı ki...

"Hadi kızım, başından sonuna kadar olanları anlat, kimse seni yemeyecek" dedi Ignat Cercel, "Bir yanlışlık yapmamak için bize gelen emirleri iyi bilmemiz gerekir."

Sonunda Anghelina kendini toparlayarak konuşmaya başladı, "Biraz mısır istemek için kaynanamlara gidiyordum. Yanımda oğlum vardı. Kilisenin yanından geçerken duaları duyup istavroz çıkardım. Bütün dertlerime rağmen, kiliseye gitmediğim için utanmıştım. Tam o sırada yoldan gelmekte olan iki atlı gördüm. Lespezi tarafından geliyorlardı. Hemen yolun kenarına çekildim. Biri bana bağırdı. 'Nereye gidiyorsun kadın?', 'Şuraya, kaynanama' diye cevap verdim. Sonra diğeri konuştu. 'Görüyorum ki çok fakirsin, ama merak etme, iyi haberler getirdik. Bizi Kral gönderdi ve köylülere bundan sonra toprakların kendilerinin olduğunu, onu hemen aralarında bölüşmelerini, boyarları ve kiracıları kovmalarını, bir daha geri dönmemeleri için konaklarını ve çiftliklerini yakmalarını söylememizi emretti. Anlıyor musun kadın!. Köylüler fazla oyalanmamalı. Çünkü bunlar Kral'ın emirleri... Bunlara uymayanlar da cezalandırılacaklar...' İşte atın üstündeki adamlar bana bunları söyledi. "Anlıyorum, ama.." dedim, 'Anlıyorsan iyi öyleyse.. Allaha ısmarladık!' dediler. Ben de 'Tanrı sizinle birlikte olsun' diye bağırdım arkalarından. Vadiye doğru gitmeye başladılar. Bir süre onları seyrettim. Sonra gidip kayınpederime atlıların bana söylediklerini anlattım. O da çok şaşırdı."

Bir an kimse konuşmadı. Sonra Ignat Cercel başını sallayarak, "Harika bir şey değil mi?.." dedi.

Ama Anghelina'nın anlattıkları bitmemişti. Atlıların baştan aşağı beyazlar içinde olduklarını ve Ruginoasa ya da Vaideei'ye doğru gittiklerini söyledi. Sonra Belediye Reisi onu çocuklarına bakması için eve gönderdi.

Çok sonra bir iş için Ruginoasa'ya gitmiş olan Anton Nacu geldi. O da beyazlar içindeki atlılarla karşılaşmış ve aynı şeyleri öğrenmişti: Köylüler hiç vakit geçirmeden toprağı aralarında bölüşecekler ve buna karşı koyanlara da daha önce onlara yapıldığı gibi acınmayacaktı.

İlkbahar gelmişti, ama hava hâlâ soğuk, gök hâlâ kapalıydı. Köylüler titriyorlardı. Buna rağmen dağılmadılar. Öğleye doğru Matei Dulmanu, ötekilerle birlikte Lespezi'den geldi ve atlıların, onların köyünden de geçtiklerini söyledi. Cosma Buruiana'nın bekçisi Irimie de Vaideei'den gelmişti ve oradan da atlıların geçtiğini, köylülere toprak sahiplerinin topraklarını bir an önce ele geçirmelerini Kral'ın emrettiğini anlatmıştı.

"Bunun tek bir anlamı var" dedi Leonte Orbişor, "Artık sıra bizde..."

"Hatırlıyor musunuz, ben ta ne zamanlar Kral'ın toprağı bölmek istediğini söylemiştim" diye övündü Ignat Cercel, "O zaman bana inanmak istememiştiniz. Ama görüyorsunuz ki haklıymışım..."

Belediye Reisi susuyordu. İçini ısıtmak için hana giderek birkaç kadeh erik rakısı içti. Oradan da doğruca eve gitti. Köylüler bu tür saçmalıklarla uğraşırlarken onların arasında bulunmak istemiyordu.

Petre Petre, Luca Talaba'ya Bükreş'te bayanın toprağının peşinden ne kadar koştuklarını hatırlattı ve "İyi ki böyle bir işe başımızı sokmamışız" dedi.

"Evet, söyledikleri gibi toprak aramızda bölünürse çok iyi olacak!"

Köylülerin tereddüt içindeki konuşmalarının arasından Trifon Guju'nun kızgın sesi duyuldu.

"Peki öyleyse, ne yapacağız?.. Burada olduğumuz yerde oturup konuşacak mıyız yoksa..."

"Doğru. Ne yapacağız?.." dedi başka sesler, "Yeterince konuştuk ve öğüt aldık."

"Çok doğru" dedi Melinte Heruvim sert bir sesle, "Artık boş sözlerle boyarlar uğraşsın. Biz, çok gördük bunları...

bölüm yedi
kıvılcım

1

Aynı pazar günü öğle saatlerinde, Grigor'la Titu Herdelea, Burdelea İstasyonu'na geldiler. Amara'dan gelmiş olan sarı arabanın önünde Ichim oturmuş, onları bekliyordu.

"Burada her şey yolunda mı Ichim?" diye sordu Grigor.

"Şimdilik bir şey yok" diye cevap verdi arabacı.

Grigor onun ses tonunu beğenmemişti, ama daha da fazla üstelemedi. Yolculuğu zaten yeterince kötü geçmişti. Genç Herdelea ile kendisinden başka, kompartımanda kimse yoktu. Aşağı yukarı bütün kompartımanlar da bomboştu. Ama her istasyonda, köylüler hakkında korkunç hikâyeler anlatan telaşlı insanlarla karşılaşmışlardı. Hepsi de kendi bölgelerinde henüz hiçbir şeyin olmadığını kabul ediyordu, ama mutlaka dehşetli olaylar çıkacağından, korktuklarını da saklamıyorlardı.

Grigor, bu yörede gerçekten de henüz herhangi bir şeyin olmadığını biliyordu. Onun için bu abartmaları duydukça sinirleri bozuluyor ve bunları, huzursuzluğu artıracak kışkırtmalar olarak kabul ediyordu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi Titu ile buluşmaya gittiği istasyonda, geçen sonbahar

birlikte yolculuk ettiği kiracı Ilie Rogojinaru ile karşılaşmak bahtsızlığına uğramıştı. Sonra, Costeşti'ye kadar da bir türlü bu adamdan kurtulamamıştı.

Geçen sonbahar yaptıkları tartışmalarını hatırlatırken, "Eee, ne dersiniz, köylüler hakkında söylediklerimde haklı değil miymişim?.." demişti yaşlı kiracı; neşeli, hatta biraz da alaylı bir tavırla.

Daha sonra kompartımanlarına gelmiş ve Bayan Iuga'nın topraklarının satılık olduğunu duyduğu için koştura koştura Bükreş'e gittiğini anlatmıştı. Zaten çok eskiden de Bükreş yakınlarında, özellikle aşağı Argeş taraflarında bir yer satın almayı istemişti.

Bayan Iuga'nın toprağı satışı hakkında biraz bilgi edinmek için önce Strada Argintari'ye gitmişti. Bayan Nadina'nın boşanma işinden hiç haberi yoktu. Ne kadar da güzel bir kadındı o!.. Gözlerinin içine bakmaya bile cesaret edememişti yaşlı kiracı.. Bayana, Bay Grigorita'nın nasıl olduğunu sorduğu zaman, o küçücük ağızdan dökülen boşanma haberiyle birden sarsılmış ve ne denli büyük bir pot kırdığını anlamıştı. Sonra hep işden söz etmişler ve birkaç gün sonra da bayanın köydeki evinde buluşmaya karar vermişlerdi. Çünkü Bayan Nadina, oraya toprağını satmak için gidecekti. Ama kendisi, şimdi ayaklanma başladığı için, bunca yıllık emeğinin ürününü biriktirmiş olduğu Olena'daki evine gidiyordu. Köylülerle nasıl konuşulacağını, onlara nasıl davranılacağını çok iyi bildiği için de rahattı.

"Umarım Tanrı bizi büyük bir felaketten korur!.." diye bağırdı, "Bir de şu baştakiler akıllı davransalar!.. Köylüler adalet istiyor, ama onların bir efendiye de ihtiyaçları var. Eğer başlarındaki efendi zayıfsa, adalet, hiçbir zaman köylüler için yeterli olmayacaktır. İşte, zaten bu yüzden söylemiştim ben, başta sıkı bir idare olmazsa köylülerin asla yatışmayacaklarını... Gazetelerin yazdıklarına inanmıyorum, onlar, gerçeği

yansıtacaklarına gitgide yalan batağına saplanıyorlar!.. Ama geçen gün Vaslui'den gelen Yahudi bir kiracıya rastladım, anlattıkları inanılır gibi değildi. Adam, daha önce olduğu gibi köylüleri ile anlaşmış. Ama tam kontratların imzalanacağı zaman Vali çıkagelmiş ve köylülere, Yahudi kiracının onları kandırmalarına izin vermemelerini, kiracıyı atmanın daha akıllıca olacağını söylemiş. Kiracıları topraklarından atmaları için köylüleri kışkırtan bir Vali!.. Tam da köylülerin beklediği bu işte. Ve bu Vali köylüleri neden kışkırtıyormuş, biliyor musunuz, Yahudilerden nefret ettiği için mi?.. Yoo!.. Kayınbiraderi, Yahudinin toprağını ele geçirmek istiyormuş da ondan, ama becerememiş. Yahudiyi kovduktan sonra toprağı ele geçireceğini sanıyordu. Fakat evdeki hesap çarşıya uymamış çünkü köylüler ayaklanarak toprağı aralarında bölüşmek istediler. Tabii Vali de çılgına dönerek orduyu çağırmış yardıma, ama faydasız. Köylüler korkmuyorlar ki, askerlerin ateş etmelerine izin verilmediğini biliyorlardı. Üstelik tırpanlarıyla ve taşlarla askerlere öyle bir saldırmışlar ki, zavallı askerler nereye kaçacaklarını bilememişler.. İşte görüyorsunuz ya baylar, eğer baştakiler köylülerin bu türden davranışlarına yardım ederlerse onları nasıl sakinleştirebilirler?.. Muhalefetin sorumsuzluğu da artık dayanılmaz bir hal aldı. Köylülerin haklı olduğunu bağıra bağıra ilan ediyorlar!.."

Amara'ya yaklaştıkça Grigor'un huzursuzluğu daha da arttı. Etrafındaki havanın gittikçe daha çok kötülükle dolduğunu hissediyordu. Arkadaşının surat asmaya başladığını gören genç Herdelea, geldiğine pişman olmaya ve neden çağrılmış olduğunu da merak etmeye başlamıştı.

Onun bu düşüncelerini sezmiş gibi Grigor birdenbire, "Böyle olduğum için özür dilerim" dedi, "Ama neyim olduğunu ben bile bilmiyorum..."

Bahar yağmurlarının çamur içinde bıraktığı yolda araba zorlukla ilerliyordu.

"Durmadan yağmur yağınca yol hiç kurumuyor" diye mırıldandı Ichim, "Zaten güneşin de pek çıktığı yok..."

Grigor bir şey keşfetmek istermişçesine köyleri ve tarlaları dikkatle inceliyordu. Köylerde her pazar olduğu gibi köylüler handa ya da bir evin etrafında toplanmış konuşuyorlardı. Ama bu kez gözlerinde yeni bir ışık, suratlarında da daha kararlı bir ifade varmış gibi gelmişti Grigor'a.

Lespezi'yi geçtikten sonra arabacıya sordu, "İşler nasıl Ichim?.."

"İyi efendim, çünkü daha başlamadık..." diye cevap verdi yaşlı adam dikkatle. "Havalar çok kötü gidiyor... Durmadan yağmur yağıyor. Zaten köylüler de kontratlar hakkında henüz kararlarını vermediler..."

"Demek kontratlar daha yapılmadı!.." diye sordu Grigor.

"Hayır efendim, yapılmadı. Köylüler devamlı bu işi erteleyip duruyor. Çünkü buralarda toprağın köylüler arasında bölüştürüleceğine dair birtakım dedikodular yayıldı ve onlar da bekliyorlar..."

Amara'da Busuioç'un hanının önünde her zamankinden daha da fazla köylü toplanmıştı. Ichim, o sabah kralın emirlerini getiren iki atlı geçtiği için öteki köylerden de köylülerin gelmiş olduğunu söyledi.

Yaşlı adam ne kadar saklamaya çalışırsa çalışsın, Grigor, babasının yüzünde bile endişe izleri görebiliyordu. Genç Iuga, ondan hiçbir bilgi edinemeyeceğini, durumun gerçekten nasıl olduğunu anlamak için köylülerle konuşmaktan başka çıkar yol olmadığını biliyordu. Ichim'in sözleri bile yeterince anlam taşıyordu zaten.

Önce uşak Bumbu ile konuştu. Adam dehşet içindeydi. Yaşlı Miron'a herhangi bir şey söylemek imkânsızdı. Ayrıca onu kızdırmaktan korkuyordu. Eğer üç hafta önce kontratlardaki şartları biraz daha hafifletmeyi kabul etmiş olsaydı, yaşlı adamın bugün endişelenecek hiçbir şeyi olmayacaktı.

O zaman köylüler elde edecekleri birkaç küçük hakla yetinebilirlerdi, ama şimdi kontratları ağızlarına bile almak istemiyorlardı, hele etrafta toprağın paylaşılacağına dair böyle söylentilerin dolaştığı bir zamanda... Artık onlarla bir anlaşmaya varma çabasına girmek de anlamsız bir şey olurdu.

Grigor, Titu ile birlikte köye gitti. Yolda karşılaştıkları polis Boiangiu, durumun şimdiye dek oldukça sakin bir biçimde süregeldiğini söyledi. Sadece öğretmen Dragoş'un tevkif edilmesi köylüleri biraz rahatsız etmişti. Öğretmenin neden tevkif edildiğini bilmiyordu ama, köylüler, öğretmen kendilerinin tarafını tuttuğu için bunu yaşlı Miron'un yaptığını söylüyorlardı.

Daha sonra hanın önündeki kalabalığın yanına gittiler. Grigor onlara dertlerini sordu, ama yumuşak ve içten olmayan cevaplarla yetinmek zorunda kaldı. İçlerinden geçenleri ya ona söylemek istemiyorlar ya da buna cesaret edemiyorlardı. Oysaki bakışlarında, kötülükten çok soru soran bir tavır vardı. Grigor, özellikle Petre ile konuşmaya çalıştı. Genç adamın sert hatlı gergin yüzü endişeliydi. Grigor'a bağlıydı o... Özellikle öküzlerinin parasını verdiği ve eski borçlarını kapattığı için onun uğrunda ne isterse yapardı.

"Biz de diğerlerinin yaptığı gibi yaptık Bay Grigorita" diye mırıldandı, "Eski kontratların şartları çok ağırdı, daha fazla dayanamazdık... Peder Lupu, Bay Grigorita'ya sen anlat... Sen daha yaşlısın ve benden daha iyi konuşursun..."

"Hadi Peder Lupu, anlat.." diye ona cesaret verdi Grigor dostça.

"İşte efendim, bazılarımız karar verdi. Diğerlerimiz ise hâlâ düşünüp duruyor" dedi Lupu Chiritoiu, ağır ağır, "köylüler çok ağır şartlar altında yaşıyorlar efendim, bize inanmalısınız!.. Ben, yaşlı bir adamım. Gelecek Noel'e çıkıp çıkmayacağımı ancak Tanrı bilir. Ama durumumuzun git-

tikçe daha da kötüleştiğini biliyorum. Büyükbabanızın zamanında ben küçük bir çocuktum Bay Grigorita, o günleri bilirim. Tıpkı size benzerdi, iyi kalpli ve müşfikti. Kimsenin ne aç kalmasını ne de kötü bir duruma düşmesini isterdi. Bu durumda olanlara da, ne isterlerse malikâneden alabileceklerini söylerdi. Ürünün sadece onda birini alırdı. Tabii o zaman insanlar da daha az olduğu için toprak daha boldu..."

Eski günlerin anılarını anlatmaya devam ediyordu ama diğerleri onun sözlerini kesip Grigor'a, kralın emirlerini getiren atlıları, toprağın köylüler arasında paylaştırılmasının ne zaman başlayacağını sordular.

Dönerken Grigor, Herdelea'ya ne düşündüğünü sordu.

"Köylüler yeterince sakin görünüyorlar" dedi Titu, "Onları rahatlıkla idare eden birisiyle kolayca geçinebilirler. Ama ne zamana dek sürer bu, bilinmez. Çünkü..."

"İşte asıl mesele de bu" dedi Grigor endişeli bir sesle.

Durumu konuşmak ve mümkün bir kargaşalığın nasıl önlenebileceğine karar verebilmek için bütün geceyi babasıyla birlikte geçirdi. Oğlunun köye gidip köylülerle konuştuğunu duyar duymaz yaşlı Iuga'nın kaşları çatıldı ve Grigor kendisine, öğretmeni mümkün olduğu kadar çabuk serbest bıraktırmasını söyleyince de sinirle bağırdı.

"Demek köylülerin önünde benim küçük düşmemi istiyorsun ha!.."

"Sorun, küçük düşüp düşmemekte değil baba" diye cevap verdi Grigor, "Dragoş hiçbir suç işlemedi ki..."

"Benim köyümde halkı kışkırtan, işte o senin Dragoş'un" dedi Miron sertçe, "Senin gibilerin kentlerde yaptığını Dragoş da burada yaptı. Otuz yıllık emeğimi mahvetti! Daha da ötesi, şunu da belirteyim ki, onun köyden uzaklaştırılmasını, Belediye Reisi'nden özel olarak rica ettim. Şuna da emin ol ki, öğretmenin burada olmaması, aslında köylülerin yararınadır."

"Çok yanılıyorsun baba. Tam böyle bir anda Dragoş burada yararlı olabilirdi. Kişisel etkisiyle bu nefreti ve patlamaları durdurabilecek tek insan oydu..."

"O duruma gelseydik, işler bizim için çok kötü olurdu" dedi yaşlı Miron kızgınlıkla, "Bu gidişi durdurabilecek tek insan benim!"

Grigor dehşet içinde kalmıştı. Babasının başka bir dünya da yaşadığını ve gerçeği görmek istemediğini anlıyordu. Yaşlı adama köyde duyduklarını anlattı ve ateşin bacayı sarması için çok az bir zaman kaldığını, özellikle belirtti. Son olarak da, babasından, köylülerle anlaşabilmesi için kendisine izin vermesini istedi.

Miron reddetti. Grigor'un yumuşak tavrıyla işleri daha da çıkmaza sokacağına inanıyordu. Kendi tecrübesine ve insanlar hakkındaki bilgisine o kadar çok güveni vardı ki, yıllar boyu kendisini ayakta tutan metodunu bırakarak, işleri, kafası saçma sapan teorilerle dolu genç bir adama bırakmak onun gururunu incitiyordu.

"Bir anlık zayıflık, tereddüt ya da hareketsizlik, bu kötü köylülere cesaret verir. Sen onları daha da heyecanlandırır ve bu davranışlarını önleyemezsin." dedi Miron, "Zaten farkında olmadan buradaki durumu biraz abartıyorsun. Başka yerlerde ne oluyor bilmiyorum ama bana kalırsa bu köylülerden yana durumu abartma, genel olarak kötü bir hava yarattı. Bununla beraber benim köylülerimle, benim kendi, denenmiş yöntemlerim var. Önce onları dinleyip, sonra tartışacaksın. Kuşkusuz insan iki yöntemi bir arada kullanarak bir sonuç elde edemez. Bana sorsaydın, sana köylülerle uğraşmamanı, onların isteklerini dinlememeni tavsiye ederdim. Bana göre bu, bir zayıflığın işaretidir. Sen de bu tavrınla beni taş kalpli bir diktatör olarak gösteriyor ve bütün politikamı bozuyorsun!.."

"Bir anlaşmazlık olduğu zaman" diye itiraz etti Grigor, "Önce tartışmak..."

"Hayır, hayır" diye onun sözünü kesti yaşlı adam. Birden aklına, öğretmenin de aynı şeyi önerdiği gelmişti. "Bana göre hiçbir anlaşmazlık yok. Daha da ötesi, ben, köylülerle aramda bir anlaşmazlık olabileceğini kabullenmiyorum. Bu, benim de diğerleri gibi onları sömürdüğüm, onların çaresizliklerinden yararlandığım anlamına gelir... Sen de çok iyi bilirsin ki, köylülerden faydalanarak servet yapmak bizim âdetimiz değildir..."

Tartışma gece yarısına dek sürdü. Grigor, birçok şekilde babasını ikna etmeye çalıştı, ama bu ısrarı yaşlı adamı daha da sinirlendirdi. Sonunda ona, gerçeği görmemesinin, bütün mülkünü ve hatta hayatını bile tehlikeye koyduğunu söyledi.

"Çok geç oldu" dedi yaşlı adam, "Zaten burada tartışarak zaman kaybediyoruz. Ne yazık ki haklı olduğu zaman babanın asla teslim olmayacağını ve onun Tanrı'dan başka kimsenin önünde eğilmeyeceğini hâlâ öğrenmemişsin!.."

"Öyleyse benim için, geldiğim gibi gitmekten başka hiçbir şey kalmıyor, değil mi?.." diye sordu Grigor.

"Öyle" diye mırıldandı yaşlı adam başını sallayarak. "Senin burada, yanımda olmanı arzulardım. Ama korkarım ki bana destek olacağına, işleri büsbütün engelleyeceksin. Sessizce Bükreş'e dön ve bırak ben toprağımı savunayım. Yaşadığım sürece benim görevim bu!"

Ertesi sabah Grigor bir kez daha konuşmayı denediyse de babası onu susturarak gitmesini tavsiye etti. Genç adam da uzun uzun düşünmüş ve bunun tek çözüm yolu olduğunu görmüştü. Yoksa durmadan tartışacaklar, bu da hiçbir işlerine yaramayacaktı. Zaten Nadina da geleceğini bildirmişti. Grigor bunu duyar duymaz iyice sinirlenmişti.

"Ne biçim bir etki yapar bu... Sen benim eski karımla iş yapıyorsun... Çok güzel bir iş gerçekten!.. Kim bilir köylüler ne düşünecek?.."

"Sırf senden ayrıldı diye kimseyle bir ilişkisi olamaz ya da bir iş yapamaz mı yani!.." diye sordu yaşlı adam. "Her zaman olduğu gibi bu işi de abartıyorsun!"

"Hangimizin abarttığını bilmiyorum baba!" diye bağırdı Grigor, "Ama boşanmamızdan hemen sonra burada Nadina ile karşılaşamam..."

"İşte buradan gidip beni yalnız bırakman için bir neden daha çıktı" dedi yaşlı Miron.

Costeşti'deki treni kaçırmamak için Grigor, yemekten sonra hemen yola çıktı. Ichim, sarı arabayla kendisini kapıda beklemekteydi. Yaşlı adam, her zamanki duygusuz tavrıyla oğluna sarıldı, hislerini zorlukla saklayan Grigor ise onu yanaklarından öptü.

"Umarım birkaç gün sonra döndüğümde seni yalnız bulurum baba!"

"Durum sakinleştikten sonra gel" diye cevap verdi yaşlı adam.

Kışın mahvettiği yürek biçimli çiçek tarhının yanında arabanın peşinden bir süre yürüdü. Malikânenin kapısından çıkarken, Grigor arkasına baktı. Yaşlı adam toprağa çakılı bir direk gibi dimdik durmuş, onlara bakıyordu.

Köylüler bir önceki günkü gibi gene hanın önünde toplanmışlardı. Sanki oradan hiç kımıldamamışlardı.

"Bu insanlar hâlâ ne bekliyorlar Ichim?" diye sordu Grigor.

"Onlar da bilmiyorlar efendim" diye mırıldandı arabacı, "Aptallar gibi bekleşip duruyorlar işte."

Bütün yolculuk boyunca Titu Herdelea, varlığının gereksiz olduğunu hissetmişti. Ayrıldıklarına çok memnundu. Sanki kaynar bir kazandan çıkmış gibiydi.

2

Gözlerini gitmekte olan sarı arabadan ayırmadan, "Acaba neden bu kadar çabuk dönüyor?.." dedi Ignat Cercel.

Alışkanlıkla bütün köylüler arabanın arkasından bakmaktaydılar.

"Burada neden kalsın ki?.." dedi birisi, "Gittiği yer hem daha iyi, hem de daha sıcak!"

"Meraklanmayın, ihtiyar boyar burada kaldı" dedi Serafim Mogoş, "Boyarlardan bu kadar kolay kurtulunmaz Gherasim!"

"Keşke hepsi Bay Grigorita gibi olsalar" diye bağırdı Petre, "Dün nasıl gelip bizimle konuştu, gördünüz... İhtiyar olmasaydı..."

"Ama bütün mesele de zaten idarenin ihtiyarda olmasında" diye sözünü kesti Serafim Mogoş.

Soğuk bir rüzgâr esmekteydi. Köylüler paltolarına sarılıp caciulalarını kulaklarına kadar çekmişlerdi. Ama bir türlü birbirlerinden ayrılamıyorlardı. Ya hayvanlara bakmak ya da birkaç lokma atıştırmak için aceleyle eve gidenler de, sanki yokluklarında bir şey olacakmış gibi gene aceleyle geri dönüyorlardı. Bir gün önce atlıları sormak için komşu köylerden gelenler, bu kez daha ve daha da kalabalık gelmişlerdi. Her zamanki dertlerini konuşuyorlardı, ama bugün sanki birileri duyacakmış gibi çok dikkatli davranıyorlardı. Her biri, ya kendi gözlerindeki parıltıyı belli etmemek ya da diğerlerindekini görmemek için birbirlerine bakmaya çekiniyorlardı. Ama bütün yüzlerde aynı kuşku, cevabını bekleyen aynı soru okunuyordu.

Belediye Reisi her geçtiğinde, "Hey, sizin eviniz, karınız, çocuklarınız yok mu?.." diye bağırıyordu.

Vasile Zidaru da her zaman neşeli bir kahkahayla aynı cevabı veriyordu:

"Zaman değişti artık Bay Belediye Reisi!.. Bundan böyle boyarlar biziz!.."

Ancak akşam vakti binbaşı Stefanescu'nun kapalı arabasıyla konağa doğru gittiğini görerek dağıldılar; daha sonra da kiracı Cosma Buruiana geldi. Ama hiçbiri Rum'u görmemişti. O, ortalık iyice kararduktan ve handa kimse kalmadıktan sonra geldi.

Olup bitenleri öğrenmek için Miron Iuga onları, hatta Platamonu'yu da çağırmıştı. İçlerinde en korkak olanı binbaşıydı. Tüm hayatı boyunca çalışmalarıyla elde ettiklerini kaybedeceğinden yakınıp duruyordu. Onun asıl büyük endişesi, kızlarıydı. Bu canavarlar onlara bir şey yapmasınlar diye üçünü de uzağa göndermeliydi. Ama Miron Iuga onu biraz sakinleştirdikten sonra, kendi bölgesinde her şeyin yolunda olduğunu, kontratların yapıldığını, fakat henüz işe başlanmadığını anlattı. O, asıl ertesi günden korkuyordu. Bu çılgın yaratıklara asla güvenilmezdi.

"Nasıl sakin olabilirim beyefendi, onları tanırım" diye bağırdı Stefanescu, "Sizin burada, burnunuzun dibinde polisiniz var. Benimse hiçbir şeyim yok. Zavallı kızlarımla bu canilerin kucağında tek başınayız. Küçük kızlarımı korumaları için General Dardalat'tan birkaç asker göndermesini istemiştim, ama imkânsızmış, zaten kendi topraklarını da topu topu bir tek birlik koruyormuş... Bir de bu ülkede tarıma devam etmemizi istiyorlar bizden... Hükümet bile başımıza gelecekleri önemsemedikten sonra köylülerin bizim derimizi yüzmeleri çok doğal..."

"Eğer köylülerin önünde de böyle konuşuyorsanız, hiç kuşkunuz olmasın, yaparlar!.." diye cevap verdi Miron sinirlenerek.

"Nasıl konuşabilirim... Böyle bir şeyi nasıl da düşünebiliyorsunuz?.." diye bağırdı binbaşı. "Ben size burada çektik-

lerimi anlatıyorum. Köylülere karşı olan tavrımda ise çok sertimdir. Gerçekten öyle!.."

Platamonu, daha sakindi. Kızını bir süre önce Piteşti'ye göndermişti. Kendisinin, karısının ve oğlunun ise korkacak bir şeyleri yoktu. Ne olursa olsun, kalmaya kararlıydılar. Gerçekte, gidecek hiçbir yerleri de yoktu zaten. Tüm varlıklarını topraklara yatırmışlardı. (Tabii Bükreş'te bir bankaya yatırdığı paralardan hiç söz etmemişti. Bu, sadece kendini ilgilendiren bir konuydu...) Zaten köylülerle iyi geçinirdi. Onlara hiçbir zaman kötü davranmamış, dövmemişti. Kendinden nefret etmeleri için hiçbir neden yoktu. Zavallı Chirila Paun, kızıyla Aristide arasında geçenlere biraz sinirlenmişti, ama bunu da düzeltirdi nasılsa... Birkaç taviz vererek Lespezi'deki köylülerle yeni kontratlar yapmıştı. Bunun acısını da başka yollardan çıkartırdı kolaylıkla... Tek derdi Babaroaga idi. Daha önce onu satın almaya kalkan köylüler şimdi de beş kuruş bile vermeden toprağın aralarında bölüştürülmesini istiyorlardı. Neyse ki Bayan Nadina geliyordu da, bu işler de yoluna girecekti...

Cosma Buruiana'nın ise anlatacak yeni bir şeyi yoktu. Iuga, onun korkularını çok iyi biliyordu. Cosma kimseye anlatmıyordu, ama ailesine hazır bulunmalarını, her an burayı terk edebileceklerini söylemişti. Hayatlarını kaybetmektense, mallarını mülklerini terk etmek çok daha akıllıcaydı.

Sözlerinin ciddiye alınmayacağını biliyordu, ama Miron Iuga onlara, sakin ve kuvvetli olmalarını tavsiye etti. Hepsinin korkudan ödü patlıyordu. Yaşlı adam, aslında kendi izlenimlerini kontrol etmek için onları oraya çağırmıştı: daha önce duyduklarından, söylentilerin, korkakların abartmalarından başka bir şey olmadığı sonucuna varmıştı. Önündeki kiracıların ağlaşmaları, bunun doğruluğunu kanıtlıyordu. Evet, şimdi her şey çok açıktı.

Kiracılar gittikten sonra uzun uzun konuştuğu Belediye Reisi'ne ve polise daha çok güveniyordu. Onlar, köylülerin sakin olduklarını ve her zamanki gibi kontratlarından yakındıklarını söylediler. Havalar bir düzelse, hepsi de işe başlayacaklardı. Hükümetin toprağı aralarında bölüştüreceği haberini duyduklarından beri de, Babaroaga'yı satın almaktan vazgeçmişlerdi. Köyleri dolaşan iki beyaz atlı vermişti bu haberi kendilerine. Bu, onların her zamanki rüyalarıydı. Bununla beraber, Pravila, polisle birlikte çalışmaları gerektiğini, böylelikle de bu yarı akıllıların kötü bir şey yapmalarına fırsat vermeden hemen olayların önüne geçebileceklerini söyledi.

Boiangiu, Belediye Reisi'nin olayları dört gözle izlemesi gerektiğini, karakoldaki kuvvetlerinin çok az olduğunu belirtti. Karakolda, kendisiyle beraber beş kişi idiler. Miron Iuga, az sonra buraya gelecek olan hükümet görevlisinin de dikkatini bu konuya çekeceğine söz verdi. Bununla beraber sayılarının değil, asıl önemli olan şeyin ise, adamlarının uyanık olmaları olduğunu sözlerine ekledi.

"Köylüler otoritenin varlığını hissetmelidirler" dedi yaşlı Iuga. "Kışkırtma asla olmamalı, ama kararsızlığa da düşülmemeli. Herhangi bir karşı çıkma, diğerlerine örnek olması için sert bir biçimde bastırılmalı!.."

"Peki efendim" diye mırıldandı Belediye Reisi.

3

Titu Herdelea ile Grigor Iuga, akşama doğru Bükreş'e vardılar. Tren, köylülerden korkarak evlerini terk eden yolcularla doluydu. Hepsi de tek kurtuluş yolu olarak Bükreş'e kaçıyorlardı.

"Bu paniğin başlangıcı!.." dedi Grigor, üzgün bir sesle, "Felakete yardım etmekten başka da hiçbir işe yaramaz..."

Gara de Nord'dan çıktıktan sonra araba bulamadıkları için kalabalık bir atlı tramvaya bindiler. Piata Teatrul National'da indiklerinde Grigor, Predeleanu'lara gideceğini söyledi. Titu ise, biraz daha bilgi edinmek için kentte gezinmek istiyordu. Ayrılırlarken, küçük çingene gazeteci avazı çıktığı kadar bağırarak onlara doğru yaklaştı:

"Adevarul, özel baskı!.. Adevarul, özel baskı..."

İkisi de birer tane aldılar. İri puntolarla manşette "Köylülerin Huzursuzluğu Meclis'de Görüşülüyor!" haberi vardı. Tek kelime bile söylemeden gazeteyi okumak için ikisi birden köşedeki bir sokak lambasının altına gittiler. Yıldırım hızıyla yayılmakta olan köylü huzursuzlukları, mecliste görüşülmeye başlanmıştı. Muhalefetteki birkaç milletvekili, köylülerin kötü durumlarından kaynaklanan bu patlamaları karşısında hükümeti hiçbir şey yapmamakla suçluyorlardı. Köylüleri koruyorlar ve herhangi bir kanlı bastırma eylemine girişilmemesini istiyorlardı. Diğer taraftan birkaç hükümet yanlısı ise, muhalefeti, isyancıları korumakla ve ajanları vasıtasıyla köylüleri kanunsuz eylemlere girişmeye kışkırtmakla suçluyorlar.

"Ne kadar güzel bir propaganda" diye mırıldandı Grigor, "Ülke ateşler içindeyken, beyefendiler birbirlerine iltifat edip duruyorlar!.."

Titu Herdelea, Calea Victoriei'ye doğru yürüdü. Arada, sırada kulağına "Ayaklanma", "Köylüler", "Karışıklık" ve "Kiracılar" sözcükleri çalınıyordu. Sağa doğru dönerek eve gitmeye başlamıştı ki, birden tanıdık bir ses duydu.

"Hey, Bay Herdelea, Nasılsınız?... Karışıklıklar hakkında ne düşünüyorsunuz?.. Yaa, toprak sahipleri ne kadar şaşırdı, değil mi?.. Kendilerine bir şamar oğlanı bulduklarını sanıyorlar: Boyarların köylüleri sömürmelerinden Yahudiler sorumluydu!.. Anlıyorsunuz ya, bu bölgelerde bütün kötülükler Yahudilerden bilinir. Ama artık köylüler boyarlara

karşı çıktıkları için 'iyi' köylü değiller... Şimdi de onları bastırmak için orduyu çağırıyorlar!.."

Konuşan ayakkabıcı Mendelson'un oğluydu. Yüzündeki garip gülümseme birden Titu'yu kızdırdı ve genç adam, "Bunda memnun olacak hiçbir şey yok Bay Mendelson" diye bağırdı.

"Memnun olmak'la neyi kastediyorsunuz?.." diye karşı çıktı genç adam. O kadar garip bir biçimde konuşmuştu ki; Yahudi aksanı, olduğu gibi belli oluyordu. "Memnun olduğumu da kim söyledi?.. Bir kere, ben sosyalistim ve şiddete karşıyım. Onun için memnun olmam olanaksız. Zaten bu zavallı köylülerin; boyarlara karşı ayaklanmada gösterdikleri cesareti, kanlarıyla ödeyeceklerini biliyorum."

On beş dakika kadar sosyal adaletsizlik üstüne kurduğu teorilerini anlattı ve Titu'yu, köylülerin bu hareketlerinin kendisini herkesten daha çok üzdüğüne inandırmaya çalıştı. Ondan kurtulmak için Titu, aceleyle eve gitmesi gerektiğini söyledi. Ama genç Mendelson, kapıya kadar onunla beraber geldi ve söyleyeceklerini bitirmeden de onu bırakmadı.

Titu'yu iki tane mektup bekliyordu. Birinde Tanta, çarşamba akşamı altıda geleceğini söylüyor ve mektubunu binlerce öpücükle bitiriyordu. Diğeri ise, Rahip Belciug'dandı. Ayaklanma bu kadar çabuk yayıldığı için aceleyle gitmesi gerektiğini, yakında Bükreş'te olacağını söylüyordu. Daha fazla kalması, hayatını tehlikeye atabilirdi. Titu, rahibin bu kadar aceleyle kaçmasına çok üzülmüştü. Az da olsa, ailesine Bükreş'ten birkaç şey göndermeyi isterdi. Rahibin mektubu elinde, bir an düşündü: Tanta ne zaman geleceğini söylüyordu?.. Çarşamba günü... Bugün pazartesiydi, demek iki gün daha vardı...

Ertesi gün, Drapelul'a her zamankinden daha erken gitti. Roşu'nun odası, daha önce hiç görmediği bir biçimde, gazetecilerle doluydu. Bir gün önce hükümette olanlar tartışılıyor

ve özellikle eski bir bakanın, muhalefetin gazetesi olan Glasul Poporuliu'da çıkan bir yazısından söz ediliyordu. Sürekli sinirli bir tavrı olan Bebe Antoniade yüksek sesle yazıdan pasajlar okudukça, Editör Deliceanu dinledikleri üzerine ateş püskürüyordu.

"Dinle şef, asıl bomba şimdi geliyor" diye bağırdı Bebe Antoniade, "Dinle: 'Hükümetin bu üzüntülü olaylar karşısında gösterdiği beceriksizlik karşısında yüreğim kan ağlatıyor! Köylülerin bütün istedikleri, sadece yaşamak... Ve bu kaba bir şekilde reddediliyor!.. Açların haklı istekleri göklere yükseldiği bir zamanda, saygıdeğer başbakanımız, verilmiş haklardan bahsediyor. Hangi haklar?.. Köylülerimizi ezme hakkı mı?.. Ülkemizin temeli, kuvveti ve her şeyi olan o köylüleri ezme hakkı mı?... Ama durun, asıl şimdi geliyor: "Diğer bütün hakların üstünde bir tek hak vardır ki o da, köylülerin kendi ülkelerinde yaşama hakkı, her şeylerinin ellerinden alınmasına göz yummama hakkı, yozlaşmış bir idareden korunma hakları ve vicdansız sömürücülerin pis ellerinden babalarının topraklarını geri almadaki kavgalarında yardım görme hakları. Bu kutsal mücadeleyi anlayamayanlar, zekâ derecelerine daha uygun olan görevlere getirilmelidirler. Her şeyin bir sınırı olduğunu artık anlamalıyız. Bu güzel ülkemizde hükümetin beceriksizliği yüzünden Romen kanının dökülmesine izin verirsek, taşlar bile ağlayacaktır!"

Bir süre kimse konuşmadı. Sonra Deliceanu kızgınlıkla bağırdı. "Bu, isyana açık davet! Buna ancak bir şekilde cevap verilir. Kim olursa olsun, bu yazarı tevkif etmek! Eski bir bakan olması, kendisi için daha da utandırıcı!.."

"Bunların hepsi aynı şef" dedi Bebe Antoniade, "Hükümeti devirmek için ne olursa olsun yaparlar.."

"İşte bu yüzden de hükümet, bu hareketlere ancak tek bir yoldan cevap verebilir: Vacareşti Hapishanesi tam onlara göre bir yer" dedi editör sertçe, "Eğer hükümet bunlara cevap

vermeyi imkânsız buluyorsa çekilmeli ve kışkırttıkları ayaklanmayla bu demogogları baş başa bırakmalı."

"Ama neden çekilsinler!.." diye karşı çıktı eski gazeteci Davidescu. Tekrar muhalefete geçme ihtimali onu korkutmuştu. "Onları Black *Mariasa*'* bindirip akıllarını biraz başlarına getirmek gerek!"

O zamana dek bir köşeye çekilmiş olan Titu Herdelea, birden tüm bakışları üstüne çekti. Çünkü Roşu, onun köyden yeni gelmiş olduğunu söylemişti. Titu, havanın biraz sert olmasına rağmen, şimdilik her şeyin sessiz olduğunu söyler söylemez Deliceanu atıldı.

"Tabii öyle olacak. Kışkırtıcıların olmadığı yerlerde her şey yolunda. Ama onlara şu eski bakan olan beyefendinin yazısını gönderin de bakın bakalım hâlâ sakin kalıyorlar mı!.."

Roşu, öğleye dek yalnız kalamadı. Oysaki yalnız kendisinin bildiği birkaç haberi sırdaşı Titu'ya söylemek için sabırsızlanıyordu. Titu çıkarken, "Öğleden sonra meclise gidersen iyi edersin oğlum" dedi, "İlginç bir şey olabilir!.. Yarın da erken gel. Anlıyorsun, değil mi!.."

4

Salı sabahı güneş bulutların arasından sıyrılarak parıldamaya başladı. Bir gece önce yaşlı boyarın konağında olanları öğrenmek için köylüler Busuioc'un hanının önünde toplandılar.

Belediye reisi, neşeli bir tavırla sorup duruyordu. "Neden buralarda sallanarak vaktinizi harcıyorsunuz?.. Yoksa, o meşhur atlılarınızın tekrar gelmesini mi bekliyorsunuz?.. Gidip işinize baksanıza..."

---

* Mahkûmları hapishaneye götüren araç. (ç.n.)

"Ah o atlılar! Verdikleri haber ne kadar da doğruymuş" diye bağırdı Marin Stan. Chiristea'nın barından yeni çıktığı için dili biraz sürçüyordu. "Yoksa bizim sevgili boyarlarımız dün akşam neden toplansınlar?.. Ah, korku ne kadar da güçlü bir kuvvet!.. Öyle değil mi Bay Belediye Reisi!.."

"Neler saçmalıyorsun Marin?" dedi Pravila alaylı bir tavırla, "Toprak sahipleri neden korksunlar... Senin o koca kafandan mı?"

Birkaç kişi gülerek bağırdı, "Evet, bizden korksunlar!"

"Onların eğlenmek için toplandıklarını hiç sanmıyorum" dedi Serafim Mogoş.

"Toprağı paylaştırmak için gelen emirleri saklamayı planlıyorlardır" dedi Ignat Cercel.

"Bunu yanlarına bırakmayız" diye atıldı Teoder Strimbu, "Neyse ki atlılar, daha önce bize haber vermişlerdi..."

Belediye Reisi onların konuşmalarını kesti, "Çenelerinizi kapayın, yoksa, sinirlenmeye başlıyorum... Ben sizinle samimi bir şekilde konuşuyorum, siz ise saçmalıyorsunuz... Böyle giderse anlaşamayız!"

Marin Stan, alaylı bir gülümsemeyle sordu: "Birkaç kadeh devirdiğimi inkâr etmiyorum Bay Belediye Reisi, ama söyleyin, dün akşam siz ve Bay Polis, yaşlı adamın malikânesinde ne yaptınız, ha!.."

"Neden sizden bir şeyler sakladığımızı sanıyorsunuz?" dedi Pravila, "Bay Miron'un beni çağırması garip bir şey mi?.. Nede olsa belediye reisiyim ben, öyle değil mi?.. Utanılacak bir şey mi yaptım?.. Köyde huzuru sağlamaya çalışmak kötü bir şey mi, söylemek istediğin bu muydu Marinica?"

"Aklıma gelen en son şeydi bu" diye cevap verdi Marin. Dilinin sürçmesi kaybolmuştu. "Bizim istediğimiz de huzur ve adalet. Biz, yaşlı adamın size, toprağı köylüler arasında nasıl böleceğini sorduğunu sanıyorduk!.."

"Bay Miron'un toprağını sizin aranızda bölüştüreceğini mi sanıyordun?" diye cevap verdi Belediye Reisi gülerek, "Onun, topraklarına âşık olduğunu bilmiyor muydun?.."

"Kim malını isteyerek verir ki?.." diye mırıldandı Ignat Cercel, "Ama bu, Kral'ın emri! Vergiyi ödeyemediğim için onlar da benim domuzumu almadılar mı?.. Ama ben sesimi çıkarmadım... Ne yapabilirdim ki?.. Çocuklarım açlıktan öldüğü halde!.."

Belediye Reisi'nin buna verecek bir cevabı yoktu. Birkaç espiri daha yaptıktan sonra bürosuna gitti. Öğleye doğru, Lespezi'den gelen Matei Dulmanu göründü. Malikânedeki hizmetçilerden, bugün Hanımefendi'nin Bükreş'ten geleceğini duymuştu. Bütün odalar temizlenmiş, ateşler yakılmıştı. Köylüler sinirliydiler. Kalabalıktan sesler yükseliyordu.

"Neden geliyor?.. Hâlâ Babaroaga'yı başkalarına mı satmak istiyor?.."

"Buna izin vermeyiz!.."

"Yakarız, daha iyi..."

"Belki de toprağı paylaştırmak için emir almıştır.."

"Artık beklememeliyiz..."

"Gelirse gelsin... Zaten neden burada toplandık?.." diye bağırdı Petre Petre, hepsini bastıran yüksek bir sesle.

Tartışma tüm heyecanıyla sürerken Ioana Ana'nın damadı Pavel Tunsu, küçük oğluna çıkışıyordu. "Hadi büyükannene git oğlum, oradaki çocuklarla oyna.. Annen böyle yapmanı söyledi. Hadi git, ayak altında dolaşma, burası çocuklara göre bir yer değil, görmüyor musun?.."

Costica'nın hiçbir şey söylemeden koluna asılmaya devam ettiğini görünce de, "Hadi, yoksa pataklarım, anlıyor musun!.." dedi, "Yoksa gitmek istemiyor musun?.."

"Köpeklerden korkuyorum" dedi çocuk.

"Hangi köpeklerden?.. Büyükannene giden yolda köpek filan yok. Zaten iki adımlık yer..." diye ısrar etti babası, "Hadi, iyi bir çocuk ol da beni sinirlendirme!"

Pavel Tunsu'nun tehdidinden çekinen Costica, istemeye istemeye aşağı doğru yürümeye başladı. Yalın ayaktı. Üstünde kirli, yırtık pırtık ve geniş kollu bir gömlek vardı. Kalabalıktan uzaklaşır uzaklaşmaz neşesi yerine geldi. Ioana Ana'nın kulübesine varır varmaz, Vasile Zidaru'nun oğlu Nicu'yu çağırmaya başladı. O kadar çok gürültü yapmıştı ki, bütün komşular rahatsız oldular.

Ioana Ana, artık yumurtaların üstünde oturmak istemeyen bir tavuğun peşinden bahçede koşuşup duruyordu. Torununun sesini duyunca kendi kendine söylenmeye başladı. Daha Deli Anton'dan yeni kurtulmuştu.

"Bir tanesini zar zor savmıştım, şimdi daha da beteri geliyor!"

Costica ile Nicu'yu kapıda görünce, "Bakın çocuklar" dedi, "Uslu uslu oynayın, yaramazlık etmeyin. Zaten başımda yeterince derdim var!.."

Costica, büyükannesinin dırdırlarını hiç önemsemedi. Biraz koşuşup köpeklerle oynadıktan sonra karnının aç olduğunu bildirdi.

"Bir de seni aç gönderiyorlar başıma. Sanki seni yeterince beslememişim gibi" diye bağırdı Ioana Ana, "Masanın üstünde, beze sarılı *mamaliga* var. Ocağın üstünde de süt ısınıyor. Git, patlayıncaya kadar tıkın!.."

İşine devam etti, çocuklar da oyun oynadılar. Ara sıra yaramazlık etmesinler diye onları azarlamayı da ihmal etmiyordu. "Köpekleri rahat bırakın küçük şeytanlar... Isırırlar yoksa! Costica, tavukları kovalama, korkup kaçıyorlar, akşam vakti de bir daha geri gelmiyorlar! Delirdin mi oğlum, aklını mı kaçırdın?.. İn domuzun üstünden, belini kıracaksın hayvanın..."

Daha sonra Costica sokağa çıktı. Burada Nicu'ya oyunlarını gösterebilmek için daha fazla yer vardı. Kendisi daha büyük olduğu için, büyükannesine elinden geldiğince karşı çıkarak küçüğün takdirlerini kazanmak istiyordu.

Az sonra Ioana Ana'nın sesi kulübeden duyuldu. "Sokakta oynamayın oğlum, bahçeye gelin. Arabanın biri çarpar da sizin yüzünüzden başım belaya girer..."

Bu sırada yolun karşısından başka bir ses duyuldu. Bu da Vasile Zidaru'nun karısıydı.

"Nicuşor, annene gel. O aptal Costica'nın peşinden koşma. Gel buraya, bak sana ne vereceğim!.."

Costica atçılık oynuyor, oradan buraya koşuşuyor ve Nicu'nun önünden geçtiği zaman da çocuksu bir gururla kişniyordu. Nicu, oyuna o kadar dalmıştı ki, annesinin sesini duymadı bile.

Torununa hakaret edilmesine büsbütün sinirlenen Ioana Ana bahçe kapısına gelerek ellerini beline koydu ve bağırdı.

"Costica, içeri gel küçük şeytan.. Neden sokaklara çıkıyorsun, bahçe sana dar mı geldi?.. Ya hemen içeri girersin ya da doğru eve gidersin!"

Çocuk yerinden kımıldamadan sızlandı, "Ne yapıyorum büyükanne, neden oynamamıza izin vermiyorsun?.. Kötü bir şey yapmıyoruz ki.."

Yaşlı kadın mırıldanarak kapıyı kapadı ve işinin başına döndü.

"Cehenneme kadar yolun var. Bir daha da benim başıma gelme. Senin peşinden koşacak vaktim yok benim..."

Ama tam içeri girmişti ki, uzaktan bir korna sesi duyuldu. Kızgınlıkla tekrar sevgili torununa bağırdı. "Çabuk içeri gir, yoksa şu arabanın altında kalacaksın.."

Nicu korkarak annesinin çağırmasını bile beklemeden bahçeye koştu, ama kahraman Costica yolun ortasında durmuş, kapının parmaklığının arkasından kendini seyreden Nicu'ya bağırıyordu. "Bak Nicu, ben korkmuyorum. Bak, bak..."

Kollarını iki yana açmış, kirli ve geniş kollu gömleğinin içinde bir yarasa gibi duruyordu. Hızla yaklaşmakta olan arabaya bakarak dilini çıkardı.

"Costica, nerdesin dikkat et!"

Yaşlı kadının sesi kulübenin kapısından duyuldu.

Arabanın elli metre kadar ötesinde olmasına rağmen, kımıldamadan olduğu yerde duruyordu. Ona çarpmamak için şoför direksiyonu sağa kırdı. Ama aynı anda, sanki ne olursa olsun kendini tekerlerin altına atmak istiyormuşcasına Costica da aynı yöne fırladı. Şoför aniden direksiyonu sola kırdı, ama çocuk gene arabanın önüne doğru geldi. Arabanın frenlerinin çıkardığı ses, içerdeki kadının çığlıklarına karıştı. Şoför hemen arabadan atlayarak korku içinde çocuğun yanına gitti.

"Çek kulaklarını o küçük yaramazın Rudolf!" diye bağırdı arabanın içindeki sakallı adam, "Bir daha da böyle şeyler yapmamasını öğret ona..."

Şoför çocuğun kulağından yakalayarak burnu akan Nicu'nun durduğu kapıya doğru sürükledi.

"İşte burada durmalısın küçük canavar, arabaların önünde değil!"

Araba malikâneye doğru yoluna devam ederken, Costica çığlık çığlığa bağırıyordu.

Ioana Ana, koşarak geldi. Nefes nefeseydi. "Ne oldu Costica?"

Çocuk ağlayarak cevap verdi.

"Ben, ben, oynuyordum... Ah, kulaklarım, kulaklarım..."

"Ne oldu Nicuşo, sen de orada mıydın?" diye sordu yaşlı kadın.

"Yoldan çekilmediği için adam kulağını çekti" diye cevap verdi Nicu, ağlayarak.

"Hak etmişsin, çok iyi yapmış" dedi Ioana Ana, "Boynunu koparsaydı haklıydı, küçük yaramaz. Hiç sözümü dinlemiyorsun. Hadi artık eve git. Ödümü kopardın! Hadi çabuk git dedim, yoksa şimdi döverim seni."

Çocuk kulağını tuta tuta yürümeye başladı.

"Kulağımı çektiler, öldürdüler beni..."

"Hadi içeri gel Nicuşor" dedi Vasile Zidaru'nun karısı, gururla oğlunun elinden tutarak. "Ne kadar uslu bir çocuksun sen, değil mi?.."

Ioana Ana, istavroz çıkararak bahçesine döndü.

"Cehenneme kadar yolun var!"

5

Mecliste basına ayrılan bölüm, hemen hemen boştu. Üç gazeteci ile Titu Herdelea, hükümetin çekilme olasılıklarını konuşuyorlardı. Universul'un yaşlı muhabiri Bididiu her an tartışmaya hazır, bir kenarda dolanıp duruyordu. Beşi çoktan geçmiş olmasına rağmen, mecliste sadece birkaç milletvekili vardı. Onlar da koltuklarında ciddi ciddi oturmuş, esniyorlardı. Ama halka ayrılan kısım tıklım tıklım doluydu. Kalabalığa bir göz gezdirip onların yüzündeki kızgın ve endişeli ifadeleri fark eden bir gazeteci, kendi kendine mırıldandı.

"Sadece toprak sahipleriyle kiracılar doldurmuş locaları... Sanki buradaki konuşmalar onları köylülerin hışmından koruyabilecekmiş gibi!.."

Titu Herdelea, eğer yeni bir şeyler öğrenmek istiyorsa, bunu ancak aşağıdaki koridorlarda elde edebileceğini biliyordu. Ama şimdiye dek meclise pek az gelmişti ve uzman meslektaşları gibi aşağı inmeye çekiniyordu. Şimdilik canı sıkılıyordu. Diğerlerinin, hükümetin lehinde ve aleyhinde yaptıkları tartışmalar onu hiç ilgilendirmiyordu. Kulislerde ve partilerin içinde dönen kavgalardan hiç haberi yoktu. Politikacılardan ise, sadece basında sık sık geçenlerinin isimlerini biliyordu.

Birden kısa boylu, kamburu çıkmış bir gazeteci esrarlı bir tavırla içeri girdi. Dimineata gazetesinden Popescu Racaru idi bu. Onu gören Universul'un muhabiri ayağa kalktı.

"Neler dönüyor dostum, başladı mı, yoksa başlamadı mı?.. Bana kalırsa cehenneme kadar yolları var!"

"Şşşt, şimdi başlıyor!" diye bağırdı Racoru, "Burada olanlar hiçbir şey!.. Sen asıl bendeki haberleri dinle: İçişleri bakanlığının özel sekreterinden öğrendim az önce... Tam bir bomba bu. Söylendiğine göre, Danube yakınlarında küçük bir kasabada – hangisi olduğunu söylemedi, ama bana kalırsa Giurgiu olmalı – yedek askerler, subaylarına karşı ayaklanmışlar, ikisini öldürüp diğerlerini de ağır yaralamışlar. Sonra da silahlarını alarak köylerine gitmişler... Nasıl! Espri değil bu. Hükümette yaratacağı paniği bir düşün... Ordu bile güvenilir değil. Karışıklıklar Valaşca'ya dek uzanmış... Ilvof'dan alınan haberlere göre, ki burası Bükreş'e çok yakınmış, köylüler de çok huzursuzmuş. Düşün, ya başkenti işgal ederler de, ordu da onlara katılırsa, ne olur!. Hükümetin Avusturya ordusunu yardıma çağırmayı ciddi ciddi düşündüğü söyleniyor. Yoksa tüm ülke mahvolma tehlikesiyle burun buruna..."

Haberler korku yaratmıştı. Yandaki locadan meraklı başlar, onlara doğru uzanıyorlardı.

Gazetecilerden biri, "Ne de güzel masallar uyduruyorlar" dedi, "Dinlerken neredeyse uyuyacağım !"

"Masallarını dinlerken uyuyakalırım demekle ne kastediyorsun?.." diye bağırdı Popescu Racoru, "Haberleri İçişleri Bakanı'nın Özel Sekreteri'nden aldığımı söylemedim mi?.. Hükümette tartışmalar olurken birisi söz etmiş bundan. Yani bizim bugünlerde masallara mı ihtiyacımız var?.. Zaten şimdi haberi doğruca gazeteme götürüyorum. Ama hükümet basmamıza izin verir mi vermez mi bilemiyorum."

"Ben böyle bir haberi gazeteme götürme sıkıntısına bile katlanmam!" dedi Bididiu soğukkanlılıkla, "Bu, zaman kaybından başka hiçbir şey değil... Biz, sadece resmi kaynaklardan elde ettiğimiz haberleri basarız!"

"İşte bu yüzden sizin gazeteniz korkakların sözcülüğünü yapıyor" dedi genç bir gazeteci gülümseyerek.

"İstediğiniz kadar konuşabilirsiniz dostum" diyerek omuzlarını silkti Bididiu, "Universul bana ait bir gazete mi sanıyorsunuz!"

Aşağısı hareketlenmeye başlamıştı. Sekreterler, memurlar, başkanlık kürsüsünün etrafında dolanıp duruyordular. Teşrifatçıların koridorlardan sesleri geliyordu.

"Baylar, lütfen yerlerini alınız..."

Aşağıdaki milletvekillerine bakarken Titu Herdelea, birden Gogu Ionescu'yu gördü. Adam, yukarıdaki kadınlar locasına, karısına bakınmaktaydı. Onu bulunca selamlaştılar. Tam bu sırada Eugenia, Herdelea'yı fark etti ve kocasına eliyle onu gösterdi. Birkaç dakika içinde Gogu basın locasının altına gelmiş, bağırıyordu.

"Oturumun sonunda Eugenia'yı al ve aşağıda beni bekleyin."

Herdelea kafasını kaldırıp Eugenia'ya baktı, kadın ona dostça gülümsedi, o da saygıyla eğilerek kadını selamladı.

Sonunda oturum başladı. Aşağıdaki gürültü devam ediyor, başkanlık kürsüsünde birisi kimsenin duymadığı bir şeyler mırıldanıp duruyordu. Sonunda, başkanın sert sesi duyuldu.

"Söz raporu veren milletvekilinin!"

İriyarı, pos bıyıklı bir adam kürsüye çıkarak, benzinden vergilerin kaldırıldığına dair bir raporu kalın bir sesle okudu. Sıralarda oturan milletvekillerinin heyecanlı konuşmaları arasında bu gür ses kaybolup gitmişti bile.

"Görüyor musunuz, neyle meşguller... Tüm dertleri, arabalarıyla dolaşan otuz kadar milyoneri daha da zengin etmek!.." diye mırıldandı Universul'un muhabiri.

Birkaç dakika sonra aşağıdaki teşrifatçıların sesi tekrar duyuldu. "Lütfen oylarınızı verin baylar."

"Hadi dostlarım gidelim, hepsi bu kadar.." dedi bir gazeteci kâğıtlarını toplayarak.

Titu Herdelea, Gogu Ionescu'nun salondan çıkışını görene dek bekledi, sonra Eugenia ile beraber aşağı indiler.

"Kimin söylediğini hatırlamıyorum, ama duyduğuma göre Grigor'la Amara'ya gitmişsin" dedi Gogu. Çok sinirliydi, "Orada durum nasıl?.. Ne kadar endişelendiğimizi bilemezsin... Düşün dostum, böyle bir durumda Nadina, toprağını satmaya kalkıp oralara gidiyor! Bugün öğle vakti arabasıyla çıktı yola... Ne dersin?.."

Genç Herdelea, elinden geldiğince onu yatıştırmaya çalıştı. Amara'dan daha dün gece döndüğünü, oraların henüz sessiz olduğunu söyledi. Ama Gogu, neredeyse gözlerinden yaşlar yuvarlanacak kadar duygulu bir biçimde konuşmasına devam etti.

"Daha senin Vlaşca'daki katliamdan haberin yok. Bükreş bile emniyette değilken, o kalkıp köye gidiyor. Tanrım, gittiğine hâlâ inanamıyorum. Bu ne inat!.. Şimdiye dek onun gibi biriyle hiç karşılaşmadım... Böyle zamanlarda insan hayatını kurtarmak için tüm malını mülkünü ve parasını sokağa atabilir. Toprağını satmakta neden bu kadar acele ediyor?.. Çıldırmış olmalı, başka hiçbir anlamı yok bu işin!.."

Titu'yu da alarak eve gittiler ve onu yemeğe alıkoyarak bütün gece boyunca Nadina'dan söz ettiler.

6

Köylüler biraz önce arabasıyla Miron'un malikânesine giden Hanımefendi'den söz ediyorlardı. Tam bu sırada Pavel Tunsu'nun oğlu, ağlayarak yanlarına yanaştı.

"Kulaklarımı çektiler, ah, öldürdüler beni!.."

Kalabalığın arasından Vasile Zidaru sordu.

"Kim dövdü seni Costica, ha?.. Yoksa bana söylemeyecek misin, hadi söyle artık, kim yaptı?.."

Pavel Tunsu eve gitmişti. Kalabalığın arasında onu göremeyen Costica, babasının orada olmadığını düşündü ve Vasile Zidaru'ya cevap verme zahmetine bile katlanmadı. Daha da fazla haykırarak, bütün köye başına gelenleri ilan etmeye başladı.

Çocuğun peşi sıra gelmekte olan kadın, Vasile'ye cevap verdi.

"Yoldan çekilmediği için arabadan çıkan adam biraz okşadı onu."

Zidaru başını salladı. "Çocukları dövmekten başka yapacak işleri yok mu onların?.."

Yanında duran birkaç köylü ona katıldı.

"Doğru, çocuğu neden dövüyorlar?.. Mallarını yiyip bitirmedi ya!.."

Ignat, daha da sinirlenmişti, "Bize yaptıkları yetişmiyormuş gibi, şimdi de çocuklarımızı dövmeye başladılar. Benimki açlıktan ölüyor, domuzumuzu da aldılar... Doğrusu çok güzel şeyler yapıyorlar!"

Diğerleri de konuşmaya katıldılar.

"Hiç olmazsa çocuklarımızı rahat bıraksınlar!.. Zavallılar, onlara ne yaptılar ki?.. Hiç olmazsa onları huzur içinde bıraksalar.. Ah Tanrım, bizi ne kadar kötü cezalandırıyorsun?.. Eğer bunu da yanlarına bırakırsak...! Bir de biz elimize sopalarımızı alarak onların sırtlarını kaşısak! Acaba o zaman hâlâ bizi aptal yerine koyarlar mı?.."

Kızgınlıktan suratı kıpkırmızı olan Teoder Strimbu bağırdı.

"Benim çocuğuma yapsalardı bunu, gösterirdim onlara!"

Hanın kapısına yaslanmış duran Trifon Guju'nun sert sesi duyuldu.

"Ancak onları korkutursak boyarlar adam gibi davranmayı öğrenirler."

Sesler birbirine karıştı. Gruplar orada burada toplanıyor, köylüler dinliyor, mırıldanıyor ve küfrediyorlardı. Kalabalık sanki sert bir rüzgâr tarafından harekete geçirilmiş gibi dalgalanıyordu. Huzursuzluğun nedenini öğrenen Cristea Busuioc, kapıya çıkarak Trifon'a bağırdı.

"Pavel'in oğlundan mı söz ediyorsunuz, o çocuktan mı?.. Zaten yaramazın biri o!.. Yaptığı yaramazlıklardan dolayı sen bile az mı bağırdın ona Trifon!.."

Hancının sözleri, kızgın taşların üstüne dökülen soğuk su damlaları gibiydi. Sanki korkunç bir kâbustan uyanmışlarcasına, bir süre hiçbiri konuşmadı. Sonra Trifon utanarak mırıldandı, "Şey.."

Hınçla dolu Petre Petre'nin sesi, birden kararsızlığı çözdü.

"Neden çocuğa küfrediyorsun Cristache amca?.. Toprak sahipleri onu dövdü diye mi?.."

Suyun biraz ılındırdığı taşlar, tekrar kızmaya başlamıştı. Ağzını kapamaya bile fırsat bulamayan Trifon, kızgınlıkla konuşmasına devam etti.

"Demek sen de boyarlardan yanasın!.. Onun için yüreğinde hissetmiyorsun. Çocuğumuz dövüldüğünde sana dokunmuyor bu!.."

Busuioc, onların yüreklerinde yanmakta olan ateşi hissetti. Oysa daha bir dakika önce tüm köyün ne denli yaramaz olduğunu bildiği bir çocuğun (Pavel Tunsu'nun neler çektiğini bir tek o bilirdi), hem de haklı bir nedenle kulaklarının çekilmesinin büyük adamları böylesine kızdırması ona çok saçma görünmüştü. Elinde olmadan öfke girdabına çekilen Busuioc, sinirle bağırdı.

"Ne diyorsun sen Trifon?.. Boyarlardan mı yanayım ben?.. Yüzüme bakarak bana böyle hakaret etmeye utanmıyor musun?.. Hele ekmeğimi çok kereler benimle paylaşmış olan

sen!.. Sen de Petre gibi bütün gün konağın etrafında dolaştıktan sonra gelip benimle kavga edenlerin peşinden mi gidiyorsun!.."

"Ne demek istiyorsun Cristache Amca" diye bağırdı Petre, hancıya doğru giderek, "Konağın etrafında dolaşıyorsun da ne demek?.. Ben, orada çalışıyorum... Senin 'dolaşmak' dediğin bu mu?.. İçki satıp insanları aldatarak ceplerimi doldurmam için ihtiyar bana mı izin verdi?.. Bırakın, geçeyim, cevap versin bana... Hepinizin içinde bana böyle hakaret etmesine izin vermeyeceğim."

"Amma da çok konuşuyorsun Petrica!" dedi hancı, sakin bir sesle, "Askerden döndüğünden beri sana dikkat ediyorum. Sanki köydeki tek erkek senmişin gibi davranıyorsun. Daha dur oğlum, çok gençsin henüz... Bırak biz de yaşayalım ve ara sıra düşündüklerimizi de söyleyelim."

Köylüler onu yatıştırmaya çalıştıkça ve Busuioc'un sesi de giderek yumuşadıkça, Petre'nin kızgınlığı artıyordu.

"Bırak geçeyim Leonte Amca" diye bağırdı, "Bırak beni Toader Amca, bana hakaret ettiğini duymadınız mı?.. O şişkonun, bana, ne yaptığımı söylemesini istiyorum."

"Kes sesini, seni dövmedi ya" dedi Leonte Orbişor, onun kolunu tutarak.

"Böyle şeyler söyleyeceğine dövseydi daha iyiydi!" diye bağırdı Petre, "Ondan hiçbir şey almadım. Ona karşı saygısızlıkta bulunmadım. Bütün yaptığım iş de, çocuktan yana olmak!"

"İşte böyledir" dedi Toader Strimbu, acı acı, "Boyarlar bize vurduğu zaman biz bağırıp çağırarak onları vuracağımız yerde, kendi aramızda dövüşmeye başlıyoruz.."

"İyi konuştun Toeder" dedi Ignat Cercel, "Doğru söylüyorsun."

"Ben alıngan değilim. Ama, birisi bana hakaret etti mi, Allah bile olsa karşılığını vermeden duramam" dedi Petre elbiselerini düzelterek.

Tam ortalık yatışıyordu ki, Pavel Tunsu, asık bir suratla geldi. Köylüler hemen etrafını aldılar. Daha önceki olayı kapatmak isteyen hancı atıldı.

"Oğlun nasıl Pavel, ne yapmışlar ona?"

"Hiç sorma Cristache, kimse benim kadar kötü kaderli değildir" diye bağırdı köylü. Sesi, üzüntüden çok nefretle doluydu.

Olanları bir bir anlatmaya başladı. Costica, büyükannesinin bahçe kapısında oturup, Vasile Zidaru'nun oğluyla sessiz sessiz oynuyormuş. Araba yaklaştığında çocuklar hem korktukları için, hem de arabayı seyretmek için oldukları yerden kenara çekilememişler. Arabanın içindeki beyler ne düşünmüşler artık Allah bilir, ama birden araba durmuş ve içindeki Alman dışarı atlayarak çocuklara doğru koşmuş. Vasile'nin küçük oğlu Nicuşor, küçük olduğu için daha çok korkmuş ve neyse ki evinin bahçesine kaçabilmiş. Hiçbir suçu olmayan Costica da masum masum olduğu yerde oturup, Alman'ın neden durmadan korna çaldığını merak ediyormuş. Ama Alman, çocuğun üstüne atılarak kulaklarını bükmüş. Sonra onu bir güzel döverek tekmelemiş. Tüm hıncını çıkardıktan sonra kendi dilinde çocuğa, küfredip arabaya dönmüş.

"Şimdi çocuğun kulakları akmaya başladı. Çocuk ateşler içinde. Umarım Meryem Ana bu kötüleri cezalandırır" dedi Pavel, istavroz çıkararak. "Karımı çocuğun başına bıraktım. Nastasia Ana'yı da çağırttım. O yaşlı ve akıllıdır. İki yıl önce Zamfir'in kızını iyi etmişti. Luca Amca, oğlanı Piteşti'deki hastaneye götürmemi söyledi. Götüreceğim. Zavallı ağlayıp bağırdıkça içim parçalanıyor. İnşallah bütün bu uğraşılarım boşa çıkmaz..."

İçini çekerek sözlerini bitirdi.

Ona acıyarak başlarını sallayan köylüler sessizdiler. Bir süre sonra Vasile Zidaru, sanki üstündeki ağır bir yükten kurtuluyormuşcasına yavaş yavaş konuştu.

"Ben de küçük bir çocuğun, boyarlara kötülük etmeye nasıl cesaret edeceğini merak edip duruyordum."

Birçok ses, ona hak verdi.

"Doğru, doğru. Küçük bir çocuk buna nasıl cesaret eder!.."

Ama hancı Busuioc'un sesi hepsini bastırdı.

"Neden çocuğun elinden tutup konağa gitmiyorsun Pavel?.. Yaptıklarının cezasını ödesinler!"

Pavel şaşkınlıkla hancıya baktı. Etrafındakiler ısrar ettiler:

"Hadi Pavel... Cristea haklı. Kararlı ol, yaptıklarını ödemeleri gerek."

"Tanrım, benim de mi dayak yememi istiyorsunuz?.." diye mırıldandı Pavel. "Onlar tek bir insanın gölgesinden korkmazlar!"

"Hadi Pavel, ben de seninle geliyorum" diye atıldı Petre.

"Hep beraber gidelim" diye bağırdı kısa boylu bir adam. Kocaman caciula'sını omuzlarına aldı, "Hepimizi birden dövemezler nasıl olsa..."

"Kes sesini Gavrila, çocuk gibi konuşma" dedi Ignat Cercel. "Bay Nica için gittiğimizde, yaşlı Miron bizi köpekler gibi kovmuştu..."

"Eğer bize böyle davranmalarına ses çıkarmazsak tabii ki kovarlar" dedi Trifon Guju.

"Neden izin veriyoruz?.. İzin vermemeliyiz... Biz köpek değiliz!.." diye bağırdı birkaç ses.

Birden, ince ve hepsini bastıran bir ses duyuldu.

"En iyisi hepsini yakıp kül haline getirmeli!"

Bütün gözler Melinte Heruvim'e döndü. Adam, sözlerini geri almayacağını anlatmak istermişcesine başını dimdik tutuyordu. Aynı anda yolun aşağısından gelen arabanın sesi duyuldu.

"Geliyor, geliyor" diye fısıldadı birkaç ses. Birden Melinte'nin sözleri unutulmuş, herkes dehşete kapılmıştı.

Pazar günü hora tepilip dans edilen yerde duran köylüler, sanki yolu tıkamak isterlermişcesine hiç kımıldamadan duruyorlardı. Ama araba görününce bir ses duyuldu:

"Yoldan çekilin arkadaşlar, geliyor."

Köylüler yavaş yavaş yolun kenarına çekildiler. Gittikçe yaklaşan arabanın motor gürültüsü ve kornası, köyün tüm seslerini bastırmıştı. Orta çağ muhafızları gibi yolun iki tarafına dizilmiş olan köylüler, asık suratlarıyla izlediler arabayı. Sadece hancı Busuioc *caciula*'sını çıkartarak her zamanki saygılı selamını verdi. Bunun üstüne arabadan zarif bir el ona dostça el salladı. Aynı anda, artık kendini tutamayan Petre Petre yolun ortasına fırlayarak arabanın arkasından kızgınlıkla bağırmaya başladı.

"Yuuh yuuuh!"

Hemen hemen hepsi birden onun bu isyanına katıldı ve Trifon Guju yerden bir taş alarak dişlerini gıcırdata gıcırdata, uzaklaşmakta olan arabaya fırlattı.

"Pis hırsızlar!"

Ama arabanın gürültüsü, köylülerin bütün bağrışmalarını bastırmıştı. Sakallı adam, birden bir şey hissetmişcesine başını çevirdi ve köylülerin kızgın yüzlerini, havaya kalkmış yumruklarıyla Trifon Guju'nun taşı atışını gördü. Şaşkınlık ve dehşet içinde başını hemen öne çevirdi. Araba uzaklaşırken sesi azaldıkça, köylülerin gürültüsü de yükseldi.

"Orospu çocukları, katiller!"

bölüm sekiz
alevler

1

Ertesi gün çarşambaydı. Platamonu, yanında Avukat Olimp Stavrat'la birlikte Lespezi'ye geldi.

"İşte sağ salim geldik, Avukat Bey" dedi kiracı.

Arabayı o kullanıyordu. Yanında Stavrat, arkada da Aristide vardı.

"Geldiğimizi görüyorum, ama emniyette olup olmadığımızı bilemiyeceğim... Bunu zamanla öğreneceğiz elbet!.." diye cevap verdi Stavrat. Kırlaşmış sakalını kaşırken, sanki köylüler her an üstüne atlayacaklarmış gibi durmadan etrafına bakıyordu.

"Meraklanma sevgili dostum" dedi Platamonu, güven verici bir sesle. "Buradaki insanlar, kentlilerin düşlediği kadar çılgın değildirler. Aslında köylüler iyi insanlardır. Belki de fazla iyi!"

Ama avukat, bu türden sözlerle yatışacak gibi değildi. Devamlı korku içindeydi. Her tarafta tehlike görüyor ve kendini bu işe karıştıran sorumsuz kadına küfredip duruyordu. Bükreş'teki rahatlığı ve güveni kendisine batmış mıydı? Her an ayaklanmaya hazır olan bu korkunç yerlere neden gelmişti!.. Onun gibi yaşlı başlı bir avukatın, buralarda tit-

reyip duracağına evindeki rahat koltuğunda oturup bir yandan tatlı kahvesini yudumlarken, bir yandan da olanları gazetelerden okuması çok daha uygun değil miydi?.. Geçmişteki deneylerinden de çok iyi bilirdi ki, işe duyguyu karıştırmak hem işi, hem de duyguyu mahvederdi. Nasıl olmuştu da, müşterisiyle böyle aptalca bir ilişkiye girebilmişti... Evet, muhakkak ki çok güzel bir kadındı, ama bak şimdi kendisini nerelere getirmişti. Bu işten kazançlı çıksa bile... Ama daha şimdiye dek boşanmanın bile ücretini vermemişti. Elde ettiğinin tümü, işin başında aldığı kapora idi. Buralara gelmeyi reddetmediği için asla kendini affetmeyecekti. Hem de bütün gazetelerin ülkedeki huzursuzluk ve vahşetten söz ettiği bir sırada...

Geçtikleri köylerde köylülerin yüzündeki öfkeli ifadeyi gördükten sonra, hiç olmazsa bir ordu birliğinin olduğu Piteşti'de kalmadığına pişman olmuştu. Bütün gece yatağında uyumadan bir sağa bir sola dönmüş, beş dakikada bir kalkarak kapının kilidini kontrol etmiş ve dışarıdaki her gürültüyle dehşete düşmüştü. Yanındaki kiracıya da hiç güveni yoktu zaten. Rum'un köylülerle el altından anlaşmadığını kim garantileyebilirdi ki!.. Belki de birdenbire, bu canavarlar odasına bile girerlerdi.

Tam malikânenin kapısına gelmişlerdi ki, Stavrat bahçede köylüleri gördü.

"Bak oradalar" dedi köylüleri kiracıya göstererek.

"Onlar dürüst insanlardır" dedi Platamonu, avukatı yatıştırmaya çalışarak. "Onları iyi tanırım ben... Sırtında caciula'sı olanı, iyi kalpli Matei Dulmanu'dur. Belki onunla siz de şahsen görüşürsünüz. Çünkü diğerleriyle birlikte o da Bayan Nadina'nın toprağını satın almak istiyor."

Avukat Stavrat, bir gün önce Miron Iuga'nın malikânesine iki kez uğramıştı, ama içeri girmemişti. Şimdi binaları ve bahçeyi daha önce hiç görmemiş gibi dikkatle inceliyordu.

"Bu binalar hiç de güvenli değil. Her şey açıkta. İsteyen herkes girebilir, içerdekileri öldürüp her şeyi ateşe verebilir. Onlara da kimse engel olamaz."

Platamonu, cevap vermek zahmetine bile katlanmadan hafifçe gülümsedi. Arkada da Aristide, elini ağzına kapatmış, avukatın korkaklığına için için gülmekteydi. Gerçekten de konak, özellikle dış binalar pek bakımsızdı. Asıl konaktan başka diğer bütün binaların bakımı ve onları istediği gibi kullanmak kiracının elindeydi. Konağa Gogu Ionescu birkaç yıl önce tamir ettirmiş ve burasını kendisi ve karısı için ayırmıştı. Platamonu, diğer binaların çoğunu depo olarak kullanmıştı. Ahırlar, hemen hemen boştu. Bunların içinde sadece Dimitru Ciulici'ye ait bir at, bir inek ve toprak sahipleri geldiğinde yemeleri için ayrılmış birkaç da tavuk vardı. Eğer daha da fazla kalacak olurlarsa, kiracı istediklerini Gliganu'dan getirtiyordu. Malikânenin yanındaki binada Dimitru Ciulici, karısı ve dört çocuğu ile birlikte kalmaktaydı. Kiracı onu bu binada bulmuş, fakir ve güvenilir bir adam olduğu için orada kalmasına izin vermişti. Karısı, Piteşti'de aşçıydı. Büyük kızı Ileana, malikânede çalışıyordu ve herhangi bir kentli ev kadını kadar becerikliydi. Diğer ihtiyaçları Dimitru köyden getirirdi. Buraları nadiren, ancak boyarlar bir araya geldiklerinde canlanırdı; o zaman konak hareketlenir, gürültü dolardı.

Şoför bir yandan Almanca şarkılar mırıldanıyor, bir yandan da arabayı temizliyordu. Ördekler ve tavuklar bahçede dolaşıp duruyorlar, sıcak güneşin keyfini çıkarıyorlardı. Hafifçe kambur bir adam olan Dumitru Ciulici, efendilerine yardım etmek için aceleyle koştu. Platamonu'nun sorusu üstüne bayanın kalkmış olduğunu ve aynanın önünde süslendiğini bildirdi.

Kiracıyla Stavrat büyük bir hole girdiler ve bir süre bekledikten sonra Iliana görünerek, kendilerine hanımın az sonra geleceğini, oturma odasına geçmelerini söyledi.

Oturma odası solda, Gogu Ionescu'nun çalışma odasının yanındaydı. Yemek odası ise sağda, yatak odasından küçük bir oda ile ayrılıyordu. Gogu bu küçük odayı ikiye ayırmış, arasına da, sadece yatak odasına açılan modern bir banyo yaptırmıştı. Yemek odasının arkasından çalışma odasına açılan küçük bir koridor vardı. Buradan sonra da mutfak ve hizmetçilerin kaldığı bölümler geliyordu.

Nadina dinlenmiş ve neşeli görünüyordu.

"Eee sevgili kahramanımız, hâlâ korkuyor musun?.." diye alay ederek sordu Stavrat'a. "Eğer böylesine korkak olduğunuzu bilseydim, sizden vazgeçer, başka bir avukat getirirdim."

"Neşelisiniz bayan... Çünkü hayatta hiç tecrübeniz yok" diye mırıldandı avukat endişeyle, "Ne yazık ki ben..."

"Lütfen gene başlamayın bay Stavrat" diye sözünü kesti Nadina, "Beni pişman ettirmeye mi çalışıyorsunuz?.. Şundan eminim ki, geldiğim için asla pişman olmayacağım... Tam tersine, buraları şimdi eskisinden çok daha ilginç görünüyor bana. Belki de artık ben... Neyse, artık işten söz edelim..."

İki adam anlayışla birbirlerine baktılar. Bir gece birlikte oturup geç saatlere dek konuşmuşlardı. Platamonu, önce kadının toprağı kime satacağına karar vermesi gerektiğini, ancak bu şekilde herhangi bir görüşmeye başlayabileceklerini anlatmış, Stavrat da onun bu görüşüne katılmıştı. İşin ayrıntılarını görüşmeden birkaç müşteriyle birlikte konuşmak hem onları üzecek, hem de vakit kaybettirecekti. Tabii öncelik kendisinde, Platamonu'da olmalıydı ama köylülerin Bayan Nadina'yı zorladığını söylemelerini de istemiyordu. Eğer toprak satılırsa, onun kendisine satılacağından emindi. Çünkü toprağın değerini ve onun ne getireceğini ancak kendisi biliyordu. Kadın bu sorunu daha önceden, Platamonu ısrar ettiğinde halletseydi, kendisi için hayırlı olurdu. Ama o zamanlar Nadina iş yapmak istememişti. Şimdi ise durum daha da nazikti. Bu karışıklıkların içinde herkes

parasını toprağa yatırmaktan korkuyordu. Çünkü kimse yarınından emin değildi. Şimdiki durumda kendisiyle bir sözleşme yapılabilir, anlaşma ise ancak durum sakinleştikten sonra gerçekleştirilebilirdi.

Nadina, sabırsızlıkla avukatın anlattıklarını dinledikten sonra kendisini zaten buraya bu gibi meselelerle uğraşmak istemediği için çağırdığını anlattı.

"Hafızam beni yanıltmıyorsa, size, toprağımı en yüksek peşin parayı verene satacağımı söylemiştim. İşin ayrıntılarını siz halledersiniz."

"Evet, ama bir açık artırmaya girişemeyiz" diye karşı çıktı Stavrat.

"Hiç olmazsa herkesin teklifini öğrenip ondan sonra karar verebiliriz, değil mi?.." dedi Nadina gülümseyerek.

"Belki başka şartlar altında bu söylediğiniz olabilirdi hanımefendi" diye söze karıştı Platamonu, "Ama şimdilik bu tür işlere kalkışmak pek uygun olmaz..."

"Yani köylülerden dolayı mı demek istiyorsunuz?.." dedi Nadina, "Toprağımı köylülere satmaktan da hiç çekineceğimi sanmayın. Zaten onlara zamanı gelince kendileriyle görüşeceğime dair söz vermiştim. Bütün yapacağımız, onları çağırmak olacaktır."

"Sanırım ki faydasız olacak bu hanımefendi" dedi kiracı, "Köylüler, satın almayı düşündükleri zamanda bile çok daha az bir fiyat vermeyi ve ödemenin de taksitlerle yapılmasını istiyorlardı. Çünkü onların emeklerinden başka hiçbir şeyleri yoktur."

"Tabii bu şartlar altında imkânsız" diye bağırdı Nadina.

"Sizin toprağınızı hâlâ istiyorlar" diye devam etti Platamonu. "Ama bu kez onu bedava almayı düşünüyorlar. .."

"Bedava mı?.. Nasıl alabilirler ki?.."

"Toprağın, aralarında bölüştürüleceğini sanıyorlar."

"Ne saçma fikir!.."

"Gene de onların şimdiki umudu ve beklediği şey de bu" dedi kiracı. "Çünkü bugünlerde aldıkları haber öyle..."

"Gazetelerden okuduğumuza göre birçok yerde bu işe girişmişler bile... Onun için buna şaşmamak gerekir" diye mırıldandı Stavrat. "Kuşkusuz... böyle bir durumda burada satış için görüşmelere girişmek, hiç de akıl kârı değil. Bu işi Bükreş'te yapmak çok daha iyi olurdu."

"Neden karşı çıktığınızı anlıyorum" diye cevap verdi Nadina. "Peki neden bu uyarıyı Bükreş'te yapmadınız öyleyse?.."

"Size bu yolculuğun tehlikeli olacağını söylemiştim, ama beni dinlemediniz."

"Yolculuğu ve tehlikelerini bir yana bırakın. Eğer bana satışın şimdi burada yapılamayacağını ya da Bükreş'te yapılmasının daha iyi olacağını söyleseydiniz, o zaman.."

"Haklısınız Bayan... İhmal ettim, kabul ediyorum..."

Avukat ona Bükreş'te iken gereken bilgiyi ve tavsiyeyi vermediği için kendini sorumlu hissediyordu. Artık işle hiçbir ilgisi kalmamıştı. Tek derdi kendisiydi. İşlerini hemen halledip o gece Bükreş'e doğru yola çıkıp çıkamayacağını düşündü kendi kendine. Bir gün önce arabanın penceresinden baktığı zaman Amara'da gördüklerini ne Nadina'ya, ne de kiracıya söylemeye cesaret edememişti. Zaten söyleseydi bile inanmayacaklardı. Gördüklerinden kendisi bile emin değildi. Sinirli bir adamın hayalinde yarattığı şeyler olabilirdi bunlar. Fakat hayal bile olsa, bu rüya yarın gerçekleşebilirdi. Kendisi gibi mantıklı bir insan, neden bu çılgın köylüler tarafından katledilme tehlikesini göze alsındı!.. Tam tersine, elinden geldiğince çabuk buradan kurtulmaya bakmalıydı.

"Biraz sabırlı olmalısınız hanımefendi" dedi Platamonu, "Geldiğinize çok iyi ettiniz... Toprağınızdan kolay kolay vazgeçmeyeceğinizi kanıtladınız. Zaten birkaç gün içinde de, bu heyecan kendiliğinden yatışacaktır. Bir geziye çıkmış olan

Vali de bugünlerde buralardan geçecek. Tabii ki köylüleri yatıştırmaya çalışacaktır."

"Ya Bay Iuga?.." diye sordu Nadina, "Dün ancak hatırını sormak için uğrayabildim. Onunla da konuşmamız gerekli. Yoksa benim..."

"Hayır, hayır hanımefendi" dedi kiracı, "Böyle bir durumda onun görüşmelere katılmak isteyeceğini hiç sanmıyorum. Şimdilik burada kalıp dinlenin... Bakalım yarın neler getirecek... Eğer Bay Iuga size bir şey söylemek isterse haber gönderir, merak etmeyin."

Mantıklı olduğunu kabul etmekle beraber, bu çözüm Nadina'nın hiç hoşuna gitmemişti. Uykudan yeni uyanıyormuş gibi samimiyetle haykırdı: "Öyleyse neden geldim ben?.. Eğer Bay Stavrat'ın söylediği gibi tehlike geçinceye dek beklemem gerekiyorsa neden kendimi binbir sıkıntıya sokup buralara geldim?.."

"Geldiğinize pişman olmayın hanımefendi" diye Platamonu onu yatıştırmaya çalıştı. "İyi bir yolculuk yaptınız ve Tanrı'nın yardımıyla da iyi bir iş yapacaksınız!.."

Konuşma iki saat kadar sürdü. Hep aynı konudan bahsedip, aynı sonuçlara vardılar. Nadina, Stavrat'ı öğle yemeğini beraber yemek için davet etti. Kiracı da akşama geleceğini söyleyerek oradan ayrıldı.

"Umarım kibar davranıp köylüler hakkındaki masallarınızla beni korkutmazsınız" dedi Nadina neşeyle.

Olimp Stavrat şaşkınlık içindeydi. Sakalını sıvazlayarak garip garip gülümsedi.

Bu arada Aristide, sabırsızlıkla bahçede beklemekteydi. Vakit geçirmek için Ileana'nın babasıyla karışıklıklar üstüne konuşmaya başlamış ve adamın gözünün önünde Ileana'ya bir çimdik atmaktan geri kalmamıştı. Dumitru, toprağın köylüye verileceği hakkında dolaşan söylentilerin doğru olup olmadığını öğrenmek hevesindeydi.

"Hadi oğlum, işimiz bitti" diye bağırdı Platamonu. Sonra merdivenlerden inerek arabaya bindi, "Gidelim" diye tekrarladı. Daha sonra da sesini biraz alçaltarak ekledi, "Annen meraklanmaya başlamıştır..."

Yola çıktıklarında Matei Dulmanu ve diğerleriyle karşılaştılar. Kendilerini bekliyor olacaklardı. Dulmanu, durmalarını işaret ederek yanlarına geldi.

"Ne var Matei, ne oldu?" diye sordu kiracı, her zamanki dostça tavrıyla.

Köylü Platamonu'nun yanına geldi. Yüzü her zamankinden daha asık, gözleri ise pırıl pırıldı. Bir ayağını arabaya dayayarak kiracının kulağına fısıldadı.

"Babaroaga'yı rahat bırakın. Yoksa sizin için kötü olur!"

Platamonu sararmıştı. Ama duygularını belli etmemek için sesinin tonunu değiştirmeden konuşmaya devam etti.

"Ne oldu ki?.. Siz satın almak istedikten sonra artık bu işten vazgeçtiğimi söylemiştim."

"Öyleyse Bayan neden burada?" diye sordu köylü kuşkuyla.

"Belki de satmak istiyordur, ne de olsa toprak onun!"

"Gene de siz karışmasanız iyi olur. Toprağı kimsenin elimizden almasına seyirci kalacak değiliz!" dedi Matei Dulmanu, tehdit edercesine.

"Benim için endişelenme dostum... Siz Bayan'la anlaşmaya bakın" dedi kiracı. Sesini olabildiğince yumuşatmaya çabalamıştı, ama başaramamıştı bir türlü.

"O işle biz meşgul oluruz" dedi köylü, "Hepsi bu kadar. Sizi ihtar etmemiştik demeyin sonra!"

"Ben sözümde dururum Matei" diye cevap verdi Platamonu. Yeniden kendine güvenmeye başlamıştı. "Konuştuğum zaman sözlerim kalbimden geliyor. Bundan emin olabilirsin Matei, hadi eyvallah."

Köylü mırıldanarak kenara çekildi. Kiracı dizginleri eline alarak bağırdı. "Deh Ortac!.. Hadi gidelim artık, geç oldu.."

2

Busuioc, hanın kapısına gidip sokağa baktıktan sonra, "Herkesin nesi var acaba?.." dedi, "Evlerinde saklanıp duruyorlar. Senin gibi müşteriler insana pek bir şey kazandırmıyor Spiridon!"

Spiridon Regalie, bir kadeh erik rakısı alıp parasını da vermişti. Canı daha fazla içmek istiyordu, ama Busuioc'un kendisine parasız hiçbir şey vermeyeceğini biliyordu. İsmi hesap defterine çoktan yazılmıştı zaten. Üstelik, borçlarını ödemek için hiçbir gayrette de bulunmuyordu. Hancıyı kızdırmamak için yumuşak bir sesle cevap verdi.

"Belki de çapalarını temizlemeye başlamışlardır. Havalar düzeldiğine göre toprağın paylaştırılmasına hazırlıyorlardır kendilerini."

"Tabii, tabii, zaten boyarlar da topraklarını dağıtmak için nasıl hevesleniyorlar bir bilsen!.." dedi Busuioc, alaylı bir tavırla. "Sen sarhoşun birisin Spiridon, ama kafan diğerlerinden daha çok çalışıyor. Hiç olmazsa boşu boşuna yormuyorsun kendini..."

Yaşlı, çelimsiz bir adam olan köylü, suratını asarak cevap verdi.

"Başkaları eğlenmek için içiyorlar. Ama ben, fakirliğimi ve dertlerimi unutmak için içiyorum. Cristache Amca!.. Karım öldüğü günden beri bütün hayatım böyle geçiyor. Gelinimin bana bakacak hiç vakti yok. Zaten bakmayı da pek istemiyor ya!.."

"Hikâyeni çok iyi bilirim Spiridon Baba" dedi Hancı.

"Tabii bilirsin, hem de çok iyi bilirsin..." diye mırıldandı yaşlı adam. Alınmıştı. Gözlerini kapıya doğru çevirdi. Tam o sırada Filip Ilioasa'nın oğlu içeri girdi. Üstü başı temizdi. Ayağında da ayakkabıları vardı.

"Büyükbabam beni şey için gönderdi, şey için..." diye bağırdı çocuk, bara dayanarak.

"Büyükbaban seni ne için gönderdi Anton?" diye sordu Busuioc gülümseyerek.

"Bir... bir... bir kilo gaz istiyor. Ama siz şişeye koyacakmışsınız. Çünkü bizimki kırılmış" dedi çocuk. En sonunda kendisinden istenilen şeyi hatırladığı için çok memnundu.

"Paran var mı, yoksa..."

"İşte burada" dedi Antonel, elinde sıkı sıkı tuttuğu parayı gururla göstererek.

Bayan Dragoş, kocasını ziyaret için gittiği Piteşti'den yeni dönmüştü. Costeşti'ye kadar trenle gelmiş, ama oradan sonrası için başının çaresine bakmak zorunda kalmıştı. Çünkü böyle bir zamanda hiçbir arabacı köye gitmek istemiyordu.

Gittiğinden çok daha kötü bir durumda dönmüştü kadın. Tüm pazartesi gününü ümitsizlik içinde memurların kapılarının önünde geçirmişti. Müdür, sadece getirdiği yiyecekleri ve parayı Dragoş'a vermeye razı olmuştu. Ama kadın da yenilgiyi kolay kolay kabul etmemişti. Dün, yani salı günü taktiğini değiştirmiş, daha küçük dereceli bir memura biraz para vererek birkaç dakika Ionel'i görmeyi başarmıştı. Neden tevkif edildiğini ne kocası, ne de etrafındakiler biliyordu. Ama köylüleri toprak sahiplerine karşı kışkırtmasın diye oraya götürüldüğünden emindi. Bunları karısına anlatırken zavallı Ionel gülmüş, Amara'dan uzakta olmasının belki de kendisi için daha hayırlı olduğunu, çünkü herhangi bir olay olacak olursa bütün sorumluluğun kendi üstüne atılacağını söylemişti.

Flora yaşlılara başından geçenleri anlatırken bir yandan da ağlıyordu.

"Aldırma. Daha fazla acı çekmeyeceğiz" diye söylendi Nicolae Dragoş, kızgınlıkla, "Yakında onlara hak ettikleri dersi vereceğiz!"

"Sen sesini çıkarma Nicolae, başkalarının işine de karışma" dedi Florica, gözyaşlarını silerek. "Eğer işler iyi gitmezse, gene bütün suçu Ionel'in üstüne atarlar. Size bunları onun öğrettiğini..."

"Beni parça parça yapıp, her bir parçamı da köpeklere atacaklarını bilsem, gene de herkese hak ettiği dersi vermeden duramam" diye sözünü kesti Nicolae, "Sen ne denli kızgın olursan ol, şu anda Tanrı'nın bile sözünü dinleyecek durumda değilim."

Leonte Orbişor, çapasını omuzuna almış yürürken durdu ve bağırdı.

"Selam Trifon. Ne o, çalışmaya mı başlıyorsun?"

"Ee, başka ne yapabilirim ki?.. İşte evin etrafında çalışıp duruyoruz..."

"Tırpanını mı biliyorsun Trifon, yoksa..." diye sordu Leonte, düşünmeden.

"Evet öyle... Böylece hazır olur!" diye cevap verdi Trifon başını kaldırmadan.

"Anlaşılan, sen ekmeden biçmek istiyorsun!"

"Gerekirse... evet!.."

Araba, her zamanki gibi açık duran kapıdan içeri girdi. Elindeki sopayı kamçı gibi kullanan Marin Stan, boş arabanın arkasından, bahçede oynamakta olan çocuklara bağırdı:

"Yoldan çekilin çocuklar, öküzlerin ayaklarının altında kalacaksınız! Hadi, çekilin dedim."

Birden hayvanlar bahçenin arkasına doğru fırlayınca koşarak onların önüne geçti.

"Şeytan alsın canınızı pis hayvanlar... Nereye gidiyorsunuz. Höösst, Höst, çıldırdınız mı?.. Boyarlar gibi her istediğinizi yapacağınızı mı sanıyorsunuz?.. Gösteririm ben size!"

Çılgınca hayvanların üstüne atıldı, önce birini, sonra diğerini sopanın ince ucuyla kamçılamaya başladı, bir yan-

dan da "Sakın ha boyarlar gibi almayın, canı çıkasıcalar" diye mırıldanıyordu.

"Ne yapacağımı bilmiyorum baba" dedi Filip Ilioasa, güneşli verandada bir sandalyede oturmakta olan Peder Nicodim'e, "Havalar düzeliyor. Toprak kurudu artık. Acaba ne yapsam, çapalamaya mı başlasam?.. Bir şey yapmadan duramıyorum bir türlü... Ama öbürlerine bakıyorum da..." Sustu.

Hem yaşlılığı, hem de zayıfladıkça üstüne daha fazla düşmeye başladığı oğlu, rahibi üzüyordu. Bütün kış boyunca devamlı şu ya da bu nedenle hastalanmış ve yaza çıkmayacağını söylemişti hep. Ama ilkbahar güneşiyle neşesi yerine gelmiş, hayata olan bağlılığı artmıştı.

"Şey Filip, çalışmalıyız..." diye cevap verdi damadına, "Eğer diğerleri..." Sonra değişik bir tonla devam etti, "Diğerlerinin ne beklediğini bilmiyorum. Hâlâ çalışmaya başlamadılar."

"Her biri diğerini izliyor" diye mırıldandı Filip, "Ama zaman da ilerliyor bu arada... Biz ise hâlâ kontratlarımızı yapmadık!"

Niculina, babasına bir bardak sıcak süt getirdi. Filip, aynı konuyu az önce ona da açmıştı. Niculina da her zamanki heyecanlı tavrıyla şöyle söylenmişti:

"Köylüler iyice çıldırdı artık. Sonunda aç kalacaklar, göreceksin!"

"İşin en kötü tarafı; daha ne olacağını bilmiyoruz" dedi Filip, "Ne yapmamız gerektiğini öğrenmeliyiz."

"Köylülerden ayrı kalamayız" dedi yaşlı rahip, "Herkes ne yaparsa biz de onu yapacağız. Başka türlü yaşayamayız!"

"Ama onlar eğer kötü bir şeyler yapmaya kalkacak olurlarsa Filip onlara katılmayacak. Çünkü o, büyük bir ailenin başı ve bu gibi saçmalıkların etkisi altında kalamaz" dedi Niculina, sertçe. "Kimse bize yiyecek vermez, ne de bizi korur!.. Ben bu adamları iyi tanırım. Artık bu saçmalıkları duymak istemiyorum!"

Karısına hak verircesine başını sallayan Filip, "Dünya öylesine kötüleşti ki, artık daha da beteri olamaz..." diye mırıldandı.

Birkaç dakika sonra Niculina, sanki bir şey hatırlamış gibi endişeyle söylendi.

"Acaba Antonel'e ne oldu?.. Gaz alması için hana göndermiştim, hâlâ dönmedi..."

"Kes sesini kadın. Beni duyuyor musun?.. Eğer çeneni kapamazsan onu öyle bir kapatırım ki bir daha açamazsın!.. Ne yapmam gerektiğine sen karar verecek değilsin" diye bağırdı Ignat Cercel karısına.

"Bana bağırmak kolay. Sen bütün gün dolaşıyorsun, ama ya ben... Bana ve çocuklara ne olur?.. Onu söyle... Onları neyle doyururum?.. Komşulardan yeterince dilenerek ödünç bir şeyler aldım, artık kimse bize mısır unu vermeye yanaşmıyor..."

Karısının haklı olduğunu bilen Ignat daha da sinirlendi. Yapacak hiçbir şeyi olmadığından, bahçenin yanındaki çiti tamir etmeye başlamıştı. Elindeki keseri yere bırakarak bir süre durdu.

"Sen doğru düzgün konuşmadan anlamaz mısın kadın! Ne yapmamı istiyorsun, kendimi asayım mı?.. Doğru, o zaman memnun olursun. Diğerleri gibi senin de hiç sabrın yok. Bir köpek gibi durmadan söylenip duruyorsun. Görmüyor musun, elimizden geleni yapıyoruz işte!.. Ama Tanrı'nın da bize yardım etmesi gerek."

Kadının söylenmeye devam etmesi, onu iyice çileden çıkardı. Açlıktan tüm kemikleri sayılacak kadar tiritleşmiş olan köpeği az ötede güneşin altında yatıyordu. Ignat Cercel sinirinden hayvana bir tekme attı.

"Ayağımın altından çekil be!"

Köpek, efendisinin bu davranışına yakışacak bir biçimde uzun uzun havladı. Ignat söylene söylene tekrar çitin başına, işine döndü.

"Alo... Alo... Evet evet, burası Amara Polis Karakolu. Ben, komiser Boiangiu. Ne?.. Sen misin Popescu!.. Hay allah, sesini tanıyamadım. Burada her şey sakin Popescu! Sizin orada, İzvoru'da durum nasıl?.. İyi mi?.. Ne diyorsun? Malikâneyi mi yakmışlar?.. Nerede? Dobreşti'de mi, ha, Teleorman'da!.. Ha, oldukça uzak. Orası ülkenin tam ortası sayılır. Ama gene de kötü iş. Peki, polis ne yapmış.. Ha, demek orada polis yokmuş!.. Öyle olmalı tabii, yoksa.. Devam et, devam et Popescu, dinliyorum. Vali'yle Müfettiş İzvoru'yu bir saat önce mi terk etti?.. Çok iyi, geleceklerini biliyordum. Ama gene de teşekkürler. Öğleden önce burada olmazlar, değil mi?.. Peki peki, eğer burada bir şey olursa sana hemen haber veririm. Sen de öyle yap, olur mu?.. Hadi, iyi şanslar. Bayan Popescu nasıl? Benim Didina'm da iyi, teşekkürler... selamlar..."

Boiangiu, telefonda konuşurken karısına susması için devamlı işaret ediyordu. Ahizeyi yerine koyduktan sonra, "Eee, ne istiyorsun" dedi kızgınlıkla, "Meşgul olduğumu görmüyor musun?.."

Bayan Boiangiu, Universul'un sadık bir okuruydu ve devamlı artan köylü ayaklanmaları haberleri karşısında dehşete düşmüştü. Her zaman büyük bir dikkatle okuduğu cinayet ve hırsızlık haberleri, artık onu ilgilendirmez olmuştu bile... Gazetelerde, insanların kentlere kaçmaya başladığını okuduktan sonra kocasına ne olacağını, burada güven altında olmadığını, köylüler tarafından öldürülmek istemediğini söyleyip duruyordu. Kocası, onun bu konuları başkalarının, özellikle köylülerin yanında anlatmasından hiç hoşlanmıyordu. Önceleri karısını kibarca ihtar etmiş, sonra da bağırmıştı, ama kadın bir türlü sesini kesmiyordu.

"Benim için bir karara vardın mı?.. Hâlâ burada mı kalacağım?..."

"Dinle Didina, beni deli ediyorsun!" diye bağırdı kocası, yalnız kalışlarını fırsat bilerek. "Valinin ve müfettişin geleceğini kendi kulaklarınla duydun."

"Evet, duydum. Ama..."

"Öyleyse beni rahat bırak. Yoksa o allahın belası Universul'unu ateşe atarım. Senin dırdırların yüzünden doğru dürüst kendi işimi bile göremiyorum. Köylülerin seni öldüreceklerini söyleyip duruyorsun! Anlaşılan, aklını kaçırdın sen!.. Eğer seni öldüreceklerse, ikimizi birlikte öldürecekler... Seninle bunun için evlendim ve seni bir hiçten memur karısına yükselttim..."

Didina, "Benim korkularımla alay ettiğin için Allah seni cezalandırsın" diye ağlayarak odadan dışarı çıktı.

"Aman Allah'ım, ne kadar acı çekiyorum Melinte, bir türlü ölüm gelip de beni alıp da hepimizi kurtarmadı. Geçen sonbahardan beri yataktayım. Tanrı'ya hiç olmazsa çocuklarıma acıması için yalvardım. Onların bu aç ve kötü hallerini gördükçe içim kan ağlıyor! Ah, nefes alamıyorum... İşim bitik artık... Bak, ellerim ne kadar soğudu... Ah, Meryem Ana..."

Kulübenin içi ter kokusu ve hasta kadının iniltileriyle doluydu. Güneş, kirli pencereden içeri zar zor giriyordu. Yatağın ucunda, ıslak döşemenin üstünde iki yaşlarında bir çocuk, siyah-beyaz bir kediyle oynayarak neşeli neşeli mırıldanıyordu.

Melinte Heruvim hasta kadının üstüne eğilmiş, üzgün gözlerle ona bakıyordu. Açlıktan guruldayan midesinin sesini karısı duymasın diye titreyen elleriyle karnını bastırıyordu. Bir süre sonra karısına sordu.

"Çok mu acı çekiyorsun?"

Kocasının sesini duymak, onu rahatlatmışcasına kadının yüzündeki kaslar gevşedi. Gülümsemeye çabalayarak cevap verdi.

"Acımıyor. Sadece... Ah, Tanrı'm!.."

Yaralı bir hayvan gibi inledi.

Birkaç dakika sonra beş yaşlarında bir kız çocuğu koşarak içeri girip yakınmaya başladı.

"Baba, Pavaluc bana dedi ki... Ben de dedim ki... O da dedi ki..."

"Hadi çık dışarıda oyna Lenuta, annen hasta ve..."

Kız, babasının sözlerini dinlemedi bile. Memnun bir tavırla dışarı çıktı ve bağırmaya başladı.

"Pavaluc, babam dedi ki..."

Leonte Bumbu, Mozaceni'ye giden bir arabadaki yolculardan duyduklarını karısına anlatmak için koştu. Çok aşağılarda, Teleorman'da, köyden köye gidip boyarları malikânelerinden kovan ve bir daha geri dönmemeleri için onların her şeylerini ateşe veren köylülere rastlamışlardı.

Köylülerin ayaklanacağından, kâhya, boyardan daha da çok korkuyordu. Gerçi karısına da söylediği gibi kimseye kötülük etmemiş, hatta elinden geldiğince de yardım etmişti. Korkacak bir şeyi yoktu, ama köylüler akıllarını bir kez kaçırdılar mı, artık böyle şeyleri gözetmezlerdi. Köyde olup bitenleri devamlı kendisine anlatan birkaç dostu vardı. Ve bunlar, herkesin onu bir kardeş gibi sevdiğini söyleyip duruyorlardı. Ama gene de insan bu tür sözlere fazla güvenmemeliydi. Köylülerin bir şeyler hazırladıklarını çok iyi biliyordu. Şimdi, eğer ülkenin diğer kesimlerinde olanları öğrenecek olurlarsa, ayaklanmaları ve aynı türden suçları işlemeleri işten bile değildi. Köylüler o kadar kötü bir durumdaydılar ki, onlardan her şey beklenebilirdi. Karısı, kendilerini koruyacak bir Tanrı'nın olduğunu söyleyerek onu yatıştırmaya çalışırken, malikâneden gelen bir uşak içeri girerek yaşlı toprak sahibinin kendisini görmek istediğini söyledi.

"Söyle bana, her zaman burada çalışan adamlar şimdi ne yapıyorlar?" diye sordu Miron, "Biz de diğerler zavallılar gibi devrimi mi bekliyoruz?.. Bu zavallılar için yapabileceğimiz hiçbir şey yok. Artık kışkırtmalar onların gözlerini iyice döndürdü. Akılları başlarına gelene dek beklemeliyiz. Ama

biz hâlâ yaşıyoruz Leonte ve kendi işlerimize bakmamız gerekir. Tarlalarda işe başlayamıyorsak, bahçede bir şeyler yapabiliriz. Baksana, bahar geldi..."

"Peki efendim, anlıyorum" diye cevap verdi kahya.

"Bayan Nadina'nın burada olduğunu unutmamalısınız. Öğleden sonra da Vali gelecek ve..."

"Neredeydin Toader?" diye sordu Serafim Mogoş yola çıkarak.

"Vaideei'ye gitmiştim. *Cuscru*'mu* Zaharia'ya giderken geçirdim." diye cevap verdi Toader Strumbu.

Havadan, topraktan ve fakirlikten bir süre söz ettiler. Toader, birçok bölgelerde köylülerin toprağı ele geçirdiğini, boyarları nasıl kovduğunu duyduğunu anlattı.

"Ah Tanrı'm, bu hareketlerin buraya hiç geleceği yok!.. Öyle bir şey olsaydı, çocuklarımı doyurmak için biraz mısır alırdım ihtiyardan. Çok kötü bir kış geçirdik" diye içini çekti Toader Strimbu.

Benim tüm isteğim, şu polise iyi bir ders vermek... Öyle ki, mezarında bile beni hatırlasın!" dedi Serafim Mogoş, dişlerini gıcırdatarak. "Tüm istediğim bu, Toader. İsterlerse sonra kafamı kessinler..."

En güzel atların koşulmuş olduğu, en güzel araba, bohçalarla tıklım tıklım dolu olarak bir saattir basamakların önünde bekliyordu. Cosma Buruiana, gidip gitmemekte hâlâ bir karara varamamıştı. İki uşak ve bir de bekçi Iacob Mitrutoiu, arabanın etrafında dolaşarak yüklenen eşyaları düzeltiyorlardı.

Sonunda kiracı, karısı ve çocuklarıyla birlikte göründü. Her birinin elinde küçük bir çanta ya da torba vardı. Peşlerinden gelmekte olan uşak Lazar Oduduie, saygılı bir tavırla kendisine verilen emirleri dinliyordu. Bayan Buruiana ile

---

* Cuscru: Dünür. (ç.n.)

çocuklar arabaya, eşyaların yanına yerleştiler. Kiracı, Lazar ile konuşmaya devam ediyordu.

"İşte Lazar, umarım her şeyi anladın... Eve iyi bak. Burasını yalnız bırakıp hana filan gitme."

"Tabii efendim, tabii. Beni tanımıyorsunuz galiba" dedi Oduduie.

"Çok dikkatli olmalısın Lazar" diye tekrarladı Cosma Buruiana, kelimelerin üstüne basa basa.

"Peki efendim" dedi uşak, hafifçe öne eğilerek. "Sorduğum için özür dilerim efendim, ama... Bir daha dönmeyecek misiniz?"

"Bu da ne demek oluyor Lazar?" diye bağırdı kiracı, "Dönmeyecek misiniz, demekle ne demek istiyorsun?.. Neden dönmeyecekmişim... Saçmalama! Tüm malımı mülkümü bırakıp gittiğimi mi sanıyorsun, buna bir gerek mi var?.. Böyle bir şeyi nasıl da aklından geçiriyorsun Lazar? Hayır, bu akşam döneceğiz. Sana söylememiş miydim, belki de söylememiştim... Tanrı'nın izniyle bu akşam döneceğiz. Sadece biraz alışveriş yapmak için Costeşti'ye gidiyoruz... Yaz geliyor da! Piteşti çok uzak. Umarım her şey yolunda gider Lazar, allaha ısmarladık!.. Hadi arabacı, çek!"

Arabacı atları kamçıladı. Araba bahçenin kapısından çıkarak sağa döndü. Onların arkasından bakan uşaklardan biri gülerek söylendi.

"İşte bir tanesi gidiyor. Bir daha döneceğini de hiç sanmam."

"Ben çağırdığım zaman dönebilir" diye mırıldandı Iacob Mitrutoiu.

"Kesin sesinizi" dedi Lazar Oduduie.

"Seni buraya hangi rüzgâr attı Luca?.. Otur! Hadi kadın, ona bir iskemle ver. Fazla sallanma, buraya gelin almaya gelmemiş" dedi Lupu Chiritoiu.

"Rahatsız olma Paraschiva Ana. Yeterince oturdum zaten şimdiye dek" diye cevap verdi Luca. Ama gene de bir kenara oturdu.

Lupu Baba ile, uykularını kaçıran Babaroaga meselesini konuşmaya gelmişti. Toprağı satın almak niyetindelerken elinden geleni yapmış, sağa sola koşup ter dökmüştü. Şimdi de meseleyi bırakmak niyetinde değildi. Ama birçoklarının, hiçbir anlaşma yapmadan toprağa el koymak niyetinde olduğunu duymuştu.

"Seninle açık konuşuyorum Lupu Baba. Şimdiye dek bu türden bir işe girmedim. Zaten böyle işleri de sevmem. Ama bir bir bana gelip, 'Başladığımız işi bitirmemiz gerek' diyerek beni de aralarına katmaya çalışıyorlar. 'Peki' diye cevap veriyorum onlara, 'Hep beraber başlamıştık, ama siz artık fikrinizi değiştirdiniz!' diyorum, 'Evet, değiştirdik' diye cevap veriyor onlar da, 'Artık adalet bizden yana. Toprakların hepsi bizim olmalı.' Beni bir türlü rahat bırakmıyorlar."

"Ben herkese sadece kendi işimle uğraştığımı söylüyorum. Bu tür işlere ben karışmam" dedi yaşlı Lupu, kendini savunurcasına. "Benim ak saçlarım böyle olayları daha önce de gördü. O zaman da aynıydı, şimdi de aynı, gelecekte de aynı olacak. Hayır, hayır, iyi şeyler değil bunlar Luca."

Vladuta'daki yemek odasında hizmetçi sofrayı ilk kez tek kişi için hazırlıyordu. Küçük hanımlar bir gün önce kente gitmişlerdi, Binbaşı da eve oldukça geç, karnı tok gelmişti. Önce elindekileri Binbaşı'nın her zaman oturduğu yere koydu. Ama masa gözüne çok boş görününce tabakların yerini değiştirdi, fakat sonunda gene başladığı yere geldi.

"Eğer böylesini beğenmezse, nasıl olsa söyler bana" diye söylendi kendi kendine. Bahçeye açılan büyük pencereden dışarı baktı. Binbaşı Stefanescu, köylülerle konuşuyordu.

Emekli bir subay olan yaşlı kiraca daha neşeli ve cesaretli görünüyordu. İki gün önce birden, Severin'de aynı taburda

birlikte yüzbaşı olarak görev yapan ve kendisiyle aynı anda terfi eden Binbaşı Tanasescu aklına gelmişti. Tanrı'nın rahmeti üstünde olsun, karısı, Bayan Tanesescu ile çok samimiydi. Binbaşı'yla karısı Piteştiye yerleşmişlerdi ve çocukları da yoktu. Bu yüzden de tehlike geçinceye dek üç kızını onların yanına bırakabilirdi. Binbaşı arkadaşına mektup yazıp geleceğini bile haber vermeye gerek görmemişti. Bir gün önce kızlarıyla birlikte yola çıkmış ve akşama yalnız başına, çok keyifli olarak geri dönmüştü. En büyük endişesinden kurtulmuştu artık. Şimdi köylülerle istediği gibi konuşabilir, hatta onlarla şakalaşabilirdi bile.

"Eh, sizin de boyarlardan farkınız kalmadı. Çalışmak artık hoşunuza gitmiyor. Tabii, toprağı kazmaktansa ağzınızda pipo, boyarlara küfredip isyan planlamak daha kolay, değil mi?.. Ne dersin Stefan?"

"Ee Binbaşı" diye cevap verdi Stefan gülümseyerek, "Bir deneyelim dedik."

"İşlerin nasıl gittiğini gördük. Kötüydü. Artık başka bir yol deneyeceğiz!" diye atıldı kalın bir ses.

"Korkarım ki, bunun sonunda da pek memnun olmayacaksınız!" dedi Binbaşı.

Bir süre daha konuştuktan sonra, Stefan gülümseyerek sordu.

"Ya küçük hanımlar, onları kente mi götürdünüz Binbaşı?..."

"Onları burada bırakmam hoşunuza giderdi, değil mi?.. Böylece de onların saflığından faydalanacaktınız!.." diye cevap verdi yarı şaka. "Ben sizin ne mal olduğunuzu bilmez miyim?.."

"Nasıl da böyle bir şeyi aklınıza getirebiliyorsunuz Binbaşı?"

"Hele sen Stefan!.. Senin gibilerini orduda çok gördüm ben. İçinizden ne geçtiğini de çok iyi bilirim. Bana ne yapabilirsiniz ki, öldürecek misiniz?.. Ölmekten korktuğumu mu

sanıyorsunuz? Ben, benim gibi bir subay!.. Yoksa beni soyacak mısınız?.. İsterseniz yapabilirsiniz bunu tabii. Varım yoğum bu çiftlik, onu da sizinle paylaşıyorum zaten. Bunlar önemli değil çocuklar, yukarıda Allah var, o her şeyi görüyor. Sizi ne dövdüm, ne kandırdım ne de haksızca davrandım... Size yardım ettim, korudum ve her zaman nasihatlarda bulundum. Şimdi de beni dövmeye geliyorsunuz... Bu haklı bir şey mi?.."

Bir cevap vermelerini bekliyormuşcasına, hepsinin yüzüne teker teker baktı. Köylüler sessizdiler. Sonunda, en düşük çenelilerinden biri olan Stefan mırıldandı, "Şey..."

Sesi, havada bir sabun köpüğü gibi söndü, kayboldu.

"Neyin var sevgili Petrica? Neden bu kadar huzursuzsun, neden her zamanki gibi evde oturmuyorsun?" diye sızlandı Smaranda.

"İşte buradayım ya anne" diye cevap verdi Petre, sert bir sesle.

"Evet, ama huzursuzsun. Başına bir şey gelecek diye öyle korkuyorum ki... Kendi işlerimizle uğraşacağına burnunu başkalarının işine sokuyorsun!"

"Kimsenin işine karışmıyorum anne. Böyle bir niyetim de yok" diye mırıldandı genç adam. "Ama beni çağırırlarsa gitmem gerek. Gitmemem, utanç verici bir şey olur."

"Hiç de utanç verici bir şey olmaz yavrucuğum!.. Ben dulum, diğer çocuklar da küçük. Sen benim en büyük ümidim ve desteğimsin. Sen askerdeyken, tek başıma mücadele etmek zorunda kaldım."

"Bizi tekrar çağıracaklarını söylüyorlar. Çünkü..."

"Allah korusun!.." diye bağırdı yaşlı kadın, istavroz çıkartarak.

"Ama şimdilik buralara hiçbir emir gelmemiş. Yoksa Belediye Reisi söylerdi" dedi Petre, "Ne olacaksa olur anne, boş yere üzme kendini."

Bir süre sonra sanki kendini çok üzen bir konudan bahsediyormuşcasına, ağır ağır konuştu.

"Şu kadın buralarda daha fazla dolaşmasa iyi olur... Sanki gittiği yere kötülüğü de beraberinde sürüklüyor. Buralarda dolaşıp bizi zehirleyeceğine bir an önce geldiği yere dönse ya!.."

Smaranda birden sinirlenmişti.

"O kadının canı cehenneme!"

Belediye Reisi Pravila, ellerini ovuştura ovuştura handan içeri girdi.

"Ne?.. Yalnız mısın Cristache? Burasını her zaman böyle görmek isterim... Neyse, hadi çabuk bir tane doldur. Acelem var. O kadar çok işim var ki, hangisini yapacağımı bilemiyorum."

"Vali geliyor mu?" diye sordu Busuioc, içkiyi verirken.

"Tanrı, şu köylüleri sakinleştirmesi için onu elinden geldiğince çabuk göndersin" dedi Belediye Reisi, sonra da brandisini bir yudumda devirdi.

"Oldukça sakin görünüyorlar. Hepsi evlerinde oturuyor" dedi hancı, üzüntülü üzüntülü. "Bugün, bir tek Spiridon uğradı. Onu da az önce kovdum."

"Sen benim sözlerime kulak ver. Bu sessizlik pek de hayra alamet değil" dedi Pravila, "köpek ısıracağı zaman havlamaz."

"Bir şey gördünüz ya da duydunuz mu?.."

"Ne görmeli, ne duymalıyım?.. Sanki köylüler bir şey planladıkları zaman bana söylüyorlar mı? Kimsenin bir şey mi bildiği var?.. Birisi bir şey yapıyor, bir şey diyor, öbürleri de koyun gibi onu izliyor!.."

"Çok kötü bir zamanda yaşıyoruz Bay Belediye Reisi."

"Evet öyle! Bari daha da kötüleşmese!"

Sonra acelesi olduğunu hatırladı, kapıya doğru giderken sert bir sesle bağırdı.

"Buranın tertipli olmasına dikkat et Cristea. Belli olmaz, belki Vali gelip burayı da görmek ister. Onun için hazırlıklı ol!"

"Gelirse gelsin. Ama böyle zamanlarda kimsenin hanları görmek isteyeceğini sanmıyorum. Yapılacak çok daha önemli işler var."

3

Çarşamba sabahı Titu Herdelea, erkenden Drapelul'a gitti. Roşu'ya, yedek askerlerin ayaklanışını, subaylarını öldürüşlerini ve özellikle Dimineata'nın bundan bahsetmemiş olmasını bir an önce anlatmak istiyordu.

"Evet, biliyorum" diye cevap verdi sekreter, "Üstelik, daha da fazlasını biliyorum. Dimineata, haberi yayınlamak istemiş ama, kendilerine, eğer haber yayınlanacak olursa gazetenin toplatılacağı haber verilince, onlar da yayımlamaktan vazgeçmişler. Tabii ki bütün bunlardan haberim var oğlum. Olmayacağını da nereden çıkardın?"

Masasından kalktı, küçük bir çocukmuş gibi Titu'nun elinden tutarak onu duvarda asılı olan Romanya haritasının önüne götürdü.

"Bu at nalını görüyor musun oğlum?" dedi bir öğretmen tavrıyla. Parmağıyla sınırı işaret ederek, "Görüyor musun?" diye tekrarladı. "On gün önce, köylü olaylarını tartışırken ne söylediğimi hatırlıyor musun? Nasıl, haklı değil miymişim?.. İşte, şu köşede, Bucovina'da Yahudilerle başladılar, 'Yahudilere Ölüm' diye devam ettiler. Hatırlıyor musun, sen bile bütün bu hareketlerin sadece birkaç Yahudiye karşı olduğunu düşünüyordun. Ama bak şimdi şuraya, Teleorman'a dek indi... Görüyor musun?.. Ve alevler yavaş yavaş yayılıyor. Üç ya da dört gün içinde hareketin Severin'e dek yayılacağından eminim. İşte o zaman tüm at nalı bu alevle sarılmış

olacak. Artık beyefendiler 'Yahudilere Ölüm' sloganından rahatsız olmaya başladılar. Çünkü aynı sözlerin kendi suratlarına karşı da söylendiğini biliyorlar. Köylüler, Yahudi ile Hıristiyan arasında bir ayırım yapmıyorlar, haklarını elde etmek için ayaklanıyorlar. Üstelik, Yahudilerin olmadığı yerlerde karışıklıklar daha da ciddi gibi görünüyor. Moldova'da hiçbir cinayet işlenmedi ve kan da dökülmedi. Ama bu bölgelerde birçok toprak sahibi ve kiracı, ayaklanan köylüler tarafından katledildi."

Tekrar masasına oturdu. Önünde yığılı gazetelerin arkasından sadece kafası ve bir canavar gözü gibi parlayan gözlükleri görülüyordu. Titu, Roşu'nun anlattıklarını dehşetle dinlemişti. Karışıklığın Teleorman'a dek uzanması, Amara'nın da tehlikede olması anlamını taşıyordu. Öyleyse Gogu Ionescu'nun dün akşam devamlı sözünü ettiği Nadina da tehlikedeydi.

"Acaba Argeş'den hiçbir haber var mı Bay Roşu?" diye sordu birden.

"Pek yok" diye cevap verdi sekreter, "Ama Teleorman'ın bu kadar yakınındayken Argeş'in bu işten kurtulabilmesi çok zor... Neden soruyorsun, arkadaşın için mi? Ee, pek belli olmaz, ama o da büyük tehlikede sayılır. Birçok şey kadere bağlı. Her neyse, mademki bu meseleyle şahsen ilgileniyorsun, sana yeni bir haber daha vereyim. İçişleri Bakanlığında Müdür Modreanu'ya git, seni benim gönderdiğimi söyle. Şimdi bütün haberler onun elinden geçiyor. Orada özel bir görevi var. Namuslu biridir, ama biraz da gösterişten hoşlanır. Onunla nasıl başa çıkabileceğini bilesin diye sana bunları anlatıyorum."

Titu duygulanmıştı. Ona teşekkür etti. Özellikle ilk karşılaşmalarından beri kendisine yakın bir dost gibi davranan Grigor Iuga ve Gogu Ionescu'ya yardım edebileceği için memnundu. Zavallı Gogu... Nadina için ne kadar da çok endişeleniyordu...

Birden kapı açıldı, Deliceanu'nun başı göründü.

"Herhangi bir şey geldi mi Roşu?"

"Hayır. Belki öğleye doğru gelir. Telefon edip size haber veririm" diye cevap verdi sekreter, başını kaldırmadan.

Kapı kapanınca Titu şaşkınlıkla sordu.

"Ne kadar da erken gelmiş, değil mi?.."

"Ooo, benden de önce geldi" dedi Roşu, "Sallanıyoruz."

"Hükümet mi?" diye sordu Herdelea.

"Hükümet de... Hatta bütün toplum. Sonunda paramparça olacağız."

"Hiç olmazsa, muhalefete geçince daha özgür bir çalışma imkânımız olacak" dedi genç adam gülümseyerek.

"Muhalefete geçeceğiz diye o kadar heveslenme dostum. Bu, bizim için sandığından da çok tehlikeli olur" dedi sekreter. Sonra gözlüklerini çıkartarak sinirli sinirli temizledi, "Ne kadar çok editör, editör yardımcısı ve muhabirimiz olduğunun farkında mısın? Hepsi de koltuk meraklısı. Halbuki yarın beni atmasalar bile, elime bir makas verip burada kâğıt kestirtebilirler. İşte, parti gazetelerinde çalışmak böyledir dostum... Partin güçlü olduğu sürece sen de ayakta durursun. Ama sonra.." Ama, Titu'nun birden sarardığını görünce, "Senin endişelenmene gerek yok" diye devam etti sözüne, "Daha birkaç ay yerin garanti. Bu kadar zamanda da işlerini halledersin."

Büroya birçok gazeteci doluşmaya başlamıştı. Her gelen yeni bir haber getiriyordu, hepsi birbirinden beter haberler... Ayaklanma bilmem hangi köye sıçramış, bilmem ne bölgesinde köylüler bilmem ne kadar büyük toprak sahibini ve kiracıyı öldürmüş, kimi köylerde ordu köylülerin hareketini bastırmış, her tarafta ölüler ve yaralılar varmış, kimi köylerdeki köylüler de askerleri taş ve sopalarla kovmuşlarmış; telefon hatları kesildiği için birçok bölgeden hiçbir

haber alınamıyormuş; toprak sahibi bir kadın köylüler tarafından çırılçıplak soyulduktan sonra köyden köye gezdirilmiş; Milli Savunma Bakanı aptalın tekiymiş, çünkü hareketi bastırmak için gönderdiği askerler de aynı köydenmiş, yani kendi kardeşlerine ve babalarına ateş etmeleri bekleniyormuş; isyancıların arasında olan babasını öldüren bir çavuş, yüzbaşısından onu gömmek için izin istemiş, mükâfat olarak da kendisine bir madalya verilmiş; birçok kentte, çılgın köylülere karşı ulusal muhafız birlikleri kurulmuş ve dün gece de Ilfov yakınlarında bir alay, Bükreş'e doğru ilerlemekte olan birkaç bin köylüyü ancak zorlukla durdurabilmiş...

Saat on bire doğru şişman gazeteci, Antimiu, bir bakan kadar ciddi bir tavırla içeri girdi. Sırtında kirli kürk paltosu, başında da köstebek kürkünden yapılmış caciula'sı vardı. Oldukça güneşli bir gün olduğu için, her zamankinden daha fazla terlemişti. Birkaç kişiyle el sıkışarak, "*Bonjour mon cher!*" dedikten sonra Roşu'nun yanındaki boş koltuğa gömüldü.

Önemli kişilerden haber getiriyormuşçasına takındığı tavrı, deminden beri devamlı söylenenleri susturmuştu.

Roşu, yarı alayla, yarı da merakla, "Yeni bir haber mi var, Antimiu?" diye sordu.

"Çok önemli bir şey Roşu Amca" diye bağırdı gazeteci, "Ne yazık ki bize göre değil. Halbuki bizi çok ilgilendiriyor, kaderimiz buna bağlı çünkü..."

"Hadi hadi, gevezeliği bırak da asıl habere gel!" diye onun sözünü kesti sekreter.

"Hükümet istifa etti!.." dedi gazeteci üzüntülü bir tavırla, "Yarın akşama kadar yeni bir hükümet kurulacak!.."

Daha sonra, Kral'ın Başbakan'ı kabul ettiğini, Başbakan'ın Kral'a köylü ayaklanmalarının çok ciddileşmiş olduğunu,

ciddi tedbirlerin alınması gerektiğini söylediğini anlattı. Başbakan, böyle bir durumda orduya fazla güvenilemeyeceği konusunda birçok örnekler vermiş ve Avusturya ordusunu yardıma çağırmak için Kral'ın iznini istemişti, tek çıkar yol buydu. Aksi takdirde tüm ülke mahvolma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Ama Kral, yabancı bir ülkeden yardım isteme teklifini hemen reddetmiş ve Başbakan'dan ülkenin şerefine leke sürmeyecek başka yollar aramasını istemişti. Başbakan da başka bir çıkar yol bulamadığı için ve böyle bir durumda bile kendisine yardımdan kaçınan muhalefetin baskıları altında kabinesinin istifasını bildirmişti. İstifa, prensip olarak kabul edilmişti, ama kargaşalığı artırmamak için yeni hükümet kurulana dek açıklanmayacaktı. Yeni hükümet, acele olarak birkaç yeni kanun çıkarmak zorunda kalacağından, şimdiki parlamento ile dayanışma içinde olmalıydı. Böylece, ciddi meselelerde tüm ülkenin ulusal bir cephede birleştiğini gösteren bir hava yaratılmış oluyordu. Partinin başkanı ile Başbakan, arkadaşları ile görüşüp tekrar Kral'a haber vermeliydiler. Tabii bunlar alel usul tamamlanabilecek formalitelerden ibaretti.

"Demek, yeniden muhalefete döndük" dedi Roşu, acı bir gülümsemeyle, "Bir dakika, bakalım Deliceanu'nun bunlardan haberi var mı?.."

Editörün bürosuna girdi. Birkaç saniye geçmemişti ki, Deliceanu, kıpkırmızı bir suratla kapıda belirerek bağırdı.

"Neden bahsediyorsun Antimiu?.. Buraya gel!"

"İşimiz bitik" dedi gazeteci aynı tavırla ve editörün bürosuna girdi.

Roşu'nun sözleri Titu Herdelea'ya çok dokunmuştu. Bilinçli bir şekilde çalışarak kendine düzgün bir hayat kurabileceğini sanarken, rüzgârda uçuşan bir yaprak gibi savrulmuştu. Kendisini birdenbire sokağın ortasında bulmak

istemiyordu. Roşu ile konuşup, meseleyi bir çözüme bağlamalıydılar.

Dışarı çıktı. Şimdilik kendini bu konuyla fazla üzmemeliydi. Vakti gelince olan olacaktı zaten. O zamana dek neden işkence çeksindi ki... Neredeyse öğle oluyordu. İçişleri Bakanlığında Modreanu'yu aramaya gitti. Orada kendisi gibi haber almaya gelmiş birkaç gazeteci bekliyordu. Modreanu, Bakan'ın yanındaydı. Herhalde kendisine dün gece ve bu sabah gelen haberleri veriyordu. Sonunda göründü.

"Sevgili Baylar, beni affetmelisiniz... Bakan... Çok zor zamandayız beyler... Bir dakika bana izin verin şu işimi bitireyim, ondan sonra tamamen sizin emrinizde olacağım!"

Yanındaki bir düğmeye bastı ve yaşlı, asık suratlı bir memur içeri girerek elindeki dosyayı alıp kasaya kilitledi, anahtarı da geri verdi. Modreanu, gazetecilere doğru gelerek, herkesin zaten bilmekte olduğu haberleri bir kez daha tekrarladı. Öğleden sonra beşe doğru da gelecek yeni haberleri bildireceğini söyledi.

Her zamanki gürültü içinde gazeteciler kayboldular. Titu Herdelea arkada kalarak kendisini tanıttı, Grigor Iuga'nın dostu olduğunu söyleyerek Argeş hakkında bilgi istedi.

"Oh, Bay Iuga" diye bağırdı Modreanu kravatını düzelterek, "Sanırım kendisiyle bir kez trende tanışmıştık. Tabii Bay Herdelea, ne zaman isterseniz gelin. Her zaman emrinizdeyim. Ama şimdilik Argeş'te her şeyin sakin ve yolunda olduğundan emin olabilirsiniz."

Titu Herdelea, sanki en sansasyonel haberi almış gibi memnun bir tavırla merdivenden inerken bir yanda da, "Şükranlarımı göstermek için elimden geleni yapmalıyım" diye mırıldanıyordu kendi kendine, "Yarın ne olacağı hiç belli olmaz!"

4

Köyün ortasındaki yol, köylülerle tıklım tıklım doluydu. Bir saattir bekliyorlardı, ama Vali hâlâ gelememişti. Belediye Reisi Pravila, sanki yangın varmış gibi onları buraya büyük bir telaşla doldurmuştu.

Dostça gülümseyerek, "Kusura bakmayın çocuklar" diyordu köylülere, "Vali Beyefendi'yi bekliyoruz!.. O bizi bekleyecek değil ya!.."

Ve köylüler, geleneksel sabırlarıyla beklemekteydiler.

Toprakta çalıştıkları zamanlardan öte, vaktin onlar için pek önemi yoktu. Beklerlerken de çeneleri durmadan işliyordu. Kimisi Vali'nin toprağı paylaştırmak için geldiğini, öbür köylerde bunu yapmış olduğunu ve köylülerin işe çoktan başlamış olduğunu söylüyordu. Aynı anda kimisi de, sessizlik içinde, Teleorman'daki köylülerin yaptıklarını aralarında tartışıyorlardı. Nasıl da yedisinden yetmişine tüm köylüler birlik olmuşlar da toprak sahiplerini kovup her şeyin efendisi olmuşlardı...

"Ama onlar değişik insanlar. Bizim gibi değiller" diye mırıldandı bir ses, "Oradaki halkın toprağı var. Bizim gibi yoksulluk içinde kıvranmıyorlar..."

"Evet, ama şans her zaman cesur olanın yanındadır. Zayıf, yüreği pantalonunun içinde olanlarda değil!"

"Duyan da, damarlarımızdan kan yerine su akıyor sanacak..."

"Hadi, hadi çocuklar!"

Polis Boiangiu, hanın önüne bir polis memuru koymuş ve uzaktan beklenilenlerin geldiklerini görür görmez gelip kendisine haber vermesini emretmişti. Şimdi ise, kendisi de gelip yolun ortasında durmuş, gözlerini Vali'nin geleceği tarafa doğru çevirmişti. Ara sıra etrafındaki köylülerle konuşup şakalaşıyor ve gülüyordu, ama aralarındaki mesafeyi bozmamaya dikkat ediyordu.

Bir köylü, yanına yaklaşarak ciddi ciddi sordu.

"Merak ediyorum Bay Boiangiu, acaba bize gerçekten toprak verecekler mi?.. Siz bilirsiniz... Ah tanrım, böyle bir şey yapsalardı ne kadar harika olurdu, değil mi Bay Boiangiu..."

"Sanıyor musunuz ki ben kendime bir parça toprak istemiyorum?" diye cevap verdi Boiangiu, "Ha?.. Benim, yaşlı Miron gibi malikânelerim mi var sanıyorsunuz?.. Kılıcım, tüfeğim ve küçük ücretim... İşte tüm varım yoğum bunlar!.."

"Ya bir kenarda biriktirdikleriniz, Bay Boiangiu?.." dedi bir ses.

Köylüler sinsi sinsi gülüştüler. Polis ise kızmıştı.

"Görüyor musunuz, ne kadar domuzsunuz siz!.. Kim söyledi onu?.. Ortaya çıksın da göreyim. Hepiniz aynı soydansınız zaten: Yüzsüz ve arsız!.. Sonra da hak ettiğiniz davranışı karşınızda bulunca oturup yakınırsınız. Hadi, kim söylediyse çıksın ortaya!"

"Kim olursa olsun, bırakın Bay Boiangiu. Sadece şaka yapıyordu..."

"İşte ben de bunun için kendisini görmek istiyorum. Ona nasıl şaka yapılacağını göstereyim!"

O anda polis memuru nefes nefese gelerek beklenenlerin geldiğini ve Miron Iuga'nın malikânesine girdiklerini söyledi. Bu haber, köylülerin birden dalgalanmasına yol açtı. Belediye Reisi, Vali'nin kendisine uğramadan yaşlı Miron'a gitmesine imkân olmadığını, çünkü kendisiyle çok eski arkadaş olduklarını söyledi. Ama bu, köylüleri yatıştıracağına sinirli havayı iyice gerginleştirdi. Acaba Vali ile yaşlı Miron, ne hazırlıyorlardı?..

On beş dakika kadar sonra Vali'nin büyük arabası göründü ve kalabalığın tam ortasına gelince de durdu. Miron Iuga, Boerescu'nun yanında oturuyordu. Karşılarında ise, polis müfettişi Tiberiu Corbuleanu oturmaktaydı. İnce bıyıklı, esmer ve geniş suratlı bir adamdı.

"Ee, nasılsınız?" diye bağırdı Boerescu, arabadan aşağı inerken.

"Emrinize amadeyiz Bay Vali" diye öne atıldı Ion Pravila.

Boiangiu ise hazır ol vaziyetinde durmuş, sağ eliyle Vali'yi selamlıyordu.

"Sen Belediye Reisi'sin, değil mi?.." diye sordu Vali, "Aa, evet, seni tanıyorum. Burada her şey yolunda mı?"

"Her şey yolunda efendim" dedi Belediye Reisi, zorla gülümsemeye çalışarak.

"İşte böyle olmalı, aferin! " diye bağırdı Vali. Sonra, başlarında caciula'ları, sessiz sessiz kendine bakmakta olan köylüleri süzerek devam etti. "İşte, her zaman böyle uslu ve itaatkâr olmalısınız... Tam bir Romanyalı gibi."

Miron Iuga da arabadan inmişti. Vali onun koluna girdi ve birlikte hükümet binasının bahçesine girdiler. Müfettiş, biraz arkada kalmış, çavuşun verdiği raporu başını sallayarak dinliyordu. Sonra hepsi ofisin önünde durdular. Köylüler Vali'nin önünde küçük bir boşluk bırakacak şekilde her yere doluştular. Vali dikkatle onların yüzlerindeki ifadeleri inceliyor ve çok yorgun olmasına rağmen elinden geldiğince dostça ve iyi niyetli görünmeye çalışıyordu. Bu, onun, moral yükseltme ve inceleme gezisinin ikinci günüydü. Ama köylülerin tavrı onu, kendi yorgunluğundan daha da fazla rahatsız ediyordu. Gittiği yerlerde gördüğü ilgisizlik ve saygısızlık, onu gücendirmişti. Oysa bu tür gezilerinde "Efendimiz Çok Yaşasın!" bağrışmalarıyla karşılanmaya alışıktı. Şikâyetler ve istekler daha sonra gelirdi. Ama şimdi, köylüler onu kuşkulu bakışlarla sessizce karşılıyorlardı. Eğer karışıklıklara engel olmak, ayaklanmaları önlemek için yola çıkmamış olsaydı, bu saygısızlığa kesinlikle dayanamazdı. Gene de, işler yoluna girdikten sonra bunlara hak ettikleri dersi vermeye kendi kendine ant içmişti.

Boerescu, bir Vali olarak kendini çok beğenirdi. Romen alfabesinin ilk harfi ile başlayan bölgesinin valilerin de birincisine sahip olduğunu sık sık tekrarlardı. Komşu bölgelerde ayaklanmalar olurken kendi bölgesinin sessizlik içinde kalmasını da, iyi idaresinin bir kanıtı olarak ileri sürüyordu. Bu geziye çıktığında da, köylülerin kendisini görür görmez, kafalarındaki tüm kötü niyetleri bir yana atacaklarına inancı tamdı.

Piteşti'den ayrılırken, böyle bir zamanda geziye çıkmanın delilik olduğunu söyleyen Müfettiş Corbuleanu'ya şu şiarla (yakın zamanda bir yerde okuyup sahiplendiği) ayakta kaldığını ya da düştüğünü söylemişti: "Kadife eldivenin içinde demir bir yumruk!". Özellikle ne denli iyi bir taşra yöneticisi olduğunu açığa çıkarmak istiyordu çünkü Bakan, kendisini Valiliğe atarken oldukça tereddütlü davranmış, hatta bir önceki hükümet döneminde bu görevde bulunmuş olan bir avukat üstünde de çok durmuştu. O zaman da Boerescu hemen harekete geçmiş, yani birkaç nüfuzlu arkadaşıyla görüşüp, bakanın, valiliğe kendisini atamasını sağlamıştı.

"Bir kez daha tekrarlıyorum çocuklar; umarım, sizi her zaman böyle görürüm" diye bağırdı.

Sonra her zamanki cevabı bekleyerek sustu. Ama köylüler sessizlikte diretiyorlardı. Sadece sokaktan bahçeye girmeye çabalayanların yakınmaları duyuluyordu. Vali ise elinden geldiğince sinirlendiğini saklamaya uğraşıyordu.

Tam aşağı inecekti ki, Belediye Reisi'nin sesi duyuldu.

"Susun çocuklar, susun. Hadi hep beraber Vali'mizi dinleyelim."

Bunun üstüne Boerescu, vatanperver bir konuşma yapmak zorunda kaldı. Yüzü gerildi, sesi yükseldi, elleri, kolları havada daireler çizdi ve birkaç altın dişin göründüğü ağzından günün önemini belirleyen büyük laflar çıktı. Fakat büyük bir

hızla çıkan bu sözcükler, kendini şaşkın bakışlarla seyreden köylülerin sessizliğine çarpıp yere döküldüler.

Vali; iyi konuşmasının, kendisine bahşedilmiş yeteneklerin en önemlisi olduğunu düşünürdü. Söylediği sözlerin, köylülerin ta içlerine işleyeceğinden ve onları kuzu gibi yola getireceğinden emindi. Konuşmasını, "Köylüler, ülkemizin temel direğidir" "Sizin kutsal emeğiniz!..", "Akıllı ve çalışkan Romen köylüsü...", "Kral'ın ve hükümetin size olan bağlılığı..", "Ülkenizin yöneticilerine güveniniz..", "Vatan aşkı!!..", "Huzur ve sessizlik, ülkemizin çıkarı içindir çocuklar...", "Romanya kalkınıyor..." gibi sözlerle süslemeyi de unutmadı. Köylüler gene hareketsiz ve pırıl pırıl gözleriyle onu dinliyorlardı. Yüzlerinde aynı ifade olan iki yüz surat, sanki tek bir insana aitti, aynı düşünceleri, duyguları paylaşıyorlardı ve hepsi büyük bir fabrikanın tezgâhlarından çıkmış gibiydiler. Vali'nin daha ilk gittiği köyde karşılaştığı bu inatçı sessizlik, onu rahatsız etmiş ve sonunda da, bu geziye başlarken sahip olduğu gücü yavaş yavaş yitirmişti.

Miron Iuga dinlemiyordu. Köylülere boş sözler anlatarak onları yatıştırmaya çalışan bu yöntemdem nefret ediyordu. Onların nutuklara değil, nasihate ve emirlere ihtiyaçları vardı. Boerescu'ya, artık konuşarak vakit kaybetmemelerini, bunun yerine köylülerin istediklerinin ne olduğunu anlamaya çalışmaları gerektiğini ve bu istekleri yerine getirip getiremeyeceklerini tartışmaları gerektiğini daha önce söylemişti. Üstelik, yapılan vaatler de hemen yerine getirilmeliydi. Ama Vali, nutuk atma hevesinden vazgeçmemiş, bu şekilde diğer köylerde de konuştuğunu ve konuşmalarının çok etkili olduğunu anlatmıştı. Şimdi, sadece Belediye Reisi'nin, müfettişin ve çavuşun dinlediği konuşmanın etkilerini görüyor, bundan utanıyor ve köylülerin önünde küçük düştüğünü hissediyordu.

Bir saat kadar sonra Vali Boerescu, sesinin tonunu değiştirerek köylülere seslendi.

"İşte böyle dostlarım! Şimdi bana iyi birer Romen vatandaşı olduğunuzu kanıtlamanız gerekiyor. Sizin babanız ve sevgili ülkemizin bir yöneticisi olarak bunu sizden istiyorum. Namuslu ve çalışkan olduğunuzu göstermek istiyorsanız, ki ben bundan eminim, kışkırtmacıların sözlerine ve etrafta dolaşan kötü haberlere kulak asmayınız. Kutsal toprağınıza ve çapalarınızın başına dönünüz... Ülkemizin gelişmesi buna bağlıdır. Tanrı bize iyi bir hava bahşetti ve toprak, iyi bir ürün verebilmek için sizin terlerinize muhtaç!.. Bu, hem sizin, hem de ülkemizin çıkarı içindir. Beni duyuyorsunuz, değil mi çocuklarım, beni anlıyorsunuz, değil mi... Şimdi, söylediklerimi yapacak mısınız, yoksa yapmayacak mısınız?..."

Vali'nin son sözleri kalabalığı bir an duraksatmıştı. Birkaç ses duyuldu.

"Yapamayız efendim, çünkü toprağımız yok!.. Nerede çalışalım?.."

Bu sözleri, konuşmasının getirdiği iyi bir sonuç olarak kabullenen Vali, Miron Iuga'ya imalı bir bakış fırlattıktan sonra bağırdı.

"Neden çalışamayacakmışsınız çocuklarım?.. Söyleyin de, biz de öğrenelim..."

Birkaç ses, daha kesin bir tavırla cevap verdi.

"Bizim toprağımız yok! Toprak istiyoruz... Toprağımız olmazsa artık çalışmayacağız..."

Boerescu, cahil talebelere bir türlü bir şey öğretemeyen öğretmen tavrı takındı. "Böyle bir şeyi bana nasıl söyleyebiliyorsunuz... Toprağınız mı yok?.. Bay Iuga size toprak vermedi mi?.. Atalarınızdan beri toprak sahipleri sizlere toprak vermiyor mu?.. Onlar topraklarını yabancılarla değil, sizinle işletiyorlar..."

Toader Strimbu, ayaklarının ucunda yükselerek kızgınlıkla bağırdı.

"Böyle devam edemeyiz. Boş yere ter döküyoruz. Yoksulluk, hepimizi öldürüyor..."

"Demek, başka kontratlar istiyorsunuz!.." diye söylendi Boerescu, "Öyleyse bekleyin çocuklar, çünkü..."

"Kontratlardan bıktık artık" diye sözünü kesti birkaç ses, "Toprağın, kendimizin olmasını istiyoruz. Çünkü onu biz işliyoruz!"

Durumun kötüye gittiğini gören Miron Iuga, konuşmak istediğini işaret etti. Köylüler sustular. Onlar için yaşlı adam, sözleri dinlenmesi gereken, gerçek, saygıdeğer bir efendiydi.

"Neden bağırıyorsunuz?" dedi yaşlı Iuga, kalabalığı süzerek. "Ben, babam ve büyükbabam sizi, babalarınızı ve büyükbabalarınızı topraklarımızda çalıştırdığımız ve size iş verdiğimiz için mi size toprağımı vereceğim?.. Sizinle hem iyiyi, hem de kötüyü paylaştım. Şimdi, elimizdeki toprağın hepsini alıp, bir yabancı gibi buradan çekilip gitmemi istiyorsunuz. Sizin adalet dediğiniz bu mu?.. Ya sen Toader, o kadar çok konuşuyorsun... Malını mülkünü diğerleriyle paylaşıyor musun sen?.. Hadi, açık açık söyle de duyalım."

Toader Strimbu'nun etrafında duranlar, gülerek ona baktılar. Ama o, sert bir sesle cevap verdi.

"Eğer bir şeyim olsaydı, tabii paylaşırdım!.. Ama, hiçbir şeyim yok..."

"Tabii ki var" diye yaşlı Miron ısrar etti. "Evin ve onu üstünde kurduğun toprak sana ait değil mi?.."

"Ev neredeyse başımıza yıkılacak" dedi Toader.

"Demek evin eski diye onu başkalarıyla bölüşmeye yanaşmıyorsun" diye devam etti yaşlı adam. "Bizimkiler bakımlı olduğu için onu sizinle bölüşmemi bekliyorsun demek!.. Söylemek istediğin bu sanırım, ha! Çok yanlış bir tutum bu... Size bu şekilde düşünmeyi kim öğrettiyse, oldukça zarara sokmuş sizi... Namuslu insanlar gibi kendi işinize bakacağınıza, aklınızı kaçırıp hayallerin peşine düşmüşsünüz siz.

Şunu iyi bilin ki, size bu yolları öğretenler, sizi aptal yerine koyuyorlar. Bense sizi yalan söyleyerek boş vaatlerle kandırmadım. Ben, açık sözlülükten hoşlanırım. Eğer eski kontratlar hoşunuza gitmiyorsa, oturup konuşurduk ve ben sizin haklı olduğunuza karar verirsem onları değiştirebilirdim. Ama, tehditle değil, insan gibi konuşarak... Tehditler beni korkutmaz. Nereden gelirse gelsin, hiçbir zaman tehdit karşısında eğilmem ben... Kötü yolları deneyerek kimi zaman dereyi geçebilirsiniz, ama nehri geçmeye kalkacak olursanız boğulacaksınız. Oysa akıllıca ve insan gibi davranmak, sizi denizlerin bile ötelerine götürür... İşte, hatırlamanız gereken şey bu. Bunu size, yaşlı ve tecrübeli olduğum için söylüyorum. Şimdi aklınızı başınıza toplayarak sakinleşin artık. Ancak bu şekilde yaşayabilirsiniz..."

Yaşlı Miron'un konuşmasını izleyen garip sessizliğin içinden Ignat Cercel'in iniltiye benzeyen sesi duyuldu.

"Böyle yaşamaktansa ölmek daha iyi!"

Bu, konuşmak için diğerlerine de güven verdi.

"İsterseniz öldürün, kurtulun bizden!.."

"İster açlıktan olsun, ister başka bir biçimde, ölüm hep aynı."

"Ölene dek çalışmamız gerekiyorsa, hiç olmazsa bizim bedenimizle ruhumuzu bir arada tutacak kadar yemek verin!.."

"Kimileri açlıktan ölürken, kimilerinin de patlayıncaya dek tıkınmaları da adalet mi!"

Vali, durumun iyiye gittiğine karar verdi. Kızgın insanlar konuşmaya başlayınca, bu, akıllarının başılarına geldiğine bir işaretti. Tekrar sözü alarak onlarla barış yapmaya geldiğini, en kötü bir barışın bile, en kahramanca savaştan yeğ olduğunu söyledi. Anlaşabilmeleri için Bay Iuga'yı da yanında getirdiğini sözlerine ekledi.

"Peki Bay Vali, toprak sahibiyle anlaşacağız" dedi Lupu Chiritoiu, öne gelerek. En yaşlıları olduğu için, konuşmanın kendi görevi olduğunu hissetmişti. "Sadece başka yerlerde olduğu gibi kendimize ait toprağımızın olmasını istiyoruz biz... Bay Miron'un söyledikleri iyi ve doğru. Başkasına ait olan bir toprağı elde etmeye çalışmak iyi bir şey değil Bay Vali. Buradaki namuslu kişilerden hiçbirinin, Bay Miron'un mülküne göz diktiğini sanmıyorum. Sonuç olarak, biz hep bir arada yaşar ve birbirimize yardım ederiz. Ama birçok toprak sahipleri topraklarını terk ederek onları bizden para çıkarmaktan başka hiçbir şey düşünmeyen ve emeğimizle alay edenlere verdiler. Köylüler kötü değildir. Onlar sessizdirler. Ama onlara toprak vermeniz gerekir. Yoksa yaşamlarını sürdüremeyeceklerdir... İşte, köyün isteğini size anlattım."

Kalabalıktan ona hak veren sözler yükseldi. Tüm köylüler koro gibi tek bir ağızdan tek bir sözcüğü bağırıyordu: "Toprak, toprak!"

Vali Boerescu, otoritesini yavaş yavaş kaybettiğinin farkına varmıştı. Başka bir yol denemeye çalıştı: Evet, onların toprağa karşı olan sevgi ve isteklerini anlıyordu. Kendisi de bir toprak sahibiydi ve ataları tarafından çapalanmış olan toprağı çok severdi. Ama herkes istediğini bir anda elde edemezdi. Ülkenin kânunları vardı ve onlara saygı göstermek gerekirdi. Köylüler sabırlı ve sakin olmalıydılar. Onların dertlerini kendininmiş gibi hissediyordu ve Piteşti'ye gider gitmez de hükümetle görüşecekti. Hükümet gerekli araştırmaları yaptıktan sonra namuslu ve kanunlara karşı saygılı olanlara toprak verecekti.

Bu sahte vaat, köylüler arasında bir anlık ümit uyandırmıştı. Vali, daha önceki köylerde bu yolu denememiş olduğuna pişman oldu. Ülkede huzuru sağlamak için, bu tür

yalanlar söylemek bir görevdi. Huzur sağlandıktan sonra da kimse bu kolaylıkla verilen vaatleri hatırlamaz ve kendisi de köylülerle böylesine iyi anlaşabildiği için övülürdü.

Ama köylüler durmadan onun vaatlerini şakalar ve kahkahalarla kesiyorlardı. Birisi, bağıra bağıra vaatlere karınlarının tok olduğunu söyledi. Bir diğeri, toprak sahiplerinin her zaman kendilerine yalan söylediğini avazı çıktığı kadar bağırdı. Bu saygısızlık karşısında Miron Iuga, gittikçe daha da çok sinirlenmeye başlıyordu. Vali de şaşırmış, sararmıştı. Ne söyleyeceğini bilemiyordu. Şakaların biraz fazla ileri gittiğine karar veren Belediye Reisi bağırdı.

"Susun çocuklar, bu kadarı yeter."

Önlerde durmakta olan Luca Talaba cevap verdi.

"Bırak konuşsunlar. Böylelikle bu beyler da onların dertlerini öğrenmiş olur!"

Buna rağmen, köylüler susmuşlardı. Kendini yeterince anlatamadığını sanan Boerescu tekrar konuşmak için ağzını açmıştı ki Stefan Mogoş onun sözünü kesti.

"Yeterince aptal yerine konulduk, hayvandan beter ettiler!"

Söze Nicolae Dragoş devam etti, "Ağabeyimi bir şamar oğlanı yaparak hapse gönderdiğiniz yetmiyor mu?.."

"Büyük bir haksızlık yapıldı Bay Vali" dedi yaşlı Dragoş, saygılı bir sesle. "Üstelik köy de öğretmensiz kaldı."

Gittikçe daha çok köylü konuşmaya ve "Şamar oğlanı!" diye bağırmaya başlayınca, Vali Belediye Reisi'ne döndü ve olayın ne olduğunu sordu, sonra da tekrar kalabalığa dönerek aceleyle bağırdı.

"Durun, durun... Önce birbirimizin ne dediğini anlayalım. Öğretmen Dragoş'un meselesi benim elimde olan bir şey değil... Kendisi şimdilik göz altında ve..."

Bağrışmalar devam ettiğinden, Boerescu daha yüksek bir sesle konuşmasını sürdürmek zorunda kalmıştı.

"Gene de serbest bırakılmasını savcıdan rica edeceğim. Belki soruşturma, o dışarıdayken yapılır. Duyuyor musunuz?. Memnun oldunuz mu çocuklar?."

Nicolae Dragoş bir şeyler mırıldandı, ama herkes bağrıştığı için sesi kayboldu.

Kalabalık içinde köylüler, Pavel Tunsu'ya, Valiye gitmesi ve oğluna yapılan kötü davranışın karşılığını istemesi için ısrar ediyorlardı. Pavel zar zor kalabalıkta kendine bir yol açmaya çalıştı. Etraftan, ona cesaret veren sesler geliyordu.

"Hadi Pavel... Ne, korkuyor musun yoksa... Bırakın geçsin çocuklar, bir şikâyeti var."

Sonunda valinin önüne kadar gidebilen Pavel Tunsu, çocuğunun başına gelenleri anlattı ve bu vahşetin karşılığının ödenmesini istedi. Bu mesele, Vali'nin iyice hoşuna gitmişti. Eğer köylüleri böyle küçük dertleriyle meşgul ve memnun edebilirse, asıl büyük çılgınlığı unutabilirlerdi. Pavel'e birkaç soru sordu, ona yakınlık gösterdi ve Belediye Reisi'ne hemen bir araştırma yaparak adamın şikâyetini dinlemesini emretti. Böylelikle sonunda kendisi, yani Vali, o sırada otomobilin içinde olanları bulabilir ve onları kanuna göre cezalandırabilirdi. Kesin, inandırıcı sesle yapılan bu açıklama, kalabalığın hoşuna gitmişti.

Pavel Tunsu'nun şikâyet etmeye gittiğini gören Petre Petre, sinirinden kıpkırmızı olmuştu. Baştan beri yavaş yavaş öne doğru ilerliyordu. Şimdi Polis Boiangiu'nun yanında durmaktaydı. Vali'nin, daha sonra da Iuga'nın konuşmasını sessiz bir şekilde dinlemişti. Bayan'dan ve otomobilden bahsedildiğini duyar duymaz tavrı değişmiş, nefret, bir kor gibi içine akmaya başlamıştı. Kendini tutmaya çalışmış ve bunun için büyük bir güç sarf etmişti, ama Vali arabadan ve içindekilerden söz edince öne doğru fırlayarak bağırdı.

"Hepsi Bayan'ın kabahati Bay Vali... Buraya yaramızı deşmeye geldi."

Onun bu kadar heyecanla ortaya atılması, genel bir hoşnutsuzluk yaratmıştı. Miron Iuga ona kızgın kızgın baktı, polis müfettişi küfredermiş gibi bir şeyler mırıldandı ve Boerescu sertçe sordu.

"Senin neyin var delikanlı, ha?"

Bu sözler, Petre'nin suratına inen bir şamar gibiydi. Diğerlerinin derdini dinleyerek onlara güzel sözler söyleyen Vali, şimdi bütün köyün ortasında kendini küçük düşürüyordu. Tıslayan bir sesle cevap verdi.

"Neden o Bayan buraya geldi? Neden bizimle alay etmek istiyor?.. Bizim ona ihtiyacımız yok! Geldiği yere dönüp bizi rahat bıraksın. Çocuklarımızı dövüp onları sakat bırakmaya hakkı yok. Biz ona hiçbir kötülük yapmadık. Toprağı satacağını sanmak zorunda değil çünkü..."

Kalabalıktan birkaç kişi bir şeyler mırıldandıysa da, çoğu Petre'ye dostlukla ve şaşkınlıkla bakıyordu. Petre'nin kendini unutup, kızgınlıkla ne söylediğini bilmediğini düşünen Çavuş Boiangiu, eliyle Petre'nin ağzını kapattı. Ama onun bu hareketi Petre'yi büsbütün çıldırtmıştı. Çavuşun elini üzerinden çekerek bağırdı:

"Çek ellerini üstümden! Neden beni tutuyorsun? Ben senin esirin miyim? Beni aptal yerine koyuyorsun! Neden beni tuttun?"

Birden kalabalık hareketlendi. Sanki Petre'nin bağırışı onların acılarını yeniden canlandırmıştı. Ama daha onlar bu sözleri anlayamadan; Belediye Reisi, duruma çok uyan, dostça, fakat sert bir sesle konuştu.

"Kes sesini oğlum! Kimsenin seni tuttuğu veya aptal yerine koyduğu yok. Kes sesini de işinin başına git!"

Petre'nin yanında duran Serafim Mogoş ile Nicolae Dragoş diğerleriyle birlikte bağırdılar:

"Neden ağzını kapattı? Neden yaptı bunu?"

Belediye Reisi sesinin tonunu değiştirmeden devam etti. "Hadi, Serafim, sen de Nicu, onu götürüp sakinleştirin! Hadi, gidin artık!"

Petre, Belediye Reisi'nin emirleriyle aptallaşmış gibi, kalabalığı yararak yürümeye başladı. Serafim, Nicolae ve birkaç köylü onu izledi. Sanki diline dolanmış gibi aynı sözleri tekrarlayıp duruyordu:

"Neden beni tuttu? Beni kimse aptal yerine koyamaz! Neden beni..."

Petre ile diğerleri yoldan aşağı giderlerken, Ion Pravila herkesin duyabileceği bir sesle konuşmaya başladı. Kim bilir bu delikanlının nesi vardı. Muhakkak ki kafasını kötü fikirler bulandırmıştı. Yoksa namuslu ve çalışkan bir çocuktu. Köydekilerin en iyilerinden biriydi. Yoksulluk insanlara hiç istemedikleri şeyleri yaptırıyordu.

Müfettiş Corbuleanu bembeyaz olmuş, dudaklarını ısırıyordu. Delikanlının bağırışları ayaklanmayı başlatabilirdi. Belki de bu, köylülerin daha önce planladıkları bir şeydi...

Olay kapandıktan sonra, Vali burada görevinin bitmiş olduğunu, artık gece olmadan gidip başka köylerde konuşabileceğini düşündü. Ama ziyaretini gerektiği gibi bitirmesi için bir konuşma daha yapmayı düşündü. Bir kez daha, "Sevgili vatanımız", "Kıymetli ülkemiz", "Saygılı hükümetimiz", "Vatandaşlar olarak görevimiz" ve "Hükümetin sizlere olan sevgisi"nden söz ettikten sonra konuşmasını şöyle bitirdi: "Artık allaha ısmarladık sevgili çocuklarım! Sizin bana olduğu gibi benim de size güvenim var! İşte bu yüzden sakin olun, düzeni koruyun ve çalışın! Anlıyorsunuz, değil mi? Hadi gidelim Müfettiş! İyi şanslar!"

Köylüler hükümet binasının bahçesinden dışarı çıktılar. Boerescu, Miron Iuga'yı eve kadar geçirmek istedi ama, yaşlı adam reddetti. Öpüşerek ayrıldılar. Vali arabaya binip, mü-

fettişin yanına oturdu. Lespezi'ye doğru hareket ederlerken, Miron Iuga da yalnız başına evine doğru yürümeye başladı.

Yolda, önünden geçtiği kulübeleri ve bahçeleri uzun zamandan beri görmemiş gibi dikkatle inceledi. Kentlerden gelen kışkırtmacılar tarafından kafaları bulandırılmış olan bu insanları nutuklarıyla etkileyebileceğini sanan o aptal Boerescu ile geldiğine pişman olmuştu.

Biraz arkasından Belediye Reisi, polis ve köylüler gelmekteydi. Sürüsünü yöneten bir çoban gibi önlerinden giden yaşlı adamı rahatsız etmemek istercesine, hepsi alçak sesle konuşuyorlardı.

Busuioc'un hanı her zamanki gibi gürültü ve neşeyle doluydu. Eşikte duran hancı saygıyla eğilerek Miron Iuga'ya selam verdi. Yaşlı adam geçtikten sonra bir an için kesilen sesler gene yükseldi. Petre'nin sesi hâlâ duyuluyordu:

"Bana nasıl dokunur?..."

5

Avukat Stavrat korkusunu unutup neşeli olmaya ne kadar çalışırsa çalışsın, bir türlü başaramıyordu. Bütün bu tehlikelerin karşısında küçük maceralarla uğraşmanın kendini kandırmaktan başka hiçbir şey olmayacağını düşünüyordu. Zaten bütün mesele, artık ona büyük bir tutku olmaktan çok, saçma sapan bir şeymiş gibi geliyordu. Birden yaşlı bir adam olduğunu hatırlamış, istediği erkeği elde edebilecek bir kadın olan Nadina'nın peşinde koşmasının saçmalığını anlamıştı.

Nadina neşeli neşeli konuşuyor, bir oraya bir buraya giderek yemek için planlar yapıyor ve bir yandan da söyleniyordu.

"Köyde gülerek ve bana güzel şakalarla dolu sözler söyleyerek beni eğlendirirsiniz sanıyordum. Yani buraya gelirken, sizinle birkaç hoş gün geçireceğimizi ummuştum. Ama şimdi

siz, korkup suratınızı asıyorsunuz. Neredeyse benim bile neşemi kaçıracaksınız."

Stavrat, acı acı gülümseyerek cevap verdi.

Öğleden sonra kadına bir dakika için ciddi ciddi kendini dinlemesini söyledi. Sonra tüm inandırıcılığını kullanarak, burada, her an ayaklanabilecek bu asi köylülerin arasında kalmanın bir çılgınlık olduğunu anlattı. Eğer olağanüstü bir macera yaşamak istiyorsa, bunu şimdiye dek yapmıştı zaten... Çünkü trenlerin bile emin olmadığı bir dönemde, köylerin içinden otomobili ile geçmek cesaretini göstermişti. Hatta malikânede kendisini koruyacak kimsesi olmadan, yalnız başına bir gece geçirmişti. Köylüler birden saldırsalardı, kendini hiçbir şekilde koruyamazdı. Sonuç olarak bir an önce buradan ayrılmaları gerekiyordu. Bükreş'e olmasa bile Piteşti'ye gidebilirler, oradan da yolculuklarına trenle devam edebilirlerdi. Otomobil de, durum düzeldikten sonra gelirdi.

Nadina, önceleri onu pek de ciddi olmayan bir tavırla dinliyordu. Ama yavaş yavaş, adamın her sözünde belli olan korkusu ve yüzündeki dehşet ifadesi, onun da benliğini kapladı. Stavrat'ın haklı olduğunu, tehlikenin kapılarına kadar dayandığını, artık iyice anlamaya başlamıştı. Odanın yarı açık penceresinden, malikânenin geniş ve bomboş bahçesi görünüyordu. Hiç ses yoktu. Sessizlik bunaltıcıydı. Görünmeyen güneşin parlak ışıkları, Stavrat'ın dehşet içinde söylediği sözlerin içinde kaybolup gittiği bu acı sessizliği iyice pekiştiriyordu. Nadina, endişesini belirtmenin kendisini küçük düşüreceğini hissetti, yüzüne elinden geldiğince cesur bir ifade vermeye çalıştı. Ama gene de ağzını açıp konuşmaya cesaret edemedi. Ancak, otomobili temizlemekte olan Rudolf'un sesini duyduğu zaman kendine geldi ve konuştu.

"Tabii, haklısınız. Ama olayı o kadar büyütmeyin Bay Stavrat... Buradaki köylülerin ne kadar sakin olduğunu kiracı söyledi, siz de duydunuz.."

"Özür dilerim, ama kiracınız eşeğin biri!" diye bağırdı Avukat. "Aslında, devamlı tehlike içinde yaşayan insanlar, bu tehlikeyi fark edemezler. Yaşlı Iuga'nın tavrının da tek açıklaması bu... Ağır başlı ve akıllı bir adam olmasına rağmen, dün hiç telaşlanmadı. Belki kendine güvenişinin başka nedenleri vardır, ama bizim gibi bu çevreye yabancı olanlar, havadaki kötülüğü sezebilirler. Çünkü hislerimiz, her günkü tehlikeyle körlenmemiştir..."

Olimp Stavrat, konuştukça daha da fazla güçleniyordu. Korku ile gurur arasında oldukça bocalayan Nadina, sonunda Ileana'yı göndererek Rudolf'u çağırttı.

"Hemen hareket ediyoruz" dedi şoföre. "Arabayı hazırla, hemen!"

Rudolf, arabayı hemen hazırlamasının imkânsız olduğunu, çünkü şarj dinamosunun bozuk olduğunu söyledi. Biraz önce dinamoyu sökmüş ve onu tamir etmeye çalışmıştı. Ama en azından üç, dört saat alırdı işini bitirmesi. Nadina ona, olabildiğince çabuk işini bitirmesini, hemen gitmeleri gerektiğini, burada bir gece daha kalmayı hiç istemediğini söyledi.

"Görüyorsunuz ya hanımefendi, talihsizlik!.." dedi Stavrat, tekrar yalnız kaldıklarında. "Üç dört saate kalmaz hava kararır. Gündüz vaktinde bile geçmenin tehlikeli olduğu köylerden, bir de gece geçmenin ne demek olduğunu siz düşünün artık!.. Ama sabırlı olmalıyız. Tamirciler, kendi yetenek ve değerlerini kanıtlamak için kimi zaman yaptıkları işin alacağı zamanı abartırlar. Belki de dostumuz Rudolf, sizin acelenizi görerek işi daha önce bitirebilir. O zaman da..."

Şimdi, ikide bir ambara giderek Rudolf'un çalışmalarını izleyen Nadina'yı yatıştırmak sırası avukata gelmişti.

Saat beşe doğru, bahçeden birtakım seslerin geldiğini duydular. Köylülerle konuşmak için Amara'dan sonra Lespezi'ye gelmiş olan Vali Boerescu idi bu. Böyle karışık bir

zamanda köye gelerek, diğer toprak sahiplerine bir cesaret örneği veren Nadina'yı tebrik etmek için eve uğramıştı. Yanında olan Platamonu ile oğlu, kendisine Nadina'nın malikânede olduğunu haber vermişlerdi. Yaşlı Miron'un da gelininin burada olmasından söz etmesine rağmen, gece olmadan Costeşti'ye gitmek isteyen Vali, bu karışıklık içinde onu mutlaka unuturdu.

"Peki, peki Bay Vali. Fakat yarın burada kötü bir şey olmayacağından emin misiniz?.." diye sordu Nadina. Boerescu'nun iltifatları ve Müfettiş Corbuleanu'nun kibarca topuklarını vurması, hiç ilgisini bile çekmemişti.

"Aman hanımefendi, nasıl aksini düşünebilirsiniz?.." diye karşı çıktı Vali, gururla. "Yarına kadar mı dediniz?.. Benim gururumla oynuyorsunuz hanımefendi... Burada sonsuza dek huzur olacağından emin olmalısınız!"

Alelacele Nadina'yı tebrik edip birkaç iltifat daha yaptıktan sonra ayrıldı. Platamonu, Stavrat'ı eve götürmek için onlarla birlikte kaldı.

"Hemen gitmek istiyorum" dedi Nadina, büsbütün korkarak. "Gitmem gerek!.. Burada bir gece daha kalmak istemiyorum, nefret ediyorum buradan!"

"Sakin olun hanımefendi" dedi kiracı, güven verici bir sesle. "Kendinizi bu kadar üzmeyin. Buradaki köylülerimiz çok terbiyelidirler. Biraz önce Vali'nin de söylediği gibi..."

"Ne yazık ki Vali'niz soytarının biri..." diye bağırdı Stavrat. "Eğer onun dediğine kalırsak..."

"Hayır, hayır, burada huzur içinde uyuyabilirsiniz." diye tekrarladı Platamonu gülümseyerek, "Endişelenecek hiçbir şey yok."

Ertesi gün Nadina'nın otomobili ile Gliganu'dan geçerek Stavrat'ı almasına karar verdiler. Kadın onları verandaya kadar geçirdi ve arabaya binmelerini seyretti. Atlar harekete geçince, üçü birden geri dönüp hafifçe eğilerek veda ettiler.

Kadın gülümseyerek cevap verdi. Küçük, beyaz elini salladı ve araba gözden kaybolana dek arkalarından baktı.

Dumitru Ciulici, birkaç metre arabanın peşi sıra gittikten sonra, bahçenin ortasında dimdik durarak düşünceli düşünceli arkalarından baktı. Nadina olduğu yerde durmuş, görmeyen gözlerle hâlâ gidenlerin arkasından bakıyor, elini sallıyor ve kendi kendine mırıldanıyordu.

"Yarın... yarın..."

Tam o sırada, daha önce fark etmemiş olduğu Dumitru'yu gördü. Sanki en kötü düşmanıyla karşılaşmışcasına korkuyla titredi. Sesi yavaşça kesildi, ama yüzündeki gülümseme geçmişten kalmış bir anı gibi silik, anlamsız ve yabancı bir şekilde duruyordu.

6

"Kim var orada?.. Kim o kapıyı vuran..."

"Leonte, hadi kalk, bir şey oldu..."

"Siz misiniz Bay Belediye Reisi" diye mırıldandı Bumbu, sesi tanıyarak. "Geliyorum, bir dakika... Ne oldu allahaşkına?.."

Yarı uykulu olduğu için Belediye Reisi'nin söylediklerinden hiçbir şey anlamamıştı; Karanlıkta sinirli sinirli kalktı.

Uşak kapıyı açınca, Ion Pravila, adamın ağzını açmasına bile izin vermeden onu geri gönderdi.

"Çabuk git, giyin!.. Ruginoasa yanıyor..."

"Aman Allah'ım, Ruginoasa mı?.." dedi Leonte Bumbu, titreyerek. "Olamaz!.."

"Hadi düşünmeyi bırak da gel!" dedi Belediye Reisi sabırsızca. "Görmüyor musun, alevler bütün göğü aydınlattı."

"Aman Allah'ım, aman Allah'ım" dedi uşak, istavroz çıkartarak. Sonra da koşarak kulübesine gitti.

Dışarıda Belediye Reisi, Bumbu'nun karısının sorular sorduğunu ve sonra da korkuyla bağırdığını duydu. Belediye Reisi, haberleri kendisine getiren Ruginoasa bekçisinin yanına gitti. İlk anda öylesine şaşırmıştı ki, adama bir şey bile sormadan doğru konağa koşmuştu. Bekçi, nefes nefeseydi. Durmadan kendi kendine bir şeyler söyleniyordu.

Belediye Reisi, göğün kıpkırmızı olduğu Ruginoasa'ya doğru bakarak sordu. "Çoktan beri mi yanıyor Nichifor?"

"Şey, ben fark ettiğimde daha gece yarısı olmamıştı" diye cevap verdi bekçi, titreyerek. "Şimdi saatin kaç olduğunu bilmiyorum, bir civarında olmalı. İşte oradakileri uyandırıp hemen buraya geldim."

"Yangın nerede başladı?.."

"Önce samanların olduğu yerde. Hafif rüzgâr olduğu için sonra da dış binalar alev aldı."

O sırada uşak geldi, giyinmişti, içeriden, ağlayan karısının sesi duyuluyordu. "Dikkatli ol Leonte, çok kötü davranma. Köylülerle başını derde sokabilirsin.. Biliyorsun, şimdi ne kadar kızgınlar...

Bumbu hiçbir şey söylemeden, Belediye Reisi ve bekçiyle birlikte yola koyuldu. Ama birkaç dakika sonra dayanamayarak sordu.

"Ne dersiniz Bay Belediye Reisi, Bay Miron'u uyandırsaydık iyi olmaz mıydı?.."

"Hayır hayır, bırak uyusun" diye mırıldandı Pravila, "Yarın, kızmak ve üzülmek için yeterince vakti olacak!"

Malikânenin bahçesindeki ağaçlar, siyah bir duvar gibi Ruginoasa'yı örtüyordu. Ancak yola çıktıklarında Leonte Bumbu, yangını görerek haykırdı.

"Aman Allah'ım, aman Allah'ım!"

Doğuya doğru bütün göğü alevler kaplamıştı. Üç kilometre kadar ötesinde olmasına rağmen, alevler Amara'nın hemen yanı başında gibiydiler. Gök, gün ağarırkenki gibi

yıldızsızdı. Malikânenin kıpkırmızı taşlarının arasından İncil'deki yılanlar gibi birbirine sarılarak kıvrılan, yer yer gökkuşağının bütün renkleriyle karanlığı parçalayıp yer yer de ince duman sütunlarıyla bu aydınlığı boğan canavar dili gibi kıpkırmızı alevler görünüyordu. Güçlü bir el tarafından besleniyormuş gibi irileşen, duvarları yalayarak tüm geceyi kaplayan bu alevlerin gölgeleri toprağa yayılarak sanki bir zelzele varmış gibi her yeri titretiyordu.

"Aman Allah'ım, bu ne?.." diye tekrar sızlandı uşak.

"Kes sesini" diye onu tersledi Belediye Reisi, aynı korkuyla bu cehenneme bakarak. "Hadi gidip polis şefini uyandıralım, hadi çabuk olun, bir an önce varalım oraya.."

Çavuş Boiangiu giyinmiş, silahlanmış ve yanında da iki polis memuruyla birlikte kapıdan çıkmaktaydı. Kendisini az önce birisi uyandırmış, o da hemen yataktan fırlamıştı.

"Eee Bay Belediye Reisi, şimdi ne yapacağız?.." diye sordu şaşkınlıkla.

"Ruginoasa'ya gidip bakmamız gerek" diye cevap verdi Belediye Reisi asık bir suratla. "Allah'tan seni daha önce uyandırmış birisi... Nichifor, çabuk malikâneye gidip bir araba getir. Daha hızlı gideriz."

Beklerken, yangını dehşetle seyrettiler. Alevler gittikçe büyüyordu. Loente, yedi bin araba yükü samanın yandığını söyledi. Tabii, bir de evler ve ambarlar vardı. Ondan sonra kimse konuşmaya cesaret edemedi. Kıvrıla kıvrıla göğe yükselen alevlerin sesini duyuyorlardı sanki. Köy, mezarlık kadar sakin uyuyor ya da tüm havayı kaplayan bu dehşet içinde uyuyormuş gibi görünüyordu. Yolun üstünde yangını seyredenlere, sanki her kulübeden ve her pencereden gizli bir işaret bekleyen yüzlerce göz bakıyormuş gibi geliyordu.

Birden, Ruginoasa tarafından bir grup insanın gelmekte olduğunu gördüler. Sanki arkalarında bıraktıkları yangın onları hiç endişelendirmiyormuşcasına ıslık çalıyorlardı.

Yaklaştıkça daha da pervasız ve polis karakolunun önünde bekleşmekte olan küçücük grupla alay eder gibi görünüyorlardı. Tam önlerinden geçerlerken içlerinden biri bağırdı.

"İyi akşamlar!"

Belediye reisi, uşak ve polis bir ağızdan cevap verdiler.

"İyi akşamlar!"

Bir an için bir soru ya da bir azarlama bekliyorlarmış gibi ıslıkları kesildi. Ama sonra kahkahalarla gülerek tekrar ıslık çalmaya başladılar. Aşağı doğru yürürlerken, içlerinden biri, sanki tüm köyü ayağa kaldırmak istiyormuş gibi bir çığlık attı. Alevler, sanki bu seslerden güç almış gibi aynı anda yeniden yükseldiler. Yanmakta olan malikâneden yükselen kıvılcımlar bir an gökte asılı kaldılar, sonra gizli bir el tarafından yönetiliyorlarmışcasına Amara'nın üstüne doğru boşaldılar.

Geçirdikleri şoktan zar zor kurtularak kendilerine gelmeye başlayan üç adam, şaşkınlıkla bu kıvılcımları seyrettiler. Çavuş Boiangiu, korkulu bir sesle mırıldandı.

"Galiba devrim başladı!

bölüm dokuz
ateş

1

Perşembe sabahının haberi Amara'ya her zamankinden daha kırmızı bir gökle geldi.

Göğü kaplayan alevler, arkalarında, güneşin yuvarlak çevresi taze kana bulanmış bir baş gibi doğuncaya dek, giderek artan bir öfkeyle ufku kırmızıya boyadılar. Sonra güneşin ışıklarıyla boğulan telaşlı parlaklık göğü çevreleyen alevlerin ardında söndü. Gün berraklaştıkça doğuda, yukarı kalkan kararmış kolların ucunda burup döndürerek göğe uzanan ellerleri andıran duman halkalarının sayısı arttı.

Her zamanki gibi köylüler güneşle uyandılar. Bahçelerine çıkıp açık göğe yükselen dumanlara bakıp, ne üzüntü ne de neşeyle, sanki çok doğal ve kaçınılmaz olan bir şeye bakıyorlarmışcasına yangını seyrettiler. Kimileri hem daha iyi görebilmek hem de gelip geçenle birkaç çift laf edebilmek için yola çıktılar.

"Gerçek bir yangın bu, şaka değil!" diye bağırdı Vasile Zidaru, Leonte Orbişor'a. Arkadaşından birkaç kulübe ötede oturuyordu. Onun öksürüp yere tükürdüğünü duyunca yola çıkmıştı. "Gece yarısından beri böyle yanıyor. Orada yananlarla, tüm köy, tam bir sene boyunca boyarlar gibi yaşayabilirdi!"

"Yanıp kül olması, benim için hiç fark etmez. Biz burada açlıktan ölürken, bir lokmasını bile koklatmadılar bize, kimse dinlemedi bizi..." dedi Leonte Orbişor. Sanki bir acıdan kurtulmuş gibi memnuniyetle göğsünü sıvazladı.

Yolun daha da aşağısında Ioana ana, elinde mısırla dolu bir sepet, tavuklarını besliyordu. Açgözlü olanlarını azarlıyor, daha yumuşak başlı olanları ise koruyordu.

"Büyük yangını gördün mü Ioana Ana?.." diye sordu Vasile, "Galiba orada şenlik var!.. Ne dersin ana?.."

Yaşlı kadın başını çevirerek bir an onu süzdü, sonra tekrar beslemekte olduğu tavuklarına döndü. "İnsanlar zaten ancak şenlik için bir araya gelirler... Canları cehenneme!.."

Etrafta oturan diğerleri de bir soru sormak ya da bir şeyler söylemek için evlerinden dışarı çıkıyorlar, ama karşılarındakinin konuşmasını bekleyerek hemen susuyorlardı

Sayıları çoğaldıkça yüzleri daha esrarlı bir hava aldı, sesleri sertleşti. Zorla zapt etmeye çabaladıkları bir sabırsızlık, içlerini yakıyor gibiydi.

Sonunda Leonte Orbişor bağırdı.

"Neden burada duruyoruz?.. Yapacak başka bir şeyimiz yok mu?.. Hadi, köye gidip olanları görelim. Olayların dışında kalmak istemiyoruz."

"Doğru" diye bağırdı herkes. Leonte, hepsinin söylemek istediğini dile getirmişti.

Yolda, kendilerine katılan diğer gruplarla karşılaştılar. Hanın önü bayram yeri gibiydi. Kadınlar ve çocuklar bile bu ateşli kalabalığa karışmışlardı. Herkes konuşuyordu, ama alçak sesle ve çok az... Sanki ağızlarından çıkacak her sözcük onlar için çok önemliydi. Ara sıra soğuk bir su damlası gibi yüksek sesle söylenmiş bir söz duyuluyor ve tüm başlar şaşkınlıkla o tarafa dönüyordu.

Handan bir ses geldiğini duyan Vasile Ziradu bağırdı.

"Kim var orada?"

"Amma kalabalık" diye cevap verdi, insanların arasında telaşla oradan oraya gidip gelen Ignat Cercel. "Marin, genç Dragoş, Smaranda'nın oğlu Petre ve daha birçokları, iyi vakit geçiriyorlar, iyi bir nedenleri de var..."

"Ne nedeni?" diye sordu Vasile tekrar.

"Onlar biliyorlar" diye mırıldandı Ignat, "Rahat bırakın onları, ne yaptıklarını biliyorlar!"

"Dün gece onları ıslık çalarak yoldan geçerken gördüğümü söylemedim mi Vasile Amca?" dedi Leonte Orbişor, "Yangını seyretmeye çıkmıştım ve kimin yaptığını merak ediyordum... O kadar büyüktü ve o kadar çok yerden başladı ki, yapanların kalabalık olması gerekirdi."

"Bize de bir şey söylemeleri gerekli. Sonra da 'Kaçtınız' diyerek bizi bir kenarda bırakırlar" dedi yaşlı bir adam.

"Eee, herkese sormaya başlasaydı, hiçbir şey yapamazlardı" dedi Ignat, sanki çok daha fazla şey biliyormuş gibi bir tavırla.

"Öyle, öyle" diye birkaç kişi ona hak verdi.

O anda kalabalığın ortasında bir kahkaha koptu ve herkes o tarafa döndü. Neşeli bir sesin konuştuğu duyuluyordu.

"Demek baltanı da yanında getirdin Teoderita!. Ormanda kuru çıra arıyor olmayasın?.."

Bu soru, herkes tarafından daha da komik bulundu ve kalabalık tekrar kahkahalarla gülmeye başladı. Toader Strimbu da sol elinde baltası, sırtında paltosu, gülüşmelere katılmıştı. Uzun, beyaz dişleri, aç bir hayvanınkiler gibi görünüyordu.

"Eee, Iosif Amca, çırayla başlamamız gerekir işe, bize böyle öğrettiler."

Nicolae Dragoş hanın kapısında belirdi. Yüzü, bütün gece hiç uyumamış gibi çökmüştü. Ama gene de her zamankinden daha canlı duruyordu. Toader Strimbu'yu görünce başını arkaya doğru çevirerek bağırdı.

"Hadi gel Petrica, daha fazla sallanma, Toaderita gelmiş."

Yola doğru çıkarken Petre, çoğu genç olan diğerleriyle birlikte onu izledi. Tam o sırada hancı arkalarından göründü ve Nicolae'yi kolundan tutarak çekti.

"O kadar çok içtiniz. Şimdi de parayı vermeden mi gidiyorsunuz?.. Doğru bir davranış mı bu Nicolae? Hem içtiniz, hem de..."

Petre, kızgınlıka onun sözünü kesti.

"Buraya bak Christache Amca, hanının başına dönüp bizi rahat bıraksan iyi olur. Vaktimiz olunca kalan parayı öderiz... Hadi artık bırak bunları."

Busuioc şaşkınlıkla ona doğru döndü, bir şeyler söylemek istedi. Ama genç adam kızgın kızgın ona bakarak konuşmasına devam etti.

"Meraklanma Christache Amca, seni unutmayacağız! Seninle anlaşacağız. Ama bekle, sıran gelsin... Bundan böyle sözümüzde duracağımızdan emin olabilirsin!"

Etrafta duranların kimisi güldü, kimisi de kendi kendine bir şeyler mırıldandı. Hancı, bembeyaz kesilmişti.

"Benimle ne uğraşıyorsun Petrica evlat, ne de olsa ben..."

Petre, cevap vermeden onu bir yana itti ve Toader Strimbu'ya bakarak konuştu.

"Geldiğin iyi oldu. Neredeyse beklemekten vazgeçecektik. Bak, güneş doğdu. Az sonra öğlen olacak, biz daha işe başlamadık!"

"Çok vaktimiz var Petrica, peşimizden kovalayan yok ya!" diye karşı çıktı Toader, "Çocuklarımı halletmek zorundaydım, yapayalnızlar..."

Nicolae Dragoş, onların konuşmalarını kesti. Handa yirmi kişi kadar olmuşlardı ve artık gitmek üzereydiler. Tam o sırada Chirila Paun geldi. Koşmaktan nefesi kesilmişti. Elinde gürze benzeyen bir ucu yuvarlak sopasıyla duruyordu.

"Durun çocuklar, durun!... Bensiz gitmeyin!" diye bağırdı nefes almaya çalışarak. "Olanları benim kaçırmam çok yazık olur. Bana neler yapmış olduklarını..."

"Eee, senin keyfini bekleyecek değiliz ya!" diye sözünü kesti Nicolae. Sonra grubun hemen hemen iki misline çıktığını görünce onlara dönerek devam etti. "Bu kadar kalabalık gelmeyin, çok fazlayız. Gerekirse bize orada da yardım edecek adam var."

Yaşlı bir adam öne doğru ilerleyerek konuştu.

"Bana kalırsa, bizi önemsemeden her şeyi kendi başınıza yapıyorsunuz. Bu doğru değil..."

"Bizi rahat bırak ihtiyar. Önce görülecek birkaç hesabımız var! Sonra hepimiz için en iyisini yapmaya çalışacağız!" dedi Petre, gururla.

Kalabalık Lespezi'ye doğru yola çıktı. Yanına baltasını almış olan Toader Strimbu ile sopasını almış olan Chirila Paun'dan başka hepsinin eli boştu. Aralarında kendine en güvenenlerinden biri olan Ilie Cirlan, durmadan arkasına bakıyor ve geride bıraktıklarına gülüp duruyordu.

"O tarafa acaba nereye gidiyorlar?" diye sordu Vasile Zidaru, kalabalık yola koyulduktan sonra. "Yoksa, hâlâ Babaroaga'nın peşindeler mi?..."

Geride kalanların arkasında durmuş olan hancı Busuioc, sinirli sinirli bir şeyler mırıldanıyordu. Birden, cesaretini toplayarak konuştu.

"Ne tarafa gittiklerini neden soruyorsun Vasile?... Ayaklanmayı başlattıklarını görmüyor musun?... Ama benimle alıp veremedikleri nedir, anlamıyorum... Ben kimseye kötülük yapmadım kardeşlerim. Hem..."

Dumitru Ciulici'nin kızı Ileana, Nadina'nın yatak odasıyla yemek odasının arasındaki küçük odada uyuyordu. Kadın, bütün kapıları kilitlemesini istemiş, sonra da her birini tek

tek kontrol etmişti. Kıza hırsızlardan korktuğunu söylemiş, Ileana da buna kahkahalarla gülmüştü.

O sabah Ileana uyanınca, bayanı rahatsız etmemek için sessizce yatak odasına geçti. Balkonun altındaki ön kapıyı ve yemek odasının pencerelerini açtı. Bayan kalkmadan temizliği bitirmek istiyordu. Mutfaktan geçip, evine doğru gitmeye başladı. Mutfakta, ateşin yanında, anne ve babasını dehşet içinde buldu.

"Hadi gel kız, boyarlar gibi keyif edip durma... Uyunacak zaman değil bu. Çok kötü bir şey oldu. Sanki bir bu eksikti!"

Güneş doğmadan az önce Dumitru, kendisine söylenildiği gibi giderek şoförü uyandırmıştı. Alman odasından çıkana dek beklemiş, sonra da her zamanki gibi ambarları dolaşmaya çıkmıştı. Döndüğünde Rudolf'u kapının önünde kanlar içinde, kafası ezilmiş bir halde bulmuştu. Herhalde Ruginoasa'ya daha yakından bakmak için yola çıkmış ve orada pusuda bekleyenler de üstüne saldırmıştı. Yoksa kim olabilirdi, bilemiyordu. Yalnız, bir gece önce birisi, Bayan'ın Alman şoförünün iyice pataklanmadan kurtulmayacağını, çünkü Amara'da bir çocuğu dövdüğünü söylemişti. Dumitru onu sırtına alarak odasına taşımış, kanını silip başını sarmıştı. Ama şoför hâlâ ölü gibi yatmaktaydı. Onun için Iliana hemen gidip Bayan Nadina'ya olanları anlatmalı, ne yapacağına acele karar vermesini çünkü şoförün bu durumda araba kullanamayacağını söylemesi gerekti. Kadının daha da fazla buralarda kalması, pek akıllıca bir şey olmayacaktı. Ruginoasa'daki alevlerin, yakında daha birçok yeri kaplayacağı muhakkaktı. Bu yüzden kendisi de atı hazır olur olmaz Gliganu'ya gidecek ve efendisine olanları anlatacaktı.

Belediye Reisi Pravila, Çavuş Boiangiu ve Uşak Bumbu yorgun argın, dumandan simsiyah olmuş bir şekilde geri döndüler. İki polis memurunu yolda bıraktıktan sonra araba konağın bahçesine girdi. Boiangiu, yaşlı Miron'la görüşme-

yi zorla kabul etmişti. Köylülerin habersizce bir saldırısına uğramamak için karakoldan ayrılmaması gerektiğini düşünüyordu.

Miron Iuga kalkmış, beklemekteydi. Ruginoasa'daki alevleri görmüş ve olanlar hakkında da hizmetçilerden birkaç şey duymuştu. İlk tepkisi, Ichim'e atları hazırlamasını emredip olay yerine gitmek istemesi olmuştu. Ama sonra fikrini değiştirmişti. Uşağı gitmiş olduğuna göre, gerekeni o da yapabilirdi. Kendisinin varlığı daha fazla karışıklık yaratabilir ve olayların ters yönde gelişmesini etkileyebilirdi. Dünden beri Vali ile yapılan konuşmadan sonra, kendisinin bile engelleyemeyeceği bir şeylerin olacağı, içine doğmuştu. Vali'nin işe karışması, bardağı taşıran son damla olmuştu. Uygun tedbirlerle birlikte gösterilecek enerjik bir tavır, otoriter bir hareket, köylülerin içindeki gizli anarşik eğilimleri hâlâ bastırabilirdi. İlkel insanlar arasında düzeni sağlayacak en büyük öge korkuydu. Vali'nin uzlaşmaya çalışmakla gösterdiği zayıflık, kararsız olanlara cesaret vermişti. Aslında Boerescu, tam Grigor'un istediği gibi davranmıştı. Ruginoasa'daki alevler, yaşlı Miron'a kehanetlerini kanıtlarmış gibi görünüyordu.

Üçünün anlattığı hikâyeyi, oldukça sakin dinledi. Sanki anlatılanlar, artık kül haline gelmiş olan kendi malıyla ilgili değildi... Yangının saman yığınlarında başlamış olduğunu, fark edilinceye dek de bütün ambar ve ahırları sarmış olduğunu anlattılar. Uşaklar hayvanları kurtarmaya çalışmışlardı, ama gene de çoğu yanmıştı. Çünkü, yanmakta olan binaların değil içine girmek, yanına bile zor yanaşılıyordu. Su bulunsa ve bütün köy yardım etmiş olsaydı felaketi önlemek gene de çok zor olurdu. Köylüler de çok yavaş hareket etmişler ve sadece çiftliğe yakın olanlar kendi kulübelerini korumaya çalışmışlardı. Diğerleri ise, ölüler gibi uyumuşlardı. Etrafta dolaşanlar da ağır ağır hareket etmişlerdi. Zaten tek düşünceleri de, ne kaçırabilecekleriydi. Çavuş, kendi

fikrine göre yangının Amara'daki köylüler tarafından çıkarıldığını söyledi. Sorguya çektiği köylülerle, o sabah Izvoru'dan gelen bir meslektaşı böyle söylemişlerdi.

Yaşlı Iuga birden neşelenerek, "Kim olduklarını ortaya çıkarma ümidin var mı?" diye sordu.

"Tabii... eğer..."

Boiangiu bir süre durakladıktan sonra, böyle bir durumda her zamanki metodlarını kullanamayacağını samimiyetle itiraf etti. Köylüler çok huzursuz ve kavgacı olmuşlardı. Bir gün önce Vali'ye karşı tavırlarından da rahatça anlaşılıyordu bu. Onları tehditlerle ya da konuşarak yıldırmanın imkânı kalmamıştı artık. Zora başvurabileceğini de sanmıyordu. Çünkü elinde yeterince adamı yoktu ve böyle bir hareketin tüm köyü ayaklandıracağından korkuyordu. Bu yüzden şimdilik sabırla köyde düzeni korumaya çalışmalıydı. Zaten müfettiş de bir gün önce kendisine bunu tavsiye etmişti. Yoksa önceki gece Ruginoasa'daki yangının faillerinin de aralarında olduğu bir grup köylünün ıslık çalarak önünden geçmelerine izin vermezdi.

Miron Iuga da bu durumda çavuşun kendini korumaktan başka bir şey yapamayacağını kabul etti. Şimdilik önemli olan, baştakilerin kışkırttıkları bu hareketleri bir oyun sanmaları ve gerekli tedbirleri alana dek dayanabilmeleriydi. Ama gene de Belediye Reisi'nin ve polisin görevleri başında durmalarında ısrar etti.

"Köyde iyi insanlar da var. Üstelik, bunların sayısının kötülerden daha fazla olması da rahatlıkla mümkün. Kışkırtıcılar akıllarını çelmeden onları harekete geçirin. Çünkü onlar da yaklaşmakta olan felaket tarafından tehdit ediliyorlar!... Peder Nicodim ne yapıyor?... Köylüler mahşer gününün geleceğini ve herkesin kendi günahını teker teker ödemek zorunda kalacağını unutmamalılar."

Lespezi'de malikâne önündeki yolda köylüler yangın hakkında konuşuyorlar, bunun bir işaret olduğunu, ama iyiliğe mi yoksa kötülüğe mi gittiğini bilmediklerini söylüyorlardı. Bir gece önce Amara'ya gitmiş olan Matei Dulmanu, birisini bekliyormuş gibi durmadan yola bakıyor ve kendi kendine söyleniyordu.

"Yalnız ateş, günahı yok edebilir!"

Diğerleri başlarını sallıyorlar ve bu sözlerin çok doğru olduğunu söylüyorlardı. Tam bu sırada Matei Amara'dan gelenleri gördü ve rahatlamış bir tavırla konuştu.

"Meraklanmayın. Söylediklerimi daha iyi anlayabileceğiniz bir zaman geliyor!"

Amara'dan gelenler kalabalıklaşmıştı. Yolda Pavel Tunsu da onlara katılmış, kimileri de sırf meraktan onlarla birlikte gelmişti.

Gelenler Matei Dulmanu ile konuştuktan sonra ikiye ayrıldılar. Çoğu, Nicolae Dragoş'la birlikte gitti.

"Hadi gidin" dedi Petre, "Eğer daha fazla insana ihtiyacımız olursa Matei Amca parolayı biliyor..."

"Ben seninle kalıyorum Petrica Amca" diye haber verdi Ilie Cirlan, hevesle.

"Zaten bunlar da neden burada?" diye sordu Matei Dulmanu, kalabalığı göstererek.

"Tamam" diye cevap verdi Petre, "Ama konuşarak vaktimizi geçirmeyelim. Bakın, diğerleri nasıl acele ediyorlar."

2

Nadina, elinden geldiğince malikânedeki yatak odasını kendi zevkine göre düzenlemişti. Gogu ile Eugenia köyde az bir rahatlık seviyesi ile yetinmişler, güzellikten çok pratikliğe önem vermişlerdi. Ama Nadina yolculuklarında otel odalarında geçirdiği gecelerde bile biraz olsun kendi zevklerinden

vazgeçemezdi. Gogu'nin, insanın, annesinin göğsünde olduğu kadar sıcaklık içinde yatabildiğini iftaharla söylediği kocaman iki kişilik yatak yalnızca boğucu yumuşaklığı ile değil, tamamen ölçüsüz ve zevksiz olması bakımından Nadina'yı dehşete düşürüyordu. Yolculuğun etkilerinden kurtulmak için bir banyo yaptıktan sonra ilk geceyi holün yanındaki odanın bir köşesine yerleştirilmiş olan bir divanın üstünde geçirmişti. Dün gece ise korkularından kurtulmak için elinden geldiğince uyumaya çalışmış, ama başaramamıştı. Durmadan ayak seslerini, pencereyi birinin tıklatışını ya da birinin kapıyı açmaya çalıştığını duyduğunu sanıyordu. Ne zaman biraz dalacak olsa garip bir ses duyuyor ve gene huzuru kaçıyordu. Ancak sabaha doğru horozların ötüşünü dinledikten sonra biraz uykuya dalabilmişti. Sonunda, pencerenin altında ötmekte olan bir horoz, onu güzel rüyasından uyandırdı. Nerede olduğunun bile farkında olmadan birkaç dakika daha gözlerini kapayarak uyumaya, güzel rüyasının devamını görmeye ya da bu kadar güzel olan rüyasını hatırlamaya çalıştı. Ama aksine, tüm gece boyunca kendini rahatsız eden kötü korkuları aklına geldi ve iyice uyandı. Bir an karşılaşacağı şeylerden korkarak gözlerini açamadı. Her taraf sessizdi. Önce kalbinin atışını duydu. Kendisine sonsuzmuş gibi görünen bir süre boyunca bu atışları dinledi. Sonra, sanki pencereler açıkmış gibi, bir tavuğun gıdaklamasını tam yanı başında hissetti.

Bu beklenmedik gürültü bir an içini titretti, ama ne olduğunu anladıktan sonra korkusu yerini kendine olan güvene bıraktı. Elini, küçük altın saatini bırakmış olduğu masaya uzattı.

"Sekiz olmuş" diye mırıldandı saate bakarak. "Ne kadar da yorgunum. Canım hiç kalkmak istemiyor. Ama artık gitmem gerek. Geç bile kaldım zaten. Şimdi yolda olabilirdim... Eğer Rudolf hazırsa yarım saat sonra arabada olurum. Acaba kız nerede?.."

Şarkı söyler gibi kızı çağırmaya başladı.

"Ileana... Ilenutaaa... Neredesin Ilenuta... Ileanaaa!"

Birkaç dakika sonra hole açılan kapıda kız göründü.

"Hadi gel şekerim, gel içeri... Kalktın mı?" diye sordu Nadina, bir kedi gibi tembel tembel gerindi. "Rudolf arabayı hazırladı mı?.."

Güzel ve temiz bir kız olan Ileana, her zaman Nadina'nın çok hoşuna giden bir şekilde gülümserdi. Kızın kendisiyle birlikte Bükreş'e gelmesini bile istemişti. Ama nedense kız bugün biraz tedirgin görünüyordu.

"Annen gene azarlıyor muydu seni?" diye sordu Nadina, "Hadi, hadi asma suratını... Sana hiç yakışmıyor."

"Ah hanımefendi..."

Ama kız ağzını açar açmaz ağlamaya başladı. Hıçkıra hıçkıra şoförün başına gelenleri ve Ruginoasa'nın yanmakta olduğunu anlattı.

Nadina, sanki bu sözlerin anlamını kavramamış gibi sordu.

"Peki peki... Araba hazır mı?.. Hemen gitmem gerek."

Tam o sırada kendisine anlatılanların farkına vardı ve dehşet içinde dondu. Bir süre boş gözlerle Ileana'ya baktı, sonra garip, yorgun ve ümitsiz bir sesle mırıldandı.

"Şimdi ne yapacağım Ilenuta... Beni de öldürecekler, beni de..."

Kız onu seviyor ve ona acıyordu. Birden bütün cesaretini toplayarak babasının Gliganu'ya olanları haber vermeye gittiğini, oradaki boyarların en iyi arabalarıyla yola koyulup bayanı kurtarmaya geleceklerini, endişelenmesinin ve korkmasının yersiz olduğunu anlattı. Üstelik bu yöredeki insanlar da o kadar kötü değillerdi. Bayana onlardan bir kötülük geleceğini hiç sanmıyordu.

Nadina dinliyor, fakat hiçbir şey anlamıyordu. Gene de kızın sesi onu biraz sakinleştirmiş, kalbindeki korkuyu yatıştırmıştı. Birden üstündeki örtüyü atarak heyecanla bağırdı.

"Hadi öyleyse, yardım et de giyineyim. Geldiklerinde beni hazır bulsunlar. Elbisemi verir misin şekerim, sonra da..."

Yataktan fırlayarak ayaklarını yumuşacık terliklerin içine soktu, geceliğini çıkartarak yatağın üstüne fırlattı. Hemen hemen çırılçıplak kalmıştı. Yatak odasında böyle dolaşmaktan hoşlanır, etraftaki aynalarda vücudunu seyrederdi. Ama şimdi böyle bir şey yapmaya hiç niyeti yoktu, bu hareketi de tamamen kendiliğinden olmuştu. Odanın içi sıcaktı, fakat titredi.

"Hadi çabuk ol Ileanuta, üşüyorum" diye mırıldandı.

Elinde elbisesiyle içeri giren Ileana, Nadina'yı çırılçıplak görünce, "Ne kadar da güzelsiniz hanımefendi..." diye bağırdı.

Nadina, istemeden gülümsedi. Bu tür iltifatlar her zaman hoşuna giderdi. Kız beyaz, ipekli elbisesini giymesine yardım ederken bahçeden sesler duyuldu.

"Galiba boyarlar geldi hanımefendi" diye bağırdı Ileana sevinçle.

"Git çabuk bak şekerim" dedi Nadina kuru bir sesle. "Sonra da hemen buraya gel."

Ileana aceleyle hole fırladı. Nadina, kalbinin sabırsızlıkla attığını hissediyordu. Bir yandan da dizleri titremeye başlamıştı. Elbisenin önünü kapatıp divanın üstüne oturdu ve beklemeye başladı.

Dışarıdaki karışık gürültülerin arasından birden tanıdık bir ses duydu. Kiracının mı, yoksa avukatın mı olduğunu düşündü. Fakat ikisinin de seslerini hatırlamıyordu.

Birden kafasından, "Ya onlar değilse" diye bir düşünce geçti.

Kalbi öylesine sıkışıyordu ki, bağırmak istedi.

Aynı anda holde ayak sesleri duyuldu. Kapı birdenbire açıldı. Gözlerinin önünde genç, kuvvetli, başında siyah caciula'sı, çatık kaşlı, koyu renk gözlü bir köylü belirdi.

Petre Petre kapıyı kapatarak Nadina'nın önüne dikildi.

"Bayan, neden..."

Sanki biri boğazını sıkıyormuşcasına sesi kesildi. İlk dehşet anında Nadina ayağa kalkmaya çalıştı, fakat dizlerinin bağı çözülmüştü, divanın yanına düştü. Elbisesinin önü açılmış; memeleri, karnı ve bacakları ortaya çıkmıştı. Birden atlar paniğe kapıldığı zaman kendilerini kurtaran genç adamı hatırladı. O zamanlar delikanlının kuvveti ve kendine olan güveni onu çok etkilemişti. Şimdi ise aynı adam, onu öldürmeye geliyordu. Birden onun sert sesini duydu ve aynı anda pırıl pırıl parlamakta olan gözlerini gördü. Sonra ses tonunun yavaş yavaş değişmeye başladığını fark etti. Güzelliği karşısında erkeklerin suratında beliren hırslı beğeni ifadesini tanımıştı. Köylünün bakışı onu bir alev gibi sardı, teninin üstünde dolaştı. Birden vücudunun çıplak olduğunu fark etti. Ayağa kalkarak ümitsizce önünü kapadı.

"Ne istiyorsun?.." İmdat... Hayır!.. İmdat!"

Petre, onun bu bağırışlarını bir çağrı olarak yorumlamıştı. Kanı damarlarında hızla akmaya başladı, yüzü kızardı. Şimdi yalnız onun güzel yüzünü, beyaz elbisesinin zar zor örttüğü vücudunu görüyordu. Düşünmeden ellerini kadına doğru uzattı ve mırıldandı.

"Eh.....neden..... neden olmasın?.."

Nadina, pencereye doğru koşmaya çalıştı. Elbisesinin geniş kollarından biri genç adama çarptı ve delikanlı onu yakaladı.

Genç kadın delikanlının tutmuş olduğu kolunu kurtarmaya çalışarak ümitsizce bağırdı.

"Bırak beni, bırak, imdat!.. Hayır!"

Birden onun kuvvetli kolunun beline sarıldığını hissetti. Ani bir hareketle delikanlının elinden kurtuldu. Ama elbisesi üstünden çıkmıştı. Çırılçıplak yemek odasının köşesine doğru koşarak koltuğun arkasına saklandı. Yumuşak teni,

delikanlının arzusunu iyice kamçılamıştı. Elbiseyi kadına doğru fırlatarak koltuğa yaklaştı.

"Yaklaşma bana!.. İmdat!.. Ne istiyorsun!" diye bağırdı Nadina. Başını koltuğun üstünden çıkarmış, dehşetle yuvalarından fırlamış gözlerle genç adamın hareketlerini izliyordu.

Petre koltuğa yaklaşınca Nadina saklandığı yerden çıktı ve dışarı kaçabilmek için kapıya doğru atıldı. Ama Petre'nin beline sarılan kolu, onu durdurdu.

"Bırak beni, imdat!"

Petre, diğer kolunu kadının bacaklarından geçirerek onu bir bebek gibi kaldırdı ve gözlerini görmemek için başını öne doğru eğdi. Kapana kısılmış gibi çırpınan kadın, delikanlının gözündeki büyük memnuniyet ifadesini gördü. Yüzüne, başına yumruklar indirmeye başladı. Onun vuruşlarından kurtulmak için genç adam başını kadının karnına gömdü. Nadina onu havaya kaldırıp kalçalarını ve belini sıkan kuvvetli kolları hissetmiyordu bile. Ama şimdi sert bir şekilde tenine değen bıyıkları ve sıcacık dudakları hissetti. Mücadele ettikçe vücudu kaydı ve sonunda köylü, kadının yuvarlak memelerini öpmeye başladı.

"Canımı acıtıyorsun! İmdat... Bırak beni" diye bağırdı Nadina. Tekrar genç adamın başını yumruklamaya başlamıştı.

Sonra Petre'nin kendisini öperek yavaş yavaş divana doğru sürüklemekte olduğunu fark etti. Başı hâlâ kadının memelerinin arasında, Petre onu yavaşça divanın üstüne yatırdı. Nadina delikanlının saçlarını tutmuş, gücü yettiğince çekiyordu. Birden köylünün eliyle sıkı sıkı kapamaya çalıştığı bacaklarını araladığını hissetti. Sonra aynı el ağırlığıyla ezilirken ümitsizce kıvranarak bağırdı.

"İstemiyorum... İmdat... İmdat!"

Petre, başını kadının memelerinin arasından kaldırarak sertçe mırıldandı.

"Doğru dur... Seni yemeyeceğim ya!.."

Nadina acıyla titredi. Bir süre kendini kurtarmaya çalıştı, sonra çığlıkları yavaş yavaş zayıfladı, kolları yana düştü. Bağırışları, ritmik iç çekişleri haline dönüştü. Gözleri kapanıp dudakları aralandı, başını bir sağa bir sola sallayarak Nadina kollarını genç adamın boynuna doladı. Bütün vücudu titredi ve büyük bir mutluluğun; bilinmeyen acı, tatlı güzel bir sırrın içini kapladığını hissetti.

Gözleri kapalı, hareketsiz yatarken birden Petre'nin yarı alaylı sesini duydu.

"Görüyorsunuz ya hanımefendi, boşuna bağırıp çırpındınız. Ben de..."

Nadina korkunç bir kâbustan uyanıyormuşcasına gözlerini açtı, bir kenarda durmakta olan geceliğini alarak çıplak bedenini örttü ve ellerini yüzüne kapadı. O zamana dek hayran olduğu vücudundan şimdi iğreniyordu.

Petre, yere düşmüş olan caciula'sını alarak başına yerleştirdi, sanki ilk defa görüyormuşcasına kadını süzdü, sonra da omuzlarını silkerek kendi kendine söylendi.

"İster hanımefendi ol, ister olma..."

Sonra, sesini biraz daha sertleştirmeye çalışarak ekledi.

"Eğer hayatınıza değer veriyorsanız Bayan, hemen kaçmalısınız! Beni duyuyor musunuz?.. Bir an önce kaçmalısınız... yoksa..."

Nadina boş gözlerle ona baktı. Bedenini korumaya çalışırken, asıl tehlikeyi unutmuştu. Ona bakarken birden bunu hatırladı ve fısıldadı.

"Nereye kaçayım?.. Kurtar beni?.. Ne yapacağım?"

Petre onun bu sözleriyle duygulanmak istemiyordu. Sesini daha da sertleştirerek cevap verdi.

"Tanrı size ne söylüyorsa onu yapın, ama fazla beklemeden..."

Bunları söyledikten sonra dışarı çıktı. Nadina onun uzaklaşan ayak seslerini duydu. Çoraplarını ararken birisi onu duyacakmış gibi korkuyla fısıldadı.

"Gitmeliyim... Ama nereye... Tanrı'm, Tanrı'm, nereye gideyim?.."

3

Her zamanki gece turunu yapan Platamonu, göğe yükselmekte olan alevleri görünce, bunun hemen sınırda olan Teleorman'da ya da Izvoru'da olacağını ve birkaç gün içinde buraya da yayılacağını belirtiyordu. Bu yüzden, Nadina'yı da alarak Piteşti'ye gitmeye karar verdi. Karısını uyandırmalı, para ve mücevherlerden başka yanlarına ne alacaklarını kararlaştırmalıydılar.

Öğleye kadar uyumaya alışık olan Aristide'yi bile erkenden kaldırdı.

Genç adam güzel uykusunun bozulmasına sinirlenmişti. Babasının, geldiğinden beri korkudan tir tir titreyen Avukat Stavrat'a benzediğini söyledi. Ama gene de kalktı. Çünkü kendisi de korkuyordu. Ve babasını etkilemek için kahramanlık taslıyordu.

Yediye doğru hepsi yola çıkmaya hazırlandılar. Olimp Stavrat, zaten bir gün önceden hazırlanmış ve elbiseleriyle yatağa uzanarak geceyi hafif bir uykuyla geçirmişti. Platamonu, panik yaratmamak ve onları herhangi bir kötülüğe sürüklememek için hizmetçilerine gideceklerinden bahsetmedi. Onlar gittikten sonra ne olursa olsundu.

Sekiz buçukta, böyle tehlikeli bir zamanda bile bir türlü acele edemeyen Nadina'yı sabırsızlıkla beklerken, birden Dumitru Ciulici göründü. Onu gören Avukat Stavrat sinirle bağırdı.

"Bu kadın hepimizi mahvedecek!"

Sonra Nadina'nın neden biraz önce gelemediğini, köylülerin hepsini öldürmesini mi beklediğini sordu. Aristide, araba hazırlanırken Dumitru Ciulici'nin giderek Nadina'yı getirmesini önerdi. Ama Platamonu, bir an önce büyük arabaya binerek yola koyulmalarını, Lespezi'den geçerken de Nadina'yı alarak polis ve ordu tarafından korunan Cantacuzu'ya gitmelerinin daha akıllıca olacağını savundu. Atların hemen hazırlanmasını emretti.

Hepsi birden verandada oturarak arabanın hazırlanmasını beklerken, Dumitru Ciulici'ye de olanları anlatmasını söylediler. Bayan Platamonu evde koşuşup duruyor, ağlıyor, hizmetçilere eşyalarına iyi bakmaları için yalvarıyor ve onları unutmayacağını söylüyordu. Merdivenlerin dibinde duran Dumitru, eliyle caciula'sını düzeltip Lespezi'deki köylülerin sessiz olduklarını, hatta bir an önce işe başlamadıkları için pişman olduklarını anlatırken, kırk kadar köylü, ellerindeki sopaları sallayarak bahçe kapısından içeri girdiler. Merdivenlerin başında oturan üç kişi, dehşet içinde kalmışlardı. Bir anda veranda, itişip kakışarak öne geçmeye çalışan köylüler tarafından sarıldı. Sadece Dumitru, kızgın kalabalığın ortasında hareketsiz duruyordu. Hizmetçiler şaşkınlıkla dış binalardan koşarak geldiler, arabacı da hazırlanmış olan arabayı getirdi.

Kendini toplayan Platamonu ayağa kalktı, şaşkın ve dostça bir tavırla konuştu.

"Ne oldu dostlarım, kim kızdırdı sizi?.."

Küfreden, tehdit eden, bağıran birçok ses hep bir ağızdan cevap verdi.

Platamonu korkuyla Amara, Lespezi ve Gliganu'dan gelen kızgın suratları tanıdı. Ön sıralarda olan Chirila Paun ve öğretmenin kardeşi Nicolae Dragoş'u görünce, yavaşça konuştu.

"Söyle Chirila, ne oldu... Bizden ne istiyorsunuz... Çok iyi bilirsiniz ki ben hiç tereddüt etmeden..."

Chirila Paun, her zamanki yumuşak sesiyle konuşmaya başladı. Konuşurken verandaya doğru dört basamak çıktı ve elindeki sopaya dayandı.

"Onlar ne istediklerini kendileri de söylerler, ağızları var!.. Ama benim şu alçak adamla görülecek bir hesabım var."

Bunları söylerken verandaya çıktı ve yüzünde aptal bir gülümsemeyle kendilerini seyretmekte olan Aristide'nin suratına hınç dolu bir yumruk attı.

"Dövme onu Chirila" diye bağırdı Platamonu.

Ama aynı anda köylüler yumruklayarak ve tekmeleyerek onları yere yıktılar.

Avukat Stavrat, ümitsizce bağırdı. "Öldürmeyin beni kardeşler!.. Ben buralı değilim... Ah, Tanrı'm..."

Onların bağırışları, Bayan Platamonu'nun ve içerideki diğer kadınların çığlıklarına karıştı. Köylüler verandaya çıkalı birkaç dakika olmuştu ki, Nicolae Dragoş'un emir veren sesi duyuldu.

"Hey, durun! Bırak onu Chirila Amca. Bu kadar yolu, onu sadece dövmek için tepmedik! Durun dedim çocuklar, beni duymuyor musunuz?.. Biz bu Rum'u hadım etmek için buraya geldik. Böylelikle başkalarının kızlarına ve karılarına el sürmemeyi öğrenir!.."

Köylüler şaşırmışlardı. Birkaç ses sordu, "Ne dedi?" diğerleri de cevap verdi, "Onu hadım etmek istiyorlar..." Sonra birkaç kızgın ses bağırdı, "Öldürelim daha iyi, nasıl olsa büyük bir kayıp olmaz!.."

Köylülerin çizmeleri arasında yerde yatmakta olan Aristide, yavaş yavaş bir kenara doğru sürünerek oradan da kaçmayı düşündü. Fakat tam o sırada babasının ümitsizce bağırdığını duydu.

"Affet onu Chirila, acıyın ona çocuklar!.. Nicolae, affet onu!.."

Kimse ona aldırmadı bile. Bir ses bağırdı, "Kenara çekilin, açılın..."

Nicolae Dragoş, biraz uzaklaşmayı becermiş olan Aristide'yi bir bacağından yakalayarak ortaya doğru çekip sırtüstü yere yatırdı.

"Hadi Terente, Vasilica, ellerinden tutun!.. Sen Costica, üstüne otur, kımıldamasın... Siz de bacaklarından tutun, tamam, böyle. Sıkı tutun çocuklar. Hadi gel Chirila Amca, çıkar bıçağını, sen bir sürü domuzu hadım etmiştin, bu işi bilirsin..."

Aristide'nin pantolon düğmelerini açtı. Başına gelecekleri anlayan genç Rum, umutsuzca çırpınıyordu.

"Bacaklarını açın çocuklar" diye bağırdı Chirila Paun. Sonra diz çökerek bıçağını sağ eline aldı. "Sıkı tutun!"

Köylüler onların etrafını çevrelemiş, olanları hırsla seyrediyorlardı. Platamonu, kendilerini onların ortasına attı.

"Yapma Chirila, ah, Tanrı'm, beni öldürün, daha iyi.."

Birkaç kol onu tuttu, kafasına birkaç yumruk indi. Kalabalığın ortasından Chirila'nın sesi duyuldu.

"İşte Gherghina'mı şiş karınla görünce ben de böyle bağırmıştım. Bu alçak ise gülüp neşeleniyordu..."

Aristide, korkunç bir çığlık attı.

"İmdaat!.. İmdaaaatt!.. Aman Tanrı'm!.. Baba, yapmasınlar!"

Aristide'nin çığlıkları çoğalıp yavaş yavaş iniltiye dönüştükçe Chirila Paun kesmeye devam ediyor, sanki önündeki küçük bir domuzmuş gibi bir yandan da konuşuyordu.

"Kes sesini küçük horozum, kes sesini... Kadınlarımıza yeterince hakaret ettin. Artık terbiyeli davranmayı öğrenirsin. Nasıl bütün kış kalbim kan ağladı, ah, nasıl bütün kış herkese yakındım..."

Nicolae Dragoş, sessizce olanları seyrediyor, kendi kendine bir şeyler mırıldanıyor, ara sıra da az ötede birkaç köylünün tuttuğu, ağlayan ve bağıran Platamonu'ya bakıyordu.

"İşte bitti, bakın!" diye ayağa kalktı Chirila.

"Onları onun göğsüne koy Chirila Amca... Yahni yapıp yesin onları" diye bağırdı Nicolae Dragoş, sert bir sesle.

Birkaç kişi kahkahayla gülmeye başladı, bağrışmalar, gürültüler birden her yeri kapladı. Aristide, verandada yatıyordu. Babası, köylülerin elinden kendini kurtararak oğlunun üstüne atıldı.

"Sevgili oğlum, sevgili oğlum... Alçaklar!"

Chirila Paun ile Nicolae Dragoş, merdivenlerden bahçeye indiler, diğerleri de bağrışarak onları izledi.

Birden kendine gelen Platamonu, dehşet içinde bayılıp ayılan karısını çağırdı ve bir an önce Costeşti'ye giderek bir doktor bulmalarını, yoksa oğlunun öleceğini söyledi. Sonra onu bir çocuk gibi kucağına aldı ve bağırmakta olan köylülerin arasından bahçenin ucunda beklemekte olan arabaya doğru taşıdı. Karısı, iki hizmetçi ile birlikte onu izliyordu.

"Mitrofan, Mitrofan" diye bağırdı kiracı, "Çabuk hareket et, hemen hastaneye gitmemiz gerek, yoksa oğlan ölecek..."

Babanın acısı, kalabalığı üzmüştü. Sadece Dragoş nefretle bağırdı.

"Acele edin, acele edin... Belki doktor onları tekrar yapıştırır!"

Ama bu kez kimse gülmedi. Hepsi, hâlâ Aristide'yi taşımakta olan kiracının arabaya binişini, Bayan Platamonu'nun da onların üstünü örttükten sonra yanlarına oturuşunu seyrettiler. Atlar kapıya doğru yürümeye başladılar. Kalabalığın önünden geçerken, Platamonu acıyla bağırdı.

"Tanrı yukarıda Chirila. Bana yaptıklarından çok daha fazlasıyla cezalandıracaktır seni."

"Sen Tanrı'yı beklemeden bana daha kötüsünü yaptın" dedi Chirila Paun.

"Kapat çeneni pis Rum" diye bağırdı Nicolae Dragoş.

Araba, kapıdan dışarı çıktı. Birkaç dakika sonra Nicolae sakin bir sesle kalabalığa dönerek konuştu.

"Buradaki işimizi bitirdik. Artık dönebiliriz. Yapılacak başka işlerimiz var!"

Birden yüzünden hoşnutsuzluk okunan bir gençle göz göze geldi.

"Bu da ne demek oluyor?.." diye bağırdı delikanlı, "Rum'un oğlunu hadım etmek için ayaklanmadık herhalde.."

"Boyarlardan kurtulunca ne yapmanız gerektiğini size öğretmemizi mi istiyorsunuz?" dedi Dragoş, kızgınlıkla. "Kafanızda beyin yok mu sizin?.. Hadi gel Chirila Amca, hadi Amaralılar. Biz, başkalarına sormadan ne yapacağımızı biliriz!..."

"Doğru, doğru" diye cevap verdi birkaç ses. "Tanrı sizinle birlikte olsun. Biz de kendi işimize bakalım artık."

Bununla beraber, Amaralılar gittikten sonra malikânenin bahçesinde kalmış olan kalabalık, şaşkınlık içindeydi.

"Ne oluyor burada?.." diye bağırdı biri.

Sonra birden kendi güçsüzlüklerine sinirlenerek bağrışmaya başladılar.

"Ruginoasa gibi onu da yakalım.."

"Durun, yapmayın. Neden eve ellerimiz boş dönelim... Neden bir şeyler alacağımız yerde her şeyi yakalım. Ambarlar dolu. Hadi çocuklar, durmayın... Korkuyor musun Ion?.. Artık başımızda toprak sahipleri yok!"

Birkaç kişi, uşakların ağlaşmakta olduğu verandaya koştu. Diğerleri de onları izlediler. Kadınlar, dehşetle bağrışarak eve kaçıştılar. Konakda toplanılacağını öğrenen bütün köylüler gittikçe çoğalarak geliyorlardı. Eve girmiş olanlar gürültü yapıyorlar ve önlerine çıkan eşyaları bir düşmanla

çarpışıyormuşcasına parçalıyorlardı. Bir bir içeri giriyorlar, kendilerine en değerli görünen eşyayı alarak evlerine götürüyorlar, sonra başkalarını almak için tekrar geri geliyorlardı. Daha sonra gelenlerin bir kısmı ambarlara doğru gitmekteydiler. Malikâne, bir karınca yuvası haline gelmişti. Diğerlerinin kendilerinden daha fazla almasından korkan erkekler, çocuklar ve kadınlarla dolu bir karınca yuvası...

Bu arada Avukat Stavrat, yumruklardan kurtulunca, kalabalığın Platamonu'nun etrafında toplanmasından yararlanarak eve girmişti. Evde kaldığı iki gün boyunca herhangi bir tehlike anında kaçmak için çıkış yollarını incelemişti. Mutfaktan geçip binanın arka tarafına, oradan da küçük bahçeye çıktı. Yediği yumruklardan başı biraz dönüyordu, ama evlerden birine saklanmayacak kadar aklı başındaydı. Sebze bahçesinden geçip, bahçe çitini tırmanarak aştı ve yola doğru koşmaya başladı. Elli altı yaşında, bu denli güçlü koşabileceğini asla ummazdı. Zayıf kalbini, astımını ve doktorun koşmaması yolundaki tavsiyelerini unutmuştu. Terleyerek ve kendine daha da güç veren büyük bir korkuyla, görünmemek için eğilerek koşuyordu. En sonunda son kulübenin önünden de geçti. Bir an durarak terini silmeyi ve nefes almayı düşündüyse de, korkusu ağır basıp koşmasına devam etti. Birden, karşıdan gelmekte olan arabayı gördü, tanıyarak bağırmaya başladı. Ama sesi, at nallarının ve tekerleklerin gürültüsü arasında eridi gitti. Bir an için umudunu yitirdi: ya yolda köylülerle karşılaşacak olursa... Dörtnala giden atlarıyla araba, yavaş yavaş küçülerek kayboldu.

"Ne kadar da aptal şu köylüler" diye mırıldandı kendi kendine, "Önce onu öldürmek istiyorlar, sonra da arabaya binip gitmesine ses çıkarmıyorlar... Bileydim orada kalır, bu kadar da koşmazdım."

4

"Bir an önce gitmeliyim" diye mırıldanıyordu Nadina kendi kendine. Aceleyle giyindi. "Şapkam da nerede?.. Gitmeliyim!"

Makyaj malzemelerini, saatini, birkaç küçük eşyasını toplayarak üstünde altın harflerle adı yazılı olan kırmızı deri çantasının içine tıkıştırdı. Aynanın önünden geçerken isteksizce başını çevirip baktı ve dehşetle aynada duran yabancıyı gördü.

"Zavallı ben!.." diye mırıldandı. "Üstelik bütün bunlar, başıma... Acele etmeliyim, ben..."

Petre, verandanın üstündeki koridordan geçerek Lespezi'den gelmiş olanların toplandığı bahçeye indi. Toader Strimbu, Dumitru Ciulici'nin karısıyla tartışıyordu. Çünkü Ilieana eve, hanımına gitmek istiyor, Toader de ona engel olmak için kızı itip kakıyordu. Sonunda kız ağlamaya başlamıştı.

"İyi ki geldin Petre. Bu kadınlar beni yemek istiyor" dedi Toader. Sonra imalı bir gülümseyişle devam etti. "Eee, oldukça uzun kaldın Petre... Belki de kadın seni iyi bulunca bırakmak istemedi..."

"Kes sesini Toaderita, saçmalama" diyerek kaşlarını çattı genç adam, "sen bir insansın, hayvan değil... Meraklanma, ona gerektiği dersi verdim... Şimdi gidiyor ve toprağını, her şeyini bize bırakıyor."

"İyi yapmışsın" dedi Lespezi'den gelen birkaç adam.

Ama Toader Strimbu, birdenbire kıpkırmızı olmuştu.

"Bunu mu yapacaktık Petrica?.. Yani ben buraya bir hiç için mi geldim?.."

"Daha ne istiyorsun Toaderita?" diye sordu Petre.

"Bize yeterince kötülük yaptığını sen söylememiş miydin?"

"Sana ya da bana bir kötülüğü dokundu mu?.."

"Eğer işi burada bırakmak istiyorsan, bu senin meselen" dedi Toader sinirle, "Ama ben dulum ve patlayacak bir haldeyim... Gel buraya Ilie, tut şunu!" Ilie Cirlan'a doğru dönerek elindeki baltayı ona verdi. "Bana başkaları emir veremez..."

Mırıldanarak verandaya çıktı, sonra da eve girdi. Ileana, dehşet içinde Petre'nin koluna yapışarak bağırdı.

"Petrica, onu öldürmesine izin verme!.."

"Söylediklerimi dinlemiyorsa, cehenneme dek yolu var!" dedi genç adam. Sonra kendini toparladı, "Ona söylemiştim..."

Toader hole girdiğinde Nadina giyinmiş, elinde çantasıyla yatak odasından çıkıyordu. Köylü ona doğru yürüyerek, "Nereye gidiyorsun benim küçük güvercinim?.." dedi alayla, "Hadi bana bir öpücük ver..."

Bir an için duraklayan Nadina, hemen odaya koştu ve kapıyı kilitledi. Toader, bir omuz vuruşuyla kapıyı yere yıktı.

"İmdat!" diye bağırdı Nadina.

"Demek hoşuna gitmiyorum hanımefendi, öyle mi?.." diye sırıttı Toader, "Ama aldırma, ben seni beğeniyorum ya!"

Onu yere fırlatarak eteklerini beline sıyırdı. Nadina bütün gücünü toplayarak bağırdı. "İmdat, imdaat!"

"Kes sesini pis orospu" diye homurdandı köylü, kadının boğazını iki eliyle sıkarak.

Nadina'nın sesi yavaş yavaş kesildi...

Birkaç dakika sonra Toader Strimbu, kolunda Nadina'nın çantası ve yüzünde de bir gülümsemeyle verandada belirdi. Ilie'den baltasını aldı ve "Hadi git Ilie, senin sıran... Belki hâlâ sıcaktır" dedi.

Diğerleri ona korkulu bir merakla baktılar. Ama Ileana bağırdı.

"Tanrı'm, belli ki hanımefendiyi öldürmüş... Katil!..."

"Aman Allah'ım" diye bağırdı Petre, "Yaptın mı böyle bir şey Toaderita?"

Toader Strimbu, sakin bir tavırla cevap verdi. "Bir tavuk gibi öldü! Ona dokunmadım bile. Bağırmasına engel olmak istiyordum, bir daha da nefes almadı..."

"Aman Allah'ım" diye tekrarladı Petre, "Çok kötü bir iş oldu bu Toaderita. Bundan sonra.."

Köylü Petre'ye ve diğerlerine önce şaşkınlıkla, sonra da kızgınlıkla baktı. Çöküк, siyah gözleri kömür gibi pırıl pırıldı. Kızgın taşlar üstünde yalın ayak yürüyormuşcasına oradan oraya saldırdı.

"Ne olmuş ölmüşse yani?.. Benim karım da açlıktan ölmedi mi? Doktora bile götüremedim onu... Beyefendilerden hiçbiri Toader Strimbu'nun karısının neden öldüğünü sordu mu?.. Cenaze için rahibe hâlâ borcum var. Çocuklarımın da karnı aç... Bir karış toprağım bile yok. Canım çıkana dek çalışıyorum, hâlâ çocuklarımı besleyemiyorum... Bütün bunlardan sonra onu öldürdüm diye neden kızıyorsun bana... Buraya, rahatı için, toprağını bize bırakmaktansa kendisi gibi zenginlere satmak için geliyordu. Onların hepsini öldüreceğim. Hangisi karşıma çıkarsa baltamla parçalayacağım kafasını..."

Baltasını havaya kaldırarak başının üstünde daireler çizdi. Avazı çıktığı kadar bağırmaya başlamıştı.

"Yeteri kadar çektim artık, intikam almalıyım... Sadece toprak sahiplerinin kanı, bağrımdaki ateşi söndürebilir!.."

Elindeki baltayla, malikânenin pencerelerine saldırdı, çerçeveleriyle birlikte onları paramparça etti. Onun bu hareketi, diğerlerini etkilemiş, onlarda ellerine geçirdikleri şeylerle etrafı kırıp dökmeye başlamışlardı. Dumitru'nun karısı, kendi eşyalarına da bir şeyler yapılacağından korkarak bağırıp ağlamaya başlamıştı. Aynı anda Ileana da Nadina'ya bakmak için eve girdi.

Pavel Tunsu'nun gözü, önceden beri otomobildeydi. Ambarlardan birinde görmüş olduğu baltayı aldı ve arabaya

bütün gücüyle vurmaya başladı. Arabanın zorlukla parçalanması, onu iyice sinirlendirmişti. Benzin deposunun delindiğini görünce, baltasını bir yana atıp ambara girdi ve bir avuç saman aldı. Cebinden kibritini çıkartıp samanları tutuşturdu. İyice alev almasını bekledikten sonra arabanın altında göllenen benzinin üstüne fırlattı. Araba, birden parladı. Birkaç dakika sonra, bütün dış binalar, siyah bir duman içinde kalmışlardı.

"Yangın! Yangın!" diye bağırdı köylüler.

"Ah, nasıl da içimi ısıtıyor" diye bağırdı Toader Strimbu. Yüzü, terden parlıyordu. Kendini alevlerin içine atmak istermişcesine dış binalara doğru koştu.

Verandanın yanında Petre Petre, rüyadaymış gibi duruyordu. Çok sonra, Matei Dulmanu'nun da yanında olduğunu fark etti.

"Hadi gel Petricia, kadını dışarı çıkaralım. Ev yakında yanacak, onu içeride bırakmak yazık olur!"

"Haklısın Matei Amca" diye ona hak verdi Petre. "İnsanlar iyice çıldırdı artık!.."

Aynı anda Ileana, evden dışarı çıktı. Kucağında beyaz bir çarşafa sarmış olduğu Nadina'nın cesedi vardı.

5

Drapelul, mateme bürünmüş gibiydi. Titu Herdelea, saat onda büroya geldiğinde, Roşu'nun her zamanki gibi üstünde gazetelerin yığılı olduğu masasının başında olmadığını gördü. Sekreter az önce çıkmış, yarım saatte döneceğini belirten bir de not bırakmıştı.

Genç Herdelea geç kalmıştı. Çünkü Grigor'a söz verdiğinden, Argeş hakkında bilgi toplamak için Modreanu'ya uğramıştı. Ama hiçbir şey öğrenememişti. Grigor, bir gün önce Piteşti'deki Vali'nin bürosuna telefon etmiş ve Vali'nin

köylerde geziye çıkmış olduğunu, ancak o gece dönebileceğini öğrenmişti. Bununla birlikte şimdilik her şey sessizdi, ama ayaklanmanın başladığı Teleorman çok yakın olduğu için tehlike de büyüktü.

Titu, bütün öğleden sonra Grigor'u aramış ve onu ancak akşamleyin Predeleanu'larda bulmuştu. Grigor özür dilemiş ve Titu'nun kendisini aradığı zaman burada bulabileceğini, çünkü son zamanlarda vaktinin büyük bir kısmını kendi evinden çok Predeleanu'larda geçirdiğini söylemişti. Herdelea, gülümsemişti. Victor'un dostluğunun yanı sıra, Bayan Olga Postelnicu'nun güzel gözlerinin genç Iuga'ya hiç de kayıtsızlıkla bakmadığını fark etmişti.

Aynı gün öğleden sonra, Titu, Gogu Ionescu ile de buluşmuştu. Gogu da Piteşti'ye telefon etmişti. Çok üzgündü ve dokunsalar ağlayacakmış gibiydi. Eugenia'nın onu teselli etmek için gösterdiği tüm çabalara rağmen çok endişeliydi.

Tabii, Tanta geleceği için Titu saat beşte eve dönmeyi ihmal etmemişti. İki genç, sevinç gözyaşları içinde birbirlerinin kollarına atıldılar. Titu taşındıktan üç gün sonra Jenica da Bayan Alexandrescu'dan ayrılmıştı. Titu'nun gitmesini isteyen aslında Jenica değil de, ev sahibesiydi. Çünkü Mimi'nin kocası onu terk ettiğinden odaya ihtiyacı vardı. Bayan Alexandrescu onların evine gelerek büyük bir kavga çıkarmıştı. Bütün bunlara rağmen Jenica ondan büyük bir dostlukla ayrılmayı becermiş ve hemen müdürünün kızıyla nişanlanmıştı.

Titu bütün bunları ilgiyle dinledi. Hem Tanta anlattığı için, hem de onun başından geçenleri öğrenmek istediği için ilgilendiriyordu bütün bunlar onu. Kıza, eğer durumu elverseydi hemen yarın onunla evlenebileceğini, ama bu şartlar altında dahi ondan asla ayrılmayacağını söyledi. Bunu kanıtlamak için, bundan böyle kendisini "Nişanlım" diye çağıracaktı.

"Demek buradasın Herdelea..." diye mırıldandı Roşu, içeri girince. "İşte böyle sevgili dostum, öğleden sonra yeni bir hükümetimiz olacak."

Gazetelere şöyle bir göz gezdirdikten sonra konuşmasına devam etti.

"Görüyor musun bu saygıdeğer baylar nasıl da hemen çizgilerini değiştirdiler!.. Artık köylülerin kutsal mücadelelerinden söz etmiyorlar. Köylüler şimdi hareketlerinin bastırılması için ciddi tedbirler alınması gereken "Kışkırtıcılar!" oldular... Bunun böyle olacağını birkaç hafta önce söylememişmiydim sana ben!.. Göreceksin, pek yakında bu hareketi bastırmak için nasıl da topları köylülere çevirecekler!.. Düne kadar "Kutsal mücadele" ve "Bir tek Romenin bile kanı dökülmemeli" diye söylenip duruyorlardı, yani iktidara geçmelerine bir saat kalana kadar bile... Bu demektir ki bunlar, bile bile ülkeyi alevlerin kucağına attılar! Bir milletin mahvolması, onlar için hiç önem taşımıyordu. Ülke mahvolmuş bile olsa, iktidar onların olmalıydı... İyi bir şey değil bu dostum. Politikaya girmek istemiyorum ve bana göre ideoloji dedikleri şeylerle partiler, hiçbir şey ifade etmiyorlar. Ama bu yapılanın adı alçaklıktır!.."

Bu sırada çalan telefon, onun küçük nutkunu yarıda kesmesine sebep oldu.

"Alo!.. Evet evet, Drapelul... Bay Herdelea mı?. Evet... Kendisi burada."

Telefon eden Gogu Ionescu idi. Piteşti ile bir türlü konuşamadığı için yeni bir haber olup olmadığını soruyordu. Titu, Modreanu ile görüştükten sonra kendisini arayacağını söyledi.

"Evet... Bu zavallıların hepsi acı çekiyor. Sırf öteki beyefendiler iktidara geçsin diye" söze devam etti sekreter, "Kim bilir daha kaç kişi acı çekecek, daha ne kadar kan dökülecek?... Bu insanlar, nasıl köylüleri bu ayaklanmaya teşvik ettilerse,

şimdi de aynı umursamazlıkla onları katledecekler... Tabii bu katliamı yapan da, bu mücadelenin kutsal olduğunu bas bas bağıran Bay Bakan olmayacak. Hayır, hayır sevgili dostum, bunun sorumlusu sen, ben, küçük bir öğretmen ya da onların partisinden olmayan bir rahip ya da bir sosyalist olacaktır..."

Tam bu sırada tekrar telefon çaldı. Bu kez de Grigor, Titu'yu kendisiyle birlikte İçişleri Bakanlığı'na gelmesi için çağırıyordu.

Hükümet değiştiği için çok meşgul olmasına rağmen Modreanu, Grigor Iuga'yı dostça karşıladı ve kendisine trende karşılaştıklarını, Rogojinaru ile yapmış oldukları tartışmayı hatırlattı. O sabah Piteşti'den bir telefon geldiğini, köylülerin bölgenin güneyinde isminin Ruginoasa ya da Ruginita olduğu sanılan bir köydeki konağı ateşe vermiş olduklarını anlattı. İsmi tam olarak anlayamamışlardı, çünkü telefonda konuşan Vali çok sinirliydi. Modreanu, Argeş hakkında daha da fazla bilgi edinmek için bir saat kadar önce Piteşti'yi tekrar aramış olduğunu ve Vali'nin kendisine bölgenin aşağı kesimiyle tüm haber bağlantılarının kesilmiş olduğunu anlattığını da sözlerine ekledi. Vali, Ruginoasa'daki yangın haberini de Costeşti'den öğrenmiş olduğunu, ama bunun doğruluğuna pek inanmadığını, bunun ancak kötü bir şaka olabileceğini, çünkü bir gün önce kendisinin oraları ziyaret ettiğinde her şeyi huzur içinde görmüş olduğunu da söylemişti.

"Vali çok iyi bir insan olabilir. Fakat biraz fazla iyimser" diye gülümsedi Modreanu.

Grigor Iuga ona teşekkür etti. Birkaç dakika hükümetteki değişiklikten söz ettiler. Grigor, Argeş Valiliği'nin, büyük bir ihtimalle arkadaşı Avukat Baloleanu'ya verileceğini söyledi. Bunu Baloleanu kendisi söylemişti ona. Modreanu, tabii ki avukatı tanıyordu ve kendisinin özellikle böyle karışık bir zamanda iyi bir Vali olacağını düşünüyordu.

Yolda Grigor, Titu'ya, eğer Baloleanu gerçekten Vali olursa onunla birlikte Amara'ya gideceğini söyledi. Yaşlı babası için oldukça endişeleniyordu. Teatrul National'in önünde durduklarında Grigor saatine bakarak mırıldandı.

"Yarım... Allah'ım, acaba şimdi Amara'da neler oluyor?.."

6

Öğleye doğru tüm Amara, Lespezi ve Gliganu'ya gidenlerin neler yaptıklarını öğrenmişti. Haberler ağızdan ağıza dolaşırken gittikçe büyüdü, değişti... Örneğin; hem baba hem de oğul Rum'un hadım edildiği, Gliganulu bir adamın baltasıyla kadınları parçaladığı, Bükreşli avukatın dili kesilerek iç çamaşırlarıyla sokağa atıldığı söyleniyordu. Lespezi'de bütün adamlar, güzel hanımefendiden istediklerini elde ettikten sonra Toeder Strimbu bir tavuk gibi onu boğazlamış, sonra da alevlerin ortasına atmıştı. Bu arada Pavel Tunsu, Alman'ı öylesine dövmüştü ki, yediği dayağa dayanamayan şoför, sonunda ölmüştü.

Köylüler, gittikleri gibi kalabalık ve tek bir grup olarak değil de birer ikişer kişilik grupçuklar halinde döndüklerinden, kimse onları fark etmemişti. Pavel Tunsu, yalnız başına, çılgınca bağırarak eve dönmüştü. Toeder Strimbu'nun ise öldürdüğü kadından aldığı bir çuval dolusu altınla döndüğü söyleniyordu.

Belediye Reisi Pravila memurunu ofisinde bırakmış, kendisi ise evden ayrılmamıştı. Köyde olup biten her şeyden haberi vardı, ama işlerine karışmak istemiyordu. Kimilerinin onun evini yakmak istediklerini duymuştu. Bu yüzden köylülerin işlerine karışmaktansa evde oturmasının daha akıllıca olacağını düşünmüştü. İnsanlar çıldırıyor diye neden o da canını, malını ve mülkünü tehlikeye atsındı... Baştakiler, yakında onların cezalarını verecekti elbet. Ama o zamana

dek onların havasına karışmamalıydı, boşuna demeyişlerdi "Köprüyü geçene dek ayıya dayı diyeceksin" diye...

Ofiste yalnızlıktan canı sıkılan Chiritea Dumitrescu, yanına çağırdığı iki bekçiyle olayları tartışıyordu. Köylülerin vahşetinden nefret ediyor, kendisini de onlarla aynı sınıftan saydığı için boyarlardan yana çıkıyordu. Konuşurken devamlı masasının yanında durmakta olan aynasına bakıyor, yakasını ya da kravatını düzeltiyordu.

Sabahleyin, Ruginoasa'dan dönüp yaşlı Miron'la konuştuktan sonra Belediye Reisi Pravila, Boiangiu ile bir konak, bir polis karakolu arasında mekik dokumuştu. Her ikisi de köyde huzuru sağlama sorumluluğunu üstlerinden atmak istiyorlardı. Pravila, bu meseleyle uğraşamayacağını, çünkü artık kendisinin hiçbir gücü kalmadığını söylüyordu. Biraz küfrettikten sonra polis, tüm pis işlerin devamlı polisin başına kaldığını söyledi, "Beni çıldırtmayın. Yoksa hepinizi kargalar gibi vururum" diye sözlerini bitirdi.

Boiangiu, bir cesaret gösterisi yapmıştı, ama için için durumunun kötü olduğunu hissediyordu. Dün gece hiç uyumadığını, bu yüzden de şimdi dinlenmeye ihtiyacı olduğunu düşündü. Ama bunu gerçekleştirmeye pek vakti olmadı. Bir saat kadar Didina ile uğraşmak zorunda kalmıştı. Eğer çavuş işe karışmasaydı sille tokat birbirlerine girişeceklerdi. Daha sonra pek de iyi niyetli olmadan Lespezi'ye gidenlerin haberini almış, neler yaptıklarını öğrenmişti. Son olarak da Cosma Buruiana'nın uşağı Lazar Oduduie gelmiş, etraflarında köylülerin gezmekte olduğunu, konağı ateşe vermelerinden korktuklarını söylemişti.

Bu arada karısıyla kavgayı bitiren Boiangiu, dört polis memuru ile bir toplantı yapmıştı. Sayıca çok az olduklarından, komşu köylerde olan hareketleri görmezlikten gelmek zorundaydılar. Amara'da olacak hareketlere de göz yumacaklardı. Zaten birkaç gündür yaptıkları da buydu. Ama

herhangi bir tedhit ya da yangın çıkarma gibi bir hareketi kesinlikle bastırmaya kararlıydılar. Gerekirse daha büyük bir etki yapmak için tüm karakol olarak harekete geçeceklerdi. Halkı daha da etkilemek için, silahlarını karakolda değil de, onların gözlerinin önünde dolduracaklardı. Eğer ateş etmek zorunda kalırlarsa önce havaya ateş edecekler, ancak istenilen sonuç alınamadığı zaman köylülerin üstüne ateş açacaklardı. Herhangi bir tehlike anında hemen hazır olmaları gerektiğinden hiçbiri karakoldan ayrılmayacak ve silahlarını da el altında bulunduracaklardı.

"Odudui" dedi Buruiana'nın uşağına dönerek, "Sen nereye baksan sadece devrim görüyorsun. Senin cesaretin bu kadar mı?.."

"Köylülere daha fazla engel olamıyorum" dedi Lazar Oduduie. "İstediğinizi yapabilirsiniz. Ben size gelip söyledim. Böylece boyarlar geri geldiklerinde, beni mülklerine kötü gözle bakmakla suçlayamazlar."

Daha sonra çavuş, en akıllı adamlarından biri olan Bogza'yı, durumu incelemek için olay yerine gönderdi. Polis memurunun getirdiği haberler, kendi düşüncelerine uyuyordu. Şimdiye dek konağa dokunulmamıştı, ama etrafta büyük bir kargaşalık sürüp gidiyordu. Köylüler; sepetler ve torbalar içinde mısır, fasulye ve buğday çalıyorlardı. Birçokları paylarını almak için Vaideei'den gelmişlerdi. Dün geceden beri girilmedik ambar kalmamıştı. Uşaklardan biri polis memuruna, köylüler içinde en aktif olanların kiracının bekçileri olduğunu, hatta diğer köylüleri de onların çağırdığını söylemişlerdi. Aslında, konağı yakmadıktan sonra, onların bu yaptıklarına Oduduie'nin bile pek aldırdığı yoktu. Ancak, konağı yakmak istediklerini öğrenince şikâyete gelmişti. Etrafta fazla köylü yoktu. Çünkü herkes istediğini almış ve gitmişti. Hanın önünde ise elli kadar köylü konuşarak bir şeyler planlıyorlardı.

Boiangiu kaşlarını çattı, "Demek rahat durmuyorlar ha!" dedi, ama gene de gururunu bir yana bırakıp onların işlerine karışmamaya karar verdi.

Yarım saat kadar sonra da bahçede gözcülük etmekte olan polis memuru nefes nefese içeri girerek bağırdı.

"Yangın efendim, konak yanıyor!"

Çavuş korkarak dışarı çıktı. Evet, Cosma Buruiana'nın malikânesinin tarafından dumanların geldiği doğruydu. Artık kayıtsız kalamayacaktı. Yoksa üstleri kendisini mahkemeye verebilirlerdi. Birkaç emir vererek hazırlandı. Didina ise ağlayarak, "Silvestru, Silvestru" diye bağırıyordu, "Dikkatli ol, yoksa seni öldürürler."

Boiangiu, sakin olmaya çalıştı. Kendi kendine, köylülerin ona bir şey yapmaya cesaret edemeyeceklerini söyleyip duruyordu. Yangını; daha önceden planlanmış olarak değil de, sıradan bir yangın gibi ele almak dileğindeydi. Durum düzeldikten sonra da rahatça tavrını değiştirebilir ve bunların hesabını sorardı elbet.

Hanın yanından konağa giden yolun köşesi, köylülerle doluydu. Dört polis memurunun başında yürüyen Boiangiu, kötü bir niyeti olmadığını göstermek için onlara yanaştı. Köylüler sanki bir yabancıymış gibi ilgisizce bakıyorlardı ona. Ancak Polisler birkaç adım yakınlarına geldiklerinde onlara yer açmak için biraz çekildiler. Boiangiu, gülerek sordu.

"Eee çocuklar, bize yol vermeyecek misiniz?.."

"Neden geçecekmişsiniz ki?... Kendi kendine gayet güzel yanıyor" dedi alaylı bir ses.

Polis, bu sözleri anlamazlıktan gelerek kalabalığın ortasında durdu.

"Yandığını görüyorum" diye cevap verdi, "Ama, gene de görevimizi yapmamız gerek. Yoksa sen buna karşı mısın Serafim, ha?.." dedi, tam karşısında durmakta olan Serafim Mogoş'a.

Mogoş, cevap vermeden omuzlarını silkti. Onun yerine Trifon Guju konuştu.

"Biz de size karşı olan görevimizi biliyoruz... Güçlüyken insanları dövüp onlara işkence yapmak kolay!"

"Eğer bir insanın mesleği bunu yapmayı gerekli kılıyorsa Trifon..." dedi Boiangiu yumuşak bir tavırla. Köylülerin kendisini kışkırtmak istediğini fark etmişti.

"Sen hiç tattın mı bunu?" diye bağırdı Serafim Mogoş birden, "Tatmadıysan ben şimdi sana gösteririm."

Konuşurken birden polisin suratına iki yumruk indirdi. Boiangiu neye uğradığını anlamamıştı bile. Bir anda dört bir yanından yumruklar yağmaya başlamıştı. Rüyadaymış gibi Trifon Guju'nun omuzundan tüfeğini aldığını, sonra da göğsüne bir kafa attığını hissetti. İçgüdüsüyle kalabalığın ortasından kaçmaya çalıştı. Ama köylüler bağırarak ona vurmaya devam ediyorlardı.

"Hadi, şuna iyi bir ders verelim!"

"Hadi, hadi koş bakalım..."

Arkasından, polis memurlarının seslerini duydu, "Vurmayın!"

Başını eğerek kaçmaya çalıştı. Bütün bunlar birkaç saniyede olup bitmişti. Kafasına yediği darbelere rağmen bir parça ilerlemeyi başarmış ve yumrukların azaldığının farkına varmıştı. Ama arkasından çığlıkları geliyordu daha.

"Koş, devam et..." diye bağırıyordu sesler.

Bu sesleri sanki kulakları değil de bacakları duyuyordu. Arkasından gelen ayak seslerini duyduğu halde, bunların kim olduklarını görmek için başını çevirmeye bile cesaret edemiyordu. Çığlıklar hâlâ kulağında çınlıyordu. Bu şekilde bir süre daha koştuktan sonra tam karşısında açık bir kapı gördü. Marin Stan'ın evini tanıyarak bahçeden içeri girdi. Köpek, kızgın kızgın havlayarak onun yolunu kesmeyi de-

nediyse de başaramadı. Ancak evin arkasındaki ağaçların altına geldiğinde biraz yavaşlayarak arkasına baktı. Peşinden aynı hızla dört polis memuru gelmekteydi. Şefleri gibi onlar da silahlarını kaybetmişlerdi. İkisi de şapkasını savaş alanında bırakarak kaçmıştı. Kulübenin ön tarafına gelen köylüler küfrediyorlar, yumruklarını sıkıyorlar ve ellerindeki tüfekleri onlara doğru sallıyorlardı.

Arkasından adamlarının da gelmekte olduğunu gören polis, yavaş yavaş bahçelerin içinden koşmaya devam etti. Bir yandan da kendi kendine söyleniyordu.

"Allah'tan ki tüfekleri doldurmamışız!... Yoksa bu alçaklar bizi öldürürlerdi..."

Polisler vücutlarında oluşan şişlikleri ve kırık kaburgalarını ovalayarak kaçarken köylüler gülüşerek birbirlerine yaptıkları mücadeleyi anlatıyorlardı. Yüzündeki ifadeye hiç yakışmayan bir biçimde Trifon Guju, elindeki tüfeği havada sallayarak dans ediyor ve bir yandan da bağırıyordu.

"Vakit geldi artık dostlarım, vakit geldi!.."

Polislerin köyden kovulduğu haberi çabucak yayıldı. Köylüler, üstlerinden büyük bir yük kalkmış gibi neşe içindeydiler. Hanın etrafında dolaşmakta olan Smaranda'nın en küçük oğlu, koşarak eve gelip haberleri verdi.

"Petrica ağabey, anne, kovdular!.. Polisler, köylüler ve onları dövdüler ve..."

Uzun bir süre önce Lespezi'den gelmiş olan Petre, bir daha kulübesini terk etmemişti. Suratı asıktı. Annesiyle hemen hemen hiç konuşmamış ve yemek de yememişti. Kardeşinin anlattıklarını duyunca mırıldandı.

"Cehenneme kadar yolları var!.. Zaten kendilerine bir yararları yoktu..."

7

Akşamüzeri altıda, Bükreş'de gazete satan çingene çocukları bağırmaya başlamıştı.

"Özel baskı... Yeni hükümet!.."

Amara'dan döndükten sonra Grigor, akşam yemeklerini Predeleanu'larda yiyordu. Mariuca Teyzede kalıp onun bitmek bilmeyen dedikodularını dinlemek ya da birkaç gün öncesine kadar köylüler için ölüp biten arkadaşlarıyla yemeğe gitmek artık imkânsızdı.

Toprakların bölüştürülmesini öne sürerek ilerici geçinen bu insanlar şimdi vahşi köylülerin bastırılması için topların kullanılmasını ve bir daha böyle şeylere kalkışmamaları için ayaklanmaya katılan köylülerin, bedenlerinde bir gram kan kalmayana dek kırbaçlanmalarını uygun görüyorlardı. Burada Victor'un evinde ise, Grigor aradığı huzuru bulabiliyordu. Victor ile o, her zaman birbirlerini anlamışlardı.

Bu akşam gene oraya giderken bir akşam gazetesi satın almıştı. Hükümetin kimlerden oluştuğundan çok, uygulayacağı program onu ilgilendiriyordu. Çünkü silahlara gerek kalmadan ayaklanmayı önleyecek reformların çıkartılacağını duymuştu.

Yemekten önce, hükümetin programındaki konuları tartıştılar. Ama her biri ayrı fikirdeydi. Predeleanu, yeni hükümetin mükemmel bir çıkış yaptığını ve programın köylüleri yatıştırmaya gidenlerin elinde iyi bir silah olacağını düşünüyordu. Karışıklıkların baskısı altında bunlardan daha iyi vaatlerde bulunulamazdı. Ama Grigor ayaklanmış köylülere bu vaatlerin bir alay gibi geleceği kanısındaydı. Köylüler, toprak istiyorlardı. Toprağın sahibi olmak için yangınlar çıkarmışlar ve birçok çılgınlıklar yapmışlardı. Oysaki yeni hükümet, onlara, toprak yerine vergilerin azaltılacağını, devletin elindeki topraklardan bir kısmının dağıtılacağını, boyarlarla olan

kontratlarındaki şartların hafifleteileceğini vaat ediyordu. Bunlar, ayaklanmadan önce işe yarayabilecek tedbirlerdi. Ama bugün...

"Ben Amara'dan birkaç gün önce geldim ve orada köylülerin nabzını yokladım" diye devam etti Grigor, "Bir ay kadar önce Babaroaga'yı satın almak için çok uğraştılar. Ama şimdi bunu düşünmüyorlar bile... Bugün, sadece toprağın aralarında bölüştürülmesini istiyorlar. Siz bu insanlara mı vergilerin azaltılacağını vaat ediyorsunuz? Saçmalık bu..."

"Doğru, ama gene de onları sakinleştirmek için önce zor kullanılmalı; akılları başlarına geldikten sonra da reformların onların çıkarları için gerçekleştirildiğini anlarlar" dedi Predeleanu, neşeyle.

"Doğru" diye cevap verdi Grigor, "İki yüzlü olmamamız gerekli. Köylüler ayaklandılar, şimdi bırakalım ordu onları cezalandırsın! Reformlar, ancak hasta ve isteriklerle değil, sağlıklı insanlarla tartışılabilir... İşte bu, daha da büyük bir ikiyüzlülük... Beni sinirlendiren de bu. İsyan, kan dökülmeden bastırılamıyor. İsyancılara ateş etmektense, hükümet önce ortaya birtakım reform vaatleri atarak namluyu havaya kaldırıyor, böylece daha sonra, aslında kan dökülmesini istemediğini ama..... diyerek bu işten kurtulacağını sanıyor. Ucuz bir manevra bu. Köylüleri büsbütün kızdırıp, daha fazla kan dökülmesini sağlamaktan başka hiçbir işe yaramayacak..."

Tecla, yemekte, ayaklanmadan ya da politikadan konuşulmasını yasaklamıştı. Çoğunlukla Miron Iuga'dan söz ettiler.

"Şu anda Victor'un köyde yapayalnız olduğunu düşünmek, içimi sızlatıyor" dedi Bayan Predeleanu.

Grigor, Olga'ya baktı. O anda Predeleanu, aklına yeni geliyormuş gibi sordu.

"Ha, sahi Grigorita, sorumun yersizliğini affet, ama duyduğuma göre karın..."

"Eski karım!" diye atıldı kızararak.

"Evet, eski karının böyle bir zamanda köye gittiğini duydum. Doğru mu bu?.. Eğer öyleyse, bu gerçekten de..."

"Bilmiyorum" diye mırıldandı genç Iuga, "Benim için o çoktan öldü..."

8

Uşak Bumbu, köyde olan her şeyi yaşlı Iuga'ya haber veriyordu. Sabahleyin Ruginoasa'da olanları öğrendikten sonra Miron birkaç kez onu çağırarak hep aynı şeyi sormuştu.

"Eee, başka neler hazırlıyorlar bunlar bakalım?.."

Bumbu, ondan sadece Nadina'nın ölümünü saklamıştı. Yaşlı adamın Lespezi'ye gidip olanları kendi gözüyle görmek isteyeceğinden korkuyordu. Nadina'nın başına ne geldiğini sorunca, Bumbu, haberi olmadığını, bayanın köyü terk etmiş olabileceğini söylemişti.

"Tabii, burası artık ona göre bir yer değil" diye bağırmıştı yaşlı adam, "Allah'tan otomobili var da buradan çabucak uzaklaşabilir... Yoksa kim bilir burada başına neler gelirdi..."

Yemekten sonra yaşlı adam, her zamanki gibi biraz dolaşmaya çıktı. Gök açıktı, yıldızlar pırıl pırıl parlıyordu. Bahar havası, yaşlı adamın hareketlerine canlılık vermişti. Yeni villanın etrafından dolaşarak yola açılan kapıya doğru yürüdü. Ön tarafında pek de uzakta olmayan Cosma Buruiana'nın konağının ağır ağır yanmakta olduğunu gördü. Saat ondu, köylülerin bağrışmaları dinmişti. Oysaki gün doğuşunda sesleri buraya kadar gelmişti. Sanki bütün olanlar bir rüyaymış gibi, tüm köy uykuya dalmıştı. Olanların gerçekliğini, sadece karşıda görünmekte olan alevler doğruluyordu. Daha uzakta, solda, göğü aydınlatan alevler, Lespezi konağının, belki de Gliganu'nun yanmakta olduğunu belirtiyordu.

Hatta sağda, Ruginoasa tarafında bile bir kırmızılık görünmekteydi. Yanmakta olan her şey, hiç acele etmeden ağır ağır yok olmaya devam ediyordu.

"Benim köylülerimin, komşu köylere giderek vahşetlerini oralara yayacak kadar kötü olduklarını hiç düşünmemiştim" diye mırıldandı kendi kendine Miron Iuga, kapının yanında durarak. "Tüm emeklerim suya düştü. Her şey faydasız artık. Köylüler, dünyanın sonuna dek vahşi kalmaya kararlılar..."

Evin arkasından dolaşarak eski binaların önünden geçip büyük bahçeye girdi. İçinde duyduğu acı, ruhunu gitgide daha fazla eziyordu. O günün sabahına dek, tüm söylentilere rağmen, komşu köylüler ayaklansa bile kendi köylülerinin sakin kalacağından emindi. Onlara hayatı ve atalarıyla öylesine bağlıydı ki, onların da aynı duyguyla kendine bağlı olmayacaklarını bir türlü aklı almıyordu.

"Gene de Ruginoasa'ya giderek onları azarlamam gerekirdi" diye düşündü. Böyle yapmamış olması, onu bütün gün rahatsız etmişti. "Köylüler, korkmuş olduğumu düşünebilir ve...."

Bahçenin bitip tarlaların başladığı yere gelmişti. Artık konak arkasında kalmıştı. Bahçede yanmakta olan fenerler, kilisedeki mumlar gibiydiler. Durup bir kez daha Buruiana'nın yanmakta olan konağına baktı. Birden, yüreğine bir acı saplandı. Alevler, kendi binalarını da içine almış gibiydiler.

"Olamaz!"

Solda, sanki tazelenmişler gibi Lespezi'deki alevler, daha da belirginleşmişti. Birden ufukta yeni bir kızıllık gözüne çarptı.

"Orada Cantacuzu var... Demek Yüzbaşı Gradinaru'nunkini de yaktılar" diye mırıldandı. Alevler gözünün önünde büyüyor ve köyü kaplamaya başlıyorlardı.

Babaroaga ve Vladuta'nın olduğu sol tarafa da bakarak kendi kendine söylenmeye devam etti.

"Anlaşılan Binbaşı kaçmış..."

Daha da solda Curteanca'ya doğru Popescuciocoiu'nun konağı, daha aşağıda Teleorman vadisinde General Dardalat'ınki ile Goia'da Ionita Rontompan'ın konakları yanmaktaydı.

"Zavallı Ionita" diye mırıldandı Miron, "Onu da mahvettiler."

Yaşlı adamın durduğu yerden, Goia'daki yangın, Ruginoasa'ya çok yakınmış gibi görünüyordu. Ama daha parlaktı. Demek ki daha geç çıkmıştı yangın.

"Her yer yangın ve harabeyle doldu!" diye düşündü Miron. Ufku bir kez daha inceledikten sonra kendi malikânesine baktı.

"Biz, bir ada gibiyiz!"

Gece, her şeyi örtüyordu... Ne bir rüzgâr, ne de bir ses vardı. Etrafı saran derin sessizliğin içinde sadece kendi nefesini duyuyordu. Sanki haça gerilmiş kocaman bir bedenin yaralarından sızan kokular gibi çıkıyorlarmış gibi sessiz alevler her tarafta titreşiyor, tüm atmosferi kirletiyorlardı.

Karanlıkta hareketsiz duran Miron Iuga sanki ani bir soğuk dalgası içini sarmış gibi titredi. Birden soğuk bir ter, tüm bedenini kaplamış gibiydi. Arkasını döndü, gözleri, alevlerle sarılı konaklarında, bir kez daha mırıldandı:

"Olamaz, imkânsız bu, olamaz..."

bölüm on
kan

1

Cuma sabahı, Amara'daki tüm köylüler bir tek düşünceyle uyandı; komşusunun kendisini geçmemesi. Daha çalışkan olanlar, gece yarısına dek konaklardaki yangından kurtarabildiklerini evlerine taşımışlardı. Pavel Tunsu, eve götürmeye çalıştığı bir öküz yüzünden Iacob Mitrutoiu ile kavgaya tutuşmuştu. Neredeyse birbirlerini boğazlayacaklardı. Bekçi, Zamfir Chelaru'nun da tanık olduğu gibi haftalardan beri o öküzü gözüne kestirmiş olduğunu, şimdi yer yarılsa gene de bırakmayacağını söylüyordu.

Yangın başlayınca herkes neşelenmişti, ama daha sonra işlerine yarayacak şeyleri içeriden almadıklarına pişman olmuşlardı. O kadar güzel şeylerin yanarak mahvolması ne kötüydü! Ve en fakirleri en az şeyi almışlardı. Çünkü başlangıçta mallara ellerini sürmeye cesaret edememişler, cesaretlerini topladıklarında da geriye bir şey kalmamıştı.

Uyanır uyanmaz başında dikilmiş yeteri kadar mal almadığı için dırdır eden karısını gören Ignat Cercel'in tepesi attı; o da bir domuz almalıymışmış, Bu, çocukları yeniden mutlu edecekmiş. Kocası, ümitsizce, üç çuval mısır getirdiğini ve

bunun da kendilerine yaz ortasına dek yetebileceğini hatırlatmaya çalıştı. Zaten onları taşımaktan bütün gece sırtı ağrımıştı. Şimdi de karısı, domuz getirmediği için söyleniyordu.

"Seni pis karı seni... Bir domuzu nasıl taşıyacaktım?.. Sırtımda mı?.. Domuzu, insan öküz gibi arkasından dürtükleyip getiremez ki!.."

"Ya ötekiler nasıl becermiş?.. Hem de bizim gibi domuzsuz olanlar değil de, ikişer tane domuzu olanlar almış. Daha dün akşam Tinca bana, rahibin damadının kiracının üç domuzunu eve getirdiğini anlattı..."

Ignat, bu kadar kızgın olmasaydı, karısına hak verirdi. Akılları fikirleri yalnız mamaliga'larında olan bütün fakir insanlar gibi mısıra karşı olan aç gözlülüğünden, bir domuz almak aklına bile gelmemişti. Kızgınlığından, soluyarak cevap verdi.

"Canını şeytan alsın!.. Tabii ki rahibin, konağın tam karşısında oturduğunu biliyorsun. Filip'in kiracının domuzunu alabilmesi için karşıdan karşıya geçmesi yeterliydi..."

Evde ve bahçede biraz dolandıktan sonra yanına bir ip alarak doğruca vergi tahsildarının evine gitti. Birzotescu ile karısının sabah erkenden Ruginoasa'daki yangını görür görmez kaçtıklarını biliyordu. O kadar korkmuşlardı ki, yola bile çıkmaya cesaret edememişler, ellerindeki küçük çantalarıyla bahçe ve tarlaların arasından kaçmışlardı. Gerçi bazı köylüler onları görmüşlerdi ama o kadar korkmuş görünüyorlardı ki onların cezalarını şeytana bırakmışlardı. Arkalarında yalnız aptalca bir kızı, zamanla zar zor biriktirdikleri mallarına bakması için bırakmışlardı. Birzotescu, köye ilk geldiğinde öylesine fakirdi ki, onu gören herkes kendisine acırdı. Ignat Cercel bahçeye girip doğru üç domuzun bulunduğu ahıra gitti. Kız daha onların yemeklerini vermemişti. Hiç acele etmeden domuzları birer birer dışarı çıkarttı, içlerinden en şişmanını

seçerek arka ayaklarından birini iple bağladı ve kapıya doğru yürüdü. Bu sırada, domuzların sabah homurtularının kesildiğini farkeden kız elinde bir torba mısırla telaşla içeri girdi. Ignat hiçbir şey söylemeden torbayı kızın elinden aldı ve torbayı domuzların önünde sallayarak yürümeye devam etti.. Kendine gelen kız ise, avazı çıktığınca bağırmaya başlamıştı.

"Ah Tanrı'm!.. İmdat!.. Hırsızlar... Domuzları çaldılar, imdat!"

Ignat, hiç aldırmadan kapıdan çıktı. Üç domuz da onun peşinden gidiyordu. Yolun ortasında durup domuzlara bir avuç mısır attı, yemelerini bekledikten sonra da tekrar yürümeye başladı. Kızın çığlıkları, birkaç komşunun sokağa çıkmasına sebep olmuştu.

"Demek onları aldın Ignat Amca, öyle mi?" dedi bir ses, kıskançlıkla.

"Eee, o da benimkini almıştı" diye cevap verdi Ignat ve keyifle devam etti: "Hadi yürüyün çocuklarım, hadi."

Eve sağ salim vardı. Peşindeki üç hayvanla birlikte bahçesine girerken elindeki mısır torbasını karısına uzatarak gururla konuştu.

"İşte sana mısır ve üç tane de domuz getirdim. Ama bir daha ağzını açacak olursan seni şu kemerimle döverim... Allah'ın cezası kadın..."

Kadın bir süre gözleri açık baka kaldı. Sonra kendine gelerek hırsla mırıldandı.

"Ah Tanrı'm, ah, Kutsal Meryem... Hadi gelin benim güzellerim, hadi gelin..."

Melinte Heruvimu, bütün gece acı çeken karısını uyandırmamak için sabahleyin sessizce yatağından kalktı. Bir tavuğun tüylerini yolup ateşin üstüne koydu. Sonra masanın üstüne örtüyü örttü. Kiracı Cosma gittiğinden beri ne olur ne olmaz diye konağın etrafında dolaşıp durmuştu. Birkaç torba mısır almıştı, ama onun gözü yiyecek güzel bir şey ele

geçirmekteydi. Böylelikle çocuklarını ve karısını boyarlar gibi doyurabilirdi. O kadar uzun zamandan beri açtılar ki... Karısının açlıktan hastalandığını ve bu yüzden yataktan çıkamadığına inanıyordu. Birkaç gün iyi yemek yemesi, onu hemen ayağa kaldırabilirdi. Köylülerin sadece ambarlarla ilgili olduğunu görünce, doğru Uşak Lazar'ın üstüne saldırdı. Onu bir kenara iterek eve girmek istiyordu. Diğerleri yardıma gelmeseydi, daha kuvvetli olan Lazar onun içeri girmesine asla izin vermezdi, ama sonunda eve girmeye çalışan köylülerden iyi bir dayak yedi.

Melinte etrafı iyice kokladıktan sonra güzel yiyeceklerle dolu olan kileri buldu. Orada eline geçirdiği iki sepeti konserve, şarap ve likör şişeleri, peynir, beyaz ekmek, zeytin, sosis, jambon ve eline geçirebildiği diğer şeylerle doldurdu. Eve döndüğünde hava kararmaya başlamıştı ve aldıklarını daha çıkarmadan sepetleri kapının yanına saklamıştı. Ertesi sabah, masallardaki gibi, güzel bir ziyafet hazırlamak istiyordu.

Şimdi sepetleri boşaltıp içindekileri beyaz masa örtüsünün üstüne yerleştirirken yüzü mutlulukla aydınlanmıştı. Kırık dökük pencerelerden güneşin ilk ışıkları içeri girerken, geri çekilip masanın üstündeki şaheserine memnunlukla baktı, sonra karısının yatmakta olduğu yatağa döndü. Kadın iri siyah gözleriyle ona korku içinde bakmaktaydı. Adam, birden şaşırarak gülümsemeye çalıştı ve özür dilermişcesine mırıldandı.

"Senin uyuduğunu sanıyordum... Bak, ne kadar güzel şeyler! Hepsini senin için getirdim. Çocuklar, ne olsa yerler. Ama senin iyi yiyeceklerle beslenmen gerekir. Ancak bu şekilde iyileşebilirsin. O kadar uzun süredir acı çekiyorsun ki!... Tavuğu da kaynatıyorum, suyundan sıcak bir çorba yapacağım sana..."

Birden sustu. Karısı, dehşet içinde gözlerini ona dikmiş, hareket etmeden bakıyordu. Bir şey söylemek istiyormuşcasına ağzı hafifçe açılmıştı.

"Aman Allah'ım!.. Ölmedin, değil mi!.." diye mırıldandı Melinte ümitsizlikle.

Yatağa yaklaşarak kadının yere sarkmış olan kolunu tuttu.

"Ölmüş" dedi adam. Uzun uzun kadının hâlâ masadakilere dikilmiş gözlerine baktı. "Tam ona..."

Ölü kadının önündeki yatakta yatmakta olan en küçük çocuğu, gözlerini oğuşturarak doğruldu. Babasını görünce gülümsedi ve ona dokunmak için elini uzattı. Melinte onu kucağına alarak göğsüne bastırdı, inanmayan gözlerle bir kez daha ölü kadına baktı.

Sonra, "Hadi bakalım, kalkın. Yeterince uyudunuz" diyerek diğer iki çocuğunu da kaldırdı.

Çocuklar mırıldanarak kalktılar. Ama üstü yiyecek dolu masayı görünce neşeli çığlıklar atmaya başladılar. Melinte onları yan yana sıranın üstüne oturttu.

"İstediğiniz kadar yiyebilirsiniz çocuklarım. İyice doyuncaya kadar yiyin. Ama kavga ederek gürültü yapmayın. Çünkü anneniz öldü. Bu, ona saygısızlık olur. Paveluş, sen en büyüklerisin. Dikkat et de çorba taşmasın. Ben annenizi yıkaması için bir komşu çağırmaya gidiyorum."

Binbaşı Stefanescu yataktan fırladı, sabahlığını ve terliklerini giyerek aceleyle dışarı çıktı. Yeni doğan güneş gözlerini kamaştırdığından, bahçeyi doldurmuş olan köylüleri zorlukla seçebildi.

"Ne oluyor çocuklar, ne var?.." diye bağırdı hiçbir şey düşünmeden. "Beni apar topar uyandırıp buraya getirdiniz!.."

Ön sıralarda bulunanlar, bu sözlere kahkahalarla gülmeye başladılar. Ancak o zaman Binbaşı onların, sanki savaşa gidiyorlarmış gibi ellerine tırpanlarını, çapalarını ve baltalarını almış olduklarını gördü. Askerde, tehlike anında cesaretini kaybetmemeyi öğrenmişti. Köylülerin ayaklanmaları, onu ancak kızları olduğu için tedirgin etmişti. Bu vahşiler gözü gibi sevdiği kızlarına kim bilir neler yaparlar, onların

hayatlarını mahvedebilirlerdi. Şimdi ise kendinden emindi. Onun için artık bu hareketleri önemsemiyordu. Bütün köylülerin duyabileceği yüksek bir sesle bağırdı.

"Eğer birbirimizle konuşacaksak bu kadar gürültü yapmayın... Ne oluyor, neden geldiniz?.. Görüyorum ki yüzden fazlasınız. Üstelik silahlısınız da. Bense yapayalnızım... Ne var, ne istiyorsunuz benden?.."

Birkaç dakika için susmuş olan köylüler tekrar bir ağızdan bağırmaya başladılar.

"Defol!... Sizinle anlaşmayı filan istemiyoruz!.. Toprağı bırak Binbaşı, o bize ait!... Bak. İhtiyar korkuluk, nasıl da hâlâ orada duruyor!.. Biz seni kovmasını biliriz!.. Bizi yeterince aldatıp sömürdünüz!.. Toprak!.. Toprak!.. Bizim emeğimiz, bizim toprağımız!.."

Yaşlı Stefanescu, kendisini tebrik etmeye gelmişler gibi onları gururlu bir tavırla dinledi. Sesler biraz azalınca konuşmaya devam etti.

"Hepiniz bir arada konuşursanız sizi nasıl anlayabilirim?"

On beş dakika tartıştıktan sonra iki köylü, diğerlerinin hesabına konuşmak için seçilmişti. Binbaşı memnunlukla başını salladı.

"İşte böyle çocuklar! Hiç olmazsa kiminle konuştuğumu biliyorum şimdi... Yaklaş Ion!.. Yoksa önce sen mi konuşmak istiyorsun, adın neydi senin?.. Unuttum."

"Ben Stefan Caligan'ım efendim" diye cevap verdi köylü, göğsünü şişirerek.

"Çok iyi... Tanrı yardımcın olsun. Kusura bakma, adını unutmuştum" dedi Stefanescu neşeyle, "Ee Fanica, anlat bakalım."

"Ne söyleyebiliriz ki efendim?. Devrimin başladığını bilmiyor musunuz? diye sordu Caligan, gururla.

"Evet, görüyorum, ama devrimin benimle ne ilgisi var, anlamıyorum."

"Çok da iyi anlıyorsun" diye bağırdı ikinci köylü. "Bize numara yapma... Zaten bilsen de bilmesen de biz senin toprağını istiyoruz. Uzun süredir sana aitti o. Şimdi sıra bizim. Eğer onu bize vereceksen bu iyi. Yok eğer vermeye niyetin yoksa biz almasını biliriz."

"Öyleyse alın çocuklarım" dedi Binbaşı, yere kadar eğilerek, "Benim toprağım da ne demekmiş?.. İşte, başlayın çapalamaya... İyi şanslar..."

"Bunları, şimdi bizden korktuğun için söylüyorsun. Ama yarın, bütün bu söylediklerini unutacaksın" dedi köylü, "Bizi bir daha kandıramazsın Binbaşı! Bizim sırtımızdan geçinmene yeterince göz yumduk. Artık eşyalarını toplayıp buradan gidebilirsin. Bir daha toprağımıza hiçbir zenginin ayak basmasına izin vermeyeceğiz!"

"Peki, nereye gideyim Ion?" diye sordu yaşlı adam.

"Geldiğiniz yere Bay Binbaşı" diye cevap verdi Ion, "Sizi buraya biz getirmedik..."

"Böyle nasıl giderim, söyle bana. Bütün kazandıklarımı nasıl kaybedebilirim?.. Bu nasıl olur Ion?.." diye karşı çıktı kiracı.

"Basbayağı olur! Burada kazandığın her şeyi bizim emeğimiz ve terimizle kazandın."

"Peki ben buraya çıplak mı geldim?"

"Çeneni boşuna yorma, diğer toprak sahipleri gibi dayak yemediğine şükretmelisin" diye cevap verdi köylü, "Haydi, henüz hayattayken git, inşallah bir daha ancak balık kavağa çıkınca görüşürüz!"

Ama Binbaşı, kendisine böyle davranılmasına çok gocunmuştu. Onlarla tartıştı, hatta kızlarının çeyizi ve tek serveti olan burasını koruyabilmek için devrime katılmayı bile önerdi. Köylüler onun bu şakalarına kahkahalarla güldüler ve hemen hemen onun her teklifine bir cevap buldular. İhtilalin, toprak sahiplerini asla bağrına basmayacağını söylediler.

"Biz kendi başımıza da idare ederiz, meraklanma... Halk halkın yanında, boyarlar da boyarların... Sen kente git. Boyarlar orada oturuyor..."

Önce onun yürüyerek gitmesine karar verdiler, daha sonra da arabasına binmesine ve yanına da alabildiği kadar eşya alabilmesine izin verdiler.

Uzun süredir soğuk sabah rüzgârında duran binbaşı, hapşırmaya başlamıştı.

"Ha, her şeyin, üstüne bir de üşütmem eksikti..."

"Ya dayak yiyenler, başlarına daha da beteri gelenler, onlar ne desinler?.." diye bağırdı birisi.

"Benim gibi üç tane evlilik çağında kızı olan yaşlı bir adamı beş parasız sokağa atmakla, dövmekten de beter ettiniz" diye bağırdı Binbaşı, acı acı.

Sabahın seherinde Petre, yola açılan, ancak iki direği sağlam kalmış olan bahçe kapısını tamir etmeye başlamıştı. Acele bir iş değildi bu. Bir buçuk yıl önce, babası öldüğünden beri hep aynı şekilde duruyordu, daha da durabilirdi. Ama Petre, diğerleriyle beraber gitmektense, bu işi yapmanın daha doğru olacağını düşünmüştü.

Lespezi'den döndüğünden beri çok düşünceli ve üzgündü. Annesi, olanları dehşet içinde komşulardan dinlemişti. Ama, anasıyla konuşacak gücü kendinde bulamamıştı Petre. Ancak annesi, diğerlerinin, olup biten her şeyden onu sorumlu tuttuklarını söylediği zaman kızmış, onların yalan söylediğini, hiçbir günahı olmadığına Tanrı'nın da şahit olduğunu anlatmıştı.

Bunu, kendi kendine de tekrarlamaktaydı, ama içindeki acıyı dindiremiyordu. Baştan beri aile işlerini bırakıp önce Babaroaga'yı satın almaya, sonra da toprağı bölüştürme işine katıldığına pişman olmuştu. Toprak sahipleri ona oldukça namuslu davranmışlardı. Hele özellikle Grigorita... Babası olsaydı, onun yaptığını yapmazdı. Halbuki o, bunun karşılığı

olarak Babaroaga'yı satmayı reddettiği için Nadina'ya neler yapmıştı. Diğerleri sessizce kabullenirken, o, bunu bir hakaret olarak görmüştü. Geçen kış Bükreş'e gittiklerinde, Nadina'ya hakaretini iade etmeyi kafasına koymuştu. O zamandan beri bundan başka hiçbir şey düşünemez olmuş, diğerlerinin de ateşlenip ayaklanmaları ona güven vermişti. Dragoş ve Chirila Paun gibi, intikamının ne olacağını, önceden kararlaştırmış değildi. Ve Lespezi'de çıldırmış olduğunu düşünüyordu. Onu öldürmek için içeri girmiş, ama kadını görünce onu öldürmektense kendi canına kıymayı tercih edebileceğini anlamıştı. Bununla beraber, Toader Strimbu öldürmüştü onu. Toader'in içeri girmesine engel olmak aklına gelmişti, ama köylülerden utanmış ve onların kadının tarafını tuttuğunu söylemelerinden korkmuştu. Gerçekten de hepsi malikâneyle meşgulken Toader Strimbu'yu öldürmeyi düşlemişti. Ama utanç duygusu bunu frenlemişti.

Diğerlerini malikânede bırakarak Lespezi'den yalnız başına dönmüştü. Matei Dulmanu bile kızmıştı kadının öldürülmesine. Petre kadının öldürülmesinin neden kendini bu kadar sinirlendirdiğini kendi kendine bile itiraf etmeye cesaret edemiyordu. Devamlı sorumlu olmadığını tekrarlıyor ve olanların kendi isteğinin dışında olduğunu düşünüyordu.

Ne olursa olsun, tüm köylülerin içinde tek topraksız köylü olarak kalma pahasına bile olsa, bir daha bahçesinden çıkmamaya kararlıydı. Dün gece rüyasında kadını kollarına almış, ama bu kez kadın bağırmamış tam tersine onu okşamış ve "Beni öldürmelerine neden göz yumdun?" diye mırıldanmıştı. Uyandığında, kadının sesi, hâlâ kulaklarındaydı.

Şimdi unutmaya çabalayarak var gücüyle işe koyulmuştu. Ama ne kadar çalışırsa çalışsın bir başka soru içini dağlayarak ilerliyor, beynini deliyordu.

2

Güneş doğduktan iki saat sonra Amara'da bir hareketlilik belirmişti, Tüm kasaba sanki bir yerde bir yerde yeterince uzun süre kalmış bir kafile gibi yola çıkmaya hazırdı.

Bütün haberler ve söylentiler hanın önünde toplanmıştı. Birçok değişik insan, bildiklerinden daha da şaşırtıcı yeni haberleri bekliyorlardı.

Ara sıra birisi yaşlı Miron'dan söz ederek, merakla arkadaşlarının suratına bakıyordu. Ama onlar, anlamak istemiyorlarmış gibi hemen konuyu değiştiriyorlardı. Polisleri dövmesini kişisel bir zafer olarak kabullenen Trifon Guju bile, bu konu açıldığında omuzlarını silkiyordu.

Öğleye doğru Deli Anton'un, eskisinden daha da yırtık pırtık bir halde, ama gurur ve sevinç taşan bir yüzle yoldan gelmekte olduğunu gördüler. Anton, onlara, son zamanlarda dolaşmakta olduğu Roşiori ile Alxandria arasında tek bir boyarın izinin bile kalmadığını söyledi. Tüm konaklar öylesine yakılmıştı ki, en ufak bir işaret bile kalmamıştı onlardan. Köylerde nasıl, boyarlar geri dönüp de toprağı bölüşmelerini engellemesin diye genç yaşlı herkesin bir araya gelip silahlandıklarını anlattı. Hatta bazıları, toprak sahiplerinin elinde bulunan Kral'ı kurtarmak için Bükreş'e gitmeye hazırlanıyorlardı. Boyarları kovmakla çok iyi bir iş yaptıklarını söyleyen, onları toprağı adil bir şeklide bölüşmeleri için teşvik eden ve tüm malikalenelerden fakirlere adalet dağıtmakta tereddüt etmemelerini tembih eden haberleri Kral'ın halkına göndermesini tek engelleyen şey onu ellerinde tutan boyarlardı.

Deli köylünün kehanetlerini iyi bilen köylüler onunla dalga geçiyor, hatta nasıl bu kadar şanslı olup da bir boyar sanılıp, çenesinden kurtulmak için dilinin kesilmediğini soruyorlardı. Onlar böyle konuşurlarken, Izvorullu güveni-

lir bir adam olan Marin Vilcu göründü. Ölmekte olan çocuğunu arabasıyla Costeşti'ye götürmekteydi. Biraz dinlenmek ve atlarını beslemek için hanın önünde durdu. Çok zor bir kış geçirdikleri için pek beslenememiş olan zavallı atları güçlükle ayakta durabiliyorlardı. Marin dün gece Kral'ın ülkeyi yöneten boyarları değiştirdiğini duyduğunu anlattı. Çünkü onlar, halka iyi davranmamışlar ve onlara toprak vermemişlerdi. Kral; bundan böyle köylere boyarların girmeyeceğini, toprakların halka dağıtılacağını, bundan sonra herkesin kendi toprakları üstünde çalışacağını vaat edenleri iş başına getirmişti. Ama Kral'ın yönetimden uzaklaştırdığı boyarlar, onun emirlerini dinlemek istemiyorlardı. Birkaç generalle Kral'ı öldürmeyi, sonra da topları halka çevirerek işgal edilmiş toprakları geri alarak onları sahiplerine vermeyi planlamışlardı. Buna engel olmak isteyen Kral, güvenilir adamlarıyla köylülere haber göndermiş, geri kalan tüm boyarların da topraklarından kovulmasını ve devamlı kendi aleyhine çalıştıkları için onlara asla topraklarının geri verilmemesini emretmişti. Bükreş'e yakın olanlar hemen oraya gelmeli ve boyarlarla olan mücadelesinde kendisine yardım etmeliydiler. Çünkü o, halktan yanaydı.

Eğer bunları anlatan Anton olsaydı, asla inanmazlardı. Ama Marin Vilcu, ciddi bir adamdı. Tam arabasıyla yola koyulmuştu ki, Gaujani'den gelen bir adam onlara aynı şeyleri anlattı. O da bunları, ata binmiş, göğsünün üstünde gümüş bir haç olan bir adamdan öğrenmişti. Az sonra Vaidei'den gelen bir adamdan biraz daha fazla bilgi aldılar. O da bunları Mozaceni'de duymuştu.

Köylülerin tedirginliği artıyordu yavaş yavaş. Kral'ın emirlerini yerine getirmedikleri için cezalandırılmış ve kendilerini topraksız bırakılmış hissettiler. Kral'ın emirlerinden haberleri olmadığı doğruydu. Ama artık öğrenmişlerdi. Birkaç ses, yaşlı Miron'a giderek bu emirleri ve Kral'ı sinirlen-

dirmemek için bir an önce buradan çekip gitmesinin iyi olacağını ona söylemeleri gerektiğini bağırdı. Diğerleri, hep birlikte gitmeyi teklif ettiler. Hiç kimse zor zamanlarda evinde oturup sonra ödüller dağıtırken ortaya çıkmamalıydı. Birileri, örneğin, nasıl papazın damadı Filip Ilioasa'nın alelacele kiracı Cosma'nın konağına giderek dana büyüklüğünde üç domuzu da evine götürdüğünü anlattı.

"Hadi, hep birlikte hükümet binasına gidelim." diye bağırdı Trifon Guju, "Belediye

Reisi'ne, bize haberleri neden iletmediğini sorarız.."

Birbirlerine güven vermek için bağıra çağıra hep beraber yola koyuldular. Ama, hükümet binasında sadece memur Chirita ile vergi dairesinden gelen bir görevliyi bulabildiler. Chirita köylülere çıkışınca, Toader Strimbu onun suratına bir yumruk indirdi. Zaten uzun bir süredir bu anı düşlüyordu.

"Bana vurdun Toader, bunu unutma!" diye bağırdı Chirita Dumitrescu. "Dünkü cinayetlerinizden sonra yapmadığınız bir bu kalmıştı zaten... Peki, öyle olsun! Bir gün hesaplaşırız elbet."

"Neden vurmayacakmışım ki!.. Pis domuzun birisin sen" diye cevap verdi Toader sırıtarak. "Eğer çeneni kapamazsan, bunu bir kez daha tekrarlayabilirim !"

Herkesin önünde bu biçimde azarlanmak, memurun gururunu iyice incitmişti. Hiçbir şey söylemeden başını çevirdi. Zaten artık köylülerin de ona baktıkları yoktu. Çünkü o anda köylülerin hükümet binasına girdiğini haber alan Belediye Reisi koşa koşa gelmişti. Korkudan sapsarıydı.

"Size ne oldu böyle?.. Boyarlarla uğraştığınız yetişmiyormuş gibi şimdi de devlete karşı mı çıkmak istiyorsunuz?.. Çıldırdınız mı siz?"

"Kral'ın emirlerini neden bizden sakladın Bay Belediye Reisi?" diye bağırdı Trifon Guju.

Telaşın nedenini öğrenen Pravila, dün Vali gittikten sonra hiçbir haber almamış olduğunu, postanın henüz gelmediğini ve telefonların da bozuk olduğunu anlattı. Bunun üstüne Trifon Guju, Belediye Reisi'nin herkesi hükümet binasına çağırmasını, oradan da yaşlı Miron'la konuşmaya gidilmesini istedi.

"Ne köylüleri çağırtırım, ne de sizinle gelirim!.." diye cevap verdi Pravila, "Şimdiye dek her şeyi bensiz yaptığınıza göre bundan sonra da işlerinize karışmayacağım. Bu meseleden sıyrılmak, sizin işiniz. Ben, Belediye Reisi'yim. Masallara ve söylentilere göre hareket edemem."

"Edersin, edersin, yoksa çekeceğin var!" diye bağırdı Trifon yumruğunu kaldırarak.

"Beni döveceğini mi söylüyorsun Trifon, bana emir mi vermek istiyorsun?.." dedi Belediye Reisi gururla, "Hadi öyleyse, vur bakalım Trifon!"

Trifon ona doğru atıldı, ama köylüler tuttular. Hepsi Belediye Reisi'nin onlara karşı değil, onların yanında olması gerektiğini anlatmaya çalıştılar. Hatta onu topraksız bırakmakla tehdit ettiler. Ama gerek Trifon'un tavrından, gururu incinen, gerekse daha sonra kendisinin suçlanmasından korkan Ion Pravila, olduğu yerden kımıldamadı ve onlarla birlikte olmaktansa, topraksız kalmayı tercih ettiğini söyledi.

"Sen şimdiye dek boyarların Belediye Reisi'ydin" diye bağırdı Trifon birden, "Biz, bizden olan bir Belediye Reisi istiyoruz. Her şeyin, artık eskisi gibi olamayacağını anlaman gerek!"

"Belki de halk, Belediye Reisi olarak seni seçer" dedi Pravila alayla.

Onun bu sözleriyle çileden çıkan Trifon, birkaç kişi çağırarak, evlere gitmelerini ve herkese hükümet binasında toplanılacağını söylemelerini emretti. Çoğunluğun Trifon'un tarafını tuttuğunu gören Belediye Reisi, şimdilik susmayı

tercih etti. Ancak haberciler gittikten sonra, isteseydi onları durdurabileceğini çünkü orada emir verme yetkisinin yalnız kendisine ait olduğunu söyledi.

Köylüler, bahçede diğerlerinin gelmesini beklerken konuşuyorlar, planlar yapıyorlardı. Her biri diğerine sinirleniyor, küfrediyor, dişlerini gıcırdatıyordu. Birbirlerini, korkmamaya, Kral artık onların tarafından olduğu için boyarların geri dönmeye cesaret edemeyeceklerine inandırmaya çalışıyorlardı. Birisi, ordu gelse bile onlardan korkmalarının yersiz olduğunu, çünkü askerlerin de çoğunluğu köylü olduğu için kendilerine ateş etmeyeceklerini söyledi. Hatta belki onların tarafına geçip diğerlerine ateş açarlardı. İşte asıl o zaman boyarların halini görmeliydiler.

Miron'un adı, gittikçe daha sık geçmeye başlamıştı. Birkaçı ona küfür bile ediyordu.

"Bütün kötülüğün kökü asıl o yaşlı hırsız!" diyen Toader Strimbu'nun sesi duyuldu, "Çektiğimiz yoksulluğa o sebep oldu. Bizi ezmelerini ve aç bırakmalarını, diğerlerine o öğretti. Bakalım ellerimi boğazında hissedince ne yapacak o pis domuz!"

Yaşlı adam toprağından isteyerek vazgeçmeyeceğine göre, köylüler bütün emeklerinin mahvolacağından korkuyorlardı. Ondan malını mülkünü zorla almaya kim cesaret edebilirdi ki?..

"Onun fikrini de neden soracakmışız?" diye bağırdı bir köylü kızgınlıkla, "Bize emir vermeye hâlâ devam mı edecek?.. Devrim bizim ona hizmet etmemiz için mi geldi yoksa onun bize mi?.."

"Ah, o kadar kafanızı yormayın. Şu anda tir tir titrediğinden eminim. Gidip onunla konuşmamız yeter de artar bile. Yaşlı olmasına rağmen öyle bir kaçacak ki, av köpekleri bile yetişemeyecekler ardından" dedi zayıf, sakalsız bir genç. Diğerleri onun bu laflarına kahkahalarla güldüler.

Hükümet binası, üç saattir köylülerle tıklım tıklım doluydu. Haberciler köyü dolanıp gelmişlerdi ama etraftakiler önemli köylüleri beklediklerini söyleyerek yerlerinden ayrılmadılar. Trifon, sanki kendisi grubun lideriymiş gibi durmadan soruyordu

"Luca Talaba gelmedi mi?.. Lupu Baba, Marin Stan ya da Pilip Ilioasa, hâlâ görünmediler mi?.."

Sonunda teker teker her biri geldi. Ama hepsi neden çağırıldıklarından haberleri yokmuş gibi davranıyor ve hiçbir şeye bulaşmak istemiyorlardı.

"Ama toprak bölünürken hepiniz gelirsiniz!" diye bağırdı Toeder Strimbu, "Biz sizi biliriz... Babaroaga'yı para verip satın almak istiyordunuz. O zaman bizim gibi parasızlara bakmıyordunuz bile. Ama şimdi o kadar meraklı değilseniz, biz kendi aramızda bölüşürüz."

"Ben meraklıyım Toederita, bana da biraz ver" dedi Marin Stan gülerek.

"Cosma'nın malikânesinden istediğinizi aldınız. Şimdi ise, bizimle birlik olmuyorsunuz" diye çıkıştı Leonte Orbişor.

"Bana sordunuz mu Leonte, söyleyin!" diye cevap verdi Marin alıngan bir tavırla, "Eh öyleyse..."

"Peki kimse sana gidip Babaroaga için pazarlık yapmanı söylemiş miydi?.. Ama gene de dilin bir karış dışarıda, koşuşup duruyordun" dedi Toader.

Konuşma, gittikçe kızışmaktaydı. Kalabalık heyecanlıydı. Yaşlıların, fakirlerin toprak sahibi olmalarını istemedikleri için, onlara karşı çıktıklarını sanıyorlardı. Kararsızlık çoğaldıkça, harekete geçme fikri daha da çekici görünmeye başlamıştı herkese. Konuşmalar sertleşmeye, tehditler, küfürler çoğalmaya başlamıştı. Konuşmalara sinirlenen Luca Talaba, kendisinin kimsenin hizmetçisi olmadığını, onunla bu şekilde konuşamayacaklarını söyledi. Filip Ilioasa eve gitmek istiyordu. Ama birisi kiracının domuzlarından söz edince

kavga başladı. Filip, geçmek için kendine yol açmaya çalıştıysa da, birden dört bir yanından gelen yumrukların altında buldu kendini. Luca Talaba, sinirlenip bağırınca, birden herkes durdu.

"Bizi buraya dövmek için mi çağırdınız?.. Böyle davranmak doğru mu .."

"Evet Luca Amca" diye cevap verdi Trifon Guju dişlerini göstererek, "Laftan anlamayan, elbet dayakla yola gelir."

3

"Üç senedir meclise gitmemiştim, ama bugün mutlaka gideceğim" dedi Roşu, Titu Herdelea'ya. Bir an durup nefes aldı. "Olanları yerinde görmeliyim. Her şey o kadar olağanüstü ki... Bu işlerin nasıl olduğunu bilir misin?... Ben seninle kavga ederim, sonra da senden intikam almak için bunun gibi yüksek bir tepenin üstünden seninkinin ve çevrendeki evlerin üstüne kocaman bir kaya yuvarlayacağımı söylerim. O zaman sen de korkar özür dilersin. Benim ne kadar kızgın olduğumu öğrenince koşa koşa bana gelirsin, 'Hadi barışalım' dersin, akıllı olan ben de, 'Durun, barıştık. Artık hiçbir şeyi mahvetmemize gerek yok!' diye bağırıp kayayı yuvarlamalarını önlerim."

Basına ayrılan kısım bugün tıklım tıklım doluydu. Sanki bir tiyatronun gala gecesi vardı. Genellikle üçte olduğu söylenilen toplantılar, dörtten önce başlamazdı. Ama bugün, üçe çeyrek kala sadece hükümet üyeleri yerinde yoktu.

Roşu, bağıra çağıra kendine oturacak bir yer bulmuştu. Titu Herdelea ise arkada, ayakta durmaktaydı. Senato üyeleri de geldiğinden, milletvekili sıraları da tıkış tıkış doluydu. Yüzlerde üzüntüden çok bir dehşet ifadesi vardı. Bağımsız olan gazetelerden birinin muhabiri Stan Racaru'nun herkesin duyabileceği yükseklikte sesi duyuldu.

"Eğer hükümet, muhalefetteyken söylediği gibi gerçekten demokratikse ve köylüleri seviyorsa, şimdi hiç olmazsa toprakların bölüştürüleceğini ilan edebilir. Ve emin olunuz ki, devrimden ödü patlayan, şu aşağıda oturanlar, bunu çılgınca alkışlarlar."

"Şaka yapıyorsun Nicu" dedi Universul'un muhabiri, "Ama söylediklerin de doğru. Görüştüğüm milletvekili ve senatörler, ne kadar radikal olursa olsun, reformları kabul edeceklerini, aksi takdirde köylüler yatıştıktan sonra bile onların aralarına gitmenin imkânsız olacağını söylediler."

"İnsanlar, birçok şeyler söylerler. Ama tehlike geçtikten sonra da bu söylediklerini unuturlar" dedi eskiden milletvekili olan yaşlı bir gazeteci. Söylediği bu sözler üstüne kopan kahkaha, onu o kadar memnun etmişti ki, oturumun sonuna dek kıkırdayarak herkesi rahatsız etti.

Birden yeni hükümet üyelerinin geldikleri duyuldu. Oturum başladı. Yaşlı, hafif kamburcana bir adam olan Başbakan, üzgün bir dul sesiyle konuşmaya başladı.

"Sevgili ülkemiz" "Hepimizin bu sevgili ülkesi" ve "Biricik küçük ülkemiz" cümlecikleriyle süslediği konuşmasını, ara sıra akmakta olan gözyaşlarını silmek için kesmek zorunda kaldı. Konuşmasını, "Yanılan köylüler" "Enerjik tedbirler" ve "Her iyi Romanyalının desteği" sözcükleriyle bitirdi.

Onun arkasından kürsüye çıkan halefi, şimdiki muhalefetin başkanı gene aynı sözcükleri kullanarak ona cevap verdi ve hükümeti eski parlamentonun ancak şartlı bir şekilde destekleyeceğini belirtti. Yeni Başbakan bunun üstüne eskisinin yanına çıktı ve ikisi de birbirlerine sarılarak öpüştüler. Bunu milletvekillerinin, senatörlerin ve localarda oturmakta olan halkın çılgınca alkışları izledi. Birçok gözler yaşlarla doldu, en katı kalpler bile duygulandı. Yalnız basın locasında bağımsız gazetenin yaşlı muhabiri, kendini tutamayarak mırıldandı.

"Bu öpücükler, köylülere oldukça pahalıya patlayacak."

Bunun üstüne yeni hükümetin yayın organı olan Glasul Poporului'nin yaşlı muhabiri öfkesini tutamıyarak bağırdı.

"Beyefendi, ancak Yahudi basınınızı tatmin edecek o uygunsuz espri anlayışınızla bu asil anları mahvetmenize izin vermeyeceğim!"

Stan Racaru, sakin bir tavırla cevap verdi.

"Buraya bak ihtiyar dostum, o vatanperver duygularınla ne yapabileceğini sanıyorsun? Zaten herkes onların ne denli boş olduğunu biliyor... Üstelik 'Yahudi basınımız'la ne alıp veremediğin var bilmiyorum, eve gidince sen de Yahudi kesilmiyor musun?.."

Glasul Poporului'nin yaşlı muhabiri Max Streşin, yeni bir alkış tufanını fırsat bilerek basın locasından dışarı fırladı.

Bu arada aşağıda halkın da büyük bir şevkle desteklediği heyecan gösterileri devam ediyordu. İki lider öpüştükten sonra yeni hükümet üyeleri eskilerinin ellerini sıkmak için kürsüden aşağı indiler. Her öpüşmeyi bağrışlar ve alkışlar izliyordu.

Bu hava içinde yeni hükümetin tasarıları okundu. Her maddesinde düzeni sağlamak için gerekli tedbirlerin alınacağından bahsediliyordu.

"İşte bu kadar" diye mırıldandı Stan Racaru. Konuşmaları etrafındakileri pek eğlendiriyordu. "Bu gösteriyi kimin için yapıyorlar acaba?.. Ne de olsa bu işin ustası biziz..."

O zamana dek hiçbir şey söylememiş olan Roşu, gülümseyerek Herdelea'ya baktı. Ama Eugenia Ionescu'yu gören genç adam onu bulmak için dışarı çıkmıştı. Ona, yeni Vali Baloleanu ile ertesi sabah Argeş'e gidecek olan Grigor Iuga'nın kendisinin de onlarla birlikte gitmesini istediğini, böylelikle karşısına allah bilir ne çıkacak olan Amara'da yalnız olmak istemediğini söyleyecekti. Gazeteden ayrılmanın sırası de-

ğildi, ama Grigor'un teklifini reddedememişti. Daha önce eğlence için gitmişti, ama şimdi de yararlı olmak için gitmek zorundaydı.

Oturum bitmeden Eugenia'yı almak için yukarı çıkan Gogu, galerinin kapısında Titu ile karşılaştı. Beklerken genç dostuna Piteşti'deki milletvekilinden, Argeş'in güneyinde durumun gittikçe kötüleştiğini öğrendiğini anlattı. Ama Titu, çok sinirli olan Eugenia'ya hiçbir şey söylememeliydi. Zaten telefon hatları bozulmuş olduğundan, henüz hiçbir şey kesin değildi. Ama cinayetlerin bile olduğu söyleniyordu.

"İşte sevgili Herdelea, nasıl bir durumda olduğumu tahmin edebiliyorsun sanırım" dedi Gogu, "Düşün, Nadina, kanlı asilerin arasında... Kim bilir başına ne gelmiştir... Belki kaçmayı başarmıştır, belki de köylülerin eline düşmüştür. Babam, onun gitmesini önleyemediği için çok üzgün. Yaşlı ve hasta. Nadina'yı da çok sever. Eğer Nadina'ya bir şey olursa, bu onu öldürür. İşte, her şey bir trajedi! Tanrı yardım etse de şu durum bir düzelse. Ondan sonra yüz yaşıma kadar bile yaşasam, bir daha köylülerden ve topraktan bahsedildiğini duymak istemiyorum. Şu son günlerde çektiğimiz sıkıntıyı düşmanımın bile çekmesini istemem!"

Oturumdaki duygusal sahneler, Eugenia'yı çok etkilemişti. Gogu'nun gönülsüz desteğiyle, böyle bir dönemde Titu'nun, Nadina'nın yaptığı gibi köye gitmemesini tavsiye etti. Hele orduya ateş emri verildiğine göre, kim bilir ne kadar kan dökülecekti... Genç Herdelea, savaşa giden bir kahraman tavrıyla cevap verdi.

"Benim büyük bir kayıp sayılacağımı hiç sanmıyorum hanımefendi."

4

Güneş batarken kalabalık, Iuga'nın malikânesine doğru yola çıkabildi. Bir düğüne gidiyormuşcasına neşeli ve gürültülüydüler. Çıkardıkları gürültü, kenardaki çocuklara bile cazip gelerek onların arasına katmıştı.

"Cristache Amca, hanını bırakıp da gel" diye bağırdı başı çeken Trifon Guju, kapıda duran Busuioc'u görünce, "Ya bizden yanasın, ya onlardan... Senin adının da listeye koyup koymayacağını bilmemiz gerek!"

"Geliyorum, geliyorum Trifon kardeş" diye cevap verdi hancı, korku ve telaşla, "Tüm köy giderken ben nasıl geride kalırım?... Hey karı" diye bağırdı arkasına dönerek, "Gel de burada dur. Ben diğerleriyle birlikte gidiyorum."

İçeriden, kadının bir şeyler söylediği duyuldu. Ama Cristache Busuioc, ona hiç aldırmadan ciddi bir tavırla köylülerin arasına karıştı. Hele az ötede Belediye Reisi Pravila'yı da görmesi, güvenini biraz daha artırmıştı.

"İşte böyle olmalı" diye bağırdı kalabalığa, "Eğer hep beraber olursak, kimse bizi yenemez..."

Miron Iuga, köylülerin toplantılarının ve kendi aleyhindeki planlarının haberini almıştı. Bugüne kadar, toprak sahibi ile köylüler arasındaki anlaşmazlıkların kendisi gibi basit bir muhasebeciyi ilgilendirmediğini düşündüğü için burnunu defterlerinin içinden hiç çıkarmamış olan Isbaşescu, Uşak Bumbu, ona yarı ciddi bir tavırla, borçların ve anlaşma koşullarınının kayıtlarını o tuttuğu için köylülerin asıl ondan nefret ettiklerini söyleyince dehşete kapıldı. Sabahtan itibaren, ne zaman uşaklardan ya da oradan geçen birinden bir dedikodu duysa durmadan Miron'a gidiyor, karşı çıkmanın faydasız olacağını, hazır köylüler kararsızken bu avantajı kullanıp kaçmaları gerektiğini söylüyordu. Miron Iuga onu dinlemiş, fakat tüm tavsiye ve dileklerini duymazlıktan gel-

mişti. Ancak, kaçmasına izin verilmesini isteyince yaşlı adam ona işinin başına dönmesini emretmişti.

"Köylüler geliyorlar Bay Miron" diye bağırdı Isbaşescu, ümitsizlikle Miron Iuga'nın dairesine girerek. "Bütün köy efendim. Çok korkunç... Tanrım, neden beni dinlemediniz?.."

"Kes sesini ve aklını başına topla" dedi yaşlı adam sakin bir tavırla. "Gelirlerse gelsinler. Böylece bu mesele de burada halledilmiş olur."

Isbaşescu, yaşlı adamın yanında durmaya karar verdi. Hiç olmazsa o zaman ikisinin de başına aynı şey gelirdi. Köylülerin, saygı duydukları bu adama herhangi bir kötülük yapmayacakları muhakkaktı. O zaman kendisi de kurtulmuş olacaktı.

Elleri arkasında odada dolaşmakta olan Miron'a bakarken konuştu.

"Ne yapacaksınız efendim?.. Gidip onları karşılamayacak mısınız?.. Yoksa buraya zorla girmeye kalkacaklar..."

Miron Iuga cevap vermeden odada dolaşmaya devam etti. Birkaç gün içinde tüm otoriteleri hiçe sayan ve düzenli bir köy toplumunu çılgın bir sürüye çeviren, rüzgârın estiği yöne göre sezgiyle hareket eden bu insanlara nasıl davranacağını kendisi de bilmiyordu. Tabii polislerin kovulması, yangınlar ve talan, baştakilerin bir süreden beri sürdürmekte olduğu politikanın kaçınılmaz sonuçlarıydı. Demogoglar önce genel bir huzursuzluk havası yaratmışlar, sonra da basit köylüleri isyana teşvik etmişlerdi. Anarşik eğilimler çok başta, daha çekirdek halindeyken yok edilmeliydiler. Ancak o zaman enerjik tedbirlerin bir faydası olurdu. Ama köklenip yeryüzüne çıktıktan sonra bu eğilimin yıkıcı gücü, ancak kuvvetle bastırılabilirdi. Bunun, yalnız kendisi farkındaydı. Ama ne yazık ki akıllarını tamamen kaybetmiş olan bu çılgın kalabalıkla tek başına savaşamazdı. Fakat bu, toprağını savunmak olan görevini yapmayacağı anlamına da gelmezdi.

Onun sadece varlığı ve kişisel prestiji, anarşiyi önleyecek bir kuvvetti. Köylünün yaşlılara ve önderlere karşı bilinçsiz bir saygısı vardı. Hele asırlardan beri kendilerinin efendileri olanlara karşı bu saygı daha da köklüydü. Kendisi orada oldukça, köylüler kötülük yapmaktan kaçınacaklardı. Ruginoasa'yı da kendisi orada olmadığı için yakmamışlar mıydı... Tabii ki Cosma Buruiana'nın konağı da yakıldıktan sonra devlet kuvvetleri bu çılgınların akıllarını başlarına getirinceye dek bir yana çekilip sessiz durmayı düşünmüştü. Kişiliğinden başka hiçbir silahı olmadan, mantıklarını kaybetmiş bu asi çetesinin karşısına yalnız başına çıkmak, çılgınlık olmaz mıydı?.. Ona olan saygıları tükenir tükenmez varlığı, köylüleri büsbütün tahrik etmeyecek miydi?.

Birden bu şekilde düşünmeyi bıraktı. Bu tür düşünceler, korkaklığın ilk belirtileriydi. Sadece korkaklar, kendini haklı çıkarmak için bu tür tartışmalara gerek duyardı. Kaderinde ne varsa başına da o gelecekti.

Odada bir aşağı bir yukarı dolaşırken, dışarıdan sesler duyan Miron, karar vaktinin geldiğini düşündü. Isbaşescu, pencerenin yanında durmuş dışarı bakıyor ve dehşetle bir şeyler mırıldanıyordu. Miron, kendi kendine gidip köylüleri karşılaması gerektiğini düşünüyor, ama geçen her an sanki onun yararınaymış gibi bunu bir türlü yapmıyordu.

Dışarıdan gelmekte olan ayak sesleri ve bağrışmalar çoğalmıştı. Kalabalık, yatağını değiştirmiş bir nehir gibi konağın bahçesine girdi. Köylüler, yeni ekilmiş çimenlere basmamaya dikkat ederek yoldan yürüyordu. Birden, birinin bağırdığı duyuldu.

"Dikkat edin çocuklar, çimenlere basmayın, yoksa bu kadar emeğe yazık olacak!"

Genellikle girmelerine izin verilmeyen bu bahçede olmak, köylüleri utandırmıştı. Gürültü azaldı. Trifon Guju, yeni

villanın önündeki yürek biçimindeki çiçek tarhına basarak büyüyü bozdu.

Bahçenin öbür kapısından girenler, daha çok gürültü yapmaktaydılar. Onları gören bahçedeki kumrular havalandı. Hizmetçiler ve uşaklar binalardan dışarı çıkmışlar, şaşkınlıkla köyden gelenleri seyrediyorlardı.

Gülen, koşuşan kalabalık, festivale gelmiş şarkıcılar gibiydi. Ichim, onları şaşkınlıkla süzdü. Dizleri titremekte olan Uşak Bumbu, arkada, kulübesinin yanında durmaktaydı. Perdeyi aralamış olan karısı, korkuyla onları seyrediyordu.

"Geldiniz mi, geldiniz mi?.." diye sordu uşak aptal aptal, kalabalık önünden geçerken.

Bahçenin öbür yanından girenleri görünce, sanki kızmış da onları kovacakmış gibi o tarafa koştu. Yeni villa ile eski konak arasındaki bahçe köylülerle dolmuştu. Daha da şaşıran uşak, köylülere bir şeyler söyleyerek onların içeri girmelerini önleyecekmiş gibi verandanın direklerinin önünde durdu. Korkusunu gizlemek ve onların güvenini kazanmak için durmadan gülümsüyordu.

"Ne var çocuklar, ne istiyorsunuz?.. Söyleyin, çünkü ben..." diye konuştu saf saf.

Köylüler ona dişlerini göstererek cevap verdiler, sesi, çekilen yuhların arasında kayboldu. Bumbu, kendine olan güvenini iyice yitirmişti. Biraz ileri gelen Lupu Chiritoiu bağırdı.

"Hadi git de yaşlı Miron'a dışarı çıkmasını söyle. Çünkü bütün köy burada."

Aklı başına gelen Bumbu, "Gidiyorum, gidiyorum" diye mırıldanarak eve koştu.

Miron'un kapısını vurdu ve cevap beklemeden içeri girdi.

"Lütfen efendim, köylüler geldiler..."

Miron Iuga, şaşkın şaşkın ona baktı. Halbuki birkaç dakika önce dışarıdaki gürültüleri kendisi de duymuştu. Bir an

uşağının gözlerinin içine baktı, sonra, "Peki Leonite, gidelim bakalım, ne istiyorlarmış" dedi.

Bahçeye çıkarken giydiği küçük *caciula*'sını sert bir tavırla başına oturttu ve kapıya doğru gitti. Bumbu, onu kolundan tutarak, bir kenarda durmakta olan kürk ceketini uzattı.

"Dışarısı biraz soğuk efendim. Üşütebilirsiniz.."

"Neden beni tutuyorsun?" diye bağırdı Miron. Ama sonra uşağının uzattığı ceketi giyip sanki uzun bir yolculuğa çıkıyormuş gibi önünü sıkı sıkı ilikledi.

Isbaşescu, hâlâ bir taş gibi pencerenin önünde durmaktaydı. Uşağın içeri girdiğini fark etmemişti bile. Miron'un dışarı çıktığını görünce, birden olduğu yerde kalmaya karar verdi. Hiçbir gereği yokken çıkarak kendini köylülere göstermesi pek saçma olacaktı. Ne de olsa kendisi fakir bir adamdı. Leonte Bumbu, Miron'un arkasından bakarak, "Siz gelmiyor musunuz" diye sorunca, "Hayır" diye cevap verdi.

Yaşlı Iuga'nın verandada görünmesi, birden bütün seslerin kesilmesine sebep olmuştu. Birkaç köylü başlarındaki caciula ve şapkaları alışkanlıktan çıkardılar. Yaşlı adam, köylülerin önünde, verandanın ucunda durdu. Bir bakışta köylülerin konağı tamamıyla sarmış olduklarını fark etti. Kulübelerin arkasında batmakta olan güneş verandayı gölgede bırakıyor, bahçeyi dolduran kalabalığın yüzlerini kırmızı bir ışıkla aydınlatıyordu.

"Görüyorum ki, köpekler ve domuzlar da dahil, tüm köy burada" dedi Miron, sakin bir tavırla. Sonra kimin geldiğini, kimin gelmediğini anlamak isteyen bir tavırla her birinin suratına teker teker baktı.

"Şey efendim" diye cevap verdi birkaç kararsız ses.

Yaşlı Iuga, kalabalığın içinde şikâyetçi bir tavırla durmakta olan Ignat Cercel'in sesini tanıdı. Ama önemli değildi bu. Sadece, hafızasına yer eden görüntülerden biriydi.

Hepsine sonsuzmuş gibi gelen birkaç sessiz saniye geçti. Sonra Miron Iuga'nın sert sesi duyuldu.

"Bu kadar zamandır uğraşarak yaptığım yolları, çiçek tarhlarını ve ektiğim tohumları mahvetmeniz için sizi buraya kim çağırdı?.. Neden dış bahçede beklemediniz? Demek artık orasını beğenmiyorsunuz, ha?.. Şu ayaklanmayı başlatıp birçok allahın belası iş yaptığınızdan beri artık hepiniz beyefendi kesildiniz..."

Konuştukça kızgınlığı arttı. Artık biraz ileri gittiğinin farkına varmasına rağmen kendini kontrol edemiyordu. Bu hareketi, köylüler üstünde hiç de istemediği bir etki yaratacaktı.

Birden, bir ses saygısızca onun sözünü kesti.

"Buraya,seni kovmak için mi, yoksa senin bizi kovman için mi geldik?.."

Miron Iuga bir an ona cevap vermesinin gerekip gerekmediğini düşündü. Sonra, sesinin tonunu değiştirmeden konuşmaya devam etti.

"Bu beyefendi havaları beni etkilemez çocuklar. Ben de sizin gibi ve sizinle birlikte çalışıyorum. Onun için bir eğlence yeri olan burada değil de, işimizin başında konuşmamız gerekirdi... Ama mademki buraya kadar gelmişsiniz, anlatın bakalım derdinizi.

Trifon Guju, caciula'sı başında, iki adım attı.

"Zaman değişti artık efendimiz... Kral'ın emirlerini duymadınız mı, yoksa duymak mı istemiyorsunuz?..."

Yaşlı Miron, kendini zorlayarak, onun suratına bir yumruk indirmekten vazgeçti. Trifon'u tembel ve hırslı bir köylü olarak tanır, onunla konuşmak bile istemezdi. Sanki onu duymamış gibi, emirlerin ne olduğunu öğrenmek için diğerlerinin yüzüne baktı. Aslında Isbaşescu dün anlatmıştı bunları ona, ama köylülerin karşısında haberi yokmuş gibi davranmak, daha akıllıca görünüyordu ona. Birkaç kişi, duyduklarını ve bildik-

lerini anlattılar. Miron, hiçbir şey söylemeden onları dinledi. Fakat tam konuşmak için ağzını açtığı sırada Trifon Guju onun sözünü kesti. Miron Kral'ın emirlerini kendisine değil de başkalarına sorduğu için iyice sinirlenmişti.

"Bir dakika, ben anlatırım. Onlar aptaldırlar ve..."

"Ben senin gibi saygısız ve namussuz insanlarla konuşmam!" dedi Miron, ona iğrendiğini belirten bir bakış fırlatarak. Sonra diğerlerine dönerek devam etti. "Eee Profire, sonra ne olmuş?.."

Onların anlattıklarını dinlerken Miron Iuga, kanının tepesine hücum ettiğini hissetti. Ne kadar kendini kontrol etmeye çalışırsa çalışsın, Trifon'un kabalığı onun sinirlerini bozmuştu bir kere. Bu kaba herif onun sinirlerini bozarak diğerlerine cesaret vermek istiyordu.

Aynı zamanda Trifon Guju da bütün köyü toplayarak buraya getirdiği halde, Miron'un onun yerine diğerleriyle konuşmak istemesi onu küçük düşürüyordu. Yanındakilerin de yaşlı adamın ona bu şekilde davranmasına hakkı olmadığını söylemesi üstüne kızgınlığı büsbütün arttı.

Sonunda, Kral'ın emirleri üstüne anlatılan saçmalıkları dinlemeye daha fazla tahammül edemeyen yaşlı Iuga konuşmakta olanları elinin bir hareketiyle susturdu.

"Bu masallara nasıl da inanıyorsunuz çocuklarım... Neden benim bahçeme girerek onu mahvediyorsunuz?.. Kocaman, aklı başında insanlar bir çocuk gibi hareket ediyorlar... Yoksa beni korkutacağınızı mı sanmıştınız?.. Kendinizden utanmalısınız, hele siz, özellikle saygı duyduklarım... Bakın hele, Belediye Reisi de burada... İtiraf etmeliyim ki çok güzel bu! Bu akılsızları yatıştıracağına onların isyanlarına katılıyorsun... Ne Belediye Reisi!"

"Bizi affedin efendimiz. Köylüler bizi de aralarına aldılarsa başka ne yapabilirdik" diye mırıldandı Pravila, yerlere kadar eğilerek.

"Ya sen Luca?.." diye devam etti Miron, "Ve senin gibi saçları ağarmış bir adam Lupu?.. Benden de yaşlı olan sizler, nasıl oluyor da Trifon gibi akıldan yoksun olanlarla birliktesiniz?.. Beni iğrendiriyorsunuz!"

Konuşurken büsbütün sinirlendiğini fark ediyor, ama tehlikeli bir yola sapmış olan bir yolcu gibi kendini kontrol edemiyordu. Sonunun ne olduğunu bile bile bu yolda ilerlemekten kendini alıkoyamıyordu. Üstelik, karşısındakileri azarladıkça daha da büyüyen bir hınçla konuşmaya devam ediyordu. Sözleri, kırbaç gibi yüzlerine çarptıkça, köylüler ağızlarını bile açmıyorlardı. İçlerindeki bilinçsiz korku ve teslimiyet, yeniden uyanmış gibiydi. Özür dileyerek başlarını sallıyorlardı.

Yaşlı Miron'un sözleri bir aslan terbiyecisinin kamçısı gibi şaşkın kalabalığa vurdukça Trifon Guju kendini tutamayarak bağırdı.

"Durun bir dakika efendim. Biz eğlenmek için ayaklanmadık..."

Sözleri, Miron Iuga'nınkilere karışmıştı. İhtiyar Miron bir an şaşkınlık içinde ona baktı. Ama sonra artık tamamen kontrolünden çıkmış olan bir kızgınlıkla bağırdı.

"Kes sesini pis herif... Kes sesini hırsız... kes sesini... kes sesini..."

Ağzından salyaları aka aka Miron Iuga, yumruklarını sıkarak Trifon Guju'ya doğru atıldı. Köylü, bir an durakladıktan sonra onun bu haline güldü.

"Neden sesimi keseyim?.. Susmak istemiyorum ki... Sen bana emir veremezsin, ben senin uşağın mıyım?.." diye söylendi.

"Kes sesini!..." diye bağırmaya devam ediyordu Miron Iuga, "Çabuk bahçemden dışarı çık! Defol! Pis herif... Çabuk çık çık dışarı hırsız herif, yoksa seni..."

Bacaklarını ayırarak olduğu yerde dimdik duran Trifon Guju, daha da kaba bir sesle cevap verdi.

"Gitmiyorum işte! Çünkü, canım gitmek istemiyor. Zaten artık burası senin bahçen değil. Onun için kalacağım burada, bak!"

"Gitmiyor musun?.. Benim bahçemden mi?.. Sen daha dur orada... Ben sana terbiyeni takınmasını öğretirim pis herif..."

Yaşlı Iuga'nın sesi birden değişmişti. Attığı her adımda sakin olmasını tekrarlayarak eve girdi. Elleri ve dizleri titriyordu. Kalbinin atışları, kulaklarını sağır edecek gibiydi. Yatak odasında, yatağının başucunda her zaman dolu olan silahı asılıydı. Duvardan onu aldı.

Dışarıda köylüler konuşmaya başlamıştı. Sadece Luca Talaba, Trifon Guju'ya yaşlı adamla böyle konuşmasının doğru olmadığını söyledi. Ama diğer köylüler memnundular.

"İyi yaptın Trifonica!.. Sana kötü davranmasına göz yumma... Nasıl da üstüne yürüyüp sana hakaret edebilirmiş, onun boğazına sarılıp..."

Uzaktan gelen tiz bir ses, hepsini güldürdü.

"Miron Baba'nın beyaz gömleği sinirinden kıpkırmızı oldu!"

Ignat Cercel endişeliydi. "Dikkat et Trifon, ihtiyarın ne yapacağı hiç belli olmaz..."

Miron Iuga, elinde tüfeğiyle tekrar göründüğü zaman köylülerden şaşkınlık ve hoşnutsuzluk sesleri yükseldi. Yaşlı adam Trifon Guju'dan üç adım ötede eski yerinde durdu ve bağırmadan, derin, güçlü sesiyle konuştu.

"Çabuk buradan çık, pis hırsız. Yoksa arkadaşların cesedini çıkaracaklar buradan!"

"Buraya bak boyar, gitmek istemiyorum, anlıyor musun!!." diye bağırdı Trifon, "Bir şey yapmaya da kalkma... O zaman ne olacağını anlarsın..."

Ama cümlesini bitiremedi. O daha ilk sözlerini söylerken Iuga tüfeğini ona doğru çevirmişti bile. Yaşlı adam birbirinin arkasından iki kez üst üste ateş etti. Sanki ikincisi, birincisinin yankısı gibiydi. Trifon Guju'nun suratı suçiçeği çıkarmış gibi delik deşik olmuştu. Gözleri şaşkınlıkla açılmış bir halde yere yığıldı.

"Pis hırsız" diye mırıldandı Miron Iuga, onun yere düşüşünü memnunlukla seyrederek.

Trifon'un yanında durmakta olanlar, korkudan ellerini yüzlerine kapayarak geri çekildiler. Genel bir şaşkınlık içinde bağrışmalar duyuldu. Ama bu korkulu seslerin yanı sıra tehditler, küfürler de duyuluyordu. Birkaç metre ötede durmakta olan Toader Strimbu, nefretten mosmor olmuş bir suratla, birden bağırdı.

"Bu da ne demek oluyor Bay Miron, hepimizi öldürmek mi istiyorsun?.."

Aynı anda kalabalık hareket etmeye başladı. Trifon'un etrafına eğilerek onu kaldırdılar. Ani bir çılgınlık içinde insanlar oraya buraya koşuşup duruyorlardı. Toader Strimbu, konuşurken Miron Iuga'nın yanında bir sopa havaya kalktı ve adamın başına öyle bir hızla indi ki "Tok" diye bir ses çıktı. Yaşlı adamın küçük caciula'sı yere düşmüştü.

"Pis hırsız, ne cesaretle..." diye konuşmaya başladı Miron Iuga, ama cümlesini bitiremedi. Birçok sopa birden havaya kalkmış, kendisine doğru sallanmaktaydı. Yaşlı Iuga; bilinçsiz, kırık kafatasıyla kalabalığın ortasında dimdik durmaktaydı.

Sütunlu, açık veranda karşılarında bir düşman varmış gibi ellerindeki sopaları sağa sola savuran köylülerle dolmuştu. Pencereler parçalanmıştı. Kalabalık, büyük bir fırtınaya tutulmuş gibi dalgalanıyordu. Bağırtıları bir araya gelince uğultuya dönüşüyor, konakda çalışan hizmetçilerin çığlıklarını bastırıyordu. Yaşlı toprak sahibinin yanında durmak-

ta olan Bumbu, yavaş yavaş kaçmayı becermişti. Sanki fırtınada kimse onu tanıyamayacaktı.

Birkaç dakika sonra, yaşlı Iuga'nın etrafını çevirmiş olanlar ya sakinleştiklerinden ya da başka şey yapmak istediklerinden birer birer dağıldılar. Köylülerin desteğini kaybeden Miron Iuga yere düştü ve burnu sanki son bir defa koklamak istermişcesine toprağa gömüldü. Kimse artık onunla ilgilenmiyordu. Köylüler itişe kakışa yerde yatmakta olan bedeninin üstünden geçtiler ve tüm hayatı boyunca kendini adamış olduğu toprağa, onu ayaklarıyla gömdüler.

5

"Petrica, çabuk gel, köylüler Bay Miron'u öldürdüler" diyerek bağırdı Marioara, koşarak bahçeden girerken. "Acele et Petricia. Onlar daha kötü bir şey yapmadan yetiş!.."

Petre Petre, bir şeye karışmamak için kapıyı tamir ettikten sonra, ahırı düzeltmeye koyulmuştu. Tüm köyün hep birlikte Bay Miron'un malikânesine gittiğini annesi Smaranda'dan öğrenmişti. Bir an o da gitmeyi düşünmüştü. Diğerlerinden geri kalmamak ya da karışıklık çıkarmak için değil de, Toader Strimbu gibilerinin taşkınlıklarını önlemek için gitmek istemişti. Ama kalbindeki acıyı bastırarak inatla evde oturmuş, devrimde bile olsa köylülerin, yaşlı Miron'a el kaldıramayacaklarını düşünmüştü.

"Aman Allah'ım, gerçek mi bu?.." diye bağırdı Petre.

Mariora'ya bakmamıştı bile. Halbuki ona âşıktı ve paskalyadan sonra evlenmeyi düşünüyordu. Şimdi ise genç kız karşısında tamamen bir yabancı gibiydi. Kulaklarında çınlamakta olan sesi, hiç de tanıdık değildi ona.

Hiçbir şey söylemeden, elindeki çekici yere atarak koşmaya başladı. Marioara, onun peşi sıra yürürken konakda olanları anlattı. Onun sözleri sanki Petre'yi arkasından iti-

yordu ama tek başına gitmesinin anlamsızlığını da biliyordu. Bütün köyle mücadele edemezdi, onların kızgınlıklarını yatıştıramazdı ki...

Iuga malikânesinin etrafındaki gürültü, oldukça uzaklardan duyuluyordu. Petre, adımlarını sıklaştırdı. İşinin başından kalktığı gibiydi, kısa kollu gömleği ve elinde sanki yürürken kullandığı baston gibi tuttuğu baltasıyla.

Malikânenin koca bahçesinde köylüler, ne yapacaklarını bilmez bir halde çılgınca oradan oraya koşuşuyorlardı. Birkaç tanesi uşakları dövüyor, diğerleri ise hiçbir nedeni olmadığı halde birbirleriyle kavga ediyorlardı.

Kuyunun yanında birkaç köylü, yerde yatmakta olan Trifon Guju'nun üstüne eğilmişti. Petre, onlara şöyle bir bakarak yanlarından yürüyüp geçti. Leonte Bumbu'nun kapısının önünde köylüler itişip kakışarak tehditler savuruyorlar, içeriden de uşağın karısının çığlıkları duyuluyordu. Yandaki büroda, köylüler ellerine geçirdikleri her şeyi kırıyorlar ve büyük bir heyecanla, anlaşmaların ve borçların yazılı olduğu defterleri arıyorlardı.

Petre, öteki bahçeye geçti. İki bina arasında kalmış olan kalabalık, bir emir ya da bir işaret beklermişcesine aynı noktanın etrafında toplanmışlardı.

"İhtiyar nerede?" diye sordu Petre, onlara bakarak.

"Onu içeri götürdüler" diye cevap verdi bir ses.

Başka bir dünyadan geliyormuş gibi Petre ne cevap veren adamı, ne de onun etrafındakileri tanımıştı. Sonra yoluna devam ederek eski malikâneye girdi. Veranda daha tenhaydı. Kırık pencereler, duvarlarda açılmış kocaman birer siyah ağız gibiydiler. Köylüler, açık kapılardan giriyorlar, içeride dolaştıktan sonra gene çıkıyorlardı. Üçüncü odada birkaç köylü sessizce duruyordu. Miron Iuga, kısa bir süre önce burada son nefesini vermişti. Şimdi, pencerelerin arasındaki divanın üstünde elleri göğsünde kavuşturulmuş bir şekil-

de yatmaktaydı. Elbiseleri toprak içindeydi. Yüzü ise çamurdan bir maske gibiydi. Köylülerin ayaklarının dibinden kaldırarak yaşlı Ichim buraya getirmişti onu. Ahçı Profira divanın üstüne temiz bir çarşaf sermiş, başucuna da bir mum yakmıştı. Yaşlı adamın elbiselerini ve yüzünün üstündeki çamuru temizlemeye çalışıyordu. Odadakilerin arasında olan Belediye Reisi Pravila, alçak bir sesle konuştu.

"Kadın, onu rahat bırak..."

Petre, yaşlı boyarın çamurlu suratına uzun uzun baktı. Sol yanağı kadife bir örtü gibi, toprakla karışmış olan kanla örtülüydü.

"Galiba sen burada yoktun Petricia" dedi Belediye Reisi, gizlemeye çalıştığı bir kızgınlıkla.

"Burada olmadığıma çok memnunum" diye mırıldandı genç adam. "Bu işin nereye varacağını allah bilir artık."

"Eee, bizim kaderimiz böyle yazılıymış... Biz..." diye söze başladı Belediye Reisi ama cümlesini bitirmedi.

"Sen git, Petricia oğlum, belki seni dinlerler" dedi Ichim; "Her şeyi yakıp yıkmalarına izin verme. Yeterince kötülük yaptılar zaten! Marioara'yı sana bunun için göndermiştim... Hadi, onlar sana iyi davranmışlar, başın dertteyken yardım etmişlerdi..."

"Allah rahmet eylesin" dedi Luca Talaba, hafifçe, "Sert bir insandı ve çabuk sinirlenirdi."

Bir süre hiçbiri bir şey söylemedi. Sonra Petre, birden kendini toparlayarak bağırdı.

"İşi olmayanlar çıksın buradan!"

Sözünün dinlenip dinlenmediğine bakmadı bile. Dinleyeceklerinden emindi. Şimdi ölü adamın başında sadece Ichim, Profira ve Marioara kalmıştı.

Petre aynı kararlılıkla, eve dağılmış olan köylüleri etrafına topladı. Verandaya geldiklerinde, geriye boş elle dönmek istemeyen bir grupla karşılaştılar.

"Hiç namusunuz yok mu sizin?.." diye bağırdı Petre kızgınlıkla, "Bu evde ölü bir adam olduğunun farkında değil misiniz?.. Onu öldürmek yetmedi mi?.. Onun ölüsünü de mi huzur içinde bırakmayacaksınız!.."

Köylüler mırıldanarak geriye çekilirken, Petre, birkaçının da yeni villaya girmeye çalıştıklarını gördü. Birden, aklına, oranın, çok şeyler borçlu olduğu Grigorita'ya ait bulunduğu geldi. Dehşet içinde bağıra bağıra o tarafa doğru koştu.

"Durun, kırmayın kapıları... Yol verin çocuklar!.. Çekilin önümden!.. Girmeyin içeri, yok bir şey orada... Serafim Amca, aklını başına topla.."

Köylülerin arasından zorlukla geçerek, kapıları kırılmış olan villaya girdi. Büyük holde köylüler utana utana yürüyorlar, eşyaları elleyerek alçak sesle konuşuyorlardı.

"Çıkın dışarı çocuklar" diye bağırdı, "Çıkın dışarı, sizin için bir şey yok burada..."

Yukarıda ayak seslerini duyunca merdivenlere doğru atıldı. Köylüler, işlerine yarayacak eşyaları almak için odaları dolaşıyorlardı. Bir kadın, elindeki torbaya birkaç şey doldururken kendi kendine söyleniyordu. Neden kendisi gibi fakir bir kadın onları kullanabilecekken burada kalıp ziyan olsunlardı... Petre, bağıra bağıra odalardan birine girdi.

"Çıkın dışarı dostlarım..."

Burası, Nadina'nın yatak odasıydı. Bir ucunda kocaman bir yatak, onun üstünde de kocaman bir fotoğraf asılıydı. Petre, yatağın yanına kadar gelebilmişti ki, birden Nadina'nın gözlerini gördü. Sanki o, gerçekten karşısındaymış gibi geri geri gitmeye başladı, sesi kesildi, yalnızca alev alev yanmakta olan dudakları sessizce kıpırdandı. Neredeyse çırılçıplak duran kadın, biraz da incinmiş bir öfkeyle baygın baygın ona bakmaktaydı. Diğerleri de Petre'yle birlikte kadına bakmaktaydılar. Ama hiçbiri ağzını açarak bir şey söylemeye cesaret edemedi. Uzun süredir umutsuzca aradığı bir şeyi bulmuş-

casına, genç adamın kalbi neşeyle dolmuştu. Ama sonra gözlerinin önündeki hayal perdesi kalktı, kadının bakışlarındaki kızgınlık, duygularını altüst etmişti. Aldatılmış gibi hissetti kendini. Ve birden vahşice bağırdı.

"Şu şeytana bakın, nasıl da bizimle alay ediyor!"

Ancak o zaman elinde baltasının olduğunu fark etti. Yatağın üstüne fırlayarak, bütün gücüyle kadına vurmaya başladı. Cam büyük bir şangırtıyla kırıldı ve parçaları, yaradan fışkıran kan damlaları gibi etrafa dağıldılar. Birkaç tanesi de Petre'nin yüzüne geldi. Petre, soluyarak hızla vurmaya devam ediyordu. Nadina'nın çıplak vücudu paramparça olmuştu ama gözleri, aynı kızgınlıkla ona bakmaktaydılar.

"Hadi çocuklar, seyretmeyi bırakın" diye bağırdı Petre.

Köylüler harekete geçmek için sanki onun bu işaretini bekliyorlardı. Birkaç dakika içinde odadaki her şey parçalanmıştı. Pencereler menteşelerinden sökülmüş ve açılan delikten, kırık sandalye ayakları, giysiler, lazımlıklar, içlerindeki kuştüyleri uçuşan parçalanmış yastıklar, resim çerçeveleri dışarı uçuyordu...

"Beni takip edin kardeşlerim" diye bağırdı Petre, birkaç dakika sonra.

Öteki odalar ve aşağı kat da herkes öfke içinde her şeyi parçalıyordu. Petre çıldırmış bir halde baltasını sallayarak oradan oraya koşuşuyordu.

"Ateş!.. Ateş!.. Her şeyi yakıp kül edelim" diye bağırdı aşağı inerken dışardan gelenlere.

"Yakın, yakın kardeşlerim" diye tekrarladı diğerleri, pek de yerlerinden kıpırdamadan.

"İşte seni her zaman böyle görmeliyim Petrica" dedi Serafim Mogoş, delikanlıyı elinde baltayla görünce, "Haksızlıktan yeteri kadar nasibimizi aldık!"

Petre artık dışardaydı. Güneş eski konağın arkasından batmıştı. Alacakaranlık geceye dönüşürken köylüler daha

telaşlı, daha öfkeli görünüyorlardı. Genç adamın yüzü hırstan ve terden pırıl pırıl parlamaktaydı.

"Ne oldu Petrica?" dedi Belediye Reisi, onun böyle değiştiğini görünce.

"Ne olduğunu görmüyor musun, yoksa ne olduğunu görmek mi istemiyorsun?.."

"Çok yazık oldu.." dedi Lupu Chiritoiu, üzüntüyle.

"Kapa çeneni pis ihtiya" diye onun sözünü kesti Petre, "Masallarınla elimizi kolumuzu yeterince bağladın!"

"Aman Allah'ım, sen de çıldırmışsın!" dedi yaşlı adam istavroz çıkartarak. "Umarım daha sonra bu yaptıklarına pişman olmazsın..."

"Neden pişman olacakmışım ki?.. İnsan, ancak bir kere ölür" dedi Petre, sonra da, nereye olduğunu bilmeden koşarak uzaklaştı.

Villanın birkaç penceresinden dumanlar çıkmaya başlamıştı.

"Yangın, yangın..." diye bağırdı birkaç ses neşeyle.

Alevler, binanın içinde zorlukla yayılmaktaydılar. Ancak gece yarısına doğru çatı alev alev yanmaya başlamıştı. Sanki uyumak istemiyorlarmış, gidecek bir yerleri yokmuş gibi köylüler yangını seyretmeye devam ettiler. Geçmiş yılların sessizliğinin acısını çıkarmak istercesine durup dinlenmek bilmeden bağırıyor, konuşuyor ve küfrediyorlardı.

Harıl harıl yanmakta olan yeni villanın arkasında eski malikâne karanlık ve köhne görünüyordu. Köylüler, o tarafa bakınca ellerinde olmadan titrediler.

"İşte şimdi Tanrı ona istediği toprağı ve her şeyi bahşetti" diye mırıldandı Ignat Cercel.

bölüm on bir
petre petre

1

Cuma gecesi boyunca Amara'nın göğü, Iuga villasından çıkan alevlerden kıpkırmızı kesilmişti. Kızgın, kavgacı köylü kalabalığı bir türlü uzaklaşamıyordu, uyku onlar için imkânsızdı. Çılgın, coşkun bağırtıları, alevlerin çatırtısına karışmaktaydı. Kırmızı ışık altında köylüler huzursuz hayaletler gibi dolaşıyorlar, o kaba ve cırtlak sesleri sanki dünyanın derinliklerinden geliyordu.

Gece yarısından az sonra çatı çöktü. Bir anda binlerce kıvılcım etrafa yayıldı, bunları yeni alevler izledi. Yüzlerce köylünün boğazından bir anda sevinçli çığlıklar çıktı. Artık zaferleri tamamlanmışcasına teker teker dağılmaya başladılar. Ancak yokluklarında önemli bir şeyler olacağından korkan birkaç inatçı köylü orada kalmıştı. Sabaha doğru bahçe biraz sakinleşti, yangın da sanki artık vahşete doymuş gibi ağır ağır titreyerek devam ediyordu.

Eski malikânenin penceresinde hâlâ hafif bir ışık seçilmekteydi. Ichim kimse içeri girip onları rahatsız etmesin diye verandanın kapılarını sıkı sıkı örtmüştü. Bir süre katledilmiş boyarın cesedine bakmış, sonra yerini ahçının kocasına bırakmıştı.

Marioara yarım saatten beri köşedeki koltukta oturmuş, başını sallıyordu. Uykusu gelmişti ama korkusu daha baskın

çıkıyordu. Miron Iuga'nın cesedinin yattığı divana bir kez bile bakmamıştı. Hayaletler gibi yolda dolaşan gölgeler bile onu korkutmaya yeterliydi. Kırık camlardan içeri giren hava, odayı iyice soğutmuştu. Birkaç kez gözlerini kapayacakken birtakım sesler duyar gibi olmuş ve uyumaktan vazgeçmişti. Ancak bir kez gürültünün geldiği yere bakmaya cesaret edebilmişti. Titreyen mum ışığında ölü adam, kımıldanıyor gibiydi. Birden birinin acıyla içini çektiğini duyunca üç defa istavroz çıkartarak koltuğuna büsbütün gömüldü. Aynı anda korkulu bir ses fısıldadı.

"Marioara, bağırma, yoksa mahvolurum!.. Benim, Isbaşescu..."

Adam, iki büklüm olmuş bir şekilde divanın altından çıktı. Yaşlı Miron'un tüfeğini aldığını görünce neler olacağını anlamış ve divanın altına saklanmıştı. Orada yatarken kendisine bu fikri verdiği için tanrıya şükretmişti. Yoksa bu vahşiler, mutlaka öldürürlerdi onu. Önce köylülerin evi yakacağından ve kendisinin de kapana kısılmış bir fare gibi orada kalacağından korkmuştu. Her türlü tehlikenin geçtiğini hissetmeden bir hafta bile kalacak olsa olduğu yerden kıpırdamamaya karar vermişti. Ama sonra hem üstünde yatmakta olan ölü adamdan çok korktuğu için, hem de bağırsaklarını daha fazla kontrol edemeyeceğinden dışarı çıkmaya karar vermişti. Ölünün başında Marioara'nın yalnız olduğunu görünce de bu fırsatı kaçırmak istememişti.

Şimdi de dışardan birinin onu görmesinden korktuğu için perdenin arkasına saklanmış, Marioara'dan o gün olanların hepsini anlatmasını istiyordu. Köylülerin Leonte Bumbu'yu ve karısını da dövdüklerini duyunca büsbütün korktu ve köylülerin onu ellerine geçirdikleri anda diri diri derisini yüzeceklerine karar verdi. Ama kız artık bahçede kimsenin kalmadığını ve oradan rahatça geçebileceğini söyleyince, birden aklına güzel bir fikir geldi. Ancak üstüne köylü elbi-

seleri giyebilirse, Costeşti'ye gidene dek köylerden korkusuzca geçebilirdi. Marioara'yı, ne kadar yırtık pırtık olursa olsun amcasının eski elbiselerini getirmesi için gönderdi ve ona ömrü boyunca minnettar kalacağı gibi eline geçen ilk fırsatta da kendisini mükâfatlandıracağını söyledi.

Elbiseleri Profira kendisi getirdi ve onları Isbaşescu'nun sırtındaki elbiselerle değişti.

"Profira hala, hayatımı kurtararak yaptığın bu iyilik için tanrı seni mükâfatlandırsın" diye gözyaşları içinde kadının ellerine sarıldı. "Seni asla unutmayacağım !"

Gün doğarken Isbaşescu arkasında yanmakta olan villaya bakmadan, bahçeden geçip Birlogu'ya doğru yürüyerek yola çıktı.

Güneşin doğmasından az önce, artık kor haline gelmiş olan villanın üst katı, daha sonra da birinci katı çatırdayarak çöktü. Simsiyah olmuş duvarlardaki pencere boşluklarından, öfkeyle sıçrayan kıvılcımlar çıkaran alevler görünüyordu.

Çok geçmeden köylüler birer birer gelerek tekrar toplanmaya başlamıştı. Yangına bakarak başlarını sallıyorlar ve bir şeyler mırıldanarak gözlerini eski malikâneye doğru çeviriyorlardı. İhtiyar toprak sahibinin evi hâlâ ayakta durdukça görevlerinin tam olarak yapılmış sayılmayacağını söyleyen birisi, hepsinin düşüncelerini dile getirmişti. Ama ihtiyar Iuga'nın ölü bedeninden bile korktuklarından, bir türlü eve yaklaşamıyorlardı. Zaten çoğu oraya yağmaya gelmişti. Daha fakir olanların gözleri, özellikle mısırdaydı. Koskoca bir ambar, bir gece önce boşaltılmıştı ama mısırla dolu iki ambar daha vardı. Pavel Tunsu, herkesten önce davranarak sırtında ağzına kadar dolu bir çuvalla dışarı çıkmış ve bunu yakında oturan, tavuklarıyla uğraşarak sevgili torunu Costica'ya bakan yaşlı Ioana'ya götürmüştü.

"Hadi gel ana, geride kalma. Gel de biraz da sen al. Köylüler her şeyi paylaşıyorlar. Yakında geriye bir şey kalmayacak" diye bağırdı Pavel, tekrar konağa koşarken.

Yaşlı kadın sanki onu hiç görmemiş ve duymamışcasına önündeki işine devam etti.

"Cehenneme kadar yolun var!"

Kalabalık, ambarların etrafında dolaşıp dururken, daha cesur olanlar hayvanları bölüşmeye başlamışlardı. Marin Stan bir çift öküzü ahırdan çıkartarak onları eve götürmeye hazırlandı. Bunu gören Leonte Orbişor, sinirle bağırdı.

"Öküzleri aldığın için utanmalısın! Zaten evde bir çift öküzün var ve onlara da ihtiyacın yok. Ben hiçbir zaman satın almaya yetecek kadar para kazanmadım. Şimdi ise toprağımı sürecek hiçbir şeyim yok... Öküzleri rahat bırak Marin, yoksa seni öldürebilirim."

"Demek adalet bu!.. Zaten eskiden bir şeyleri olanlar, en iyi payı alıyorlar. Biz ise gene aç kalıyoruz..." dedi bir başkası.

"Neden bahsettiğinizi anlamıyorum" diye bağırdı Marin Stan, "Sizinle pazarlık edecek değilim, burası pazar yeri mi be... Kim eline bir şey geçirirse, onun sahibi olur!"

Leonte Orbişor, Stan'ın üstüne atılarak onu gömleğinden yakaladı. Bir süre dövüştüler. Sonra hepsinin aleyhinde olduğunu anlayan Marin, ısrar etmekten vazgeçti.

"Eğer işler böyleyse bunu başka zaman konuşuruz... Seninle de gene görüşeceğiz Leonte..."

"Neden atları almadın servet meraklısı?.. Senin hiç atın yok. Üstelik sana çok da yakışırlardı!.." diye bağırdı Orbişor neşeyle, "Ne dersin Ichim Amca?.."

Ahırın kapısında Ichim durmaktaydı.

"Ben sağ oldukça kimse atlarıma el süremez!"

"Dikkatli ol Ichim Amca, seni de diğerlerine benzetiriz. Bak villa nasıl da yanıyor hâlâ" diye mırıldandı bir ses.

"Sizin alaylarınıza hedef olmaktansa bunu tercih ederim" dedi yaşlı arabacı, gururla, sanki bir boyarmış gibi.

Köylüler, Ichim'le boy ölçüşmek istemiyorlardı çünkü o yaşlıydı. Her şeyi almaya hakları olduğunu düşündükleri

halde, gene de ondan çekiniyorlardı. Onların emekleriyle yapmamış mıydı ihtiyar bu serveti?.. Öyleyse şimdi her şeyi bölüşmek de onların hakkı değil miydi?..

"Gerçekte bize ait olan şeyleri bizden kaçırman doğru değil Ichim Amca" diye çıkıştı bir köylü, "Buna göz yummayacağız. Biz, toprak sahiplerinin bile böyle davranmalarına izin vermedik, sana göz yumacağımızı nereden umuyorsun?.. Hele Petrica gelinceye dek bekle biraz bakalım, o zaman görürsün!.."

Ama Petre, o sırada derin bir uykudaydı. Eve geç ve çok yorgun dönmüştü. Elbiselerini çıkarmadan yatağın üstüne uzanmış ve hemen uyumaya başlamıştı. Sabahleyin bütün ev uyanmış olmasına rağmen, onda hiç hareket yoktu. Şimdiye dek hep güneşle birlikte uyandığı için Smaranda endişelenerek onun yanına gitmişti.

"Beni rahat bırak ana, biraz daha dinleneyim, çok uykum var" dedi Petre gözlerini açmadan.

"Uyu oğlum uyu" dedi kadın, "Geldiğin yere gideceğine, istersen bütün gün uyu."

2

Titu Herdelea saatine bakıp trenin tam dokuz buçukta kalktığını görünce, "Tam vaktinde hareket ettik" dedi.

"Keşke oraya sağ salim varabilsek" dedi Grigor Iuga, hislerini kontrol etmeye çalışarak.

Baloleanu, başını pencereden dışarı çıkarmış; küçük, beyaz bir mendil sallıyordu.

"Allah'a ısmarladık Melanie!.. Allah'a ısmarladık!.. Allah'a ısmarladık!.."

Tren istasyondan ayrılınca yaşlı gözlerle yerine oturdu. Gülümsemeye çalışarak, "Zavallı küçük sevgilim!.." dedi, "O kadar endişeli ki... Gerçekten de, ben bile ona hak veriyorum. Ama elimden geldiğince onu tehlikede olmadığıma inandır-

maya çalıştım. Eğer Başkan ısrar etmeseydi, böyle korkunç bir görevi asla kabul etmezdim. Yemin ederim, etmezdim... Zavallı Melanie, nasıl da ağlıyordu... Düşünmek bile insanın yüreğini sızlatıyor..."

Tren hemen hemen boştu. Yeni atanmış hükümet görevlilerinin yanı sıra, sadece birkaç subay ve tüccar Bükreş'i terk etme cesaretini gösterebilmişlerdi. Makinistlere, büyük bir dikkatle ilerlemeleri tavsiye edilmişti. Çünkü etrafta köylülerin, askerlerin gelişini engellemek için rayları söktükleri söylentileri dolaşıyordu.

Sadece Titu Herdelea sakindi. Köyden gelen haberlerin biraz abartıldığından emindi. Romanya'daki insanların bütün olayları ya komedi ya da trajedi gibi gördüklerini fark etmişti. Ayaklanmada da öyleydi. Herkes önce bunu hükümeti devirmek için politikacıların düzenlediği bir oyun sanmış, sonra da ülkenin mahvolacağına karar vermişlerdi.

Grigor Iuga, Baloleanu'dan daha da telaşlıydı. Bir gece önce Predeleanu'larda durum sakinleşinceye kadar hayatını tehlikeye atmamasını tavsiye etmişlerdi ona. Taşrada neler olup bittiğini kimse bilmiyordu. Bükreş'te kalmasının ya da köye gitmesinin yaşlı Iuga'ya artık hiçbir yararı olamazdı. Üstelik ya askerler ateş emrine karşı çıkarak köylülerin tarafına geçerlerse ne olacaktı?.. İşte bu fikir, Grigor'un gitmekte ısrar edişinin başlıca nedenlerinden biri olmuştu. Belki de fikrini değiştirebilirdi, özellikle Olga'nın yaşlı gözleri ve ona sevgiyle bakışı, onu gitmekten vazgeçirebilirdi. Daha sonra bir ara yalnız kaldıklarında Olga, "Eğer beni seviyorsan gitme" diye fısıldamıştı. Grigor, onun bu hareketine öylesine şaşırmıştı ki, kızın elini öperek mırıldanmıştı. "Seni sevdiğim için gitmeliyim!" Daha sonra evde, bu cevabının çok aptalca olduğunu düşünmüştü. Ama Olga bu cevabı pek aptalca bulmamış olsa gerekti, çünkü ne o zaman ne de daha sonra hiç gülmemişti.

Olga'nın sözleri ona çok dokunmuş ve aklına gelmeyen ya da özellikle bastırmaya çalıştığı birçok soruyu aklına getirmişti. Kendi kendisine karşı çıplak kaldığını hisseti. Victor'la olan arkadaşlığı eskiydi. Ama şimdi, Olga'nın güzel gözleri, bu dostluğu daha da yakınlaştırmıştı. Predeleanu'lara ittikçe sıklaşan ziyaretlerinin ve akşam yemeklerinin herhangi bir sebebi olduğunu kendi kendine bile itiraf etmekten kaçınmıştı. Kalbi sevgiyle dolu olmasına rağmen, Olga'ya âşık olduğunu hiç fark etmemişti. Şakadan bile olsa aşk kelimesi hiçbir zaman ağzından çıkmamıştı. Ama belki de istemeden gözleri yapmıştı bu işi.

Böyle kötü bir zamanda yeni aşkını düşündüğü için kendi kendine kızdı. Yavaş yavaş aklına Olga'ya olan sevgisinden dolayı Nadina'yı bıraktığı geliyordu. Doğru, Nadina onu o kadar hırpalamıştı ki, evlilik hayatları daha fazla süremezdi. Ama Olga olmasaydı, onu bu kadar çabuk bırakma gücünü kendinde bulamazdı. Olga'ya daha yakın olmak için sırf bencilliğinden babasını köyde yalnız bıraktığı fikri, içini gittikçe yakmaya başlamıştı. Kendisine git diyen yaşlı adamın isteğine uyarak Amara'yı terk ettiğini kendi kendine tekrarlaması artık faydasızdı. Başka şartlar altında olsaydı, yani âşık olmasaydı, Amara'yı asla terk etmeyeceğinden artık emindi.

Baloleanu'nun duyguları, kontrol edemediği konuşmalarıyla açığa çıkıyordu. İsyankâr bir bölgeye Vali olarak atandığından beri, kendini bir kurtarıcı olarak gösterme hevesine kapılmıştı. Bükreş'te gizlice kendisine, orduya asla tam güvenilemeyeceğini ve sonunda düzeni korumak için Avusturya ordusunu çağırmak zorunda kalabileceklerini söylemişlerdi. Yeni hükümet köylü askerlere güvenemiyordu ama onları bir kez denemeden de dışarıdan yardım almayı istemiyordu.

"Sevgili dostlarım. Romen halkının tarihinde en kötü trajediyi yaşamaktayız" dedi Baloleanu, duygulu bir sesle.

"Dün, bu oldukça beklenmedik misyonumuzu yerine getirmemiz için gereken bilgileri verirken Başkan'ımız bile çok üzüntülüydü. Görevimizin çok zor ve tehlikeli olduğunu kabul ediyordu. 'Becerikliliğinize, zekânıza ve enerjinize güveniyorum' dedi bize, 'Beraberinizde, hükümetin programını ve halkın sıkıntısını giderecek reformları götüreceksiniz. Bunlar, iyi kullanılması gereken güçlü silahlardır. Ama konuşmanın fayda etmediği, direnmenin hâlâ devam ettiği yerlerde, ordu büyük bir kararlılıkla kullanılmalıdır. Şiddete şiddetle karşılık vereceksiniz. Ne pahasına olursa olsun huzur sağlanmalıdır...' İşte Başkan'ımız böyle dedi. Hepimiz çok duygulanmıştık, tarihi bir andı bu. Sonra hepimizi öptü... Şimdi, şu soru geliyor aklımıza: Acaba, olay yerinde neyle karşılaşacağız?.. Ben bir demokrat olarak eğitildim ve insancıllığa inanırım. Hareketin kanlı bir şekilde bastırılmasını emretmek zorunda kalmanın benim için ne demek olacağını düşünün. Ama ülkenin çıkarları, her şeyin üstündedir... Ne kadar korkunç bir çıkmaz bu!"

Titu onu büyük bir ciddiyetle dinliyordu ama bir yandan da onun büyük bir palavracı olduğunu düşünüyordu. Aynı adamın kısa bir zaman önce Enache'de toprağın köylüler arasında paylaştırılması fikrini nasıl savunduğunu hatırladı. Şimdi ise, aynı köylüleri öldürmek için kendine bahaneler bulmaya çalışıyordu. Tabii bu, içinde toprağın bölüştürülmesi fikri bile olmayan reformları köylüler kabul etmezse gerçekleştirilecekti. Tam ona eski vaatlerini hatırlatacaktı ki, Grigor da aynı şeyi düşünüyormuş gibi konuşmaya başladı.

"Eğer köylüler toprağı ellerine geçirmek için ayaklandılarsa, reformlarla onları memnun etmek biraz zor olacak!"

"Nasıl?.. Toprağı onlara vermemizi mi savunuyorsun?.." diye sordu Baloleanu, şaşkınlıkla.

"Hayır ama bir zamanlar sen öyle düşünüyordun" diye cevap verdi Grigor.

"Ah, insanın kişisel fikri bir şey, onları gerçekleştirebilmesi başka bir şey" dedi yeni Vali, "Ama ne olursa olsun böyle devrimci bir atılım, köylülerin terör baskısı altında gerçekleştirilemez, değil mi!.. Üstelik, bugünkü trajik olaylar, köylümüzün hâlâ oldukça fazla bir sosyal eğitimden geçmeye ihtiyacı olduğunu gösteriyor. Gelen raporların yarısı bile doğru olsa, vahşet dolu eylemler, bu görüşlerimizi doğruluyor sevgili dostum. Benim gibi köylüleri seven birinin, onları en sert biçimde cezalandırmaktan da kaçınmayacağından emin olabilirsiniz. Onları sevmek, onların aptallıklarına ve vahşetlerine göz yummak demek değildir. Köylüler de herkes gibi itaatkâr olmalı, kanuna ve başkalarının mülküne saygı göstermelidirler. Yoksa halimiz ne olur?.."

Grigor Iuga alayla gülümsedi.

"Beni sadece bu denli abarttığınız reformlarınızın etkisi kuşkuya düşürmüştü, hepsi bu kadar! Onlarla beraber yaşadığımız ve onlara karşı her türlü görevimizi yerine getirdiğimiz halde ve belki de özellikle bu nedenle, bize de aynı davraşını gösterdiklerinden dolayı köylülere karşı sert tedbirler alınmasını istememde kişisel nedenlerimin olduğunu düşünebilirsin..."

"Demek ki aynı kanıyı paylaşıyoruz Grigorita" diye sözünü kesti Baloleanu, "Zaten başka türlü olacağı, aklıma bile gelmezdi. İkimiz de köylüleri ve ülkemizi aynı ölçüde seviyoruz. Ama bugün mesele politika yapmak değil, Romanya'nın kurtarılmasıdır!"

Sonra tekrar baştaki konuya dönerek Melanie'si ile nasıl ayrıldığını, onun ne denli telaşlandığını ve kendisinin ne denli cesur olduğunu anlattı. Durmadan kendinden söz ediyordu. Ancak istasyonlarda konuşmasına ara veriyor ve dikkatle insanları inceliyordu. Ne zaman bir köylü grubu görse onları işaret ederek kendisini duymalarından korkarcasına fısıldıyordu.

"Görüyor musunuz, nasıl planlar yapıyorlar!.. Size söylüyorum ancak korku, onların durumu anlamalarını sağlayabilir."

Sonra endişesini gizlemek için tekrar nutuklar atmaya başlıyor, reformlardan, Başkan'dan ve Melanie'sinden söz ediyordu.

Bu arada tren bir baykuş gibi uzun, ürkütücü sesler çıkartarak siyah dumanların içinden dikkatle ilerliyordu.

3

Peder Nicodim'in eline cübbesini ve haçını aldığını gören Niculina, "Dikkatli ol baba" diye ısrar etti, "Başına bir şey gelmesin. Ne kadar çılgın bir durumda olduklarını biliyorsun..."

"Görevimizi yapmalıyız" diye mırıldandı yaşlı rahip, kızının söylediklerine hiç önem vermeden. "O bizim efendimizdi ve kilisemizi yaptırmıştı. Eğer ona olan son görevimizi yerine getirmezsek Tanrı bizi cezalandırır. Öğleden sonra da Melinte'nin karısının cenazesi var!"

Sopasına dayanarak ve yer yer durup dinlenerek, ağır ağır yürüdü. Iuga'nın malikânesinde yağma artarak devam ediyordu. Villa da hâlâ için için yanıyordu. Ahçı Profira, rahibin elini öptükten sonra onu yaşlı Miron'un yattığı odaya götürdü.

"Ah, Tanrı'm, Tanrı'm, kuluna ne kadar da kötü bir kader yazmışsın!.." diye mırıldandı rahip. Miron'un cesedine bir süre daha baktıktan sonra cübbesini giydi.

"Senin arzuların gizlidir Tanrı'm, ismin kutsaldır, şimdi ve her zaman... Amin."

Rahibin gelişi, köylülerin heyecanını azaltmamıştı bile. Kimileri onu eve girerken gözleriyle izlemiş ve konuşmalarına devam etmişlerdi. Çoğunluk ise toprağın nasıl bölüneceğini tartışıyor, hepsi kendisinin daha büyük bir pay

alması gerektiğini öne sürüyordu. Artık başlarında hiçbir boyar kalmadığına göre, dağıtımı yapmanın ertelenmemesinin iyi olacağını düşünüyorlardı çünkü herkes payını sağlama aldıktan sonra, sağ kaldıkça ele geçirdiklerini geri vermeyeceklerine göre, toprak sahiplerinin tekrar dönmeleri de faydasız olacaktı. Toprağı nasıl bölüşecekleri hakkında hepsi ayrı bir şey öneriyordu. Tabii, her biri için kendisine en büyük ve köye en yakın olan payı veren öneri en haklısıydı. Daha fakir olanlar, eskiden toprağı olanların bu bölüşümün dışında tutulmasını istiyorlardı. Onları Babaroaga'yı satın almaya çalışmakla, her şeyin ayaklarına hazır gelmesini isteyerek ayaklanmaya katılmak istememekle suçluyorlardı. Böylece tartışıp durdular çünkü hepsi basit insanlardı ve hiçbirinin kendisini lider yapıp diğerlerinin ona boyun eğmesini sağlayacak otoritesi yoktu. Toader Strimbu, bir ara sesini yükseltmeye çalıştıysa da, böylesine önemli bir tartışmada kimse önemsemedi onu. Trifon ve onun gibi cesur yürekli kişilere kavgada ihtiyaç vardı. Şimdi ise onlara durumu tartıp değerlendirecek olgun, akıllı insanlar gerekliydi. Genç olsaydı Peder Nicodim ya da hapiste olmasaydı Öğretmen Dragoş, yapabilirdi bu işi.

"Görüyorum ki Petrica gelmemiş. Bir de dün gece herkes hakkını alana dek dinlenmeyeceğimizi söylüyordu" dedi Ignat Cercel, "O akıllıdır. Bize tavsiyelerde bulunup doğru yolu gösterebilirdi..."

"Şimdi herkes öyle, korkuyorlar..."

"Ne dedin?" diye atıldı Ignat, "Petrica mı korkuyor... Ne diyorsun sen arkadaş... Petrica senin gibi üç kişiyi birden yere yıkar. Bir de sen onun korktuğunu söylüyorsun!"

"Öyleyse neden evde oturuyor?.. Neredeyse öğle olacak."

"Belki de işi vardır, herhangi birimiz gibi... Ama Petrica bir işe başladı mı bitirmeden asla bırakmaz. Allah rahmet eylesin, babası da yetenekli ve namuslu bir adamdı."

O anda Petrica ile Nicolae Dragoş göründü. Petre, gitmesini istemeyen, ağlayıp sızlayan anasıyla kavga etmişti. Nicolae de hem ailesiyle hem de hepsinden daha korkak olan yengesiyle atışmak zorunda kalmıştı. İki genç hiçbir şey söylemeden birbirlerinin durumlarını anlamışlardı. Artık geri dönmek için çok geç olduğunu ve sonuç ne olursa olsun işi sürdürmeleri gerektiğini biliyorlardı. Kızgınlıkları yatıştıktan sonra, eğer durum eski haline dönerse, yaptıklarını herkesden daha pahalıya ödeyeceklerini anlamışlardı. Bu yüzden gelirken polis karakoluna uğramışlardı. Karakol tamamen terk edilmiş bir haldeydi. Kapılar açık bırakılmış, her şey altüst edilmişti. Onlarsa polislerden aldıkları tüfeklerde kullanabilecekleri birkaç kurşun aramışlardı. Böylelikle gerektiğinde kendilerini savunabilirlerdi. Ama tek bir kurşun bile bulamamışlardı. Birisi onları polisin karısının saklandığını ve yerini de kimsenin bilmediğini söyledi.

Köylülerin yanına gittiklerinde onlar da tartışmaya katıldılar. Toprağın bölüşülmesi üstüne yapılan teklifler bir kez daha anlatıldı. Uzun ve faydasız konuşmalardan sonra Petre, "Bu bize göre iş değil" dedi, "Çünkü biz kavga edip birbirimizi yiyerek hiçbir şey beceremeyeceğiz. Bu işi bilen biri gerekli bize. İşler yatışıp huzur sağlanana dek bekleyelim hele. Sonra hükümet, elimizdeki toprağı aramızda bölüştürecek bir uzman gönderir bize. Haklı değil miyim?."

"Haklısın, doğru" diye onun bu fikrine katıldı diğerleri. "Bize bir uzman gönderirler. Bu iş için para veriyorlar onlara..."

"Başımızda da boyarlar olmadığına göre, uzmanlar toprağı aramızda eşit olarak kanuna göre bölüştürürler" diye söze katıldı Ignat, neşeyle.

"Toprak sahiplerini kovduk artık" diye bağırdı Leonte Orbişor gururla, "Başka boyar da istemiyoruz!"

"Biz onları kovduk Leonte, bakalım onlar da bizi rahat bırakacaklar mı?.." dedi Nicolae Dragoş, kalın bir sesle.

Dört bir yandan köylüler, artık toprak sahiplerini istemediklerini, bir kez daha hor davranış görüp ezilmektense ölümü yeğ tutacaklarını bağırdılar.

"İnşallah söylediğinizi yaparsınız" dedi Petre, "Ben sizin ne palavracı olduğunuzu iyi bilirim!"

4

Piteşti istasyonu, kaçan toprak sahipleri ve kiracılarla doluydu. Onların başında da, ulusal tehlikeyi göz önünde bulundurarak tüm politik itişmeleri bir yana bırakıp görevini yeni Vali'ye bırakmaya ve özellikle ona durumu anlatmaya karar veren eski Vali Boerescu vardı.. Fakat her şeyden çok vahşi ve hayırsız köylüler tarafından çok kızdırılmış olan Boerescu'nun halefi ile istemeden de olsa konuşmasının nedeni, gururuydu. Evet, ne yazık ki köyden köye giderek onlara bir baba gibi davranmasına rağmen, sırtını döner dönmez ne denli büyük bir vahşete girişmişti köylüler! Onları bir türlü affedemiyordu. Üstelik bu alçak adamlar Rociu'daki kendi konağını da talan edip yakmaya hiç utanmamışlardı.

Baloleanu kimseyi tanımadığından, onları Grigor Iuga tanıştırmak zorunda kalmıştı. Sonra onları konuşurken rahatsız etmemek için akşama yemekte buluşmak üzere Titu Herdelea ile birlikte yanlarından ayrılmıştı.

Topraklarından kaçmak zorunda kalarak Piteşti'ye sığınan bu kalabalık grup birden yeni Vali'nin etrafını sararak dertlerini anlatmaya başlamışlardı. Baloleanu kimisini dinledi, kimine acıdı ama bu şekilde devam edecek olursa istasyondan ayrılmasının imkânsız olduğunu anlayarak durumun ciddiyetine uyan duygulu bir sesle konuştu.

"Baylar, üzüntünüzü anlıyor ve kurbanı olduğunuz kanunsuz hareketlerden dolayı içinizdeki haklı isyanı takdir ediyorum. Buraya gerekli tedbirleri almak ve huzuru tekrar sağlamak için geldim. Onun için lütfen bana birkaç saat izin verin de olup bitenler hakkındaki resmi raporları inceleyip dinledikten sonra kararımı vereyim... Acınızı azaltmak için elimizden gelen her şeyi yapacağımıza lütfen inanınız.."

"Bizi soydular, hırsızlar..."

İçlerinde en gürültücüsü Binbaşı Stefanescu idi. Ağlayarak onlarla birlikte arabaya kadar geldi.

"Beni mahvettiler beyefendi!.. Kırk yıllık emeğim, bir anda yakılıp kül oldu. Kendimi savunmam imkânsızdı. Bizimle istedikleri gibi alay ettiler, hırsızlar!.. Geriye, sadece hayatımı bıraktılar bana, haydutlar!"

Grigor Iuga, alelacele tanıdıklarının elini sıkıyor, onların dertlerini dinliyordu. Babası ve Amara hakkında haberler almak için sabırsızlanıyordu ama kimseye de açık açık sormaya cesaret edemiyordu. Bir yanda zaten acı çekmekte olan bu insanların başkalarının dertleriyle pek ilgilendiklerini sanmıyor, diğer yandan da korktuklarının doğru çıkmasından çekiniyordu. Birden, arkasında tanıdık bir ses duydu.

"Bay Grigorita!.. Bay Grigorita!.."

"Buruiana, sen de mi buradasın?.." dedi genç Iuga, onu görmenin sevinciyle, "Bizim oralarda durum nasıl, neler olup bitti, çabuk anlat, senin haberin vardır mutlaka..."

Cosma Buruiana, hiçbir şey olmadan kaçtığını itiraf etmek istemiyordu. Ağlayacak gibi bir sesle cevap verdi.

"Ah Tanrı'm, Bay Grigorita, her yerde felaket ve harabeler!. Bakın, ben bile böyle gördüğünüz gibi kaçtım. Bizim köylülerin köpekten farksız olduğunu söylediğim zamanlar bana inanmıyor, hatta beni azarlıyordunuz... Hiçbir yerde köylüler, Amara'dakiler kadar kötülük yapmamışlardır... İhtilalin beşiği orası... Her şey oradan başladı. Felaket!.. Ama gene de

ailemle birlikte kurtulabildiğim için Tanrı'ya şükürler olsun... Eğer Bay Miron'u dinleseydim, kim bilir başıma daha neler gelecekti... Ama ben akıllıyım, son ana dek beklemek gafletini göstermedim... Ailemi arabaya bindirerek atları elimden geldiğince hızla sürdüm!.."

"Babam orada kaldı, değil mi?.." dedi Grigor.

"Evet Bay Grigorita, babanızı orada bıraktım" dedi kiracı, kararsız bir tavırla, "Onun nasıl bir adam olduğunu bilirsiniz..."

"Evet, ama ne oldu?.." diye ısrar etti Iuga, sabırsızlıkla.

"Burada birçok şey söyleniyor Bay Grigorita" diye devam etti Cosma Buruiana, "Ama kimse gerçekten neler olup bittiğini bilmiyor. Çarşamba akşamından beri telefon hatları bozuk. Bu yüzden de köyle haberleşmenin imkânı yok. Bütün haberler kulaktan kulağa yayıldığı için insan bunların doğruluğundan emin olamıyor. Ama ne olursa olsun insan pek de iyi haberler ummamalı!.. Köylülerimiz büyük bir felaket yarattılar ve her türlü aşırı şeyi yapabilirler!.. Dün sabah, Costeşti'den gelen bir hâkimle karşılaştım. Söyledikleri beni dehşet içinde bıraktı. Bayan Nadina ile Lespezi'ye giden avukat onunla aynı trende imiş. Belki de onu tanıyorsunuzdur. Zavallı adamın anlatmış olduğu şeyler tüylerimi diken diken yaptı. Ölümden ancak Gliganu'dan Costeşti'ye kadar koşarak kurtulmuş?.. Feci bir haldeymiş. Bugün Platamonu ile karşılaşmasaydım, durumun bu kadar kötü olduğunu tahmin etmezdim!.."

Bundan sonra Buruiana, kentte Miron Iuga ile Nadina hakkında söylenenleri elinden geldiğince saklamaya çalışarak, Platamonu'nun başına gelenleri anlattı.

İstasyondan ayrılıp kente giren caddeden yürümeye başladılar. Grigor'u yeni Vali'nin yanında görmüş olan Stefanescu onlara yetişti. Grigor'dan kendisini yeni Vali'yle tanıştırmasını, çünkü ondan toprağını geri almak ve kendi-

sine bu şekilde davranan köylüleri cezalandırmak için bir birlik mümkünse bir top isteyeceğini söyledi. Kendi başına gelenleri en ince ayrıntılarına varana dek anlattıktan sonra, hiç çekinmeden Grigor'a kentte Miron Iuga'nın öldürülmüş olduğu hakkında dolaşan söylentileri anlattı. Ama kendisi şahsen buna inanmıyordu. Çünkü köylüler birçok kötülük yapmış olmakla beraber, o zamana dek kan dökmemişlerdi. Nadina'nın da bir grup köylü tarafından tecavüz edildikten sonra öldürüldüğünün de kentte dolaşan söylentiler arasında olduğunu ekledi. Ama bu haberlere pek fazla inanmamak gerekirdi. Çünkü kulaktan kulağa, ağızdan ağıza dolaşa dolaşa abartılıyorlardı.

"Aslında gerçek bu kadar korkunç iken abartmaya hiç gerek yok" diye devam etti Binbaşı, "Sanki bir insanı mahvetmek için onu sadece öldürmek gerekiyor!.. Benden başka yeryüzünde kimseleri olmayan üç kızımı düşünmeseydim o vahşilere karşı çıkacaktım!.."

Başından geçenleri bütün ayrıntılarıyla tekrar anlatmaya başladı. Ara sıra da Cosma Buruiana onun sözünü keserek kendi başına gelenleri anlatıyordu. Grigor Iuga, artık dinlemiyordu. Buruiana'nın tavrı bile olanları yeteri kadar anlatıyordu ona. Bütün askeri vahşetiyle Binbaşı'nın sözleri, Grigor'u üzmekten çok sinirlendirmişti. Sonunda, parka geldiklerinde ikisinden de kurtulabildi. Titu Herdelea, ancak o zaman konuşmaya cesaret edebildi.

"Belki de hepsi doğru değildir..."

"Doğru dostum" dedi Grigor, üzüntüyle. "Talihsizliğin yaklaştığını birkaç gün önce Amara'dayken hissetmiştim. Babamın isteklerine karşı bir düşünce ama gene de oradan ayrıldığıma pişmanım. Eğer kalsaydım, belki durum bu hale gelmeyecekti!"

Bu arada Baloleanu, önünde köylerinden kaçan birkaç mültecinin beklediği valiliğe gelmişti. Boerescu, yeni Vali'ye

birkaç subayı tanıştırdı ve masasının üstündeki haritada isyana katılan bölgeleri gösterdi. Olaylara ait raporların olduğu dosyayı ona verirken, kendi evinin de talan edilmiş olduğuna dikkati çekti.

Baloleanu teşekkür ettikten sonra kibar bir şekilde onu başından savdı, çünkü kendisiyle kıymetli vaktini ziyan ediyordu. Bir tek dakikası bile boşa geçmemeliydi!.. Başkanına, kendisini bu göreve atadığı için pişman olmaması gerektiğini kanıtlamaya çalışıyordu.

Hemen başsavcıyı, polis müfettişini, Piteşti'deki birliklerin komutanını ve bir de onu da adam yerine koyduğunu göstermek için Yerel Mahkeme Başkanı'nı çağırdı. Onları beklerken de dosyadaki raporları ve haritayı incelemeye başladı.

"Baylar, en fazla üç gün içinde bu bölgede huzurun ve sükûnun sağlanmasını istiyorum" dedi ciddi bir tavırla devletin dört temsilcisine.

Enerjiyle dolu, kısa ve vatanperver bir konuşma yaptı. Çok etkili olmuştu bu konuşma. Zayıf, sakalsız ve sessiz bir adam olan savcı Toma Grecescu, yeni Vali'nin yuvarlak, etkili ve insana güven veren suratına takdirle baktı. Polis müfettişi Corbuleanu, yeni Vali'nin söylediği her sözü tasdik edercesine başını sallıyordu. Yaşlı, kötü bir adam olan Bölge Mahkemesi'nin Başkanı Manole Obogleanu, bu tartışmalara yabancı kaldığını hissediyordu ama yakınlarda küçük bir toprağın sahibi olduğu ve köylülerin orasını da talan etmelerinden korktuğu için yeni hükümetin ne türden tedbirler almak istediğini merak ediyordu. Boerescu'nun metodlarını gayet yakından tanıyan tek insan olan General Dardalat birkaç kez onun sözünü kesmek istediyse de, kibar bir şekilde susturuldu.

"Bütün söyleyeceklerim bu kadar, şimdi konuşma sırası sizin, General!.." diye sözlerini bitirdi Baloleanu, müstehzi bir tavırla gülümseyerek.

Oysaki General, sadece kendisinin de çok kayba uğradığını anlatmak istemişti. Boğazını temizleyerek kendi fikrine göre enerjik davranılması gerektiğini, yoksa devrimin daha köylülerin ayaklanmamış olduğu bölgelere de yayılacağını söyledi.

"İşte bana bu nedenden dolayı bu ağır sorumluluğu yüklediler" dedi Vali ciddi ciddi.

Corbulescu'nun, ayaklanmanın olduğu köylerde silah kullanmaya izinleri olmadığı ve sayıları çok az olduğu için polisin dövülerek köylerden kovulduğunu duyan Baloleanu, General Dardalat'a herhangi bir tehlike anında birliklerine güvenilip güvenilmeyeceğini sordu. "Benim birliklerim, kendilerine verilen emirleri her zaman yerine getirirler" dedi General, gururla.

"Şey, tabii ki" dedi Baloleanu, biraz bozularak, "Birliklerinize güvenim olmadığını söylemek istemedim, beni yanlış anladınız... Ben, askerlere, özellikle yedeklere güvenilip güvenilmeyeceğini sordum. Bazı yerlerde kötü sonuçlarla karşılaşıldığını duymuşsunuzdur herhalde... Ben, burada da böyle bir sürprizle karşılaşmak istemiyorum!"

"Hayır, hayır beyefendi, adamlarım için garanti verebilirim" dedi General.

"Siz gene de hareketi bastırmak için gönderilecek olan birliklerden isyancı köylerden gelen askerleri çıkartınız" dedi Vali dikkatle.

Sonra bölgeyi huzura kavuşturacak tedbirleri tartıştılar. Baloleanu, bin kadar askerle altı topun ertesi gün, yani pazar sabahı saat sekizde Costeşti tren istasyonunda hazır olmasına karar verdi. Kendisi de kanunun diğer temsilcileriyle birlikte orada olacaktı.

"Tabii, gerekli çağrılar yapıldıktan sonra karşılaşılacak herhangi bir direnme hareketi ordu tarafından bastırılacaktır" diye sözlerini bitirdi Baloleanu.

"Peki, ya askerler gittikten sonra köylüler tekrar ayaklanırlarsa ne yapacağız beyefendi?.." diye sordu General Dardalat. İyi bir komutan olduğunu Vali'ye kanıtlamak istiyordu.

"O köyler, topla yerle bir edilecektir General!" dedi Vali, haşmetli göbeğini sallayarak.

"Doğru efendim" diye ona hak verdi Dardalat.

Akşama kadar Baloleanu, hiç durmadan şikâyet eden, kendilerine tazmin ödenmesini isteyen ve sokaklarda açlıktan ölmemeri için kendilerine hiç olmazsa mali yardım yapılmasını isteyen mülteci toprak sahiplerini dinledi. Bir kısmı, tekrar geri dönebilmeleri için emirlerine askeri birlik verilmesini, diğerleri ise mallarını yakıp yıkan köylülerin toplarla öldürülmesini istiyorlardı. Vali, her birine birçok vaatlerde bulundu ama özür dileyerek önce huzuru sağlaması gerektiğini, ancak ondan sonra onların dertlerine bir çözüm getirebileceğini belirtti. Onlara zararlarının ödeneceğine dair söz vererek, kayıplarını bütün ayrıntılarıyla bir rapor halinde yazmalarını istedi.

Ancak akşam dokuza doğru Grigor Iuga ve Titu Herdelea ile lokantada buluşabildi. Boerescu'dan Miron'un başına gelenleri öğrendiği için genç Iuga'yı gözleri dolarak kucakladı.

"Eğer söylenenler doğruysa ne denli üzgün olabileceğimi tahmin edebilirsin sevgili Grigorita ama umarım ki köylüler biraz merhametli davranmışlardır."

Göbeğinin giderek şişmesine hiç aldırmadan hırsla yiyip içti ve özellikle aldığı akıllıca tedbirlerden dolayı kendini övdü. Bir ara Costeşti'ye kadar birlikte yaptıkları seyahatten çok mutlu olduğunu ama bundan sonraki yolculuğunda çok acı bir resmi görevde olacağı için herhangi bir sivilin beraberinde gelmesine izin veremeyeceğini anlattı.

"İznin olmasa bile seninle geleceğim" dedi Grigor sertçe. Bu bir görevdir Alexandru!"

"Şey, tabii, kuşkusuz" diye cevap verdi Vali, "Duygularını anlamadığımı sanma sevgili dostum. Sadece demek istemiştim ki, benim resmi görevim.."

"Eğer yöneticiler bir felaketi önleyemedilerse, hiç olmazsa artık benim planlarıma karışmasınlar" dedi Grigor, onu azarlarcasına.

"Şey, tabii, tabii" dedi Baloleanu, "Ama şunu da anlamalısın ki emirler vermiştim ve..."

5

Pazar sabahı Amara'da ordunun geleceği haberi yayıldı. Vadinin daha aşağısındaki köylerden gelmekte olanlar, Piteşti'den gelen çok sayıda askere ve topa rastlamışlardı. Hatta subaylardan biri onlara küfretmiş ve "Ben size isyan etmesini öğretirim" demişti. Vadideki köylerden gelen diğerleri ise Costeşti'de, boyarları geri getirmek için hazırlanmış olan ve bir ağacın yaprağı kadar çok asker gördüklerini anlatmışlardı.

Amara, kaynamaya başlamıştı. Köyde dolaşan haberler önce büyük bir merak uyandırmıştı. Köylüler duyduklarını şaşkınlık içinde komşularına anlatıyorlar, başlarını sallayarak soran gözlerle birbirlerine bakıyorlardı. Haberlerin doğru olduğunu anladıktan sonra şaşkınlıkları korkuya dönüştü.

"Kral'ın emirlerini bilmiyorlar mı?.. Yoksa bu emirleri dinlemek mi istemiyorlar?.. Boyarlarla birlik mi olmuşlar?.."

Ve yavaş yavaş köy kızgınlık ve öfkeye büründü. Bir grup kadın ve erkek, hanın önünde toplandılar. Hepsi çok sert konuşuyordu. Endişeleri sanki suratlarına kazılıydı. Birbirlerine sorular soruyorlardı.

"Ordu neden geliyormuş?.. Bizi öldürmek için mi?.. Biz onlara ne yaptık ki?.. Biz köpek miyiz yoksa insan mı?.. Neden huzur içinde yaşamamıza izin vermiyorlar?.. Boyarlar, bizi yeterince ezmediler mi?.."

Önce fısıldayarak, sonra da bağırarak verilen cevaplar karışık yerlerden geliyordu.

"Ordu gelirse gelsin, teslim olmayacağız!.. Eski sıkıntılarımıza dönmektense ölelim daha iyi!.. Ordudan korkmuyoruz!.. Eğer üstümüze saldıracak olurlarsa onları tırpanlarımızla kovarız!.. Daha fazla acı çekmeyeceğiz!.. Hadi, baltaları alın elinize!.."

Kadınlar, erkeklerden daha da çok bağırıyorlardı. Çocuğu kollarında, Anghelina bir yandan ağlıyor, bir yandan da çılgınca bağırıyordu.

"Kocamı öldürdüler, bu bile onlara yetişmiyor!.. İnşallah onlar da bir köpek gibi geberirler!.. İnşallah hastalıktan kırılırlar!.. Onlar benim kalbimi yaktı, inşallah cehennemin ateşi de onları yakar!.."

Hanın kapısında, olanları memnun bir tavırla dinleyen hancı Busuioc, sırf yapacak bir şeyi olmadığından onların lafına karıştı.

"Eee çocuklar, size 'Yapma' diyenleri dinlemediniz. Şimdi de..."

Köylüler hınçlarını çıkaracak birisini bulmuşcasına aniden hancının üstüne saldırdılar. Busuioc bir anda hana, oradan da evine kaçmayı zor başarmıştı. Köylüler hana girip, ellerine geçeni kırarak içkileri içmeye başladılar.

Heyecan sadece birkaç dakika sürmüştü. Dışarıda Petre'nin birkaç gençle birlikte geldiği görüldü.

"Petre geliyor!.. Petre geliyor!... İşte Petre... Bir dakika durun, Petre geldi!.."

Hanın halini gören Petre, "Ne oldu?" diye sordu, "Christache Amca size ne yaptı da onun malını mülkünü sanki boyarmış gibi talan ettiniz?.."

Bazıları hâlâ hancıya küfrederken, diğerleri de korku ve kızgınlık içinde ordunun gelmekte olduğunu haber verdiler

ve sanki Petre'nin vereceği cevap onların kaderlerini tayin edecekmiş gibi, soru soran gözlerle ona baktılar.

En çok endişeli olan Ignat Cercel'di.

"Şimdi ne yapacağız Petrica, söyle bize de ne yapacağımızı bilelim!"

Keskin bakışlarıyla Petre, etrafını sarmış olan kalabalığı süzdü. Yanık, parlak derisinin altında yüzünün bütün adeleleri gerilmişti. Birden kahkahayla gülmeye başladı.

"Ordudan korkuyorsanız neden evlerinizde oturmadınız?.. Baştakilerin ellerine ceplerine sokarak topraklarını almamıza ses çıkarmayacaklarını sandıysanız hiç ayaklanmamalıydınız!.. Toprak, hiçbir yerde bedava ele geçirilmemiştir, insanlar onun karşılığında ya para ya da başka bir şey vermişlerdir. Ama mutlaka karşılığını ödemişlerdir!.."

"Ordudan korkmuyoruz. Onun için bize kızma" diye mırıldandı Ignat, "Ama gelirlerse ne yapacağımızı bilmeliyiz."

"Endişelenmemize gerek yok" diye devam etti Petre, "Ordu, sadece bizi korkutmak için geliyor."

"Öyle" diye bağırdı Toader Strimbu, "Bize karşı silahlarını kullanmalarına izin yok zaten. Biz de askerlik yaptık, biliriz."

Askerde çavuş olan Nicolae Dragoş, subaylar ateş emri verse bile askerlerin büyük bir ihtimalle ateş etmeyeceklerini, hatta kardeşlerinin yanına geçeceklerini söyledi.

"Her şey sizin söylediğiniz gibi olsaydı çok iyi olurdu" dedi Serafim Mogoş, kuşkuyla. "Ama umudumuzu buna bağlamamalıyız. Birkaç saat içinde, belki de daha da kısa bir zaman içinde askerler ve polisler köyü dolduracaklar. İşte o zaman dayaklar ve işkence tekrar başlayacak!.."

Petre, Serafim'in haklı olduğunu kabul etti. Askerler ateş etmeyebilirdi ama polisi ve toprak sahiplerini geri getirebilirlerdi.

"Bu asla olamaz!.. Ordunun aramıza girmesine izin vermeyeceğiz" diye bağırdı Petre, "Ordunun köyümüzde hiçbir işi yok!. Bizim burada orduya ihtiyacımız yok!.. Onlar, kentlerde kalıp zenginleri korusunlar, biz kendimizi koruruz.."

Konuştukça karşısında görünmeyen düşmanları varmış gibi gittikçe daha sinirleniyor, daha heyecanlanıyordu. Etrafını çevirmiş olan köylüler, güçlerini ve cesaretlerini göstermek istercesine durup durup bağırıyorlardı. Hanın içinde içkileri ellerine geçirenler Busuioc ve boyarlara küfrederek kahramanlık türküleri söylüyorlardı.

"Yaşlı genç, herkes köyün dışına gelsin!" diye emir verdi Petre, sanki ordudaymış gibi.

Kimsenin boş elle gelmemesini, çatal bile olsa, herkesin bulabildiği silahı yanında getirmesi gerektiğini birkaç kez tekrarlamak zorunda kaldı.

"Artık bundan sonra olacakları ancak Tanrı bilir" diye mırıldandı Petre, istavroz çıkartarak.

6

"İşte sevgili Grigorita, artık ayrılmalıyız!.." dedi Baloleanu, tren Costeşti istasyonuna girerken. "Eğer tavsiyeme uyarsan, ben sana haber gönderene dek burada bekle. Amara da dahil bu bölgedeki köylerin tümünü bu gece yola getirebileceğiz sanıyorum. O zaman da rahatça gidersin. Hadi dostum, Allah'a ısmarladık. Allah'a ısmarladık Bay Herdelea."

Çok duygulu bir tavırla onların elini sıktı. Şişman suratı bembeyaz olmuş, sesinin tonu değişmişti. Sonra büyük bir ciddiyetle aşağı indi. Birliklerin komutanı Binbaşı Tanasescu, kendisini tanıttı. Uzun kaşları, uçları kıvrılmış bıyıkları, kalın sesi ve dikkatli bakışları olan bir adamdı. Hem General Dardalat hem de alay komutanından aldığı emirlere göre Vali'nin hizmetinde olduğunu belirtti,

"Emrinde hangi birlikler var Binbaşı?" diye sordu Baloleanu.

"En iyi dövüşen askerlerden seçilmiş bir müfreze ile altı tane de top" diye cevap verdi subay.

Vali soğuk bir tavırla ona teşekkür ederek etrafına bakındı. Birkaç subayın haricinde burası da mültecilerle doluydu. Hem kendisinin hem de partisinin popüleritesini arttıracağını düşünerek onlarla konuşmayı akıllıca buldu.

"Baylar, buraya huzuru sağlamak üzere geldik ve hiç vakit kaybetmeden bunu başaracağız. Bize güvenmenizi ve sabırlı olarak bize yardımcı olmanızı istiyoruz!"

Aynı trende gelmiş olan Emekli Binbaşı Stefanescu, Vali'ye yaklaşarak onun kulağına kendisini unutmamasını, tüm güveninin onda olduğunu fısıldadı. Tanrı ve şansının yardımıyla Vali'nin emrine, kızlarını evine yerleştirdiği ve kaçtıktan sonra kendisinin de orada saklandığı eski dostu Tanasescu verilmişti.

Subaylar ve komutanın izlediği Vali, hükümet binasına doğru gitti. Burada bölge yöneticisi, ayaklanan köylerin durumu hakkında bütün bilgiyi kendisine verdi. Rapor hiç de iç açıcı değildi ve köylülerin direneceğini gösteriyordu. Haberlerin korku ve dehşet içinde isyandan kaçanlar tarafından getirildiği doğruydu. Kalbi yerinden fırlayacakmış gibi atmaya başlamış olan Baloleanu, elinden geldiğince sakin bir tavır takınmaya çalıştı.

"Ne olursa olsun, nefret duygularımızdan arınmış olarak büyük bir kararlılıkla ilerleyeceğiz... Biz, huzur isteyenlere huzur getiriyoruz. Diğerlerine karşı ise zor kullanacağız. Kan dökmek istemiyoruz ama gerektiğinde silahlarımızı kullanmaktan da kaçınmayacağız. İşte genel stratejimiz bu olacaktır baylar!.."

Sonra masanın üstündeki haritada, etrafındakilere bir gece önce Piteşti'deki toplantıda yapmış oldukları planı an-

lattı. Savcı ile birlikte bir arabada, birliğin en önünde gitmeye karar vermişti. Binbaşı bunun tehlikeli olabileceğine işaret etti ve birliğin ilerlemesinde, askeri stratejiyi kullanması için izin istedi. Hayatını tehlikeye attığını farkeden Baloleanu, Binbaşı'nın önerisini kabul etti. Önce başlarında bir subay olan devriye birliği köyleri dolaşacak, gerekli huzuru sağlamaya çalışacaktı.

Bu arada Herdelea ile birlikte istasyonda kalmış olan Grigor Iuga, birçok tanıdıkla karşılaşmıştı. Bir ara gözü Isbaşescu'ya çarptı.

"Buraya gel, buraya gel... Ne olduğunu anlat bana."

"Nasılsınız Bay Grigorita?.." diye cevap verdi Isbaşescu şaşkınlıkla, "Beni affedin... Burada benden başkaları da var. Kim bilir onlar nasıl kaçtılar bu alçak heriflerin elinden!.."

Grigor, Isbaşescu'nun yanında durmakta olan Polis Boiangiu ve Vergi Memuru Birzotescu'yu fark etmemişti. Yirmi dört saat içinde o kadar kötü haberler almıştı ki, kafası allak bullaktı. Ama bildiklerinin hiçbiri kesin değildi henüz. Bunları ona anlatanlar da olayları başkalarından duymuşlardı. Gerçeği bilmemek, ona daha da büyük bir acı veriyordu. Amara'ya yaklaştıkça sabırsızlığı iyice artmıştı. Olanları kesinlikle öğrenirse, ruhu biraz olsun rahatlayabilirdi.

Hepsi birden konuşmaya başlayarak bildiklerini anlattılar. Uzun uzun kaçışını anlatan Birzotescu'yu Grigor susturdu. Boiangiu da, büyük bir üzüntüyle, karısının hâlâ köylülerin arasında kaldığını anlattı. Üstelik köyden kaçmaları için kendisine ne kadar yalvarmıştı. Ona bir şey olursa, ölene dek vicdan azabı çekecekti... Sonra asilerin nasıl silahını aldıklarını ve onu nasıl dövdüklerini anlattı. Tabii şimdi hikâyesi biraz daha kahramanca olmuştu. Ruginoasa'daki yangını görür görmez görevini yapmak ve gerekli tedbirleri almak için hemen oraya koşmuştu. Ama köylülerin kötü davranışları ve susuzluk yüzünden hiçbir şey kurtarılamamıştı. Fakat

hiç olmazsa yangını çıkartanların izlerini bulmuştu. Ertesi sabah da olanları Bay Miron'a anlatmış, o da kendisine, köylüleri daha fazla kışkırtmamak için hiçbir şey yapmamasını emretmişti. Çok kısa bir zaman sonra Lespezi'deki yangını haber almışlardı. Bunun üstüne de Bay Cosma'nın konağının yandığı haberi gelmişti. Kan dökmek pahasına bile olsa, hemen bu hareketleri bastırmaya çalışmıştı. Ama hırsızların bu işi önceden planladıkları belliydi. Hanın önünde sessiz bir şekilde oturan köylüleri görünce onların arasına girmiş, sonra da...

Grigor, sonuna kadar dinledi. Sonunda hiç olmazsa ayaklanmanın nasıl başladığını öğrenmişti. Gerisini de Isbaşescu'dan öğrenirdi. Üstelik diğerleri de Miron'un ölümünü Isbaşescu'dan öğrenmişlerdi. Bir gün önce saat onda Costeşti kentinin pazar yerine köylü elbiseleriyle geldiğinden beri günün kahramanı oydu. Costeşti'dekilere, Amara'da olanları en azından yirmi kez anlatmak zorunda kalmıştı. Bölge yöneticisi, hemen olayları telefonla Vali'ye bildirmiş, Boerescu da dehşet içinde kalarak öğrendiklerini bütün kente yaymıştı. Belediye Reisi, Isbaşescu'ya, büyük bir konukseverlik göstermişti. Onu evine götürmüş, elbiselerinden bir takımını vermişti. Ama kahraman rolü oynamaya devam eden Isbaşescu, ancak bu sabah yeni elbiseleri giymişti.

"Benim hikâyem daha uzun Bay Grigorita" dedi acı bir sesle, "Eğer dinlemek istiyorsanız lütfen ev sahibim Belediye Reisi'nin evine gidelim, orada size her şeyi başından sonuna dek anlatırım. Ah Tanrı'm!.. Öyle şeyler gördüm, öyle günler geçirdim ki, gerçekten olduklarına inanamıyorum. Neyse ki Tanrı'nın yardımıyla sağ salim kurtulabildim. Oysaki zavallı Bay Miron, Allah rahmet eylesin..."

"Öldü mü?.." diye sordu Grigor, heyecanla.

"Onu öldürdüler... Şeytanlar!.."

"Ne zaman?.. Birkaç gün önce mi?.."

"İki gün önce, cuma günü, akşama doğru" diye cevap verdi Isbaşescu.

"Hadi eve gidelim de bana her şeyi anlat" diye mırıldandı Grigor, üzüntüyle.

Vali'nin subaylar ve görevlilerle yaptığı toplantı oldukça uzun sürdü. Baloleanu, bütün anlattıklarının anlaşıldığından emin olmak için her açıklamayı en azından on defa daha tekrar etmek âdetindeydi. Bunu evinde, bürosunda sekreterine karşı devamlı yapardı ve şimdi hayatı ve ülkenin kaderini tayin edecek bir karar verirken gene yapıyordu. Sonunda, istediklerini anlatabildiğine aklı kesince, kahramanca bir tavır takınarak bağırdı.

"Hadi baylar, artık görevimizi yapmaya gidelim!"

Savcıyla birlikte bindiği arabanın yüzlerce asker ve tüfek tarafından korunmasına rağmen Baloleanu, kalbinin göğsünden fırlayacakmış gibi attığını hissediyordu. Gara de Nord'da gözyaşları içinde bıraktığı Melanie'sini düşündü. İnşallah bu kötüye bir işaret değildi. Bu çıldırmış köylülerin arasında, insan bir türlü başına nelerin geleceğinden emin olamıyordu. O kadar çoktular ki, dünyanın hiçbir ordusu onlarla kolay kolay başa çıkamazdı... Ya birden etrafındaki birliklere dört bir taraftan binlerce köylü saldırsaydı ne olacaktı?.. Üstelik insan orduya da pek fazla güvenemiyordu. Bir kez köylülere saldırmaya başlayınca, askerlerin kendi aleyhine dönerek onları öldürmeleri rahatlıkla umulabilirdi...

Kafasındaki düşüncelerden kurtulup tekrar cesaretini kazanmak için Savcı'ya dönerek sordu.

"Bu zengin bölgede karışıklığın bu denli kötü bir hal almasını nasıl açıklarsınız?.."

Toma Grecescu, toplumsal kuramları olan biri olarak tanınmazdı. Bu konulara ancak Kral adına konuşmalar yaparken, özellikle dişli bir savunma ile mücadele ederken başvurabilirdi. Baloleanu'nun sorusu onu hazırlıksız yaka-

lamıştı. Köylü ayaklanmalarının nedenlerini şimdiye dek hiç düşünmemişti. O da Piteşti'deki yüksek sosyeteye dahil herkesin yaptığı gibi, boş saatlerini poker oynayarak geçirirdi. Elinden geldiğince baştan savma bir cevapla konuyu geçiştirmeye çalıştı.

"Son zamanlarda buralarda disiplin ve otorite gittikçe zayıflamaya başlamıştı beyefendi... Neden olduğunu bilemiyeceğim, çünkü bunları araştırmak benim görev sınırlarımın dışında kalıyor. Ama bana öyle geliyor ki, sosyal disiplin her yerde yavaş yavaş yok olmaya başladı. Bütün ilkel insanlar gibi köylüler de buna vahşet içinde bir tepki gösterdiler tabii!"

Binbaşı Tanasescu, çok güzel bir atın üstünde, bir öncü gibi bütün birliklerin önünde gitmekteydi. Baloleanu onun dörtnala arkaya doğru gelmekte olduğunu görünce titredi. Uzakta, belli belirsiz bir köy görünmekteydi. Güç almak istercesine elini Savcı'nın omuzuna koydu.

"Bir dakika lütfen... Ne oldu?.. Neden Binbaşı böyle dörtnala geliyor?.."

Tanasescu, Vladuta köyünde her şeyin sakin olduğunu haber vermeye geliyordu. Evet, malikâneyi yakmışlar, huzuru bozmuşlardı ama şimdi akıllarını başlarına toplayarak af diliyorlardı. Gelecekte bir şeyler olmasını engellemek için köyde bir subayın komutasında bir bölük asker bırakacaktı.

"Bravo binbaşı! Teşekkür ederim!.." dedi Baloleanu, rahat bir nefes alarak.

Bütün köy, malikânenin yıkıntılarının önünde toplanmıştı. Vali'nin arabası gelince daha önce dört nala oraya giden Binbaşı Tanasescu bağırdı.

"Diz çökün hırsızlar!... Yoksa etlerinizi parça parça doğrarım!.."

Herkes dizçöktü.

Binbaşının bu kadar sert davranmasına memnun olan Baloleanu, kalabalığa yaklaşarak bağırdı.

"Ne yaptınız, sefiller!!.."

"Bağışlayın bizi efendim!.. Bize acıyın!.." diye bağırdı yüzlerce ses.

"Yaptıklarınıza pişman oldunuz mu?" diye devam etti Vali.

"Günahkâr ruhlarımızı Tanrı affetsin!.. Bize acıyın ve merhamet edin" diye bağırdı diz çökmüş insanlar.

Yaptıkları zararı son kuruşuna kadar ödeyeceklerini ve suçlu görülenlerin kanun tarafından cezalandırılacağını bildirdikten sonra Binbaşı, hükümetin programını okudu ve biraz da açıkladıktan sonra sert bir sesle konuşmaya devam etti.

"Ne kadar önemsiz olursa olsun, kim kanunsuz bir hareket yaparsa ve kim bu emirlere itaat etmezse, mahkemeye bile gerek kalmadan kurşuna dizilecektir!.. Buradaki birliğin komutanından izin almadan kimse köyü terk edemez!"

Sonra teğmene, adamlarıyla birlikte burada kalmasını ve az sonra gelecek olan binbaşı Stefanescu'ya elinden geldiğince yardım etmesini emretti.

Vali çok memnun olmuştu. Bu, tam beğendiği tipte bir subaydı. Hatta Binbaşı sonuna kadar böyle devam ederse, onu terfi ettirmeyi bile düşündü. Ama onun gibi bir sivilin ve hükümetin politik temsilcisinin, çok daha dikkatli olması gerekirdi. Hükümetin tüm yurttaşların, hatta köylülerin bile sempatisine ihtiyacı vardı. Ama ordunun nerede olursa olsun, böyle bir sempatiye ihtiyacı yoktu. Çünkü herkes orduyu sevmeye mecburdu. Orduyu sevmeyen ya da karşı çıkan biri hemen hapsedilirdi. Hükümet de halkın kendisine böyle sonsuz sevgi göstermesini sağlayabilseydi ne güzel olurdu!..

Bir sonraki köy olan Ioneşti'de, Vali'nin nutku daha dostane idi. Çünkü orada hiçbir ayaklanma olmamıştı ama zaten orada hiçbir toprak sahibinin konağı da yoktu.

Ioneşti'den ayrılır ayrılmaz, Binbaşı Tanasescu, kafilenin arkasına giderek Teleorman'dan Izvoru'ya kadar bütün köylerde huzuru sağlamakla görevli olan yüzbaşıya son emirlerini verdi. Bir savcı ile bir bölge yöneticisi de buralarda sivil idareyi temsil edeceklerdi.

Babaroaga'da bir teğmenin komutası altında, Gliganu ile Lespezi'ye kadar olan yöreyi savunmak için bir bölük bırakıldı. Gliganu'daki hareketlerin çok daha ciddi olduklarını öğrendiklerinden, teğmen bütün gerekli tedbirleri almalı, hatta gerekirse bütün bölüğü köyde bırakarak Lespezi'deki durumu öğrenmek için oraya sadece birkaç devriye göndermeliydi.

Geri kalan kafile, birkaç arabanın geçtiği yoldan Birlogu'ya doğru yoluna devam etti. Birlogu'da Vali, her kapıda beyaz bir bezin asılı olduğunu görünce çok şaşırdı.

Kendisine burada hiçbir şeyin olmadığını haber verdikleri zaman, "Ah evet, burası uygar bir köy" dedi Baloleanu. Kimsenin oturmadığı ve yalnızca depo olarak kullanılan mütevazi konağa dokunulmamıştı bile.

Bir grup köylü, hükümet binasında askerlerin gelişini beklemekteydiler. Vali, onların sessiz kalışlarını ve ayaklanmayışlarını övdükten sonra hükümetin bütün istekleri yerine getireceğini, iyi davranmış olanlara her türlü kolaylığın gösterileceğini belirtti. Bunu kanıtlamak için de ağır ağır ve duygulu bir sesle yapılması kararlaştırılan reform listesini okudu ve köylülerin anlayamayacağını sandığı yerleri basit kelimelerle açıkladı. Köylüler, çatık kaşlarla ve anlamayan gözlerle onu dinlediler.

"Allah'a ısmarladık iyi insanlar!.. İleride de doğru yoldan ayrılmayın!.." diye bağırdı Baloleanu konuşmasının sonunda ve arabasına bindi.

Lespezi'ye gidene dek geçen yarım saat içinde ayaklanmanın tüm bölgeye yayılmış olmasına rağmen kendi köyle-

liviu
rebreanu

rinde huzuru koruyan bu kahraman köylülerin iyiliklerini anlattı. Savcı Grecescu, geçmişteki tecrübelerine dayanarak, geçtikleri her köyde kısa soruşturmaların yapılmasını ve ayaklanmaların tekrarlanmasını önlemek için baş kışkırtıcıların bulunarak tevkif edilmesi gerektiğini söyledi.

"Evet. Tabii, kanuni açıdan siz haklısınız" diye cevap verdi Vali, "Ama biz, işi politik açıdan yorumlamalıyız dostum. Ayaklanmalar çok yayıldı ve insanlar da hâlâ çok ateşliler. Onun için önce onları yatıştırmaya çalışmalıyız... Köylüler, daha fazla kışkırtılmadan ve gelecekteki soruşturmalardan herhangi bir korkuları olmadan sakinleştirilmelidirler. Suçlu olanlar, birer örnek olarak tabii ki cezalandırılacaklar. Ama bu, ancak genel heyecan yatıştıktan sonra yapılabilir. O zaman soruşturmalar başlayacak ve böylesine ulusal bir felaketin tekrarlanmaması için acımadan gereken cezalar verilecektir..."

Lespezi'de köye girmeden Binbaşı Tanasescu öfkeden köpürerek, "Beyefendi, burası suçluların köyü" diye bildirdi. "Burada cinayetler işlendi. Onun için biz..."

"Sakin ol Binbaşı, sakin ol..." dedi Baloleanu korkuyla, "Görevimiz çok acı. Onun için sakin olmalıyız."

Homurdanıp küfrederek Binbaşı, Baloleanu'yu kiliseye götürdü. Genç, sakalsız bir rahip, cübbesini giymiş, kapıda korkulu bir tavırla onları beklemekteydi çünkü az önce Binbaşı kendisini azarlayarak onu kurşuna dizdireceğini söylemişti.

"Elimizden bir şey gelmedi beyefendi, hiçbir şey yapamazdık..." diye kekeledi Rahip, yerlere kadar eğilerek.

"Çekil yoldan alçak" diye tıslad Binbaşı, dirseğiyle onu kapıdan iterek.

Mihrabın yanında masa gibi bir şeyin üstünde bir çarşafla örtülü Nadina'nın cesedi yatmaktaydı. Binbaşı, çarşafı kaldırarak ortaya artık tanınamayacak bir hale gelmiş bir baş çıkardı.

Baloleanu dehşetle bağırarak başını yana çevirdi.

"Ah, canavarlar!.. Canavarlar!.. Zavallı kadın!.."

Hemen dışarı çıktı. İçerideki ağır koku, midesini bulandırmıştı. Birkaç kez temiz havayı ciğerlerine çekti, sonra gözü kapının yanında sessiz sessiz duran rahibe ilişti.

"Allah aşkına peder, nasıl izin verebildiniz böyle bir şeye?.. Zavallı Grigorita... Öğrenince ne kadar da..."

Rahip, durmadan özür diliyordu. Her şey o kadar çabuk olmuştu ki, ne o ne de bir başkası önüne geçebilmişti bu işin... Daha sonra bu korkunç suçları işleyenlerin Amara'dan gelenler olduğunu öğrenmişti. Bütün köy gibi o da biliyordu bunların kimler olduklarını. Ama hayatını kaybetmekten korktuğu için onları ele veremezdi. Vali'ye, Matei Dulmanu'nun, kadının cesedini asiler malikâneyi ateşe verdikten sonra nasıl kaçırdığını, kendisinin de bu çılgınlar daha fazla bir şey yapmasınlar diye onu nasıl kiliseye getirip mihrabın yanına yerleştirdiğini anlattı. Böyle karışık günlerde insanların ne yapacağı hiç belli olmazdı. Son olarak da, yaralı olan ve köylülerin ölümle tehdit ettikleri Alman şoförü, kendi hayatını tehlikeye atarak evinde sakladığını anlattı.

"Yeter!.." diye bağırdı Baloleanu dehşetle, "Biz gerekeni yaparız. O zamana dek... Belediye Reisi de nerede?.."

"Bizim köyde Belediye Reisi yoktur efendim, biz Amara'ya bağlıyız..."

Baloleanu rahibin cevabına hiç önem vermedi. Savcıya dönerek acı içinde Nadina'yı ve Grigor'u anlattı.

"Sakin olmalıyız, sakin olmalıyız!" diye içini çekti üzüntüyle, "Hadi, gidip görevimizi yapalım..."

Gogu Ionescu'nun konağının kalıntılarının önünde köylülere vereceği nutku düşüne düşüne yoldan aşağı doğru yürümeye başladı. Onları kızdırmadan sert bir şekilde azarlamaya kararlıydı. Ama oldukça iyi bir şekilde başlayan yolculuğunu da tehlikeye atmayacak bir şekilde tabii...

Birkaç yere emir vermek için gitmiş olan Binbaşı, döndüğünde çok kızgındı.

"Bu alçaklar hiçbir şey dinlemiyorlar efendim. Eğer bu şekilde devam edecek olursak bize saldırabilirler. Kendilerinden korktuğumuzu sanıyorlar!.."

Gliganu'ya gönderdiği bölüğün başındaki teğmenden aldıkları habere göre durum çok tehlikeli olduğundan, köyden dışarı çıkmamışlardı. Aynı anda birisi, kendisine Birlogu tarafından yükselmekte olan dumanı göstermişti. Biraz önce kendilerine gösterilen iyi tavıra, hükümetin programında belirtilen kolaylıklara ve reformlara cevap olarak o sahtekâr herifler, ordu köyü terk eder etmez konağı yakmışlardı. Bu çok ciddi bir şeydi. Eğer asiler ordu bu kadar yakınken böyle bir şey yapmaya cesaret edebiliyorlarsa, içlerindeki kötülüğün sanıldığından da köklü olduğunu gösteriyordu. Binbaşı Tanasescu Vali'ye, emrindeki bütün askerlerin sorumluluğunun kendi üstünde olduğunu ve bu yüzden de kuşatılma tehlikesini göze alamayacağını söyledi. Baloleanu, dehşete düşmüştü. Vahşi köylülerin etrafını çevirdiklerini, onu dövdüklerini, işkence edip öldürdüklerini görür gibi oluyordu. İşte, Melanie'sinin kehanetleri doğru çıkmak üzereydi.

"Binbaşı, lütfen gerekli tedbirleri alınız!.." dedi titreyerek.

Birlogu'daki durumu düzeltmek için hemen iki birlik gönderildi. Örnek olması için tüm köy hemen cezalandırılmalıydı. Bütün adamlar, kadınlar ve çocuklar dövülmeliydiler. En ufak bir direnişle karşılanılırsa, askerler ateş edecekler ve hatta gerekirse köyü yerle bir etmek için topları kullanacaklardı.

İki bölük Birlogu'ya doğru yola çıktığı anda, Amara'ya gitmiş olan devriyeler de geri döndüler. Oradaki köylüler çapaları, tırpanları, baltaları ve de birkaç tüfekle silahlanmışlar, köyün dışında toplanarak askerlerin içeri girmesine engel olmuşlar ve subayı ölümle tehdit etmişlerdi.

Baloleanu sarardı. Korkunç bir tuzağa düşmüş gibi hissediyordu kendini. Bölge yöneticisi, köylülerin iyi örgütlendiklerini ve orduyla başa çıkabileceklerini söylerken haklıydı.

"Şimdi Binbaşı, şimdi ne yapacağız?.." diye sordu şaşkınlıkla.

Binbaşı Tanasescu'nun gözlerinde vahşetin ta kendisi olan bir parıltı belirdi.

"Her şeyi bana bırakın efendim. Ben onlarla nasıl uğraşacağımı bilirim!.."

Hemen emirler verdi. Askerler ileriye doğru hareket ettiler. Baloleanu, arabasına binerek, diğerlerinin de duyabileceği yüksek bir sesle Tanasescu'ya sordu.

"Umarım adamlarınızdan eminsinizdir Binbaşı!"

"Romen askeri kendine verilen emirleri dinler efendim. O, dünyanın en sadık askeridir!"

Lespezi'den ayrıldıktan sonra Vali Savcı'nın kulağına eğildi.

"Bu durumda ordunun disiplinine güvenemeseydik düşünün neler olurdu, ne büyük felaket!.. Tabii, genel olarak, hayatlarını bizim gibi ülkeleri uğruna feda edenlerin kaderlerini düşünmeden konuşuyorum!!.."

7

Köyün dışında köylüler sağa sola koşuşuyorlar, gözlerini yoldan ve komşu köylerden ayırmıyorlardı. Alev alev yanmakta olan suratları ve parlayan gözleriyle bekliyorlar, birbirlerine destek olmaya çalışıyorlardı. Sanki diğerlerinin hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi her birinin anlatacak bir şeyi vardı. Olanları hep aynı kelimelerle defalarca tekrarlıyorlardı. Ara sıra yükselen gürültüyü, korkunç sessizlikler izliyor ve sonra çığlıklarıyla bu sessizliği tekrar bozuyorlardı. Sanki güzel rüyalarından birden uyanmaktan korkuyorlardı.

"Bakın geliyorlar" diye bağırdı birkaç ses aynı anda.

Bütün başlar Lespezi'ye doğru döndü. Askerlerin geleceğini biliyorlardı ama her birinin içinde gelmeyeceklerine dair bir umut vardı.

"Gelirlerse gelsinler. Onları karşılamak için hazırlanmadık mı?.."diye bağırdı Petre Petre. Sesi o kadar değişik çıkmıştı ki, birden kendisi bile tanıyamadı.

Yanında durmakta olan Nicolae Dragoş, tırpanına sarılarak nefretle dolu yeminler ediyordu.

"Göstereceğiz onlara!..."

Sesi boğazına takıldı, dişlerini gıcırdattı.

Nicolae'nin yanında durmakta olan Chirila Paun, polisten almış olduğu tüfeği, gelenleri tehdit etmek istercesine gözüne hizaladı. Daha ötede, kıpırdayan kalabalığın ortasında aynı şekilde silahlanmış olan Toader Strimbu, general bile olsa gelen ordunun komutanının başını ezmeden rahat edemeyeceğini söylüyordu. Sessiz ve çatık kaşlı duran Serafim Mogoş'un da polisten almış olduğu bir tüfeği vardı. Askerlik yapmamış olmasına rağmen gayet ustaca tutmaktaydı tüfeği. Petre'nin arkasında, onu bir gölge gibi izleyen Ilie Cirlan da bir tüfek sallıyor ve aklına başka bir şey gelmiyormuşcasına aynı şeyleri tekrarlayıp duruyordu.

"Söyle onlara Petrica!.. Söyle onlara Petrica!.."

Bağrışmalar kimi zaman kalabalığın bir ucunda, kimi zaman da diğer ucunda duyuluyordu. Kızgınlık gözlerinde parlıyor, kalabalığı biribirine bağlayarak bir zehir gibi ağızlarından dökülüyordu. Yaklaşmakta olan tehlikeyi korkutup kaçırmak istercesine çapalar, tırpanlar ve baltalar havaya kalkmıştı. Kadınlardan ve çocuklardan tiz çığlıklar yükseliyordu.

Heyecan devam ederken, asker konvoyu kocaman, siyah bir kurt gibi yolda ilerlemekteydi. Parıldıyan süngülerin üstüne düşen oynak güneş ışınları havaya gözalıcı parıltılar

saçıyordu. Kısa bir süre sonra yaklaşmakta olanların rütbeleri seçilmeye başlamıştı. Süvariler, Vali'yle Savcı'nın binmiş olduğu üstü açık araba, her birini altı atın çektiği toplar, sanki kıyametin belirtisi bir hayvanın madeni kuyruğunu meydana getiriyordu.

Askerler yaklaştıkça köylülerin çığlıkları tehditkâr bir bulut gibi yükseldi. Her biri düşmanını görmek ve onunla tek başına karşılaşmak istiyormuşcasına kalabalık incelerek yanlara doğru yayıldı.

Askerlerin önünden sert bir emir duyuldu. Yolun sağını ve solunu kaplayarak ilerleyen konvoy, köylülerin elli metre kadar ötesinde durdu. Aralarında at üstündeki binbaşının koruduğu Baloleanu'nun arabası görünüyordu.

"Sakin ol Binbaşı, sakin ol!.." diye kekeledi Baloleanu bembeyaz bir yüzle. Yavaşça arabadan aşağı indi, en sakinlerinden biri olan Savcı da onu izledi.

Binbaşı Tanasescu, gümüş saplı kırbacını o kadar sert bir şekilde şaklattı ki, atın kulakları dikildi.

"Emrinize amadeyim efendim. Artık onların kurşundan ve toptan başka hiçbir şeyi haketmediklerini kendiniz görebilir, duyabilir ve tanık olabilirsiniz!.."

"Hayır, hayır! Önce.." diye kekeledi Baloleanu, dizleri titreyerek. Askerlerin köylülerle birleşeceği, onu ve yanındaki görevlileri öldüreceği korkusu bütün içini kaplamıştı.

Nereden geldiği belli olmayan bir rüzgârın dalgalandırdığı durgun bir su gibi köylü kalabalığı kıpırdanmaya başladı. İleri geri sallanan bu kitlenin içinden gelen çığlıklar, onun savaşçı bir görünüm veriyordu: "Biz artık toprak ağası istemiyoruz!.. Bizi öldürmeye mi geldiniz?... Siz askerler, bizi korkutamazsınız!.. Boyarlar bizimle yeteri kadar alay ettiler!.. Çekilip gidin!.. Bize ateş etmeyin kardeşler!.."

Vali olduğu yerde hiç kımıldamadan duruyor, gözlerini dikmiş, köylülere bakıyordu.

"Sakin olun baylar, sakin olun!.." diye mırıldandı.

Savcı Grecescu, birkaç adım geride kalmıştı. Sabırsızlığını zorla kontrol eden Binbaşı ise atının yelesini okşamaktaydı.

Birden Nistor Mucenicu'nun Anghelina'sı, çocuğu kollarında, başörtüsü saçlarından kaymış bir halde köylülerin arasından fırladı.

Ümitsiz bir sesle bağırıp küfrederek Baloleanu'ya yaklaştı.

Köyün delisi Anton, kadını korumak istercesine onun arkasından koşup geri çekmeye çalışarak bağırdı.

"Bu kadını dinlemeyin!.. Üzüntüden ne yaptığını ve ne söyleyeceğini bilmiyor... Çekil Anghelina, sus da tanrımın bana söylediklerini anlatayım... Mahşer günü geldi ve insanlar gerçeği öğrenmeliler artık!.. Tüfeklerinizi talihsiz kardeşlerinize çevirerek durmayınız askerler... Onları, sizi bu masumları öldürmek için gönderenlere çeviriniz..."

Sözleri, her şeyi alevlendirmeye hazır bir kıvılcım seli gibiydi. Sanki o olağanüstü bir şarkıcıydı da, koca bir koro kendisine eşlik ediyormuşcasına, sesi kalabalığın gürültüsünün üstüne çıkmıştı.

Askerler, yolun iki tarafında etten yapılmış makinalar gibi soğuk ve siyah, hareketsiz duruyorlardı. Sadece yanık suratlarındaki gözleri kıpırdamaktaydı.

Başka bir dünyaya açılan bir kapı gibi askerlerden meydana gelen bu iki duvarın arasında Vali Baloleanu, Savcı ve Binbaşı Tanasescu durmaktaydı. Arkada iki atlı, üstü açık araba, onun arkasında gene askerler, onların arkasında da toplar vardı.

"Ne yapacağız, ne yapacağız?.." diye bağırdı Vali, sinirle.

Üstünde hükümet programının yazılı olduğu kâğıt, elinde buruş buruş olmuştu. "Binbaşı, ne yapacağız?... Bay Grecescu?.."

"Bunlar çıldırmışlar!" dedi Binbaşı. Sanki resmi geçitteymiş gibi bir öne bir arkaya atının üstünde dolanıyordu. "Askerlere saldırabilecek güçteler, göreceksiniz efendim!.."

"Ama baylar, programı okumamız gerekli..." dedi Baloleanu, gözlerini köylülerden ayırmadan. Adamlar oldukları yerde durdukları halde gittikçe daha çok yaklaşıyorlarmış gibi geliyordu ona. "Ne dersiniz savcı?.."

"Aklımızı başımıza toplamalıyız" diye cevap verdi Toma Grecescu, "Kanuna uymamız gerekir beyefendi!"

"Borazancı, borazancı" diye bağırdı Tanasescu, "Neredesin allahın cezası herif?.. Benim yanımda dur, anlıyor musun?.."

Birliğin borazancısı olan çavuş, borazanı kurallarda tariflendiği gibi sağ dizinin üstünde tutarak yaklaştı.

"Buradayım efendim!"

Tanasescu arkasını döndü. Anton'un sözlerini duymuş ve bunlar sadece ona yapılan bir hakaretmiş gibi korkunç sinirlendirmişti onu. Üstüne atılıp diğerlerine örnek olması için onu parça parça etmeyi istedi. Ama kendini tutup Vali'ye dönerek konuştu.

"Emrimdeki askerleri itaatsizliğe ve isyana tahrik ettiklerini duymuyor musunuz?.. Bir şeyler yapmam gerekli efendim. Askerlerimin bütün sorumluluğu benim üstümde!.."

"Binbaşı, benimle konuşurken sesinizi yükseltmenize izin veremem!" diye bağırdı Baloleanu, birden sinirlenerek. "Siz benim emrim altındasınız, ben sizin değil!.."

Bu arada bağırmasını bir an bile kesmemiş olan Anghelina, kucağında çocuğuyla askerlerin önünde koşuşup duruyordu.

"Utanın! Siz asker misiniz, yoksa hırsız mı?.. Utanın!. Ben sizin silahlarınızdan korkmuyorum. Bakın, cesaret ediyorsanız ateş edin işte, ateş edin!.. Neden ateş etmiyorsunuz!.. Bakın, buraya, buraya!.."

Onu gören Tanasescu kırbacını bir daha şaklattı.

"Şu şeytan kadına da bakın, nasıl askerlerle alay ediyor! Allah kahretsin, tutun onu!"

Sanki çelikten yapılmışcasına askerlerden oluşan duvarda hiçbir kımıldanma olmadı. Ama isyancı kalabalık sesini yükseltmişti.

"Onu öldürmelerine izin vermeyin, haydi arkadaşlar, saldırın onlara!.."

Orada burada birkaç cesur kişi askerlere doğru atıldılar. Diğerleri ise oldukları yerden toprak ve taş fırlatıyorlardı. Başına bir taş gelen Binbaşı'nın atı, ürkerek geriye çekildi.

"Bu vahşilerin bizi katletmelerini mi bekliyorsunuz?.." diye bağırdı Tanasescu Savcı'ya, "Saldırmaya başladıklarını görmüyor musunuz?.."

Sonra emir verircesine bağırdı.

"Borazancı, çal!"

Bir anda borazanın sesi her yeri doldurdu. Çavuşun yanakları şişip kızardıkça atının kulakları oynuyordu.

"Kanun adına..."

Ama Vali Savcı'nın kuru, korkulu sözlerini duymadı bile. Borazanın sesi bir alev gibi köylülerin üstünü kaplamıştı. Bu arada Binbaşı Tanasescu emir vererek kırbacını kaldırdı. Aynı anda iki yüz tane namlu, tek bir hareketle köylülere doğru döndü. Bir an sanki bıçakla kesilmiş gibi bütün sesler susmuştu. Ama sonra bir ses duyuldu.

"Ateş etmeye izinleri yok nasıl olsa!.. Korkma Amca!.. Gelin çocuklar, ateş etmeyecekler... Bakın da utanın, Angheline hepinizden cesurmuş!.."

Paslı testereden çıkan ses gibi birkaç emir daha duyuldu. Askerlerden meydana gelen duvar, otomatik bir hareketle emirleri yerine getirdi. Güneş ışınlarının üstünde parladığı namlular bir anda omuz hizasına kalktılar, parmaklar aynı anda tetikleri çekti ve aynı anda etrafı korkunç bir gürültü kapladı.

Aynı otomatik hareketlerle askerler silahlarını indirip tekrar doldurmaya başlarlarken köylülerden korku çığlıkları yükseldi.

Halk, paniğe kapılmıştı.

"Bize ateş ettiler" diye inledi Petre. Şaşkın gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibiydi. "Korkmayın kardeşlerim!.. Toprağınızı koruyun!.. Korkmayın kardeşlerim!.. Toprağınızı koruyun!.. Kaçmayın arkadaşlar!.. Kaçmayın!.. İleri arkadaşlar!.. Saldırın onlara!.. Haydi, tüfeklerini ve kurşunlarını alalım!.."

Kurşunlar, ufku kaplayan gürültüyü temizlemiş gibiydi. Bir an her yeri korkunç bir sessizlik kapladı. Büyük bir korku, etraftaki atmosferi dağıtmış ve çevreyi, köylülerin ruhlarına en büyük işkenceyi yapan bir sessizlik doldurmuştu.

Petre'nin sözleri bu korkunç sessizliği bozan yağmur damlaları gibiydiler. Birden, bütün ağızlardan gökleri aleve veren, tüfeklerin bile sesini bastıran bir uğultu yükseldi.

"Binbaşı!.." diye bağırdı Vali. Şapkası başının arkasına düşmüş, yüzünden bütün kanı çekilmişti. "Köylüler bize saldırıyorlar! Görmüyor musunuz!.. Savcı!.."

Birden bu çılgın kalabalığın, orduyu yerle bir edeceğini sanmıştı. Korku bütün kalbini kapladı ve bu asiler tarafından katledilmesine izin verdiği için Binbaşı'ndan nefret etti.

"Borazancı!" diye bağırdı Binbaşı, "Neden borazanı çalmıyorsun aptal?.. Hadi borazancı, Vali'ye burada politikanın işlemediğini göster bakalım!.. Bu hırsızlar bizim kanımızı içmek istiyorlar, görmüyor musunuz Bay Vali?.."

Köylülerin çığlıklarından korkan at, olduğu yerde dönmeye başlamıştı. Borazan, taze bir yarayı daha da deşmekte olan bir bıçak gibi havaya saplandı.

Köylüler, bu sesle büyülenmişlercesine ellerinde tırpanları ve çapaları, kurtlarla savaşırcasına askerlere doğru ilerlediler.

Binbaşı Tanasescu kırbacını kaldırdı. İki emir, atın sırtına inen kırbaç darbeleriyle iyice belirginleşmişti.

"Nişan al, ateş!.."

Parıldayan namlularıyla tüfekler tekrar kendilerine çevrilince köylüler göğüslerine bir darbe yemişlercesine duraladılar. Borazan, durmadan çalıyordu.

Köylülerden çığlıklar yükselmeye ve kan akmaya başladığında tüfeklerin seslerinin yankısı daha dinmemişti bile. Acı içindeki vücutlar yere düştüler, solucanlar gibi kıvrılarak dişlerini ve tırnaklarını toprağa geçirdiler.

"Ah, Tanrı'm!.. Beni öldürdüler!.. Ana, dostlar, beni öldürdüler!.."

Aynı anda köylüler geriye dönerek kaçmaya başladılar. Askerlerin kurşunlarıyla parçalanmış olan insanları, sayısız pençeleri olan korku yakalamış, onlara köye doğru kaçmalarını fısıldamıştı.

Suratındaki bütün kasları gerilmiş olan Binbaşı Tanasescu, atının dizginlerini çekti. Yanında borazancı, yanaklarını şişire şişire borazanını çalmaya devam ediyordu. Başı hafifçe yana doğru dönmüş olan atı, gemini çiğnemeye çalışıyordu. Daha ilerde Vali, olduğu yerde dimdik durmuş; dinleyen, fakat duymayan bir tavırla kendine bakan Savcı'ya söyleniyordu.

"Sakin olmalı ve masum kanı dökmemeliyiz!"

Kandan söz ettiğini biliyordu. Bunu yapmamaya çalıştı, ama bu sözcük durmadan aklına geliyor, dudaklarını yakıyordu.

Binbaşı'nın kırbacı bir kez daha havaya kalktı, sesi aynı emirleri verdi ve tüfekler bir kez daha ateş kustular.

"Binbaşı, Binbaşı" diye bağırdı Vali olduğu yerden, "Kan..."

Sustu. Ağzında tuzlu kan tadı hissetmiş, kan kokusu burnunu doldurmuştu. Tanasescu başını ona doğru çevirdi ve uzun uzun baktı ama cevap vermedi. Fakat bu arada askerleri harekete geçiren emirleri vermeye de devam ediyordu.

Köylüler, birbirlerini ezerek çılgınca koşuşmaktaydılar. Bir kısmı yolun kenarındaydı. Ama çoğu bahçelere ve tarlalara yayılarak gözden kaybolmak, kurşunlardan kurtulmak istiyorlardı. Eski durdukları yerde bir düzine kadar vücut yatmaktaydı. Kimisi acı içinde kıvranıyor, kimisi de kaskatı duruyordu. Anghelina bir çukurda, gözleri göğü seyredermişcesine hareketsiz yatmaktaydı. Alnından vurulmuştu. Ölü kollarının arasındaki çocuk ağlıyor ve annesinin göğsünden ayrılmamak istercesine küçük elleriyle ona sıkı sıkı tutunuyordu. Az ötede yaşlı bir adam, ölü bir çocuğun üstünde acıyla kıvranıyordu. Chirila Paun, ölmek üzereydi. Durmadan kan kusuyor, kanlar sakalından boynuna, oradan da göğsüne doğru yayılıyordu.

Amara'nın bereketli toprağının üstünde şimdi sadece ölen ya da ölmekte olan köylüler kalmıştı. Hafifçe yaralı olanlar diğerleri ile birlikte kaçmaya devam ediyorlardı.

"Kaçmayın kardeşler!.. Durun!.. Yoksa Tanrı sizi cezalandırır!.."

Petre, avazı çıktığı kadar bağırmaktaydı. Ama o da, parçalanan bir barajdan boşalan sulara kapılmış bir yaprak gibi, kalabalığa karışmış sürükleniyordu. Boş tüfeğine gururla sarılmış olan Ilie Cirlan, Petre'nin yanından ayrılmıyor, onun ümitsizliği kendisini etkilemiyordu. Ama dehşete kapılmış olan kalabalık onları içine almış, ölümden kendilerini koruyacak bir sığınağa doğru götürüyordu.

Askerler, ölülerin üstünden geçerek kaçanları kovalamaya başladılar. Önde en iyi nişancılar ilerliyordu. Denizin dalgaları gibi sıra sıra askerlerin arasında borazancı ile Binbaşı Tanasescu da onlarla birlikte ilerliyorlardı. Ara sıra Binbaşı kırbacını şaklatarak bir emir veriyor, askerler duruyorlar, ateş ettikten sonra terk edilmiş kulübelerin arasından köyün sokaklarında ilerliyorlardı.

Tanasescu, her köşeyi dönüşlerinde, biraz daha fazla köylünün yere serildiğini fark ediyordu. Köylüler sanki birbirlerine çarpıyorlarmış gibi yere yığılıyorlar, bir daha doğrulmak istedikten sonra hareketsiz kalıyorlardı. Ama köylülerin bu kaçışı onu sinirlendiriyordu. Sanki onlar korkaktılar, sanki o bu kaçışa karşılık olarak ateş açılmasına bir bahane bulmak zorundaydı. Sinirlerini yatıştırmak için dişlerinin arasından küfrediyor ve ara sıra da emirler veriyordu.

"Nişan al!.. Ateş!.."

Öncü birliklerin etrafı sakinleştirmelerini bekleyen diğer askerler köyün dışında kalmışlardı. Baloleanu ile Savcı da geride, arabalarının yanında duruyorlardı. Vali, artık olanları tam anlamıyla hatırlayamıyordu. Ama bütün sorumluluk ve güç kendisinde olduğu halde, Binbaşı'nın köylüleri izlemek için kendi emirlerine hiç önem vermemiş olmasına çok alınmıştı. Savcı'ya, Binbaşı'nın kendi emirlerinin dışına çıktığını, kendisinin, yani Baloleanu'nun böyle bir davranışa asla izin vermeyeceğini, çünkü asilerin bastırılmasının çok nazik bir konu olduğunu, kan dökmekten çok sakin ve akıllı davranışlarda bulunmayı gerektirdiğini anlattı. Patlak gözlü Savcı ona hak verircesine başını sallıyor, her ateş sesi duyduğunda da yerinden sıçrıyordu.

Vali, köyün dışında acı içinde kıvranırken, Binbaşı Tanasescu, "...Dur!... Nişan al!.. Ateş!.." diye bağırıyordu.

Kaçmakta olanlar, hemen hemen ilk kalabalığın üçte ikisi kadar kalmışlardı. Birkaçı yerde yatıyordu. Diğerleri ise bahçelere dağılmışlar ve kulübelerde saklanıyorlardı. Petre'ye yetişmesinin imkânsız olduğunu ve herhangi bir karşı koymanın artık faydasız olduğunu gören Nicolae Dragoş bile eve geldiğinde saklanmayı düşündü. Ama sonra bundan vazgeçti ve kalabalıktan ayrılarak yolun bir kenarına gitti. Bir çukurda kanlar içinde yatmakta olan Gherghina'yı gördü. Öldükten sonra birçokları tarafından çiğnendiği de belli oluyordu. Ya-

kındaki okulun bahçesine varabilmek amacıyla onun üstünden atladı. Tam kapıya varmıştı ki bir ateş sesi daha duydu.

"Hepimizi öldürecekler!.. Tanrı bize yardım etsin!.." diye düşündü. Hiç olmazsa kaçabildiğini düşününce içi mutlulukla doldu.

Birden sırtında korkunç bir acı hissetti, sonra da yanağında. Ağzı kanla dolmuştu.

"İnanıyorum ki" diye başlayan düşüncesi karanlıkla son buldu. Bir eli, hâlâ kapıyı açmak için uzanmış bir halde boş bir çuval gibi yere yığıldı.

Kalabalık sokaklarda koşuşmaya devam ediyordu. Ama artık seslerinin kurşunları çekeceğinden korktuklarından susuyorlardı. Sadece gittikçe daha da yükselen ve bir an için bile durmayan Petre'nin sesi duyuluyordu.

"Kaçmayın... Nereye kaçıyorsunuz!.. Kaçmayın!.."

Ama artık kimse onu itmediği halde Petre de koşmaya başlamıştı. Kaçtığı için utanıyordu, ama duramıyordu. Sanki kendi yaptığını örtmek istermişcesine, diğerlerine kaçmamalarını haykırıyordu. Artık her şeyin bitmiş olduğunu biliyordu. Ve başka bir şekilde sonuçlanabilecekken işlerin bu hale girmiş olması onu çok üzüyordu. Ama gene de köylüler ilk anda korkmayıp askerlerin üstüne atılmış olsalardı, toprak sahiplerinin dönüşünün önlenebileceğine inanıyordu.

Şimdi artık her şey bitmişti. Kan dökmek pahasına bile olsa, bütün umutlar ezilip yok olmuştu. Şimdi ölmemiş olan kendisi bile dövülecek ya da hapse atılacaktı. Toprak alacakları yerde, insanlar öküzler gibi boyunduruğa vurulacaklardı. Ama artık o, merhamet için beklemeyecekti. Peşinden gelmiş olan köylülerin bile baş kışkırtıcı olarak kendisini göstereceklerinden emindi.

"Petrica, Petrica, ne yapacağız?.." diye bağırdı yanında durmakta olan Ilie Cirlan. Yüzü bembeyazdı. Gömleği ise kan içinde kalmıştı.

Petre, utanıyormuş gibi Ilie'nin yüzüne bile bakmadan cevap verdi.

"Ben teslim olmayacağım Ilie, öldürsünler, daha iyi!.."

Hanın önüne vardıklarında durdular. Kalabalık yok olmuştu. Kimisi hâlâ ya Vaideei'ye ya da Ruginoasa'ya doğru koşuyorlardı. O, Ilie Cirlan'la birlikte yalnız kalmıştı.

"Petrica, söyle, ne yapacağız?.." diye tekrarladı Ilie, "Ben senden ayrılmayacağım!.."

"Barış yapacağız Ilie" diye cevap verdi Petre, onun gömleğini kan içinde görünce. "Nerenden yaralandın?.. Gömleğin kan içinde kalmış!.."

"Belki de bu omuzumdan... Ama artık hissetmiyorum!" diye cevap verdi gururla gülümseyerek.

"Pis haydutlar!"

Petre, kiracı Cosma'nın bekçilerinden birinden almış olduğu tüfeği doldurdu. Sonra onu namlusundan tutarak havaya kaldırdı. Derin bir acı, içini yakıyordu. Diğerlerinin yapmış oldukları gibi eve kaçmayı düşündü. Ama kendisine sonsuz bağlılığı olan yanındaki çocuktan utandı.

"Dur öyleyse Petrica. Onlara barış istediğimizi gösterelim de boş yere ölmeyelim burada" dedi Ilie neşeyle.

Yırtık, kanlı gömleğini çıkartıp, bir barış işareti olarak tüfeğinin namlusuna bağladı. Sonra onu hâlâ, uzakta olan askerlerin görmesi için kaldırdı. Tüfek yaralı koluna ağır geliyor, namlunun ucundaki gömlek ise, sanki rüzgâr varmış gibi dalgalanıyordu.

Bir süre böyle kaldılar. Etraflarında hiç ses yoktu. Tek bir şey bile kımıldamıyordu. Köy, ölmüş gibiydi. Hanın kapısı kapalıydı. Petre bir mucize beklermişcesine kendi kendine bir şeyler mırıldanıp dişlerini gıcırdatıyordu. Tam o sırada yokuşun aşağısında Iuga'nın malikânesine yakın bir yerden Ioana Ana'nın sesi duyuldu.

"Geh bilibili, geh bilibili.."

"Ioana Ana hâlâ tavuklarını çağırıyor Petrica, duyuyor musun?" dedi Ilie. O korkunç sessizlikte bir insan sesi duymak, hoşuna gitmişti.

"Sanki hiçbir şeye aldırır mı ki!.." diye mırıldandı Petre.

Artık başlarında atının üstünde Binbaşı'larıyla, yaklaşmakta olan askerler açıkça görülebiliyordu. Petre her adımlarını sayıyormuş gibi onlara kuşkuyla baktı. Birden sanki bir ihtar gibi borazanın uzun uzun çaldığı duyuldu, sonra da Binbaşı'nın emri.

"Dur!.. Nişan al!.. Ateş!.."

Ilie, askerlerin görebilmeleri için beyaz bayrağı daha büyük bir güçle sallamaya başlamıştı. Tüfeklerden kulakları sağır edici bir gürültü koptu, kanlı barış bayrağı yere düştü.

"Ah, Tanrı'm!.." diye bağırdı Ilie.

İki kurşun da Petre'ye gelmişti. Ama o, bunları hissetmiyordu bile.

"Onlara sunduğumuz barış bile yeterli değil!" diye düşündü. Askerlerin barış simgesine ateş etmiş olmaları, onu çılgına çevirmişti.

Askerler yaklaşmaya devam ediyorlardı. Petre, sanki o an bir tüfeği olduğunu hatırlamış gibi büyük bir hevesle ateş etti. Ama bir saniye sonra Binbaşı'nın emri tekrar duyuldu.

"Dur!.. Nişan al!.. Ateş!.."

Son komut duyulmadan tüfekler ateş etmişti bile. Petre, tüfeği elinde, ayakta duruyordu,

"Tanrı'm!.. Pis kaatiller!.." diye bağırdı.

Önce dizlerinin üstüne çöktü, gömleğinin üstünde kan lekeleri belirmişti.

"Ateş!.. Ateş!.. Ateş!.." diye bağırıyordu Binbaşı çılgınca.

Kurşunlar, vızıldayarak yanından geçiyordu. Petre, başının ağırlaştığını hissetti. Artık dengesini koruyamıyordu. Yana doğru yuvarlandı ve kızgınlıkla ağzından son bir söz çıktı.

"Domuzlar!"

Yokuşun aşağısında yaşlı Ioana, kurşunların yaklaşmakta olduğunu hissettiğinden, daha büyük bir sabırsızlıkla tavuklarını çağırıyordu.

"Geh bilibili, geh bilibili..."

Karşıdaki çukurda tavuklar, onun bağrışlarına hiç aldırış etmeden dolaşıyorlardı. Onların ölmesinden korkan kadın, ateş seslerinin gelmekte olduğu hana ara sıra bakıyor, sonra durmadan onları çağırıyordu.

"Gelin annenizin küçük tavukları... Allah sizi de silahlarınızı da kahretsin!.. Geh bilibilibili, geh bilibilibili..."

Birden kızgınlıkla döndü, "Cehenneme kadar..."

Sonra yere düştü, dudakları hiçbir ses çıkarmadan hâlâ kıpırdıyordu.

Binbaşı'nın geride kalan askerlere haber gönderdiği birliğin borazancısının eşlik ettiği Vali ile Savcı'yı taşıyan araba hanın önünde durdu.

Yolda gördüğü cesetlerden ve yaralılardan dehşete düşmüş olan Baloleanu, kekeledi.

"Binbaşı, lütfen!.. Ben sanmıştım ki..."

Binbaşı Tanasescu, atının üstünde arabaya yaklaştı, selam verdikten sonra muzaffer bir tavırla konuştu.

"Size, Amara'da huzurun ve düzenin sağlandığını bildiririm Beyefendi."

Birkaç adım ötede Baloleanu, beline kadar çıplak olan Ilie Cirlan ile kurşunlarla delik deşik edilmiş olan Petre'nin cesetlerini gördü. Aralarında, yere düşmüş bir bayrak gibi beyaz, kanlı gömlek yatmaktaydı. Korkuyla başını yana çevirdi.

"Evet... Huzur ve düzen... Çok iyi Binbaşı!.. Teşekkür ederim!"

bölüm on iki
günbatışı

1

Grigor öğleye kadar, Amara'da olup bitenlerin hikâyeleri ile Babası ve Nadina'nın nasıl öldürüldüklerini dinleyerek Costeşti'de bekledi. Bütün bunları sessizce, tek bir gözyaşı bile dökmeden karşılaması Titu'yu çok şaşırtmıştı.

"Gogu'ya haber vermeliyim" dedi genç Iuga, sonunda.

Yanına sadece Titu'yu alarak postaneye gitti. Ona kötü haberler getiren diğerleri onun düşmanıymış gibi onlardan kurtulmak istediğini hissetti. Yalnızlığa ve sessizliğe ihtiyacı vardı. Postaneden çıkarken Herdelea'ya üzgün bir tavırla sanki kendinden söz ediyormuş gibi konuştu.

"Bir insanın bu kadar şeyi yaşayabileceğini hiç tahmin etmezdim!"

Yemekten sonra Isbaşescu'ya, kendilerini Amara'ya götürecek bir araba bulmasını söyledi. Adam onu, yarına kadar beklemesi için kandırmaya çalıştıysa da Grigor'un sert sert ona bakması üstüne daha fazla ısrar etmeye cesaret edemedi.

İkiye doğru yola koyulmuşlardı bile. Tirtir titremekte olan Isbaşescu, önde oturmaktaydı. Cesaretini yeniden kazanmak için, Grigor'un da kendisine hiç yüz vermediğini görünce,

arabacıyla köylülerin yaptığı şeyler üstüne konuşmaya başladı. Bu yolculuğun, ölümüne sebep olacağına inanan arabacı ise, kendisine verilmiş olan yüklü parayı aldığına da bin kere pişman olmuştu.

Vladuta'da, yanmış malikânenin önünde miğferli askerler tarafından kuşatılmış bir köylü kalabalığı yolu tıkamıştı. Bir çavuş, arabayı karşılamak için onlara doğru geldi.

"Geri dönün!.. Geri dönün!.. Buradan geçemezsiniz!.."

Onu ikna etmeye çalıştılar, ama faydasızdı. Grigor, ancak aşağı inip görevli subayla görüştükten sonra yola devam etme iznini alabildi. Biraz ötede Binbaşı Stefanescu'nun köylüleri azarlayan sesini duydu.

"Hanginiz yaktınız onu, alçaklar?.. Söylemek istemiyor musunuz?.. Hadi söyleyin, yoksa hepinizi geberinceye kadar döverim!.. Hanginiz çaldınız, söyleyin!.."

Grigor'u tanıyınca, harabeleri göstererek acı acı yakınmaya başladı.

"Bakın efendim, bütün hayatım boyunca çalışıp yaptıklarımdan geriye ne kalmış!.. Bakın, ne yapmış bu hırsızlar!.. Hiç acımadan öldürülmeyi hak etmiyorlar mı?.. Onlar benim ak düşmüş saçıma acıdılar mı?.. Her şeyimi mahvetmeyeceklerinden emin olduğum için koşa koşa geri döndüm... Bir de bakın ne buldum!.."

Sesi üzüntü ve kızgınlıkla titremekteydi.

Yaşlı Stefanescu, genç Iuga'ya biraz olsun içini döktükten sonra Teğmen bağırdı.

"Yoldan çekilin, arabanın geçmesine izin verin!."

Yere çömelmiş olan köylüler kenara çekilmek için ayağa kalkmaya çalıştılar ama subay korkarak kükredi.

"Aşağı, aşağı!.. Asker, vur ona!. Hadi asker, sallanma!"

Araba, Babaroaga ve Gliganu'dan geçip Lespezi'ye geldiğinde bir süre için durdu. Grigor, Nadina'nın cesedini görmek istemiyordu. Babasınınkine razıydı ama Nadina'nınkine hiç...

Onu, fakirler yararına verilen balodan beri görmemişti. O zaman olduğu gibi, apaş dansı yaparken kıvrılan bir Nadina'yı hatırlamak, içine acı veriyordu. İşte onu böyle hatırlıyordu. Şimdi kilisede beyaz bir çarşafla sarılı soğuk vücudunun yattığı masanın önünde, aynı görüntüyü bir kez daha görür gibiydi. Fakat bu kez, sanki hiç ayrılmamışlarmış gibi sıcak, parlak ve çok güzeldi. Kendisine bütün aşk acılarını ve mutlulukları tattıran bu görüntüyü bozmamak ve onu her zaman böyle hatırlamak için çarşafın ucunu bile kaldırıp bakmadı. Uzun bir süre masanın önünde, başını ellerinin arasına almış olarak oturdu. Yanında, çok eski tahta kapaklı dua kitapları duruyordu. Etraftaki ağır ölü kokusu, zorla nefes almasına sebep oluyordu ama onu rahatsız etmiyordu. Düşünceleri oradan oraya gidiyordu. Boşanmış olmalarına rağmen, bu daha resmen bildirilmediği için Nadina'nın cenazesini yalnız kendisinin kaldırmaya hakkı olduğuna karar verdi. Ne yazık ki köyde ölmek, onun kaderiydi. Köyden nefret ettiği için bu belki ona verilen bir ceza, belki de kaderin alay etmesiydi. Bütün bunlar birkaç gün daha sonra olmuş olsaydı diye düşündü, belki cesedinin yanında bile ona tamamen yabancı olacaktı.

Titu Herdelea, içerideki havanın ağırlığına dayanamadığı için kiliseden çok çabuk çıkmıştı. Dışarıda bir subay ona Amara'da çok kötü şeyler olduğunu çünkü silah seslerinin buradan bile duyulduğunu anlattı. Daha sonra bunu öğrenen Grigor, gene de yoluna devam etmekte ısrar etti. Ama subay, onu durdurdu. Durumu öğrenmek için bir devriye göndermişti ve onlar gelmeden kimseyi geçiremezdi, yoksa kendisi cezalandırılırdı. Ancak akşamüstü yola çıkabildiler. Ama Grigor bir daha kiliseye dönmedi.

Amara'nın kenarında cesetler, düştükleri yerde duruyorlardı. Orada burada ölmekte olan bir adamın iniltileri duyulmaktaydı. Arabacı, durmadan kırbacıyla gösteriyordu.

"Bakın, orada bir ölü var!.. Burada da!.. Şuradaki hâlâ yaşıyor galiba, görüyor musunuz?.."

Isbaşescu, Chirila Paun'u, sonra da Nicolae Dragoş'u tanıdı. Titu Herdelea, dehşet içinde bağırdı.

"Burada korkunç bir savaş olmuş!"

Sadece Grigor sessizdi. Görmeyen gözlerle ileriye bakıyordu. Önce kilisenin, sonra da hanın önünde devriyeler onları durdurdu. Malikâneye geldiklerinde arabayı dışarıdaki yolun üstünde bıraktılar. Grigor, Titu ve Isbaşescu, her zaman beyaz kuşların yuva yapıp ötüştükleri büyük kemerin altından geçtiler. Üstünden sanki bir vahşi sürü geçmiş gibi çiçek tarhları ve yollar mahvolmuştu. Sessizliğin içinde, yoldan arabacının bağırışı ve atlardan birinin başını sallarken çıngırağının çıkardığı ses duyuldu. Villanın hâlâ ayakta olan duvarları, güneşin batmakta olduğu mor göğe doğru uzanıyordu.

Grigor, yabancı bir ülkedeymiş gibi harabelere bakmamaya çalışarak etrafı dolaşıyordu. Çok geçmeden Uşak Leonte Bumbu, korkarak ve gözlerine inanamayarak ortaya çıktı. Eski malikâneden gelen aşçı Profira ağlayarak Grigor'un elini öptü. Genç Iuga birkaç soru sordu. Verilen cevapları ise, sanki daha önce biliyormuş gibi dinledi.

Eski malikânenin verandasında, herhangi bir tehlikeye karşı bırakılmış olan askerlerin komutanı Yüzbaşı Lache Gradinaru durmaktaydı. Grigor'a başsağlığı diledikten sonra vali Baloleanu ile Binbaşı Tanasescu'nun, Miron Iuga'nın cesedini gördükten sonra Ruginoasa'ya gitmiş olduklarını, büyük bir ihtimalle de yarın döneceklerini söyledi. Grigor resmi bir tavırla ona teşekkür ettikten sonra ağzından çıkan kelimelerden utanmış gibi Yüzbaşı ile olan konuşmasını birden keserek eve girdi.

Babası, başında bir mumla uyuyor gibiydi. Grigor birkaç dakika ona baktı, dua edecekmiş gibi diz çöktü ve bir süre

böyle kaldıktan sonra uzanarak soğuk, mavi tırnaklı, kül rengindeki eli öptü. Ancak o zaman ağlamaya başladı ve gözyaşları ihtiyar adamın göğsüne kavuşturulmuş olan ellerinin üstüne düştü. Grigor ayağa kalktı, cebinden mendilini çıkartarak yaşlı adamın ellerini silmek istedi ama sonra vazgeçerek yüzünü bu ellerin arasına gömdü. Ancak birkaç dakika sonra kendine gelebildi ve yandaki odaya geçti. Diğerleri de onu izlediler. Yalnız onu rahatsız etmek istemediğinden sessizce gitmiş olan yüzbaşı ortada yoktu.

"Leonte, hemen Costeşti'ye gitmelisin" dedi. Grigor, titreyen bir sesle ama sakinleşmişti. Sanki gözyaşları onu kendine getirmişti.

Uşağa, iki tabut ve cenaze için gerekli şeyleri o akşam getirmesini söyledi. Tabutlardan birini Lespezi'ye bırakmalı ve rahibe Nadina'nın cesedini onun içine koyarak ertesi sabah buraya göndermesini söylemeliydi. Grigor bunların bir an önce yapılmasını istiyordu, çünkü cesetlerin istirahate ihtiyaçları vardı.

Ertesi gün, pazartesi sabahı Grigor, Titu Herdelea ile birlikte Amara ve Ruginoasa'da olanları kendi gözüyle görmeye gitti. Arabacı Ichim yolda onlara kaç kişinin ve kimlerin köydeki çarpışmada öldüklerini anlattı.

Ruginoasa'da geceyi bir mucize eseri olarak köylülerin elinden kurtulan Ghica villasında geçirmiş olan Vali Baloleanu ve Savcı Grecescu ile karşılaştılar. Uzun uzun ve gözyaşları içinde Grigor'a başsağlığı dilendi. Sonra da Baloleanu, büyük bir hevesle huzuru sağlamak için yaptıklarını anlattı. Kendi kahramanlığına büyük bir hayranlık duymaktaydı. Hayatını tehdit eden olağanüstü tehlikeleri ve aklı sayesinde bunlardan nasıl kurtulduğunu uzun uzun anlattı. Bu kadar kısa bir zamanda ve hemen hemen hiç kan dökmeden barışı sağladığı için de kendini tebrik etti.

"Benim zavallı Melanie'm!.. Başımdan neler geçtiğini bir bilse..." diye içini çekti. "Ancak benim sakin kafam ve becerikliliğim böyle bir mucizeyi yaratabilirdi sevgili Grigorita... Ama benim görevim daha bitmedi. Asıl büyük görevimiz hâlâ duruyor. Şeytanı yenmek yeterli değil, onun tekrar doğmasını önlemek gerekir. Doğru değil mi Bay Savcı?.."

2

Binbaşı Tanasescu, o gece geç vakit bölüğün trampetçisi ile birlikte Amara'ya döndü. Geceyi Izvoru'da da geçirebilirdi ama Vali'ye huzurun kesinlikle sağlanmış olduğunu göstermek istiyordu: İsyancı köylerden, yalnız başına, korumasız geçebileceğini kanıtlamak istemişti. Bir de Amara'daki soruşturmayı şahsen yürütmek istiyordu. Bütün devrimin beşiği olmuştu burası.

Sabahın seherinden beri Ion Pravila, hükümet binasının bahçesinde beklemekteydi. Bir yandan tir tir titriyor, bir yandan da habercilere köylülerden çok korktuğu için iki gündür saklanmakta olan memuru Chirita Dumitrescu'nun nerede olduğunu soruyordu. Şimdi ihtiyacı olabilirdi ona.

Onu gören binbaşı, "Sen bu hırsızların Belediye Reisi misin?" diye sordu.

Pravila, cevap vermeye bile vakit bulamadan, Tanasescu onun kafasına yumruklarını indirmeye başlamıştı bile.

"Şimdi hepinize devrimde ne olacağını göstereceğim!" dedi Binbaşı. "Hepiniz hatırlayacaksınız bunu!"

Bir gün önce yaşayanlara örnek olması için ölülerin oldukları yerde bırakılmasını emretmişti. Belediye Reisi'ne, çavuşla birlikte giderek ölenlerin isimlerini tespit etmesini ve sonra da bunları mezarlığa taşımasını emretti. O emir verince gömüleceklerdi. Yüzbaşı Lache Gradinaru'ya da,

kadınlar ve çocuklar da dahil tüm köydekilerin soruşturma için hükümet binasının bahçesine getirilmelerini emretti.

Sonra, utangaç teğmenle birlikte Nadina ve Miron Iuga'yı öldürenleri, Platamonu'nun oğlunu hadım edenleri, malikâneyi yakanları, polisleri dövdükten sonra kovanları, hırsızlığa katılanları ve son olarak da orduya hakaret edenleri bulmak için planlar yaptılar.

"Ama her şeyden önce Lespezi ve Gliganu'ya da birisini göndererek oradaki asilerin liderlerini de getirtelim ve burada hepsini birden yargılayalım" diye karar verdi Binbaşı, sabırsızlıkla.

Az sonra köyde tekrar polis teşkilatını kurmaya gelen Müfettiş Corbuleanu göründü. Binbaşı onu gördüğüne memnun olmuştu çünkü ona ihtiyacı vardı. O, bölgeyi ve halkı tanıyordu. Bu asi köydekilerden hiçbiri kendisine güven vermiyordu. Yaşlı rahip bile bu asilere katılıp da onlarla birlikte öldükten sonra kime güvenilebilirdi ki!.. (Aslında Peder Nicodim, dua etmek için yaşlı Miron'a gitmiş ve malikâneden dönerken de evinin yakınlarında öldürülmüştü.)

Polis Boiangiu, Didina'yı harap olmuş evinde biraz sessiz ama oldukça neşeli buldu. Kadın ağlayarak ona nasıl Ioana Ana'nın kendisini kulübesinin tavan arasında sakladığını, yemek verip ona baktığını anlattı. Yoksa bu köylüler onu mutlaka öldürürlerdi. Polis de bir parça ağladıktan sonra aceleyle hükümet konağına, görevinin başına döndü.

Dokuza doğru Vali ve Savcı arabayla geldikleri zaman soruşturma devam etmekteydi. Yolu ve bahçeyi dolduran köylülerin arasından seçilen kurbanların çığlıkları, hanın önünden bile duyulmaktaydı. Sorgusu yapılmadan kimse kaçmasın diye etraflarını bir asker kordonu çevirmişti. Şimdiye dek iyi bir sonuç alınamamıştı. İki grup asker, fazla yorulmamak için sırayla ellerindeki sopalarla köylüleri dövmekteydiler. Köylüler bağırıyorlar, merhamet istiyorlar ama

ne herhangi bir suç kabul ediyorlar, ne de suçluların adlarını açıklamaya yanaşıyorlardı. Neyse ki Boiangiu sayesinde polisleri dövüp onların silahlarını alan yedi kişinin adı biliniyordu. Serafim Mogoş ile Trifon Guju, bunların arasındaydı.

"Neden polise vurdun?.. Alçak herif!.." diye bağırdı Binbaşı kanlı gözlerle, "Ona nasıl elini kaldırmaya cesaret ettin?.."

"Şey" diye mırıldandı Serafim Mogoş. Ama Binbaşı'nın gözlerinin içine bakınca, herhangi bir cevabın faydasız olacağını anladı.

Tanasescu, onu bütün vücudu kan içinde kalıncaya dek kırbaçladı.

"Neden vurdun alçak!.. Neden vurdun, neden, neden?.."

Serafim Mogoş, kırbaç darbelerini hiçbir şey söylemeden, gözünü bile kırpmadan karşılıyordu. Suratındaki ifade bunu bir hakaret olarak kabul eden Binbaşı'yı büsbütün kızdırmıştı.

"Onbaşı!" diye bağırdı Tanasescu yorularak, "Bu herife yüz sopa atın!.. Hemen!.. Sonra da onu zincire vurun!"

Trifon Guju yoktu! Birisi, onun yaşlı Miron tarafından vurulduğunu, şimdi ise evde yatmakta olduğunu söyledi. Bunun üzerine hemen getirildi. Yüzü simsiyahtı. İnleyerek yerde yatıyordu.

"Ayağa kalk alçak!" diye bağırdı Binbaşı, kaburgalarına çizmesiyle vurarak.

Köylü ayağa kalktı. Gözleri şişmiş, kapanmıştı. Düşecekmiş gibi öne arkaya sallanıyordu.

"Neden Bay Miron sana ateş etti pis hırsız?.." diye sordu subay, "Çünkü ona el kaldırdın, değil mi!.. Bütün cinayetleri sen yönettin!.."

Trifon inledi.

"Ya neden tüfeği polisin elinden aldın?.. Neden vurdun ona?.. Söyle alçak, itiraf et!.."

Kırbacıyla köylünün yaralı yüzüne vurdu. Adam, sanki eti kopartılıyormuş gibi tiz bir çığlık attıktan sonra yere yuvarlandı. Binbaşı çılgınca onu tekmeliyor, "Alçak", "Hırsız" diye bağırıyordu. Birden birkaç adım geri çekilerek sert bir sesle emretti.

"Onbaşı!.. Evet sen!.. Altı adam al!.. Bu domuzu arka bahçeye götür!.. Onu orada kurşuna dizin!.. Kurşuna dizin!.. Anlıyor musun çavuş!.."

"Evet efendim!. Hemen efendim!.." diye cevap verdi esmer Onbaşı korkuyla.

Askerler Trifon'u tutarak köylülerin arasından sürüklediler.

Arkalarında bıraktıkları korkunç sessizliği, sadece Binbaşı Tanasescu'nun havada şaklatmakta olduğu kırbacı bozuyordu. Birden arka bahçeden gelen ateş sesi bir saniye içinde kesildi. Yankı bile yapmamıştı.

"Bundan sonraki!". diye bağırdı Binbaşı birden, "O pis ellerinizi polise sürmeye nasıl cesaret ettiniz?.."

Köylüler yemin etmeye, ağlamaya ve kendilerinin masum olduklarını, olay olduğu sırada orada bile olmadıklarını söylemeye başladılar. Binbaşı Tanasescu nefes nefese kalmıştı. Son zamanlarda biraz kilo almış, göbeği de biraz fazla büyümüştü. Doktorun biri ona, kalbinin yağlı olduğunu söylemişti. Zaten çok çabuk yorulurdu. Sıhhatini daha fazla tehlikeye atmamak için geri kalan beş suçluya yüzer sopa vurulmasını emretti. Emirleri yerine getirilip köylülerin bağrışları göğe yükseldiği sırada Vali'nin arabası sokağın ucunda göründü.

Dayak devam ederken, bir onbaşı da bağıra bağıra kaç sopa vurulduğunu sayıyordu. Binbaşı Tanasescu Vali ile Savcıya köylülerin çok inatçı olduğunu, ne itiraf ettiklerini, ne de gerçek suçluların adlarını verdiklerini söyledi. Köylülerin çığlıkları, Baloleanu'yu rahatsız ediyordu. Onbaşı yüzüncü vuruşu da saydıktan sonra dayak yiyen köylüler ofise

kilitlendiler. Vali, önünde diz çöküp başlarını öne eğmiş olan köylülere, suçlarının tüm dünyayı dehşete saldığını, ancak pişmanlık ve itirafla günahlarını azaltabileceğini söyledi...

Sanki bir emir almışlar gibi ve ayaklanmak istiyorlarmışcasına yüzlerce baş birden doğruldu.

Kalabalığın hareketini yeni bir isyanın başlangıcı olarak gören Baloleanu, dehşet içinde kaldı. Aynı korku Savcı'nın, Binbaşı'nın, bütün subayların ve hatta askerlerin bile içini kaplamıştı. Sadece Boiangiu kendini kontrol ederek bağırdı.

"Aşağı!.. Aşağı!.. Yere eğilin!.. Aşağı!.."

Polisin verdiği emir, hemen birkaç kişi tarafından daha tekrarlandı ve askerler köylülere bakarak korkuyla tekrarladılar.

"Aşağı!.. Aşağı!.."

Vali, konuşmaktan vazgeçti ve Boiangiu'nun Nadina'nın katili olduğunu söylediği Toader Strimbu'nun sorgusuna geçildi.

"Onu nasıl öldürdün?.. Anlat bize!.." dedi savcı.

"Ben kimseyi öldürmedim, ben masumum!" diye cevap verdi köylü.

"Öyleyse kim öldürdü?"

"Bilmiyorum efendim. Belki Smaranda'nın oğlu Petrica öldürmüştür. Çünkü malikâneye benden önce girmişti ama ben öldürmedim!"

"Smaranda'nın oğlu Petre gelsin!" diye bağırdı savcı, sakin bir tavırla.

"Öldü!.." diye cevap verdi birkaç ses.

Binbaşı Tanasescu kızgınlığını kontrol edemiyordu. Bu köylü korkunç derecede sinsiydi. Binbaşı kurbanının üstüne doğru fırladı.

"Neden söylemiyorsun?.. Alçak!.. Neden öldürdün onu pis şeytan?.. Neden ona hakaret ederek tecavüz ettin?... Güzel bayanın vücudunu arzuladın, değil mi!.."

Toader Strimbu, Binbaşı'nın kamçısından suratını korumaya çalışarak bağırdı.

"Ah Tanrı'm, ah, Tanrı'm!.. Ben yapmadım Binbaşı'm, affedin beni, ben masumum!"

O anda dört öküzün çektiği, içinde Nadina'nın cesedinin bulunduğu tabutu taşıyan araba geçti. Arkasında, bir elinde bir haç, diğerinde buhurdanlık, en iyi cüppesinin içinde Lespezi'den gelen rahip yürüyordu. Zayıf, yaşlı korocu dualar söylüyor, yan gözle de merakla bahçeyi doldurmuş olan, dizleri üstündeki köylülere ve ayakta durmakta olan görevlilere bakıyordu.

Araba geçerken etrafı bir sessizlik kapladı. Herkes şapkasını çıkardı ve Baloleanu üzüntüyle mırıldandı.

"Zavallı kadın, zavallı kadın... Ne kadar kötü bir son!"

Vali'nin sözlerini duyan Savcı, Toader Strimbu'ya bağırdı.

"O güzel, değerli kadın sana ne yaptı da öldürdün çılgın adam?.."

"Ben öldürmedim" dedi köylü inatla.

Askerlerle birlikte Lespezi'den gelmekte olan köylüler görünmüştü. Bayan Iauga'nın katilini bulmaya kararlı olan Savcı Grecescu, hemen yeni gelenlere dönerek, katilin kim olduğunu sordu. Cinayet onların köyünde işlendiğine göre bilmeleri gerekiyordu. Ileana hemen cevap verdi.

"Bayanı Toader öldürdü efendim, istediğini elde ettikten sonra... Onun malikâneye girdiğini gördüm, sonra da anlattıklarını duydum. Kadının vücudu soğumadan Ilie Cirlan'a onun da istifade etmesini söylüyordu... Matei Dulmanu da size aynı şeyi söyleyecek... Ben kadının ölüsünü evden çıkartırken o, Smaranda'nın oğlu Petrica'nın yanındaydı. Tam o sırada da Pavel Tunsu bayanın otomobilini yakmıştı..."

"Onu ben öldürmedim, yalan söylüyor!" diye ısrar etti Toader Strimbu, Ileana'ya bakmadan.

"Toader, kız yalan söylemiyor!" dedi Matei Dulmanu, onu azarlayarak, "Bu işi yapmış olduğuna göre neden itiraf etmiyorsun?.. Neden suçu başkalarının üstüne atmak istiyorsun?.."

"İtiraf edersem, senin de Alman'ın kafasını kırdığını söylemen gerek Matei" diye mırıldandı Toader.

"Benim sorgu sıram gelince hiçbir şey saklamayacağım" dedi Matei, korkusuz bir tavırla.

Savcı memnun bir halde olanları dinliyor ve soruşturmayı ne kadar akıllıca yürüttüğünü ve köylüleri nasıl konuşturduğunu görüp görmediklerini anlamak için yan gözle bir Vali'ye, bir de Binbaşı'ya bakıyordu.

"Elimden birçok suçlu geçti ama bu sefilden daha vahşisine rastlamadım" dedi Baloleanu.

Binbaşı Tanasescu kendini kontrol edebilmek için durmadan bıyıklarıyla oynuyordu. Sonunda dayanamayarak Toader'i yumruklamaya, her tarafı kan içinde kalıncaya dek onu kırbaçlamaya, sonra da tekmelemeye başladı. Yorulunca, onbaşıya, kemikleri kırılıncaya dek adamı dövmesini emretti. Kurbanın çığlıkları artık inilti halini almıştı.

"Çavuş!" diye bağırdı Binbaşı sonunda. "Götürün onu... Arka bahçeye!.. Kurşuna dizin!.. Çabuk, olun, haydi sallanmayın!"

Verdiği emir, koma halindeki Strimbu'yu üstüne soğuk su dökülmüşçesine kendine getirmişti. Sürüne sürüne Binbaşı'nın ayaklarına kapandı.

"Affedin beni Bay Binbaşı'm!.. Çocuklarım yetim kalacaklar... Acıyın..."

"Götürün onu çavuş!" dedi Tanasescu, ayaklarının dibindeki köylüden geri çekilerek, "Haydi, alın onu..."

Tüfeklerden henüz ses çıkmadan Titu Herdelea göründü. Grigor cenaze hazırlıklarıyla meşgul olduğundan onu rahatsız etmek istememişti. Arka bahçeden gelen silah seslerini duyunca, alçak sesle Baloleanu'ya ne olduğunu sordu. Becerikliliğini göstermek isteyen Vali, hemen cevap verdi.

"Hiçbir şey... Sadece Bayan Iuga'nın katili kurşuna diziliyor..."

Suçunu itiraf eden Matei Dulmanu, Grecescu tarafından mahkemeye çıkarılmak üzere tevkif edilmişti. Binbaşı buna karşı çıktı.

"Özür dilerim efendim ama mahkemeden önce iyi bir dayak çok daha etkilidir... Çavuş, yirmi beş defa!"

Matei Dulmanu gık bile demeden dayak yerken, Tanasescu da yeni gelmiş olan sivile, sadece dayağın bu alçakları korkutacağını anlatıyordu. Hapis, onlar için bir cennetti. Zaten soruşturmadan ayrı olarak hepsini dayaktan geçirmek gerekirdi. Çünkü köylüler, orduya karşı çıkmak cesaretini göstermişlerdi. Titu Herdelea'nın ona verilecek hazır bir cevabı vardı ama asıl konuşması gereken Baloleanu ile Grecescu'nun da Binbaşı'nın sözlerini kabul ettiklerini görünce sustu.

"Pavel Tunsu!.. Hanginiz?.. Buraya gelsin!" diye bağırdı Savcı.

Pavel ayağa kalktı. O da kurşuna dizilmekten korktuğu için tir tir titriyordu. Daha kendisine hiçbir şey sorulmadan kekelemeye başladı.

"Ben kimseyi öldürmedim... Sadece otomobili parçalayıp ateşe verdim. Çünkü çocuğumu sakat bırakmıştı. Ama kan dökmedim... Çünkü benim çocuklarım var."

Dövülüp ofiste tevkif edilenlerin arasına atıldığı zaman kendisinin dünyanın en mutlu adamı olduğunu düşündü, istavroz çıkartarak, çocuklarına acıdığı için Tanrı'ya şükretti.

Masumları, kötülerden mümkün olduğu kadar çabuk ayırabilmek için Savcı sorgunun şeklini değiştirmeye ve önce köyün ileri gelenlerini dinlemeye karar verdi. Onlar, gerçek suçluları ve kışkırtıcıları bilirlerdi.

"Ee ihtiyar, bize olanları ve kimin suçlu olduğunu açık açık anlat!" dedi Lupu Chiritoiu'ya.

"Şey efendim, ben karışmadım. Çünkü ben çok yaşlıyım ve bana uygun bir şey olmazdı bu.."

"Peki peki, sana inanıyorum. Ama bu isyan nasıl başladı, kim başlattı?.. Herhalde gökten zembille inmedi!.."

"Aşağı yukarı öyle oldu" dedi yaşlı adam. "Şiddetli bir rüzgâr insanları içine aldı ve onları bir sürü gibi sürükledi."

"Beni dinle ihtiyar. Bizim masal dinlemeye vaktimiz yok!" diye söze karıştı Binbaşı Tanasescu.

Lupu Chiritoiu birkaç şey daha söyledikten sonra Binbaşı onun yüzüne iki yumruk indirdi. Yaşlı Lupu onun gözlerinin içine bakarak konuştu.

"Yaşıma yaptığınız bu hakareti Tanrı size ödetsin Bay Binbaşı.."

"Ne diyorsun?.. Ne?... Ne?.. Benimle nasıl bu kadar küstahça konuşabilirsin yaşlı şeytan?.." diye bağırdı Tanasescu, "Onbaşı!.. Elli sopa!.."

Yaşlı adam sessizce sopaları yerken Titu Herdelea titreyerek Vali Baloleanu'nun yanında duruyordu.

Köyün diğer yaşlıları dayak yedi daha sonra. Luca Talaba, cüretli tavrından dolayı en fazla acı çekenler arasındaydı. Yağmacılıkla suçlanan Filip Iliosa ile Marin Stan, suçlarını kabul edip dayak yedikten sonra sıra Ignat Cercel'e gelmişti. Bir gece önce çatışma bittikten sonra askerlerle iyi geçinmek için Ignat, bir sopaya beyaz bir bez bağlayarak kapısına asmıştı. Bunu bizzat Binbaşı fark etmiş ve sinirlenerek bağırmıştı.

"Bu da ne demek oluyor?.. Alçak!.."

"Barış, Bay Binbaşı!" diye cevap vermişti Ignat.

"Seninle mi barış yapacağım hırsız herif?.. Karşında kim olduğunu biliyor musun alçak?.. Romen Ordusu!"

Ignat da bu sözlerden sonra dayak yemişti. İşte şimdi de Binbaşı tanımıştı onu.

"Barış için kapına beyaz bez asan sendin, değil mi?.. Pis hırsız!.."

"Şey efendim, nasıl davranacağımızı bilemediğimizden birçok hatalar yapıyoruz" diye mırıldandı Ignat, "Eğer Tanrı bizi aptal yaratmışsa biz..."

Sözü durmadan Binbaşı tarafından heyecanla kesilen Savcı, Ignat Cercel'le uğraşırken, Belediye Reisi Ion Pravila göründü. Kendisine verilen emirlere göre, kırk dört tane ölüyü kaldırmıştı. Kırk beşinci olan Rahib Nicodim'in cesedini ise kızı Niculina daha önce kaldırmıştı. Bu, Binbaşı Tanasescu'yu çileden çıkarmaya yetmişti. O hırsız rahibin kızına emirlerini dinlememenin ne demek olduğunu gösterecekti.

"Bunu yapmaya cesaret eden o orospu nerede?.." diye bağırdı avazı çıkarak.

Bembeyaz kesilmiş Niculina, çocuğuna sarılmış olarak öne doğru bir adım attı. Binbaşı hiçbir şey söylemeden onu kırbaçlamaya başladı. Kadın, çocuğunu bırakarak geriye çekildi ve bağırmaya başladı.

"Anneciğim, anneciğim..." diye ağlıyordu çocuk.

"Tanrı'm, Tanrı'm, yardım et bana!.." diye inledi Niculina. Yanakları kıpkırmızı olmuştu.

"Onbaşı!" dedi Binbaşı yorularak, "Elli sopa!"

"Ah Tanrı'm, ah, Tanrı'm!.."

Askerler onu yakaladılar. Dört asker tarafından yere yatırılan Niculina bağırıyor ve bir sürüngen gibi kıvranıyordu. Antonel, ağlamaya devam ederek annesinin üstüne atıldı. "Anneciğim, anneciğim!"

İlk asker kadını dövmeye başladığında Titu Herdelea, Vali Baloleanu'nun duyacağı bir sesle söylenmeye başlamıştı.

"Ne kadar korkunç, ne kadar korkunç!.."

Sonra, artık kendini tutamayarak Tanasescu'ya yaklaştı ve bağırdı.

"Binbaşı, yeter!.. Dayanılmaz bir şey bu!.. Bu..."

Binbaşı, sanki yüzüne bir tokat yemişçesine aniden arkaya döndü.

"Ne dedin?... Kimsin sen?.. Burada ne arıyorsun?.. Ne cesaretle..."

"Benim adım Titu Herdelea ve.."

"Hiçbir şey duymak istemiyorum" diye sözünü kesti Tanasescu yumruklarını sıkarak. "Çabuk burayı terk et. Yoksa seni tutuklar ve derhal buradan attırırım!.. Hadi sallanma... Çabuk!.."

Vali Baloleanu aptallaşmış bir şekilde duruyordu. Binbaşı'nın köylülere uyguladığı sert tedbirlere karşı çıktığı yoktu. Çünkü bu şekilde sorumluluğun yükünü üstünden atıyordu ve ilerde kendini kolayca temize çıkarabilirdi. Ama Grigor Iuga'nın arkadaşı, Bükreşli bir gazetecinin elinde kendisi için hiç de hoş olmayan birtakım kozların olduğu da bir gerçekti. Kendini toparlayıp Tanasescu'ya Fransızca bir şeyler söyleyerek yatıştırmaya çalıştı.

Ama Tanasescu büsbütün sinirlenerek ona cevap verdi.

"Böyle bir şeye yer yarılsa izin veremem!.. Kim olursa olsun! Tanrı bile olsa izin veremem!.."

Üzüntüsünden bembeyaz olan Titu, ne kadar insanca ve doğal olursa olsun, araya girmesinin yersiz olduğunu fark etmişti. Ama gene de pişman değildi. Herhangi bir karışıklığı önlemek ve tehdit edilme tehlikesinden kurtulmak için arkasını döndü. Onu yatıştırmak için Vali, delikanlının ellerine sarıldı.

"Bay Herdelea, lütfen!.. Bana bir iyilik yapın, Binbaşı..."

"Bu vahşeti görmektense gitmeyi tercih ederim Bay Vali!" diye cevap verdi Titu.

"Çok üzgünüm!.." diye mırıldandı Baloleanu, onun elini sıkarak. Ama onu durdurmak için de hiçbir şey yapmadı.

Onun gittiğini gören Tanasescu, biraz olsun rahatlamıştı. Ama Titu'nun bir gazeteci olduğunu öğrenince siniri tekrar tepesine çıktı. Birkaç yıl önce Turnu Severin'deyken, bir içki masasında gazetecilerden birini yumruklamıştı. Bu

hareketi, umulmadık bir gürültü çıkarmıştı. Bütün Bükreş gazeteleri onu suçlamıştı ve mesele o kadar ileriye gitmişti ki, sonunda Divan-ı Harbe çıkmıştı. Bu olay siciline geçmeseydi, şimdi çoktan Albay olmuştu.

"Kimsenin benim görevimi yerine getirmeme engel olmasına izin veremem!.." diye bağırdı, sinirini göstermemeye çalışarak. "Benim sorumluluğum var burada!.. Biz oyun oynamıyoruz, değil mi Bay Vali!.. Bükreş'te fikir yürütüp yazı yazmak kolay ama bu alçaklar her şeyi burada talan ediyor, yakıyor, yıkıyor ve cinayetlerini burada işliyorlar!.."

Sonra aynı sinirle tekrar köylülere döndü.

"Bu köylüler, toplarla yeryüzünden silinmeliler!.. Rahipleri bile hırsız!.. Gaddarlıklarının eşi, dünya da bir kez bile görülmemiş!.. Diğer bölgelerdekiler, hiç olmazsa biraz daha çekingen ama buradakiler, kadınları ve yaşlı adamları bile öldürüyorlar..."

Tanasescu konuşurken, uzun saçlı, parlak gözlü bir köylü, ayağa kalkarak yaklaştı.

"Görüyorum ki Tanrı'nın iyi kullarını öldürmeye başladınız efendim. Göklerden konuşanın sesini ve onun emirlerini dinlemek istemiyorsunuz anlaşılan..."

"Yere çömel, çömel" diye bağırdı birkaç nöbetçi.

"Ne emirleri?.. Neden bahsediyor?.." diye sordu Binbaşı. Sabahtan beri sürdürmekte olduğu tedbirlere rağmen böyle bir davranış onu şaşırtmıştı.

"O delidir efendim" diye izah etti Polis Boiangiu.

"Deli mi?.. Siz onu bana bırakın, ben bu delileri bilirim!" diye bağırdı Tanasescu, "Zaten bu alçak dün asileri yönetiyor, askerlerimi tahrik ediyordu... Söylediklerini kendi kulaklarımla duydum!.. Onbaşı, onu da hak ettiği kadar döv!"

Askerler onu döverken, Anton, sanki onları hissetmiyormuş gibi neşeyle bağırıyordu.

"Devam edin, devam edin kardeşlerim!.. Mahşer günü yakında!.. Tanrı istediği zaman kaçınılmaz olacaktır bu!... Dövün, dövün, vurun!.. Ben, bunun için geldim buraya ve..."

Dayağın hiçbir etkisi olmadığını gören Binbaşı Tanasescu, bu durumdan rahatsız olarak, "Bırakın onu onbaşı" diye emretti, "Deli!"

Sonra Savcı'ya döndü, "Artık devam edelim!.. Lütfen!.."

3

Grigor Iuga, pişmanlık içinde yanıyordu. Aklında hep aynı düşünce vardı.

"Gitmemiş olsaydım belki bunlar olmazdı..."

Ama aynı zamanda pişmanlığın faydasız olduğunu biliyordu. Yapılması gereken görevleri vardı. Nadina'nın cesedi beş, babasınınki ise üç gündür huzura kavuşmayı bekliyordu. Ölülerin çok ihmal edilmiş olduklarını ve huzursuz ruhlarının etraflarındaki canlılara, özellikle çok büyük bir acı içinde olan kendisine işkence ettiklerini hissediyordu.

Bir gün önce, Costeşti'den Gogu'ya Nadina'nın ölümünü bildiren telgrafı gönderirken cenazeyi hiç düşünmemişti. Zaten hiçbir şeyi doğru dürüst düşünecek halde değildi. Ancak akşamleyin, cesetleri gördükten sonra, hiç olmazsa Gogu ile Eugenia'nın Nadina'nın cenazesinde bulunmaları ve kendisinin onları beklemesi gerektiği aklına gelmişti. Ama bugün rahiple birlikte tabutun geldiğini görünce, Gogu'nun kız kardeşinin cenazesi için bile buralara gelmeye cesaret edemeyeceğini anlamıştı. Zaten insanların yüreğinden olduğu gibi harabelerden de hâlâ duman tüterken gösterişli bir cenaze töreni yapmak imkânsızdı. O anda duruma uygun düşecek basit bir tören yapılmasına karar verdi. Daha sonra şartlar düzelince gerekli tören yapılabilirdi. Bundan sonra ruhunu sarmış olan ve onun başka bir dünya da ya-

şıyormuşcasına bir şeyler yapmasını engelleyen sıkıntı kalkmış gibiydi.

"Dinle Leonte, cenaze bugün öğleden sonra kaldırılacak!"

Sakin bir tavırla, sanki günlük olaylardan bahsediyormuşcasına, ayrıntılarına varana dek gerekli bütün emirleri verdi. Birkaç kuşaktan beri Iuga ailesi, Amara kilisesinin yanına gömülmekteydi. Son mezar Miron Iuga tarafından yaptırılmıştı ve karısı bir süredir orada yatmaktaydı. Taştan yapılmış, geniş, yüksek ve zamanı gelince onun da bedenini içine alacak kocaman bir mezardı burası. Nadina'nın cesedi de hiç olmazsa şimdilik bu mezara konacaktı. Yaşlı Nicodim öldüğü için, Lespezi'deki rahibi çağırmak zorunda kalmışlar, o da Nadina'nın tabutunu getiren arabayla gelmişti. Başka kimseye de ihtiyaç yoktu.

Tören bahçede yapıldı. Pırıl pırıl parlamakta olan güneş, herkesin gözlerini kamaştırıyordu. Tabutlar dörder öküzün çektiği bir arabaya konmuştu. Arkalarında kırık pencereleriyle konak, sessiz sessiz ağlamakta olan yaşlı bir kadın gibiydi. Tam karşıda kararmış duvarlarıyla yeni villa, sanki cenaze töreni için hazırlanmış bir dekor gibi duruyordu. Yeni cübbesini giymiş olan sakalsız papaz, çenesi titreye titreye dua ediyor, ilahiler söylüyor ve ara sıra da gözlerini kaldırarak gökte onun dualarını dinlemek için toplanmış meleklere benzeyen bembeyaz bulutlara bakıyordu. Sesi zayıf ve inceydi ama bu duruma çok iyi uyuyordu. Bu ses, tıpkı buhurdanlıktan çıkan duman gibi, sadece malikâneyi değil, tüm çevreyi bile dolduran sessizliğin içinde yayılıyordu.

Grigor Iuga, Titu Herdelea ile birlikte cesetleri taşıyan arabanın yanında durmaktaydı. Karşıda sadece bir kısmı sağlam kalmış olan bahçe çiti boyunca, başlarında Isbaşescu olan köylüler durmaktaydı. Uşağın karısı ile ahçı Profira, Grigor'un metin davranışından utanırcasına sessiz sessiz ağlıyorlardı.

Genç Iuga, üzgün bir tavırla iki tabuta birden baktı. Sanki bu çok önceden kaderlerinde yazılıymış gibi her iki tabut da aynı boydaydı ve aynı tahtadan yapılmıştı. Birçok düşünce, rüzgâr gibi aklına geliyor ve daha şekillenmeden uçup gidiyorlardı. Kalbinin yeni yaralanmış gibi birden acıyla dolduğunu hissetti.

Törenin bittiğini, mezarlığa doğru yürümeye başladıklarını fark etmedi bile. Yolda, Titu Herdelea'nın kulağına eğilerek fısıldadı.

"Galiba Baloleanu'yu da çağırmamız gerekirdi... Neyse, artık iş işten geçti!.."

Tabutları taşıyan araba önlerinden gidiyordu. Birkaç adım arkasından ötekilerin ayak seslerini ve şimdi bağıra bağıra ağlamaya başlamış olan kadınların seslerini duydu. Arabanın önünde de, rahibin cübbesini görüyor ve sanki çok uzaklardan geliyormuş gibi sesini dinliyordu.

Hükümet binasının bahçesindeki kalabalığı görünce şaşırdı. Titu durumu ona kısaca anlattı. Çığlıklardan anlaşıldığına göre, soruşturma aynı hızla devam ediyordu. Cenaze yaklaşınca Vali Baloleanu bahçeyi terk etti, Savcı Gresescu, Binbaşı Tanasescu ve Polis Müfettişi Corbuleanu da onu izlediler. Birkaç kez Miron Iuga'nın evine gitmiş olan Yüzbaşı Lache Gradinaru da onlarla birlikte gitmek isterdi ama soruşturmaya devam etmek zorundaydı.

"Beni ve hepimizi affet Sevgili Grigorita. Yoksa her şeyi bırakıp değerli babana son görevimizi yapmaya gelirdik" dedi Baloleanu, üzüntülü bir ifadeyle. Sonra da Grigor'un uzun uzun elini sıktı.

Suratları, gereken üzüntülü ifadeyi veren diğerleri de sırayla onun elini sıktılar ve bakışlarıyla acılarının ne denli büyük olduğunu anlatmaya çalıştılar.

Baloleanu'ya haber vermediği için aslında özür dilemesi gerekenin kendisi olduğunu düşünüyordu Grigor. Ama tam

ağzını açmıştı ki Vali, gözyaşlarını silmek istiyormuş gibi cebinden bir mendil çıkartarak gözlerini ovuşturdu. Bu hareketi çok sahte bulan Grigor fikrini değiştirerek ilerlemekte olan arabanın arkasından koştu.

Az sonra kilisenin bahçesine girdiler. Rahip birkaç dakika daha ilahi söylemeye devam ettikten sonra, önlerinde Bumbu'nun gönderdiği üç uşağın durduğu açık mezarlara tabutlar sırayla indirildi. Rahip, birkaç kere "Ruhları sonsuzluğa dek yaşasın!.." diye tekrar etti. Sonra hareketsiz ve boş gözlerle önüne bakan Grigor'a hafifçe dönerek sustu. Uşağın verdiği bir işaretle, üç adam tabutların üstüne toprak atmaya başladılar. Baloleanu ile diğerleri Grigor'a tekrar başsağlığı dilediler, Grigor da hafifçe başını sallayarak onları dinledi. Bu arada Binbaşı Tanasescu'nun, Savc'ıya şöyle dediğini duydu.

"Hazır buradayken ve rahip de varken köylüleri de köyün mezarlığına gömsek iyi olur... Belediye Reisi de orada, hadi sevgili dostum, bu işten de bir an önce kurtulalım!.. Tabii biliyorsun, bu iş çabucak ve törensiz yapılmalı. Yoksa bu alçakları mükâfatlandırmış oluruz!.. Hükümet binasında da kurşuna dizdirdiklerimizi unutmayın!.."

Grigor, birden çok önemli bir şeyi hatırlamış gibi Titu'nun kulağına fısıldadı.

"Köylülerin cenazesinde bulunmayı çok isterdim. Ama ayakta duracak halim yok... Acaba benim yerime sen gider misin?.."

"Tabii giderim" diye cevap verdi genç Herdelea.

Rahip, Titu ve Corbuleanu ile birlikte gitti. Kilisenin bahçesinden çıkıp iki tane meyve bahçesinden geçtiler. Artık kaskatı olmuş olan köylülerin cesetleri mezarlıkta iki sıra halinde yatmaktaydılar. Onlar için upuzun, tek bir mezar kazılmıştı.

"Acele et, vaktimiz yok..." dedi Müfettiş Corbuleanu, rahibe.

Cesetlerin ortak mezara atılmasını sabırsızlıkla seyretti, sonra da arkasına bile bakmadan çekip gitti.

Titu Herdelea, rahiple birlikte kalmıştı. Çukurun içinde üstüste yığılmış ağaç dalları gibi duran bedenlerin üstüne toprağın atılmasını ve ölülerin onları uzun süredir bütün tehlikelerden korumuş olan toprakla karışarak son dinlenme yerlerine gömülmelerini seyrettiler.

"Toprak için ne kadar çok şey feda ettiler ve şimdi toprak onları nasıl da yutuyor" diye mırıldandı Titu Herdelea içini kaplayan bir acıyla. "Ve tüm savaşları da işte bu şekilde sonuçlandı."

On kadar köylü, kürekle onların üstlerine toprak atmaktaydılar. Belediye Reisi Pravila, onları tehdit ediyor, korkutuyordu. Sanki Binbaşı'nın kafasına indirdiği yumruklar, küçücük aklını alıp götürmüştü.

Çukur tamamen örtüldükten sonra Titu, "Kaç kişiydiler?" diye sordu Belediye Reisi'ne.

"Az önce hükümet binasının önünden getirdiğimiz Trifon ve Toader'le birlikte kırk altı!.." diye cevap verdi Ion Pravila, "Peder Nicodim ise hâlâ evinde. Evet, Binbaşı Niculina'yı dövdürdü ama sonunda rahibi evinden almamızı söylemedi. Onu bu zavallılarla birlikte gömmek çok yazık olacaktı. Zavallı!.. Hiç kötü bir şey yapmamıştı. Bay Miron için dua etmişti ve... Ah Tanrı'm, üstümüze korkunç bir felaket çöktü, sen bizi koru!..."

Kısa bir sessizlikten sonra genç Herdelea tekrar konuştu.

"Söyleyin bana Belediye Reisi, bu devrim neydi?.. Bu kadar kanunsuz ve kötülükle dolu hareketleri nasıl yapabildiniz?.."

"Halk alevlenip kanuna karşı geldi" diye cevap verdi Pravila. "Ama şimdiki durum da bana çok haksızmış gibi görünüyor!.. Halk halktır. Hata yapması çok doğaldır. Ama toprak sahipleri akıllıdırlar ve..."

Titu cevap vermeden gözlerini ölüleri gömen mezarcılara çevirdi. Çok fazla şeyler söylemiş olduğundan korkan Belediye Reisi birden susmuştu.

Grigor, Baloleanu, Grecescu ve diğer subayları malikânede yemeğe çağırmıştı. Vali, ülkeyi harabeye çevirip yasa bürüyen ayaklanmanın iki kurbanını öven kısa bir konuşma yaptı. Sonra, ev sahiplerini daha fazla üzmemek için hiçbiri ölenlerden bir daha söz etmedi ve sadece köylülerin vahşetinden ve yaptıklarından konuştular. Bükreşli genç gazeteci ile Grigor'un hiç konuşmadıklarını fark eden Baloleanu kendisini bu vahşi ve suçlu insanlar karşısında hepsini birleşmeye çağırmaya zorunlu hissetti.

"Küçük kişisel arzular unutulmalı ve anormal şartların getirdiği istenmeden yapılan hakaretler affedilmeli" dedi Baloleanu, "Öyle değil mi Bay Herdelaa?"

Titu bu tür şeylere önem vermediğini göstermek istercesine omuzlarını silkti. Grigor ne demek istemiş olduğunu anlamadığı için şaşkın şaşkın Baloleanu'ya bakmaktaydı.

"Ah, size söylememiş miydi" diye sordu Vali. "Bakınız baylar, ne kadar iyi ve eşine ender rastlanan bir insan! Zaten hemen anlaşılıyor!"

Grigor'a olanları kısaca anlattıktan sonra kadehini, olanları unutmak için kaldırdı. Alkışlar arasında Binbaşı Tanasescu, Titu'yla el sıkıştı. Sonra hepsi elinden geldiğince Transilvanya'dan gelmiş olan genç konuğa köylülerin kötü olduğunu ve sadece zor kullanarak onların kötü hareketler yapmasının önüne geçilebileceğini anlatmaya çalıştılar.

"Yakılıp yıkılmış ve iki ölünün matemini çekmekte olan bir çatının altında olduğumuzu unutmamalıyız!" dedi Binbaşı Tanasescu.

Sanki etrafta kadınlar varmış gibi bıyıklarını burmakta olan Corbuleanu atıldı, "Onların vahşetini görmek için şöyle bir etrafa bakmak yeterli!.."

Çekingen karakterli bir adam olan Savcı Grecescu, diğer ülkelerde isyanların nasıl bastırıldığını ve bunlara kıyasla bu barbarlara karşı alınan tedbirlerin çok yumuşak kaldığını anlatarak dikkati kendine çekti.

Titu Herdelea, bu konuşmaya çok sinirlenmişti. Bu adamların yanıldıklarını hissediyordu ama doğru dürüst cevap verebilmek için bir türlü düşüncelerini toparlayamıyordu.

Birkaç kez, onlara karşı çıktığını göstermek için, "Ama yapılan haksızlıklar bana çok dokunuyor..." diye bağırdı.

Daha sonra tartışmaların gidişinden ateşlenerek, kendisinin bile şaştığı bir güvenle konuşmaya başladı.

"Cezalandırmayı anlıyor ve kabul ediyorum, ama bir tek şartla: Dürüst ve kanunlara uygun olmalı!.. Siz, devleti temsil edenler ve elinde devletin tüm gücünü bulunduranlar, kanunları ayaklar altına alarak birçok suç işlemiş olan köylülerle aynı hataya düşmemelisiniz!.. Eğer siz de kanunları çiğneyecek olursanız, siz de suç işlemiş olursunuz ve sizin bu yaptığınız çok daha ağır bir suçtur!.. Çünkü siz bu suçları devlet adına ve onun gücünü kullanarak işlersiniz!.. Köylüler ayaklanıp kanunlara karşı gelirken, her an devletin gücünü, yani ordunun ve polisin kendilerini cezalandırmalarını göze almışlardı. Siz ise kanunlara uyacağınız yerde, savunmasız insanlara işkence ediyorsunuz, çünkü kimsenin gelip sizi cezalandıramayacağını biliyorsunuz!.."

"Sevgili dostum, sevgili dostum" diye gülümsedi Baloleanu, "Ben, dürüst ve kanunlara uyan bir insanım!.. Ama varlığı tehdit edildiği zaman devletin kendini koruması, sadece hakkı değil, görevidir de!.. Devleti korumak ve güçlendirmek için yapılan her şey haklı ve kanunlara uygundur!"

"Bir Macar polisi de bana aynı şeyleri söylemişti" diye cevap verdi Titu alayla, "Aranızdaki tek fark ise onun Macarca, sizin Romence konuşmanız!"

"Ama devrim yapılmasına izin veremeyiz..."

"Devrimi önleyen kanundur. Sadece kanunsuz hareketler devrimlerin başlamasına ve yayılmasına sebep olurlar..." dedi Titu, büyük bir şey keşfetmiş gibi.

4

Ertesi gün sabah, kötü ruhlu, yaşlı bir çavuşun komutasında, tüfekleri ateş etmeye hazır askerlerin kontrolünde elli kadar köylü, Piteşti'ye doğru yola çıktılar. Suçlu olanlar ve suçlu olduğu sanılan bu köylüler, birbirine uzun, kalın zincirlerle bağlanmış ikişer kişilik gruplar halinde yürüyorlardı. Duran ya da yavaşlayan köylüleri dürtüklemek için askerlerin elinde sopalar vardı.

Baloleanu, Grecescu ve Binbaşı Tanasescu, beraber yemek yemiş oldukları Grigor'a veda ettiler. Vali'nin söylediğine göre, devrim hastalığına kapılmış olan bütün köylerde alınmış olan tedbirlerin sonuçlarını incelemeye gidiyorlardı. Özellikle bazı köylerden gelen haberlere göre, orduyla birlikte dönmüş olan toprak sahipleri mallarının talan edilip konaklarının yakıldığını görünce soruşturmaya başlamışlar ve suçlu olduklarına kanaat getirdiklerini de kurşuna dizdirmeye başlamışlardı.

"Böyle bir şeye izin verilemez!.." diye bağırdı Baloleanu, "Böyle ukalalıklara tahammül edemem!.. Herkes aklına estiği gibi adaleti yerine getirmeye çalışsaydı ne olurdu!.. Kanun herkese, tarafsızca uygulanmalı!.." Burada, genç Herdelea'nın alaylı bakışlarıyla karşılaştı, "Genel çıkarın savunulması bir şey, kanunu çiğneyip intikam için kişisel çıkarların korunması başka bir şeydir!"

Titu, ertesi gün ayrıldı. Köydeki sıkıntı ve acı olmasaydı, Grigor onu daha fazla tutmak isterdi. Ama böyle bir durumda onun kalmasını istemek, arkadaşlıktan çok bencillik olurdu.

"Böyle tehlikeli ve üzüntülü günlerde benim yanımda kalarak büyük bir nezaket gösterdin..." dedi genç Iuga, Titu'ya ayrılırken, "Arkadaşlığını istismar etmek istemem... Teşekkür ederim!. Hiçbir zaman içinde bulunduğum durumu nasıl anlayışla karşıladığını unutmayacağım! Zaten ben de burada daha fazla kalmayacağım. Yalnızlık ve etrafta dolaşan gölgeler, beni delirtebilir. Ama tarlalarda çalışılmaya başlanması ve gerekli tamirlerin yapılması için emirler vermeliyim..."

Hâlâ Ichim'in sürdüğü aynı sarı arabayla Titu Amara'dan ayrıldı. Köylüler saklandıkları yerlerden ve evlerinden çıkmaya cesaret edemedikleri için her yer bomboştu. Hükümet binasının bahçesi, askerler tarafından muhafaza edilen diz çökmüş köylülerle doluydu. Soruşturma, aynı hızla devam etmekteydi. Sadece soruşturmayı yapanlar değişmişti. Binbaşı'nın yerini Lache Gradinaru, Savcı'nınkini ise Polis Boiangiu almıştı.

Costeşti'ye giderken her köyde aynı şekilde soruşturmaların yapıldığı görülüyordu. Costeşti istasyonunda kendisine Amara'da olanları bütün ayrıntılarıyla anlatmasını isteyen Cosma Buruiana ile karşılaştı. Ertesi gün Amara'ya gidecekti. Ama bütün tehlikenin geçtiğinden emin olana dek yanında başka kimseyi götürmeyecekti.

Bükreş'te Herdelea'nın yaptığı ilk iş, Gogu Ionescu'lara gitmek oldu. Kötü haberler götürmesi onu rahatsız ediyordu ama Grigor'un telgrafından sonra onun anlatacağı ayrıntılar belki bir parça daha meraklarını giderirdi. Altı ay önce onların evini gördüğü zaman çok beğenmişti. Strada Argintari'de, camlı saçağı olan merdivenleriyle bu ev ona çok mutlu görünmüştü. Şimdi ise güneşin duvarları ve camları pırıl pırıl aydınlatmasına, çimenlerin etrafı yeşil bir halı ile kaplamasına rağmen hüzünlüydü bu ev.

Evde Eugenia'yı yalnız başına buldu. Kadın, Gogu gelmeden önce ona her şeyi anlattırdı ve özellikle kocasını üzeceği için haberleri dehşet içinde dinledi. Kocasını Amara'da Nadina'nın cenazesine göndermeyen oydu. Başına bir şeyler gelebileceğinden korkmuştu.

Çok geçmeden Gogu da onlara katıldı. Geçen birkaç gün içinde on yaş birden ihtiyarlamış gibi geldi Titu'ya. Çapkın tavrını ve neşesini kaybetmişti. Titu ile göz göze gelir gelmez ağlamaya başladı. Nadina'yı ne kadar sevdiğini ancak şimdi anlıyordu. Onu bir kız kardeş gibi değil de çocuğuymuş gibi sevmişti. Titu'nun bir kez daha anlattığı hikâyeyi dinlerken durmadan içini çekiyordu.

"Zavallı babam!.. Bu haberleri nasıl karşılayacak?.."

Yaşlı Tudor Ionescu, durmadan küçük sevgili kızı Nadina'nın dönüp dönmediğini soruyordu. Çünkü isyanın Argeş'e de yayıldığını duymuştu.

Akşam yemeğinde Titu Herdelea başından geçenleri, köyde gördüklerini ve Gavrilaş'ları anlattı. Bu yüzden oldukça geç yattı ve ancak o zaman gazetelere bakacak bir fırsat buldu. Hükümetin her yerde isyanı kansız bastırmış olduğunu okuyunca gülümsedi. Birden içi kızgınlık ve isyanla doldu.

Rüyasında kendini tekrar Amara'da hükümet binasının bahçesinde acı çekmekte olan kalabalığın arasında olduğunu gördü. Binbaşı, kanlı bir kılıçla yere eğilmiş başlara vurmaktaydı. Kılıç, çığlık çığlığa bağırmakta olan bir çocuğun kafasına ineceği sırada Binbaşı'nın üstüne atılarak elinden kılıcı aldı ve yere fırlattı. "Seni tevkif ediyorum, seni tevkif ediyorum" diye bağırdı Binbaşı. Titu, kızgın askerlerin kendisini yakaladığını gördü ve bir kırbacın suratını yaladığını hissetti.

Ertesi gün Drapelul'da Roşu, sanki ölüler ülkesinden dönmüş gibi onu karşıladı ve yeni hükümetin aldığı tedbirleri

anlatması için onu Deliceanu'ya götürdü. Gazetede her zaman heyecanlı haberler çıkarmak isteyen sekreter, genç gazetecinin anlattıklarını, hatta kanlı Binbaşı'nın yaptıklarını da yayımlamak istiyordu.

"Hayır, hayır Roşu" diye atıldı editör, "Huzurun sağlanmasında yeni hükümete destek olacağımıza söz vermiştik. Sözümüzü tutmalıyız. Onlar gibi iki yüzlü olamayız!.."

"Peki, peki" diye cevap verdi Roşu, "Tahmin ediyordum zaten. Drapelul, asla bu durumdan kurtulamayacak!.."

Birkaç gün sonra sabahleyin büroya geldiğinde Titu, Roşu'yu her zamankinden daha asık suratla buldu. Önce onun kişisel bir sorunu olduğunu sanıp hiç üstüne varmadı. Genç adam oturarak yavaş yavaş alışmakta olduğu her zamanki renksiz makalelerinden birini yazmaya başladı. Sonunda sekreter dayanamayarak kendiliğinden bağırdı, "Ne kadar korkunç bir şey bu!.. Ne kadar barbarca bir şey!.."

Bu çeşit patlamalar, ona hiç yakışmıyordu. Sesi, kötü bir aktörünki gibi duygusuz ve monotondu. Birden o da bunu fark ederek sustu. Ama on beş dakika sonra tekrar konuşmaya başladı.

"Eee sevgili dostum, devrimimizden ne haber?.. Bitti, değil mi?... Biz ezdik onu, değil mi? Hem de ne kadar iyi becerdik bu işi!.. Binlerce mezarla!!!"

Her zaman olduğu gibi Titu ilgilenerek onun yanına gitti.

"Görüyorum ki gazetelerdeki köylü karışıklıkları sütunlarının kalktığını fark etmişsin... Demek ki bastırma hareketleri başarılı olmuş, tüm ülkede huzur sağlanmış, ama ne çeşitten bir huzur bu?.. Binlerce yeni mezar, Romanya'da huzurun bir kez daha hüküm sürdüğünü gösteriyor..."

Sessiz geçen kısa bir süre sonra sekreter konuşmaya devam etti.

"Senin Argeş'te gördüklerin, sevgili dostum, bütün Romanya'da yapılan barbarlıkların yanında hiç kalır! Devrim

sırasında ölenler ya da kurşuna dizilenler, çok şanslılar. Çünkü yaşayanlara yapılacak olan işkenceden kurtuldular... Çağımızda ilkel kabilelerde bile görünmeyen bir vahşetle her yer kana boyandı. Ve her şey o kadar sessizce yapıldı ki, Avrupa ve diğer dünya ülkeleri hiçbir şey duymadılar. Tüfekler durmadan ateş kustu, toplar köyleri yerle bir ettiler... Hiçbir iz kalmasın diye de, kurbanlar ortak bir mezara gömüldüler ve başlarına bir mezar taşı bile dikilmedi. Hiç kimse karşı çıkamaz, hiç kimse bir şey söylemeye cesaret edemez. Çünkü korunmakta olan, ülkenin çıkarlarıdır! Ve bu çıkarlar, birkaç bin tembelin lüks içinde yaşamasını sağlamak için milyonlarca köylünün açlık ve soğuk içinde çalışmalarını gerektiriyor!.."

"Ve insan, bütün bu olanları yazma hakkına bile sahip değil" dedi Genç Herdelea, "Nasıl yapabileceğimi bilsem, karşı çıkardım!"

"Çıkamazdın! Hemen hesabını görürlerdi. İstenilmeyen herhangi bir yabancı gibi yurtdışına atılırdın!..."

"Ben mi?.. Yabancı mı?.. Romanya'da ha!.." diye gülümsedi Titu, alayla.

"Sen ne kadar Romanyalı olduğunu hissedersen hisset, bir Romen vatandaşı olmadığını unutmamalısın sevgili dostum. Düzeni tehdit ettiğin sürece kardeş olmaktan çıkar, bir düşman haline geliverirsin... Ama meraklanma, birkaç hafta içinde sadece ülkenin çeşitli yerlerinden sürüklenerek getirilen binlerce köylüyü yargılayan mahkemeler hatırlar devrimi!.. Onun ötesinde de herkes memnun zaten. Malları yağma edilenler, devlet tarafından yardım görecekler ve belki de eskisinden daha da zengin olacaklar. Eğer iyi davranırlarsa köylüler de yeni nutuklarla boş vaatleri dinlemeye devam edecekler. Ama parlamentonun yakında dağılacağını ve seçimlerin yapılacağını unutmamalıyız!.."

Gerçekten de on gün kadar sonra Roşu bile köylülerden söz etmiyordu artık. Gazetelerde gittikçe daha da ateşlenen seçim konuşmaları yer alıyordu. Sadece orada burada, özellikle parti gazetelerinde, kışkırtıcıların cezalandırılmaları isteniyordu. Yaklaşmakta olan bahar, hayata yeni bir biçim vermişti. Yazlık restoranlar açılmaya başlıyor, kahveler masalarıyla kaldırımların üstüne yayılıyorlardı. Calea Victoriei'de caddeyle saray arasındaki meydanda güzel kadınlar şık elbiseleriyle daha da genç görünüyorlardı. Sokaklar, yeni maceralar arayan kadın ve erkeklerle dolmuştu. Kaldırımlarda "Sevgilim", "Şekerim", gibi fısıltılar duyulmaya başlanmıştı.

Güzel ve rahat olmasına rağmen, Titu Herdelea, odasında çok az vakit geçiriyordu. Ama iyi bir kitap okumak için ayırdığı bir öğleden sonra, birden karşısında Bayan Alexandrescu ile, gülümseyen Mimi'yi buldu. Eski ev sahibesi, komşu olduklarını, kendisiyle görüşmek istediklerini ve geçerken de uğradıklarını söyledi. Onun gibi kibar delikanlıyı unutmamıştı elbette. Ama uğramalarını özellikle Mimi istemişti, "Hadi gel gidelim anne, bakalım beni unutmuş mu?" demişti. Sonra Jenica'nın ne kadar alçak bir adam olduğunu, aralarındaki ilişkinin artık bittiğini söylemek için nasıl o pis babasını göndermiş olduğunu anlattı. Ama onlara öyle bir ders vermişti ki, mezara girinceye dek onu unutmayacaklardı. Zavallı Mimi ise, baştan beri Jean'a bir türlü dayanamamıştı zaten. Mimi gibi annesinden iyi bir terbiye görmemişti o ama kadın, masum ve dürüst kızının söylediklerini dinlemeyip ona inanmıştı. Ama en çok pişman olduğu şey, o alçak ve adi kız kardeşi yüzünden, iki sevgiliyi ayırmıştı. Sevgili Mimi'si daha baştan annesine hislerini anlatmıştı. "Anneciğim, ne kadar da yakışıklı" demiş ve sonra sık sık tekrarlamıştı, "Onu seviyorum anneciğim, onu seviyorum..." Neyse ki sonunda kendisinin Jenica'dan kurtulması gibi, Mimi de serbest kalmıştı...

"Hadi hadi, artık öpün birbirinizi, ben bakmıyorum" dedi Bayan Alexandrescu birden.

Mimi kollarını Titu'nun boynuna doladı ve onu öptü. Genç Herdelea olup bitenlerden utanmış, birkaç kibar söz söylemeye çalışarak şaşkın şaşkın etrafına bakınmaktaydı. Sonunda Bayan Alexandrescu, delikanlıya kendilerini ziyarete gelmesini söyledi. Ayrılırlarken Mimi biraz arkada kaldı ve vücudunu delikanlının vücuduna sürerek, "Muhakkak gel şekerim" dedi.

Titu, ertesi gün istasyonun arkasında ailesiyle birlikte yaşamakta olan Tanta'yı ziyarete gitti. Köyden döndükten sonra, yani aşağı yukarı iki haftadan beri onu görmemişti. Kız gelmemiş, o da arayamamıştı.

Bütün aile onu neşeyle karşıladılar. Mutluluktan yanakları kıpkırmızı olan Tanta çok şaşırmıştı. Jean, hiçbir şey olmamış gibi onun elini sıktı. Çoğunlukla, paskalyadan iki hafta sonra yapılacak olan Jenica'nın düğününden söz ettiler. Müstakbel damat onu, düğününde *cavaleri de onoare** olarak davet etmişti. Titu da kendisine Tanta gibi güzel bir kız eşlik ederse bunu kabul edeceğini bildirdi. Bayan Ionescu'nun gözleri dolu dolu oldu. Hatta yaşlı Ionescu bile hafifçe gülümsedi.

Grigor Iugo, ancak üç hafta sonra Bükreş'e geldi. Yorgun gözükmesine rağmen, gözleri yeni bir güvenle parlamaktaydı.

"Tabii bütün kaçmış olanlar geri döndüler" diye cevap verdi Titu'nun sorusuna, "Platamonu da döndü tabii. Yanında hadım edilmiş olan oğlu yoktu. Herhalde bir hastahanede yatıyordur şimdi?.. Ancak ölüler, bir daha hiçbir zaman dönmeyecekler..."

---

* Cavaller (i) de onoare: Romen düğünlerinde gelinin nedimelerine eşlik eden, damadın arkadaşları. (ç.n.)

Titu konuyu değiştirmeye çalıştıysa da, Grigor konuşmaya devam etti. "Tarlalardaki bahar işini bitirdik... Devrim sadece kötü bir rüyaymış gibi köylüler gene çalışmaya başladılar. Ümitsiz bir sessizlik içinde ama daha büyük bir enerjiyle işe koyuldular.. Ama ne yazık ki köylülerin dörtte biri Piteşti'deki hapishanelerde. Hükümet binalarının bütün mahzenleri hapishane haline getirilmiş. Trajedilerden hiçbir zaman hiçbir şey öğrenmeyiz... Üstelik de böyle bir zamanda çalışabilecek bu kadar güçten yoksun olmak, ülkenin ekonomisi için büyük bir kayıp... Gene de fırtınanın izlerini kapatmak için elimizden gelenleri yapıyoruz ve tabiat da bize yardım ediyor. Ağaçlar, çiçekler içinde. Bahar, güzel örtüsünü küllerin ve harabelerin üstüne örttü..."

"Ya halk?.." diye sordu Titu.

"Ancak Tanrı bilir!" diye cevap verdi Grigor, "Dayak yemiş köylülerle, zaten hepsi dayak yemiş ya, yaptığım konuşmalardan bana hiçbiri pişman değilmiş gibi geldi, tam tersine... Hepsinin kafasında hiçbir kuvvetin bastıramayacağı tek bir soru var: 'Topraksız nasıl yaşarız?' "

5

Grigor, Victor Predeleanu ile tarım üstüne uzun uzun konuştu. Şimdi kötü kaderin bir sonucu olarak Amara topraklarının tek sahibi olduğuna göre, eski düşüncelerini gerçekleştirmek hakkıydı. Her şeyden çok dürüst, becerikli ve kendisine güvenebileceği bir tarım uzmanına ihtiyacı vardı. Predeleanu gibi Bükreş'e yerleşmeyi ve sadece iş olduğu mevsimlerde köye gitmeyi planlıyordu. Villayı tekrar yaptırmaya hiç niyeti yoktu. Eğer böyle bir şeye ihtiyacı olursa, alevlerin gazabından kurtulmuş olan eski malikâneyi tekrar modernize ettirebilirdi.

Predeleanu, birçok araştırma yaptıktan sonra onun aradığı gibi bir adam buldu. Canlı, akıllı, yakışıklı, Almanya'da

devletin özel bir çifliğinde birkaç yıllık tecrübesi olan genç bir adamdı bu.

"İşte burada! Adı, Stelian Halunga... Onu beğendin mi?.." diye sordu Predeleanu, genç çifçiyi tanıştırarak.

"Beğendim" diye gülümsedi Grigor, "Umarım onunla iyi dost oluruz!."

Yeni yöneticiyi Amara'ya götürmeden önce, ileride karışıklıklar yaratabilecek birkaç sorunu çözümlemek istedi Grigor.. Önce Nadina'nın mezarını Gogu Ionescu ile konuştu. Resmen yayınlanmamış olsa bile boşanmış oldukları için bu konuda yalnız başına karar vermek istemiyordu. Üzüntüsü hâlâ geçmemiş olan Gogu, kaderin o tehlikeli günlerde köye götürdüğü Nadina'nın, hayatı boyunca hiç huzur yüzü görmemiş olan ruhunun, başına o korkunç felaketin geldiği yerde rahat edemeyeceğini düşünüyordu. Olayın üstünden üç ay kadar geçtikten sonra gerekli törenin yapılması için hep beraber köye giderlerdi. O zaman kendi topraklarını ve belki de Babaroaga'yı satmaya niyetliydi. Vahşilerin kız kardeşini öldürmüş, oldukları yerde bir daha yaşayamayacağı muhakkaktı.

"Öyleyse onu köylülere sat!" dedi Grigor, "Uğrunda o kadar çok kan döktüler, hiç olmazsa karşılığında onu satın alsınlar."

"Hayır, hayır!.." diye bağırdı Gogu, dehşetle, "İş için bile olsa o köylülerin suratlarını bir daha görmek istemiyorum. Ben onu bankaya satarım. Banka da eğer isterse verir toprağı köylülere... Faydasız dostum, ben toprağa ve köylülere senin kadar bağlı değilim. Ben tam bir kentliyim. İşte belki de bu yüzden içimi parça parça eden bu olayları değil affetmek, unutamayacağım bile..."

Grigor, birkaç kere üst üste Romanya Bankası'nda Dumescu'yu ziyaret etti. Miron Iuga'nın iyi bir dostu olan Dumescu, mali sıkıntısı varsa ona yardım etmeyi teklif etti. Ama

genç adam dışarıda dilenmeye gelen ve bu felaketten büyük bir kazançla çıkmak isteyen diğerleri gibi değildi. Devletten hiçbir şekilde tazminat istemiyordu. Hasara uğrayan bütün malları arasında sadece Villa sigortalıydı. Eğer şirket, kontrata uyarak hasarı gerçek değeri üstünden verirse, bankaya olan bütün borçlarını ödeyebilecekti. Ama Dumescu, isyanı, bir *force majeure* olarak kabul ettiklerinden kontratı saymayıp, parayı ödemeyeceklerini sanıyordu. Bu olağanüstü durumları düzeltmek için hükümet yeni bir kanun çıkarsaydı iyi olurdu. Kendisi, bu işle şahsen ilgilenecekti.

Sonra Grigor, başpiskoposluk sarayına uğrayarak, hiç olmazsa ölümünden sonra arzusunu yerine getirmek için Peder Nicodim'in oğlunun, Amara'daki boş yere atanmasını sağladı. Zaten genç adam görevli olduğu Gorj'dan hemen ayrılmış, babasının cenazesinde bulunmak ve Piteşti'de hapis yatan Filip'in çıkmasına kadar Niculina'ya yardım etmek için hemen yola çıkmıştı.

Köylülerin ruhlarını biraz olsun rahat ettirmek için Grigor, yeni yöneticiyle birlikte Piteşti'ye de uğradı ve hiç olmazsa öğretmen Dragoş'un bırakılması için bir şeyler yapılmasını istedi.

Ama Baloleanu'yu kandırmak zordu. Devrimin, özellikle Argeş'teki ayaklanmanın, kışkırtıcıların eseri olduğunu ve mutlaka bunları bulması gerektiğine inanıyordu. Çünkü birtakım anarşist gazeteler, olayların sorumlusu olarak kendi partisini suçluyorlardı. Dragoş'un da en tehlikeli kışkırtıcılardan biri olduğunu duymuştu. Ancak iki gün uğraşmadan sonra Grigor ona garanti vererek öğretmenin bırakılmasını sağladı.

Amara, her zamanki gibiydi. Hancı Busuioc, şapkası kafasında, göbeğini çıkarta çıkarta kapıda duruyor, gelip geçene laf atıyordu. Belediye Reisi Ion Pravila, ayaklanmadan doğan sayısız sorunları daha büyük bir güçle halledebilmek için sık sık oraya giderek birkaç kadeh erik rakısı içiyordu.

"Ya köylüler Bay Belediye Reisi!." diye sordu hancı, "Onları bırakacaklar mı yoksa daha tutacaklar mı hapiste?.."

"Eee Cristache, benim sözümü dinlemediler.." diye cevap verdi Belediye Reisi. "Çıldırmışlardı. Ancak iş işten geçtikten sonra akıllandılar. Şimdi sadece Bay Grigorita onlara acıyarak, tıpkı Bay Nica'yı olduğu gibi onları da hapisten çıkarabilir belki..."

"Ya hasarlar?.. Onları tazmin edecekler mi, yoksa hiçbir şey alamayacak mıyız?.." dedi Cristache. Şöyle iyi bir para elde edebilmek için hem köyde, hem de Piteşti'deki zarara uğrayanlar listesine adını yazdırmıştı.

"Burada da tek umudumuz Bay Grigorita" dedi Pravila, "Bundan sonra ancak onun iyi kalbi bana yardım edebilir!.."

Belediye Reisi'nin karakolda ve konakda görülecek bir sürü işi olduğundan ofisde yalnızca Dumitrescu çalışmaktaydı. Polis Boiangiu, soruşturmayı daha epeyce uzatmak istemişti ama Grigor böyle bir şey yapmamasını ve olanları unutmasını söylemişti.

"Amara'nın bir hırsızlar köyü olduğunu söylediğim zaman bana inanmıyordun" diyordu Boiangiu, Belediye Reisi'ne. "İşte, artık kendin de ne mal olduklarını gördün!.. Bundan böyle işleri bana bırak, bak nasıl halledeceğim işleri!.."

Çiçek açmış ağaçların arasında eski malikâne gençleşmiş gibiydi. Villanın harabeleri ortadan kaldırılmış, onun yerine etrafa dostça bir hava veren çiçekler ekilmişti. Yönetici Halunga, sanki bütün hayatı boyunca bu işi yapmış gibi, çiftliği büyük bir düzenle idare ediyordu. Dostça tavırları ve onlarla birlikte çalışırken gösterdiği büyük güçle köylülere güven veriyor ve onlara çalışma arzusunu aşılamaya çalışıyordu. Onu sadece Isbaşescu sevmiyor ve Yaşlı Iuga'nın hizmetinde geçirdiği o korkunç tehlikelerden sonra bu görevin kendisine verilmesi gerektiğini düşünüyordu.

Grigor, her pazar köylüleri malikâneye çağırarak onların dertlerini dinliyordu. Şikâyetler hep eski şikâyetlerdi ama bu kez daha ihtiyatlı anlatılıyordu: Mısırın yokluğu, borçlar ve topraksızlık... Hiç kimse ayaklanmadan söz etmiyordu. Grigor sorduğunda ise hep aynı cevabı alıyordu.

"İnsanlar alevlenmişlerdi Bay Grigorita, kaderimize yazılıymış bu!.."

Sadece bir keresinde Lupu Chiritoiu cesaretle konuşmuştu. "Adalet vakti daha gelmedi Bay Grigorita ama bugünlerde muhakkak gelecek, çünkü dünya onsuz yaşayamaz!.."

Cosma Buruiana, durmadan ya bir şeyler sormak ya da şikâyet etmek için geliyordu. Tüm umudu, devletin vereceği tazminattaydı. Yoksa hali ne olurdu!.. Köylüler, ocağındaki külleri bile çalmışlardı. Grigor, ondan Binbaşı Stefanescu'nun, malikânesini yaktığı iddia edilen üç köylüyü öldürdüğünü öğrenmişti.

Mayısın sonunda Halunga, Amara'ya iyice alışınca Grigor, Bükreş'e hareket etti. Şimdi artık onun başkentte, Dumescu'nun yanında olup, mali sorunlarını çözmesi gerekliydi. Ama, içinden, Bükreş'e gitmesinin çok daha önemli bir nedeni olduğunu ve bütün geleceğinin buna bağlı olduğunu biliyordu.

Bununla birlikte, Bükreş'e geldikten sonra bu konuda hiçbir şey yapmadan günler geçirdi. Önemli konuları bilhassa erteliyormuş gibi küçük şeylerle uğraşıyordu. Amara ile ilgili birtakım işleri olduğunu bahane ederek, Predeleanu'lara yaptığı ziyaretleri seyrekleştirmişti. Meclis haziranda tatile girdiğinden beri Baloleanu, yeni seçimlerde adaylığını koymak için valilikten ayrılarak Bükreş'e yerleşmişti. Grigor onunla, hemen hemen her gün görüşmekteydi. Valilik görevini bırakan avukat, köylü sorunları üstüne eski radikal görüşleri tekrar savunmaya başlamıştı. Onun bu tavrı ve durmadan tekrarlamaya başladığı boş sözleri, Grigor'u gittikçe daha da sinirlendiriyordu.

"Yapacağımız ilk iş yaraları iyileştirmek ve insanları huzura kavuşturmak için genel bir af çıkarmak olacaktır!.." dedi Baloleanu bir gün, "Ülkede huzuru sağlamak için zor kullandığımızda kalbimiz kan ağlamıştı sevgili Grigorita. Ama artık adaleti uygulayabiliriz. Hapishaneleri doldurmakta olan binlerce biçare, pişman olarak evlerine dönmeli ve Romanya'nın gelişmesine yardımcı olmak üzere çalışmaya başlamalıdırlar."

Grigor, Roşu'dan Drapelul'daki durumunu öğrenip sokağa atılacağından korkan Titu'ya bir iş bulmak için Baloleanu'dan yararlanmak istiyordu. Sonunda, Hazine Toprakları Bakanlığı'ndaki genel sekreterin yardımıyla orada Titu'ya bir iş bulundu.

"Peki ben ne iş yapacağım?.." diye sordu Titu, Grigor ona haber verdiğinde.

"Ayda bir uğrayıp maaşını alacaksın!.." diye bağırdı Baloleanu neşeyle, "Eğer hâlâ becerebiliyorsan şiir yazarsın ya da istiyorsan evlenirsin..."

Genç Herdelea, büyük bir sırrı açıklanmış gibi kızardı.

"Sanırım ikinci öneri, Bay Iuga için daha uygun!.."

Grigor, kısa bir sessizlikten sonra cevap verdi.

"Pek de fena bir şey olmaz bu!.."

6

Haziranın ortalarında daha hiçbir işini bile halletmeden Grigor Amara'ya gitmeye ve sonbahara kadar da Bükreş'e dönmemeye karar verdi. Gitmeden önce veda etmek için Predeleanu'lara uğradı. Victor yalnızdı. Tecla ile Olga, alışverişe çıkmışlardı. Çeşitli konulardan, özellikle Predeleanu'ların Delga'daki ziyanlarından söz ettikten sonra Grigor birden konuyu değiştirerek sordu.

"Acaba Olga benimle evlenir mi Victor?... Ama lütfen cevap verirken samimi ol çünkü..."

Predeleanu gülümsedi. "O ne düşünüyor... Daha sormadın mı?"

Grigor; kızı ne kadar çok sevdiğini, artık bu hayattan bıkmış olduğunu ve her şeye baştan başlamak istediğini anlattı.

Predeleanu, onu büyük bir sabırla dinledi.

"Dinle beni dostum Grigorita" dedi sonunda, "Yarın Amara'ya gideceğini söylüyorsun. Bir gün daha kal. Olguta öbür gün eve gidecek. Onunla birlikte gider, Craivo'daki ailesini de görürsün. Buna pişman olmayacağından eminim."

Tren, beşte kalkacaktı. Grigor, saat dörtte istasyona vardı. Titu, elinde bir demet beyaz çiçekle gelmişti. Bir gün önce Grigor, kendisine, çok mutlu olduğunu, Bayan Postelnicu'yu sevdiğini, büyük bir heyecanla anlatmıştı. Genç Herdelea, Olguta'yı tebrik eden ilk insan olmak istiyordu. Üstelik, Grigor'a bir gün önce ondan ayrıldıktan sonra Deliceanu'nun kendisinden Drapelul'da kalmasını teklif ettiğini de anlatmak istiyordu. Genç Herdelea, gözleri ışıl ışıl parlayarak bağırdı.

"Bundan sonra hiçbir şeye aldırmıyorum artık!.. Dün feci bir haldeydim, bugün ise iki maaş birden alıyorum! Evet, gerçekten de büyük bir şans bu!.."

Başından geçenleri hemen koşarak Tanta'ya anlatmıştı. O da şimdi kendisiyle birlikte istasyona gelmişti. Onu, Calea Grivitei'de bir mağazada bekliyordu. Bütün gün beraber gezeceklerdi.

Titu ile Grigor konuşurlarken tren istasyona girdi. Kalabalığın arasında, çıkışa doğru koşmakta olan Olena topraklarının kiracısı Ilie Rogujinaru'yu gördüler. Genç Iuga onu görmezlikten gelerek başını yana doğru çevirdi ama kendisini görmüş olan kiracı koşa koşa ona doğru geliyordu.

"Beni tanıdınız mı efendim?.." diye sordu. Elindeki bavulu yere bırakarak cebinden çıkardığı kocaman bir mendille alnını ve açık başını sildi. "Başınıza gelenleri duydum" dedi üzüntüyle kafasını sallayarak.

Miron Iuga ve Nadina'nın ölümünden dolayı başsağlığı diledikten sonra zararlarının ne kadar olduğunu, hükümetin tazminat ödeyip ödemediğini ve kaç tane köylünün öldüğünü sordu.

"Size hep köylülerin ne kadar kötü olduğunu anlatmıştım, hatırlıyor musunuz?..."

Sonra konuşmaya devam ederek kendi mallarını nasıl kurtarmış olduğunu anlattı. Onlarla trende karşılaştıktan sonra bir gün daha geç kalmış olsaydı, her şeyi yanıp kül haline gelecekti...

"Bize şunu verin, bize toprağı verin, yoksa sizi öldürürüz!. dediler bana... O zaman ben ne yaptım tahmin edersiniz?.. Neden ben köylülerden daha akıllı olmayayım?.. Her şeyimle birlikte toprağımı onlara vermeyi kabul ettim!"

Köylüler, işi garantiye bağlamak için hükümet binasında bir kontrat yaparak imzalamışlardı. Buna karşılık köylüler, devrim bitene dek onun malikânesinde kalmasına izin vermişlerdi. İki gün sonra ordu gelmiş ve onları istedikleri topraklara kavuşturmuştu! Burada kiracı, kahkahalarla gülerek, "İşte ben de köylülerin kızgınlığından böyle kurtuldum" dedi.

Onun gülmesine sinirlenen Grigor, soğuk bir tavırla cevap verdi.

"Eğer trajedilerden hiçbir şey öğrenmezsek, o zaman..."

Rogojinaru onun sözünü kesti.

"Öğrenecek ne var beyefendi?.. Onlara yumuşak davranacaksın ya da bırakacaksın bizi katletsinler, öyle mi?.. Hayır, hayır Beyefendi!.. Kuramsal kitapları ateşe atın ve köylüleri olduğu gibi görmeye çalışın. Bırakın onlar topraklarımızda çalışsınlar. Devletin onlara toprak vereceğini beklemekten vazgeçsinler. Köylünün hiçbir zaman tatmin olacağını sanmayın. Eğer bugün ona toprak verirseniz yarın hayvan, daha sonra da para bile isteyecektir. Köylüler her zaman isteyecek bir şey bulurlar!.."

"Şimdiye dek onlara sadece kurşun verildi!.." diye cevap verdi Grigor.

"Yoksa onlara madalya verilmesini mi isterdiniz!" diye bağırdı kiracı, "Çok üzüldüm. Eğer sizin kadar acı çekmiş olan biri bunu söylerse, diğerleri..."

O anda Grigor, Predeleanu'ların gelmekte olduğunu gördü ve kendi kendine mırıldanan kiracıyı bavulunun yanında bırakarak onlara koştu.

Olga, Titu'ya çiçekler için teşekkür etti.

"Tam şairce bir davranış" diye bağırdı Predeleanu, Herdelea'nın elini sıkarken.

"Tabii, böyle güzel bir bayan için olursa..." diye cevap verdi genç adam Grigor'a bakarak.

Bayan Tecla Predeleanu, hepsinden fazla duygulanmıştı. Olga'yı geçirmek için çocukları da getirmediğine pişman olmuştu. Ama nasıl olsa birkaç güne kadar köye gidecekler ve Craiova'ya da uğrayarak bir süre kalacaklardı.

Grigor, mutlu mutlu etrafına bakınmaktaydı.

"Hadi artık binin, üç dakikanız kaldı" dedi Predeleanu.

"Umarım gene Amara'ya gelirsin!.." dedi Grigor Titu'ya.

"Eğer beni çağırırsanız, tabii ki memnuniyetle gelirim!.." dedi Titu, Olga'ya ve Grigor'a bakarak.

Tren yavaş yavaş hareket etti. Olga ile Grigor, pencereden sarkmışlar, aşağıda kalanlara gülümseyerek, "Allah'a ısmarladık, Allah'a ısmarladık!.." diyorlardı.

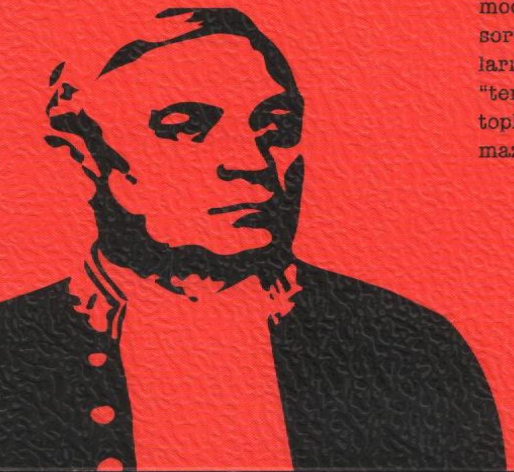
Sesler birbirine karıştı, zayıfladı ve çevrelerini saran dünyanın gürültüsü içinde kayboldu.

Valea-Mare, Muscel
Aralık 1930 - Eylül 1932

"Orada olanların, çok geçmeden burada da olacağından emin olabilirsiniz" dedi Grigor. "Şu hale bir bakın hele.. Toprakların çoğu, toprağa yabancılaşmış olan insanların elinde. Toprak aşkı diye bir şey yok onlarda. Gelecekte de ne olacağını ancak Tanrı bilir. Ben hâlâ, toprağın, köylülerin eline geçmesinin daha iyi olacağı kanısındayım. Çünkü o zaman, kimse toprağı köylülerin elinden alamayacaktır."

***

Romen edebiyatının Tolstoy'u olarak bilenen Liviu Rebreanu'nun ölümsüz eseri *Umut Toprakları*, geri kalmış bir toplumun modernleşme sancılarını gözler önüne sererken kadim ve temel bir soruyu odağına alıyor: İnsan niçin savaşır? Bir belgesel görselliğiyle akan bu uzun soluklu roman, I. Dünya Savaşı'nın da etkisiyle savaş ve devrim, isyan ve kölelik gibi ikilikleri edebiyat alanında tartışmaya açıyor. Köylülerin modern devrimlerdeki konumu ise özellikle sorunsallaştırılıyor: köylüler kendi çıkarlarında[illegible]bir şeye ilgi duymayan "tembe[illegible]" varlıklar mıdır, yoksa toplum[illegible]ürlük mücadelesinde olmazsa[illegible] bir değere mi sahiptirler?

ZZN 03394860 TMG

₺ 32.00

AYRINTI • TÜRKÇE KLASİK
ISBN: 978-605-314-384-0
9 786053 143840